तैत्तिरीय ब्राह्मणम्

Colophon

This document was typeset using XƎLaTeX, and uses the Siddhanta font extensively. It also uses several LaTeX macros designed by *H. L. Prasād*. Practically all the encoding was done with the help of Ajit Krishnan's mudgala IME (`http://www.aupasana.com/`).

Acknowledgements

The initial ITRANS encodings of some of these texts were obtained from `http://sanskritdocuments.org/` and `https://sa.wikisource.org/`. Thanks are also due to Ulrich Stiehl (`http://sanskritweb.de/`) for hosting a wonderful resource for Yajur Veda, and also generously sharing the original Kathaka texts edited by Subramania Sarma.
See also `http://stotrasamhita.github.io/about/`

For Personal Use Only
Not For Commercial Printing/Distribution

अनुक्रमणिका

तैत्तिरीय ब्राह्मणम् **1**

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

<pre> 1.1.0.0 ब्रह्म॒ संध॑त्तं॒ कृत्ति॑का॒सूद्ध॑न्ति द्वाद॒शसु॑ प्र॒जाप॑तिर्वा॒चो दे॑वासु॒रास्तद॒ग्निर्नेद्ध॒र्मश्शिर॑ इ॒मे वै श॑मीग॒र्भात्प्र॒जाप॑ति॒स्स रि॑रिचा॒नस्स तप॒स्स आ॒त्मन्वी॒र्य॑दश॑ ।। 10 ।। ब्रह्म॒ सन्ध॑त्तं॒ तौ दि॒व्यावथो॑ शं॒त्वाय॒ प्राच्ये॑षां॒ यदु॒पर्यु॑परि॒ यथ्स॒द्यस्सोऽश्वो॒ऽवारो॑ भू॒त्वा जग॑तीभि॒रशी॑तिः ।। 80 ।। ब्रह्म॒ सन्ध॑त्तमृ॒ध्नोत्ये॑नेन ।। हरिः॑ ओम् ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे प्रथमाष्टके प्रथमप्रपाठकस्समाप्तः ।। 1.1.0.0 ।। श्रीरस्तु ।। ।। प्रथमाष्टके प्रथमप्रपाठक प्रारंभः ।। ।। हरिः ओम् ।। 1.1.1.0 न॒य॒न्त्व॒पा॒न॒ꣳ सन्ध॑त्तं॒ तं मे॑ जिन्वतं प्रा॒णं य॒ज्ञाय॑ धत्तं॒ मानु॑षीर॒ग्निर्द्वे च॑ ।। 1 ।। [ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं तदिष॒मूर्जꣳ॑ र॒यिं पुष्टिं॑ प्र॒जां तां प॒शून्तान्थ्सन्ध॑त्तं॒ तत्प्रा॒णम॑पा॒नं व्या॒नं तं चक्षु॒श्श्रोत्रं॒ मन॒स्तद्वाचं॒ ताम् । इ॒षादि॒पश्च॑के॒ वाचं॒ तां मे॑ प॒शून्थ्सन्ध॑त्तं॒ तान्मे॑ प्रा॒णादि॒त्रित॑ये॒ तं मे॒ऽन्यत्र॒ तन्मे॑ ।। 1.1.1.1 ब्रह्म॒

सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । क्षत्रꣳ सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । इषꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । ऊर्जꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । रयिꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । पुष्टिꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । प्रजाꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । पशून्थ्सन्धत्तं तान्मे जिन्वतम् । स्तुतोऽसि जनधाः । देवास्त्वा शुक्रपाꣳ प्रणयन्तु ।। 1 ।। 1.1.1.2 सुवीराँꣳ प्रजाꣳ प्रजनयन्परीहि । शुक्रश्शुक्रशोचिषा । स्तुतोऽसि जनधाः । देवास्त्वा मन्थिपाꣳ प्रणयन्तु । सुप्रजाꣳ प्रजाꣳ प्रजनयन्परीहि । मन्थी मन्थिशोचिषा । संजग्मानौ दिव आपृथिव्यायुः । सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । प्राणꣳ सन्धत्तं तं मे जिन्वतम् । अपानꣳ सन्धत्तं तं मे जिन्वतम् ।। 2 ।। 1.1.1.3 व्यानꣳ सन्धत्तं तं मे जिन्वतम् । चक्षुस्सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । श्रोत्रꣳ सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । मनस्सन्धत्तं तन्मे जिन्वतम् । वाचꣳ सन्धत्तं तां मे जिन्वतम् । आयुस्स्थ आयुर्मे धत्तम् । आयुर्यज्ञाय धत्तम् । आयुर्यज्ञपतये धत्तम् । प्राणस्स्थꣳ प्राणं मे धत्तम्

। प्रा॒णं य॒ज्ञाय॑ धत्तम् ।। 3 ।। 1.1.1.4 प्रा॒णं य॒ज्ञप॑तये धत्तम् । चक्षु॑स्स्थ॒श्चक्षु॑र्मे धत्तम् । चक्षु॑र्य॒ज्ञाय॑ धत्तम् । चक्षु॑र्य॒ज्ञप॑तये धत्तम् । श्रोत्र॑ꣳ स्थ॒श्श्रोत्रं॑ मे धत्तम् । श्रोत्रं॑ य॒ज्ञाय॑ धत्तम् । श्रोत्रं॑ य॒ज्ञप॑तये धत्तम् । तौ दे॑वौ शुक्रामन्थिनौ । क॒ल्पय॑तं॒ दैवी॒र्विशः॑ । क॒ल्पय॑तं॒ मानु॑षीः ।। 4 ।। 1.1.1.5 इष॒मूर्ज॑म॒स्मासु॑ धत्तम् । प्रा॒णान्प॒शुषु॑ । प्र॒जां मयि॑ च॒ यज॑माने च । निर॑स्त॒श्शण्डः॑ । निर॑स्तो॒ मर्कः॑ । अप॑नुत्तौ॒ शण्डा॒मर्कौ॑ स॒हामुना॑ । शु॒क्रस्य॑ स॒मिद॑सि । म॒न्थिन॑स्स॒मिद॑सि । स प्र॑थ॒मस्संकृ॑तिर्वि॒श्वक॑र्मा । स प्र॑थ॒मो मि॒त्रो वरु॑णो अ॒ग्निः । स प्र॑थ॒मो बृह॒स्पति॑श्चिकि॒त्वान् । तस्मा॒ इन्द्रा॑य सु॒तमा जु॑होमि ।। 5 ।। 1.1.2.0 खल्वा॑धिथ्सन्त॒ फल्गु॑न्योर॒ग्निमाद॑धीतासन्नपततामृतू॒नां वैश्य॑स्य॒र्तुरुत्त॑रे॒ फल्गु॑नी॒ षट्वं॑ ।। 2 ।। 1.1.2.1 कृत्ति॑कास्व॒ग्निमाद॑धीत । ए॒तद्वा अ॒ग्नेर्नक्ष॑त्रम् । यत्कृत्ति॑काः । स्वाया॑मे॒वैनं॑ दे॒वता॑यामा॒धाय॑ । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सी भ॑वति । मुखं॒ वा ए॒तन्नक्ष॑त्राणाम् । यत्कृत्ति॑काः । यꣳ कृत्ति॑कास्व॒ग्निमा॑ध॒त्ते

। मुख्य॑ ए॒व भ॑वति । अथो॒ खलु॑ ।। 6 ।। 1.1.2.2 अ॒ग्नि॒न॒क्ष॒त्रमित्यप॑चायन्ति । गृ॒हान् ह॒ दाहु॑को भवति । प्र॒जाप॑ती रोहि॒ण्याम॒ग्निम॑सृजत । तं दे॒वा रो॑हि॒ण्यामाद॑धत । ततो॒ वै ते सर्वा॒न्त्रोहा॑नरोहन्न् । तद्रो॑हि॒ण्यै रो॑हिणि॒त्वम् । यो रो॑हि॒ण्याम॒ग्निमा॑ध॒त्ते । ऋ॒ध्नोत्ये॒व । सर्वा॒न्त्रोहा॑न्त्रोहति । दे॒वा वै भ॒द्रास्सन्तो॒ऽग्निमाधि॑थ्सन्त ।। 7 ।। 1.1.2.3 तेषा॒मना॑हितो॒ऽग्निरासी॑त् । अथै॑भ्यो वा॒मं वस्वपा॑क्रामत् । ते पुन॑र्वस्वो॒राद॑धत । ततो॒ वै तान् वा॒मं वसू॒पाव॑र्तत । यꣳ पु॒राऽभ॒द्रस्सन्पापी॑या॒न्थ्स्यात् । स पुन॑र्वस्वो॒र॒ग्निमाद॑धीत । पुन॑रे॒वैनं॑ वा॒मं वसू॒पाव॑र्तते । भ॒द्रो भ॑वति । यꣳ का॒मये॑त॒ दानका॑मा मे प्र॒जास्स्यु॒रिति॑ । स पूर्व॑यो॒ꣳ फल्गु॑न्योर॒ग्निमाद॑धीत ।। 8 ।। 1.1.2.4 अ॒र्य॒म्णो वा ए॒तन्नक्ष॑त्रम् । यत्पूर्वे॒ फल्गु॑नी । अ॒र्य॒मेति॒ तमा॑हु॒र्यो ददा॑ति । दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्ति । यꣳ का॒मये॑त भ॒गी स्या॒मिति॑ । स उत्त॑रयो॒ꣳ फल्गु॑न्योर॒ग्निमाद॑धीत । भग॑स्य॒ वा ए॒तन्नक्ष॑त्रम् । यदुत्त॑रे॒ फल्गु॑नी । भ॒ग्येव॑ भ॑वति ।

का॒ल॒कञ्जा वै नामासु॑रा आसन्न् ।। 9 ।। 1.1.2.5 ते सु॑व॒र्गाय॑ लो॒कायाग्निम॑चिन्वत । पुरु॑ष॒ इष्ट॑का॒मुपा॑दधा॒त्पुरु॑ष॒ इष्ट॑काम् । स इन्द्रो॑ ब्राह्म॒णो ब्रुवा॑ण॒ इष्ट॑का॒मुपा॑धत्त । ए॒षा मे॑ चि॒त्रा नामेति॑ । ते सु॑व॒र्गं लो॒कमा प्रारो॑हन्न् । स इन्द्र॒ इष्ट॑का॒मावृ॑हत् । तेऽवा॑कीर्यन्त । ये॑ऽवाकी॑र्यन्त । त ऊर्णा॒वभ॑योऽभवन्न् । द्वावुद॑पतताम् ।। 10 ।। 1.1.2.6 तौ दि॒व्यौ श्वाना॑वभवताम् । यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्थ्स्यात् । स चि॒त्राया॑म॒ग्निमाद॑धीत । अ॒व॒कीर्ये॒व भ्रातृ॑व्यान् । ओजो॒ बल॑मिन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मा॒त्मन्ध॑त्ते । व॒सन्ता॑ ब्राह्म॒णो॑ऽग्निमाद॑धीत । व॒स॒न्तो वै ब्रा॑ह्म॒णस्य॒र्तुः । स्व ए॒वैन॑मृ॒तावा॒धाय॑ । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सी भ॑वति । मुखं॒ वा ए॒तद॑तू॒नाम् ।। 11 ।। 1.1.2.7 यद्व॑स॒न्तः । यो व॒सन्ता॒ऽग्निमा॑ध॒त्ते । मुख्य॑ ए॒व भ॑वति । अथो॒ योनि॑मन्तमे॒वैनं॒ प्रजा॑त॒माध॑त्ते । ग्री॒ष्मे रा॑ज॒न्यं॑ आद॑धीत । ग्री॒ष्मो वै रा॑ज॒न्य॑स्य॒र्तुः । स्व ए॒वैन॑मृ॒तावा॒धाय॑ । इ॒न्द्रि॒या॒वी भ॑वति । श॒रदि॒ वैश्य॒ आद॑धीत । श॒रद्वै वैश्य॑स्य॒र्तुः ।। 12 ।। 1.1.2.8

स्व एवैनमृतावाधाय । पशुमान्भवति । न पूर्वयोः फल्गुन्योरग्निमादधीत । एषा वै जघन्या रात्रिस्संवथ्सरस्य । यत्पूर्वे फल्गुनी । पृष्टित एव संवथ्सरस्याग्निमाधाय । पापीयान्भवति । उत्तरयोरा दधीत । एषा वै प्रथमा रात्रिस्संवथ्सरस्य । यदुत्तरे फल्गुनी । मुखत एव संवथ्सरस्याग्निमाधाय । वसीयान्भवति । अथो खलु । यदैवैनं यज्ञ उपनमेत् । अथादधीत । सैवास्यर्द्धिः ।। 13 ।। 1.1.3.0 ऊषा अभवन्नभवद्वल्मीकोऽश्राम्यदप्रथयद्धृत्यै बीभथ्सत इत्याहू रुन्धे पर्णत्वमंशमयदच्छिन्द्ँ स्त्रीणि च ।। 3 ।। 1.1.3.1 उद्धन्ति । यदेवास्या अमेध्यम् । तदपहन्ति । अपोऽवोक्षति शान्त्यै । सिकता निवपति । एतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य रूपम् । रूपेणैव वैश्वानरमवरुन्धे । ऊषान्निवपति । पुष्टिर्वा एषा प्रजननम् । यदूषाः ।।14।। 1.1.3.2 पुष्ट्यामेव प्रजननेऽग्निमाधत्ते । अथो संज्ञान एव । संज्ञानँ ह्येतत्पशूनाम् । यदूषाः । द्यावापृथिवी

स॒हास्ताँ॑म् । ते वि॑य॒ती अ॑ब्रूताम् । अस्त्वे॒व नौ॑ स॒ह य॒ज्ञिय॒मिति॑ । यद॒मुष्या॑ य॒ज्ञिय॒मासी॑त् । तद॒स्याम॑दधात् । त ऊषा॑ अभवन्न् ।। 15 ।। 1.1.3.3 यद॒स्या य॒ज्ञिय॒मासी॑त् । तद॒मुष्या॑मदधात् । तद॒दश्च॒न्द्रम॑सि कृ॒ष्णम् । ऊषाँ॑न्नि॒वप॑न्न॒दो ध्या॑येत् । द्यावा॑पृथि॒व्योरे॒व य॒ज्ञियेऽग्निमाध॑त्ते । अ॒ग्निर्दे॒वेभ्यो॒ निला॑यत । आ॒खू रू॒पं कृ॒त्वा । स पृ॑थि॒वीं प्राविं॑शत् । स ऊ॒तीः कु॑र्वा॒णः पृ॑थि॒वीमनु॒ सम॑चरत् । तदा॑खुकरी॒षम॑भवत् ।। 16 ।। 1.1.3.4 यदा॑खुकरी॒षः सं॑भा॒रो भव॑ति । यदे॒वास्य॒ तत्र॒ न्य॑क्तम् । तदे॒वाव॑रुन्धे । ऊर्ज॑ं॒ वा ए॒तः रसं॑ पृथि॒व्या उ॑प॒दीका॒ उद्दि॑हन्ति । यद्व॒ल्मीकँ॑म् । यद्व॑ल्मीकव॒पा सं॑भा॒रो भव॑ति । ऊर्ज॑मे॒व रसं॑ पृथि॒व्या अव॑रुन्धे । अथो॒ श्रोत्र॑मे॒व । श्रोत्र॒ꣳ ह्येत॑त्पृथि॒व्याः । यद्व॒ल्मीकः॑ ।। 17 ।। 1.1.3.5 अब॑धिरो भवति । य ए॒वं वेद॑ । प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत । तासा॒मन्न॒मुपाँ॑क्षीयत । ताभ्य॒स्सूद॒मुप॒प्राभि॑नत् । ततो॒ वै तासा॒मन्नं॒ नाक्षी॑यत । यस्य॒ सूद॑स्संभा॒रो भव॑ति । नास्य॑

गृ॒हेऽन्नं॑ क्षीयते । आपो॒ वा इ॒दमग्रे॑ सलि॒लमा॑सीत् । तेन॑ प्र॒जाप॑तिरश्राम्यत् ।। 18 ।। 1.1.3.6 क॒थमि॒दꣳ स्या॒दिति॑ । सो॑ऽपश्यत्पुष्करप॒र्णं तिष्ठ॑त् । सो॑ऽमन्यत । अस्ति॒ वै तत् । यस्मि॑न्नि॒दमधि॒ तिष्ठ॒तीति॑ । स व॑रा॒हो रू॒पं कृ॒त्वोप॒ न्य॑मज्जत् । स पृ॑थि॒वीम॒ध आ॑च्छ॑त् । तस्या॑ उप॒हत्योद॑मज्जत् । तत्पु॑ष्करप॒र्णेऽ॑प्रथयत् । यदप्र॑थयत् ।। 19 ।। 1.1.3.7 तत्पृ॑थि॒व्यै पृ॑थिवि॒त्वम् । अभू॒द्वा इ॒दमिति॑ । तद्भू॒म्यै भूमि॒त्वम् । तां दिशोऽनु॒ वात॒स्समं॑वहत् । ताꣳ शर्क॑राभिरदृꣳहत् । शं वै नो॑ऽभू॒दिति॑ । तच्छर्क॑राणाꣳ शर्कर॒त्वम् । यद्व॑रा॒हवि॑हतꣳ संभा॒रो भव॑ति । अ॒स्यामे॒वाछं॑म्बट्कारम॒ग्निमाध॑त्ते । शर्क॑रा भवन्ति॒ धृत्यै॑ ।। 20 ।। 1.1.3.8 अथो॑ शं॒त्वाय॑ । सरे॑ता अ॒ग्निरा॒धेय॒ इत्या॑हुः । आपो॒ वरु॑णस्य॒ पत्न॑य आसन् । ता अ॒ग्निर॒भ्य॑ध्यायत् । तास्समं॑भवत् । तस्य॒ रेत॒ꣳ परा॑ऽपतत् । तद्धिर॑ण्यमभवत् । यद्धिर॑ण्यमु॒पास्य॑ति ।

सरेतसमेवाग्निमाधत्ते । पुरुष इन्वै स्वाद्रेतसो बीभत्सत इत्याहुः ।। 21 ।। 1.1.3.9 उत्तरत उपास्यत्यबीभत्सायै । अति प्रयच्छति । आर्तिमेवाति प्रयच्छति । अग्निर्देवेभ्यो निलायत । अश्वो रूपं कृत्वा । सोऽश्वत्थे संवथ्सरमतिष्ठत् । तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम् । यदाश्वत्थस्संभारो भवति । यदेवास्य तत्र न्यक्तम् । तदेवावरुन्धे ।। 22 ।। 1.1.3.10 देवा वा ऊर्जं व्यभजन्त । तत उदुम्बर उदतिष्ठत् । ऊग्वा उदुम्बरः । यदौदुम्बरस्संभारो भवति । ऊर्जमेवावरुन्धे । तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत् । तं गायत्र्याऽहरत् । तस्य पर्णमच्छिद्यत । तत्पर्णोऽभवत् । तत्पर्णस्य पर्णत्वम् ।। 23 ।। 1.1.3.11 यस्य पर्णमयस्सम्भारो भवति । सोमपीथमेवावरुन्धे । देवा वै ब्रह्मन्नवदन्त । तत्पर्ण उपाशृणोत् । सुश्रवा वै नाम । यत्पर्णमयस्सम्भारो भवति । ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे । प्रजापतिरग्निमसृजत । सोऽबिभेत्प्र मा धक्ष्यतीति । तꣳ शम्याऽशमयत् ।। 24 ।। 1.1.3.12 तच्छम्यै

शमि॒त्वम् । यच्छ॑मी॒मय॑स्सम्भा॒रो भव॑ति । शान्त्या॒ अप्र॑दाहाय । अ॒ग्नेस्सृ॒ष्टस्य॑ य॒तः । विक॑ङ्कतं॒ भा आ॑र्च्छत् । यद्वैक॑ङ्कतस्सम्भा॒रो भव॑ति । भा ए॒वाव॑ रुन्धे । सहृ॑दयो॒ऽग्निरा॒धेय॒ इत्या॑हुः । म॒रुतो॒ऽद्भिर॒ग्निम॑तमयन् । तस्य॑ ता॒न्तस्य॒ हृद॑य॒माच्छि॑न्दन्न् । साऽशनि॑रभवत् । यद॒शनि॑हतस्य वृ॒क्षस्य॑ सम्भा॒रो भव॑ति । सहृ॑दयमे॒वाग्निमा ध॑त्ते ।। 25 ।। 1.1.4.0 ध्या॒य॒ति॒ वै रात्रि॒श्चाव॑रुन्धे भविष्य॒न्तीत्य॑ब्रवीज्जनि॒ष्यसे॑ऽजय॒द्वर्सी॑यान्भवति॒ नव॑ च ।। 4 ।। 1.1.4.1 द्वा॒द॒शसु॑ विक्रा॒मेष्व॒ग्निमा द॑धीत । द्वाद॑श॒ मासा॑स्संवथ्स॒रः । स॒व॒थ्स॒रादे॒वैन॑मव॒रुद्ध्या ध॑त्ते । यद्वा॑द॒शसु॑ विक्रा॒मेष्वा॒ दधी॑त । परि॑मित॒मव॑ रुन्धीत । चक्षु॑र्निमित॒ आद॑धीत । इय॒द्वाद॑श विक्रा॒मा (३) इति॑ । परि॑मितं चै॒वाप॑रिमितं॒ चाव॑ रुन्धे । अनृ॑तं॒ वै वा॒चा व॑दति । अनृ॑तं॒ मन॑सा ध्यायति ।। 26 ।। 1.1.4.2 चक्षु॒र्वै स॒त्यम् । अद्रा(३)गित्या॑ह । अद॑ऽश॒मिति॑ । तथ्स॒त्यम् । यश्चक्षु॑र्निमिते॒ऽग्निमा॑ध॒त्ते । स॒त्य ए॒वैन॒मा ध॑त्ते

। तस्मा॒दाहि॑ताग्निर्नानृ॑तं वदेत् । नास्य॑ ब्राह्म॒णोऽनाँ॑श्वान्गृ॒हे व॑सेत् । स॒त्ये ह्य॑स्याग्निराहि॑तः । आ॒ग्ने॒यी वै रात्रिः॑ ।। 27 ।। 1.1.4.3 आ॒ग्ने॒याꣳ प॒शवः॑ । ऐ॒न्द्रमह॑ः । नक्तं॒ गार्ह॑पत्य॒मा द॑धाति । प॒शून॒ेवाव॑ रुन्धे । दिवा॑ऽऽहव॒नीयँ॑म् । इ॒न्द्रि॒यमे॒वाव॑ रुन्धे । अ॒र्धोदि॑ते॒ सूर्य॑ आहव॒नीय॒मा द॑धाति । ए॒तस्मि॒न्वै लो॒के प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जा अ॑सृजत । प्र॒जा ए॒व तद्यज॑मानस्सृजते । अथो॑ भू॒तं चै॒व भ॑वि॒ष्यच्चाव॑ रुन्धे ।। 28 ।। 1.1.4.4 इडा॒ वै मा॑न॒वी य॑ज्ञानूका॒शिन्या॑सीत् । साऽश्रृ॑णोत् । असु॑रा अ॒ग्निमाद॑धत॒ इति॑ । तद॑गच्छत् । त आ॑हव॒नीय॒मग्र॒ आद॑धत । अथ॒ गार्ह॑पत्यम् । अथाँ॑न्वाहार्य॒पच॑नम् । साऽब्र॑वीत् । प्र॒तीच्ये॑षा॒ꣳ श्रीर॑गात् । भ॒द्रा भू॒त्वा परा॑ भविष्य॒न्तीति॑ ।। 29 ।। 1.1.4.5 यस्यै॒वम॒ग्निरा॑धी॒यतेँ॑ । प्र॒तीच्य॑स्य॒ श्रीरे॑ति । भ॒द्रो भू॒त्वा परा॑भवति । साऽश्रृ॑णोत् । दे॒वा अ॒ग्निमाद॑धत॒ इति॑ । तद॑गच्छत् । तेँ॑ऽन्वाहार्य॒पच॑न॒मग्र॒ आद॑धत । अथ॒ गार्ह॑पत्यम् । अथा॑हव॒नीयँ॑म् । साऽब्र॑वीत्

।। 30 ।। 1.1.4.6 प्राच्येषा꣣ꣳ श्रीरगात् । भद्रा भूत्वा सुवर्गंल्लोकमैष्यन्ति । प्रजां तु न वैथ्स्यन्त इति । यस्यैवमग्निराधीयते । प्राच्यस्य श्रीरेति । भद्रो भूत्वा सुवर्गं लोकमेति । प्रजां तु न विन्दते । साऽब्रवीदिडा मनुम् । तथा वा अहं तवाग्निमाधास्यामि । यथा प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जनिष्यसे ।। 31 ।। 1.1.4.7 प्रत्यस्मिल्लोके स्थास्यसि । अभि सुवर्गं लोकं जेष्यसीति । गार्हपत्यमग्र आदधात् । गार्हपत्यं वा अनु प्रजाꣳ पशवꣳ प्रजायन्ते । गार्हपत्येनैवास्मै प्रजां पशून्प्राजनयत् । अथान्वाहार्यपचनम् । तिर्यङ्ङिव वा अयं लोकः । अस्मिन्नेव तेन लोके प्रत्यतिष्ठत् । अथाहवनीयम् । तेनैव सुवर्गं लोकमभ्यजयत् ।। 32 ।। 1.1.4.8 यस्यैवमग्निराधीयते । प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते । प्रत्यस्मिल्लोके तिष्ठति । अभि सुवर्गं लोकं जयति । यस्य वा अयथादेवतमग्निराधीयते । आ देवताभ्यो वृश्च्यते । पापीयान्भवति । यस्य यथादेवतम् । न देवताभ्य आवृश्च्यते

। वर्सीयान्भवति ।। 33 ।। भृगूणां त्वाऽङ्गिरसां व्रतपते व्रतेनादधामीति भृग्वङ्गिरसामादध्यात् । आदित्यानां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामीत्यन्यासां ब्राह्मणीनां प्रजानाम् । वरुणस्य त्वा राज्ञो व्रतपते व्रतेनादधामीति राज्ञः । इन्द्रस्य त्वेन्द्रियेण व्रतपते व्रतेनादधामीति राजन्यस्य । मनोस्त्वा ग्राम्ण्यो व्रतपते व्रतेनादधामिति वैश्यस्य । ऋभूणां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामीति रथकारस्य । यथादेवतमग्निराधीयते । न देवताभ्य आवृश्च्यते । वर्सीयान्भवति ।। 34 ।। 1.1.5.0 एनमाहवनीयं धत्तेऽश्वत्वं वर्तयति कुरुत इति रुद्रो दधाति यदग्नये शुचय एकं च ।। 5 ।। 1.1.5.1 प्रजापतिर्वाचस्सत्यमपश्यत् । तेनाग्निमाधत्त । तेन वै स आर्ध्नोत् । भूर्भुवस्सुवरित्याह । एतद्वै वाचस्सत्यम् । य एतेनाग्निमाधत्ते । ऋध्नोत्येव । अथो सत्यप्राशूरेव भवति । अथो य एवं विद्वानभिचरति । स्तृणुत एवैनम् ।। 35 ।। 1.1.5.2 भूरित्याह । प्रजा एव तद्यजमानस्सृजते । भुव इत्याह । अस्मिन्नेव

लो॒के प्रति॑तिष्ठति । सुव॒रित्या॑ह । सु॒व॒र्ग ए॒व लो॒के प्रति॑तिष्ठति । त्रि॒भिर॒क्षरै॒र्गार्ह॑पत्य॒मा द॑धाति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒ष्वे॑वैनं॑ लो॒केषु॒ प्रति॑ष्ठित॒माध॑त्ते । सर्वै॑ः॒ प॒ञ्चभि॑राहव॒नीय॑म् ।। 36 ।। 1.1.5.3 सु॒व॒र्गाय॒ वा ए॒ष लो॒कायाधी॑यते । यदा॑हव॒नीय॑ः । सु॒व॒र्ग ए॒वास्मै॑ लो॒के वा॒चस्स॒त्यꣳ सर्व॑माप्नोति । त्रि॒भिर्गार्ह॑पत्य॒मा द॑धाति । प॒ञ्चभि॑राहव॒नीय॑म् । अ॒ष्टौ संप॑द्यन्ते । अ॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्रो॑ऽग्निः । यावा॑ने॒वाग्निः । तमाध॑त्ते ।। 37 ।। 1.1.5.4 प्र॒जाप॑तिः॒ प्र॒जा अ॑सृजत । ता अ॑स्माथ्सृ॒ष्टाः॒ परा॑चीरायन्न् । ताभ्यो॒ ज्योति॒रुद॑गृह्णात् । तं ज्योति॒ः॒ पश्य॑न्तीः॒ प्र॒जा अ॒भि स॒मावा॑र्तन्त । उ॒परी॑वा॒ग्निमुद्गृ॑ह्णीयादु॒द्धरन्न् । ज्योति॑रे॒व पश्य॑न्तीः॒ प्र॒जा यज॑मानम॒भि स॒मावा॑र्तन्ते । प्र॒जाप॑ते॒रक्ष्य॑श्वयत् । तत्परा॑ऽपतत् । तदश्वो॑ऽभवत् । तदश्व॑स्याश्व॒त्वम् ।। 38 ।। 1.1.5.5 ए॒ष वै प्र॒जाप॑तिः । यद॒ग्निः । प्रा॒जा॒प॒त्योऽश्व॑ः । यदश्व॑ं पु॒रस्ता॒न्नय॑ति । स्वमे॒व चक्षु॒ः॒

पश्यन्प्रजापतिरनूदेति । वज्री वा एषः । यदश्वः । यदश्वं पुरस्तान्नयति । जातानेव भ्रातृव्यान्प्रणुदते । पुनरा वर्तयति ।। 39 ।। 1.1.5.6 जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते । न्याहवनीयो गार्हपत्यमकामयत । निगार्हपत्य आहवनीयम् । तौ विभाजं नाशक्नोत् । सोऽश्वꣳ पूर्ववाङ्भूत्वा । प्राञ्चं पूर्वमुदवहत् । तत्पूर्ववाहꣳ पूर्ववाट्वम् । यदश्वं पुरस्तान्नयति । विभक्तिरेवैनयोस्सा । अथो नानावीर्यावेवैनौ कुरुते ।। 40 ।। 1.1.5.7 यदुपर्युपरि शिरो हरेत् । प्राणान्विच्छिन्द्यात् । अधोऽधश्शिरो हरति । प्राणानां गोपीथाय । इयत्यग्रे हरति । अथेयत्यथेयति । त्रय इमे लोकाः । एष्वेवैनं लोकेषु प्रतिष्ठितमाधत्ते । प्रजापतिरग्निमसृजत । सोऽबिभेत्प्र मा धक्ष्यतीति ।। 41 ।। 1.1.5.8 तस्य त्रेधा महिमानव्यूहत् । शान्त्या अप्रदाहाय । यत्त्रेधाऽग्निराधीयते । महिमानमेवास्य तद्व्यूहति । शान्त्या अप्रदाहाय । पुनरा वर्तयति ।

म॒हि॒मान॑मे॒वास्य॒ संद॑धाति । प॒शुर्वा ए॒षः । यदश्व॑ः । ए॒ष रु॒द्रः ।। 42 ।। 1.1.5.9 यद॒ग्निः । यदश्व॑स्य प॒दे॑ऽग्निमा॑द॒ध्यात् । रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑दध्यात् । अ॒प॒शुर्यज॑मानस्स्यात् । यन्नाक्र॒मये॑त् । अन॑वरुद्धा अस्य प॒शव॑स्स्युः । पा॒र्श्व॒त आक्र॑मयेत् । यथाऽऽहि॑तस्या॒ग्नेरङ्गा॑रा अभ्यव॒वर्त॑रन् । अव॑रुद्धा अस्य प॒शवो॒ भव॑न्ति । न रु॒द्रायापि॑दधाति ।। 43 ।। 1.1.5.10 त्रीणि॑ ह॒वीꣳषि॒ निर्व॑पति । वि॒राज॑ ए॒व विक्रा॑न्तं॒ यज॑मा॒नोऽनु॒ विक्र॑मते । अ॒ग्नये॒ पव॑मानाय । अ॒ग्नये॑ पाव॒काय॑ । अ॒ग्नये॒ शुच॑ये । यद॒ग्नये॒ पव॑मानाय नि॒र्वप॑ति । पु॒नात्ये॒वैन॑म् । यद॒ग्नये॑ पाव॒काय॑ । पू॒त ए॒वास्मि॑न्न॒न्नाद्यं॑ दधाति । यद॒ग्नये॒ शुच॑ये । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वास्मि॑न्नु॒परि॑ष्टाद्दधाति ।। 44 ।। 1.1.6.0 आ॒दि॒त्ये तृती॑यम॒फ्स्वासी॒त्तत्तेनाव॑रुन्धत॒ स्यादा॑प्यते॒ रेतो॒ऽग्निरेक॑मेकमे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ नि॒र्वपे॑त्प्र॒त्यव॑रोहति ददात्यध्व॒र्युर्दे॑य॒मेकं॑ च ।। 6 ।। 1.1.6.1 दे॒वा॒सु॒रास्संय॑त्ता आसन् । ते दे॒वा वि॑ज॒यमु॑प॒यन्त॑ः । अ॒ग्नौ वा॒मं वसु॒ सं

न्य॑दधत । इ॒दमु॑ नो भविष्यति । यदि॑ नो जे॒ष्यन्तीति॑ । तद॒ग्निर्नोथ्सह॑मशक्नोत् । तत् त्रे॒धा विन्य॑दधात् । प॒शुषु॒ तृती॑यम् । अ॒फ्सु तृती॑यम् । आ॒दि॒त्ये तृती॑यम् ।। 45 ।। 1.1.6.2 तद्दे॒वा वि॒जित्य॑ । पुन॒रवा॑रुरुथ्सन्त । तैँऽग्नये॒ पव॑मानाय पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपन् । प॒शवो॒ वा अ॒ग्निꣳ पव॑मानः । यदे॒व प॒शुष्वासी॑त् । तत्तेनावा॑रुन्धत । तैँऽग्नये॑ पाव॒काय॑ । आपो॒ वा अ॒ग्निꣳ पा॑व॒कः । यदे॒वाफ्स्वासी॑त् । तत्तेनावा॑रुन्धत ।। 46 ।। 1.1.6.3 तैँऽग्नये॒ शुच॑ये । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्योँऽग्निश्शुचिः॑ । यदे॒वादि॒त्य आसी॑त् । तत्तेनावा॑रुन्धत । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । त॒नुवो॒ वावैता अ॑ग्न्या॒धेय॑स्य । आ॒ग्ने॒यो वा अ॒ष्टाक॑पालोऽग्न्या॒धेय॒मिति॑ । यत्तन्निर्वपे॑त् । नैतानि॑ । यथा॒ऽऽत्मा स्यात् ।। 47 ।। 1.1.6.4 नाङ्गा॑नि । ता॒दृगे॒व तत् । यदे॒तानि॑ नि॒र्वपे॑त् । न तम् । यथाऽङ्गा॑नि॒ स्युः । नात्मा । ता॒दृगे॒व तत् । उ॒भया॑नि स॒ह नि॒रुप्या॑णि । य॒ज्ञस्य॑ सात्म॒त्वाय॑ । उ॒भय॒ं वा ए॒तस्यै॑न्द्रि॒यं

वी॒र्य॑माप्यते ।। 48 ।। 1.1.6.5 यो॑ऽग्निमा॑ध॒त्ते । ऐ॒न्द्रा॒ग्नमेका॑दशकपाल॒मनु॒ निर्व॑पेत् । आ॒दि॒त्यं च॒रुम् । इ॒न्द्रा॒ग्नी वै दे॒वाना॒मया॑तमायामानौ । ये ए॒व दे॒वते॒ अया॑तयाम्नी । ताभ्या॑मे॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मव॑ रुन्धे । आ॒दि॒त्यो भ॑वति । इ॒यं वा अदि॑तिः । अ॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठति । धे॒न्वै वा ए॒तद्रेत॑ः ।। 49 ।। 1.1.6.6 यदाज्य॑म् । अ॒न॒डुह॑स्तण्डु॒लाः । मि॒थु॒नमे॒वाव॑रुन्धे । घृ॒ते भ॑वति । य॒ज्ञस्यालू॑क्षान्तत्वाय । च॒त्वार॑ आऱ्षे॒याꣳ प्राश्ञ॑न्ति । दि॒शामे॒व ज्योति॑षि जुहोति । प॒शवो॒ वा ए॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ । ए॒ष रु॒द्रः । यद॒ग्निः ।। 50 ।। 1.1.6.7 यथ्स॒द्य ए॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ नि॒र्वपे॑त् । रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑ दध्यात् । अ॒प॒शुर्यज॑मानस्स्यात् । यन्नानु॑नि॒र्वपे॑त् । अन॑वरुद्धा अस्य प॒शव॑स्स्युः । द्वा॒द॒शसु॒ रात्री॒ष्वनु॒ निर्व॑पेत् । सं॒व॒थ्स॒रप्र॑तिमा॒ वै द्वाद॑श॒ रात्र॑यः । सं॒व॒थ्स॒रेणै॒वास्मै॑ रु॒द्रꣳ श॑मयि॒त्वा । प॒शूनव॑रुन्धे । यदेक॑मेकमे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ नि॒र्वपे॑त् ।। 51

।। 1.1.6.8 यथा॒ त्रीण्या॒वप॑नानि पू॒रये॑त् । ता॒दृक्तत् । न प्र॒जन॑न॒मुच्छि॒ꣳषेत् । एकं॑ नि॒रुप्य॑ । उत्त॑रे॒ सम॑स्येत् । तृ॒तीय॑मे॒वास्मै॑ लो॒कमुच्छि॒ꣳषति प्र॒जन॑नाय । तं प्र॒जया॑ प॒शुभि॒रनु॒ प्रजा॑यते । अथो॑ य॒ज्ञस्यै॒वैषाऽभिक्रा॑न्तिः । र॒थ॒च॒क्रं प्रव॑र्तयति । म॒नु॒ष्य॒र॒थेनै॒व दे॑वर॒थं प्र॒त्यव॑रोहति ।। 52 ।। 1.1.6.9 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । हो॒त॒व्य॑मग्निहो॒त्राँ (३)न हो॑त॒व्या (३) मिति॑ । यद्यजु॑षा जुहु॒यात् । अय॑थापूर्व॒माहु॑ती जुहुयात् । यन्न जु॑हु॒यात् । अ॒ग्निꣳ परा॑ भवेत् । तू॒ष्णीमे॒व हो॑त॒व्य॑म् । य॒था॒पू॒र्वमाहु॑ती जु॒होति॑ । नाग्निꣳ परा॑भवति । अ॒ग्नीधे॑ ददाति ।। 53 ।। 1.1.6.10 अ॒ग्निमु॑खाने॒वर्तून्प्री॑णाति । उ॒प॒बꣳह॑णं ददाति । रू॒पाणा॒मव॑रुद्ध्यै । अश्वं॑ ब्र॒ह्मणे॑ । इ॒न्द्रि॒यमे॒वाव॑रुन्धे । धे॒नुꣳ होत्रे॑ । आ॒शिष॑ ए॒वाव॑रुन्धे । अ॒न॒ड्वाह॑मध्व॒र्यवे॑ । वह्नि॒र्वा अ॑न॒ड्वान् । वह्नि॑रध्व॒र्युः ।। 54 ।। 1.1.6.11 वह्नि॑नै॒व वह्नि॑ य॒ज्ञस्याव॑रुन्धे । मि॒थु॒नौ गावौ॑ ददाति ।

मि॒थु॒नस्याव॑रुद्ध्यै । वासो॑ ददाति । स॒र्व॒दे॒व॒त्यं॑ वै वासः॑ । सर्वा॑ ए॒व दे॒वता॑ँ॒ प्रीणाति । आ द्वा॑द॒शभ्यो॑ ददाति । द्वाद॑श॒ मासाँ॑स्संवथ्स॒रः । स॒ंव॒थ्स॒र ए॒व प्रति॑तिष्ठति । काम॑मू॒र्ध्वं देयँ॑म् । अप॑रिमित॒स्याव॑रुद्ध्यै ।। 55 ।। 1.1.7.0 चतु॑ष्पदे जिन्वतां त॒नुव॒स्त्रीणि॑ च ।। 7 ।। 1.1.7.1 घ॒र्मश्शिर॒स्तद॒यम॒ग्निः । संप्रि॑य॒ँ प॒शुभि॑र्भुवत् । छ॒र्दिस्तो॒काय॒ तन॑याय यच्छ । वात॑ँ॒ प्रा॒णस्तद॒यम॒ग्निः । संप्रि॑य॒ँ प॒शुभि॑र्भुवत् । स्व॒दि॒तं तो॒काय॒ तन॑याय पि॒तुं प॑च । प्राची॒मनु॑ प्र॒दिशं॒ प्रेहि॑ वि॒द्वान् । अ॒ग्नेर॑ग्ने पु॒रो अ॑ग्निर्भवे॒ह । विश्वा॒ आशा॒ दीद्या॑नो॒ विभा॑हि । ऊर्जं॑ नो धेहि द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्पदे ।। 56 ।। 1.1.7.2 अ॒र्कश्चक्षु॒स्तद॒सौ सूर्य॒स्तद॒यम॒ग्निः । संप्रि॑य॒ँ प॒शुभि॑र्भुवत् । यत्ते॑ शुक्र शु॒क्रं वर्च॑श्शु॒क्रा त॒नूः । शु॒क्रं ज्योति॒रज॑स्रम् । तेन॑ मे दीदिहि॒ तेन॒ त्वाऽऽद॑धे । अ॒ग्निना॑ँऽग्ने॒ ब्रह्म॑णा । आ॒न॒शे व्या॑नशे॒ सर्व॒मायु॒र्व्या॑नशे । ये ते॑ अग्ने शि॒वे त॒नुवौ॑ । वि॒राड्वं स्व॒राड्वं

। ते माविशतां ते मा जिन्वताम् ।। 57 ।। 1.1.7.3 ये ते अग्ने शिवे तनुवौ । संराड्वाभिभूश्च । ते माविशतां ते मा जिन्वताम् । ये ते अग्ने शिवे तनुवौ । विभूश्च परिभूश्च । ते मा विशतां ते मा जिन्वताम् । ये ते अग्ने शिवे तनुवौ । प्रभ्वी च प्रभूतिश्च । ते मा विशतां ते मा जिन्वताम् । यास्ते अग्ने शिवास्तनुवः । ताभिस्त्वाऽऽदधे । यास्ते अग्ने घोरास्तनुवः । ताभिरमुं गच्छ ।। 58 ।। 1.1.8.0 लोकोऽसृजतैनमाधत्तेऽन्वाहार्यपचनं देवानामन्नमेनं प्रतिष्ठितमाधत्ते पश्च च ।। 8 ।। 1.1.8.1 इमे वा एते लोका अग्नयः । ते यदव्यावृत्ता आधीयेरन् । शोचयेयुर्यजमानम् । घर्मश्शिर इति गार्हपत्यमा दधाति । वातꣳ प्राण इत्यन्वाहार्यपचनम् । अर्कश्चक्षुरित्याहवनीयम् । तेनैवैनान्व्यावर्तयति । तथा न शोचयन्ति यजमानम् । रथन्तरमभिगायते गार्हपत्य आधीयमाने । राथन्तरो वा अयं लोकः ।। 59 ।। 1.1.8.2 अस्मिन्नेवैनं लोके प्रतिष्ठितमा धत्ते । वामदेव्यमभिगायत उद्ध्रियमाणे ।

अ॒न्तरि॑क्षं॒ वै वा॑मदे॒व्यम् । अ॒न्तरि॑क्ष ए॒वैनं॒ प्रति॑ष्ठित॒माध॑त्ते । अथो॒ शान्ति॒र्वै वा॑मदे॒व्यम् । शा॒न्तमे॒वैनं॑ पश॒व्य॑मुद्धरते । बृ॒हद॒भिगा॑यत आहव॒नीय॑ आधी॒यमा॑ने । बाऱ्ह॑तो॒ वा अ॒सौ लो॒कः । अ॒मुष्मि॑न्ने॒वैनं॑ लो॒के प्रति॑ष्ठित॒माध॑त्ते । प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत ।। 60 ।। 1.1.8.3 सोऽश्वो॒ऽवारो॑ भू॒त्वा परा॑डैत् । तं वा॑रव॒न्तीये॑नावारयत । तद्वा॑रव॒न्तीय॑स्य वारवन्तीय॒त्वम् । श्यै॒तेन॑ श्ये॒ती अ॑कुरुत । तच्छ्यै॒तस्य॑ श्यैत॒त्वम् । यद्वा॑रव॒न्तीय॑मभि॒ गाय॑ते । वा॒र॒यि॒त्वैवैनं॒ प्रति॑ष्ठित॒मा ध॑त्ते । श्यै॒तेन॑ श्ये॒ती कु॑रुते । घ॒र्मश्शिर॒ इति॒ गाऱ्ह॑पत्य॒माद॑धाति । सशी॑ऱ्षाणमे॒वैन॒मा ध॑त्ते ।। 61 ।। 1.1.8.4 उपै॑न॒मुत्त॑रो य॒ज्ञो न॑मति । रु॒द्रो वा ए॒षः । यद॒ग्निः । स आ॑धी॒यमा॑न ईश्व॒रो यज॑मानस्य प॒शून् हि॒ꣳसि॑तोः । संप्रि॑यः प॒शुभि॑र्भुव॒दित्या॑ह । प॒शुभि॑रे॒वैन॒ꣳ संप्रि॑यं करोति । प॒शूनामहि॒ꣳसायै । छ॒र्दिस्तो॒काय॒ तन॑याय य॒च्छेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते । वात॑ः प्रा॒ण इत्य॑न्वाहार्य॒पच॑नम् ।। 62 ।। 1.1.8.5 सप्रा॑णमे॒वैन॒मा ध॑त्ते । स्व॒दि॒तं

तो॒काय॒ तन॑याय पि॒तुं प॒चेत्या॑ह । अन्न॑मे॒वास्मै॑ स्वदयति । प्राची॒मनु॑ प्र॒दिशं॒ प्रेहि॑ वि॒द्वानित्या॑ह । विभ॑क्तिरे॒वैन॑यो॒स्सा । अथो॒ नाना॑वीर्यावे॒वैनौ॑ कुरुते । ऊर्जं॑ नो धेहि द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्पद॒ इत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते । अ॒र्कश्चक्षु॒रित्या॑हव॒नीय॑म् । अ॒र्को वै दे॒वाना॒मन्न॑म् ।। 63 ।। 1.1.8.6 अन्न॑मे॒वाव॑ रुन्धे । तेन॑ मे दीदि॒हीत्या॑ह । समि॑न्ध ए॒वैन॑म् । आ॒न॒शे व्या॑नश॒ इति॒ त्रिरुदि॑ङ्गयति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒ष्वे॑वैन॑ लो॒केषु॒ प्रति॑ष्ठित॒मा ध॑त्ते । तत्तथा॒ न का॒र्यम् । वीङ्गि॑त॒मप्र॑तिष्ठित॒मा द॑धीत । उ॒द्धृत्यै॒वाधाया॑भि॒मन्त्रिय॑ः । अवी॑ङ्गितमे॒वैन॒ं प्रति॑ष्ठित॒माध॑त्ते । वि॒राड्वं स्व॒राड्व॒ यास्ते॑ अग्ने शि॒वास्त॒नुव॒स्ताभि॒स्त्वाऽऽद॑ध॒ इत्या॑ह । ए॒ता वा अ॒ग्नेश्शि॒वास्त॒नुव॑ः । ताभि॑रे॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति । यास्ते॑ अग्ने घो॒रास्त॒नुव॒स्ताभि॑र॒मुं ग॒च्छेति॑ ब्रूया॒द्यं द्वि॒ष्यात् । ताभि॑रे॒वैन॒ं परा॑भावयति ।। 64 ।। 1.1.9.0 द्वि॒तीय॑मपचच्चतु॒र्थम॑पच॒ददि॑ती॒ रेतो॑ऽधत्त॒ संमि॑ता घृ॒तव॑तीभि॒राद॑धाति राज॒न्य॑स्स्वस्य॒ छन्द॑सः

प्रत्ययन॒स्त्वायेयाद्गच्छति मन्थति॒ रात्र॑यश्च॒त्वारि॑ च ।। 9 ।। 1.1.9.1 श॒मी॒ग॒र्भाद॒ग्निं म॑न्थति । ए॒षा वा अ॒ग्नेर्य॒ज्ञिया॑ त॒नूः । तामे॒वास्मै॑ जनयति । अदि॑तिः पु॒त्रका॑मा । सा॒ध्येभ्यो॑ दे॒वेभ्यो॑ ब्रह्मौद॒नम॑पचत् । तस्या॑ उ॒च्छेष॑णमददुः । तत्प्राश्ञा॑त् । सा रेतो॑ऽधत्त । तस्यै॑ धा॒ता चा॑र्य॒मा चा॑जायेताम् । सा द्वि॒तीय॑मपचत् ।। 65 ।। 1.1.9.2 तस्या॑ उ॒च्छेष॑णमददुः । तत्प्राश्ञा॑त् । सा रेतो॑ऽधत्त । तस्यै॑ मि॒त्रश्च॒ वरु॑णश्चाजायेताम् । सा तृ॒तीय॑मपचत् । तस्या॑ उ॒च्छेष॑णमददुः । तत्प्राश्ञा॑त् । सा रेतो॑ऽधत्त । तस्या॒ अꣳश॑श्च॒ भग॑श्चाजायेताम् । सा च॑तु॒र्थम॑पचत् ।। 66 ।। 1.1.9.3 तस्या॑ उ॒च्छेष॑णमददुः । तत्प्राश्ञा॑त् । सा रेतो॑ऽधत्त । तस्या॒ इन्द्र॑श्च॒ विव॑स्वाꣳश्चाजायेताम् । ब्र॒ह्मौ॒द॒नं प॑चति । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति । प्राश्न॑न्ति ब्राह्म॒णा ओ॑द॒नम् । यदाज्य॑मु॒च्छिष्य॑ते । तेन॑ स॒मिधो॒ऽभ्यज्या द॑धाति । उ॒च्छेष॑णा॒द्वा अदि॑ती॒ रेतो॑ऽधत्त ।। 67 ।। 1.1.9.4 उ॒च्छेष॑णादे॒व तद्रेतो॑ धत्ते । अस्थि॒ वा ए॒तत्

। यथ्स॒मिधः॑ । ए॒तद्रेतः॑ । यदाज्यं॑म् । यदाज्ये॑न स॒मिधो॒ऽभ्यज्या॒दधा॑ति । अस्थ्ये॒व तद्रेत॑सि दधाति । ति॒स्र आद॑धाति मिथुन॒त्वाय॑ । इय॑तीर्भवन्ति । प्र॒जाप॑तिना यज्ञमु॒खेन॒ संमि॑ताः ।। 68 ।। 1.1.9.5 इय॑तीर्भवन्ति । य॒ज्ञ॒प॒रुषा॒ संमि॑ताः । इय॑तीर्भवन्ति । ए॒ताव॒द्वै पुरु॑षे वी॒र्यं॑म् । वी॒र्य॑संमिताः । आ॒र्द्रा भ॑वन्ति । आ॒र्द्रमि॑व॒ हि रेत॑स्सि॒च्यते॑ । चित्रि॑यस्याश्व॒त्थस्याद॑धाति । चि॒त्रमे॒व भ॑वति । घृ॒तव॑तीभि॒रा द॑धाति ।। 69 ।। 1.1.9.6 ए॒तद्वा अ॒ग्नेः प्रि॒यं धाम॑ । यद्घृ॒तम् । प्रि॒येणै॒वैनं॒ धाम्ना॒ सम॑र्धयति । अथो॒ तेज॑सा । गा॒य॒त्रीभि॑र्ब्राह्म॒णस्याद॑ध्यात् । गा॒य॒त्रछ॑न्दा॒ वै ब्रा॑ह्म॒णः । स्वस्य॒ छन्द॑सः प्रत्ययन॒स्त्वाय॑ । त्रि॒ष्टुग्भी॑ राज॒न्य॑स्य । त्रि॒ष्टुप्छ॑न्दा॒ वै रा॑ज॒न्यः॑ । स्वस्य॒ छन्द॑सः प्रत्ययन॒स्त्वाय॑ ।। 70 ।। 1.1.9.7 जग॑तीभि॒र्वैश्य॑स्य । जग॑तीछन्दा॒ वै वैश्यः॑ । स्वस्य॒ छन्द॑सः प्रत्ययन॒स्त्वाय॑ । तः सं॑वथ्स॒रं गो॑पायेत् । सं॒व॒थ्स॒रः हि रेतो॑ हि॒तं वर्ध॑ते । यद्ये॑नः संवथ्स॒रे नोप॒नमे॑त् । स॒मिधः॒ पुन॒राद॑ध्यात् ।

रेत॑ ए॒व तद्धि॒तं वर्ध॑मानमेति । न मा॒ꣳ॒समं॑श्नीयात् । न स्त्रिय॒मुपे॑यात् ।। 71 ।। 1.1.9.8 यन्मा॒ꣳ॒समं॑श्नी॒यात् । यस्त्रियं॑मुपे॒यात् । निर्वी॑र्यस्स्यात् । नैनं॑म॒ग्निरुप॑नमेत् । श्व आ॑धा॒स्यमा॑नो ब्रह्मौद॒नं प॑चति । आ॒दि॒त्या वा इ॒त उ॑त्त॒मास्सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन् । ते वा इ॒तो यन्तं॒ प्रति॑नुदन्ते । ए॒ते खलु॒ वावादि॒त्याः । यद्ब्रा॑ह्म॒णाः । तैरे॒व स॒न्त्वं ग॑च्छति ।। 72 ।। 1.1.9.9 नैनं॒ प्रति॑नुदन्ते । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । क्वा॑ सः । अ॒ग्निः का॒र्यः । यो॑ऽस्मै प्र॒जां प॒शून्प्र॑ज॒नय॒तीति॑ । शल्कै॒स्ताꣳरात्रि॑म॒ग्निमि॑न्धीत । तस्मि॑न्नुपव्यु॒षम॒रणी॒ निष्ट॑पेत् । यथ॑ऽऋ॒षभाय॑ वाशि॒ता न्या॑विच्छा॒यति॑ । ता॒दृगे॒व तत् । अ॒पो॒दूह्य॒ भस्मा॒ग्निं म॑न्थति ।। 73 ।। 1.1.9.10 सैव साऽग्नेस्सन्त॑तिः । तं म॑थि॒त्वा प्राञ्च॒मुद्धं॑रति । स॒व॒थ्स॒रमे॒व तद्रेतो॑ हि॒तं प्रज॑नयति । अना॑हित॒स्तस्या॒ग्निरित्या॑हुः । यस्स॒मिधोऽना॑धाया॒ग्निमा॑ध॒त्त इति॑ । तास्सं॑वथ्स॒रे पु॒रस्ता॒दाद॑ध्यात् । स॒व॒थ्सरादे॒वैन॑मव॒रुध्याध॑त्ते । यदि॑

संवथ्स॒रेऽनाद॒ध्यात् । द्वा॒द॒श्यां॑ पु॒रस्ता॒दाद॑ध्यात् । स॒ंव॒थ्स॒रप्र॑तिमा॒ वै द्वाद॑श॒ रात्र॑यः । स॒ंव॒थ्स॒रमे॒वास्याहि॑ता भवन्ति । यदि॑ द्वाद॒श्यां॑ नाद॒ध्यात् । त्र्य॒हे पु॒रस्ता॒दाद॑ध्यात् । आहि॑ता ए॒वास्य॑ भवन्ति ।। 74 ।। 1.1.10.0 ए॒षा प॒शून्मे॑ गोपा॒येति॒ प्रवि॑ष्टा प॒शून्मे॑ गोपा॒येत्या॑ह॒ जुह्व॑ति तिष्ठते स॒प्त च॑ ।। 10 ।। 1.1.10.1 प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जा अ॑सृजत । स रि॑रिचा॒नो॑ऽमन्यत । स तपो॑ऽतप्यत । स आ॒त्मन्वी॒र्य॑मपश्यत् । तद॑वर्धत । तद॑स्मा॒थ्सह॑सो॒र्ध्वम॑सृज्यत । सा वि॒राड॑भवत् । तां दे॑वासु॒रा व्य॑गृह्णत । सौ॑ऽब्रवीत्प्र॒जाप॑तिः । मम॒ वा ए॒षा ।। 75 ।। 1.1.10.2 दोहा॑ ए॒व यु॒ष्माक॒मिति॑ । सा तत॒ꣳ प्राच्युद॑क्रामत् । तत्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । अथ॑र्व पि॒तुं मे॑ गोपा॒येति॑ । सा द्वि॒तीय॒मुद॑क्रामत् । तत्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । नर्य॑ प्र॒जां मे॑ गोपा॒येति॑ । सा तृ॒तीय॒मुद॑क्रामत् । तत्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । शꣳस्य॑ प॒शून्मे॑ गोपा॒येति॑ ।।

76 ।। 1.1.10.3 सा च॑तु॒र्थमुद॑क्रामत् । तत्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । सप्र॑थ स॒भां मे॑ गोपा॒येति॑ । सा प॑ञ्च॒ममुद॑क्रामत् । तत्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । अहे॑ बुध्निय॒ मन्त्रं॑ मे गोपा॒येति॑ । अ॒ग्नीन् वाव सा तान्व्य॑क्रमत । तान्प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पर्य॑गृह्णात् । अथो॑ प॒ङ्क्तिमे॒व । प॒ङ्क्तिर्वा ए॒षा ब्रा॑ह्म॒णे प्रवि॑ष्टा ।। 77 ।। 1.1.10.4 तामा॒त्मनोऽधि॒ निर्मि॑मीते । यद॒ग्निरा॑धी॒यते॑ । तस्मा॑दे॒ताव॑न्तो॒ऽग्नय॒ आधी॑यन्ते । पाङ्क्तं॑ वा इ॒दꣳ सर्व॑म् । पाङ्क्ते॑नै॒व पाङ्क्तꣳ॑ स्पृणोति । अथ॑र्व पि॒तुं मे॑ गोपा॒येत्या॑ह । अन्न॑मे॒वैतेन॑ स्पृणोति । नय॑ प्र॒जां मे॑ गोपा॒येत्या॑ह । प्र॒जामे॒वैतेन॑ स्पृणोति । शꣳस्य॑ प॒शून्मे॑ गोपा॒येत्या॑ह ।। 78 ।। 1.1.10.5 प॒शूने॒वैतेन॑ स्पृणोति । सप्र॑थ स॒भां मे॑ गोपा॒येत्या॑ह । स॒भामे॒वैतेने॑न्द्रि॒यꣳ स्पृ॑णोति । अहे॑ बुध्निय॒ मन्त्रं॑ मे गोपा॒येत्या॑ह । मन्त्र॑मे॒वैतेन॒ श्रियꣳ॑ स्पृणोति । यदा॑न्वाहार्य॒पच॑नेऽन्वाहा॒र्यं॑ पच॑न्ति । तेन॒ सो॑ऽस्या॒भीष्ट॑ꣳ प्री॒तः । यद्गार्ह॑पत्य॒ आज्य॑मधि॒श्रय॑न्ति॒ संपत्नी॑र्या॒जय॑न्ति ।

तेन॒ सोऽस्या॒भीष्टꣳ॑ प्री॒तः । यदा॑हव॒नीये॒ जुह्व॑ति ।। 79 ।। 1.1.10.6 तेन॒ सोऽस्या॒भीष्टꣳ॑ प्री॒तः । यथ्स॒भायां॑ वि॒जय॑न्ते । तेन॒ सोऽस्या॒भीष्टꣳ॑ प्री॒तः । यदा॑वस॒थेऽन्न॒ꣳ॒ हर॑न्ति । तेन॒ सोऽस्या॒भीष्टꣳ॑ प्री॒तः । तथाऽस्य॒ सर्वे॑ प्री॒ता अ॒भीष्टा॒ आधी॑यन्ते । प्र॒व॒स॒थमे॒ष्यन्ने॒वमुप॑तिष्ठे॒तैक॑मेकम् । यथा॑ ब्राह्म॒णाय॑ गृहेवा॒सिने॑ परि॒दाय॑ गृ॒हानेति॑ । ता॒दृगे॒व तत् । पुन॑रा॒गत्योप॑तिष्ठते । सा भा॑गेयमे॒वैषां॒ तत् । सा तत॑ ऊ॒र्ध्वारो॑हत् । सा रो॑हि॒ण्य॑भवत् । तद्रो॑हि॒ण्यै रो॑हिणि॒त्वम् । रो॒हि॒ण्याम॒ग्निमाद॑धीत । स्व ए॒वैनं॒ योनौ॒ प्रति॑ष्ठित॒माध॑त्ते । ऋ॒ध्नोत्ये॑नेन ।। 80 ।। 1.2.0.0 उ॒द्ध॒न्यमा॑नं॒ नवै॒तानि॒ सन्त॑तिरेकवि॒ꣳ॒श एषोऽप्र॑तिष्ठां प्र॒जाप॑तिर्वृ॒त्तष्षट् ।। 6 ।। उ॒द्ध॒न्यमा॑नꣳ शो॒चिष्के॒शोऽग्ने॑ स॒पत्ना॑नतिग्रा॒ह्या॑ वैश्वदे॒वमाल॑भन्ते पञ्चा॒शत् ।। 50 ।। ।। उद्ध॒न्यमा॑न॒ꣳ॒ संवि॑न्दन्ते ।। हरिः॑ ओम् ।। प्रथमाष्टके द्वितीयꣳ प्रपाठकस्समाप्तः 1.2.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके द्वितीयप्रश्नः ।। हरिः ओम् ।। 1.2.1.0

वि॒श॒न्तु॒ नः॒ पु॒रू॒चीर्विधेम नि॒धाय॒ यत्तेऽप्र॑दाहाय बृह॒त्यौ॑ ब्रह्म॑णा दुवस्यत वि॒श्ववा॑र इ॒ममृ॑ञ्जते पुरो॒गां प्रज॑नयि॒ष्यथो॑ जनि॒ष्यते॑ऽस्मै॒ मम॑ महि॒म्ना वर्च॑से॒ दध॑थ्सुव॒र्गो भा॑हि संबभूवतु॒रायु॒र्व्यान॑शे॒ चतु॑ष्सदस्स॒तां प्र॒जाप॑ते॒र्द्वे च॑ ।। 1 ।। 1.2.1.1 उ॒द्धृ॒न्यमा॑नम॒स्या अ॑मे॒ध्यम् । अप॑ पा॒प्मानं॒ यज॑मानस्य हन्तु । शि॒वा न॑स्सन्तु प्र॒दिश॒श्चत॑स्रः । शं नो॑ मा॒ता पृ॑थि॒वी तोक॑साता । शं नो॑ दे॒वीर॒भिष्ट॑ये । आपो॑ भवन्तु पी॒तये॑ । शंयोर॒भि स्र॑वन्तु नः । वै॒श्वा॒न॒रस्य॑ रू॒पम् । पृ॒थि॒व्यां प॑रि॒स्रसा॑ । स्यो॒नमा वि॑शन्तु नः ।। 1 ।। 1.2.1.2 यदि॒दं दि॒वो यद॒दः पृ॑थि॒व्याः । स॒ंज॒ज्ञा॒ने रोद॑सी संबभू॒वतुः॑ । ऊषा॑न्कृ॒ष्णम॑वतु कृ॒ष्णमूषाः॑ । इ॒होभयौ॑र्य॒ज्ञिय॒माग॑मिष्ठाः । ऊ॒तीः कु॑र्वा॒णो यत्पृ॑थि॒वीमच॑रः । गु॒हा॒कार॑माखुरू॒पं प्र॒तीत्य॑ । तत्ते॒ न्य॑क्तमि॒ह स॑ंभर॑न्तः । श॒तं जी॑वेम श॒रद॒स्सवी॑राः । ऊर्ज॑ पृथि॒व्या रस॑मा॒भर॑न्तः । श॒तं जी॑वेम श॒रद॑ः पुरू॒चीः ।। 2 ।। 1.2.1.3

व॒म्रीभि॒रनु॑वित्तं॒ गुहा॑सु । श्रोत्रं॑ त उ॒र्व्यब॑धिरा भवामः । प्र॒जाप॑तिसृष्टानां प्र॒जाना॑म् । क्षु॒धोऽप॑हत्यै सुवि॒तं नो॑ अस्तु । उप॒ प्रभि॑न्न॒मिष॒मूर्जं॑ प्र॒जाभ्यः॑ । सूदं॑ गृ॒हेभ्यो॒ रस॒माभ॑रामि । यस्य॑ रू॒पं बिभ्र॑दि॒मामवि॑न्दत् । गुहा॒ प्रवि॑ष्टाꣳ सरि॒रस्य॒ मध्ये॑ । तस्ये॒दं विह॑तमा॒भर॑न्तः । अछ॑म्बट्कारम॒स्यां वि॑धेम ।। 3 ।। 1.2.1.4 यत्प॒र्यप॑श्यथ्सरि॒रस्य॒ मध्ये॑ । उ॒र्वीमप॑श्यज्जग॑तः प्रति॒ष्ठाम् । तत्पुष्क॑रस्या॒यत॑ना॒द्धि जा॒तम् । प॒र्णं पृ॑थि॒व्याः प्रथ॑नꣳ हरामि । याभि॒रदृꣳ॑ह॒ज्जग॑तꣳ प्रति॒ष्ठाम् । उ॒र्वीमि॒मां वि॑श्वज॒नस्य॑ भ॒र्त्रीम् । ता न॑श्शि॒वाश्शर्क॑रास्सन्तु॒ सर्वाः॑ । अ॒ग्ने रेत॑श्च॒न्द्रꣳ हिर॑ण्यम् । अ॒द्भ्यस्संभू॑तम॒मृतं॑ प्र॒जासु॑ । तथ्सं॒भर॑न्नुत्तर॒तो नि॒धाय॑ ।। 4 ।। 1.2.1.5 अ॒ति॒प्र॒यच्छं॒ दुरि॑तिं तरेयम् । अश्वो॑ रू॒पं कृ॒त्वा यद॑श्व॒त्थेऽति॑ष्ठः । सं॒व॒थ्स॒रं दे॒वेभ्यो॑ नि॒लाय॑ । तत्ते॒ न्य॑क्तमि॒ह सं॒भर॑न्तः । श॒तं जी॑वेम श॒रद॒स्सवी॑राः । ऊ॒र्जꣳ पृ॑थि॒व्या अध्युत्थि॑तोऽसि । वन॑स्पते श॒तव॑ल्शो॒ विरो॑ह । त्वया॑ व॒यमिष॒मूर्जं॒ मद॑न्तः । रा॒यस्पोषे॑ण॒ समि॒षा

मदेम । गायत्रिया ह्रियमाणस्य यत्तँ ।। 5 ।। 1.2.1.6 पूर्णमपतत्तृतीयस्यै दिवोऽधि । सोऽयं पूर्णस्सोमपूर्णाद्धि जातः । ततो हरामि सोमपीथस्यावरुद्ध्यै । देवानाँ ब्रह्मवादं वदतां यत् । उपाशृणोस्सुश्रवा वै श्रुतोऽसि । ततो मामाविशतु ब्रह्मवर्चसम् । तथ्संभरꣳ स्तदवरुन्धीय साक्षात् । ययाँ ते सृष्टस्याग्नेः । हेतिमशमयत्प्रजापतिः । तामिमामप्रदाहाय ।। 6 ।। 1.2.1.7 शमीꣳ शान्त्यै हराम्यहम् । यत्ते सृष्टस्य यतः । विकङ्कतं भा आँर्च्छज्ञातवेदः । तयाँ भासा संमितः । उरुं नो लोकमनु प्रभाँहि । यत्ते तान्तस्य हृदयमाच्छिन्दज्ञातवेदः । मरुतोऽद्भिस्तमयित्वा । एतत्ते तदशनेस्संभरामि । सात्माँ अग्ने सहृदयो भवेह । चित्रियादश्वत्थाथ्संभृता बृहत्यः ।। 7 ।। 1.2.1.8 शरीरमभि सꣳस्कृतास्स्थ । प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताः । तिस्रस्त्रिवृद्भिर्मिथुनाꣳ प्रजाँत्यै । अश्वत्थाद्धव्यवाहाद्धि जाताम् । अग्नेस्तनूं यज्ञियाꣳ संभरामि । शान्तयोनिꣳ शमीगर्भम् । अग्नये

प्रजनयितवै । यो अश्वत्थश्शमीगर्भः । आरुरोह त्वे सचा । तं ते हरामि ब्रह्मणा ।। 8 ।। 1.2.1.9 यज्ञियैः केतुभिस्सह । यं त्वा समभरञ्जातवेदः । यथाशरीरं भूतेषु न्यक्तम् । स संभृतस्सीद शिवः प्रजाभ्यः । उरुं नो लोकमनुनेषि विद्वान् । प्रवेधसे कवये मेध्याय । वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे । यतो भयमभयं तन्नो अस्तु । अव देवान् यजेहेड्यान् । समिधाऽग्निं दुवस्यत ।। 9 ।। 1.2.1.10 घृतैर्बोधयतातिथिम् । आऽस्मिन् हव्या जुहोतन । उप त्वाऽग्ने हविष्मतीः । घृताचीर्यन्तु हर्यत । जुषस्व समिधो मम । तं त्वा समिद्भिरङ्गिरः । घृतेन वर्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठ्य । समिध्यमानः प्रथमो नु धर्मः । समक्तुभिरज्यते विश्ववारः ।। 10 ।। 1.2.1.11 शोचिष्केशो घृतनिर्णिक्पावकः । सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान् । घृतप्रतीको घृतयोनिरग्निः । घृतैस्समिद्धो घृतमस्यान्नम् । घृतप्रुषस्त्वा सरितो वहन्ति । घृतं पिबन्थ्सुयजा यक्षि देवान् । आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणः

। घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि । घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यम् । पितेव पुत्रमभिरक्षतादिमम् ।। 11 ।। 1.2.1.12 त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ । देवा दूतं चक्रिरे हव्यवाहम् । उरुज्रयसं घृतयोनिमाहुतम् । त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्वति । त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतेन । सुम्नायवस्सुषमिधा समीधिरे । स वावृधान ओषधीभिरुक्षितः । उरु ज्रया꣣ꣳसि पार्थिवा वितिष्ठसे । घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूर्षदम् । अग्निं मित्रं न समिधान ऋञ्जते ।। 12 ।। 1.2.1.13 इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यत् । शुक्रवर्णामुदु नो यꣳसते धियम् । प्रजा अग्ने संवासय । आशाश्च पशुभिस्सह । राष्ट्राण्यस्मा आधेहि । यान्यासन्थ्सवितुस्सवे । मही विश्पत्नी सदने ऋतस्य । अर्वाची एतं धरुणे रयीणाम् । अन्तर्वत्नी जन्यं जातवेदसम् । अध्वराणां जनयथꣳ पुरोगाम् ।। 13 ।। 1.2.1.14 आरोहतं दशतꣳ शक्वरीर्ममं । ऋतेनाग्न आयुषा वर्चसा सह । ज्योग्जीवन्त उत्तरामुत्तराꣳ समाम् । दश्शमहं पूर्णमासं यज्ञं यथा

यजै॑ । ऋत्वि॑यवती स्थो अ॒ग्निरे॑तसौ । गर्भं॑ दधाथां॒ ते वा॑म॒हं द॑दे । तथ्स॒त्यं यद्वी॒रं बि॑भृथः । वी॒रं ज॑नयि॒ष्यथः॑ । ते मत्प्रा॒तꣳ प्रज॑निष्येथे । ते मा॒ प्रजा॑ते॒ प्रज॑नयि॒ष्यथः॑ ।। 14 ।। 1.2.1.15 प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्ब्रह्मवर्च॒सेन॑ सुव॒र्गे लो॒के । अनृ॑ताथ्स॒त्यमुपै॑मि । मा॒नु॒षाद्दे॑व्य॒मुपै॑मि । दैवीं॒ वाचं॑ यच्छामि । शल्कै॑र॒ग्निमि॑न्धा॒नः । उ॒भौ लो॒कौ स॑नेम॒हम् । उ॒भयो॑र्लो॒कयोर॑ ऋ॒ध्वा । अति॑ मृ॒त्युं त॑राम्य॒हम् । जात॑वेदो॒ भुव॑नस्य॒ रेतः॑ । इ॒ह सि॑ञ्च॒ तप॑सो॒ यज्ज॑नि॒ष्यते॑ ।। 15 ।। 1.2.1.16 अ॒ग्निम॑श्व॒त्थादधि॑ हव्य॒वाह॑म् । श॒मी॒ग॒र्भाज्ज॑नय॒न् यो म॑यो॒भूः । अ॒यं ते॒ योनि॑र्ऋ॒त्वियः॑ । यतो॑ जा॒तो अरो॑चथाः । तं जा॒नन्न॑ग्न आरो॑ह । अथा॑ नो वर्धया र॒यिम् । अपे॑त॒ वीत॒ वि च॑ सर्प॒तातः॑ । येऽत्र॒ स्थ पु॑रा॒णा ये च॒ नूत॑नाः । अदा॑दि॒दं य॒मो॑ऽव॒सानं॑ पृथि॒व्याः । अक्र॑न्नि॒मं पि॒तरो॑ लो॒कम॑स्मै ।। 16 ।। 1.2.1.17 अ॒ग्नेर्भस्मा॑स्य॒ग्नेꣳ पुरी॑षमसि । सं॒ज्ञान॑मसि काम॒धर॑णम् । मयि॑ ते काम॒धर॑णं भूयात् । संव॑स्सृजामि॒ हृद॑यानि

। सꣳसृ॑ष्टं मनो॑ अस्तु वः । संꣳसृ॑ष्टꣳ प्रा॒णो अ॑स्तु वः । सं या वः॑ प्रि॒यास्त॒नुवः॑ । सं प्रि॒या हृद॑यानि वः । आ॒त्मा वो॑ अस्तु॒ संप्रि॑यः । संप्रि॑यास्त॒नुवो॒ मम॑ ।। 17 ।। 1.2.1.18 कल्पे॑तां॒ द्यावा॑पृथि॒वी । कल्प॑न्ता॒माप॒ ओष॑धीः । कल्प॑न्ताम॒ग्नयः॒ पृथ॑क् । मम॒ ज्यैष्ठ्या॑य॒ सव्र॑ताः । यैँऽग्नय॒स्समं॑नसः । अ॒न्त॒रा द्यावा॑पृथि॒वी । वास॑न्तिकावृ॒तू अ॒भि कल्प॑मानाः । इन्द्र॑मिव दे॒वा अ॒भि सं वि॑शन्तु । दि॒वस्त्वा॑ वी॒र्येण । पृ॒थि॒व्यै म॑हि॒म्ना ।। 18 ।। 1.2.1.19 अ॒न्तरि॑क्षस्य॒ पोषे॑ण । स॒र्वप॑शु॒माद॑धे । अजी॑जनन्न॒मृतं॒ मर्त्या॑सः । अ॒स्रे॒माणं॑ त॒रणिं॑ वी॒डुज॑म्भम् । दश॒ स्वसा॑रो अ॒ग्रुव॑स्समी॒चीः । पुमाꣳ॑सं जा॒तम॒भि सꣳर॑भन्ताम् । प्र॒जाप॑तेस्त्वा प्रा॒णेनाभि॒ प्राणि॑मि । पू॒ष्णꣳ पोषे॑ण॒ मह्यँ॑म् । दी॒र्घा॒यु॒त्वाय॑ श॒तशा॑रदाय । श॒तꣳ श॒रद्भ्य॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से ।। 19 ।। 1.2.1.20 जी॒वात्वै पुण्या॑य । अ॒हं त्वद॑स्मि॒ मद॑सि॒ त्वमे॒तत् । ममा॑सि॒ योनि॒स्तव॒ योनि॑रस्मि । ममै॒व सन्वह॑ ह॒व्यान्य॑ग्ने । पु॒त्रꣳ पि॒त्रे लो॑क॒कृज्जा॑तवेदः । प्रा॒णे

त्वा॒ऽमृत॒मादधामि । अ॒न्ना॒दम॒न्नाद्या॑य । गोप्ता॑रं॒ गुप्त्यै॑ । सु॒गा॒र्ह॒प॒त्यो वि॒दह॒न्नरा॑तीः । उ॒षस॒श्श्रेय॑सीश्श्रेयसी॒र्दध॑त् ।। 20 ।। 1.2.1.21 अग्ने॑ स॒पत्ना॑ꣳ अप॒ बाध॑मानः । रा॒यस्पोष॒मिष॒मूर्ज॑म॒स्मासु॑ धेहि । इ॒मा उ॒ मामुप॑तिष्ठन्तु॒ राय॑ः । आ॒भिꣳ प्र॒जाभि॑रि॒ह संव॑सेय । इ॒हो इडा॑ तिष्ठतु विश्वरू॒पी । मध्ये॒ वसो॑र्दीदिहि जातवेदः । ओज॑से॒ बला॑य॒ त्वोद्य॑च्छे । वृष॑णे॒ शुष्मा॒यायु॑षे॒ वर्च॑से । स॒प॒त्न॒तूर॑सि वृत्र॒तूः । यस्ते॑ दे॒वेषु॑ महि॒मा सु॑व॒र्गः ।। 21 ।। 1.2.1.22 यस्त॑ आ॒त्मा प॒शुषु॒ प्रवि॑ष्टः । पुष्टि॒र्या ते॑ मनु॒ष्ये॑षु पप्र॒थे । तया॑ नो अग्ने जु॒षमा॑ण॒ एहि॑ । दि॒वः पृ॑थि॒व्याः पर्य॒न्तिरि॑क्षात् । वाता॑त्प॒शुभ्यो॒ अध्योष॑धीभ्यः । यत्र॑ यत्र जातवेदस्संब॒भूथ॑ । ततो॑ नो अग्ने जु॒षमा॑ण॒ एहि॑ । प्राची॒मनु॑ प्र॒दिशं॒ प्रेहि॑ वि॒द्वान् । अ॒ग्नेर॑ग्ने पु॒रोअ॑ग्निर्भवे॒ह । विश्वा॒ आशा॒ दीद्या॑नो॒ वि भा॑हि ।। 22 ।। 1.2.1.23 ऊर्जं॑ नो धेहि द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्पदे । अन्व॒ग्निरु॒षसा॒मग्र॑मख्यत् । अन्वहा॑नि

प्रथमो जातवेदाः । अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीन् । अनु द्यावापृथिवी आततान । विक्रमस्व महाꣳ असि । वेदिषन्मानुषेभ्यः । त्रिषु लोकेषु जागृहि । यदिदं दिवो यददꣳ पृथिव्याः । संविदाने रोदसी सं बभूवतुः ।। 23 ।। 1.2.1.24 तयोः पृष्ठे सीदतु जातवेदाः । शंभूꣳ प्रजाभ्यस्तनुवे स्योनः । प्राणं त्वाऽमृत आ दधामि । अन्नादमन्नाद्याय । गोप्तारं गुप्त्यै । यत्ते शुक्र शुक्रं वर्चश्शुक्रा तनूः । शुक्रं ज्योतिरजस्रम् । तेन मे दीदिहि तेन त्वाऽऽदधे । अग्निनाऽग्ने ब्रह्मणा । आनशे व्यानशे सर्वमायुर्व्यानशे ।। 24 ।। 1.2.1.25 नर्य प्रजां मे गोपाय । अमृतत्वाय जीवसे । जातां जनिष्यमाणां च । अमृते सत्ये प्रतिष्ठिताम् । अथर्व पितुं मे गोपाय । रसमन्नमिहायुषे । अदब्धायोऽशीततनो । अविषन्नꣳ पितुं कृणु । शꣳस्य पशून्मे गोपाय । द्विपादो ये चतुष्पदः ।। 25 ।। 1.2.1.26 अष्टाशफाश्च य इहाग्ने । ये चैकशफा आशुगाः । सप्रथ सभां मे गोपाय । ये च सभ्यास्सभासदः

। तानिन्द्रियावतꣳ कुरु । सर्वमायुरुपासताम् । अहे बुध्निय मन्त्रं मे गोपाय । यमृषयस्त्रैविदा विदुः । ऋचस्सामानि यजूꣳषि । सा हि श्रीरमृता सताम् ।। 26 ।। 1.2.1.27 चतुश्शिखण्डा युवतिस्सुपेशाः । घृतप्रतीका भुवनस्य मध्ये । मर्मृज्यमाना महते सौभगाय । मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान् । इहैव सन्तत्र सतो वो अग्नयः । प्राणेन वाचा मनसा बिभर्मि । तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहासीत् । ज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठे । पञ्चधाऽऽग्नीन्व्यक्रामत् । विराट्थ्सृष्टा प्रजापतेः । ऊर्ध्वाऽऽरोहद्रोहिणी । योनिरग्नेꣳ प्रतिष्ठितिः ।। 27 ।। 1.2.2.0 कार्या विराङ्गृह्यन्ते पवमाने भवतीन्द्र एकं च ।। 2 ।। 1.2.2.1 नवैतान्यहानि भवन्ति । नव वै सुवर्गा लोकाः । यदेतान्यहान्युपयन्ति । नवस्वेव तथ्सुवर्गेषु लोकेषु सत्रिणꣳ प्रतितिष्ठन्तो यन्ति । अग्निष्टोमाꣳ परस्सामानꣳ कार्या इत्याहुः । अग्निष्टोमसंमितस्सुवर्गो लोक इति । द्वादशाग्निष्टोमस्य स्तोत्राणि । द्वादश

मासाँस्संवथ्स॒रः । तत्तन्न सूक्ष्र्यँम् । उ॒क्थ्या॑ ए॒व स॑प्तद॒शाः पर॑स्सामानः का॒र्याः ।। 28 ।। 1.2.2.2 प॒शवो॒ वा उ॒क्थानि॑ । प॒शू॒नामव॑रुद्ध्यै । वि॒श्व॒जि॒द॒भि॒जिता॑वग्निष्टो॒मौ । उ॒क्थ्याँस्सप्तद॒शा॒ऽ पर॑स्समानः । ते स॒ꣳस्तु॑ता वि॒राज॑म॒भि संप॑द्यन्ते । द्वे चर्चा॒वति॑रिच्येते । एक॑या॒ गौरति॑रिक्तः । एक॒याऽऽयु॑रू॒नः । सु॒व॒र्गो वै लो॒को ज्योतिः॑ । ऊर्ग्वि॒राट् ।। 29 ।। 1.2.2.3 सु॒व॒र्गमे॒व तेन॑ लो॒कम॒भि ज॑यन्ति । यत्पर॒ꣳ राथ॑न्तरम् । तत्प्र॑थ॒मेऽह॑न्का॒र्यँम् । बृ॒हद्वि॒तीयँ । वै॒रू॒पं तृ॒तीयँ । वै॒रा॒जं च॑तु॒र्थे । शा॒क्व॒रं प॑ञ्च॒मे । रै॒व॒तꣳ ष॒ष्ठे । तदु॑ पृ॒ष्ठेभ्यो॒ नय॑न्ति । स॒न्तन॑य ए॒ते ग्रहा॑ गृह्यन्ते ।। 30 ।। 1.2.2.4 अ॒ति॒ग्रा॒ह्याँ॒ऽ पर॑स्सामसु । इ॒मानै॒वैतैर्लो॒कान्थ्संत॑न्वन्ति । मि॒थु॒ना ए॒ते ग्रहा॑ गृह्यन्ते । अ॒ति॒ग्रा॒ह्याँ॒ऽ पर॑स्सामसु । मि॒थु॒नमे॒व तैर्यज॑माना॒ अव॑रुन्धते । बृ॒हत्पृ॒ष्ठं भ॑वति । बृ॒हद्वै सु॑व॒र्गो लो॒कः । बृ॒ह॒तैव सु॑व॒र्गं लो॒कं य॑न्ति । त्र॒य॒स्त्रि॒ꣳ॒शिनाम॒ साम॑ । माध्य॑न्दिने॒ पव॑माने भवति ।। 31 ।। 1.2.2.5

त्रयंस्त्रिꣳशद्वै देवताः । देवता एवावरुन्धते । ये वा इतः परांश्चꣳ संवथ्सरमुपयन्ति । न हैनं ते स्वस्ति समश्नुवते । अथ येऽमुतोऽर्वाञ्चमुपयन्ति । ते हैनꣳ स्वस्ति समश्नुवते । एतद्वा अमुतोऽर्वाञ्चमुपयन्ति । यदेवम् । यो ह खलु वाव प्रजापतिः । स उवेवेन्द्रः । तदु देवेभ्यो नयन्ति ।। 32 ।। 1.2.3.0 समायच्छत्यतिग्राह्या गृह्यन्ते गृह्यते संवथ्सरस्यान्योन्यो गृह्येते पञ्च च ।। 3 ।। 1.2.3.1 संततिर्वा एते ग्रहाः । यत्परस्सामानः । विषूवान्दिवाकीर्त्यम् । यथा शालायै पक्षसी । एवꣳ संवथ्सरस्य पक्षसी । यदेतेन गृह्येरन् । विषूची संवथ्सरस्य पक्षसी व्यवस्रꣳसेयाताम् । आर्तिमार्च्छेयुः । यदेते गृह्यन्ते । यथा शालायै पक्षसी मध्यमं वꣳशमभि समायच्छति ।। 33 ।। 1.2.3.2 एवꣳ संवथ्सरस्य पक्षसी दिवाकीर्त्यमभि सं तन्वन्ति । नार्तिमार्च्छन्ति । एकविꣳशमहर्भवति । शुक्राग्रा ग्रहा गृह्यन्ते । प्रत्युत्तब्ध्यै

सयत्वाय । सौर्य एतदहꣳ पशुरालभ्यते । सौर्योऽतिग्राह्यो गृह्यते । अहरेव रूपेण समर्धयन्ति । अथो अह्न एवैष बलिर्ह्रियते । सप्तैतदहरतिग्राह्या गृह्यन्ते ।। 34 ।। 1.2.3.3 सप्त वै शीर्ष्णयाꣳ प्राणाः । असावादित्यश्शिरꣳ प्रजानाम् । शीर्षन्नेव प्रजानां प्राणान्दधाति । तस्माथ्सप्त शीर्षन्प्राणाः । इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा । असुरान्पराभाव्य । स इमाल्लोँकानभ्यजयत् । तस्यासौ लोकोऽनभिजित आसीत् । तं विश्वकर्मा भूत्वाऽभ्यजयत् । यद्वैश्वकर्मणो गृह्यते ।। 35 ।। 1.2.3.4 सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै । प्र वा एतेऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते । ये वैश्वकर्मणं गृह्णते । आदित्यश्श्वो गृह्यते । इयं वा अदितिः । अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति । अन्योन्यो गृह्येते । विश्वान्येवान्येन कर्माणि कुर्वाणा यन्ति । अस्यामन्येन प्रति तिष्ठन्ति । तावाऽपरार्धाथ्संवथ्सरस्यान्योन्यो गृह्येते । तावुभौ सह महाव्रते गृह्येते । यज्ञस्यैवान्तं गत्वा । उभयोर्लोकयोꣳ

प्रतितिष्ठन्ति । अर्क्यमुक्थं भवति । अन्नाद्यस्यावरुध्यै ।। 36 ।। 1.2.4.0 एति पवमानयोस्स्परांणि पञ्च च ।। 4 ।। 1.2.4.1 एकविꣳश एष भवति । एतेन वै देवा एकविꣳशेन । आदित्यमित उत्तमꣳ सुवर्गं लोकमारोहयन् । स वा एष इत एकविꣳशः । तस्य दशावस्तादहानि । दश परस्ताँत् । स वा एष विराज्युभयतः प्रतिष्ठितः । विराजि हि वा एष उभयतः प्रतिष्ठितः । तस्मादन्तरेमौ लोकौ यन्न् । सर्वेषु सुवर्गेषु लोकेष्वभितपन्नेति ।। 37 ।। 1.2.4.2 देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य । परांचोऽतिपादादबिभयुः । तं छन्दोभिरदꣳहन्धृत्यै । देवा वा आदित्यस्य सुवर्गस्य लोकस्य । अवांचोऽवपादादबिभयुः । तं पञ्चभी रश्मिभिरुदवयन्न् । तस्मादेकविꣳशेऽ- हन्पञ्च दिवाकीर्त्यानि क्रियन्ते । रश्मयो वै दिवाकीर्त्यानि । ये गायत्रे । ते गायत्रीषूत्तरयोꣳ पवमानयोः ।। 38 ।। 1.2.4.3 महादिवाकीर्त्यꣳ होतुꣳ पृष्ठम् । विकर्णं

ब्रह्मसामम् । भासौऽग्निष्टोमः । अथैतानि परांणि । परैर्वै देवा आंदित्यꣳ सुवर्गं लोकमंपारयन्न् । यदपांरयन्न् । तत्परांणां परत्वम् । पारयंन्त्येनं परांणि । य एवं वेदं । अथैतानि स्परांणि । स्परैर्वै देवा आंदित्यꣳ सुवर्गं लोकमंस्पारयन्न् । यदस्पांरयन्न् । तथ्स्परांणाꣳ स्परत्वम् । स्पारयंन्त्यैनꣳ स्परांणि । य एवं वेदं ।। 39 ।। 1.2.5.0 ते एवालंभन्ते मैत्रावरुणीमालंभन्तेऽवंरुद्ध्यै सप्त चं ।। 5 ।। 1.2.5.1 अप्रंतिष्ठां वा एते गंच्छन्ति । येषाꣳ संवथ्सरेऽनाप्तेऽथं । एकादशिन्याप्यतैं । वैष्णवं वांमनमालंभन्ते । यज्ञो वै विष्णुंः । यज्ञमेवालंभन्ते प्रतिंष्ठित्यै । ऐन्द्राग्नमालंभन्ते । इन्द्राग्नी वै देवानामयांतयामानौ । ये एव देवते अयांतयाम्नी । ते एवालंभन्ते ।। 40 ।। 1.2.5.2 वैश्वदेवमालंभन्ते । देवतां एवावंरुन्धते । द्यावापृथिव्यांं धेनुमालंभन्ते । द्यावांपृथिव्योरेव प्रतिं तिष्ठन्ति । वायव्यं वथ्समालंभन्ते । वायुरेवैभ्यौ यथाऽऽयतनाद्देवता अवंरुन्धे । आदित्यामविं वशामालंभन्ते । इयं वा अदिंतिः ।

अ॒स्याम॒ेव प्रति॑ तिष्ठन्ति । मै॒त्रा॒व॒रु॒णीमाल॑भन्ते ।। 41 ।। 1.2.5.3 मि॒त्रेणै॒व य॒ज्ञस्य॒ स्विष्ट॑ꣳ शमयन्ति । वरु॑णेन॒ दुरि॑ष्टम् । प्रा॒जा॒प॒त्यं तू॑प॒रं म॑हाव्र॒त आल॑भन्ते । प्रा॒जा॒प॒त्यो॑ऽतिग्रा॒ह्यो॑ गृह्यते । अह॑रे॒व रू॒पेण॒ सम॑र्धयन्ति । अथो॒ अह्न॑ ए॒वैष ब॒लिर्ह्रि॑यते । आ॒ग्ने॒यमा ल॑भन्ते॒ प्रति॒ प्रज्ञा॑त्यै । अ॒ज॒पे॒त्वान् वा ए॒ते पूर्वै॒र्मासै॒रव॑ रुन्धते । यदे॒ते ग॒व्याꣳ प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ । उ॒भये॑षां पशू॒नामव॑रुद्ध्यै ।। 42 ।। 1.2.5.4 यदति॑रिक्तामेकाद॒शिनी॑मा॒लभे॑रन् । अप्रि॑यं॒ भ्रातृ॑व्यम॒भ्यति॑रिच्येत । यद्द्वौ द्वौ प॒शू स॒मस्ये॑युः । कनी॑य॒ आयु॑ꣳ कुर्वीरन् । यदे॒ते ब्राह्म॑णवन्तꣳ प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ । नाप्रि॑यं॒ भ्रातृ॑व्यम॒भ्य॑ति॒रिच्य॑ते । न कनी॑य॒ आयु॑ꣳ कुर्वते ।। 43 ।। 1.2.6.0 भ॒व॒ति॒ भ॒व॒ति॒ क्रिय॒ते॒ पुरु॑षो जयत्यजयञ्जय॒त्येक॑ं च ।। 6 ।। 1.2.6.1 प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जास्सृ॒ष्ट्वा वृ॒त्तो॑ऽशयत् । तं दे॒वा भू॒ताना॒ꣳ रसं॒ तेज॑स्सं॒भृत्य॑ । तेनै॑नमभिषज्यन्न् । म॒हान॑ववर्ती॑ति । तन्म॑हाव्र॒तस्य॑ महाव्रत॒त्वम् । म॒हद्व्र॒तमिति॑

। तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम् । महतो व्रतमिति । तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम् । पञ्चविꣳशस्स्तोमो भवति ।। 44 ।। 1.2.6.2 चतुर्विꣳशत्यर्धमासस्संवथ्सरः । यद्वा एतस्मिन्थ्संवथ्सरेऽधि प्राजायत । तदन्नं पञ्चविꣳशमभवत् । मध्यतꣳ क्रियते । मध्यतो ह्यन्नमशितं धिनोति । अथो मध्यत एव प्रजानामूर्ग्धीयते । अथ यद्वा इदमन्ततꣳ क्रियते । तस्मादुदन्ते प्रजास्समेधन्ते । अन्ततꣳ क्रियते प्रजनयैव । त्रिवृच्छिरो भवति ।। 45 ।। 1.2.6.3 त्रेधाविहितꣳ हि शिरः । लोमं छवीरस्थि । परांचा स्तुवन्ति । तस्मात्तथ्सदृगेव । न मेद्यतोऽनु मेद्यति । न कृश्यतोऽनु कृश्यति । पञ्चदशोऽन्यꣳ पक्षो भवति । सप्तदशोऽन्यः । तस्माद्वयाꣳस्यन्यतरमर्धमभि पर्यावर्तन्ते । अन्यतरतो हि तद्भरीयꣳ क्रियते ।। 46 ।। 1.2.6.4 पञ्चविꣳश आत्मा भवति । तस्मान्मध्यतꣳ पशवो वरिष्ठाः । एकविꣳशं पुच्छम् । द्विपदासु स्तुवन्ति प्रतिष्ठित्यै । सर्वेण सह स्तुवन्ति । सर्वेण ह्यात्मनाऽऽत्मन्वी ।

स॒होत्पत॑न्ति । एकै॑का॒मुच्छि॒ष॑न्ति । आ॒त्मन्न् ह्यङ्गा॑नि ब॒द्धानि॑ । न वा ए॒तेन॒ सर्व॒ꣳ पुरु॑षः ।। 47 ।। 1.2.6.5 यदि॒तइ॑तो॒ लोमा॑नि द॒तो न॒खान् । प॒रि॒माद॑ꣳ क्रियन्ते । तान्ये॒व तेन॒ प्रत्यु॑प्यन्ते । औदु॑म्बर॒स्तल्पो॑ भवति । ऊग्वा॑ अन्न॑मुदु॒म्बरः॑ । ऊ॒र्ज ए॒वान्नाद्य॒स्याव॑रुध्यै । यस्य॑ तल्प॒सद्य॒मन॑भिजित॒ꣳ स्यात् । स दे॒वाना॒ꣳ साम्य॑क्षे । त॒ल्प॒सद्य॑म॒भिज॑या॒नीति॒ तल्प॑मा॒रुह्योद्गा॑यत् । त॒ल्प॒सद्य॑मे॒वाभि ज॑यति ।। 48 ।। 1.2.6.6 यस्य॑ तल्प॒सद्य॑म॒भिजि॑त॒ꣳ स्यात् । स दे॒वाना॒ꣳ साम्य॑क्षे । त॒ल्प॒सद्यं॒ मा परा॑जे॒षीति॒ तल्प॑मा॒रुह्योद्गा॑यत् । न त॑ल्प॒सद्यं॒ परा॑जयते । प्ले॒ङ्खे श॒ꣳसति । महो॒ वै प्ले॒ङ्खः । मह॑स ए॒वान्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । दे॒वा॒सु॒रास्संय॑त्ता आसन् । त आ॑दि॒त्ये व्याय॑च्छन्त । तं दे॒वास्सम॑जयन् ।। 49 ।। 1.2.6.7 ब्रा॒ह्म॒णश्च॑ शू॒द्रश्च॑ चर्मकृ॒ते व्याय॑च्छेते । दैव्यो॒ वै वर्णो॑ ब्राह्म॒णः । अ॒सु॒र्यश्शू॒द्रः । इ॒मे॑ऽराथ्सुरि॒मे सु॑भू॒तम॑क्र॒न्नित्य॑न्यत॒रो ब्रू॑यात् । इ॒म उ॑द्वासीका॒रिण॑

इ॒मे दु॑र्भू॒तम॑क्र॒न्नित्य॑न्यत॒रः । यदे॒वैषा॒ꣳ सुकृ॒तं या राद्धिः॑ । तद॑न्यत॒रोऽभि श्री॑णाति । यदे॒वैषां॑ दुष्कृ॒तं याऽराद्धिः॑ । तद॑न्यत॒रोऽप॑ हन्ति । ब्रा॒ह्म॒णस्सं ज॑यति । अ॒मुमे॒वादि॒त्यं भ्रातृ॑व्यस्य॒ संवि॑न्दन्ते ।। 50 ।। 1.3.0.0 दे॒वा॒सु॒रा अ॒ग्नीषोम॑योर्दे॒वा वै यथा॒दश॑ं दे॒वा वै यद॒न्यैर्ग्रहै॑र्ब्रह्मवा॒दिनो॒ नाग्नि॑ष्टो॒मो न सा॑वि॒त्रं दे॒वस्या॒हं ता॒र्प्य॑ꣳ स॒प्तान्न॑होमान्नृ॒षद॑ं त्वेन्द्रो॑ वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा दश॑ ।। 10।। दे॒वा॒सु॒रा वा॒ज्ये॑वैनं॒ तस्मा॑द्वाजपेययाजी दे॒वस्या॒हं वाज॒स्याव॑रुध्या इन्द्रि॒यमे॒वास्मि॒न् ह्लीका॒ हि पि॒तर॒ꣳ पञ्च॑षष्टिः ।। 65 ।। ।। दे॒वा॒सु॒रा यज॑मानः ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । इति तैत्तिरीय ब्राह्मणे प्रथमाष्टके तृतीयप्रपाठकः 1.3.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके तृतीयप्रश्नः ।। हरिः ओम् ।। 1.3.1.0 अ॒रु॒न्ध॒तै॒व तद्भ॑वति॒ संभृ॑तसंभार॒ इत्या॑हुरि॒च्छति॑ पत्नीसंया॒जा नव॑ च ।। 1 ।। 1.3.1.1 दे॒वा॒सु॒रास्संय॑त्ता आसन्न् । ते दे॒वा वि॑ज॒यमु॑प॒यन्तः॑ । अ॒ग्नीषोम॑योस्तेज॒स्विनी॑स्त॒नूस्संन्य॑दधत

। इदमु नो भविष्यति । यदि नो जेष्यन्तीति । तेनाग्नीषोमावपाक्रामताम् । ते देवा विजित्य । अग्नीषोमावन्वैच्छन् । तेऽग्निमन्वविन्दन्नृतुषूथसन्नम् । तस्य विभक्तीभिस्तेजस्विनीस्तनूरवारुन्धत ।। 1 ।। 1.3.1.2 ते सोममन्वविन्दन् । तमघ्नन् । तस्य यथाऽभिज्ञाय तनूर्व्यगृह्णत । ते ग्रहा अभवन् । तद्ग्रहाणां ग्रहत्वम् । यस्यैवं विदुषो ग्रहा गृह्यन्ते । तस्य त्वेव गृहीताः । नानाऽऽग्नेयं पुनराधेयं कुर्यात् । यदनाग्नेयं पुनराधेयं कुर्यात् । व्यृद्धमेव तत् ।। 2 ।। 1.3.1.3 अनाग्नेयं वा एतत्क्रियते । यथ्समिधस्तनूनपातमिडो बर्हिर्यजति । उभावाग्नेयावाज्यभागौ स्याताम् । अनाज्यभागौ भवत इत्याहुः । यदुभावाग्नेयावन्वञ्चाविति । अग्नये पवमानायोत्तरस्स्यात् । यत्पवमानाय । तेनाज्यभागः । तेन सौम्यः । बुधन्वत्याग्नेयस्याज्यभागस्य पुरोऽनुवाक्या भवति ।। 3 ।। 1.3.1.4 यथा सुप्तं बोधयति । तादृगेव तत् । अग्निन्यक्ताः पत्नीसंयाजानामृचस्स्युः । तेनाग्नेयꣳ

सर्वं भवति । एकधा तेजस्विनीं देवतामुपैतीत्याहुः । सैनमीश्वरा प्रदह इति । नेति ब्रूयात् । प्रजननं वा अग्निः । प्रजननमेवोपैतीति । कृतयजुस्संभृतसंभार इत्याहुः ।। 4 ।। 1.3.1.5 न संभृत्यास्संभाराः । न यजुः कार्यमिति । अथो खलु । संभृत्या एव संभाराः । कार्यं यजुः । पुनराधेयस्य समृद्ध्यै । तेनोपाꣳशु प्रचरति । एष्य इव वा एषः । यत्पुनराधेयः । यथोपाꣳशु नष्टमिच्छति ।। 5 ।। 1.3.1.6 तादृगेव तत् । उच्चैस्स्विष्टकृतमुथ्सृजति । यथा नष्टं वित्त्वा प्राहायमिति । तादृगेव तत् । एकधा तेजस्विनीं देवतामुपैतीत्याहुः । सैनमीश्वरा प्रदह इति । तत्तथा नोपैति । प्रयाजानूयाजेष्वेव विभक्तीः कुर्यात् । यथापूर्वमाज्यभागौ स्याताम् । एवं पत्नीसंयाजाः ।। 6 ।। 1.3.1.7 तद्वैश्वानरवत्प्रजननवत्तरमुपैतीति । तदाहुः । व्यृद्धं वा एतत् । अनाग्नेयं वा एतत्क्रियत इति । नेति ब्रूयात् । अग्निं प्रथमं विभक्तीनां यजति । अग्निमुत्तमं

पत्नीसंयाजानाम् । तेनाग्नेयम् । तेन समृद्धं क्रियत इति ।। 7 ।। 1.3.2.0 धावामेति ज्यैष्ठ्याय वेदं ब्रह्मा जायते वाजपेयस्सुराऽऽर्त्विजीन एकं च ।। 2 ।। 1.3.2.1 देवा वै यथादर्शं यज्ञानाहरन्त । यौऽग्निष्टोमम् । य उक्थ्यम् । योऽतिरात्रम् । ते सहैव सर्वं वाजपेयमपश्यन्न् । ते । अन्योऽन्यस्मै नातिष्ठन्त । अहमनेन यजा इति । तेऽब्रुवन्न् । आजिमस्य धावामेति ।। 8 ।। 1.3.2.2 तस्मिन्नाजिमधावन्न् । तं बृहस्पतिरुदजयत् । तेनायजत । स स्वाराज्यमगच्छत् । तमिन्द्रोऽब्रवीत् । मामनेन याजयेति । तेनेन्द्रमयाजयत् । सोऽग्रं देवतानां पर्यैत् । अगच्छथ्स्वाराज्यम् । अतिष्ठन्तास्मै ज्यैष्ठ्याय ।। 9 ।। 1.3.2.3 य एवं विद्वान् वाजपेयेन यजते । गच्छति स्वाराज्यम् । अग्रꣳ समानानां पर्येति । तिष्ठन्तेऽस्मै ज्यैष्ठ्याय । स वा एष ब्राह्मणस्य चैव राजन्यस्य च यज्ञः । तं वा एतं वाजपेय इत्याहुः । वाजाप्यो वा एषः । वाजꣳ ह्येतेन देवा ऐफ्सन्न् । सोमो वै वाजपेयः । यो

वै सोमं॑ वाज॒पेयं॒ वेद॑ ।। 10 ।। 1.3.2.4 वा॒ज्येवैनं॑ पी॒त्वा भ॑वति । आऽस्य॑ वा॒जी जा॑यते । अन्नं॒ वै वा॑ज॒पेयः॑ । य ए॒वं वेद॑ । अत्यन्नँ॑म् । आऽस्याँ॑न्ना॒दो जा॑यते । ब्रह्म॒ वै वा॑ज॒पेयः॑ । य ए॒वं वेद॑ । अत्ति॒ ब्रह्म॒णाऽन्नँ॑म् । आऽस्य॑ ब्र॒ह्मा जा॑यते ।।11।। 1.3.2.5 वाग्वै वाज॑स्य प्रस॒वः । य ए॒वं वेद॑ । क॒रोति॑ वा॒चा वी॒र्यँ॑म् । ऐनं॑ वा॒चा ग॑च्छति । अपि॑वतीं॒ वाचं॑ वदति । प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॑ य॒ज्ञान्व्यादि॑शत् । स आ॒त्मन्वा॑ज॒पेय॑मधत्त । तं दे॒वा अ॑ब्रुवन् । ए॒ष वाव य॒ज्ञः । यद्वा॑ज॒पेयः॑ ।। 12 ।। 1.3.2.6 अप्ये॒व नोऽत्रा॒स्त्विति॑ । तेभ्य॑ ए॒ता उज्जि॑ती॒ᳪ प्राय॑च्छत् । ता वा ए॒ता उज्जि॑तयो॒ व्याख्या॑यन्ते । य॒ज्ञस्य॑ सर्व॒त्वाय॑ । दे॒वता॑ना॒मनि॑र्भागाय । दे॒वा वै ब्रह्म॑ण॒श्चान्न॑स्य च॒ शम॑ल॒मपाँ॑घ्नन् । यद्ब्रह्म॑ण॒श्शम॑ल॒मासी॑त् । सा गाथा॑ नाराश॒ꣳ॒स्य॑भवत् । यदन्न॑स्य । सा सुरा॑ ।। 13 ।। 1.3.2.7 तस्मा॒द्गाय॑तश्च म॒त्तस्य॑ च॒ न प्र॑ति॒गृह्यँ॑म् । यत्प्र॑तिगृह्णी॒यात् । शम॑लं॒ प्रति॑गृह्णीयात् । सर्वा॒ वा ए॒तस्य॒

वाचोऽवरुद्धाः । यो वाजपेययाजी । या पृथिव्यां याऽग्नौ या रथन्तरे । याऽन्तरिक्षे या वायौ या वामदेव्ये । या दिवि याऽऽदित्ये या बृहति । याऽफ्सु यौषधीषु या वनस्पतिषु । तस्माद्वाजपेययाज्यार्त्विजीनः । सर्वा ह्यस्य वाचोऽवरुद्धाः ।। 14 ।। 1.3.3.0 आत्वाऽवरुन्धे सोमश्शमलं यथ्सुरा ह्यस्यैनं व्यतिषजति व्यावर्तयति सृजति चत्वारि च ।। 3 ।। 1.3.3.1 देवा वै यदन्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावारुन्धत । तदतिग्राह्यैरतिगृह्यावारुन्धत । तदतिग्रह्याणामतिग्राह्यत्वम् । यदतिग्राह्या गृह्यन्ते । यदेवान्यैर्ग्रहैर्यज्ञस्य नावरुन्धे । तदेव तैरतिगृह्यावरुन्धे । पञ्च गृह्यन्ते । पाङ्क्तो यज्ञः । यावानेव यज्ञः । तमात्वाऽवरुन्धे ।। 15 ।। 1.3.3.2 सर्व ऐन्द्रा भवन्ति । एकधैव यजमान इन्द्रियं दधति । सप्तदश प्राजापत्या ग्रहा गृह्यन्ते । सप्तदश प्रजापतिः । प्रजापतेरास्यै । एकयर्चा गृह्णाति । एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति । सोमग्रहाश्च सुराग्रहाश्च गृह्णाति । एतद्वै देवानां परममन्नम् । यथ्सोमः ।। 16 ।।

1.3.3.3 एतन्मनुष्याणाम् । यथ्सुराँ । परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे । सोमग्रहान्गृह्णाति । ब्रह्मणो वा एतत्तेजः । यथ्सोमः । ब्रह्मण एव तेजसा तेजो यजमाने दधाति । सुराग्रहान्गृह्णाति । अन्नस्य वा एतच्छमलम् । यथ्सुराँ ।। 17 ।। 1.3.3.4 अन्नस्यैव शमलेन शमलं यजमानादपहन्ति । सोमग्रहा२श्च सुराग्रहा२श्च गृह्णाति । पुमान् वै सोमः । स्त्री सुराँ । तन्मिथुनम् । मिथुनमेवास्य तद्यज्ञे करोति प्रजनंनाय । आत्मानमेव सोमग्रहैस्स्पृणोति । जाया२ सुराग्रहैः । तस्माँद्वाजपेययाज्यमुष्मिंल्लोँके स्त्रिय२ं संभवति । वाजपेयाभिजित३ं ह्यस्य ।। 18 ।। 1.3.3.5 पूर्वे सोमग्रहा गृह्यन्ते । अपरे सुराग्रहाः । पुरोऽक्ष२ सोमग्रहान्थ्सादयति । पश्चादक्ष२ सुराग्रहान् । पापवस्यसस्य विधृत्यै । एष वै यजमानः । यथ्सोमः । अन्न२ं सुराँ । सोमग्रहा२श्च सुराग्रहा२श्च व्यतिषजति । अन्नाद्येनैवैनं व्यतिषजति ।। 19 ।। 1.3.3.6 संपृचस्स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त्याह । अन्नं वै भद्रम् । अन्नाद्येनैवेन२ं

स꣣सृ॑जति । अन्न॑स्य॒ वा ए॒तच्छम॑लम् । यथ्सुरा॑ । पा॒प्मेव॒ खलु॒ वै शम॑लम् । पा॒प्मना॒ वा ए॑नमे॒तच्छम॑लेन॒ व्यति॑षजति । यथ्सो॑मग्र॒हा꣣श्च॑ सुराग्र॒हा꣣श्च॑ व्यति॒षज॑ति । वि॒पृच॑स्स्थ॒ वि मा॑ पा॒प्मना॑ पृङ्क्ष्वेत्या॑ह । पा॒प्मने॒वैन॒꣣ꣳ शम॑लेन॒ व्याव॑र्तयति ।। 20 ।। 1.3.3.7 तस्मा॑द्वाजपेययाजी पू॒तो मेध्यो॑ दक्षि॒ण्यः॑ । प्राङु॑द्द्रवति सोमग्र॒हैः । अ॒मुमे॒व तैर्लो॒कम॒भिज॑यति । प्र॒त्यङ्ख्सु॑राग्र॒हैः । इ॒ममे॒व तैर्लो॒कम॒भिज॑यति । प्रति॑ष्ठन्ति सोमग्र॒हैः । याव॑दे॒व स॒त्यम् । तेन॑ सूयते । वा॒ज॒सृद्भ्यस्सुराग्र॒हान् ह॑रन्ति । अनृ॑तेने॒व विश॒꣣ꣳ स꣣सृ॑जति । हि॒र॒ण्य॒पा॒त्रं मधो॑꣣पूर्णं द॑दाति । म॒ध॒व्यो॑ऽसा॒नीति॑ । ए॒क॒धा ब्र॒ह्मण॒ उप॑ हरति । ए॒क॒धैव यज॑मान॒ आयु॒स्तेजो॑ दधाति ।। 21 ।। 1.3.4.0 अ॒ति॒रा॒त्रम॒न्तरि॑क्षमु॒क्थ्ये॑न प्र॒जाप॑तिश्शमयि॒त्वोत्त॑मया॒ प्रच॑रति॒ षट् च॑ ।। 4 ।। 1.3.4.1 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । नाग्निष्टो॒मो नोक्थ्यः॑ । न षो॑ड॒शी नाति॑रा॒त्रः । अथ॒ कस्मा॑द्वाज॒पेये॒ सर्वे॑ यज्ञक्र॒तवोऽव॑रुध्यन्त॒

इति । पशुभिरिति ब्रूयात् । आग्नेयं पशुमालभते । अग्निष्टोममेव तेनावरुन्धे । ऐन्द्राग्नेनोक्थ्यम् । ऐन्द्रेण षोडशिनस्स्तोत्रम् । सारस्वत्याऽतिरात्रम् ।। 22 ।।

1.3.4.2 मारुत्या बृहतस्स्तोत्रम् । एतावन्तो वै यज्ञक्रतवः । तान्पशुभिरेवावरुन्धे । आत्मानमेव स्पृणोत्यग्निष्टोमेन । प्राणापानावुक्थ्येन । वीर्य२ं षोडशिनस्स्तोत्रेण । वाचमतिरात्रेण । प्रजां बृहतस्स्तोत्रेण । इममेव लोकमभिजयत्यग्निष्टोमेन । अन्तरिक्षमुक्थ्येन ।। 23 ।।

1.3.4.3 सुवर्गं लोक२ षोडशिनस्स्तोत्रेण । देवयानानेव पथ आरोहत्यतिरात्रेण । नाक२ं रोहति बृहतस्स्तोत्रेण । तेज एवात्मन्धत्त आग्नेयेन पशुना । ओजो बलमैन्द्राग्नेन । इन्द्रियमैन्द्रेण । वाच२ं सारस्वत्या । उभावेव देवलोकं च मनुष्यलोकं चाभिजयति मारुत्या वशया । सप्तदश प्राजापत्यान्पशूनालभते । सप्तदश२ प्रजापतिः ।। 24 ।।

1.3.4.4 प्रजापतेराप्त्यै । श्यामा एकरूपा भवन्ति । एवमिव हि प्रजापतिस्समृद्ध्यै । तान्पर्यग्निकृतानुत्सृजति

। म॒रुतो॑ य॒ज्ञम॑जिघाꣳसन्प्र॒जाप॑तेः । तेभ्य॑ ए॒तां मा॑रु॒तीं व॒शामाल॑भत । तयै॒वैना॑नशमयत् । मा॒रु॒त्या प्र॒चर्य॑ । ए॒तान्थ्संज्ञ॑पयेत् । म॒रुत॑ ए॒व श॑मयि॒त्वा ।। 25 ।। 1.3.4.5 ए॒तैꣳ प्रच॑रति । य॒ज्ञस्याघा॑ताय । ए॒क॒धा व॒पा जु॑होति । ए॒क॒दे॒व॒त्या॑ हि । ए॒ते । अथो॑ एक॒धैव यज॑माने वी॒र्यं॑ दधाति । नै॒वा॒रेण॑ स॒प्तद॑शशरावेणै॒तऱ्हि॒ प्रच॑रति । ए॒तत्पु॑रोडाशा॒ ह्येते॑ । अथो॑ पशू॒नामे॒व छि॒द्रमपि॑दधाति । सा॒र॒स्व॒त्योत्त॒मया॒ प्रच॑रति । वाग्वै सर॑स्वती । तस्मा॑त्प्रा॒णानां॒ वागु॑त्त॒मा । अथो॑ प्र॒जाप॑तावे॒व य॒ज्ञं प्रति॑ष्ठापयति । प्र॒जाप॑ति॒र्हि वाक् । अप॑न्नदती भवति । तस्मा॑न्मनु॒ष्या॑स्सर्वा॒ँवाँचं॑ वदन्ति ।। 26 ।। 1.3.5.0 स्व॒द॒य॒ति॒ प॒ल्पूल॑यति॒ व्यावृ॑त्त्या॒ अना॑र्त्यै॒ द्वे च॑ ।। 5 ।। 1.3.5.1 सा॒वि॒त्रं जु॑होति॒ कर्म॑णꣳकर्मणꣳ पु॒रस्ता॑त् । कस्तद्वे॒देत्या॑हुः । यद्वा॑ज॒पेय॑स्य॒ पूर्वं॒ यदप॑र॒मिति॑ । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व य॑थापू॒र्वं कर्मा॑णि करोति । सव॑नेसवने

जुहोति । आक्रमणमेव तथ्सेतुं यजमानꣳ कुरुते । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वदाति न इत्याह । वाग्वै देवानां पुराऽन्नमासीत् । वाचमेवास्मा अन्नꣳ स्वदयति ।। 27 ।। 1.3.5.2 इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति रथमुपावहरति विजित्यै । वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमित्याह । यच्चैवेयम् । यच्चास्यामधि । तदेवावरुन्धे । अथो तस्मिन्नेवोभयेऽभिषिच्यते । अफ्स्वन्तरमृतमफ्सु भेषजमित्यश्वान्प- ल्पूलयति । अफ्सु वा अश्वस्य तृतीयं प्रविष्टम् । तदनुवेनन्ववप्लवते । यदफ्सु पल्पूलयति ।। 28 ।। 1.3.5.3 यदेवास्याफ्सु प्रविष्टम् । तदेवावरुन्धे । बहु वा अश्वोऽमेध्यमुपगच्छति । यदफ्सु पल्पूलयति । मेध्यानेवैनान्करोति । वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वेत्याह । एता वा एतं देवता अग्रे अश्वमयुञ्जन् । ताभिरेवैनान् युनक्ति । सवस्योज्जित्यै । यजुषा युनक्ति व्यावृत्त्यै ।। 29 ।। 1.3.5.4 अपानपादाशुहेमन्निति संमार्ष्टि । मेध्यानेवैनान्करोति । अथो स्तौत्येवैनानाजिꣳ सरिष्यतः

। वि॒ष्णु॒क्र॒मान्क्र॑मते । विष्णु॑रे॒व भू॒त्वेमाल्लो॒काँन॒भिज॑यति । वै॒श्व॒दे॒वो वै रथः॑ । अ॒ङ्कौ न्य॒ङ्कावा॒भितो॒ रथं॒ यावित्या॑ह । या ए॒व दे॒वता॒ रथे॒ प्रवि॑ष्टाः । ताभ्य॑ ए॒व नम॑स्करोति । आ॒त्मनोऽना॑र्त्यै । अश॑मरथंभावुकोऽस्य॒ रथो॑ भवति । य ए॒वं वेद॑ ।। 30 ।। 1.3.6.0 अ॒भिज॑यति॒ वा ए॒षा वाग्दी॑यन्तेऽस्मै युनक्ति गमयति॒ य आ॒जिं धाव॑न्ति भवति दे॒वत॑या॒ऽष्टौ च॑ ।। 6 ।। 1.3.6.1 दे॒वस्या॒ह॒ꣳ स॑वि॒तुꣳ प्र॑स॒वे बृह॒स्पति॑ना वाज॒जिता॒ वाज॑ं जेष॒मित्या॑ह । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व ब्रह्म॑णा॒ वाज॒मुज्ज॑यति । दे॒वस्या॒ह॒ꣳ स॑वि॒तुꣳ प्र॑स॒वे बृह॒स्पति॑ना वाज॒जिता॒ वऱ्षि॑ष्ठं॒ नाकꣳ॑ रुहेय॒मित्या॑ह । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒व ब्रह्म॑णा॒ वऱ्षि॑ष्ठं॒ नाकꣳ॑ रोहति । चात्वा॑ले रथच॒क्रं निमि॑तꣳ रोहति । अतो॒ वा अङ्गि॑रस उत्त॒मास्सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑यन्न् । सा॒क्षादे॒व यज॑मानस्सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति । आवे॑ष्टयति । वज्रो॒ वै रथः॑ । वज्रे॑णै॒व दिशो॒ऽभिज॑यति ।। 31 ।। 1.3.6.2 वा॒जिना॒ꣳ साम॑ गायते । अन्नं॒ वै वाज॑ः । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । वा॒चो

वर्ष्म॑ दे॒वेभ्योऽपा॑क्रामत् । तद्वन॒स्पती॒न्प्राविं॑शत् । सैषा वाग्वन॒स्पति॑षु वदति । या दु॑न्दु॒भौ । तस्मा॑द्दुन्दु॒भिस्सर्वा॒ वाचोऽति॑वदति । दु॒न्दु॒भीन्थ्स॒माघ्न॑न्ति । प॒र॒मा वा ए॒षा वाक् ।। 32 ।। 1.3.6.3 या दु॑न्दु॒भौ । प॒र॒मयै॒व वा॒चाऽव॑रां॒ वाच॒म॑वरुन्धे । अथो॑ वा॒च ए॒व वर्ष्म॒ यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे । इन्द्रा॑य॒ वाचं॑ वद॒तेन्द्रं॒ वाजं॑ जापय॒तेन्द्रो॒ वाज॑मजयि॒दित्या॑ह । ए॒ष वा ए॒तऱ्हीन्द्रः॑ । यो यज॑ते । यज॑मान ए॒व वाज॒मुज्ज॑यति । स॒प्तद॑श प्रव्या॒धाना॒जिं धा॑वन्ति । स॒प्त॒द॒शꣳ स्तो॒त्रं भ॑वति । स॒प्तद॑शसप्तदश दीयन्ते ।। 33 ।। 1.3.6.4 स॒प्त॒द॒शꣳ प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑ते॒राप्त्यै॑ । अर्वा॑ऽसि॒ सप्ति॑रसि वा॒ज्य॑सीत्या॑ह । अ॒ग्निर्वा अर्वा॑ । वा॒युस्सप्तिः॑ । आ॒दि॒त्यो वा॒जी । ए॒ताभि॑रे॒वास्मै॑ दे॒वता॑भिर्देवर॒थं यु॑नक्ति । प्र॒ष्टि॒वा॒हिनं॑ युनक्ति । प्र॒ष्टि॒वा॒ही वै दे॑वर॒थः । दे॒व॒र॒थमे॒वास्मै॑ युनक्ति ।। 34 ।। 1.3.6.5 वाजि॑नो॒ वाजं॑ धावत॒ काष्ठां॑ गच्छ॒तेत्या॑ह । सु॒व॒र्गो वै लो॒कꣳ

काष्ठाँ । सुवर्गमेव लोकं यन्ति । सुवर्गं वा एते लोकं यन्ति । य आजिं धावन्ति । प्राञ्चो धावन्ति । प्राङिव हि सुवर्गो लोकः । चतसृभिरनु मन्त्रयते । चत्वारि छन्दाꣳसि । छन्दोभिरेवैनाँन्थ्सुवर्गं लोकं गमयति ।। 35 ।। 1.3.6.6 प्र वा एतैँऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते । य आजिं धावन्ति । उदञ्च आवर्तन्ते । अस्मादेव तेन लोकान्नयन्ति । रथविमोचनीयं जुहोति प्रतिष्ठित्यै । आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादित्याह । अन्नं वै वाजः । अन्नमेवावरुन्धे । यथालोकं वा एत उज्जयन्ति । य आजिं धावन्ति ।। 36 ।। 1.3.6.7 कृष्णलंकृष्णलं वाजसृद्भ्यꣳ प्रयच्छति । यमेव ते वाजं लोकमुज्जयन्ति । तं परिक्रीयावरुन्धे । एकधा ब्रह्मण उपहरति । एकधैव यजमाने वीर्यं दधाति । देवा वा ओषधीष्वाजिमयुः । ता बृहस्पतिरुदजयत् । स नीवारान्निरवृणीत । तन्नीवाराणां नीवारत्वम् । नैवारश्चरुर्भवति ।। 37 ।। 1.3.6.8

एतद्वै देवानां परममन्नम् । यन्नीवाराः । परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुन्धे । सप्तदशशरावो भवति । सप्तदश॒ प्रजापतिः । प्रजापतेराप्त्यै । क्षीरे भवति । रुचमेवास्मिन्दधाति । सर्पिष्वान्भवति मेध्यत्वाय । बार्हस्पत्यो वा एष देवतया ।। 38 ।। 1.3.6.9 यो वाजपेयेन यजते । बार्हस्पत्य एष चरुः । अश्वान्थ्सरिष्यतस्सस्रुषश्चाव घ्रापयति । यमेव ते वाजं लोकमुज्जयन्ति । तमेवावरुन्धे । अजीजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वमिति दुन्दुभीन् विमुञ्चति । यमेव ते वाजं लोकमिन्द्रियं दुन्दुभय उज्जयन्ति । तमेवावरुन्धे ।। 39 ।। 1.3.7.0 परिधापयति गोधूमा जुहोति स्वं नैति प्रत्यञ्चं घ्नन्ति लोको नव च ।। 7 ।। 1.3.7.1 तार्प्यं यजमानं परिधापयति । यज्ञो वै तार्प्यम् । यज्ञेनैवैन॒ꣳ समर्धयति । दर्भमयं परिधापयति । पवित्रं वै दर्भाः । पुनात्येवैनम् । वाजं वा एषोऽवरुरुथ्सते । यो वाजपयेन

यजते । ओषधयꣳ खलु वै वाजः । यद्दर्भमयं परिधापयति ।। 40 ।। 1.3.7.2 वाजस्यावरुद्ध्यै । जाय एहि सुवो रोहावेत्याह । पत्नीया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै । सप्तदशारत्निर्यूपो भवति । सप्तदशꣳ प्रजापतिः । प्रजापतेरास्यै । तूपरश्चतुरश्रिर्भवति । गौधूमं चषालम् । न वा एते व्रीहयो न यवाः । यद्गोधूमाः ।। 41 ।। 1.3.7.3 एवमिव हि प्रजापतिस्समृद्ध्यै । अथो अमुमेवास्मै लोकमन्नवन्तं करोति । वासोभिर्वेष्टयति । एष वै यजमानः । यद्यूपः । सर्वदेवत्यं वासः । सर्वाभिरेवैनं देवताभिस्समर्धयति । अथो आक्रमणमेव तथ्सेतुं यजमानꣳ कुरुते । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । द्वादश वाजप्रसवीयानि जुहोति ।। 42 ।। 1.3.7.4 द्वादश मासास्संवथ्सरः । संवथ्सरमेव प्रीणाति । अथो संवथ्सरमेवास्मा उपदधाति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । दशभिꣳ कल्पै रोहति । नव वै पुरुषे प्राणाः । नाभिर्दशमी । प्राणानेव यथास्थानं कल्पयित्वा । सुवर्गं लोकमेति ।

एतावद्वै पुरुषस्य स्वम् ।। 43 ।। 1.3.7.5 यावत्प्राणाः । यावद्देवास्यास्ति । तेन सह सुवर्गं लोकमेति । सुवर्देवाꣳ अगन्मेत्याह । सुवर्गमेव लोकमेति । अमृता अभूमेत्याह । अमृतमिव हि सुवर्गो लोकः । प्रजापतेꣳ प्रजा अभूमेत्याह । प्राजापत्यो वा अयं लोकः । अस्मादेव तेन लोकान्नैति ।। 44 ।। 1.3.7.6 समहं प्रजया सं मया प्रजेत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । आसपुटैर्घ्नन्ति । अन्नं वा इयम् । अन्नाद्येनैवेनꣳ समर्धयन्ति । ऊषैर्घ्नन्ति । एते हि साक्षादन्नम् । यदूषाः । साक्षादेवैनमन्नाद्येन समर्धयन्ति । पुरस्तात्प्रत्यञ्चं घ्नन्ति ।। 45 ।। 1.3.7.7 पुरस्ताद्धि प्रतीचीनमन्नमद्यते । शीर्षतो घ्नन्ति । शीर्षतो ह्यन्नमद्यते । दिग्भ्यो घ्नन्ति । दिग्भ्य एवास्मा अन्नाद्यमवरुन्धते । ईश्वरो वा एष पराङ्ग्रदघः । यो यूपꣳ रोहति । हिरण्यमध्यवरोहति । अमृतं वै हिरण्यम् । अमृतꣳ सुवर्गो लोकः ।। 46 ।। 1.3.7.8 अमृत एव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठति । शतमानं भवति । शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः

। आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति । पुष्टे वा एतद्रूपम् । यदजा । त्रिस्संवथ्सरस्यान्यान्पशून्परि प्रजायते । बस्ताजिनमध्यव रोहति । पुष्पामेव प्रजनने प्रतितिष्ठति ।। 47 ।। 1.3.8.0 अश्नीयादन्नस्यान्नस्यावरुद्ध्या इन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीत्याह वाजसृतश्शिपिस्त्रीणि च ।। 8 ।। 1.3.8.1 सप्तान्नहोमाञ्जुहोति । सप्त वा अन्नानि । यावन्त्येवान्नानि । तान्येवावरुन्धे । सप्त ग्राम्या ओषधयः । सप्तारण्याः । उभयीषामवरुद्ध्यै । अन्नस्यान्नस्य जुहोति । अन्नस्यान्नस्यावरुद्ध्यै । यद्वाजपेययाज्यनवरुद्धस्याश्नीयात् ।। 48 ।। 1.3.8.2 अवरुद्धेन व्यृद्ध्येत । सर्वस्य समवदाय जुहोति । अनवरुद्धस्यावरुद्ध्यै । औदुम्बरेण स्रुवेण जुहोति । ऊर्ग्वा अन्नमुदुम्बरः । ऊर्ज एवान्नाद्यस्यावरुद्ध्यै । देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह । सवितृप्रसूत एवैनं ब्रह्मणा देवताभिरभिषिञ्चति । अन्नस्यान्नस्याभिषिञ्चति । अन्नस्यान्नस्यावरुद्ध्यै ।। 49 ।। 1.3.8.3 पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषिञ्चति । पुरस्ताद्धि

प्र॑तीचीन॒मन्न॑मद्यते॑ । शीर्ष॒तो॑ऽभिषि॑ञ्चति । शीर्ष॒तो ह्यन्न॑म॒द्यते॑ । आ मुखा॑द॒न्ववं॑स्रावयति । मु॒ख॒त ए॒वास्मा॑ अ॒न्नाद्य॑ं दधाति । अ॒ग्नेस्त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह । ए॒ष वा अ॒ग्नेस्स॒वः । तेनै॒वैन॑म॒भिषि॑ञ्चति । इन्द्र॑स्य त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह ।। 50 ।। 1.3.8.4 इ॒न्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्ने॒तेन॑ दधाति । बृह॒स्पते॑स्त्वा॒ साम्रा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह । ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॒ बृह॒स्पतिः॑ । ब्रह्म॑णै॒वैन॑म॒भिषि॑ञ्चति । सो॒म॒ग्रहा॒ꣳश्चा॑वदानी॒यानि॑ च॒र्त्विग्भ्य॒ उप॑हरन्ति । अ॒मुमे॒व तैर्लो॒कमन्न॑वन्तं करोति । सु॒रा॒ग्रहा॒ꣳश्चा॑नवदानी॒यानि॑ च वाज॒सृद्भ्यः॑ । इ॒ममे॒व तैर्लो॒कमन्न॑वन्तं करोति । अथो॑ उ॒भयी॑ष्वे॒वाभिषि॑च्यते । वि॒मा॒थं कु॑र्वते वाज॒सृतः॑ ।। 51 ।। 1.3.8.5 इ॒न्द्रि॒यस्याव॑रुद्ध्यै । अनि॑रुक्ताभिꣳ प्रातस्सव॒ने स्तु॑वते । अनि॑रुक्तꣳ प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑ते॒रास्यै॑ । वाज॑वतीभि॒र्माध्य॑न्दिने । अन्न॑ं वै वाज॑ः । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । शि॒पि॒वि॒ष्टव॑तीभिस्तृतीयसव॒ने । य॒ज्ञो वै विष्णु॑ः ।

प॒शव॒श्शिपिः॑ । य॒ज्ञ ए॒व प॒शुषु॒ प्रति॑ तिष्ठति । बृ॒हदन्त्यं॑ भवति । अन्त॑मे॒वैनꣳ॑ श्रि॒यै ग॑मयति ।। 52 ।। 1.3.9.0 ग॒च्छ॒ति॒ सू॒यते॒ नव॑ च ।। 9 ।। 1.3.9.1 नृ॒षदं॒ त्वेत्या॑ह । प्र॒जा वै नृ॒न् । प्र॒जाना॑मे॒वैतेन॑ सूयते । द्रु॒षद॒मित्या॑ह । वन॒स्पत॑यो॒ वै द्रु । वन॒स्पती॑नामे॒वैतेन॑ सूयते । भु॒व॒न॒सद॒मित्या॑ह । य॒दा वै वसी॑या॒न्भव॑ति । भुव॑नमग॒न्निति॒ वै तमा॑हुः । भुव॑नमे॒वैतेन॑ गच्छति ।। 53 ।। 1.3.9.2 अ॒प्सु॒षदं॑ त्वा घृत॒सद॒मित्या॑ह । अ॒पामे॒वैतेन॑ घृ॒तस्य॑ सूयते । व्यो॑म॒सद॒मित्या॑ह । य॒दा वै वसी॑या॒न्भव॑ति । व्यो॑माग॒न्निति॒ वै तमा॑हुः । व्यो॑मे॒वैते॑न गच्छति । पृ॒थि॒वि॒षदं॑ त्वाऽन्तरिक्ष॒सद॒मित्या॑ह । ए॒षामे॒वैतेन॑ लो॒काना॒ꣳ सूयते । तस्मा॑द्वाजपेययाजी न कं॑च॒न प्र॒त्यव॑रोहति । अपी॑व॒ हि दे॒वता॑ना॒ꣳ सू॒यते॑ ।। 54 ।। 1.3.9.3 ना॒क॒सद॒मित्या॑ह । य॒दा वै वसी॑या॒न्भव॑ति । नाक॑मग॒न्निति॒ वै तमा॑हुः । नाक॑मे॒वैतेन॑ गच्छति । ये ग्हा॑ꣳ पञ्चज॒नीना॒ इत्या॑ह । प॒ञ्च॒ज॒नाना॑मे॒वैतेन॑ सूयते । अ॒पा॒ꣳ रस॒मुद्व॑यस॒मित्या॑ह ।

अ॒पामे॒वैतेन॒ रस॑स्य सूयते । सूर्य॑रश्मिꣳ स॒माभृ॑त॒मित्या॑ह सशुक्र॒त्वाय॑ ।। 55 ।। 1.3.10.0 इत्य॑श्नुते पद्यन्ते पद्यन्ते॒ षड्वा ऋ॒तवो॑ वर्त॒तेऽह॑विस्स्या॒न्नेदी॑य॒स्स्थ य॒ज्ञो यज॑मानश्चरति॒ यत्पि॒तृभ्य॑ꣳ क॒रोति॒ पश्च॑ च ।। 10 ।। 1.3.10.1 इन्द्रो॑ वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा । असु॑रान्परा॒भाव्य॑ । सो॑ऽमावा॒स्यां॑ प्रत्याग॑च्छत् । ते पि॒तरः॑ पूर्वे॒द्युराग॑च्छन्न् । पि॒तॄन् य॒ज्ञो॑ऽगच्छत् । तं दे॒वाꣳ पुन॑रयाचन्त । तमे॑भ्यो॒ न पुन॑रददुः । तेऽ॑ब्रुव॒न्वरं॑ वृणामहै । अथ॑ व॒ꣳ पुन॑र्दास्यामः । अ॒स्मभ्य॑मे॒व पू॑र्वे॒द्युꣳ क्रि॑याता॒ इति॑ ।। 56 ।। 1.3.10.2 तमे॑भ्यः॒ पुन॑रददुः । तस्मा॑त्पि॒तृभ्य॑ꣳ पूर्वे॒द्युꣳ क्रि॑यते । यत्पि॒तृभ्य॑ꣳ पूर्वे॒द्युꣳ क॒रोति॑ । पि॒तृभ्य॑ ए॒व तद्य॒ज्ञं नि॒ष्क्रीय॒ यज॑मान॒ꣳ प्रत॑नुते । सोमा॑य पि॒तृपी॑ताय स्व॒धा नम॒ इत्या॑ह । पि॒तुरे॒वाधि॑ सोमपी॒थमव॑रुन्धे । न हि पि॒ता प्र॒मीय॑माण॒ आहै॒ष सो॑मपी॒थ इति॑ । इ॒न्द्रि॒यं वै सो॑मपी॒थः । इ॒न्द्रि॒यमे॒व सो॑मपी॒थमव॑ रुन्धे । तेने॑न्द्रि॒येण॑ द्वि॒तीया॑ं जा॒याम॒भ्य॑श्नुते ।। 57 ।। 1.3.10.3 ए॒तद्वै ब्राह्म॑णं पु॒रा वा॑जवश्रव॒सा

वि॒दाम॑क्रन् । तस्मा॒त्ते द्वेद्वे॑ जा॒ये अ॒भ्या॑क्षत । य ए॒वं वेद॑ । अ॒भि द्वि॒तीयां॑ जा॒यामं॑श्नुते । अ॒ग्नये॑ कव्य॒वाह॑नाय स्व॒धा नम॒ इत्या॑ह । य ए॒व पि॑तॄ॒णाम॒ग्निः । तं प्री॑णाति । ति॒स्र आहु॑तीर्जुहोति । त्रिर्नि॑दधाति । षट्थ्संप॑द्यन्ते ।। 58 ।। 1.3.10.4 षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति । तू॒ष्णीं मेक्ष॑णमाद॑धाति । अस्ति॑ वा॒ हि ष॒ष्ठ ऋ॒तुर्न वा॑ । दे॒वान् वै पि॒तॄन्प्री॒तान् । म॒नु॒ष्या॑ँ॒ पि॒तरोऽनु॒ प्रपि॑पते । ति॒स्र आहु॑तीर्जुहोति । त्रिर्नि॑दधाति । षट्थ्संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ ।। 59 ।। 1.3.10.5 ऋ॒तव॒ँ॒ खलु॒ वै दे॒वाँ॒ पि॒तरः॑ । ऋ॒तूने॒व दे॒वान्पि॒तॄन्प्री॑णाति । तान्प्री॒तान् । म॒नु॒ष्या॑ँ॒ पि॒तरोऽनु॒ प्रपि॑पते । स॒कृ॒दा॒च्छि॒न्नं ब॒र्हिर्भ॑वति । स॒कृदि॑व॒ हि पि॒तरः॑ । त्रिर्नि॑दधाति । तृ॒तीये॒ वा इ॒तो लो॒के पि॒तरः॑ । तानेव प्री॑णाति । परा॒ङावर्तते ।। 60 ।। 1.3.10.6 ह्लीका॒ हि पि॒तरः॑ । ओष्मणो॑ व्या॒वृत॒ उपा॑स्ते । ऊ॒ष्मभा॑गा॒ हि पि॒तरः॑ । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । प्राश्या (3) न्न प्राश्या (3) मिति॑ । यत्प्रा॑श्नी॒यात् ।

जन्य॒मन्न॑मद्यात् । प्र॒मायु॑कस्स्यात् । यन्न प्रा॑श्नी॒यात् । अह॑विस्स्यात् ।। 61 ।। 1.3.10.7 पि॒तृभ्य॒ आवृ॑श्च्येत । अ॒व॒घ्नेय॑मे॒व । तन्नेव॒ प्राशि॑तं॒ नेवाप्रा॑शितम् । वी॒रं वा॒ वै पि॒तर॑ꣳ प्र॒यन्तो॒ हर॑न्ति । वी॒रं वा॑ ददति । द॒शां छि॑नत्ति । हर॑णभागा॒ हि पि॒तरः॑ । पि॒तॄ॒ने॒व नि॒रव॑दयते । उत्त॑र॒ आयु॑षि॒ लोमं॑ छिन्दीत । पि॒तॄ॒णाꣳ ह्येत॑द्धि॒ नेदी॑यः ।। 62 ।। 1.3.10.8 नम॑स्करोति । न॒म॒स्का॒रो हि पि॑तॄ॒णाम् । नमो॑ वꣳ पितरो॒ रसा॑य । नमो॑ वꣳ पितर॒श्शुष्मा॑य । नमो॑ वꣳ पितरो जी॒वाय॑ । नमो॑ वꣳ पितरस्स्व॒धायै॑ । नमो॑ वꣳ पितरो म॒न्यवे॑ । नमो॑ वꣳ पितरो घो॒राय॑ । पित॑रो॒ नमो॑ वः । य ए॒तस्मि॑ल्लो॒के स्थ ।। 63 ।। 1.3.10.9 यु॒ष्माꣳस्तेऽनु॑ । ये॑ऽस्मिल्लो॒के । मां तेऽनु॑ । य ए॒तस्मि॑ल्लो॒के स्थ । यू॒यं तेषां॒ वसि॑ष्ठा भूयास्त । ये॑ऽस्मिल्लो॒के । अ॒हं तेषां॒ वसि॑ष्ठो भूयास॒मित्या॑ह । वसि॑ष्ठस्समा॒नानां॑ भवति । य ए॒वं वि॒द्वान्पि॒तृभ्य॑ꣳ क॒रोति॑ । ए॒ष वै म॑नु॒ष्या॑णां य॒ज्ञः ।। 64 ।। 1.3.10.10 दे॒वानां॒ वा इत॑रे य॒ज्ञाः । तेन॒ वा

एतत्पितृलोके चरति । यत्पितृभ्यः करोति । स ईश्वरः प्रमेतोः । प्राजापत्ययर्चा पुनरैति । यज्ञो वै प्रजापतिः । यज्ञेनैव सह पुनरैति । न प्रमायुको भवति । पितृलोके वा एतद्यजमानश्चरति । यत्पितृभ्यः करोति । स ईश्वर आर्तिमार्तोः । प्रजापतिस्त्वावैनं तत उन्नेतुमर्हतीत्याहुः । यत्प्राजापत्ययर्चा पुनरैति । प्रजापतिरेवैनं तत उन्नयति । नार्तिमार्च्छति यजमानः ।। 65 ।। 1.4.0.0 उभये युवꣳ सुराममुदस्थान्नि वै यस्य प्रातस्सवन एकैकोऽसुर्यं पवमानꣳ प्रजा वै सत्रमासताग्निर्वाव सँव्वथ्सरो दश ।। 10 ।। उभये वा उदस्थाथ्सर्वाभिर्मध्यतोऽत्र वाव ब्राह्मणेष्वथ गृहमेधिनꣳ षट्थ्षष्टिः ।। उभये वा वैषः ।। 66 ।। हरिः ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । चतुर्थ प्रपाठकस्समाप्तः 1.4.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके चतुर्थ प्रपाठक प्रारंभः । हरिः ओम् ।। 1.4.1.0 ग्रहत्वं ग्रहाञ्जुहोत्यकुर्वतादुह्वन्नाग्रयणस्थाली भवति नव च ।।

1 ।। 1.4.1.1 उ॒भये॒ वा ए॒ते प्र॒जाप॑ते॒रध्य॑सृज्यन्त । दे॒वाश्चासु॑राश्च । तान्न व्य॑जानात् । इ॒मे॑ऽन्य इ॒मे॑ऽन्य इति॑ । स दे॒वान॒ꣳशून॑करोत् । तान॒भ्य॑षुणोत् । तान्प॒वित्रे॑णापुनात् । तान्प॒रस्ता॑त्प॒वित्र॑स्य॒ व्य॑गृह्णात् । ते ग्रहा॑ अभवन्न् । तद्ग्रहा॑णां ग्रह॒त्वम् ।। 1 ।। 1.4.1.2 दे॒वता॒ वा ए॒ता यज॑मानस्य गृ॒हे गृ॑ह्यन्ते । यद्ग्रहाः॑ । वि॒दुरे॑नं दे॒वाः । यस्यै॒वं वि॒दुष॑ ए॒ते ग्रहा॑ गृ॒ह्यन्ते॑ । ए॒षा वै सोम॒स्याहु॑तिः । यदु॑पा॒ꣳशुः । सोमे॑न दे॒वाꣳस्त॑र्पयाणीति॒ खलु॒ वै सोमे॑न यजते । यदु॑पा॒ꣳशुं जु॒होति॑ । सोमे॑नै॒व तद्दे॒वाꣳस्त॑र्पयति । यद्ग्रहा॑ञ्जु॒होति॑ ।। 2 ।। 1.4.1.3 दे॒वा ए॒व तद्दे॒वान्ग॑च्छन्ति । यच्च॑म॒साञ्जु॒होति॑ । तेनै॒वानु॑रूपेण॒ यज॑मानस्सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति । किं न्वे॑तदग्रं॒ आसी॒दित्या॑हुः । यत्पात्रा॒णीति॑ । इ॒यं वा ए॒तदग्रं॒ आसीत् । मृ॒न्मया॑नि॒ वा ए॒तान्या॑सन्न् । तैर्दे॒वा न व्या॒वृत॑मगच्छन्न् । त ए॒तानि॑ दारु॒मया॑णि॒ पात्रा॑ण्यपश्यन्न् । तान्य॑कुर्वत ।। 3 ।। 1.4.1.4 तैर्वै ते व्या॒वृत॑मगच्छन्न् । यद्दा॑रु॒मया॑णि॒ पात्रा॑णि॒ भव॑न्ति ।

व्या॒वृत॑मे॒व तैर्यज॑मानो गच्छति । यानि॑ दारु॒मयां॑णि॒ पात्रां॑णि॒ भव॑न्ति । अ॒मुमे॒व तैर्लो॒कम॒भिज॑यति । यानि॑ मृ॒न्मयां॑नि । इ॒ममे॒व तैर्लो॒कम॒भिज॑यति । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । काश्चत॑स्रस्स्था॒लीर्वा॑य॒व्या॑स्सोम॒ग्रह॑णी॒रिति॑ । दे॒वा वै पृश्नि॑मदुह्रन् ।। 4 ।। 1.4.1.5 तस्या॑ ए॒ते स्तना॑ आसन्न् । इ॒यं वै पृश्निः॑ । तामा॑दि॒त्या आ॑दित्यस्था॒ल्या चतु॑ष्पदꣳ प॒शून॑दुह्रन् । यदा॑दित्यस्था॒ली भव॑ति । चतु॑ष्पद ए॒व तया॑ प॒शून् यज॑मान इ॒मां दु॑हे । तामिन्द्र॑ उक्थ्यस्था॒ल्येन्द्रि॒यम॑दुहत् । यदु॑क्थ्यस्था॒ली भव॑ति । इ॒न्द्रि॒यमे॒व तया॒ यज॑मान इ॒मां दु॑हे । तां विश्वे॑ दे॒वा आ॑ग्रयणस्था॒ल्योर्ज॑मदुह्रन् । यदा॑ग्रयणस्था॒ली भव॑ति ।। 5 ।। 1.4.1.6 ऊर्ज॑मे॒व तया॒ यज॑मान इ॒मां दु॑हे । तां म॑नु॒ष्या॑ ध्रुवस्था॒ल्याऽऽयु॑रदुह्रन् । यद्ध्रु॑वस्था॒ली भव॑ति । आयु॑रे॒व तया॒ यज॑मान इ॒मां दु॑हे । स्था॒ल्या गृ॒ह्णाति॑ । वा॒य॒व्ये॑न जुहोति । तस्मा॑द॒न्येन॒ पात्रे॑ण प॒शून्दु॒हन्ति॑ । अ॒न्येन॒ प्रति॑गृह्णन्ति । अथो॑ व्या॒वृत॑मे॒व तद्यज॑मानो गच्छति

।। 6 ।। 1.4.2.0 सोमं॑ आवि॒शन् य॑जे रा॒ज्यायैकं॑ च ।। 2 ।। 1.4.2.1 यु॒व२ सु॒रामं॑मश्विना । नमु॑चावासु॒रे सचा॑ । वि॒पि॒पा॒ना शु॑भस्पती । इन्द्रं॒ कर्म॑ स्वावतम् । पु॒त्रमि॑व पि॒तरा॑व॒श्विनो॒भा । इन्द्रावं॑तं॒ कर्म॑णा द॒२॒॑सना॑भिः । यथ्सु॒रामं॒ व्यपि॑ब॒श्शची॑भिः । सर॑स्वती त्वा मघवन्नभीष्णात् । अहा॑व्यग्ने ह॒विरा॒स्ये॑ते । स्रु॒चीव॑ घृ॒तं च॒मू इ॑व॒ सोमः॑ ।। 7 ।। 1.4.2.2 वा॒ज॒सनि२॑ रयिम॒स्मे सु॒वीर॑म् । प्र॒श॒स्तं धे॑हि य॒शस॑ बृ॒हन्त॑म् । यस्मि॒न्नश्वा॑स ऋष॒भास॑ उ॒क्षणः॑ । व॒शा मे॒षा अ॑वसृ॒ष्टास॒ आहु॑ताः । की॒ला॒ल॒पे सोम॑पृष्ठाय वे॒धसे॑ । हृ॒दा म॒तिं ज॑नय॒ चारु॑म॒ग्नये॑ । नाना॒ हि वां॑ दे॒वहि॑त॒२॒॑ सदो॑ मि॒तम् । मा स२सृ॑क्षाथां पर॒मे व्यो॑मन्न् । सुरा॒ त्वमसि॑ शु॒ष्मिणी॒ सोम॑ ए॒षः । मा मा॑ हि२सी॒स्स्वां योनि॑माविशन्न् ।। 8 ।। 1.4.2.3 यदत्र॑ शि॒ष्ट२ र॒सिन॑स्सु॒तस्य॑ । यदिन्द्रो॒ अपि॑ब॒च्छची॑भिः । अ॒हं तद॑स्य॒ मन॑सा शि॒वेन॑ । सोम॒२॒॑ राजा॑नमि॒ह भ॑क्षयामि ।

द्वे स्रुती अश्रृणवं पितृणाम् । अहं देवानामुत मर्त्यानाम् । ताभ्यामिदं विश्वं भुवनꣳ समैति । अन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् । यस्ते देव वरुण गायत्रछन्दाꣳ पाशः । तं त एतेनाव यजे ।। 9 ।। 1.4.2.4 यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्छन्दाꣳ पाशः । तं त एतेनाव यजे । यस्ते देव वरुण जगतीछन्दाꣳ पाशः । तं त एतेनाव यजे । सोमो वा एतस्य राज्यमादत्ते । यो राजा सन्राज्यो वा सोमेन यजते । देवसुवामेतानि हवीꣳषि भवन्ति । एतावन्तो वै देवानाꣳ सवाः । त एवास्मै सवान्प्रयच्छन्ति । त एनं पुनस्सुवन्ते राज्याय । देवसू राजा भवति ।। 10 ।। 1.4.3.0 वै देव्यदितिर्मुञ्चति सृजति करोति करोत्याभ्यामपि दध्यात् पञ्च च ।। 3 ।। 1.4.3.1 उदस्थाद्देव्यदितिर्विश्वरूपी । आयुर्यज्ञपतावधात् । इन्द्राय कृण्वती भागम् । मित्राय वरुणाय च । इयं वा अग्निहोत्री । इयं वा एतस्य निषीदति । यस्याग्निहोत्री निषीदति । तामुत्थापयेत् । उदस्थाद्देव्यदितिरिति । इयं वै देव्यदितिः

।। 11 ।। 1.4.3.2 इ॒माम॒ेवास्मा॒ उत्था॑पयति । आयु॑र्य॒ज्ञप॑तावधा॒दित्या॑ह । आयु॑रे॒वास्मि॑न्दधाति । इन्द्रा॑य कृण्व॒ती भा॒गं मि॒त्राय॒ वरु॑णाय॒ चेत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । अव॑र्तिं॒ वा ए॒षैतस्य॑ पा॒प्मानं॑ प्रति॒ख्याय॒ निषी॑दति । यस्या॑ग्निहो॒त्र्युप॑सृष्टा नि॒षीद॑ति । तां दु॒ग्ध्वा ब्रा॑ह्म॒णाय॑ दद्यात् । यस्यान्नं॒ नाद्यात् । अव॑र्तिम॒ेवास्मि॑न्पा॒प्मानं॒ प्रति॑मुञ्चति ।। 12 ।। 1.4.3.3 दु॒ग्ध्वा द॑दाति । न ह्यद॑ष्टा॒ दक्षि॑णा दी॒यते॑ । पृ॒थि॒वीं वा ए॒तस्य॒ पय॒ः प्रवि॑शति । यस्या॑ग्निहो॒त्रं दु॒ह्यमा॑न॒ꣳ स्कन्द॑ति । यद॒द्य दु॒ग्धं पृ॑थि॒वीमस॑क्त । यदोष॑धीर॒प्यस॑र॒द्यदाप॑ः । पयो॑ गृ॒हेषु॒ पयो॑ अघ्नि॒यासु॑ । पयो॑ व॒त्सेषु॒ पयो॑ अस्तु॒ तन्मयीत्या॑ह । पय॑ ए॒वात्मन्गृ॒हेषु॑ प॒शुषु॑ धत्ते । अ॒प उप॑सृजति ।। 13 ।। 1.4.3.4 अ॒द्भिरे॒वैन॑दाप्नोति । यो वै य॒ज्ञस्यार्ते॒ नाना॑र्तꣳ सꣳ सृ॒जति॑ । उ॒भे वै ते तर्ह्यार्च्छ॑तः । आर्च्छ॑ति॒ खलु॒ वा ए॒तद॑ग्निहो॒त्रम् । यद्दु॒ह्यमा॑न॒ꣳ स्कन्द॑ति । यद॑भिदु॒ह्यात् । आर्ते॒ नाना॑र्तं य॒ज्ञस्य॒ सꣳसृ॑जेत् । तदे॒व

या॒दृक्की॒दृक्च॑ होत॒व्य॑म् । अथा॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑ꣳहोत॒व्य॑म् । अना॑र्तेनै॒वार्तं॑ य॒ज्ञस्य॒ निष्क॑रोति ।। 14 ।। 1.4.3.5 यद्युद्द्रु॑तस्य॒ स्कन्दे॑त् । यत्ततोऽहु॑त्वा॒ पुन॑रे॒यात् । य॒ज्ञं विच्छि॑न्द्यात् । यत्र॒ स्कन्दे॑त् । तन्नि॒षद्य॒ पुन॑र्गृह्णीयात् । यत्रै॒व स्कन्द॑ति । तत॑ ए॒वैन॒त्पुन॑र्गृह्णाति । तदे॒व या॒दृक्की॒दृक्च॑ होत॒व्य॑म् । अथा॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑ꣳहोत॒व्य॑म् । अना॑र्तेनै॒वार्तं॑ य॒ज्ञस्य॒ निष्क॑रोति ।। 15 ।। 1.4.3.6 वि वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञश्छि॑द्यते । यस्या॑ग्निहो॒त्रे॑ऽधिश्रि॑ते॒ श्वाऽन्त॒रा धाव॑ति । रु॒द्रः खलु॒ वा ए॒षः । यद॒ग्निः । यद्गाम॑न्वत्या व॒र्तये॑त् । रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑ दध्यात् । अ॒प॒शुर्यज॑मानस्स्यात् । यद॒पो॑ऽन्वतिषि॒ञ्चेत् । अ॒ना॒द्यम॒ग्नेराप॑ः । अ॒ना॒द्यमा॑भ्या॒मपि॑ दध्यात् । गाꣳह॑पत्या॒द्भस्मा॒दाय॑ । इ॒दं विष्णु॒र्विच॑क्रम॒ इति॑ वैष्ण॒व्यर्चाऽऽह॑व॒नीया॑द्ध॒ꣳ॒सय॒न्नुद्र॑वेत् । य॒ज्ञो वै विष्णु॑ः । य॒ज्ञेनै॒व य॒ज्ञꣳ संत॑नोति । भस्म॑ना प॒दमपि॑ वपति॒ शान्त्यै॑ ।। 16 ।। 1.4.4.0 हर॒त्यथा॑ग्निहो॒त्रं नि॒म्रोच॑ति हरेद्दे॒वता॑ गच्छत्यु॒द्वाये॑न्मन्थेद्रमस्व बृ॒हद्वि॒राडिति॒ नव॑ च ।। 4 ।। (नि

वै पूर्वं त्रीणि निम्रोचति दर्भेण यद्धिरण्यमग्निहोत्रं पुनर्वरुणो वारुणं नि वा एतस्याभ्युदेति चतुर्गृहीतमाज्यं यदाज्यं पराच्युषाः पुनर्मित्रो मैत्रं यस्याहवनीयेऽनुद्वाते गार्हपत्यो यद्वै मन्थेदुद्धरेत् ।।) 1.4.4.1 नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते । निगार्हपत्य आहवनीयम् । यस्याग्निमनुद्धृत॑ सूर्योऽभि निम्रोचति । दर्भेण हिरण्यं प्रबद्ध्य पुरस्ताद्धरेत् । अथाग्निम् । अथाग्निहोत्रम् । यद्धिरण्यं पुरस्ताद्धरति । ज्योतिर्वै हिरण्यम् । ज्योतिरेवैनं पश्यन्नुद्धरति । यदग्निं पूर्व॑ हरत्यथाग्निहोत्रम् ।। 17 ।। 1.4.4.2 भागधेयेनैवैनं प्रणयति । ब्राह्मण आऽऽसेय उद्धरेत् । ब्राह्मणो वै सर्वा देवताः । सर्वाभिरेवैनं देवताभिरुद्धरति । अग्निहोत्रमुपसाद्यातमितोरासीत । व्रतमेव हतमनु म्रियते । अन्तं वा एष आत्मनो गच्छति । यस्ताम्यति । अन्तमेष यज्ञस्य गच्छति । यस्याग्निमनुद्धृत॑ सूर्योऽभि निम्रोचति ।। 18 ।। 1.4.4.3 पुनस्समन्यं जुहोति । अन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोति । वरुणो वा एतस्य

य॒ज्ञं गृ॑ह्णाति । यस्या॒ग्निमनु॑द्धृत॒ꣳ सूर्यो॒ऽभि नि॒म्रोच॑ति । वा॒रु॒णं च॒रुं निर्व॑पेत् । तेनै॒व य॒ज्ञं निष्क्री॑णीते । नि वा ए॒तस्या॑हव॒नीयो॒ गार्ह॑पत्यं कामयते । नि गार्ह॑पत्य आहव॒नीय॑म् । यस्या॒ग्निमनु॑द्धृत॒ꣳ सूर्यो॒ऽभ्यु॑देति॑ । च॒तु॒र्गृ॒हीत॒माज्यं॑ पु॒रस्ता॑द्धरेत् ।। 19 ।। 1.4.4.4 अथा॒ग्निम् । अथा॑ग्निहो॒त्रम् । यदाज्यं॑ पु॒रस्ता॒द्धर॑ति । ए॒तद्वा अ॒ग्नेꣳ प्रि॒यं धाम॑ । यदाज्य॑म् । प्रि॒येणै॒वैनं॒ धाम्ना॒ सम॑र्धयति । यद॒ग्निं पूर्व॒ꣳ हर॒त्यथा॑ग्निहो॒त्रम् । भा॒ग॒धेये॑नै॒वैनं॒ प्रण॑यति । ब्रा॒ह्म॒ण आ॑ऽसे॒य उद्ध॑रेत् । ब्रा॒ह्म॒णो वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ ।। 20 ।। 1.4.4.5 सर्वा॑भिरे॒वैनं॑ दे॒वता॑भि॒रुद्ध॑रति । परा॑ची॒ वा ए॒तस्मै॑ व्यु॒च्छन्ती॒ व्यु॑च्छति । यस्या॒ग्निमनु॑द्धृत॒ꣳ सूर्यो॒ऽभ्यु॑देति॑ । उ॒षाः के॒तुना॑ जुषताम् । य॒ज्ञं दे॒वेभि॑रिन्वि॒तम् । दे॒वेभ्यो॒ मधु॑मत्तम॒ꣳ स्वाहेति॑ प्र॒त्यङ्नि॒षद्याज्ये॑न जुहुयात् । प्र॒तीची॑मे॒वास्मै॒ विवा॑सयति । अ॒ग्नि॒हो॒त्रमु॑प॒साद्यातमि॑तोरासीत । व्र॒तमे॒व ह॒तमनु॑ म्रियते । अन्तं॒ वा ए॒ष आ॒त्मनो॑ गच्छति ।। 21

।। 1.4.4.6 यस्ताम्यंति । अन्तंमेष यज्ञस्यं गच्छति । यस्याग्निमनुंद्धृत॒ꣳ सूर्योऽभ्युंदेतिं । पुनंस्समन्यं जुहोति । अन्तेंनैवान्तं यज्ञस्य निष्कंरोति । मित्रो वा एतस्यं यज्ञं गृंह्णाति । यस्याग्निमनुंद्धृत॒ꣳ सूर्योऽभ्युंदेतिं । मैत्रं चरुं निर्वंपेत् । तेनैव यज्ञं निष्क्रींणीते । यस्यांहवनीयेऽ नुंद्वाते गार्हपत्य उद्वायेंत् ।।22।। 1.4.4.7 यदांहवनीयमनुंद्वाप्य गार्हपत्यं मन्थेंत् । विच्छिंन्द्यात् । भ्रातृंव्यमस्मै जनयेत् । यद्वै यज्ञस्यं वास्तव्यं क्रियतें । तदनुं रुद्रोऽवंचरति । यत्पूर्वमन्ववस्येत् । वास्तव्यंमग्निमुपांसीत । रुद्रोंऽस्य पशून्घातुंकस्स्यात् । आहवनीयंमुद्वाप्यं । गार्हपत्यं मन्थेत् ।। 23 ।। 1.4.4.8 इतः प्रंथमं जंज्ञे अग्निः । स्वाद्योनेरधिं जातवेंदाः । स गांयत्रिया त्रिष्टुभा जगंत्या । देवेभ्यो हव्यं वंहतु प्रजानन्निति । छन्दोंभिरेवैन॒ꣳ स्वाद्योनेः प्रजंनयति । गार्हपत्यं मन्थति । गार्हपत्यं वा अन्वाहिंताग्नेः पशव उपं तिष्ठन्ते । स यदुद्वायंति । तदनुं पशवोऽपं क्रामन्ति । इषे रय्यै रंमस्व ।। 24 ।।

1.4.4.9 सहसे द्युम्नाय । ऊर्जेऽपत्यायेत्याह । पशवो वै रयिः । पशूनेवास्मै रमयति । सारस्वतौ त्वोथ्सौ समिन्धातामित्याह । ऋग्ख्सामे वै सारस्वतावुथ्सौ । ऋग्ख्सामाभ्यामेवैनꣳ समिन्धे । सम्राडसि विराडसीत्याह । रथन्तरं वै सम्राट् । बृहद्विराट् । 25 ।। 1.4.4.10 ताभ्यामेवैनꣳ समिन्धे । वज्रो वै चक्रम् । वज्रो वा एतस्य यज्ञं विच्छिनत्ति । यस्यानो वा रथो वाऽन्तराऽग्नी याति । आहवनीयमुद्वाप्य । गार्हपत्यादुद्धरेत् । यदग्ने पूर्वं प्रभृतं पदꣳ हि ते । सूर्यस्य रश्मीनन्वाततानं । तत्र रयिष्ठामनु सं भरेतम् । सं नस्सृज सुमत्या वाजवत्येति ।। 26 ।। 1.4.4.11 पूर्वेणैवास्य यज्ञेन यज्ञमनु संतनोति । त्वमग्ने सप्रथा असीत्याह । अग्निस्सर्वा देवताः । देवताभिरेव यज्ञꣳ संतनोति । अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत् । अग्निमेव पथिकृतꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति । स एवैनं यज्ञियं पन्थामपि नयति ।

अ॒न॒ड्वान्दक्षि॑णा । व॒ही ह्ये॑ष समृ॑द्ध्यै ।। 27 ।। 1.4.5.0 य॒न्ति॒ सव॑नस्याति॒रिच्य॑ते श॒ꣳसति दाधारा॒ष्टौ च॑ ।। 5 ।। 1.4.5.1 यस्य॑ प्रातस्सव॒ने सोमो॑ऽति॒रिच्य॑ते । माध्य॑न्दिन॒ꣳ सव॑नं का॒मय॑मानो॒ऽभ्यति॑रिच्यते । गौर्ध॑यति म॒रुता॒मिति॒ धय॑द्वतीषु कुर्वन्ति । हि॒नस्ति॒ वै स॒न्ध्यर्धी॑तम् । स॒न्धीव॒ खलु॒ वा ए॒तत् । यथ्सव॑नस्याति॒रिच्य॑ते । यद्धय॑द्वतीषु कु॒र्वन्ति॑ । स॒न्धेश्शान्त्यै॑ । गा॒य॒त्रꣳ साम॑ भवति पञ्चद॒शस्स्तोमः॑ । तेने॒व प्रा॑तस्सव॒नान्नय॑न्ति ।। 28 ।। 1.4.5.2 म॒रुत्व॑तीषु कुर्वन्ति । तेने॒व माध्य॑न्दिना॒थ्सव॑ना॒न्नय॑न्ति । होतु॑श्चम॒समनून्न॑यन्ते । होताऽनु॑ श॒ꣳसति । म॒ध्य॒त ए॒व य॒ज्ञꣳ स॒माद॑धाति । यस्य॒ माध्य॑न्दिने॒ सव॑ने॒ सोमो॑ऽति॒रिच्य॑ते । आ॒दि॒त्यं तृ॑तीयसव॒नं का॒मय॑मानो॒ऽभ्यति॑रिच्यते । गौ॒रि॒वी॒तꣳ साम॑ भवति । अति॑रिक्तं॒ वै गौ॑रिवी॒तम् । अति॑रिक्तं॒ यथ्सव॑नस्याति॒रिच्य॑ते ।। 29 ।। 1.4.5.3 अति॑रिक्तस्य॒ शान्त्यै॑ । बण्म॒हाꣳ अ॑सि सू॒र्येति॑ कुर्वन्ति

। यस्यैवादित्यस्य सवनस्य कामेनातिरिच्यते । तेनैवैनं कामेन समर्धयन्ति । गौरिवीतꣳ सामं भवति । तेनैव माध्यन्दिनाथ्सवनान्नयन्ति । सप्तदशस्स्तोमः । तेनैव तृतीयसवनान्नयन्ति । होतुश्चमसमनून्नयन्ते । होताऽनुशꣳसति ।। 30 ।। 1.4.5.4 मध्यत एव यज्ञꣳ समादधाति । यस्य तृतीयसवने सोमोऽतिरिच्येत । उक्थ्यं कुर्वीत । यस्योक्थ्येऽतिरिच्येत । अतिरात्रं कुर्वीत । यस्यातिरात्रेऽतिरिच्यते । तत्त्वै दुष्प्रज्ञानम् । यजमानं वा एतत्पशव आसाह्ययन्ति । बृहथ्साम भवति । बृहद्वा इमाल्लोँकान्दाधार । बाऱ्हताꣳ पशवः । बृहतैवास्मै पशून्दाधार । शिपिविष्टवतीषु कुर्वन्ति । शिपिविष्टो वै देवानां पुष्टम् । पुष्ट्यैवैनꣳ समर्धयन्ति । होतुश्चमसमनून्नयन्ते । होताऽनुशꣳसति । मध्यत एव यज्ञꣳ समादधाति ।। 31 ।। 1.4.6.0 अभिजित्यै पृथिव्याश्च स्यादध्वर्युर्ब्रूयाल्लोकयोꣳ परिददति कुर्वीरꣳस्त्रीणि च ।। 6 ।। 1.4.6.1 एकैको वै जनतायामिन्द्रः । एकं

वा एताविन्द्रमभि सꣳसुनुतः । यौ द्वौ सꣳ सुनुतः । प्रजापतिर्वा एष वितायते । यद्यज्ञः । तस्य ग्रावाणो दन्ताः । अन्यतरं वा एते सꣳसुन्वतोर्निर्बफ्सति । पूर्वेणोपसृत्या देवता इत्याहुः । पूर्वोपसृतस्य वै श्रेयान्भवति । एतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिजित्यै ।। 32 ।। 1.4.6.2 मरुत्वतीꣳ प्रतिपदः । मरुतो वै देवानामपराजितमायतनम् । देवानामेवापराजित आयतने यतते । उभे बृहद्रथन्तरे भवतः । इयं वाव रथन्तरम् । असौ बृहत् । आभ्यामेवैनमन्तरेति । वाचश्च मनसश्च । प्राणाच्चापानाच्च । दिवश्च पृथिव्याश्च ।। 33 ।। 1.4.6.3 सर्वस्माद्वित्ताद्वेद्यात् । अभिवर्तो ब्रह्मसामं भवति । सुवर्गस्य लोकस्याभिवृत्त्यै । अभिजिद्भवति । सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै । विश्वजिद्भवति । विश्वस्य जित्यै । यस्य भूयाꣳसो यज्ञक्रतव इत्याहुः । स देवता वृङ्क्त इति । यद्यग्निष्टोमस्सोमꣳ परस्ताथ्स्यात् ।। 34 ।। 1.4.6.4 उक्थ्यं कुर्वीत । यद्युक्थस्स्यात् । अतिरात्रं कुर्वीत ।

य॒ज्ञ॒क्र॒तुभि॑रे॒वास्य॑ दे॒वता॑ वृङ्क्ते । यो वै छन्दो॑भिरभि॒भव॑ति । स स॒ꣳसुन्व॒तोर॒भिभ॑वति । सं॒वे॒शाय॑ त्वोपवे॒शाय॒ त्वेत्या॑ह । छन्दा॒ꣳसि॒ वै सं॑वे॒श उ॑पवे॒शः । छन्दो॑भिरे॒वास्य॒ छन्दा॒ꣳस्य॒भिभ॑वति । इ॒ष्टर्गो॒ वा ऋ॒त्विजा॑मध्व॒र्युः ।। 35 ।। 1.4.6.5 इ॒ष्टर्ग॒ꣳ खलु॒ वै पूर्वो॒ऽर्ष्टुः क्षी॑यते । प्राणा॑पानौ मृ॒त्योर्मा॑ पात॒मित्या॑ह । प्रा॒णा॒पा॒नयो॑रे॒व श्र॑यते । प्राणा॑पानौ॒ मा मा॑हासिष्ट॒मित्या॑ह । नैनं॑ पु॒राऽऽयु॑षꣳ प्राणापा॒नौ ज॑हितः । आर्तिं॒ वा ए॒ते नियं॑न्ति । येषां॑ दीक्षि॒तानां॑ प्र॒मीय॑ते । तं यद॑व॒वर्ज॑युः । क्रू॒र॒कृता॑मिवैषां लो॒कस्स्या॑त् । आह॑र द॒हेति॑ ब्रूयात् ।। 36 ।। 1.4.6.6 तं द॑क्षिण॒तो वेद्यै॑ नि॒धाय॑ । स॒प॒रा॒ज्ञिया॑ ऋ॒ग्भिस्स्तु॑युः । इ॒यं वै सप॑तो॒ राज्ञी॑ । अ॒स्या ए॒वैनं॒ परि॑ददति । व्यृ॑द्धं॒ तदित्या॑हुः । यथ्स्तु॒तमन॑नुशस्त॒मिति॑ । होता॑ प्रथ॒मꣳ प्रा॑चीनावी॒ती मा॑र्जा॒लीयं॒ परी॑यात् । या॒मीर॑नुब्रु॒वन्न् । स॒प॒रा॒ज्ञीनां॑ कीर्तयेत् । उ॒भयो॑रे॒वैनं॑ लो॒कयो॒ꣳ परि॑ददति

।। 37 ।। 1.4.6.7 अथो॑ धु॒वन्त्ये॒वैनँ॑म् । अथो॒ न्ये॑वास्मै॑ ह्वयते । त्रिꣳ परि॑यन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ धुवते । त्रिꣳ पुन॒ꣳपरि॑यन्ति । षट्थ्संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ धुवते । अग्न॒ आयू॒ꣳषि पवस॒ इति॑ प्रति॒पदं॑ कुर्वीरन्न् । र॒थ॒न्त॒रसा॑मैषा॒ꣳ सोम॑स्स्यात् । आयु॑रे॒वात्मन्द॑धते । अथो॑ पा॒प्मान॑मे॒व वि॒जह॑तो यन्ति ।। 38 ।। 1.4.7.0 उ॒द्वाय॑ति मन्थेन्मन्थत्यक्रामत्प॒राऽप॑तन्म॒ध्यन्दि॑न आगु॒रते॒ पश्च॑ च ।। 7 ।। 1.4.7.1 अ॒सु॒र्यं॑ वा ए॒तस्मा॒द्वर्णं॑ कृ॒त्वा । प॒शवो॑ वी॒र्य॑मप॑ क्रामन्ति । यस्य॒ यूपो॑ वि॒रोह॑ति । त्वा॒ष्ट्रं ब॑हुरू॒पमाल॑भेत । त्वष्टा॒ वै रू॒पाणा॑मीशे । य ए॒व रू॒पाणा॒मीशे॑ । सोऽ॑स्मिन्प॒शून् वी॒र्यं॑ यच्छति । नास्मा॑त्प॒शवो॑ वी॒र्य॑मप॑ क्रामन्ति । आर्तिं॒ वा ए॒ते निय॑न्ति । येषां॑ दीक्षि॒तानां॑म॒ग्निरु॒द्वाय॑ति ।। 39 ।। 1.4.7.2 यदा॑हव॒नीय॑ उ॒द्वायेत्॑ । यत्तं मन्थेत्॑ ।

विच्छि॑न्द्यात् । भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयेत् । यदा॑हव॒नीय॑ उ॒द्वायेँ॑त् । आग्नीँ॑ध्रा॒दुद्ध॑रेत् । यदाग्नीँ॑ध्र उ॒द्वायेँ॑त् । गार्ह॑पत्या॒दुद्ध॑रेत् । यद्गार्ह॑पत्य उ॒द्वायेँ॑त् । अत॑ ए॒व पुन॑र्मन्थेत् ।। 40 ।। 1.4.7.3 अत्र॒ वाव स निल॑यते । यत्र॒ खलु॒ वै निली॑नमुत्त॒मं पश्य॑न्ति । तदे॑नमिच्छन्ति । यस्मा॒द्दारो॑रु॒द्वायेँ॑त् । तस्या॒रणीं॑ कुर्यात् । क्रु॒मु॒कमपि॑ कुर्यात् । ए॒षा वा अ॒ग्नेः प्रि॒या त॒नूः । यत्क्रु॑मु॒कः । प्रि॒ययै॒वैन॑न्त॒नुवा॒ सम॑र्धयति । गार्ह॑पत्यं मन्थति ।। 41 ।। 1.4.7.4 गार्ह॑पत्यो॒ वा अ॒ग्नेर्योनिः॑ । स्वादे॒वैन॒य्यौँनेँ॑र्जनयति । नास्मै॒ भ्रातृ॑व्यञ्जनयति । यस्य॒ सोम॑ उप॒दस्येँ॑त् । सु॒वर्ण॒ꣳ हिर॑ण्यन्द्वे॒धा वि॒च्छिद्य॑ । ऋ॒जी॒षेँऽन्यदा॑धूनु॒यात् । जु॒हु॒याद॒न्यत् । सोम॑मे॒वाभि॑षु॒णोति॑ । सोम॑ञ्जुहोति । सोम॑स्य॒ वा अ॑भिषू॒यमा॑णस्य प्रि॒या त॒नूरुद॑क्रामत् ।। 42 ।। 1.4.7.5 तथ्सु॒वर्ण॒ꣳ हिर॑ण्यमभवत् । यथ्सु॒वर्ण॒ꣳ हिर॑ण्यङ्कु॒र्वन्ति॑ । प्रि॒ययै॒वैन॑न्त॒नुवा॒ सम॑र्धयन्ति । यस्याक्री॑त॒ꣳ सोम॑मप॒हरे॑युः । क्री॒णी॒याद॒व

। सैव तत॒ꣳ प्रायश्चित्तिः । यस्य॑ क्री॒तम॑प॒हरे॑युः । आ॒दा॒राꣳश्च॑ फाल्गु॒नानि॑ चा॒भिषु॑णुयात् । गा॒य॒त्री यꣳ सोम॒माह॑रत् । तस्य॒ योऽꣳशुꣳ प॒राऽप॑तत् ।। 43 ।। 1.4.7.6 त आ॑दा॒रा अ॑भवन्न् । इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्न् । तस्य॑ व॒ल्कꣳ परा॑ऽपतत् । तानि॑ फाल्गु॒नान्य॑भवन्न् । प॒शवो॒ वै फा॑ल्गु॒नानि॑ । प॒शव॒स्सोमो॒ राजा॑ । यदा॑दा॒राꣳश्च॑ फाल्गु॒नानि॑ चाभिषु॒णोति॑ । सोम॑मे॒व राजा॑नम॒भिषु॑णोति । शृ॒तेन॑ प्रातस्सव॒ने श्री॑णीयात् । द॒ध्ना म॒ध्यन्दि॑ने ।। 44 ।। 1.4.7.7 नी॒त॒मि॒श्रेण॑ तृतीयसव॒ने । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मस्सोम॑स्स्याद्रथन्त॒रसा॑मा । य ए॒वर्त्विजो॑ वृ॒तास्स्युः । त ए॑नय्याँजयेयुः । एका॒ङ्गान्दक्षि॑णान्दद्या॒त्तेभ्य॑ ए॒व । पुन॒स्सोम॑ङ्क्रीणीयात् । य॒ज्ञेने॒व तद्य॒ज्ञमि॑च्छति । सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः । सर्वा॑भ्यो॒ वा ए॒ष दे॒वता॑भ्य॒स्सर्वे॑भ्यꣳ पृ॒ष्ठेभ्य॑ आ॒त्मान॒मागु॑रते । यस्स॒त्रायागु॑रते । ए॒तावा॒न्खलु॒ वै पुरु॑षः । याव॑दस्य वि॒त्तम् । स॒र्व॒वे॒द॒सेन॑ यजेत । सर्वपृष्ठोऽस्य॒ सोम॑स्स्यात् । सर्वा॑भ्य ए॒व दे॒वता॑भ्य॒स्सर्वे॑भ्यꣳ पृ॒ष्ठेभ्य॑

आ॒त्मान॒न्निष्क्री॑णीते ।। 45 ।। 1.4.8.0 अनु॑ रयी॒णां ब्रह्म॑णा स्व॒स्त्ययं॑नीस्सु॒दुघा॒ हि घृ॑त॒श्चुत॒ ऋषि॑भि॒स्सम्भृ॑तो॒ रस॑ꣳ पुनातु॒ त्रीणि॑ च ।। 8 ।। 1.4.8.1 पव॑मान॒स्सुव॒र्जनः॑ । प॒वित्रे॑ण॒ विच॑र्ष॒णिः । यꣳ पोता॒ स पु॑नातु मा । पु॒नन्तु॑ मा देवज॒नाः । पु॒नन्तु॒ मन॑वो धि॒या । पु॒नन्तु॒ विश्व॑ आ॒यवः॑ । जात॑वेदꣳ प॒वित्र॑वत् । प॒वित्रे॑ण पुनाहि मा । शू॒क्रेण॑ देव॒ दीद्य॑त् । अग्ने॒ क्रत्वा॒ क्रतूꣳ रनु॑ ।। 46 ।। 1.4.8.2 यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चिषि॑ । अग्ने॒ वित॑तमन्त॒रा । ब्रह्म॒ तेन॑ पुनीमहे । उ॒भाभ्या॑न्देव सवितः । प॒वित्रे॑ण स॒वेन॑ च । इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे । वै॒श्व॒दे॒वी पु॑न॒ती दे॒व्यागा॑त् । यस्यै॑ ब॒ह्वीस्त॒नुवो॑ वी॒तपृ॑ष्ठाः । तया॒ मद॑न्तस्सध॒माद्ये॑षु । व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् ।। 47 ।। 1.4.8.3 वै॒श्वा॒न॒रो र॒श्मिभि॑र्मा पुनातु । वात॑ꣳ प्रा॒णेने॑षि॒रो म॑यो॒भूः । द्यावा॑पृथि॒वी पय॑सा॒ पयो॑भिः । ऋ॒तावं॑री य॒ज्ञिये॑ मा पुनीताम् । बृ॒हद्भि॑स्सवित॒स्तृभिः॑ । वसि॑ष्ठैर्देव॒ मन्म॑भिः । अग्ने॒ दक्षै॑ꣳ पुनाहि मा । येन॑ दे॒वा अपु॑नत । येनापो॑ दि॒व्यङ्कशः॑ । तेन॑ दि॒व्येन॒

ब्रह्मणा ।। 48 ।। 1.4.8.4 इदं ब्रह्म पुनीमहे । यꣳ पावमानीरध्येति । ऋषिभिस्संभृतꣳ रसम् । सर्वꣳ स पूतमश्नाति । स्वदितं मातरिश्वना । पावमानीर्यो अध्येति । ऋषिभिस्संभृतꣳ रसम् । तस्मै सरस्वती दुहे । क्षीरꣳ सर्पिर्मधूदकम् । पावमानीस्स्वस्त्ययनीः ।। 49 ।। 1.4.8.5 सुदुघा हि पयस्वतीः । ऋषिभिस्सम्भृतो रसः । ब्राह्मणेष्वमृतꣳ हितम् । पावमानीर्दिशन्तु नः । इमल्लोँकमथो अमुम् । कामान्त्समर्धयन्तु नः । देवीर्देवैस्समाभृताः । पावमानीस्स्वस्त्ययनीः । सुदुघा हि घृतश्चुतः । ऋषिभिस्सम्भृतो रसः ।। 50 ।। 1.4.8.6 ब्राह्मणेष्वमृतꣳ हितम् । येन देवाꣳ पवित्रेण । आत्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण । पावमान्यꣳ पुनन्तु मा । प्राजापत्यं पवित्रम् । शतोद्यामꣳ हिरण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयम् । पूतं ब्रह्म पुनीमहे । इन्द्रस्सुनीती सह मा पुनातु । सोमस्स्वस्त्या वरुणस्समीच्या । यमो राजा प्रमृणाभिꣳ पुनातु मा । जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु ।। 51 ।।

1.4.9.0 म॒नु॒ष्या॑ अपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धामसु॑रा अपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धामसु॑रा॒ ददा॑त्यतिष्ठच्च॒त्वारि॑ च ।। 9 ।। 1.4.9.1 प्र॒जा वै स॒त्रमा॑सत॒ तप॒स्तप्य॑माना॒ अजु॑ह्वतीः । दे॒वा अ॑पश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम् । तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः । तेना॑र्धमा॒स ऊर्ज॒मवा॑रुन्धत । तस्मा॑दर्धमा॒से दे॒वा इ॑ज्यन्ते । पि॒तरो॑ऽपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम् । तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः । तेन॑ मा॒स्यूर्ज॒मवा॑रुन्धत । तस्मा॑न्मा॒सि पि॒तृभ्य॑ꣳ क्रियते । म॒नु॒ष्या॑ अपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम् ।। 52 ।। 1.4.9.2 तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः । तेन॑ त्र॒यीमूर्ज॒मवा॑रुन्धत । तस्मा॒द्विरह्नो॑ मनु॒ष्ये॑भ्य॒ उप॑ह्रियते । प्रा॒तश्च॑ सा॒यश्च॑ । प॒शवो॑ऽपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम् । तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः । तेन॑ त्र॒यीमूर्ज॒मवा॑रुन्धत । तस्मा॒त्त्रिरह्न॑ꣳ प॒शव॒ꣳ प्रेर॑ते । प्रा॒तस्स॑ङ्गव॒े सा॒यम् । असु॑रा अपश्यञ्चम॒सङ्घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम् ।। 53 ।। 1.4.9.3

तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः । तेन॑ सवँ॒थ्स॒र ऊर्ज॒मवा॑रुन्धत । ते दे॒वा अ॑मन्यन्त । अ॒मी वा इ॒दम॑भूवन्न् । यद्व॒य॒ꣳ स्म इति॑ । त ए॒तानि॑ चातुर्मा॒स्यान्य॑पश्यन्न् । तानि॒ निर॑वपन्न् । तैरे॒वैषा॒न्तामूर्ज॑मवृञ्जत । ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्न् । पराऽसु॑राः ।। 54 ।। 1.4.9.4 यद्यज॑ते । यामे॒व दे॒वा ऊर्ज॑म॒वारु॑न्धत । तान्तेनाव॑रुन्धे । यत्पि॒तृभ्य॑ꣳ क॒रोति॑ । यामे॒व पि॒तर॒ ऊर्ज॑म॒वारु॑न्धत । तान्तेनाव॑रुन्धे । यदा॑वस॒थेऽन्न॒ꣳ॒ हर॑न्ति । यामे॒व म॑नु॒ष्या॑ ऊर्ज॑म॒वारु॑न्धत । तान्तेनाव॑रुन्धे । यद्दक्षि॑णा॒न्ददा॑ति ।। 55 ।। 1.4.9.5 यामे॒व प॒शव॒ ऊर्ज॑म॒वारु॑न्धत । तान्तेनाव॑रुन्धे । यच्चा॑तुर्मा॒स्यैर्यज॑ते । यामे॒वासु॑रा॒ ऊर्ज॑म॒वारु॑न्धत । तान्तेनाव॑रुन्धे । भव॑त्या॒त्मना॑ । परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति । वि॒राजो॒ वा ए॒षा विक्रा॑न्तिः । यच्चा॑तुर्मा॒स्यानि॑ । वै॒श्व॒दे॒वेना॒स्मिल्लो॑के प्रत्य॑तिष्ठत् । व॒रु॒ण॒प्र॒घा॒सैर॒न्तरि॑क्षे । सा॒क॒मे॒धैर॒मुष्मि॑ल्लो॑के । ए॒ष ह॒ त्वावैतथ्सर्वं॑ भवति । य ए॒वम्वि॒द्वाꣳश्चा॑तुर्मा॒स्यैर्यज॑ते ।।

56 ।। 1.4.10.0 प॒रि॒व॒थ्स॒रमा॑प्नोति शुनासी॒रीये॑ण॒ यज॑तेऽजयन्थ्सहस्रया॒जिन॑मा॒प्नोति॑ वैश्वदेव॒त्व२ꣳ सा॑कमे॒धैर॑यज स॒मैध॑न्त पितृयज्ञ॒त्वञ्च॑यति॒ यस्मि॑न्वा॒युꣳ हे॑म॒न्तस्त्रीणि॑ च ।। 10 ।। 1.4.10.1 अ॒ग्निर्वाव स॑ꣳवँथ्स॒रः । आ॒दि॒त्यः प॑रिवथ्स॒रः । च॒न्द्रमा॑ इदावथ्स॒रः । वा॒युर॑नुवथ्स॒रः । यद्वै॑श्वदे॒वेन॒ यज॑ते । अ॒ग्निमे॒व तथ्सँव्वथ्स॒रमा॑प्नोति । तस्मा॑द्वैश्वदे॒वेन॒ यज॑मानः । स॒व्वँथ्स॒रीणा२ꣳ॑ स्व॒स्तिमाशा॑स्त॒ इत्याशा॑सीत । यद्व॑रुणप्रघा॒सैर्यज॑ते । आ॒दि॒त्यमे॒व तत्प॑रिवथ्स॒रमा॑प्नोति ।। 57 ।। 1.4.10.2 तस्मा॑द्वरुणप्रघा॒सैर्यज॑मानः । प॒रि॒व॒थ्स॒रीणा२ꣳ॑ स्व॒स्तिमाशा॑स्त॒ इत्याशा॑सीत । यथ्सा॑कमे॒धैर्यज॑ते । च॒न्द्रम॑समे॒व तदि॑दावथ्स॒रमा॑प्नोति । तस्मा॑त्साकमे॒धैर्यज॑मानः । इ॒दा॒व॒थ्स॒रीणा२ꣳ॑ स्व॒स्तिमाशा॑स्त॒ इत्याशा॑सीत । यत्पि॑तृय॒ज्ञेन॒ यज॑ते । दे॒वाने॒व तद॒न्ववे॑स्यति । अथ॒वा अ॑स्य वा॒युश्चा॑नुवथ्स॒रश्चाप्री॑ता॒वु । यच्छु॑नासी॒रीये॑ण॒ यज॑ते ।। 58 ।। 1.4.10.3 वा॒युमे॒व

तदनुवथ्सरमाप्नोति । तस्माच्छुनासीरीयेण यजमानः । अनुवथ्सरीणाꣳ स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । सवँथ्सरवाँ एष ईफ्सतीत्याहुः । यश्चातुर्मास्यैर्यजत इति । एष ह त्वै सवँथ्सरमाप्नोति । य एवविद्वाꣳश्चातुर्मास्यैर्यजते । विश्वे देवास्समयजन्त । तेऽग्निमेवायजन्त । त एतल्लोँकमजयन् ।। 59 ।। 1.4.10.4 यस्मिन्नग्निः । यद्वैश्वदेवेन यजते । एतमेव लोकञ्जयति । यस्मिन्नग्निः । अग्नेरेव सायुज्यमुपैति । यदा वैश्वदेवेन यजते । अथ सवँथ्सरस्य गृहपतिमाप्नोति । यदा सँवथ्सरस्य गृहपतिमाप्नोति । अथ सहस्रयाजिनमाप्नोति । यदा सहस्रयाजिनमाप्नोति ।। 60 ।। 1.4.10.5 अथ गृहमेधिनमाप्नोति । यदा गृहमेधिनमाप्नोति । अथाग्निर्भवति । यदाग्निर्भवति । अथ गौर्भवति । एषा वै वैश्वदेवस्य मात्रा । एतद्वा एतेषामवमम् । अतोतो वा उत्तराणि श्रेयाꣳसि भवन्ति । यद्विश्वे देवास्समयजन्त । तद्वैश्वदेवस्य वैश्वदेवत्वम् ।। 61 ।। 1.4.10.6

अथा॑दि॒त्यो वरु॑ण॒ꣳ रा॑जानव्वँरुणप्रघा॒सैर॑यजत । स ए॒तल्लो॒कम॑जयत् । यस्मि॑न्नादि॒त्यः । यद्व॑रुणप्रघा॒सैर्यज॑ते । ए॒तमे॒व लो॒कञ्ज॑यति । यस्मि॑न्नादि॒त्यः । आ॒दि॒त्यस्यै॒व सायु॑ज्य॒मुपै॑ति । यदा॑दि॒त्यो वरु॑ण॒ꣳ राजा॑नव्वँरुण-प्रघा॒सैरय॑जत । तद्व॑रुणप्रघा॒सानाँव्वँरुणप्रघास॒त्वम् । अथ॒ सोमो॒ राजा॒ छन्दा॒ꣳसि साकमे॒धैर॑यजत ।। 62 ।। 1.4.10.7 स ए॒तल्लो॒कम॑जयत् । यस्मि॒ꣳश्च॒न्द्रमा॑ वि॒भाति॑ । यथ्सा॑कमे॒धैर्यज॑ते । ए॒तमे॒व लो॒कञ्ज॑यति । यस्मि॒ꣳश्च॒न्द्रमा॑ वि॒भाति॑ । च॒न्द्रम॑स ए॒व सायु॑ज्य॒मुपै॑ति । सोमो॒ वै च॒न्द्रमाः॑ । ए॒ष ह॒ त्वै सा॒क्षाथ्सोम॑ भक्षयति । य ए॒वव्विँद्वान्थ्सा॑कमे॒धैर्यज॑ते । यथ्सोम॑श्च॒ राजा॒ छन्दा॑ꣳसि च स॒मैध॑न्त ।। 63 ।। 1.4.10.8 तथ्सा॑कमे॒धाना॒ꣳ साकमेध॒त्वम् । अथ॒र्तव॑ꣳ पि॒तर॑ꣳ प्र॒जाप॑तिं पि॒तरं॑ पितृय॒ज्ञेना॑यजन्त । त ए॒तल्लो॒कम॑जयन्न् । यस्मि॑न्नृ॒तवः॑ । यत्पि॑तृय॒ज्ञेन॒ यज॑ते । ए॒तमे॒व लो॒कञ्ज॑यति । यस्मि॑न्नृ॒तवः॑ । ऋ॒तू॒नामे॒व सायु॑ज्य॒मुपै॑ति । यदृ॒तव॑ꣳ पि॒तर॑ꣳ प्र॒जाप॑तिं

पि॒तरं॑ पितृय॒ज्ञेनाय॑जन्त । तत्पि॑तृय॒ज्ञस्य॑ पितृयज्ञ॒त्वम् ।। 64 ।। 1.4.10.9 अथौष॑धय इ॒मन्दे॒वन्त्र्य॑म्बकैरयजन्त॒ प्रथे॑म॒हीति॑ । ततो॒ वै ता अ॑प्रथन्त । य ए॒वव्वि॒ँद्वाꣳ स्त्र्य॑म्बकै॒र्यज॑ते । प्रथ॑ते प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । अथ॑ वा॒युꣳ प॑रमे॒ष्ठिनꣳ॑ शुनासी॒रीये॑णायजत । स ए॒तल्लो॒ँकम॑जयत् । यस्मि॑न्वा॒युः । यच्छु॑नासी॒रीये॑ण॒ यज॑ते । ए॒तमे॒व लो॒कञ्ज॑यति । यस्मि॑न्वा॒युः ।। 65 ।। 1.4.10.10 वा॒योरे॒व सायु॑ज्य॒मुपै॑ति । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । प्र चा॑तुर्मास्यया॒जी मी॑य॒ता (३) न प्रमी॑य॒ता (३) इति॑ । जीव॒न्वा ए॒ष ऋ॒तूनप्ये॑ति । यदि॑ व॒सन्ता॑ प्र॒मीय॑ते । व॒स॒न्तो भ॑वति । यदि॑ ग्री॒ष्मे ग्री॒ष्मः । यदि॑ व॒र्॒षासु॑ व॒र्॒षाः । यदि॑ श॒रदि॑ श॒रत् । यदि॒ हेम॑न् हेम॒न्तः । ऋ॒तुर्भू॒त्वा स॑व्वँथ्स॒रमप्ये॑ति । स॒व्वँ॒थ्स॒रꣳ प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑ति॒र्वावैषः ।। 66 ।। 1.5.0.0 अ॒ग्नेꣳ कृत्ति॑का॒ यत्पुण्य॑न्दे॒वस्य॑ सवि॒तुर्ब्र॑ह्मवा॒दिन॒ꣳ कत्यृ॒तमे॒व दे॒वा वा आयु॑षꣳप्रा॒णमिन्द्रो॑ दधी॒चो दे॑वासु॒रास्स प्र॒जाप॑ति॒स्स

स॑मु॒द्रो ये वै च॒त्वार॒स्तस्यावा॑चो॒ द्वाद॑श ।। 12 ।। अ॒ग्नेꣳ कृत्ति॑का देवगृ॒हा ऋ॒तमे॒वर्ध्यामि॒व ति॒स्रः परा॑चीर्ये वै च॒त्वारो॒ नव॑पञ्चा॒शत् ।। 59 ।। अ॒ग्नेꣳ कृत्ति॑का॒ य उ॑ चैनमे॒वꣳ वेद॑ ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । 1.5.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके पंचमप्रपाठक प्रारंभः । हरिः ओम् । 1.5.1.0 आ॒र्द्रम॒वस्ता॒द्वह॑माना अ॒वस्ता॑द॒भ्यारू॑ढम॒वस्ता॒त्पन्था॑ अ॒वस्ता॑द्व॒थ्सा अ॒वस्ता॒त्पश्च॑ च ।। 1 ।। 1.5.1.1 अ॒ग्नेꣳ कृत्ति॑काः । शु॒क्रं प॒रस्ता॒ज्ज्योति॑र॒वस्ता॑त् । प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी । आपः॑ प॒रस्ता॒दोष॑धयो॒ऽवस्ता॑त् । सोम॑स्येन्व॒का वित॑तानि । प॒रस्ता॒द्व्यन्तो॒ऽवस्ता॑त् । रु॒द्रस्य॑ बा॒हू । मृ॒ग॒यवः॑ प॒रस्ता॑द्विक्षा॒रो॑ऽवस्ता॑त् । आदि॑त्यै॒ पुन॑र्वसू । वातः॑ प॒रस्ता॑दा॒र्द्रम॒वस्ता॑त् ।। 1 ।। 1.5.1.2 बृह॒स्पतेः॑स्ति॒ष्यः॑ । जुह्व॑तꣳ प॒रस्ता॒द्यज॑माना अ॒वस्ता॑त् । स॒र्पाणा॑माश्रे॒षाः । अ॒भ्या॒गच्छ॑न्तꣳ प॒रस्ता॑दभ्या॒नृत्य॑न्तो॒ऽवस्ता॑त् । पि॒तॄणां म॒घाः । रु॒दन्तः॑ प॒रस्ता॑दपभ्र॒ꣳशो॑ऽवस्ता॑त् । अ॒र्य॒म्णꣳ

पूर्वे फल्गुनी । जाया परस्ताद्दषभौऽवस्तात् । भगस्योत्तरे
। वहतवꣳपरस्ताद्वहमाना अवस्तात् ।। 2 ।। 1.5.1.3
देवस्य सवितुर् हस्तः । प्रसवꣳ परस्ताथ्सनिरवस्तात् ।
इन्द्रस्य चित्रा । ऋतं परस्ताथ्सत्यमवस्तात् । वायोर्निष्ट्या
व्रततिः । परस्तादसिद्धिरवस्तात् । इन्द्राग्नियोर्विशाखे ।
युगानि परस्तात्कृषमाणा अवस्तात् । मित्रस्यानूराधाः ।
अभ्यारोहत्परस्तादभ्यारूढमवस्तात् ।। 3 ।। 1.5.1.4
इन्द्रस्य रोहिणी । शृणत्परस्तात्प्रतिशृणदवस्तात् ।
निर्ऋत्यै मूलवर्हणी । प्रतिभञ्जन्तꣳ परस्तात्प्रतिशृणन्तोऽवस्त
। अपां पूर्वा अषाढाः । वर्चꣳ परस्ताथ्समितिरवस्तात् ।
विश्वेषान्देवानामुत्तराः । अभिजयत्परस्तादभिजितमवस्तात्
। विष्णोश्श्रोणा पृच्छमानाः । परस्तात्पन्था अवस्तात् ।। 4
।। 1.5.1.5 वसूनाꣳ श्रविष्ठाः । भूतं परस्ताद्भूतिरवस्तात्
। इन्द्रस्य शतभिषक् । विश्वव्यचाꣳपरस्ताद्विश्वक्षितिरवस्तात्
। अजस्यैकपदꣳपूर्वे प्रोष्ठपदाः । वैश्वानरं परस्ताद्वैश्वावसवमव
। अहेर्बुध्नियस्योत्तरे । अभिषिञ्चन्तꣳ परस्तादभिषुण्वन्तोऽवस्त

। पूष्णो रेवती । गावꣳपरस्ताद्वथ्सा अवस्तात् । अश्विनोरश्वयुजौ । ग्रामꣳ परस्ताथ्सेनाऽवस्तात् । यमस्यापभरणीः । अपकꣳषन्तꣳ परस्तादपवहन्तोऽवस्तात् । पूर्णा पश्चाद्यत्ते देवा अदधुः ।। 5 ।। 1.5.2.0 चकारैवैवैदोभयोरेनल्लोकयोर्विदुरजयन्रेवतीमुपातिष्ठन्त नक्षत्रत्वमन्यानि यानि यमनक्षत्राण्यश्लोणद्यमनक्षत्राणि त्रीणि च ।। 2 ।। 1.5.2.1 यत्पुण्यन्नक्षत्रम् । तद्वद्ध्कुर्वीतोपव्युषम् । यदा वै सूर्य उदेति । अथ नक्षत्रन्नैति । यावति तत्र सूर्यो गच्छेत् । यत्र जघन्यं पश्येत् । तावति कुर्वीत यत्कारी स्यात् । पुण्याह एव कुरुते । एवꣳ ह वै यज्ञेषुश्च शतद्युम्नश्च माथ्स्यो निरवसाययाञ्चकार ।। 6 ।। 1.5.2.2 यो वै नक्षत्रियं प्रजापतिवैवैदं । उभयोरेनल्लोकयोर्विदुः । हस्त एवास्य हस्तः । चित्रा शिरः । निष्ट्या हृदयम् । ऊरू विशाखे । प्रतिष्ठाऽनूराधाः । एष वै नक्षत्रियꣳ प्रजापतिः । य एववैवैदं । उभयोरेनल्लोकयोर्विदुः ।। 7।। 1.5.2.3 अस्मिꣳश्चामुष्मिꣳश्च । याङ्कामयेत

दुहितरं प्रिया स्यादिति । तान्निष्प्यायान्दद्यात् । प्रियैव भवति । नेव तु पुनरा गच्छति । अभिजिन्नाम नक्षत्रम् । उपरिष्टादषाढानाम् । अवस्ताच्छ्रोणायै । देवासुरास्सय्यत्ता आसन् । ते देवास्तस्मिन्नक्षत्रेऽभ्यजयन् ।। 8 ।। 1.5.2.4 यदभ्यजयन् । तदभिजितोऽभिजित्त्वम् । यङ्कामयेतानपजय्यञ्जयेदिति । तमेतस्मिन्नक्षत्रे यातयेत् । अनपजय्यमेव जयति । पापपराजितमिव तु । प्रजापतिꣳ पशूनसृजत । ते नक्षत्रन्नक्षत्रमुपातिष्ठन्त । ते समावन्त एवाभवन् । ते रेवतीमुपातिष्ठन्त ।। 9 ।। 1.5.2.5 ते रेवत्यां प्राभवन् । तस्माद्रेवत्यां पशूनाङ्कुर्वीत । यत्किञ्चार्वाचीनꣳ सोमात् । प्रैव भवन्ति । सलिलवाँ इदमन्तरासीत् । यदतरन् । तत्तारकाणान्तारकत्वम् । यो वा इह यजते । अमुꣳ स लोकन्नक्षते । तन्नक्षत्राणान्नक्षत्रत्वम् ।। 10 ।। 1.5.2.6 देवगृहा वै नक्षत्राणि । य एवन्वेदं । गृह्येव भवति । यानि वा इमानि पृथिव्याश्चित्राणि । तानि

नक्षत्राणि । तस्मादश्लीलनामꣳ श्चित्रे । नावस्येन्न यजेत । यथा पापाहे कुरुते । तादृगेव तत् । देवनक्षत्राणि वा अन्यानि ।। 11 ।। 1.5.2.7 यमनक्षत्राण्यन्यानि । कृत्तिकाꣳ प्रथमम् । विशाखे उत्तमम् । तानि देवनक्षत्राणि । अनूराधाꣳ प्रथमम् । अपभरणीरुत्तमम् । तानि यमनक्षत्राणि । यानि देवनक्षत्राणि । तानि दक्षिणेन परियन्ति । यानि यमनक्षत्राणि ।। 12 ।। 1.5.2.8 तान्युत्तरेण । अन्वेषामराथ्स्मेति । तदनूराधाः । ज्येष्ठमेषामवधिष्मेति । तज्ज्यैष्ठघ्नी । मूलमेषावृक्षामेति । तन्मूलवर्हणी । यन्नासहन्त । तदषाढाः । यदश्लोणत् ।। 13 ।। 1.5.2.9 तच्छ्रोणा । यदशृणोत् । तच्छ्रविष्ठाः । यच्छतमभिषज्यन्न् । तच्छतभिषक् । प्रोष्ठपदेषूदयच्छन्त । रेवत्यामरवन्त । अश्वयुजोरयुञ्जत । अपभरणीष्वपावहन्न् । तानि वा एतानि यमनक्षत्राणि । यान्येव देवनक्षत्राणि । तेषु कुर्वीत यत्कारी स्यात् । पुण्याह एव कुरुते ।। 14 ।। 1.5.3.0 सङ्गवाथ्षोडशिनन्निरमिमत

तत्तदात्तंवीर्यन्निर्मा॒र्गो वंदेद्भवति समा॒नस्याह्न॒ः पञ्च॒ पुण्यांनि॒ नक्षंत्राण्य॒ष्टौ चं ।। 3 ।। 1.5.3.1 दे॒वस्यं सवि॒तुः प्रा॒तः प्रंस॒वः प्रा॒णः । वरु॑णस्य सा॒यमांस॒वोंऽपा॒नः । यत्प्रंती॒चीनं॑ प्रात॒स्तनां॑त् । प्रा॒चीन॒ꣳ सङ्ग॒वात् । ततो॑ दे॒वा अंग्निष्टो॒मन्निरं॑मिमत । तत्तदात्तंवीर्यन्निर्मा॒र्गः । मि॒त्रस्यं सङ्ग॒वः । तत्पुण्यंन्तेज॒स्व्यहंः । तस्मा॒त्तद्धिं प॒शवंस्स॒मायंन्ति । यत्प्रंती॒चीन॒ꣳ सङ्ग॒वात् ।। 15 ।। 1.5.3.2 प्रा॒चीनं॑ म॒ध्यन्दिं॑नात् । ततो॑ दे॒वा उ॒क्थ्यंन्निरं॑मिमत । तत्तदात्तंवीर्यन्निर्मा॒र्गः । बृह॒स्पतेर्म॒ध्यन्दिं॑नः । तत्पुण्यंन्तेज॒स्व्यहंः । तस्मा॒त्तद्धि॒ तेक्षिंष्ठन्तपति । यत्प्रंती॒चीनं॑ म॒ध्यन्दिं॑नात् । प्रा॒चीनं॑मपरा॒ह्णात् । ततो॑ दे॒वाष्षो॑ड॒शिन॒न्निरं॑मिमत । तत्तदात्तंवीर्यन्निर्मा॒र्गः ।। 16 ।। 1.5.3.3 भगंस्यापरा॒ह्णः । तत्पुण्यंन्तेज॒स्व्यहंः । तस्मांदपरा॒ह्णे कु॑मा॒र्यो॑ भगंमि॒च्छमांनाश्चरन्ति । यत्प्रंती॒चीनं॑मपरा॒ह्णात् । प्रा॒चीन॒ꣳ सा॒यात् । ततो॑ दे॒वा अंतिरा॒त्रन्निरं॑मिमत । तत्तदात्तंवीर्यन्निर्मा॒र्गः ।

वरु॑णस्य सा॒यम् । तत्पुण्य॑न्तेज॒स्व्यहः॑ । तस्मा॒त्तद्धि॒ नानृ॑तव्वँदेत् ।। 17 ।। 1.5.3.4 ब्रा॒ह्म॒णो वा अ॑ष्टावि॒ꣳ॒शो नक्ष॑त्राणाम् । स॒मा॒नस्याह्न॒ꣳ पञ्च॒ पुण्या॑नि॒ नक्ष॑त्राणि । च॒त्वार्य॑श्ली॒लानि॑ । तानि॒ नव॑ । यच्च॑ प॒रस्ता॒न्नक्ष॑त्राणा॒य्यँच्चा॒वस्ता॑त् । तान्येका॑दश । ब्रा॒ह्म॒णो द्वा॑द॒शः । य ए॒वव्विँ॒द्वान्थ्स॑व्वँथ्स॒रव्व्रँ॒तञ्चर॑ति । स॒व्वँ॒थ्स॒रेणै॒वास्य॑ व्र॒तङ्गु॒प्तं भ॑वति । स॒मा॒नस्याह्न॒ꣳ पञ्च॒ पुण्या॑नि॒ नक्ष॑त्राणि । च॒त्वार्य॑श्ली॒लानि॑ । तानि॒ नव॑ । आ॒ग्ने॒यी रात्रिः॑ । ऐ॒न्द्रमहः॑ । तान्येका॑दश । आ॒दि॒त्यो द्वा॑द॒शः । य ए॒वव्विँ॒द्वान्थ्स॑व्वँथ्स॒रव्व्रँ॒तञ्चर॑ति । स॒व्वँ॒थ्स॒रेणै॒वास्य॑ व्र॒तङ्गु॒प्तं भ॑वति ।। 18 ।। 1.5.4.0 उ॒पा॒ꣳ॒श्व॒न्त॒र्या॒मौ निर॑मिमीतामिमीत॒ षट्च॑ ।। 4 ।। 1.5.4.1 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । कति॒ पात्रा॑णि य॒ज्ञं व॑ह॒न्तीति॑ । त्रयो॑द॒शेति॑ ब्रूयात् । स यद्ब्रू॒यात् । कस्तानि॒ निर॑मिमी॒तेति॑ । प्र॒जाप॑ति॒रिति॑ ब्रूयात् । स यद्ब्रू॒यात् । कुत॒स्तानि॒ निर॑मिमी॒तेति॑ । आ॒त्मन॒

इति । प्राणापानाभ्यामेवोपाꣳश्वन्तर्यामौ निरमिमीत ।। 19 ।। 1.5.4.2 व्यानादुपाꣳशुसवनम् । वाच ऐन्द्रवायवम् । दक्षक्रतुभ्यां मैत्रावरुणम् । श्रोत्रादाश्विनम् । चक्षुषश्शुक्रामन्थिनौ । आत्मन आग्रयणम् । अङ्गेभ्य उक्थ्यम् । आयुषो ध्रुवम् । प्रतिष्ठाया ऋतुपात्रे । यज्ञं वाव तं प्रजापतिर्निरमिमीत । स निर्मितो नाद्ध्रियत समव्लीयत । स एतान्प्रजापतिरपिवापानपश्यत् । तान्निरवपत् । तैर्वै स यज्ञमप्यवपत् । यदपिवापा भवन्ति । यज्ञस्य धृत्या असंव्लँयाय ।। 20 ।। 1.5.5.0 (परिवर्तये सहाभिवर्तय उष्णिहा राध्यासन्न्यवर्तयन्नुपवर्तये चत्वारि च) । ऋतमेव षोडश । यद्धर्मो यो अस्याः सप्तदशसप्तदश । एकं मासं चतुर्विꣳशतिः ।। 5 ।। 1.5.5.1 ऋतमेव परमेष्ठि । ऋतन्नात्येति किञ्चन । ऋते समुद्र आहितः । ऋते भूमिरियꣳश्रिता । अग्निस्तिग्मेन शोचिषा । तप आक्रान्तमुष्णिहा । शिरस्तपस्याहितम् । वैश्वानरस्य तेजसा । ऋतेनास्य नि वर्तये । सत्येन परि वर्तये ।

तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये । शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये । श॒ग्मेनाँ॑स्या॒भि व॑र्तये । तदृ॒तन्तथ्स॒त्यम् । तद्ब्र॒तन्तच्छ॑केयम् । तेन॑ शकेय॒न्तेन॑ राध्यासम् ।। 21 ।। 1.5.5.2 यद्ध॒र्मꣳ प॒र्यव॑र्तयत् । अन्ताँ॑न्पृथि॒व्या दि॒वः । अ॒ग्निरीशा॑न॒ ओज॑सा । वरु॑णो धी॒तिभि॑स्स॒ह । इन्द्रो॑ म॒रुद्भि॒स्सखि॑भिस्स॒ह । अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शो॒चिषा॑ । तप॒ आक्राँ॑न्तमु॒ष्णिहा॑ । शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम् । वै॒श्वा॒न॒रस्य॒ तेज॑सा । ऋ॒तेनाँ॑स्य॒ नि व॑र्तये । स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये । तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये । शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये । श॒ग्मेनाँ॑स्या॒भि व॑र्तये । तदृ॒तन्तथ्स॒त्यम् । तद्ब्र॒तन्तच्छ॑केयम् । तेन॑ शकेय॒न्तेन॑ राध्यासम् ।। 22 ।। 1.5.5.3 यो अ॒स्याꣳ पृ॑थि॒व्यास्त्व॒चि । नि॒व॒र्तय॒त्योष॑धीः । अ॒ग्निरीशा॑न॒ ओज॑सा । वरु॑णो धी॒तिभि॑स्स॒ह । इन्द्रो॑ म॒रुद्भि॒स्सखि॑भिस्स॒ह । अ॒ग्निस्ति॒ग्मेन॑ शो॒चिषा॑ । तप॒ आक्राँ॑न्तमु॒ष्णिहा॑ । शिर॒स्तप॒स्याहि॑तम् । वै॒श्वा॒न॒रस्य॒ तेज॑सा । ऋ॒तेनाँ॑स्य॒ नि व॑र्तये । स॒त्येन॒ परि॑ वर्तये । तप॑सा॒ऽस्यानु॑ वर्तये । शि॒वेना॒स्योप॑ वर्तये ।

शग्मेनास्याभि वर्तये । तदृतन्तथ्सत्यम् । तद्व्रतन्तच्छकेयम् । तेन शकेयन्तेन राध्यासम् ।। 23 ।। 1.5.5.4 एकं मासमुदसृजत् । परमेष्ठी प्रजाभ्यः । तेनाभ्यो महा आवहत् । अमृतं मर्त्याभ्यः । प्रजामनु प्र जायसे । तदु ते मर्त्यामृतम् । येन मासा अर्धमासाः । ऋतवः परिवथ्सराः । येन ते तै प्रजापते । ईजानस्य न्यवर्तयन्न् । तेनाहमस्य ब्रह्मणा । निवर्तयामि जीवसै । अग्निस्तिग्मेन शोचिषा । तप आक्रान्तमुष्णिहा । शिरस्तपस्याहितम् । वैश्वानरस्य तेजसा । ऋतेनास्य नि वर्तये । सत्येन परि वर्तये । तपसाऽस्यानु वर्तये । शिवेनास्योप वर्तये । शग्मेनास्याभि वर्तये । तदृतन्तथ्सत्यम् । तद्व्रतन्तच्छकेयम् । तेन शकेयन्तेन राध्यासम् ।। 24 ।। 1.5.6.0 एत्येत्ययुञ्जतासुरा एति लोका मन्यते ।। 6 ।। 1.5.6.1 देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत । तदसुरा अकुर्वत । तेऽसुरा ऊर्ध्वं पृष्ठेभ्यो नापश्यन्न् । ते केशानग्रेऽवपन्त । अथ श्मश्रूणि । अथोपपक्षौ । ततस्तेऽवाञ्च आयन्न् । पराऽभवन्न् ।

यस्यै॒वꣳ प॑न्ति । अवा॑ङेति ।। 25 ।। 1.5.6.2 अथो॒ परे॒व भ॑वति । अथ॑ दे॒वा ऊ॒र्ध्वं पृ॒ष्ठेभ्यो॑ऽपश्यन् । त उ॑पप॒क्षावग्रे॑ऽवपन्त । अथ॒ श्मश्रू॑णि । अथ॒ केशान् । तत॒स्ते॑ऽभवन् । सु॒व॒र्गल्लो॑कमा॑यन् । यस्यै॒वꣳ प॑न्ति । भव॑त्या॒त्मना॑ । अथो॑ सुव॒र्गल्लो॒कमे॑ति ।। 26 ।। 1.5.6.3 अथै॒तन्मनु॑र्व॒न्त्रे मि॑थु॒नम॑पश्यत् । स श्मश्रू॒ण्यग्रे॑ऽवपत । अथो॑पप॒क्षौ । अथ॒ केशान् । ततो॒ वै स प्राजा॑यत प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । यस्यै॒वꣳ प॑न्ति । प्र प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्मिथु॒नैर्जा॑यते । दे॒वा॒सु॒रास्सय्यँत्ता आसन् । ते स॑ꣳव॒त्स॒रे व्याय॑च्छन्त । तान्दे॒वाश्चा॑तुर्मा॒स्यैरे॒वाभि प्रायु॑ञ्जत ।। 27 ।। 1.5.6.4 वै॒श्व॒दे॒वेन॑ च॒तुरो॑ मा॒सो॑ऽवृञ्ज॒तेन्द्र॑राजानः । ताञ्छी॒र्ष॒न्नि चाव॑र्तयन्त॒ परि॑ च । व॒रु॒ण॒प्र॒घा॒सैश्च॒तुरो॑ मा॒सो॑ऽवृञ्जत॒ वरु॑णराजानः । ताञ्छी॒र्ष॒न्नि चाव॑र्तयन्त॒ परि॑ च । सा॒क॒मे॒धैश्च॒तुरो॑ मा॒सो॑ऽवृञ्जत॒ सोम॑राजानः । ताञ्छी॒र्ष॒न्नि चाव॑र्तयन्त॒ परि॑ च । या स॑ꣳव॒त्स॒र उ॑पजी॒वाऽऽसी॑त् ।

तामे॑षामवृञ्जत । ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्न् । पराऽसु॑राः ।। 28 ।। 1.5.6.5 य ए॒वम्वि॑द्वा॒ꣳश्चा॑तुर्मा॒स्यैर्यज॑ते । भ्रातृ॑व्यस्यै॒व मा॒सो वृ॒क्का । शी॒र्ष॒न्नि च॑ व॒र्तय॑ते॒ परि॑ च । यैषा स॑वँथ्स॒र उ॑पजी॒वा । वृ॒ङ्क्ते तां भ्रातृ॑व्यस्य । क्षु॒धाऽस्य॒ भ्रातृ॑व्य॒ꣳ परा॑ भवति । लो॒हि॒ता॒य॒सेन॒ नि व॑र्तयते । यद्वा इ॒माम॒ग्निर्ऋ॒तावाग॑ते निव॒र्तय॑ति । ए॒तदे॒वैना॒ꣳ रू॒पङ्कृ॒त्वा निव॑र्तयति । सा तत॒श्श्वश्वो॒ भूय॑सी॒ भव॑न्त्येति ।। 29 ।। 1.5.6.6 प्र जा॑यते । य ए॒वम्वि॑द्वाल्लौ॑हिताय॒सेन॑ निव॒र्तय॑ते । ए॒तदे॒व रू॒पङ्कृ॒त्वा नि व॑र्तयते । स तत॒श्श्वश्वो॒ भूया॒न्भव॑न्नेति । प्रैव जा॑यते । त्रे॒ण्या श॑ल॒ल्या नि व॑र्तयेत । त्रीणि॑त्रीणि॒ वै दे॒वाना॑मृ॒द्धानि॑ । त्रीणि॒ छन्दा॒ꣳसि । त्रीणि॒ सव॑नानि । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः ।। 30 ।। 1.5.6.7 ऋ॒ध्यामे॒व तद्वी॒र्य॑ ए॒षु लो॒केषु॒ प्रति॑ तिष्ठति । यच्चा॑तुर्मास्ययाज्या॒त्मनो॒ नाव॒द्येत् । दे॒वेभ्य॒ आवृ॑श्च्येत । च॒तृ॒षुच॑तृषु॒ मासे॑षु॒ नि व॑र्तयेत । प॒रोक्ष॑मे॒व तद्दे॒वेभ्य॑ आ॒त्मनोऽव॑द्य॒त्यना॑व्रस्काय । दे॒वाना॒ञ्चाँ ए॒ष आनी॑तः ।

यश्चा॑तुर्मास्ययाजी । य एवꣳ विद्वान्नि च॑ व॒र्तय॑ते॒ परि॑ च । दे॒वता॑ ए॒वाप्ये॑ति । नास्य॑ रु॒द्रꣳ प्र॒जां प॒शून॒भि म॑न्यते ।। 31 ।। 1.5.7.0 अ॒न्तरि॑क्ष॒ꣳ सन्त॑नु॒ द्वे च॑ ।। 7 ।। 1.5.7.1 आयु॑षꣳ प्रा॒णꣳ सन्त॑नु । प्रा॒णाद॑पा॒नꣳ सन्त॑नु । अ॒पा॒नाद्व्या॒नꣳ सन्त॑नु । व्या॒नाच्चक्षु॒स्सन्त॑नु । चक्षु॑ष॒श्श्रोत्र॒ꣳ सन्त॑नु । श्रोत्रा॒न्मन॒स्सन्त॑नु । मन॑सो॒ वाच॒ꣳ सन्त॑नु । वा॒च आ॒त्मान॒ꣳ सन्त॑नु । आ॒त्मन॑ꣳपृथि॒वीꣳ सन्त॑नु । पृ॒थि॒व्या अ॒न्तरि॑क्ष॒ꣳ सन्त॑नु । अ॒न्तरि॑क्षा॒द्दिव॒ ꣳसन्त॑नु । दिव॒स्सुव॒स्सन्त॑नु ।। 32 ।। 1.5.8.0 बृ॒हच्चास्तृ॑तः ।। 8 ।। 1.5.8.1 इन्द्रो॑ दधी॒चो अ॒स्थभिः॑ । वृ॒त्राण्यप्र॑तिष्कुतः । ज॒घान॑ नव॒तीर्नव॑ । इ॒च्छन्नश्व॑स्य॒ यच्छिरः॑ । पर्व॑ते॒ष्वप॑श्रितम् । तद्वि॑दच्छर्य॒णाव॑ति । अत्राह॒ गोरम॑न्वत । नाम॒ त्वष्टु॑रपी॒च्य॑म् । इ॒त्था च॒न्द्रम॑सो गृ॒हे । इन्द्र॒मिद्गा॒थिनो॑ बृ॒हत् ।। 33 ।। 1.5.8.2 इन्द्र॑म॒र्केभि॑र॒र्किणः॑ । इन्द्र॒ वाँणी॑रनूषत । इन्द्र॒ इद्धर्यो॒स्सचा॑ । संमि॑श्ल॒ आव॑चो॒ युजा॑ । इन्द्रो॑

व॒ज्री हि॑र॒ण्ययः॑ । इन्द्रो॑ दी॒र्घाय॒ चक्ष॑से । आ सूर्य॑ꣳ रोहयद्दि॒वि । वि गोभि॒रद्रि॑मैरयत् । इन्द्र॒ वाजे॑षु नो अव । स॒हस्र॑प्रधनेषु च ।। 34 ।। 1.5.8.3 उ॒ग्र उ॒ग्राभि॑रू॒तिभिः॑ । तमिन्द्र॑ꣳवाँजयामसि । म॒हे वृ॒त्राय॒ हन्त॑वे । स वृषा॑ वृष॒भो भु॑वत् । इन्द्र॒स्स दाम॑ने कृ॒तः । ओजि॑ष्ठ॒स्स बले॑ हि॒तः । द्युम्नी श्लो॒की स सो॒म्यः॑ । गि॒रा वज्रो॒ न सम्भृ॑तः । सब॑लो॒ अन॑पच्युतः । व॒व॒क्षुरु॒ग्रो अस्तृ॑तः ।। 35 ।। 1.5.9.0 ऐच्छ॒न्न॒न॒य॒ꣳस्ति॒ष्ठ॒न्ते॒ऽनूच्या॒नूच्य॑ स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॒ रात्रि॑या ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मान॑ मृ॒त्युमप॑जिघ्निरे मि॒त्रावरु॑णौ॒ नव॑ च ।। 9 ।। (दे॒वा यज॑मानो दे॒वा दे॒वा यज॑मानो॒ यज॑मानोऽलभन्त॒ प्राच॑रल्लँभेत॒ प्रच॑रे॒दाल॑भ॒न्ताल॑भेत मृ॒त्युमप॑जघ्निरे॒ भ्रातृ॑व्यान् ।।) 1.5.9.1 दे॒वा॒सु॒रास्सय्यँत्ता आसन्न् । स प्र॒जाप॑ति॒रिन्द्र॑ꣳज्ये॒ष्ठं पु॒त्रमप॒ न्य॑धत्त । नेदे॑न॒मसु॑रा॒ बली॑याꣳसोऽहन॒न्निति॑ । प्र॒ह्लादो॑ ह॒ वै का॑याध॒वः । वि॒रोच॑न॒ꣳ स्वं पु॒त्रमप॒ न्य॑धत्त । नेदे॑नन्दे॒वा अ॑हन॒न्निति॑

। ते देवाꣳ प्रजापतिमुपसमेत्योचुः । नाराजकस्य युद्धमस्ति । इन्द्रमन्विच्छामेति । तय्यँज्ञक्रतुभिरन्वैच्छन् ।। 36 ।। 1.5.9.2 तय्यँज्ञक्रतुभिर्नान्वविन्दन् । तमिष्टिभिरन्वैच्छन् । तमिष्टिभिरन्वविन्दन् । तदिष्टीनामिष्टित्वम् । एष्टयो ह वै नाम । ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण । परोक्षप्रिया इव हि देवाः । तस्मा एतमाग्नावैष्णवमेकादशकपाल- न्दीक्षणीयन्निरवपन् । तदपद्रुत्यातन्वत । तान्पत्नीसय्याँजान्त उपानयन् ।। 37 ।। 1.5.9.3 ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन् । ते प्रायणीयमभि समारोहन् । तदपद्रुत्यातन्वत । ताञ्छय्यँन्त उपानयन् । ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन् । त आतिथ्यमभि समारोहन् । तदपद्रुत्यातन्वत । तानिडान्त उपानयन् । ते तदन्तमेव कृत्वोदद्रवन् । तस्मादेता एतदन्ता इष्टयस्सन्तिष्ठन्ते ।। 38 ।। 1.5.9.4 एवꣳ हि देवा अकुर्वत । इति देवा अकुर्वत । इत्यु वै मनुष्याः कुर्वते । ते देवा ऊचुः । यद्वा इदमुच्चैर्यज्ञेन चराम । तन्नोऽसुराः पाप्माऽनुविन्दन्ति

। उपा॒ꣳशूप॒सदा॑ चराम । तथा॒ नोऽसु॑राꣳ पा॒प्मा नानु॑वेथ्स्य॒न्तीति॑ । त उ॑पा॒ꣳशूप॒सद॑मतन्वत । ति॒स्र ए॒व सा॑मिधे॒नीर॒नूच्य॑ ।। 39 ।। 1.5.9.5 स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॑ । ति॒स्रꣳ परा॑ची॒राहु॑तीर् हु॒त्वा । स्रु॒वेणो॑प॒सद॑ञ्जुहु॒वाञ्च॑क्रुः । उ॒ग्रव्वँचो॒ अपा॑वधीन्त्वे॒षव्वँचो॒ अपा॑वधी॒ꣳस्वाहेति॑ । अ॒श॒न॒या॒पि॒पा॒से ह॒ वा उ॒ग्रव्वँच॑ः । एन॑श्च॒ वैर॑हत्यश्च त्वे॒षव्वँच॑ः । ए॒तꣳ ह॒ वाव तच्च॑तुर्धाविहि॒तं पा॒प्मान॑न्दे॒वा अप॑जघ्निरे । तथो॑ ए॒वैतदे॑व॒व्विँद्यज॑मानः । ति॒स्र ए॒व सा॑मिधे॒नीर॒नूच्य॑ । स्रु॒वेणा॑घा॒रमा॒घार्य॑ ।। 40 ।। 1.5.9.6 ति॒स्रꣳ परा॑ची॒राहु॑तीर्हु॒त्वा । स्रु॒वेणो॑प॒सद॑ञ्जुहोति । उ॒ग्रव्वँचो॒ अपा॑वधीन्त्वे॒षव्वँचो॒ अपा॑वधी॒ꣳ स्वाहेति॑ । अ॒श॒न॒या॒पि॒पा॒से ह॒ वा उ॒ग्रव्वँच॑ः । एन॑श्च॒ वैर॑हत्यश्च त्वे॒षव्वँच॑ः । ए॒तमे॒व तच्च॑तुर्धाविहि॒तं पा॒प्मान॒य्यँज॑मा॒नोऽप॑हते । ते॑ऽभि॒नीये॒वाह॑ꣳ प॒शुमाऽल॑भन्त । अह्न॑ ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मान॑ं मृ॒त्युमप॑जघ्निरे । तेना॑भि॒नीये॑व॒

रात्रे॒ऽ प्राच॑रन्न् । रात्रि॑या ए॒व तद्दे॒वा अव॑र्तिं पा॒प्मानं॑ मृ॒त्युमप॑जघ्निरे ।। 41 ।। 1.5.9.7 तस्मा॑दभि॒नीये॒वाह॑ऽ प॒शुमा ल॑भेत । अह्न॑ ए॒व तद्यज॑मा॒नोऽव॑र्तिं पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्या॒नप॑ नुदते । तेना॑भि॒नीये॑व॒ रात्रे॒ऽ प्रच॑रेत् । रात्रि॑या ए॒व तद्यज॑मा॒नोऽव॑र्तिं पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्या॒नप॑ नुदते । स ए॒ष उ॑पवस॒थीयेऽह॑न्द्विदेव॒त्य॑ऽ प॒शुरा ल॑भ्यते । द्व॒यवाँ॑ अ॒स्मिल्लो॒के यज॑मानः । अस्थि॑ च मा॒ꣳसञ्च॑ । अस्थि॑ चै॒व तेन॑ मा॒ꣳसञ्च॒ यज॑मान॒स्सꣳस्कु॑रुते । ता वा ए॒ताऽ पञ्च॑ दे॒वताः॑ । अ॒ग्नीषोमा॑व॒ग्निर्मि॒त्रावरु॑णौ ।। 42 ।। 1.5.9.8 प॒ञ्चप॒ञ्ची वै यज॑मानः । त्वङ्मा॒ꣳसꣳ स्नावाऽस्थि॑ म॒ज्जा । ए॒तमे॒व तत्प॑ञ्चधाविहि॒तमा॒त्मानं॑वँरुणपा॒शान्मु॑ञ्चति । भे॒ष॒जता॑यै निर्वरुण॒त्वाय॑ । तꣳ स॒प्तभि॒श्छन्दो॑भिऽ प्रा॒तर॑ह्वयन्न् । तस्मा॑थ्स॒प्त च॑तुरुत्त॒राणि॒ छन्दाꣳ॑सि प्रातरनुवा॒केऽनू॑च्यन्ते । तमे॒तयो॑पस॒मेत्योपा॑सीदन्न् । उपा॑स्मै गायता नर॒ इति॑ । तस्मा॑दे॒तया॑ बहिष्पवमा॒न उ॑प॒सद्यः॑ ।। 43 ।। 1.5.10.0 आ॒दि॒त्यऽ प॑ञ्चद॒शस्य॒

मात्राँ॑ स्तु॒वते॑ पञ्चद॒शेने॒व तद्यज॑मानमाद॑दते सप्तद॒शेने॒व ह॑रन्त्यादि॒त्यस्यै॒वैनं॒ तद्विंशति च॒त्वारिं॑ च ।। 10 ।। 1.5.10.1 स स॑मु॒द्र उ॑त्तर॒तः प्राञ्च॑लद्भूम्य॒न्तेन॑ । ए॒ष वाव स स॑मु॒द्रः । यच्चात्वा॑लः । ए॒ष उ॑वे॒व स भूँम्य॒न्तः । यद्वेँद्य॒न्तः । तदे॒तत्त्रिं॑श॒लत्रिं॑पूरु॒षम् । तस्मा॒त्तत्त्रिं॑वित॒स्तङ्खं॑नन्ति । स सु॑वर्णरज॒ताभ्याँङ्कु॒शीभ्यां॒ परि॑गृहीत आसीत् । तय्यँद॒स्या अध्य॒जन॑यन्न् । तस्मा॑दादि॒त्यः ।। 44 ।। 1.5.10.2 अथ॒ यथ्सु॑वर्णरज॒ताभ्याँङ्कु॒शीभ्यां॒ परि॑गृहीत॒ आसीँत् । साऽस्य॑ कौशि॒कताँ । तत्त्रि॒वृता॒ऽभि प्रास्तु॑वत । तत्त्रि॒वृताऽद॑दत । तत्त्रि॒वृताऽह॑रन्न् । याव॑ती त्रि॒वृतो॒ मात्राँ । तं प॑ञ्चद॒शेना॒भि प्रास्तु॑वत । तं प॑ञ्चद॒शेनाद॑दत । तं प॑ञ्चद॒शेनाह॑रन्न् । याव॑ती पञ्चद॒शस्य॒ मात्राँ ।। 45 ।। 1.5.10.3 तꣳ स॑प्तद॒शेना॒भि प्रास्तु॑वत । तꣳ स॑प्तद॒शेनाद॑दत । तꣳ स॑प्तद॒शेनाह॑रन्न् । याव॑ती सप्तद॒शस्य॒ मात्राँ । तस्य॑ सप्तद॒शेन॑ ह्रि॒यमा॑णस्य॒ तेजो॒ हरो॑ऽपतत् । तमे॑कवि॒ꣳशेना॒भि प्रास्तु॑वत । तमे॑कवि॒ꣳशेनाद॑दत

। तमे॑कवि॒ꣳशेनाह॑रन्न् । याव॑त्येकवि॒ꣳशस्य॒ मात्रा॑ । ते यत्रि॒वृता॑ स्तु॒वते॑ ।। 46 ।। 1.5.10.4 त्रि॒वृते॒व तद्यज॑मान॒मादे॑दते । तत्रि॒वृते॒व ह॑रन्ति । याव॑ती त्रि॒वृतो॒ मात्रा॑ । अ॒ग्निर्वै त्रि॒वृत् । याव॒द्वा अ॒ग्नेर्दह॑तो धू॒म उ॒देत्यानु॒व्येति॑ । ताव॑ती त्रि॒वृतो॒ मात्रा॑ । अ॒ग्नेरे॒वैन॒न्तत् । मात्रा॒ꣳ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कताङ्गमयन्ति । अथ॒ यत्प॑ञ्चद॒शेन॑ स्तु॒वते॑ । प॒ञ्च॒द॒शेने॒व तद्यज॑मान॒मादे॑दते ।। 47 ।। 1.5.10.5 तं प॑ञ्चद॒शेने॒व ह॑रन्ति । याव॑ती पञ्चद॒शस्य॒ मात्रा॑ । च॒न्द्रमा॒ वै प॑ञ्चद॒शः । ए॒ष हि प॑ञ्चद॒श्याम॑पक्षी॒यते॑ । प॒ञ्च॒द॒श्यामा॑पू॒र्यते॑ । च॒न्द्रम॑स ए॒वैन॒न्तत् । मात्रा॒ꣳ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कताङ्गमयन्ति । अथ॒ यथ्स॑प्तद॒शेन॑ स्तु॒वते॑ । स॒प्त॒द॒शेने॒व तद्यज॑मान॒मादे॑दते । तꣳ स॑प्तद॒शेने॒व ह॑रन्ति ।। 48 ।। 1.5.10.6 याव॑ती सप्तद॒शस्य॒ मात्रा॑ । प्र॒जाप॑ति॒र्वै स॑प्तद॒शः । प्र॒जाप॑तेरे॒वैन॒न्तत् । मात्रा॒ꣳ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कताङ्गमयन्ति । अथ॒ यदे॑कवि॒ꣳशेन॑ स्तु॒वते॑ । ए॒क॒वि॒ꣳशेने॒व तद्यज॑मान॒मादे॑दते । तमे॑कवि॒ꣳशेने॒व

ह॑रन्ति । याव॑त्येकवि॒ꣳशस्य॒ मात्रा॑ । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्य ए॑कवि॒ꣳशः । आ॒दि॒त्यस्यै॒वैन॒न्तत् ।। 49 ।। 1.5.10.7 मात्रा॒ꣳ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑ङ्गमयन्ति । ते कु॒श्यौ॑ । व्य॑घ्नन् । ते अ॑होरा॒त्रे अ॑भवताम् । अह॑रे॒व सु॒वर्णा॑ऽभवत् । र॒ज॒ता रात्रिः॑ । स यदा॑दि॒त्य उ॒देति॑ । ए॒तामे॒व तथ्सु॒वर्णा॑ङ्कु॒शीमनु॒ समे॑ति । अथ॒ यद॑स्त॒मेति॑ । ए॒तामे॒व तद्र॑ज॒ताङ्कु॒शीमनु॒सव्वि॑शति । प्र॒ह्लादो॑ ह॒ वै का॑याध॒वः । वि॒रोच॑न॒ꣳ स्वं पु॒त्रमुदा॑स्यत् । स प्र॑द॒रो॑ऽभवत् । तस्मा॑त्प्रद॒रादु॑द॒कन्नाचा॑मेत् ।। 50 ।। 1.5.11.0 ए॒क॒वि॒ꣳश आ॑हुस्तृतीयसव॒ने प्रा॑तस्सव॒नं पञ्च॑ च ।। 11 ।। 1.5.11.1 ये वै च॒त्वार॒स्स्तोमाः॑ । कृ॒तन्तत् । अथ॒ ये पञ्च॑ । कलि॒स्सः । तस्मा॒च्चतु॑ष्टोमः । तच्चतु॑ष्टोमस्य चतुष्टोम॒त्वम् । तदा॑हुः । क॒त॒मानि॒ तानि॒ ज्योती॑ꣳषि । य ए॒तस्य॒ स्तोमा॒ इति॑ । त्रि॒वृत्प॑ञ्चद॒शस्स॑प्तद॒श ए॑कवि॒ꣳशः ।। 51 ।।

1.5.11.2 एतानि वाव तानि ज्योतीꣳषि । य एतस्य स्तोमाः । सोऽब्रवीत् । सप्तदशेन ह्रियमाणो व्यलेशिषि । भिषज्यत मेति । तमश्विनौ धानाभिरभिषज्यताम् । पूषा कर्म्भेण । भारती परिवापेण । मित्रावरुणौ पयस्यया । तदाहुः ।। 52 ।। 1.5.11.3 यदश्विभ्यान्धानाः । पूष्णꣳ कर्म्भः । भारत्यै परिवापः । मित्रावरुणयोꣳ पयस्याऽथ । कस्मादेतेषाꣳ हविषामिन्द्रमेव यजन्तीति । एता ह्येनन्देवता इति ब्रूयात् । एतैर्हविर्भिरभिषज्यꣳस्तस्मादिति । तद्वँसवोऽष्टाकपालेन प्रातस्सवनेऽभिषज्यन् । रुद्रा एकादशकपालेन माध्यन्दिने सवने । विश्वे देवा द्वादशकपालेन तृतीयसवने ।। 53 ।। 1.5.11.4 स यदष्टाकपालान्प्रातस्सवने कुर्यात् । एकादशकपालान्माध्यन्दिने सवने । द्वादशकपालाꣳस्तृतीयसव । विलोम तद्यज्ञस्य क्रियेत । एकादशकपालानेव प्रातस्सवने कुर्यात् । एकादशकपालान्माध्यन्दिने सवने । एकादशकपालाꣳस्तृतीयसवने । यज्ञस्य

सलोमत्वाय । तदाहुः । यद्वसूनां प्रातस्सवनम् । रुद्राणां माध्यन्दिनꣳ सवनम् । विश्वेषान्देवानान्तृतीयसवनम् । अथ कस्मादेतेषाꣳ हविषामिन्द्रमेव यजन्तीति । एता ह्येनन्देवता इति ब्रूयात् । एतैर्हविर्भिरभिषज्यꣳस्तस्मादिति ।। 54 ।। 1.5.12.0 अभवन्वाव सा देवाक्षरा बृहत्यदधाद्द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधादास्थाय षट्त्व ।। 12 ।। 1.5.12.1 तस्यावाचोऽवपादादबिभयुः । तमेतेषु सप्तसु छन्दस्स्वश्रयन्न् । यदश्रयन्न् । तच्छ्रायन्तीयस्य श्रायन्तीयत्वम् । यदवारयन्न् । तद्वारवन्तीयस्य वारवन्तीयत्वम् । तस्यावाच एवावपादादबिभयुः । तस्मा एतानि सप्त चतुरुत्तराणि छन्दाꣳस्युपादधुः । तेषामति त्रीण्यरिच्यन्त । न त्रीण्युदभवन्न् ।। 55 ।। 1.5.12.2 स बृहतीमेवास्पृशत् । द्वाभ्यामक्षराभ्याम् । अहोरात्राभ्यामेव । तदाहुः । कतमा सा देवाक्षरा बृहती । यस्यान्तत्प्रत्यतिष्ठत् । द्वादश पौर्णमास्यः । द्वादशाष्टकाः । द्वादशामावास्याः । एषा वाव सा देवाक्षरा बृहती ।।

56 ।। 1.5.12.3 यस्यान्तत्प्रत्यतिष्ठदिति । यानि च छन्दाꣳस्यत्यरिच्यन्त । यानि च नोदभवन्न् । तानि निर्वीर्याणि हीनान्यमन्यन्त । साऽब्रवीद्बृहती । मामेव भूत्वा । मामुप सꣳश्रयतेति । चतुर्भिरक्षरैरनुष्टुग्बृहतीन्नोदभवत् । चतुर्भिरक्षरैꣳ पङ्क्तिर्बृहतीमत्यरिच्यत । तस्यामेतानि चत्वार्यक्षराण्यपच्छिद्यादधात् ।। 57 ।। 1.5.12.4 ते बृहती एव भूत्वा । बृहतीमुप समश्रयताम् । अष्टाभिरक्षरैरुष्णिग्बृहतीन्नोदभवत् । अष्टाभिरक्षरैस्त्रिष्टुग्बृहतीम । तस्यामेतान्यष्टावक्षराण्यपच्छिद्यादधात् । ते बृहती एव भूत्वा । बृहतीमुप समश्रयताम् । द्वादशभिरक्षरैर्गायत्री बृहतीन्नोदभवत् । द्वादशभिरक्षरैर्जगती बृहतीमत्यरिच्यत । तस्यामेतानि द्वादशाक्षराण्यपच्छिद्यादधात् ।। 58 ।। 1.5.12.5 ते बृहती एव भूत्वा । बृहतीमुप समश्रयताम् । सोऽब्रवीत्प्रजापतिः । छन्दाꣳसि रथो मे भवत । युष्माभिरहमेतमध्वानमनु सञ्चराणीति

। तस्य॑ गायत्री च॒ जग॑ती च प॒क्षाव॑भवताम् । उ॒ष्णिक्क॑ त्रि॒ष्टुप्च॒ प्रष्ठौ॑ । अ॒नु॒ष्टुप्च॑ प॒ङ्क्तिश्च॒ धुर्यौ॑ । बृ॒ह॒त्यै॑वोद्धिर॑भवत् । स ए॒तञ्छ॑न्दोर॒थमा॒स्थाय॑ । ए॒तमध्वा॑न॒मनु॒ सम॑चरत् । ए॒तꣳ ह॒ वै छ॑न्दोर॒थमा॒स्थाय॑ । ए॒तमध्वा॑न॒मनु॒ सञ्च॑रति । येनै॒ष ए॒तथ्स॒ञ्चर॑ति । य ए॒वम्वि॒द्वान्थ्सोमे॑न॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वँव्वेद॑ ।। 59 ।। 1.6.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके षष्ठप्रपाठक प्रारंभः । हरिः ओम् ।। 1.6.0.0 अनु॑मत्यै वैश्वदे॒वेन॒ तास्सृ॒ष्टास्त्रि॒वृत्प्र॒जाप॑तिस्सवि॒तोत्त॑रस्यान्देवासु॒रास्सौ॑ऽग्निर्यत्पल वैश्वदे॒वेन॒ ता व॑रुणप्रघा॒सैर॒ग्नये॑ दे॒वेभ्य॑ꣳ प्रतिपूरु॒षन्दश॑ ।। 10 ।। अनु॑मत्यै प्रथम॒जो व॒थ्सो ब॑हुरू॒पा हि प॒शव॒स्तस्मा॑त्पृथमा॒त्रय्यँद॒ग्नयेऽनी॑कवत उद्धा॒रवाँ॑ अ॒ग्नये॑ दे॒वेभ्य॑ꣳ प्रतिपूरु॒षं पञ्च॑सप्ततिः ।। 75 ।। अनु॑मत्यै॒ प्रति॑तिष्ठन्ति ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । तैत्तिरीयकृष्णयजुर्ब्राह्मणे प्रथमाष्टके षष्ठप्रपाठकस्समाप्तः । 1.6.1.0 ई॒युर्नि॒रव॑दयतेऽङ्गु॒ष्ठाभ्या॑ञ्जुहो॒त्यनु॑मतिर्दे॒वता॑

नि॒र्वप॑ति व॒ही दक्षि॑णा॒ यदे॒न्द्रन्दध्यप॑राभावाय स्वदयति॒ गावौ॒ दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै॒ षट्च॑ ।। 1 ।। 1.6.1.1 अनु॑मत्यै पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पति । ये प्र॒त्यञ्च॒श्शम्या॑या अव॒शीय॑न्ते । तन्नैर्ऋ॒तमेक॑कपालम् । इ॒यद्वाँ अनु॑मतिः । इ॒यन्निर्ऋ॑तिः । नै॒र्ऋ॒तेन॒ पूर्वे॑ण॒ प्रच॑रति । पा॒प्मान॑मे॒व निर्ऋ॑तिं॒ पूर्वा॑न्नि॒रव॑दयते । एक॑कपालो भवति । ए॒क॒धैव निर्ऋ॑तिन्नि॒रव॑दयते । यदहु॑त्वा॒ गार्ह॑पत्य ई॒युः ।। 1 ।। 1.6.1.2 रु॒द्रो भू॒त्वाऽग्निर॑नू॒त्थाय॑ । अ॒ध्व॒र्युश्च॒ यज॑मानश्च हन्यात् । वीहि॒ स्वाहाऽऽहु॑तिञ्जुषा॒ण इत्या॑ह । आहु॑त्यै॒वैन॑ꣳ शमयति । नार्ति॒माच्छ॑त्यध्व॒र्युर्न यज॑मानः । ए॒को॒ल्मुकेन॑ यन्ति । तद्धि निर्ऋ॑त्यै भाग॒धेय॑म् । इ॒मान्दिश॑य्यँन्ति । ए॒षा वै निर्ऋ॑त्यै॒ दिक् । स्वाया॑मे॒व दि॒शि निर्ऋ॑तिन्नि॒रव॑दयते ।। 2 ।। 1.6.1.3 स्वकृ॑त॒ इरि॑णे जुहोति प्रद॒रे वा॑ । ए॒तद्वै निर्ऋ॑त्या आ॒यत॑नम् । स्व ए॒वायत॑ने॒ निर्ऋ॑तिन्नि॒रव॑दयते । ए॒ष ते॑ निर्ऋते भा॒ग

इत्याह । निर्दिशत्येवैनाम् । भूते हविष्मत्यसीत्याह । भूतिमेवोपावर्तते । मुञ्चेमम ँ हꣳस इत्याह । अꣳहꣳस एवैनं मुञ्चति । अङ्गुष्ठाभ्याँ जुहोति ।। 3 ।। 1.6.1.4 अन्तत एव निर्ऋतिन्निरवदयते । कृष्णवाँसꣳ कृष्णतूषन्दक्षिणा । एतद्वै निर्ऋत्यै रूपम् । रूपेणैव निर्ऋतिन्निरवदयते । अप्रतीक्षमायन्ति । निर्ऋत्या अन्तर्हित्यै । स्वाहा नमो य इदञ्चकारेति पुनरेत्य गार्हपत्ये जुहोति । आहुत्यैव नमस्यन्तो गार्हपत्यमुपावर्तन्ते । आनुमतेन प्रचरति । इयवाँ अनुमतिः ।। 4 ।। 1.6.1.5 इयमेवास्मै राज्यमनु मन्यते । धेनुर्दक्षिणा । इमामेव धेनुङ्कुरुते । आदित्यश्चरुन्निर्वपति । उभयीष्वेव प्रजास्वभिषिच्यते । दैवीषु च मानुषीषु च । वरो दक्षिणा । वरो हि राज्यꣳ समृद्ध्यै । आग्नावैष्णवमेकादशकपालन्निर्वपति । अग्निस्सर्वा देवताः ।। 5 ।। 1.6.1.6 विष्णुर्यज्ञः । देवताश्चैव यज्ञश्चाव रुन्धे । वामनो वही दक्षिणा ।

यद्बृही । तेनाग्नेयः । यद्वामनः । तेन वैष्णवस्समृद्ध्यै । अग्नीषोमीयमेकादशकपालन्निर्वपति । अग्नीषोमाभ्यान्वाँ इन्द्रो वृत्रमहन्निति । यदग्नीषोमीयमेकादशकपालन्निर्वपति ।। 6 ।। 1.6.1.7 वार्त्रघ्नमेव विजित्यै । हिरण्यन्दक्षिणा समृद्ध्यै । इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा । देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत । स एतमैन्द्राग्नमेकादशकपालमपश्यत् । तन्निरवपत् । तेन वै स देवताश्चेन्द्रियञ्चावारुन्ध । यदैन्द्राग्नमेकादशकपालन्निर्वपति । देवताश्चैव तेनैन्द्रियञ्च यजमानोऽवरुन्धे । ऋषभो वृही दक्षिणा ।। 7 ।। 1.6.1.8 यद्बृही । तेनाग्नेयः । यदृषभः । तेनैन्द्रस्समृद्ध्यै । आग्नेयमष्टाकपालन्निर्वपति । ऐन्द्रन्दधि । यदाग्नेयो भवति । अग्निर्वै यज्ञमुखम् । यज्ञमुखमेवर्द्धि पुरस्ताद्धत्ते । यदैन्द्रन्दधि ।। 8 ।। 1.6.1.9 इन्द्रियमेवावरुन्धे । ऋषभो वृही दक्षिणा । यद्बृही । तेनाग्नेयः । यदृषभः । तेनैन्द्रस्समृद्ध्यै । यावतीर्वै प्रजा ओषधीनामहुतानामाश्नन्न् । ताꣳ पराऽभवन्न् । आग्रयणं

भवति हुताद्याय । यजमानस्यापराभावाय ।। 9 ।। 1.6.1.10 देवा वा ओषधीष्वाजिमयुः । ता इन्द्राग्नी उदजयताम् । तावेतमैन्द्राग्नन्द्वादशकपालन्निरवृणाताम् । यदैन्द्राग्नो भवत्युज्जित्यै । द्वादशकपालो भवति । द्वादश मासास्सवँथ्सरः । सवँथ्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे । वैश्वदेवश्चरुर्भवति । वैश्वदेवव्वाँ अन्नम् । अन्नमेवास्मै स्वदयति ।। 10 ।। 1.6.1.11 प्रथमजो वथ्सो दक्षिणा समृद्ध्यै । सौम्यꣳ श्यामाकश्चरुन्निर्वपति । सोमो वा अकृष्टपच्यस्य राजा । अकृष्टपच्यमेवास्मै स्वदयति । वासो दक्षिणा । सौम्यꣳ हि देवतया वासस्समृद्ध्यै । सरस्वत्यै चरुन्निर्वपति । सरस्वते चरुम् । मिथुनमेवावरुन्धे । मिथुनौ गावौ दक्षिणा समृद्ध्यै । एति वा एष यज्ञमुखादृध्याः । योऽग्नेर्देवतया एति । अष्टावेतानि हवीꣳषि भवन्ति । अष्टाक्षरा गायत्री । गायत्रोऽग्निः । तेनैव यज्ञमुखादृध्या अग्नेर्देवतायै नैति ।। 11 ।। 1.6.2.0 ऐदित्यशोचद्युद्धरत्यब्रवीत्प्रतिष्ठया जेष्यथेत्येतद्धि पशवः

।। 2 ।। 1.6.2.1 वैश्वदेवेन वै प्रजापतिꣳ प्रजा असृजत । तास्सृष्टा न प्राजायन्त । सोऽग्निरकामयत । अहमिमाꣳ प्रजनयेयमिति । स प्रजापतये शुचमदधात् । सोऽशोचत्प्रजामिच्छमानः । तस्माद्यश्च प्रजा भुनक्ति यश्च न । तावुभौ शोचतꣳ प्रजामिच्छमानौ । तास्वग्निमप्यसृजत् । ता अग्निरध्यैत् ।। 12 ।। 1.6.2.2 सोमो रेतोऽदधात् । सविता प्राजनयत् । सरस्वती वाचमदधात् । पूषाऽपोषयत् । ते वा एते त्रिस्संवँथ्सरस्य प्रयुज्यन्ते । ये देवाꣳ पुष्टिपतयः । सवँथ्सरो वै प्रजापतिः । सवँथ्सरेणैवास्मै प्रजाꣳ प्राजनयत् । ताꣳ प्रजा जाता मरुतोऽघ्नन् । अस्मानपि न प्रायुक्षतेति ।। 13 ।। 1.6.2.3 स एतं प्रजापतिर्मारुतꣳ सप्तकपालमपश्यत् । तन्निरवपत् । ततो वै प्रजाभ्योऽकल्पत । यन्मारुतो निरुप्यते । यज्ञस्य क्लृप्त्यै । प्रजानामघाताय । सप्तकपालो भवति । सप्तगणा वै मरुतः । गणश एवास्मै विशङ्कल्पयति । स प्रजापतिरशोचत् ।। 14 ।। 1.6.2.4 याꣳ पूर्वाꣳ

प्र॒जा असृ॑क्षि । म॒रुत॒स्ता अ॑वधिषुः । क॒थमप॑रास्सृजे॒येति॑ । तस्य॒ शुष्म॑ आ॒ण्डं भू॒तन्निर॑वर्तत । तद्व्यु॑दहरत् । तद॑पोषयत् । तत्प्राजा॑यत । आ॒ण्डस्य॒ वा ए॒तद्रू॒पम् । यदा॒मिक्षा॑ । यद्व्यु॒द्धर॑ति ।। 15 ।। 1.6.2.5 प्र॒जा ए॒व तद्यज॑मानꣳ पोषयति । वै॒श्व॒दे॒व्या॑मिक्षा॑ भवति । वै॒श्व॒दे॒व्यो॑ वै प्र॒जाः । प्र॒जा ए॒वास्मै॒ प्रज॑नयति । वाजि॑न॒मान॑यति । प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु॒ रेतो॑ दधाति । द्या॒वा॒पृ॒थि॒व्य॑ एक॑कपालो भवति । प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता॒ द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मुभ॒यतः॑ परि॑ गृह्णाति । दे॒वा॒सु॒रास्सय्यँत्ता आसन्न् । सौ॑ऽग्निर॑ब्रवीत् ।। 16 ।। 1.6.2.6 मामग्रे॑ यजत । मया॒ मुखे॒नासु॑राञ्जेष्य॒थेति॑ । मान्द्वि॒तीय॒मिति॒ सोमो॑ऽब्रवीत् । मया॒ राज्ञा॑ जेष्य॒थेति॑ । मान्तृ॒तीय॒मिति॑ सवि॒ता । मया॒ प्रसू॑ता जेष्य॒थेति॑ । माश्च॑तु॒र्थीमिति॒ सर॑स्वती । इ॒न्द्रि॒यव्वो॑ऽहन्धा॑स्या॒मीति॑ । मां प॑ञ्च॒ममिति॑ पूषा । मया॑ प्रति॒ष्ठया॑ जेष्य॒थेति॑ ।। 17 ।। 1.6.2.7 तेऽ॑ग्निना॒ मुखे॒नासु॑रानजयन्न् । सोमे॑न॒ राज्ञा॑ । स॒वि॒त्रा

प्रसू॑ताः । सर॑स्वतीन्द्रि॒यम॑दधात् । पू॒षा प्र॑ति॒ष्ठाऽऽसी॑त् । ततो॒ वै दे॒वा व्य॑जयन्त । यदे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ निरु॒प्यन्ते॒ विजि॑त्यै । नोत्त॑रवे॒दिमुप॑वपति । प॒शवो॒ वा उ॑त्तरवे॒दिः । अजा॑ता इव॒ ह्येत॑ऽहि॑ प॒शवः॑ ।। 18 ।। 1.6.3.0 लो॒को ब॑हुरू॒पं भ॑व॒त्याज्य॑भागौ प॒शव॒ आज्य॑मव॒द्येदा॑हव॒नीय॑ꣳ प्र॒त्यक्तस्मा॒त्प्रति॑ष्ठितो होत॒व्यौ॑ भाग॒धेय॑मे॒ते च॒त्वारि॑ च ।। 3 ।। 1.6.3.1 त्रि॒वृद्ब॒र्हिर्भ॑वति । मा॒ता पि॒ता पु॒त्रः । तदे॒व तन्मि॑थु॒नम् । उल्ब॒ङ्गर्भो॑ ज॒रायु॑ । तदे॒व तन्मि॑थु॒नम् । त्रे॒धा ब॒र्हिस्सन्न॑द्धं भवति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒ष्वे॑व लो॒केषु॒ प्रति॑ तिष्ठति । ए॒क॒धा पुन॒स्सन्न॑द्धं भवति । एक॑ इव॒ ह्ययल्लो॑कः ।। 19 ।। 1.6.3.2 अ॒स्मिन्ने॒व तेन॑ लो॒के प्रति॑तिष्ठति । प्र॒सुवो॑ भवन्ति । प्र॒थ॒म॒जामे॒व पुष्टि॒मव॑रुन्धे । प्र॒थ॒म॒जो व॒त्सो दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै । पृ॒ष॒दा॒ज्यङ्गृ॑ह्णाति । प॒शवो॒ वै पृ॑षदा॒ज्यम् । प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे । प॒श्चगृ॑हीतं भ॑वति । पाङ्क्ता॒ हि प॒शवः॑ । ब॒हु॒रू॒पं भ॑वति ।। 20 ।। 1.6.3.3 ब॒हु॒रू॒पा हि प॒शव॒स्समृ॑द्ध्यै । अ॒ग्निं म॑न्थन्ति

। अग्निमुखा वै प्रजापतिꣳ प्रजा असृजत । यदग्निं मन्थन्ति । अग्निमुखा एव तत्प्रजा यजमानस्सृजते । नव प्रयाजा इज्यन्ते । नवानूयाजाः । अष्टौ हवीꣳषि । द्वावाघारौ । द्वावाज्यभागौ ।। 21 ।। 1.6.3.4 त्रिꣳशथ्संपद्यन्ते । त्रिꣳशदक्षरा विराट् । अन्नंविराट् । विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे । यजमानो वा एककपालः । तेज आज्यम् । यदेककपाल आज्यमानयति । यजमानमेव तेजसा समर्धयति । यजमानो वा एककपालः । पशव आज्यम् ।। 22 ।। 1.6.3.5 यदेककपाल आज्यमानयति । यजमानमेव पशुभिस्समर्धयति । यदल्पमानयेत् । अल्पा एनं पशवो भुञ्जन्त उपतिष्ठेरन् । यद्बह्वानयेत् । बहव एनं पशवोऽभुञ्जन्त उपतिष्ठेरन् । बह्वानीयाविꣳ पृष्ठं कुर्यात् । बहव एवैनं पशवो भुञ्जन्त उपतिष्ठन्ते । यजमानो वा एककपालः । यदेककपालस्यावद्येत् ।। 23 ।। 1.6.3.6 यजमानस्यावद्येत् । उद्वा माद्येद्यजमानः । प्र वा मीयेत । सकृदेव होतव्यः । सकृदिव हि सुवर्गो लोकः । हुत्वाऽभि

जु॑होति । यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गल्लो॒कङ्ग॑मयि॒त्वा । तेज॑सा॒ सम॑र्धयति । यज॑मानो॒ वा एक॑कपालः । सु॒व॒र्गो लो॒क आ॑हव॒नीयः॑ ।। 24 ।। 1.6.3.7 यदेक॑कपालमाहव॒नीये॑ जु॒होति॑ । यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गल्लो॒कङ्ग॑मयति । यद्धस्ते॑न जुहु॒यात् । सु॒व॒र्गाल्लो॒काद्यज॑मान॒मव॑विध्येत् । स्रु॒चा जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । यत्प्राङ्घ्वे॑त । दे॒व॒लो॒कम॒भिज॑येत् । यद्द॑क्षि॒णा पि॑तृलो॒कम् । यत्प्र॒त्यक् ।। 25 ।। 1.6.3.8 रक्षा॑ꣳसि य॒ज्ञꣳ ह॑न्युः । यदुदङ्ङ्ः । म॒नु॒ष्य॒लो॒कम॒भिज॑येत् । प्रति॑ष्ठितो होत॒व्यः॑ । एक॑कपाल॒ꣳवै प्र॑ति॒तिष्ठ॑न्त॒न्द्यावा॑पृथि॒वी अनु॒ प्रति॑तिष्ठतः । द्यावा॑पृथि॒वी ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तून् य॒ज्ञः । य॒ज्ञय्यँज॑मानः । यज॑मानं प्र॒जाः । तस्मा॒त्प्रति॑ष्ठितो होत॒व्यः॑ ।। 26 ।। 1.6.3.9 वा॒जिनो॑ यजति । अ॒ग्निर्वा॒युस्सूर्यः॑ । ते वै वा॒जिनः॑ । तानेव तद्य॑जति । अथो॒ खल्वा॑हुः । छन्दा॑ꣳसि॒ वै वा॒जिन॒ इति॑ । तान्ये॒व तद्य॑जति । ऋ॒रुस्सा॒मे वा इन्द्र॑स्य॒ हरी॑ सोम॒पानौ॑ । तयो॑ꣳ परि॒धय॑ आ॒धान॑म् ।

वाजि॑नं भागधेय॑म् ।। 27 ।। 1.6.3.10 यदप्र॑हृत्य परि॒धीञ्जु॑हु॒यात् । अ॒न्तरा॑धानाभ्याङ्घा॒सं प्रय॑च्छेत् । प्र॒हृत्य॑ परि॒धीञ्जु॑होति । निरा॑धानाभ्यामे॒व घा॒सं प्रय॑च्छति । ब॒र्हिषि॑ विषि॒श्चन्वाजि॑न॒मा न॑यति । प्र॒जा वै ब॒र्हिः । रेतो॒ वाजि॑नम् । प्र॒जास्वे॒व रेतो॑ दधाति । स॒मु॒प॒हूय॑ भक्षयन्ति । ए॒तथ्सो॑मपीथा॒ ह्येते॑ । अथो॑ आ॒त्मन्ने॒व रेतो॑ दधते । यज॑मान उत्त॒मो भ॑क्षयति । प॒शवो॒ वै वाजि॑नम् । यज॑मान ए॒व प॒शून्प्रति॑ष्ठापयन्ति ।। 28 ।। 1.6.4.0 नि॒रु॒प्यन्ते॑ भवतो॒ भव॑ति मेध्य॒त्वाय॑ रुन्धे॒ षट्च॑ ।। 4 ।। 1.6.4.1 प्र॒जाप॑तिस्सवि॒ता भू॒त्वा प्र॒जा अ॑सृजत । ता ए॑न॒मत्य॑मन्यन्त । ता अ॑स्मा॒दपा॑क्रामन् । ता वरु॑णो भू॒त्वा प्र॒जा वरु॑णेनाग्राहयत् । ताः प्र॒जा वरु॑णगृहीताः । प्र॒जाप॑तिं॒ पुन॒रुपा॑धावन्ना॒थमि॒च्छमा॑नाः । स ए॒तान्प्र॒जाप॑तिर्वरुणप्रघा॒सान॑पश्यत् । तान्निर॑वपत् । तैर्वै स प्र॒जा व॑रुणपा॒शाद॑मुञ्चत् । यद्वरु॑णप्रघा॒सा नि॑रु॒प्यन्ते॑ ।। 29 ।। 1.6.4.2 प्र॒जाना॒मव॑रुणग्राहाय

। तासान्दक्षिणो बाहुर्न्यक्र आसीत् । सव्यꣳ प्रसृतः । स एतान्द्वितीयान्दक्षिणतो वेदिमुदहन्न् । ततो वै स प्रजानान्दक्षिणं बाहुं प्रासारयत् । यद्द्वितीयान्दक्षिणतो वेदिमुद्धन्ति । प्रजानामेव तद्यजमानो दक्षिणं बाहुं प्रसारयति । तस्माच्चातुर्मास्ययाज्यमुष्मिंल्लोक उभयाबाहुः । यज्ञाभिजितꣳ ह्यस्य । पृथमात्राद्वेदी असंभिन्ने भवतः ।। 30 ।। 1.6.4.3 तस्मात्पृथमात्रव्यँꣳसौ । उत्तरस्याद्वैद्यामुत्तरवेदिमुप वपति । पशवो वा उत्तरवेदिः । पशूनेवावरुन्धे । अथो यज्ञपुरुषोऽनन्तरित्यै । एतद्ब्राह्मणान्येव पञ्च हवीꣳषि । अथैष ऐन्द्राग्नो भवति । प्राणापानौ वा एतौ देवानाम् । यदिन्द्राग्नी । यदैन्द्राग्नो भवति ।। 31 ।। 1.6.4.4 प्राणापानावेवावरुन्धे । ओजो बलवाँ एतौ देवानाम् । यदिन्द्राग्नी । यदैन्द्राग्नो भवति । ओजो बलमेवावरुन्धे । मारुत्यामिक्षा भवति । वारुण्यामिक्षा । मेषी च मेषश्च भवतः । मिथुना एव प्रजा वरुणपाशान्मुञ्चति । लोमशौ भवतो

मेध्य॒त्वाय॑ ।। 32 ।। 1.6.4.5 श॒मी॒प॒र्णान्युप॑ वपति । घा॒स॒मे॒वाभ्या॒मपि॑ यच्छति । प्र॒जाप॑तिम॒न्नाद्य॒न्नोपा॑नमत् । स ए॒तेन॑ श॒तेध्मे॑न ह॒विषा॒ऽन्नाद्य॒मवा॑रुन्ध । यत्प॑रश्श॒तानि॑ शमीप॒र्णानि॒ भव॑न्ति । अ॒न्नाद्य॒स्यावा॑रुद्ध्यै । सौ॒म्यानि॒ वै क॒रीरा॑णि । सौ॒म्या खलु॒ वा आहु॑तिर्दि॒वो वृष्टि॑ञ्च्यावयति । यत्क॒रीरा॑णि॒ भव॑न्ति । सौ॒म्ययै॒वाहु॑त्या दि॒वो वृष्टि॒मव॑रुन्धे । का॒य एक॑कपालो भवति । प्र॒जानाँ॑ङ्कि॒न्त्वाय॑ । प्र॒ति॒पू॒रु॒षङ्क॑रम्भपा॒त्राणि॑ भवन्ति । जा॒ता ए॒व प्र॒जा व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति । एक॒मति॑रिक्तम् । ज॒नि॒ष्यमा॑णा ए॒व प्र॒जा व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति ।। 33 ।। 1.6.5.0 क॒रोति॑ ग्राहयत्याहव॒नीय॒स्तिष्ठ॑ञ्जुहोत्य॒पो॑ऽवभृ॒थमवै॑ति धत्ते ।। 5 ।। 1.6.5.1 उत्त॑रस्या॒ द्वैद्या॑म॒न्यानि॑ ह॒वीꣳषि॑ सादयति । दक्षि॑णायां मारु॒तीम् । अ॒प॒धु॒रमे॒वैना॑ युनक्ति । अथो॒ ओज॑ ए॒वासा॒मव॑ हरति । तस्मा॒द्ब्रह्म॑णश्च क्ष॒त्राच्च॒ विशो॑ऽन्यतोऽपक्र॒मिणीः॑ । मा॒रु॒त्या पूर्व॑या॒ प्रच॑रति । अनृ॑तमे॒वाव॑ यजते । वा॒रु॒ण्योत्त॑रया । अ॒न्त॒त ए॒व

वरु॑ण॒मव॑ यजते । यदे॒वाध्व॒र्युꣳ क॒रोति॑ ।। 34 ।। 1.6.5.2 तत्प्र॑तिप्रस्था॒ता क॑रोति । तस्मा॒द्यच्छ्रेया॑न्क॒रोति॑ । तत्पापी॑यान्करोति । पत्नी॑ँवाँचयति । मेध्या॑मे॒वैना॑ङ्करोति । अथो॒ तप॑ ए॒वैना॒मुप॑ नयति । यज्जा॒रꣳ सन्त॒न्न प्र॑ब्रू॒यात् । प्रि॒यं ज्ञा॒तिꣳ रु॑न्ध्यात् । अ॒सौ मे॑ जा॒र इति॒ निर्दि॑शेत् । नि॒र्दिश्यै॒वैन॑ं वरुणपा॒शेन॑ ग्राहयति ।। 35 ।। 1.6.5.3 प्र॒घा॒स्यान्॑ हवामह॒ इति॒ पत्नी॑मु॒दान॑यति । अह्व॑ते॒वैना॑म् । यत्पत्नी॑ पुरोनुवा॒क्या॑मनुब्रू॒यात् । निर्वी॑र्यो॒ यज॑मानस्स्यात् । यज॑मा॒नोऽन्वा॑ह । आ॒त्मन्ने॒व वी॒र्य॑न्धत्ते । उ॒भौ या॒ज्याꣳ॑ सवीर्य॒त्वाय॑ । यद्ग्रा॒मे॒ यदर॑ण्य॒ इत्या॑ह । य॒थो॒दि॒तमे॒व वरु॑ण॒मव॑ यजते । य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो॑ वा आ॑हव॒नीयः॑ ।। 36 ।। 1.6.5.4 भ्रा॒तृ॒व्य॒दे॒व॒त्यो॑ दक्षि॑णः । यदा॑हव॒नीये॑ जुहु॒यात् । यज॑मानव्वँरुणपा॒शेन॑ ग्राहयेत् । दक्षि॑णे॒ऽग्नौ जु॑होति । भ्रातृ॑व्यमे॒व व॑रुणपा॒शेन॑ ग्राहयति । शूर्पे॑ण जुहोति । अन्य॑मे॒व वरु॑ण॒मव॑ यजते । शी॒र्ष॒न्नधि॑ नि॒धाय॑

जुहोति । शी॒ऽष॒त ए॒व वरु॑ण॒मव॑ यजते । प्र॒त्यङ्तिष्ठ॑ञ्जुहोति ।। 37 ।। 1.6.5.5 प्र॒त्यङ्ङे॒ऽव व॑रुणपा॒शान्निर्मु॑च्यते । अक्र॒न्कर्म॑ कर्म॒कृत॒ इत्या॑ह । दे॒वानृ॒णन्नि॑रव॒दाय॑ । अ॒नृ॒णा गृ॒हानुप॒ प्रेतेति॒ वावैतदा॑ह । वरु॑णगृहीत॒वाँ ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ । यद्यजु॑षा गृही॒तस्या॑ति॒रिच्य॑ते । तुषा॑श्च निष्का॒सश्च॑ । तुषै॑श्च निष्का॒सेन॑ चावभृ॒थमवै॑ति । वरु॑णगृहीतेनै॒व वरु॑ण॒मव॑यजते । अ॒पो॑ऽवभृ॒थमवै॑ति ।। 38 ।। 1.6.5.6 अ॒प्सु वै वरु॑णः । सा॒क्षादे॒व वरु॑ण॒मव॑यजते । प्रति॑युतो॒ वरु॑णस्य॒ पाश॒ इत्या॑ह । व॒रु॒ण॒पा॒शादे॒व निर्मु॑च्यते । अप्र॑तीक्ष॒मा य॑न्ति । वरु॑णस्या॒न्तऽहि॑त्यै । एधो॑ऽष्येधिषी॒महीत्या॑ह । स॒मिधै॒वाग्निन्न॑म॒स्यन्त॑ उ॒पाय॑न्ति । तेजो॑ऽसि॒ तेजो॒ मयि॑ धे॒हीत्या॑ह । तेज॑ ए॒वात्मन्ध॑त्ते ।। 39 ।। 1.6.6.0 असु॑रा अश्रयन्गृहमे॒धीय॑ञ्च॒रुन्निर॑वपन्नजुहवुर॒न्वाहेडा॑न्तो भवति॒ द्वे च॑ ।। 6 ।। 1.6.6.1 दे॒वा॒सु॒रास्सय्यँ॑त्ता आसन्न् । सो॑ऽग्निर॑ब्रवीत् । ममे॒यमनी॑कवती त॒नूः । तां प्री॑णीत । अथासु॑रान॒भि भ॑विष्य॒थेति॑ । ते दे॒वा अ॒ग्नयेऽनी॑कवते

पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर॑वपन् । सोऽग्निरनी॑कवा॒न्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॑न प्री॒तः । च॒तु॒र्धाऽनी॑कान्यजनयत । ततो॑ दे॒वा अभ॑वन् । पराऽसु॑राः ।। 40 ।। 1.6.6.2 यद॒ग्नयेऽनी॑कवते पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालन्नि॒र्वप॑ति । अ॒ग्निमे॒वानी॑कवन्त॒ꣳ स्वेन॑ भाग॒धेये॑न प्रीणाति । सोऽग्निरनी॑कवा॒न्थ्स्वेन॑ भाग॒धेये॑न प्री॒तः । च॒तु॒र्धाऽनी॑कानि जनयते । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्योऽग्निरनी॑कवान् । तस्य॑ र॒श्मयोऽनी॑कानि । सा॒कꣳ सूर्ये॑णोद्य॒ता निर्व॑पति । सा॒क्षादे॒वास्मा॒ अनी॑कानि जनयति । तेऽसु॑रा॒ः परा॑जिता॒ यन्तः॑ । द्यावा॑पृथि॒वी उपा॑श्रयन् ।। 41 ।। 1.6.6.3 ते दे॒वा म॒रुद्भ्यस्सान्तप॒नेभ्य॑श्च॒रुन्निर॑वपन् । यन्म॒रुद्भ्यस्सान्तप॒नेभ्य॑श्च॒रुन्नि॒र्वप॑ति । द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मे॒व तदु॑भ॒यतो॒ यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्या॒न्थ्सन्त॑पति । म॒ध्यन्दि॑ने॒ निर्व॑पति । तद्धि॒ हि तेख्ष्ण॑ष्ठ॒न्तप॑ति । च॒रुर्भ॑वति । स॒र्वत॑ ए॒वैना॒न्थ्सन्त॑पति । ते दे॒वाश्श्वो॑विजा॒यिन॒स्सन्तः॑ । सर्वा॑सान्दु॒ग्धे गृ॑हमे॒धीय॑श्च॒रुन्निर॑वपन् ।। 42 ।। 1.6.6.4 आशि॑ता ए॒वाद्योप॑वसाम । कस्य॒ वाऽहे॒दम् । कस्य॑ वा॒

श्वो भवितेति । स शृतोऽभवत् । तस्याहुतस्य नाश्नन् । न हि देवा अहुतस्याश्नन्ति । तेऽब्रुवन् । कस्मा इमꣳ होष्याम इति । मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्य इत्यब्रुवन् । तं मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्योऽजुहवुः ।। 43 ।। 1.6.6.5 ततो देवा अभवन् । पराऽसुराः । यस्यैवम्विदुषो मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो गृहे जुह्वति । भवत्यात्मना । पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति । यद्वै यज्ञस्य पाकत्रा क्रियते । पशव्यन्तत् । पाकत्रा वा एतत्क्रियते । यन्नेध्माबर्हिर्भवति । न सामिधेनीरन्वाह ।। 44 ।। 1.6.6.6 न प्रयाजा इज्यन्ते । नानूयाजाः । य एवम्वेद । पशुमान्भवति । आज्यभागौ यजति । यज्ञस्यैव चक्षुषी नान्तरेति । मरुतो गृहमेधिनो यजति । भागधेयेनैवैनान्थ्समर्धयति । अग्निꣳस्विष्टकृतय्यँजति प्रतिष्ठित्यै । इडान्तो भवति । पशवो वा इडा । पशुष्वेवोपरिष्टात्प्रतितिष्ठति ।। 45 ।। 1.6.7.0 ऋध्यतेऽभ्यञ्जते जुहोति वृणामहै भवत्यष्टौ च ।। 7 ।। 1.6.7.1 यत्पत्नी गृहमेधीयस्याश्नीयात् ।

गृ॒ह॒मे॒ध्ये॑व स्या॑त् । वि त्व॑स्य य॒ज्ञ ऋ॑ध्येत । यन्नाश्ञी॒यात् । अगृ॑हमेधी स्यात् । नास्य॑ य॒ज्ञो व्यृ॑द्ध्येत । प्रति॑वेशं पचेयुः । तस्या॑श्ञीयात् । गृ॒ह॒मे॒ध्ये॑व भ॑वति । नास्य॑ य॒ज्ञो व्यृ॑द्ध्यते ।। 46 ।। 1.6.7.2 ते दे॒वा गृ॑हमे॒धीये॑ने॒ष्ट्वा । आशि॑ता अभवन् । आञ्ज॑ता॒भ्य॑ञ्जत । अनु॑ व॒त्सान॑वासयन् । तेभ्योऽसु॑राः ख्षुधं॒ प्राहि॑ण्वन् । सा दे॒वेषु॑ लो॒कमवि॑त्वा । असु॑रा॒न्पुन॑रगच्छत् । गृ॒ह॒मे॒धीये॑ने॒ष्ट्वा । आशि॑ता भवन्ति । आञ्ज॑ते॒ऽभ्य॑ञ्जते ।। 47 ।। 1.6.7.3 अनु॑ व॒त्सान् वा॑सयन्ति । भ्रातृ॑व्याये॒व तद्यज॑मानः॒ ख्षुधं॒ प्रहि॑णोति । ते दे॒वा गृ॑हमे॒धीये॑ने॒ष्ट्वा । इन्द्रा॑य निष्का॒सन्न्य॑दधुः । अ॒स्मानेव श्व इन्द्रो॒ निहि॑तभाग उपावर्ति॒तेति॑ । तानिन्द्रो॒ निहि॑तभाग उ॒पाव॑र्तत । गृ॒ह॒मे॒धीये॑ने॒ष्ट्वा । इन्द्रा॑य निष्का॒सन्निद॑ध्यात् । इन्द्र॑ ए॒वैन॒न्निहि॑तभाग उ॒पाव॑र्तते । गार्ह॑पत्ये जुहोति ।। 48 ।। 1.6.7.4 भा॒ग॒धेये॑ने॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति । ऋ॒ष॒भमाह्व॑यति । व॒ष॒ट्का॒र ए॒वास्य॒ सः । अथो॑ इन्द्रि॒यमे॒व तद्वी॒र्य॑ꣳ यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्य॑स्य वृङ्क्ते । इन्द्रो॑ वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा । परा॑

परा॒वत॑मगच्छत् । अपा॑राध॒मिति॒ मन्य॑मानः । सोऽब्रवीत् । क इ॒दव्वे॑दिँष्य॒तीति॑ । तेऽब्रुवन्म॒रुतो॒ वर॑व्वृँणामहै ।। 49 ।। 1.6.7.5 अथ॑ व॒यव्वे॑दाम । अ॒स्मभ्य॑मे॒व प्र॑थ॒मꣳ ह॒विर्निरु॑प्याता॒ इति॑ । त ए॑न॒मध्य॑क्रीडन् । तत्क्री॒डिना॑ङ्क्रीडि॒त्वम् । यन्म॒रुद्भ्य॑ꣳ क्री॒डिभ्य॑ꣳ प्रथ॒मꣳ ह॒विर्निरु॒प्यते॒ विजि॑त्यै । सा॒कꣳ सूर्य॑णोद्य॒ता निर्व॑पति । ए॒तस्मि॒न्वै लो॒क इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्थ्समृ॑द्ध्यै । ए॒तद्ब्रा॑ह्मणान्ये॒व पञ्च॑ ह॒वीꣳषि॑ । ए॒तद्ब्रा॑ह्मण ऐन्द्रा॒ग्नः । अथै॒ष ऐ॒न्द्रश्च॒रुर्भ॑वति ।। 50 ।। 1.6.7.6 उ॒द्धारव्वाँ ए॒तमिन्द्र॒ उद॑हरत । वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा । अ॒न्यासु॑ दे॒वता॒स्वधि॑ । यदे॒ष ऐ॒न्द्रश्च॒रुर्भ॑व॑ति । उ॒द्धा॒रमे॒व तय्यँज॑मान॒ उद्ध॑रते । अ॒न्यासु॑ प्र॒जास्वधि॑ । वै॒श्व॒क॒र्म॒ण एक॑कपालो भवति । विश्वा॑न्ये॒व तेन॒ कर्मा॑णि॒ यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे ।। 51 ।। 1.6.8.0 नि॒रव॑दयते पितृ॒मान॑ग्निष्वा॒त्ता एक॒योप॑ मन्थ॒त्यखा॑ता भवति मनु॒ष्या॑णां पद्यन्ते परिद॒ध्यान्मी॑यते॒ पञ्च॑ च ।। 8 ।। 1.6.8.1 वै॒श्व॒दे॒वेन॒ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत । ता

वरुणप्रघासैर्वरुणपाशादमुञ्चत् । साकमेधैः प्रत्यस्थापयत् । त्र्यम्बकै रुद्रन्निरवादयत । पितृयज्ञेन सुवर्गल्लोँकमगमयत् । यद्वैश्वदेवेन यजते । प्रजा एव तद्यजमानस्सृजते । ता वरुणप्रघासैर्वरुणपाशान्मुञ्चति । साकमेधैः प्रतिष्ठापयति । त्र्यम्बकै रुद्रन्निरवदयते ।। 52 ।। 1.6.8.2 पितृयज्ञेन सुवर्गल्लोँकङ्गमयति । दक्षिणतः प्राचीनावीती निर्वपति । दक्षिणावृद्धि पितृणाम् । अनादृत्य तत् । उत्तरत एवोपवीय निर्वपेत् । उभये हि देवाश्च पितरश्चेज्यन्ते । अथो यदेव दक्षिणार्धेऽधि श्रयति । तेन दक्षिणावृत् । सोमाय पितृमते पुरोडाशः षट्कपालन्निर्वपति । सवँथ्सरो वै सोमः पितृमान् ।। 53 ।। 1.6.8.3 सवँथ्सरमेव प्रीणाति । पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यो धानाः । मासा वै पितरो बर्हिषदः । मासानेव प्रीणाति । यस्मिन्वा ऋतौ पुरुषः प्रमीयते । सोऽस्यामुष्मिल्लोँके भवति । बहुरूपा धाना भवन्ति । अहोरात्राणामभिजित्यै । पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्यो मन्थम्

। अ॒र्ध॒मा॒सा वै पि॒तरो॑ऽग्निष्वा॒त्ताः ।। 54 ।। 1.6.8.4 अ॒र्ध॒मा॒सा॒नेव प्री॑णाति । अ॒भि॒वा॒न्या॑यै दु॒ग्धे भ॑वति । सा हि पि॑तृदेव॒त्य॑न्दु॒हे । यत्पू॒र्णम् । तन्म॑नु॒ष्या॑णाम् । उ॒प॒र्य॒र्धो दे॒वाना॑म् । अ॒र्धꣳ पि॑तृ॒णाम् । अ॒र्ध उप॑मन्थति । अ॒र्धो हि पि॑तृ॒णाम् । एक॒योप॑मन्थति ।। 55 ।। 1.6.8.5 एका॒ हि पि॑तृ॒णाम् । द॒क्षि॒णोप॑मन्थति । द॒क्षि॒णावृ॒द्धि पि॑तृ॒णाम् । अना॑र॒भ्योप॑मन्थति । तद्धि पि॒तॄ॒न्गच्छ॑ति । इ॒मान्दिश॒ब्वैँदि॒मुद्ध॑न्ति । उ॒भये॒ हि दे॒वाश्च॑ पि॒तर॑श्चे॒ज्यन्ते॑ । चतु॑स्स्रक्तिर्भवति । सर्वा॒ ह्यनु॒ दिश॑ꣳ पि॒तर॑ः । अखा॑ता भवति ।। 56 ।। 1.6.8.6 खा॒ता हि दे॒वाना॑म् । म॒ध्य॒तो॑ऽग्निराधी॑यते । अ॒न्त॒तो हि दे॒वाना॑माधी॒यते॑ । वऱ्षी॑यानि॒ध्म इ॒ध्माद्भ॑वति॒ व्यावृ॑त्त्यै । परि॑श्रयति । अ॒न्तर्हि॑तो॒ हि पि॑तृलो॒को म॑नुष्यलो॒कात् । यत्परु॑षि दि॒नम् । तद्दे॒वाना॑म् । यद॑न्त॒रा । तन्म॑नु॒ष्या॑णाम् ।। 57 ।। 1.6.8.7 यथ्समू॑लम् । तत्पि॑तृ॒णाम् । समू॑लं ब॒र्हिर्भ॑वति॒ व्यावृ॑त्त्यै । द॒क्षि॒णा स्तृ॑णाति । द॒क्षि॒णावृ॒द्धि

पि॑तॄणाम् । त्रिꣳ पर्ये॑ति । तृ॒तीये॒ वा इ॒तो लो॒के पि॒तरः॑ । तानेॗव प्री॑णाति । त्रिꣳ पुन॒ꣳ पर्ये॑ति । षट्थ्सं प॑द्यन्ते ।। 58 ।। 1.6.8.8 षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूनेॗव प्री॑णाति । यत्प्र॑स्त॒रय्यँजु॑षा गृह्णी॒यात् । प्र॒मायु॑को॒ यज॑मानस्स्यात् । यन्न गृ॑ह्णी॒यात् । अ॒ना॒य॒त॒नस्स्या॑त् । तू॒ष्णीमे॒व न्य॑स्येत् । न प्र॒मायु॑को॒ भव॑ति । नाना॑यत॒नः । यत्रीन्प॑रि॒धीन्प॑रिद॒ध्यात् ।। 59 ।। 1.6.8.9 मृ॒त्युना॒ यज॑मानं॒ परि॑गृह्णीयात् । यन्न प॑रिद॒ध्यात् । रक्षाꣳ॑सि य॒ज्ञꣳ ह॑न्युः । द्वौ प॑रि॒धी परि॑दधाति । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अथो॑ मृ॒त्योरे॒व यज॑मान॒मुथ्सृ॑जति । यत्रीणि॑ त्रीणि ह॒वीꣳष्यु॑दा॒हरे॑युः । त्रय॑स्त्रय एषाꣳ सा॒कं प्रमी॑येरन्न् । एकै॑कमनू॒चीना॑न्यु॒दाह॑रन्ति । एकै॑क ए॒वैषा॑म॒न्वञ्चꣳ प्रमी॑यते । क॒शिपु॑ कशिप॒व्या॑य । उ॒प॒बर्ह॑णमुपबर्ह॒ण्या॑य । आञ्ज॑नमाञ्ज॒न्या॑य । अ॒भ्यञ्ज॑नमभ्यञ्ज॒न्या॑य । य॒था॒भा॒गमे॒वैना॑न्प्रीणाति ।। 60 ।। 1.6.9.0 होता॑र॒माज्य॑भागौ यजति॒ सन्त॑त॒मव॑द्यति॒ व्यावृ॑त्त्यै बर्हि॒षदो॑ यजति॒ तमे॒व तद्य॑ज॒त्यनु॒

निष्क्रा॑मन्त्याहैनानृ॒तवो॒ नव॑ च ।। 9 ।। 1.6.9.1 अ॒ग्नये॑ दे॒वेभ्य॑ꣳ पि॒तृभ्य॑स्समि॒ध्यमा॑ना॒यानु॑ ब्रू॒हीत्या॑ह । उ॒भये॒ हि दै॒वाश्च॑ पि॒तर॑श्चे॒ज्यन्ते॑ । एका॒मन्वा॑ह । एका॒ हि पि॑तृ॒णाम् । त्रिरन्वा॑ह । त्रिऱ्हि दे॒वाना॑म् । आ॒घा॒रावाघा॑रयति । य॒ज्ञ॒प॒रुषो॒रन॑न्तरित्यै । नाऱ्षे॒यव्वृँ॑णीते । न होता॑रम् ।। 61 ।। 1.6.9.2 यदा॑ऱ्षे॒यं वृ॑णी॒त । यद्धोता॑रम् । प्र॒मायु॑को॒ यज॑मानस्स्यात् । प्र॒मायु॑को॒ होता॑ । तस्मा॒न्न वृ॑णीते । यज॑मानस्य॒ होतु॑र्गोपी॒थाय॑ । अप॑ बऱ्हिषꣳ प्रया॒जान् य॑जति । प्र॒जा वै ब॒र्॒हिः । प्र॒जा ए॒व मृ॒त्योरुथ्सृ॑जति । आज्य॑भागौ यजति ।। 62 ।। 1.6.9.3 य॒ज्ञस्यै॒व चक्षु॑षी॒ नान्तरे॑ति । प्रा॒ची॒ना॒वी॒ती सोम॑य्यँजति । पि॒तृ॒दे॒व॒त्या॑ हि । ए॒षाऽऽहु॑तिः । पञ्च॒कृत्वोऽव॑ द्यति । पञ्च॒ ह्ये॑ता दे॒वताः॑ । द्वे पु॑रोऽनुवा॒क्ये॑ । या॒ज्या॑ दे॒वता॑ वषट्का॒रः । ता ए॒व प्री॑णाति । सन्त॑त॒मव॑ द्यति ।। 63 ।। 1.6.9.4 ऋ॒तू॒नाꣳ सन्त॑त्यै । प्रैवैभ्य॒ꣳ पूर्व॑या पुरोऽनुवा॒क्य॑याऽऽह । प्रण॑यति द्वि॒तीय॑या । ग॒मय॑ति या॒ज्य॑या । तृ॒तीये॒ वा इ॒तो लो॒के

पि॒तरः॑ । अह्न॑ ए॒वैना॒न्पूर्व॑या पुरोऽनुवा॒क्य॑या॒ऽत्याना॑यति । रात्रि॑यै द्वि॒तीय॑या । ऐवैनान् या॒ज्य॑या गमयति । द॒क्षि॒णतो॑ऽव॒दाय॑ । उद॒ङ्ङुति॑ क्रामति॒ व्यावृ॑त्त्यै ।। 64 ।। 1.6.9.5 आ स्व॒धेत्याश्रा॑वयति । अस्तु॑ स्व॒धेति॑ प्र॒त्याश्रा॑वयति । स्व॒धा नम॒ इति॒ वष॑ट्करोति । स्व॒धा॒का॒रो हि पि॑तॄ॒णाम् । सोम॒मग्रे॑ यजति । सोम॑प्रयाजा॒ हि पि॒तरः॑ । सोम॑ पितृ॒मन्त॑य्यँजति । स॒ब्बँ॒थ्स॒रो वै सोम॑ꣳ पितृ॒मान् । स॒ब्बँ॒थ्स॒रमे॒व तद्य॑जति । पि॒तॄ॒न्ब॑र्हि॒षदो॑ यजति ।। 65 ।। 1.6.9.6 ये वै यज्वा॑नः । ते पि॒तरो॑ बर्हि॒षदः॑ । तानेव तद्य॑जति । पि॒तॄ॒न॑ग्निष्वा॒त्तान् य॑जति । ये वा अय॑ज्वानो गृहमे॒धिनः॑ । ते पि॒तरो॑ऽग्निष्वा॒त्ताः । तानेव तद्य॑जति । अ॒ग्निङ्क॑व्य॒वाह॑नय्यँजति । य ए॒व पि॑तृ॒णाम॒ग्निः । तमे॒व तद्य॑जति ।। 66 ।। 1.6.9.7 अथो॒ यथा॒ऽग्निꣳ स्वि॑ष्ट॒कृत॒य्यँज॑ति । ता॒दृगे॒व तत् । ए॒तत्ते॑ तत॒ ये च॒ त्वामन्विति॑ ति॒सृषु॑ स्र॒क्तीषु॒ निद॑धाति । तस्मा॒दा तृ॒तीया॒त्पुरु॑षा॒न्नाम॒ न गृ॑ह्णन्ति । ए॒तावं॑न्तो॒

हीज्यन्ते॑ । अत्र॑ पितरो यथाभा॒गं म॑न्दध्व॒मित्या॑ह । ह्लीका॒ हि पि॒तरः॑ । उद॑ञ्चो॒ निष्क्रा॑मन्ति । ए॒षा वै म॑नु॒ष्या॑णा॒न्दिक् । स्वामे॒व तद्दिश॒मनु॒ निष्क्रा॑मन्ति ।। 67 ।। 1.6.9.8 आ॒ह॒व॒नीय॒मुप॑तिष्ठन्ते । न्ये॑वास्मै॒ तद्ध्रु॑वते । यथ्स॒त्या॑हव॒नीये॑ । अथा॒न्यत्र॒ चर॑न्ति । आतमि॑तो॒रुप॑तिष्ठन्ते । अ॒ग्निमे॒वोप॑द्र॒ष्टार॑ङ्कृ॒त्वा । पि॒तॄन्नि॒रव॑दयन्ते । अन्त॒वाँ ए॒ते प्रा॒णाना॑ङ्गच्छन्ति । य आतमि॑तोरुप॒ तिष्ठ॑न्ते । सु॒स॒न्दृश॑न्त्वा व॒यमित्या॑ह ।। 68 ।। 1.6.9.9 प्रा॒णो वै सु॑स॒न्दृक् । प्रा॒णमे॒वात्मन्द॑धते । योजा॒ न्वि॑न्द्र ते॒ हरी॒ इत्या॑ह । प्रा॒णमे॒व पुन॑रयुक्त । अक्ष॒न्नमी॑मदन्त॒ हीति॒ गाऱ्ह॑पत्य॒मुप॑तिष्ठन्ते । अक्ष॒न्नमी॑मद॒न्ताथ॒ त्वोप॑तिष्ठामह॒ इति॒ वावैतदा॑ह । अमी॑मदन्त पि॒तर॑स्सो॒म्या इत्य॒भि प्रप॑द्यन्ते । अमी॑मदन्त पि॒तरोऽथ॑ त्वा॒ऽभि प्रप॑द्यामह॒ इति॒ वावैतदा॑ह । अ॒पꣳ परि॑षिञ्चति । मा॒र्जय॑त्ये॒वैनान्॑ ।। 69 ।। 1.6.9.10 अथो॑ त॒र्पय॑त्ये॒व । तृप्य॑ति प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । य ए॒वव्वेँद॑ । अप॑ बऱ्हिषावनूया॒जौ य॑जति । प्र॒जा वै ब॒र्॒हिः । प्र॒जा ए॒व

मृत्योरुथ्सृ॑जति । चतुरः॑ प्रयाजान् य॑जति । द्वावं॑नूयाजौ । षट्थ्सं प॑द्यन्ते । षड्वा ऋतवः॑ । ऋतूनेव प्री॑णाति । न पत्न्यन्वा॑स्ते । न सय्याँ॑जयन्ति । यत्पत्न्यन्वासी॑त । यथ्सं॑य्याँजये॑युः । प्रमायु॑का स्यात् । तस्मान्नान्वा॑स्ते । न सय्याँ॑जयन्ति । पत्नि॑यै गोपीथाय॑ ।। 70 ।। 1.6.10.0 यन्ति ब्रूयान्निरव॑दयते शास्ते सिञ्चति षट्वं ।। 10 ।। 1.6.10.1 प्रतिपूरुषमेक॑कपालान्निर्व॑पति । जाता एव प्रजा रुद्रान्निरव॑दयते । एकमति॑रिक्तम् । जनिष्यमा॑णा एव प्रजा रुद्रान्निरव॑दयते । एक॑कपाला भवन्ति । एकधैव रुद्रन्निरव॑दयते । नाभिघा॑रयति । यद॑भिघारयेत् । अन्तरवचारिण॑ः रुद्रङ्कुर्यात् । एको॑ल्मुकेन॑ यन्ति ।। 71 ।। 1.6.10.2 तद्धि रुद्रस्य॑ भागधेयम् । इमान्दिश॑य्यँन्ति । एषा वै रुद्रस्य दिक् । स्वाया॑मेव दिशि रुद्रन्निरव॑दयते । रुद्रो वा अ॑पशुका॑या आहु॑त्यै नाति॑ष्ठत । असौ ते॑ पशुरिति निर्दि॑शेद्यन्द्विष्यात् । यमेव द्वेष्टि॑ । तम॑स्मै

प॒शुन्निर्दि॑शति । यदि॒ न द्वि॒ष्यात् । आ॒खुस्ते॑ प॒शुरिति॑ ब्रूयात् ।। 72 ।। 1.6.10.3 न ग्रा॒म्यान्प॒शून् हि॒नस्ति॑ । नार॒ण्यान् । च॒तु॒ष्प॒थे जु॑होति । ए॒ष वा अ॑ग्नी॒नां पर्ब्बी॑शो॒ नाम॑ । अ॒ग्नि॒वत्ये॒व जु॑होति । म॒ध्य॒मेन॑ प॒र्णेन॑ जुहोति । स्रुग्घ्ये॑षा । अथो॒ खलु॑ । अ॒न्त॒मेने॒व हो॑त॒व्यँ॑म् । अ॒न्त॒त ए॒व रु॒द्रन्नि॒रव॑दयते ।। 73 ।। 1.6.10.4 ए॒ष ते॑ रुद्र भा॒गस्स॒ह स्वस्राऽम्बि॑क॒येत्या॑ह । श॒रद्वा अ॒स्याम्बि॑का॒ स्वसा॑ । तया॒ वा ए॒ष हि॑नस्ति । यꣳ हि॒नस्ति॑ । तयै॒वैनꣳ॑ स॒ह श॑मयति । भे॒ष॒जङ्गव॒ इत्या॑ह । याव॑न्त ए॒व ग्रा॒म्याꣳ प॒शवः॑ । तेभ्यो॑ भेष॒जङ्क॑रोति । अवा॑म्ब रु॒द्रम॑दिम॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते ।। 74 ।। 1.6.10.5 त्र्य॑म्बकय्यँजामह॒ इत्या॑ह । मृ॒त्योर्मु॑क्षीय॒ माऽमृता॒दिति॒ वावैतदा॑ह । उत्कि॑रन्ति । भग॑स्य लीफ्सन्ते । मूते॑कृ॒त्वाऽऽस॑जन्ति । यथा॒ जन॑य्य॒ँतेऽव॒सङ्क॑रोति॑ । ता॒दृगे॒व तत् । ए॒ष ते॑ रुद्र भा॒ग इत्या॑ह नि॒रव॑त्त्यै । अप्र॑तीक्ष॒मा य॑न्ति । अ॒पꣳ परि॑षिञ्चति । रु॒द्रस्या॒न्तर्हि॑त्यै

। प्र वा एतेऽस्माल्लोकाच्च्यवन्ते । ये त्र्यम्बकैश्चरन्ति । आदित्यश्चरुं पुनरेत्य निर्वपति । इयद्वाँ अदितिः । अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति ।। 75 ।। 1.7.0.0 एतद्ब्राह्मणानि धात्रे रत्निनान्देवसुवामर्थतो देवीर्दिशस्सोमस्येन्द्रस्य मित्रो दश ।। 10 ।। एतद्ब्राह्मणानि वैष्णवन्त्रिकपालमन्नवैं पूषा वाशास्स्थेत्याह दिशो व्यास्थापयत्युदङ्ङेत्य ब्रह्मा ३ न्त्वꣳ राजꣳश्चतुष्षष्टिः ।। एतद्ब्राह्मणानि प्रतितिष्ठति ।। 64 ।। हरिः ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। सप्तम प्रपाठकस्समाप्तः 1.7.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके सप्तमप्रपाठक प्रारंभः । हरिः ओम् ।। 1.7.1.0 यच्छति वरुणन्तृतीयवैंजित्या असृजत समृद्ध्यै हनो मित्रद्रुगिति हन्ति स्तृत्यै त्रीणि च ।। 1 ।। 1.7.1.1 एतद्ब्राह्मणान्येव पञ्च हवीꣳषि । अथेन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशन्द्वादशकपालन्निर्वपति । सवँथ्सरो वा इन्द्राशुनासीरः । सवँथ्सरेणैवास्मा अन्नमव रुन्धे । वायव्यं पयो भवति । वायुर्वै वृष्टैः प्रदापयिता । स एवास्मै वृष्टिं प्रदापयति । सौर्य

एकंकपालो भवति । सूर्येण वा अमुष्मिँल्लोके वृष्टिर्धृता । स एवास्मै वृष्टिन्नियच्छति ।। 1 ।। 1.7.1.2 द्वादशगवꣳ सीरन्दक्षिणा समृद्ध्यै । देवासुरास्सय्यँत्ता आसन् । ते देवा अग्निमब्रुवन् । त्वया वीरेणासुरानभिभवामेति । सोऽब्रवीत् । त्रेधाऽहमात्मानँविँकरिष्य इति । स त्रेधाऽऽत्मानव्व्यँकुरुत । अग्निन्तृतीयम् । रुद्रन्तृतीयम् । वरुणन्तृतीयम् ।। 2 ।। 1.7.1.3 सोऽब्रवीत् । क इदन्तुरीयमिति । अहमितीन्द्रोऽब्रवीत् । सन्तु सृजावहा इति । तौ समसृजेताम् । स इन्द्रस्तुरीयमभवत् । यदिन्द्रस्तुरीयमभवत् । तदिन्द्रतुरीयस्येन्द्रतुरीयत्वम् । ततो वै देवा व्यजयन्त । यदिन्द्रतुरीयन्निरुप्यते विजित्यै ।। 3 ।। 1.7.1.4 वहिनी धेनुर्दक्षिणा । यद्वहिनी । तेनाग्नेयी । यद्गौः । तेन रौद्री । यद्धेनुः । तेनैन्द्री । यथ्स्त्री सती दान्ता । तेन वारुणी समृद्ध्यै । प्रजापतिर्यज्ञमसृजत ।। 4 ।। 1.7.1.5 तꣳ सृष्टꣳ रक्षाꣳस्यजिघाꣳसन् । स एताꣳ प्रजापतिरात्मनो देवता निरमिमीत । ताभिर्वै

स दि॒ग्भ्यो रक्षा॑ꣳसि॒ प्राणु॑दत । यत्प॑श्चाव॒त्तीय॑ञ्जुहोति॑ । दि॒ग्भ्य ए॒व तद्यज॑मानो॒ रक्षा॑ꣳसि॒ प्रणु॑दते । समू॑ढ॒ꣳ रक्ष॒स्सन्द॑ग्ध॒ꣳ रक्ष॒ इत्या॑ह । रक्षा॑ꣳस्ये॒व सन्द॑हति । अ॒ग्नये॑ रक्षो॒घ्ने स्वाहेत्या॑ह । दे॒वता॑भ्य ए॒व वि॑जिग्या॒नाभ्यो॑ भाग॒धेय॑ङ्करोति । प्र॒ष्टि॒वा॒ही रथो॒ दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै ।। 5 ।। 1.7.1.6 इन्द्रो॑ वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा । असु॑रान्परा॒भाव्य॑ । नमु॑चिमासु॒रन्नाल॑भत । तꣳश॒च्या॑ऽगृह्णात् । तौ सम॑लभेताम् । सो॑ऽस्माद॒भिशु॑नतरोऽभवत् । सो॑ऽब्रवीत् । स॒न्धाꣳ सन्द॑धावहै । अथ॒ त्वाऽव॑ स्रक्ष्यामि । न मा॒ शुष्के॑ण॒ नार्द्रेण॑ हनः ।। 6 ।। 1.7.1.7 न दिवा॒ न नक्त॒मिति॑ । स ए॒तम॒पां फेन॑मसिञ्चत् । न वा ए॒ष शुष्को॒ नार्द्रो व्यु॑ष्टाऽऽसीत् । अनु॑दित॒स्सूर्यः॑ । न वा ए॒तद्दिवा॒ न नक्त॑म् । तस्यै॒तस्मि॑ल्लो॒के । अ॒पां फेने॑न॒ शिर॒ उद॑वर्तयत् । तदे॑न॒मन्व॑वर्तत । मित्र॑द्रु॒गति॑ ।।7 ।। 1.7.1.8 स ए॒तान॑पामा॒र्गान॑जनयत् । तान॑जुहोत् । तैर्वै स रक्षा॒ꣳस्यपा॑हत । यद॑पामार्गहो॒मो भव॑ति

। रक्षसामपहत्यै । एकोल्मुकेन यन्ति । तद्धि रक्षसां भागधेयम् । इमान्दिशय्यन्ति । एषा वै रक्षसान्दिक् । स्वायामेव दिशि रक्षाꣳसि हन्ति ।। 8 ।। 1.7.1.9 स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा । एतद्वै रक्षसामायतनम् । स्व एवायतने रक्षाꣳसि हन्ति । पर्णमयेन स्रुवेण जुहोति । ब्रह्म वै पर्णः । ब्रह्मणैव रक्षाꣳसि हन्ति । देवस्य त्वा सवितुꣳ प्रसव इत्याह । सवितृप्रसूत एव रक्षाꣳसि हन्ति । हतꣳ रक्षोऽवधिष्म रक्ष इत्याह । रक्षसाꣳ स्तृत्यै । यद्वस्ते तद्दक्षिणा निरवत्यै । अप्रतीक्षमायन्ति । रक्षसामन्तर्हित्यै ।। 9 ।। 1.7.2.0 ऐन्द्रावैष्णवमेकादशकपालय्यँदृषभो दधाति पूषा पशून्प्रजनयति हिरण्यन्दख्षिणा दख्षिणैकञ्च ।। 2 ।। 1.7.2.1 धात्रे पुरोडाशन्द्वादशकपालन्निर्वपति । सवँथ्सरो वै धाता । सवँथ्सरेणैवास्मै प्रजाꣳ प्रजनयति । अन्वेवास्मा अनुमतिर्मन्यते । राते राका । प्र सिनीवाली जनयति । प्रजास्वेव प्रजातासु कुह्वा वाचन्दधाति । मिथुनौ गावौ

दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै । आ॒ग्ना॒वै॒ष्ण॒वमेका॑दशकपाल॒न्निर्व॑पति । ऐ॒न्द्रा॒वै॒ष्ण॒वमेका॑दशकपालम् ।। 10 ।। 1.7.2.2 वै॒ष्ण॒वन्त्रि॑कपा॒लम् । वी॒र्य॑वाँ अ॒ग्निः । वी॒र्य॑मिन्द्रः॑ । वी॒र्य॑वि॒ष्णुः॑ । प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता वी॒र्ये॑ प्रति॑ष्ठापयति । तस्मा॑त्प्र॒जा वी॒र्या॑वतीः । वा॒म॒न ऋ॑ष॒भो व॒ही दक्षि॑णा । यद्व॒ही । तेना॑ग्ने॒यः । यदृ॑ष॒भः ।। 11 ।। 1.7.2.3 तेनै॒न्द्रः । यद्वा॑म॒नः । तेन॑ वैष्ण॒वस्समृ॑द्ध्यै । अ॒ग्नी॒षो॒मीय॒मेका॑दशकपाल॒न्निर्व॑पति । इ॒न्द्रा॒सो॒मीय॒मेका॑दशकपालम् । सौ॒म्यश्च॒रुम् । सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः । अ॒ग्निꣳ प्र॒जाना॑ं प्रजनयि॒ता । वृ॒द्धाना॒मिन्द्र॑ꣳ प्रदापयि॒ता । सोम॑ ए॒वास्मै॒ रेतो॒ दधा॑ति ।। 12 ।। 1.7.2.4 अ॒ग्निꣳ प्र॒जां प्रज॑नयति । वृ॒द्धामिन्द्र॒ꣳ प्रय॑च्छति । ब॒भ्रुर्दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै । सो॒मा॒पौ॒ष्णश्च॒रुन्निर्व॑पति । ऐ॒न्द्रा॒पौ॒ष्णश्च॒रुम् । सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः । पू॒षा प॑शू॒नां प्र॑जनयि॒ता । वृ॒द्धाना॒मिन्द्र॑ꣳ प्रदापयि॒ता । सोम॑ ए॒वास्मै॒

रेतो॒ दधा॑ति । पू॒षा प॒शून्प्रज॑नयति ।। 13 ।। 1.7.2.5 वृ॒द्धानिन्द्र॒ꣳ प्रय॑च्छति । पौ॒ष्णश्च॒रुर्भ॑वति । इ॒यद्वै॑ पू॒षा । अ॒स्याम॒ेव प्रति॑तिष्ठति । श्या॒मो दख्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै । ब॒हु वै पुरु॑षो मे॒ध्यमुप॑गच्छति । वै॒श्वा॒न॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पति । स॒ꣳव॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः । स॒ꣳव॒त्स॒रेणै॒वैन॑ꣳ स्वदयति । हिर॑ण्य॒न्दख्षि॑णा ।। 14 ।। 1.7.2.6 प॒वित्र॒ꣳवै॑ हिर॑ण्यम् । पु॒नात्ये॒वैन॑म् । ब॒हु वै रा॑ज॒न्योऽनृ॑तङ्करोति । उप॑ जा॒म्यै हर॑ते । जि॒नाति॑ ब्राह्म॒णम् । वद॒त्यनृ॑तम् । अनृ॑ते॒ खलु॒ वै क्रि॒यमा॑णे॒ वरु॑णो गृह्णाति । वा॒रु॒णय्यँ॑व॒मय॑श्च॒रुन्निर्व॑पति । व॒रु॒ण॒पा॒शादे॒वैन॑ं मुञ्चति । अश्वो॒ दख्षि॑णा । वा॒रु॒णो हि दे॒वत॒याऽश्व॒स्समृ॑द्ध्यै ।। 15 ।। 1.7.3.0 र॒त्नि॒त्वाय॒ समृ॑द्ध्यै पष्ठौ॒ही दख्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै ग्राम॒ण्यो॑ गृ॒हे भा॑गदु॒घस्य॑ गृ॒हे भ॑वति दु॒ग्धेऽभिजि॑त्यै॒ द्वे च॑ ।। 3 ।। 1.7.3.1 र॒त्निना॑मे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ भवन्ति । ए॒ते वै रा॒ष्ट्रस्य॑ प्रदा॒तारः॑ । ए॒ते॑ऽपादा॒तारः॑ । य ए॒व रा॒ष्ट्रस्य॑ प्रदा॒तारः॑ । ये॑ऽपादा॒तारः॑

। त एवास्मै राष्ट्रं प्रयच्छन्ति । राष्ट्रमेव भवति । यथ्समाहृत्य निर्वपेत् । अरत्निनस्स्युः । यथायथन्निर्वपति रत्नित्वाय ।। 16 ।। 1.7.3.2 यथ्सद्यो निर्वपेत् । यावतीमेकेन हविषाऽऽशिषमव रुन्धे । तावतीमवरुन्धीत । अन्वहन्निर्वपति । भूयसीमेवाशिषमव रुन्धे । भूयसो यज्ञक्रतूनुपैति । बार्हस्पत्यश्चरुन्निर्वपति ब्रह्मणो गृहे । मुखत एवास्मै ब्रह्म सꣳश्यति । अथो ब्रह्मन्नेव खष्त्रमन्वारम्भयति । शितिपृष्ठो दख्षिणा समृद्ध्यै ।। 17 ।। 1.7.3.3 ऐन्द्रमेकादशकपालꣳ राजन्यस्य गृहे । इन्द्रियमेवाव रुन्धे । ऋषभो दख्षिणा समृद्ध्यै । आदित्यश्चरुं महिष्यै गृहे । इयवाँ अदितिः । अस्यामेव प्रतितिष्ठति । धेनुर्दख्षिणा समृद्ध्यै । भगाय चरुवाँवाताये गृहे । भगमेवास्मिन्दधाति । विचित्तगर्भा पष्ठौही दख्षिणा समृद्ध्यै ।। 18 ।। 1.7.3.4 नैर्ऋतश्चरुं परिवृत्त्यै गृहे कृष्णानां व्रीहीणान्नखनिर्भिन्नम् । पाप्मानमेव

निर्ऋतिन्निरवदयते । कृष्णा कूटा दख्षिणा समृद्ध्यै । आग्नेयमष्टाकपालꣳ सेनान्यो गृहे । सेनामेवास्य सꣳश्यति । हिरण्यन्दख्षिणा समृद्ध्यै । वारुणन्दशकपालꣳ सूतस्य गृहे । वरुणसवमेवाव रुन्धे । महानिरष्टो दख्षिणा समृद्ध्यै । मारुतꣳ सप्तकपालङ्ग्रामण्यो गृहे ।। 19 ।। 1.7.3.5 अन्नवैँ मरुतः । अन्नमेवाव रुन्धे । पृश्निर्दख्षिणा समृद्ध्यै । सावित्रन्द्वादशकपालङ्ख्षत्तुर्गृहे प्रसूत्यै । उपध्वस्तो दख्षिणा समृद्ध्यै । आश्विनन्द्विकपालꣳ सङ्ग्रहीतुर्गृहे । अश्विनौ वै देवानाँ भिषजौँ । ताभ्यामेवास्मै भेषजङ्करोति । सवात्यौ दख्षिणा समृद्ध्यै । पौष्णञ्चरुं भागदुघस्य गृहे ।। 20 ।। 1.7.3.6 अन्नवैँ पूषा । अन्नमेवाव रुन्धे । श्यामो दख्षिणा समृद्ध्यै । रौद्रङ्गावीधुकञ्चरुमक्षावापस्य गृहे । अन्तत एव रुद्रन्निरवदयते । शबल उद्वारो दख्षिणा समृद्ध्यै । द्वादशैतानि हवीꣳषि भवन्ति । द्वादश मासाँस्सवँथ्सरः । सवँथ्सरेणैवास्मै राष्ट्रमवरुन्धे । राष्ट्रमेव भवति ।। 21 ।। 1.7.3.7 यन्न प्रति निर्वपेँत्

। रत्निन आशिषोऽवरुन्धीरन् । प्रतिनिर्वपति । इन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालम् । इन्द्रायाꣳहोमुचे । आशिष एवावरुन्धे । अयन्नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रवँध्यादित्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते । मैत्राबार्हस्पत्यं भवति । श्वेतायै श्वेतवथ्सायै दुग्धे ।। 22 ।। 1.7.3.8 बार्हस्पत्ये मैत्रमपि दधाति । ब्रह्म चैवास्मै क्षत्रञ्च समीची दधाति । अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रं प्रतिष्ठापयति । बार्हस्पत्येन पूर्वेण प्रचरति । मुखत एवास्मै ब्रह्म सꣳश्यति । अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति । स्वयङ्कृता वेदिर्भवति । स्वयन्दिनं बर्हिः । स्वयङ्कृत इध्मः । अनभिजितस्याभिजित्यै । तस्माद्राज्ञामरण्यमभिजितम् । सैव श्वेता श्वेतवथ्सा दक्षिणा समृद्ध्यै ।। 23 ।। 1.7.4.0 सत्यानामधायीत्याहातारीदित्याह क्रमत एकञ्च ।। 4 ।। 1.7.4.1 देवसुवामेतानि हवीꣳषि भवन्ति । एतावन्तो वै देवानाꣳ सवाः । त एवास्मै सवान्प्रयच्छन्ति

। त एनꣳ सुवन्ते । अग्निरेवैनङ्गृहपतीनाꣳ सुवते । सोमो वनस्पतीनाम् । रुद्रꣳ पशूनाम् । बृहस्पतिर्वाचाम् । इन्द्रो ज्येष्ठानाम् । मित्रस्सत्यानाम् ।। 24 ।। 1.7.4.2 वरुणो धर्मपतीनाम् । एतदेव सर्वं भवति । सविता त्वा प्रसवानाꣳ सुवतामिति हस्तङ्गृह्णाति प्रसूत्यै । ये देवा देवस्सुवस्स्थेत्याह । यथायजुरेवैतत् । महते क्षत्रायं महत आधिपत्याय महते जानराज्यायेत्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते । एष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजेत्याह । तस्माथ्सोमराजानो ब्राह्मणाः । प्रति त्यन्नाम राज्यमधायीत्याह ।। 25 ।। 1.7.4.3 राज्यमेवास्मिन्प्रतिदधाति । स्वान्तनुवव्वँरुणो अशिश्रेदित्याह । वरुणसवमेवावरुन्धे । शुचैर्मित्रस्य व्रत्या अभूमेत्याह । शुचिमेवैनव्वँत्यङ्करोति । अमन्महि महत ऋतस्य नामेत्याह । मनुत एवैनम् । सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्नित्याह । सर्वव्रातमेवैनङ्करोति

। वि मित्र एवैररातिमतारीदित्याह ।। 26 ।। 1.7.4.4 अरातिमेवैनन्तारयति । असूषुदन्त यज्ञिया ऋतेनेत्याह । स्वदयत्येवैनम् । व्यु त्रितो जरिमाणन्न आनडित्याह । आयुरेवास्मिन्दधाति । द्वाभ्याविँमृष्टे । द्विपाद्यजमानꣳ प्रतिष्ठित्यै । अग्नीषोमीयस्य चैकादशकपालस्य देवसुवाश्च हविषामग्नये स्विष्टकृते समवद्यति । देवताभिरेवैनमुभयतꣳ परिगृह्णाति । विष्णुक्रमान्क्रमते । विष्णुरेव भूत्वेमाल्लोँकानभिजयति ।। 27 ।। 1.7.5.0 ऊर्मिरित्याह सूर्यवर्चसस्स्थेत्याह ब्रह्मवर्चस्यकस्तेजस्याँस्स्थेत्याहैव पुरुषष्षट् च ।। 5 ।। 1.7.5.1 अर्थतस्स्थेति जुहोति । आहुत्यैवैना निष्क्रीय गृह्णाति । अथो हविष्कृतानामेवाभिघृतानाङ्गृह्णाति । वहन्तीनाङ्गृह्णाति । एता वा अपाꣳ राष्ट्रम् । राष्ट्रमेवास्मै गृह्णाति । अथो श्रियमेवैनमभिवहन्ति । अपां पतिरसीत्याह । मिथुनमेवाकः । वृषाँऽस्यूर्मिरित्याह ।। 28 ।। 1.7.5.2 ऊर्मिमन्तमेवैनङ्करोति । वृषसेनोऽसीत्याह । सेनामेवास्य

स꣣श्यंति । व्र॒ज॒क्षित॒स्स्थेत्या॑ह । ए॒ता वा अ॒पाव्विँशः॑ । विश॑मे॒वास्मै॒ पर्यू॑हति । म॒रुता॒मोज॒स्स्थेत्या॑ह । अन्न॒व्वैँ म॒रुतः॑ । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । सूर्य॑वर्चस॒स्स्थेत्या॑ह ।। 29 ।। 1.7.5.3 रा॒ष्ट्रमे॒व व॑र्च॒स्व्य॑कः । सूर्य॑त्वचस॒स्स्थेत्या॑ह । स॒त्यव्वाँ ए॒तत् । यद्व॒ऽष॑ति । अनृ॑त॒य्यँदा॒तप॑ति॒ वऽष॑ति । स॒त्या॒नृ॒ते ए॒वाव॑रुन्धे । नैन꣣ꣳ सत्यानृते उ॑दि॒ते हि꣣ꣳस्तः । य ए॒वव्वैँद॑ । मान्दा॒स्स्थेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒स्य॑कः ।। 30 ।। 1.7.5.4 वाशा॒स्स्थेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒व व॒श्य॑कः । शक्क॑री॒स्स्थेत्या॑ह । प॒शवो॒ वै शक्क॑रीः । प॒शूने॒वाव॑रुन्धे । वि॒श्व॒भृत॒स्स्थेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒व प॑य॒स्व्य॑कः । ज॒न॒भृत॒स्स्थेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒वेन्द्रि॑या॒व्य॑कः । अ॒ग्नेस्ते॑ज॒स्याँस्स्थेत्या॑ह ।।31।। 1.7.5.5 रा॒ष्ट्रमे॒व ते॑ज॒स्व्य॑कः । अ॒पामोष॑धीना॒ꣳ रस॒स्स्थेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒व म॑ध॒व्य॑मकः । सा॒र॒स्व॒तङ्ग्रह॑ङ्गृह्णाति । ए॒षा वा अ॒पाम्पृ॒ष्ठम् । यथ्सर॑स्वती । पृ॒ष्ठमे॒वैन꣣ꣳ समा॒नानाँङ्करोति । षो॒ड॒शभि॑र्गृह्णाति । षोड॑शकलो॒ वै पुरु॑षः । यावा॑ने॒व पुरु॑षः

। तस्मिन्वीर्यन्दधाति । षोडशभिर्जुहोति षोडशभिर्गृह्णाति । द्वात्रिꣳशथ्संपद्यन्ते । द्वात्रिꣳशदक्षराऽनुष्टुक् । वागनुष्टुफ्सर्वाणि छन्दाꣳसि । वाचैवेनꣳ सर्वैभिश्छन्दोभिरभिषिञ्चति ।। 32 ।। 1.7.6.0 व्यावृत्त्यै दात्रमसीत्याहामृतꣳ हिरण्यमेकशतो गमयन्त्याह ब्राह्मणा नाष्ट्राभ्यꣳ पातेत्याह चत्वारि च ।। 6 ।। 1.7.6.1 देवीरापस्सं मधुमतीर्मधुमतीभिस्सृज्यध्वमित्याह । ब्रह्मणैवैनास्सꣳ सृजति । अनाधृष्टास्सीदतेत्याह । ब्रह्मणैवैनाँस्सादयति । अन्तरा होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छुꣳसिनश्च सादयति । आग्नेयो वै होताँ । ऐन्द्रो ब्राँह्मणाच्छुꣳसी । तेजसा चैवेन्द्रियेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृह्णाति । हिरण्येनोत्पुनाति । आहुत्यै हि पवित्राँभ्यामुत्पुनन्ति व्यावृत्त्यै ।। 33 ।। 1.7.6.2 शतमानं भवति । शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । अनिभृष्टमसीत्याह । अनिभृष्टꣳ ह्येतत् । वाचो बन्धुरित्याह । वाचो ह्येष बन्धुः । तपोजा

इत्याह । तपोजा ह्येतत् । सोमस्य दात्रमसीत्याह ।। 34 ।। 1.7.6.3 सोमस्य ह्येतद्दात्रम् । शुक्रा वश्शुक्रेणोत्पुनामीत्याह । शुक्रा ह्यापः । शुक्रꣳ हिरण्यम् । चन्द्राश्चन्द्रेणेत्याह । चन्द्रा ह्यापः । चन्द्रꣳ हिरण्यम् । अमृता अमृतेनेत्याह । अमृता ह्यापः । अमृतꣳ हिरण्यम् ।। 35 ।। 1.7.6.4 स्वाहा राजसूयायेत्याह । राजसूयाय ह्येना उत्पुनाति । सधमादौ द्युम्निनीरूर्ज एता इति वारुण्यर्चा गृह्णाति । वरुणसवमेवावरुन्धे । एकया गृह्णाति । एकधैव यजमाने वीर्यन्दधाति । ख्षत्रस्योल्बमसि ख्षत्रस्य योनिरसीति तार्प्यश्चोष्णीषश्च प्रयच्छति सयोनित्वाय । एकशतेन दर्भपुञ्जीलैꣳ पवयति । शतायुर्वै पुरुषश्शतवीर्यः । आत्मैकशतः ।। 36 ।। 1.7.6.5 यावानेव पुरुषः । तस्मिन्वीर्यन्दधाति । दध्याशयति । इन्द्रियमेवाव रुन्धे । उदुम्बरमाशयति । अन्नाद्यस्यावरुद्ध्यै । शष्पाण्याशयति । सुराबलिमेवैनङ्करोति । आविद एता भवन्ति । आविदमेवैनङ्गमयन्ति ।। 37

।। 1.7.6.6 अग्निरेवैनङ्गार्हपत्येनावति । इन्द्र इन्द्रियेण । पूषा पशुभिः । मित्रावरुणौ प्राणापानाभ्याम् । इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत् । स दिवमलिखत् । सोऽर्यम्णः पन्था अभवत् । स आविन्ने द्यावापृथिवी धृतव्रते इति द्यावापृथिवी उपाधावत् । स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत् । आविन्ने द्यावापृथिवी धृतव्रते इति यदाह ।। 38 ।। 1.7.6.7 आभ्यामेव प्रसूतो यजमानो वज्रं भ्रातृव्याय प्रहरति । आविन्ना देव्यदितिर्विश्वरूपीत्याह । इयद्वै देव्यदितिर्विश्वरूपी । अस्यामेव प्रति तिष्ठति । आविन्नोऽयमसावामुष्यायणोऽस्याविश्यस्मिन्राष्ट्र इत्याह । विशैवैनꣳ राष्ट्रेण समर्धयति । महते खत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायेत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । एष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजेत्याह । तस्माथ्सोमराजानो ब्राह्मणाः ।। 39 ।। 1.7.6.8 इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति धनुः प्रयच्छति विजित्यै । शत्रुबाधनास्स्थेतीषून् । शत्रूनेवास्य बाधन्ते ।

पा॒त मा॑ प्र॒त्यञ्चं॑ पा॒त मा॑ ति॒र्यञ्चं॑म॒न्वञ्चं॑ मा पा॒तेत्या॑ह । ति॒स्रो वै शं॑र॒व्याः॑ । प्र॒तीची॑ ति॒रश्च्य॒नूची॑ । ताभ्य॑ ए॒वैनं॑ पान्ति । दि॒ग्भ्यो मा॑ पा॒तेत्या॑ह । दि॒ग्भ्य ए॒वैनं॑ पान्ति । विश्वा॑भ्यो मा नाष्ट्राभ्य॑ꣳ पा॒तेत्या॑ह । अप॑रिमितादे॒वैनं॑ पान्ति । हिर॑ण्यवर्णावु॒षसा॑वि॒ँरो॒क इति॑ त्रि॒ष्टुभा॑ बा॒हू उद्गृ॑ह्णाति । इ॒न्द्रि॒यवै॑ँ वी॒र्य॑त्रि॒ष्टुक् । इ॒न्द्रि॒यमे॒व वी॒र्य॑मु॒परि॑ष्टादा॒त्मन्ध॑त्ते ।। 40 ।। 1.7.7.0 रु॒न्धे॒ सम॑ष्ट्या असिच्यत स्थापयति॒ जाय॑ते॒ पश्च॑ च ।। 7 ।। 1.7.7.1 दिशो॒ व्यास्था॑पयति । दि॒शाम॒भिजि॑त्त्यै । यद॑नु प्र॒क्रामे॑त् । अ॒भि दिशो॑ जयेत् । उत्तु मा॑द्येत् । मन॒साऽनु॒ प्रक्रा॑मति । अ॒भि दिशो॑ जयति । नोन्मा॑द्यति । स॒मिध॒मा ति॒ष्ठेत्या॑ह । तेज॑ ए॒वाव॑रुन्धे ।। 41 ।। 1.7.7.2 उ॒ग्रामा ति॒ष्ठेत्या॑ह । इ॒न्द्रि॒यमे॒वाव॑रुन्धे । वि॒राज॒माति॒ष्ठेत्या॑ह । अ॒न्नाद्य॑मे॒वाव॑रुन्धे । उदी॑ची॒मा ति॒ष्ठेत्या॑ह । प॒शूने॒वाव॑रुन्धे । ऊ॒र्ध्वामाति॒ष्ठेत्या॑ह । सु॒व॒र्गमे॒व लो॒कम॒भिज॑यति । अनूज्झि॑हीते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ।। 42 ।। 1.7.7.3 मा॒रु॒त ए॒ष भ॑वति

। अन्न॒ꣳ वै म॒रुतः॑ । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । एक॑विꣳशतिकपालो भवति॒ प्रति॑ष्ठित्यै । यो॑ऽरण्येऽनुवा॒क्यो॑ ग॒णः । तं म॑ध्य॒त उप॑दधाति । ग्रा॒म्यैरे॒व प॒शुभि॑रार॒ण्यान्प॒शून्परि॑ गृह्णाति । तस्मा॑द्ग्रा॒म्यै꣡ः प॒शुभि॑रार॒ण्याः प॒शवः॒ परि॑गृहीताः । पृथि॑वी॒न्यः । अ॒भ्य॑षिच्यत ।। 43 ।। 1.7.7.4 स रा॒ष्ट्रन्नाभ॑वत् । स ए॒तानि॑ पा॒र्थान्य॑पश्यत् । तान्य॑जुहोत् । तैर्वै स रा॒ष्ट्रम॑भवत् । यत्पा॒र्थानि॑ जु॒होति॑ । रा॒ष्ट्रमे॒व भ॑वति । बा॒र्ह॒स्प॒त्यं पूर्व॑षामुत्त॒मं भ॑वति । ऐ॒न्द्रमुत्त॑रेषां प्रथ॒मम् । ब्रह्म॑ चै॒वास्मै॑ ख्ष॒त्रञ्च॑ स॒मीची॑ दधाति । अथो॒ ब्रह्म॑न्ने॒व ख्ष॒त्रं प्रति॑ष्ठापयति ।। 44 ।। 1.7.7.5 षड्व॒रस्ता॑दभिषे॒कस्य॑ जुहोति । षडु॒परि॑ष्टात् । द्वाद॑श॒ संप॑द्यन्ते । द्वाद॑श॒ मासा॑स्सव्वँ॒थ्स॒रः । स॒व्वँ॒थ्स॒र꣡ꣳ खलु॒ वै दे॒वानां॒ पूः । दे॒वाना॑मे॒व पुरं॑ मध्य॒तो व्यव॑सर्पति । तस्य॒ न कुत॑श्च॒नोपा॑व्या॒धो भ॑वति । भू॒ताना॒मवे॑ष्टीर्जुहोति । अत्रा॑त्र॒ वै मृ॒त्युर्जा॑यते । यत्र॑यत्रै॒व मृ॒त्युर्जा॑यते । तत॑

ए॒वैन॒मव॑यजते । तस्मा॑द्राज॒सूये॑नेजा॒नो नाभिच॑रित॒वै । प्र॒त्यगे॑नमभिचा॒रस्स्तृ॑णुते ।। 45 ।। 1.7.8.0 भ॒व॒त्या॒हु॒ः पुरु॑ष॒ ओज॒सेत्या॑ह नि॒रव॑दयते यजते॒ जन्यो॒ द्वे च॑ ।। 8 ।। 1.7.8.1 सोम॑स्य॒ त्विषि॑रसि॒ तवे॑व मे॒ त्विषि॑र्भूया॒दिति॑ शार्दूलच॒र्मोप॑स्तृणाति । यैव सोमे॒ त्विषिः॑ । या शा॑र्दू॒ले । तामे॒वाव॑रुन्धे । मृ॒त्योर्वा ए॒ष वर्णः॑ । यच्छा॑र्दू॒लः । अ॒मृत॒ꣳ हिर॑ण्यम् । अ॒मृत॑मसि मृ॒त्योर्मा॑ पा॒हीति॒ हिर॑ण्य॒मुपा॑स्यति । अ॒मृत॑मे॒व मृ॒त्योर॒न्तर्धत्ते । श॒तमा॑नं भवति ।। 46 ।। 1.7.8.2 श॒तायु॒ः पुरु॑षश्श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति । दि॒द्योन्मा॑ पा॒हीत्यु॒परि॑ष्टा॒दधि॒ निद॑धाति । उ॒भ॒यत॑ ए॒वास्मै॒ शर्म॑ दधाति । अवे॑ष्टा दन्द॒शूका॒ इति॑ क्ली॒बꣳ सीसे॑न विध्यति । द॒न्द॒शूका॑ने॒वाव॑यजते । तस्मा॑त्क्ली॒बन्द॑न्द॒शूका॒ दꣳशु॑काः । निर॑स्त॒न्नमु॑चे॒श्शिर॒ इति॑ लोहिताय॒सन्निर॑स्यति । पा॒प्मान॑मे॒व नमु॑चिन्नि॒रव॑दयते । प्रा॒णा आ॒त्मन॒ः पूर्वे॑ऽभि॒षिच्या॒ इत्या॑हुः ।। 47 ।।

1.7.8.3 सोमो॒ राजा॒ वरु॑णः । दे॒वा ध॑र्म॒सुव॑श्च॒ ये । ते ते॒ वाचꣳ॑ सुवन्ता॒न्ते तैँ प्रा॒णꣳ सु॑वन्ता॒मित्या॑ह । प्रा॒णाने॒वात्मन॒ꣳ पूर्वा॑न॒भिषि॑ञ्चति । यद्ब्रू॒यात् । अ॒ग्नेस्त्वा॒ तेज॑सा॒ऽभिषि॑ञ्चा॒मीति॑ । ते॒ज॒स्व्येव स्याँ॑त् । दु॒श्चर्मा॒ तु भ॑वेत् । सोम॑स्य त्वा द्यु॒म्नेना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह । सौ॒म्यो वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः ।। 48 ।। 1.7.8.4 स्वयै॒वैन॑न्दे॒वत॑या॒ऽभिषि॑ञ्चति । अ॒ग्नेस्तेज॒सेत्या॑ह । तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति । सूर्य॑स्य॒ वर्च॒सेत्या॑ह । वर्च॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति । इन्द्र॑स्येन्द्रि॒येणेत्या॑ह । इ॒न्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्दधाति । मि॒त्रावरु॑णयोर्वी॒र्ये॑णेत्या॑ह । वी॒र्य॑मे॒वास्मि॑न्दधाति । म॒रुता॒मोज॒सेत्या॑ह ।। 49 ।। 1.7.8.5 ओज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति । ख्ष॒त्राणाँ॑ङ्ख्ष॒त्रप॑तिर॒सीत्या॑ह । ख्ष॒त्राणा॑मे॒वैन॑ङ्ख्ष॒त्रप॑तिङ्करोति । अति॑ दि॒वस्पा॒हीत्या॑ह । अत्य॒न्यान्पा॒हीति॒ वावैतदा॑ह । स॒माव॑वृत्रन्नध॒रागुदी॑ची॒रित्या॑ह । रा॒ष्ट्रमे॒वास्मि॑न्ध्रु॒वम॑कः । उ॒च्छेष॑णेन जुहोति । उ॒च्छेष॑णभागो॒ वै रु॒द्रः । भा॒ग॒धेये॑नै॒व रु॒द्रन्नि॒रव॑दयते ।।

50 ।। 1.7.8.6 उदङ्ङेत्याग्नीध्रे जुहोति । एषा वै रुद्रस्य दिक् । स्वायामेव दिशि रुद्रन्निरवदयते । रुद्र यत्ते क्रयी परन्नामेत्याह । यद्वा अस्य क्रयी परन्नाम । तेन वा एष हिनस्ति । यꣳ हिनस्ति । तेनैवैनꣳ सह शमयति । तस्मै हुतमसि यमेष्टमसीत्याह । यमादेवास्य मृत्युमवयजते ।। 51 ।। 1.7.8.7 प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इति तस्यै गृहे जुहुयात् । याङ्कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजा स्यादिति । राष्ट्रमेवास्यै प्रजा भवति । पर्णमयेनाध्वर्युरभिषिञ्चति । ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्त्विषिन्दधाति । औदुम्बरेण राजन्यः । ऊर्जमेवास्मिन्नन्नाद्यन्दधाति । आश्वत्थेन वैश्यः । विशमेवास्मिन्पुष्टिन्दधाति । नैयग्रोधेन जन्यः । मित्राण्येवास्मै कल्पयति । अथो प्रतिष्ठित्यै ।। 52 ।। 1.7.9.0 पद्यन्ते दधाति वीर्येणेत्याहानात्यै प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मणाऽऽदधाति सप्त च ।। 9 ।। 1.7.9.1 इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति रथमुपावहरति विजित्यै । मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मीत्याह ।

ब्रह्मणै॒वैनं॑न्दे॒वता॑भ्याय्युँनक्ति । प्र॒ष्टि॒वा॒हिनं॑य्युँनक्ति । प्र॒ष्टि॒वा॒ही वै दे॑वर॒थः । दे॒व॒र॒थमे॒वास्मै॑ युनक्ति । त्रयोऽश्वा॑ भवन्ति । रथ॑श्चतु॒र्थः । द्वौ स॑व्येष्ठसार॒थी । षट्थ्सं प॑द्यन्ते ।। 53 ।। 1.7.9.2 षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑य्युँनक्ति । वि॒ष्णु॒क्र॒मान्क्र॑मते । विष्णु॑रे॒व भू॒त्वेमाल्लो॒काँन॒भिज॑यति । यः ख्ष॒त्रिय॒ꣳ प्रति॑हितः । सो॑ऽन्वार॑भते । रा॒ष्ट्रमे॒व भ॑वति । त्रि॒ष्टुभा॒ऽन्वार॑भते । इ॒न्द्रि॒यवै॑ त्रि॒ष्टुक् । इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति ।। 54 ।। 1.7.9.3 म॒रुतां॑ प्रस॒वे जे॑ष॒मित्या॑ह । म॒रुद्भि॑रे॒व प्रसू॑त॒ उज्ज॑यति । आ॒प्तं मन॒ इत्या॑ह । यदे॒व मन॒सैफ्सी॑त् । तदा॑पत् । रा॒ज॒न्य॑ञ्जिनाति । अना॑क्रान्त ए॒वाक्र॑मते । वि वा ए॒ष इ॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑र्ध्यते । यो रा॑ज॒न्य॑ञ्जि॒नाति॑ । सम॒हमि॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्येणे॒त्या॑ह ।। 55 ।। 1.7.9.4 इ॒न्द्रि॒यमे॒व वी॒र्यमा॒त्मन्ध॑त्ते । प॒शू॒नां म॒न्युर॑सि॒ तवे॑व मे म॒न्युर्भू॑या॒दिति॒ वारा॑ही उपा॒नहा॒वुप॑ मुञ्चते । प॒शू॒नाव्वाँ ए॒ष म॒न्युः । यद्वा॑रा॒हः । तेने॒व प॑शू॒नां

म॒न्युमा॒त्मन्ध॑त्ते । अ॒भि वा इ॒य꣣ꣳ सु॑षुवा॒णङ्कां॑मयते । तस्यै॑श्व॒रेन्द्रि॒यवी॒र्य॑मादा॑तोः । वारा॑ही उपा॒नहा॒वुप॑मुञ्चते । अ॒स्या ए॒वान्तर्ध॑त्ते । इ॒न्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्य॑स्याना॑त्यै ।। 56 ।। 1.7.9.5 नमो॑ मा॒त्रे पृ॑थि॒व्या इत्या॒हाहि॒꣣ꣳसायै । इय॑द॒स्यायु॑र॒स्यायु॑र्मे धे॒हीत्या॑ह । आयु॑रे॒वात्मन्ध॑त्ते । ऊर्ग॒स्यूर्जं॑ मे धे॒हीत्या॑ह । ऊर्ज॑मे॒वात्मन्ध॑त्ते । युङ्क्ष्वा॑सि॒ वर्चो॑सि॒ वर्चो॒ मयि॑ धे॒हीत्या॑ह । वर्च॑ ए॒वात्मन्ध॑त्ते । ए॒क॒धा ब्र॒ह्मण॒ उप॑हरति । ए॒क॒धैव यज॑मान॒ आयु॒रूर्ज॒ꣳवर्चो॑ दधाति । र॒थ॒वि॒मो॒च॒नीया॑ जुहोति॒ प्रति॑ष्ठित्यै ।। 57 ।। 1.7.9.6 त्रयोऽश्वा॑ भवन्ति । रथ॑श्चतु॒र्थः । तस्मा॑च्चतुर्जु॒होति । यदु॒भौ स॒हाव॒तिष्ठे॑ताम् । स॒मा॒नल्लो॑कमि॑याताम् । स॒ह स॑ङ्ग्रही॒त्रा र॑थ॒वाह॑ने॒ रथ॒माद॑धाति । सु॒व॒र्गादे॒वैन॑ल्लो॑काद॒न्तर्द॑धाति । ह॒꣣ꣳसश्शु॑चि॒षदित्याद॑धाति । ब्रह्म॑णै॒वैन॑मुपावहर॑ति । ब्रह्म॒णाऽऽद॑धाति । अति॑च्छन्द॒साऽऽद॑धाति । अति॑च्छन्दा॒ वै सर्वा॑णि॒ छन्दा॒꣣ꣳसि । सर्वे॑भिरे॒वैन॒ञ्छन्दो॑भि॒राद॑धाति

। वर्ष्म॒ वा ए॒षा छन्द॑साम् । यदति॑च्छन्दाः । यदति॑च्छन्दसा॒ दधा॑ति । वर्ष्मै॒वैनꣳ समा॒नानाँ॑ङ्करोति ।। 58 ।। 1.7.10.0 दे॒वैरित्या॑ह स॒त्यस॑वङ्करोति त्रि॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि॒ व्याह॑रति सत्यानृ॒ते ए॒वाव॑रुन्धे करोति श॒तेन्द्रि॑य॒ष्षट् च॑ ।। 10 ।। 1.7.10.1 मि॒त्रो॑ऽसि॒ वरु॑णो॒ऽसीत्या॑ह । मै॒त्रवाँ॑ अह॑ः । वा॒रु॒णी रात्रिः॑ । अ॒हो॒रा॒त्राभ्या॑मे॒वैन॑मु॒पाव॑हरति । मि॒त्रो॑ऽसि॒ वरु॑णो॒ऽसीत्या॑ह । मै॒त्रो वै दक्षि॑णः । वा॒रु॒णस्स॒व्यः । वै॒श्व॒दे॒व्या॑मिक्षाँ॑ । स्वमे॒वैनौ॑ भाग॒धेय॑मु॒पाव॑हरति । सम॒हवि॑ँश्वै॑र्दे॒वैरित्या॑ह ।। 59 ।। 1.7.10.2 वै॒श्व॒दे॒व्यो॑ वै प्र॒जाः । ता ए॒वाद्याँ॑ꣳ कुरुते । ख्ष॒त्रस्य॒ नाभि॑रसि ख्ष॒त्रस्य॒ योनि॑र॒सीत्य॑धीवा॒समास्तृ॑णाति सयोनि॒त्वाय॑ । स्यो॒नामा सी॑द सु॒षदा॒मा सी॒देत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । मा त्वा॑ हिꣳसी॒न्मा मा॑ हिꣳसी॒दित्या॒हाहिꣳसायै । निष॑साद धृ॒तव्र॑तो॒ वरु॑णꣳ प॒स्त्याँ॑स्वा साम्रा॒ज्याय सु॒क्रतु॒रित्या॑ह । साम्रा॒ज्यमे॒वैनꣳ सु॒क्रतु॑ङ्करोति ।

ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑जन्ब्र॒ह्माऽसि॑ सवि॒ताऽसि॑ स॒त्यस॑व॒ इत्या॑ह । स॒वि॒तार॑मे॒वैन५ꣳ स॒त्यस॑वङ्करोति ।। 60 ।। 1.7.10.3 ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑जन्ब्र॒ह्माऽसीन्द्रो॑ऽसि स॒त्यौजा॒ इत्या॑ह । इन्द्र॑मे॒वैन५ꣳ स॒त्यौज॑सङ्करोति । ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑जन्ब्र॒ह्माऽसि॑ मि॒त्रो॑ऽसि सु॒शेव॒ इत्या॑ह । मि॒त्रमे॒वैन५ꣳ सु॒शेव॑ङ्करोति । ब्रह्मा(३)न्त्व५ रा॑जन्ब्र॒ह्मासि॒ वरु॑णोऽसि स॒त्यध॒र्मेत्या॑ह । वरु॑णमे॒वैन५ꣳ स॒त्यध॑र्माणङ्करोति । स॒वि॒ताऽसि॑ स॒त्यस॑व॒ इत्या॑ह । गा॒य॒त्रीमे॒वैतेना॑भि॒व्याह॑रति । इन्द्रो॑ऽसि स॒त्यौजा॒ इत्या॑ह । त्रि॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि॒व्याह॑रति ।। 61 ।। 1.7.10.4 मि॒त्रो॑ऽसि सु॒शेव॒ इत्या॑ह । जग॑तीमे॒वैतेना॑भि॒ व्याह॑रति । स॒त्यमे॒ता दे॒वताः॑ । स॒त्यमे॒तानि॒ छन्दा५ꣳसि । स॒त्यमे॒वाव॑रुन्धे । वरु॑णोऽसि स॒त्यध॒र्मेत्या॑ह । अ॒नु॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि॒ व्याह॑रति । स॒त्या॒नृ॒ते वा अ॑नु॒ष्टुप् । स॒त्या॒नृ॒ते वरु॑णः । स॒त्या॒नृ॒ते ए॒वाव॑रुन्धे ।। 62 ।। 1.7.10.5 नैन५ꣳ सत्यानृते उ॑दि॒ते हि३ꣳस्तः । य ए॒वꣳवेदं॑ । इन्द्र॑स्य॒ वज्रो॑ऽसि॒ वार्त्र॑घ्न॒ इति॒ स्फ्यं

प्रयच्छति । वज्रो वै स्फ्यः । वज्रेणैवास्मा अवरपरꣳ रन्धयति । एवꣳ हि तच्छ्रेयः । यदस्मा एते रध्येयुः । दिशोऽभ्ययꣳ राजाऽभूदिति पञ्चाक्षान्प्रयच्छति । एते वै सर्वेऽयाः । अपराजायिनमेवैनङ्करोति ।। 63 ।। 1.7.10.6 ओदनमुद्धवते । परमेष्ठी वा एषः । यदोदनः । परमामेवैनꣳ श्रियङ्गमयति । सुश्लोकाँ 4 सुमङ्गलाँ 4 सत्यराजा ३ नित्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते । शौनश्शेपमाख्यापयते । वरुणपाशादेवैनं मुञ्चति । परश्शतं भवति । शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति । मारुतस्य चैकविꣳशतिकपालस्य वैश्वदेव्यै चामिक्षाया अग्नये स्विष्टकृते समवद्यति । देवताभिरेवैनमुभयतꣳ परि गृह्णाति । अपान्नप्ते स्वाहोर्जो नप्ते स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहेति तिस्र आहुतीर्जुहोति । त्रय इमे लोकाः । एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति ।। 64 ।। 1.8.0.0 वरुणस्य जामि वा ईश्वर आग्नेयमिन्द्रस्य यत्रिष्वग्निष्टोममुप त्वेयँवै रजताऽप्रतिष्ठितो दश ।। 10

।। वरु॑णस्य॒ यद॒श्विभ्या॒य्यँत्रि॒षु तस्मा॒दुद्व॑तीस्स॒प्तत्रि॒ꣳशत् ।। 37 ।। वरु॑णस्य॒ प्रति॑तिष्ठति ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। प्रथमाष्टके अष्टमप्रपाठकः, प्रथमाष्टकं च समाप्तम् ।। 1.8.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके अष्टम प्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 1.8.1.0 स॒प्त॒मे द॑धाति॒ पञ्च॑ च ।। 1 ।। 1.8.1.1 वरु॑णस्य सुषुवा॒णस्य॑ दश॒धेन्द्रि॒यवी॑र्यं॒ परा॑ऽपतत् । तथ्स॒ꣳसृद्भि॒रनु॒ सम॑सर्पत् । तथ्स॒ꣳसृपा॒ꣳ सꣳसृ॒त्त्वम् । अ॒ग्निना॑ दे॒वेन॑ प्रथ॒मेऽह॒न्ननु॒ प्राय॑ुङ्क्त । सर॑स्वत्या वा॒चा द्वि॒तीये॑ । स॒वि॒त्रा प्र॑स॒वेन॑ तृ॒तीये॑ । पू॒ष्णा प॒शुभि॑श्चतु॒र्थे । बृह॒स्पति॑ना॒ ब्रह्म॑णा पञ्च॒मे । इन्द्रे॑ण दे॒वेन॑ ष॒ष्ठे । वरु॑णेन॒ स्वया॑ दे॒वत॑या सप्त॒मे ।। 1 ।। 1.8.1.2 सोमे॑न॒ राज्ञा॑ऽष्ट॒मे । त्वष्ट्रा॑ रू॒पेण॑ नव॒मे । विष्णु॑ना य॒ज्ञेना॑प्नोत् । यथ्स॒ꣳसृपो॒ भव॑न्ति । इ॒न्द्रि॒यमे॒व तद्वी॒र्य॑य्यँज॑मान आप्नोति । पूर्वा॑पूर्वा॒ वेदि॑र्भवति । इ॒न्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्य॑स्याव॑रुद्ध्यै । पु॒रस्ता॑दुप॒सदा॒ꣳ सौ॒म्येन॒ प्रच॑रति । सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति ।

अ॒न्त॒रा त्वा॒ष्ट्रेण॑ । रेत॑ ए॒व हि॒तन्त्वष्टा॑ रू॒पाणि॒ विक॑रोति । उ॒परि॑ष्टाद्वैष्ण॒वेन॑ । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञ ए॒वान्त॒तꣳ प्रति॑ तिष्ठति ।। 2 ।। 1.8.2.0 वि॒राड्व्र॒जाप॑ति॒रश्व॑ꣳ प्र॒जाप॑ते॒राप्त्यै॑ यजते ब्रह्मसा॒मं भ॑वति स॒प्त च॑ ।। 2 ।। 1.8.2.1 जा॒मि वा ए॒तत्कु॑र्वन्ति । यथ्स॒द्यो दी॒ख्षय॑न्ति स॒द्यस्सोम॑ङ्क्री॒णन्ति॑ । पु॒ण्ड॒रि॒स्र॒जां प्रय॑च्छ॒त्यजा॑मित्वाय । अङ्गि॑रसस्सुव॒र्गल्लो॒कय्यँन्तः॑ । अ॒प्सु दी॑ख्षात॒पसी॒ प्रावे॑शयन्न् । तत्पु॒ण्डरी॑कमभवत् । यत्पु॑ण्डरिस्र॒जां प्र॒यच्छ॑ति । सा॒ख्षादे॒व दी॑ख्षात॒पसी॒ अव॑रुन्धे । द॒शभि॑र्वथ्सत॒रैस्सोम॑ङ्क्रीणाति । दशा॑ख्षरा वि॒राट् ।। 3 ।। 1.8.2.2 अन्न॑ब्विँराट् । वि॒राजै॒वान्नाद्य॒मव॑ रुन्धे । मु॒ष्क॒रा भ॑वन्ति सेन्द्र॒त्वाय॑ । द॒श॒पेयो॑ भवति । अ॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । श॒तं ब्रा॑ह्म॒णाꣳ पि॑बन्ति । श॒तायु॒ꣳ पुरु॑षश्श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति । स॒प्त॒द॒शꣳ स्तो॒त्रं भ॑वति । स॒प्त॒द॒शꣳ प्र॒जाप॑तिः ।। 4 ।। 1.8.2.3 प्र॒जाप॑ते॒राप्त्यै॑ । प्रा॒का॒शाव॑ध्व॒र्यवे॑ ददाति । प्र॒का॒शमे॒वैन॑ङ्गमयति ।

स्रजमुद्गात्रे । व्येवास्मै वासयति । रुक्मꣳ होत्रे । आदित्यमेवास्मा उन्नयति । अश्वं प्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्याम् । प्राजापत्यो वा अश्वः । प्रजापतेरात्मै ।। 5 ।। 1.8.2.4 द्वादश पष्ठौहीर्ब्रह्मणे । आयुरेवावरुन्धे । वशां मैत्रावरुणाय । राष्ट्रमेव वश्यकः । ऋषभं ब्राह्मणाच्छꣳसिने । राष्ट्रमेवेन्द्रियाव्यकः । वासंसी नेष्टापोतृभ्याम् । पवित्रे एवास्यैते । स्थूरिं यवाचितमच्छावाकाय । अन्तत एव वरुणमव यजते ।। 6 ।। 1.8.2.5 अनड्वाहमग्नीधे । वह्निर्वा अनड्वान् । वह्निरग्नीत् । वह्निनैव वह्निं यज्ञस्यावरुन्धे । इन्द्रस्य सुषुवाणस्य त्रेधेन्द्रियवीर्यं परा ऽपतत् । भृगुस्तृतीयमभवत् । श्रायन्तीयन्तृतीयम् । सरस्वती तृतीयम् । भार्गवो होता भवति । श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति । वारवन्तीयमग्निष्टोमसामम् । सारस्वतीरपो गृह्णाति । इन्द्रियस्य वीर्यस्यावरुद्ध्यै । श्रायन्तीयं ब्रह्मसामं भवति । इन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यꣳ श्रयति ।

वा॒र॒व॒न्तीय॑मग्निष्टोमसा॒मम् । इ॒न्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्वी॒र्यं॑ वाँरयति ।। 7 ।। 1.8.3.0 अ॒र्ध॒य॒ति॒ भ॒व॒त्य॒रु॒न्ध॒त॒ ग॒म॒य॒न्ति॒ द्वे च॑ ।। 3 ।। 1.8.3.1 ई॒श्व॒रो वा ए॒ष दिशोऽनून्म॑दितोः । यन्दिशोऽनु॑ व्यास्था॒पय॑न्ति । दि॒शामवै॑ष्टयो भवन्ति । दि॒ख्ष्वे॑व प्रति॑ तिष्ठ॒त्यनु॑न्मादाय । पञ्च॑ दे॒वता॑ यजति । पञ्च॒ दिशः॑ । दि॒ख्ष्वे॑व प्रति॑ तिष्ठति । ह॒विषो॑हविष इ॒ष्ट्वा बा॑ऽहस्प॒त्यम॒भिघा॑रयति । य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो॑ वै बृह॒स्पतिः॑ । यज॑मानमे॒व तेज॑सा॒ सम॑र्धयति ।। 8 ।। 1.8.3.2 आ॒दि॒त्यां म॒ल्हाङ्गि॑र्भिणी॒मा ल॑भते । मा॒रु॒तीं पृश्नि॑ं पष्ठौ॒हीम् । विश॑श्चैवास्मै॑ रा॒ष्ट्रञ्च॑ स॒मीची॑ दधाति । आ॒दि॒त्यया॒ पूर्व॑या॒ प्रच॑रति । मा॒रु॒त्योत्त॑रया । रा॒ष्ट्र ए॒व विश॒मनु॑बध्नाति । उ॒च्चैरा॑दि॒त्याया॒ आश्रा॑वयति । उ॒पा॒ꣳ॒शु मा॑रु॒त्यै । तस्मा॑द्रा॒ष्ट्रवि॑ँश॒मति॑वदति । ग॒र्भिण्या॑दि॒त्या भ॑वति ।। 9 ।। 1.8.3.3 इ॒न्द्रि॒यवै॑ँ गर्भः॑ । रा॒ष्ट्रमे॒वेन्द्रि॑या॒व्य॑कः । अ॒ग॒र्भा मा॑रु॒ती । विड्वै म॒रुतः॑ । विश॑मे॒व निरि॑न्द्रियामकः

। दे॒वा॒सु॒रास्सय्यँ॑त्ता आसन्न् । ते दे॒वा अ॒श्विनो॑ᳪ पू॒षन्वा॒चस्स॒त्यᳪ स॑न्नि॒धाय॑ । अनृ॑ते॒नासु॑रान॒भ्य॑भवन्न् । ते॑ऽश्विभ्यां॑ पू॒ष्णे पु॑रो॒डाश॒न्द्वाद॑शकपाल॒न्निर॑वपन्न् । ततो॒ वै ते वा॒चस्स॒त्यमवा॑रुन्धत ।। 10 ।। 1.8.3.4 यद॒श्विभ्यां॑ पू॒ष्णे पु॑रो॒डाश॒न्द्वाद॑शकपालन्नि॒र्वप॑ति । अनृ॑तेनै॒व भ्रातृ॑व्यानभि॒भूय॑ । वा॒चस्स॒त्यमव॑रुन्धे । सर॑स्वते सत्य॒वाचे॑ च॒रुम् । पूर्व॑मे॒वोदि॒तम् । उत्त॑रेणा॒भि गृ॑णाति । स॒वि॒त्रे स॒त्यप्र॑सवाय पुरो॒डाश॒न्द्वाद॑शकपालं॒ प्रसू॑त्यै । दू॒तान्प्रहि॑णोति । आ॒विद॑ ए॒ता भ॑वन्ति । आ॒विद॑मे॒वैन॑ङ्गमयन्ति । अथो॑ दू॒तेभ्य॑ ए॒व न छि॑द्यते । ति॒सृ॒ध॒न्वᳪ शु॑ष्कदृ॒तिर्दख्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै ।। 11 ।। 1.8.4.0 त्वा॒ष्ट्रम॒ष्टाक॑पालन्दधते युन॒क्त्येक॑ञ्च ।। 4 ।। 1.8.4.1 आ॒ग्ने॒यम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पति । तस्मा॒च्छिशि॑रे कुरुपञ्चा॒लाᳪ प्राञ्चो॑ यान्ति । सौ॒म्यञ्च॒रुम् । तस्मा॑द्वस॒न्तव्व्यँ॑व॒साया॑दयन्ति । सा॒वि॒त्रन्द्वाद॑शकपालम् । तस्मा॑त्पु॒रस्ता॒द्यवा॑नाᳪ सवि॒त्रा

विरु॑न्धते । बा॒र्ह॒स्प॒त्यश्च॒रुम् । स॒वि॒त्रैव वि॒रुध्य॑ । ब्रह्म॑णा॒ यवा॒नाद॑धते । त्वा॒ष्ट्रम॒ष्टाक॑पालम् ।। 12 ।। 1.8.4.2 रू॒पाण्ये॒व तेन॑ कुर्वते । वै॒श्वा॒न॒रन्द्वाद॑शकपालम् । तस्माँ॑ज्जघ॒न्ये॑ नैदा॑घे प्र॒त्यञ्च॑ꣳ कुरुपञ्चा॒ला याँ॑न्ति । सा॒र॒स्व॒तश्च॒रुन्निर्व॑पति । तस्माँ॑त्प्रा॒वृषि॒ सर्वा॒ वाचो॑ वदन्ति । पौ॒ष्णेन॒ व्यव॑स्यन्ति । मै॒त्रेण॑ कृषन्ते । वा॒रु॒णेन॒ विधृ॑ता आसते । ख्षै॒त्र॒प॒त्येन॑ पाचयन्ते । आ॒दि॒त्येनाद॑धते ।। 13 ।। 1.8.4.3 मा॒सिमाँ॑स्ये॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ नि॒रुप्या॒णीत्या॑हुः । तेने॒वर्तून्प्रयु॑ङ्क्ष॒ इति॑ । अथो॒ खल्वा॑हुः । कस्स॑वँथ्स॒रञ्जी॑विष्य॒तीति॑ । षडे॒व पू॑र्वे॒द्युर्नि॒रुप्या॑णि । षडु॑त्तरे॒द्युः । तेने॒वर्तून्प्रयु॑ङ्क्ते । दख्षि॑णो रथवाहनवा॒हꣳ पूर्वे॑षा॒न्दख्षि॑णा । उत्त॑र॒ उत्त॑रेषाम् । स॒वँथ्स॒रस्यै॒वान्तौ॑ युनक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ।। 14 ।। 1.8.5.0 अख्ष्यो॒र्लोमा॑नि॒ हिर॑ण्यवँसति गृह्णाति भिषज्य॒त्येक॑ञ्च ।। 5 ।। 1.8.5.1 इन्द्र॑स्य सुषुवा॒णस्य॑ दश॒धेन्द्रि॒यवी॑र्यं परा॑ऽपतत् । स यत्प्र॑थ॒मन्नि॒रष्ठी॑वत् । तत्क॑लमभवत्

। यद्द्वितीयँम् । तद्बदरम् । यत्तृतीयँम् । तत्कर्कन्धुं । यन्नस्तः । स सिꣳहः । यदख्ष्योः ।। 15 ।। 1.8.5.2 स शार्दूलः । यत्कर्णयोः । स वृकः । य ऊर्ध्वः । स सोमः । याऽवाची । सा सुरा । त्रयास्सक्तवो भवन्ति । इन्द्रियस्यावरुद्ध्यै । त्रयाणि लोमानि ।। 16 ।। 1.8.5.3 त्विषिमेवावरुन्धे । त्रयो ग्रहाः । वीर्यमेवावरुन्धे । नाम्ना दशमी । नव वै पुरुषे प्राणाः । नाभिर्दशमी । प्राणा इन्द्रियवीर्यम् । प्राणानेवेन्द्रियवीर्यꣳयजमान आत्मन्धत्ते । सीसेन क्लीबाच्छष्पाणि क्रीणाति । न वा एतदयो न हिरण्यम् ।। 17 ।। 1.8.5.4 यथ्सीसम् । न स्त्री न पुमान् । यत्क्लीबः । न सोमो न सुरा । यथ्सौत्रामणी समृद्ध्यै । स्वाद्वीन्त्वा स्वादुनेत्याह । सोममेवैनाङ्करोति । सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्वेत्याह । एताभ्यो ह्येषा देवताभ्यꣳ पच्यते । तिस्रस्सꣳसृष्टा वसति ।। 18 ।। 1.8.5.5 तिस्रो हि रात्रीꣳ क्रीतस्सोमो वसति । पुनातु ते परिस्रुतमिति

यज्जुषा पुनाति व्यावृत्त्यै । पवित्रेण पुनाति । पवित्रेण हि सोमं पुनन्ति । वारेण शश्वता तनेत्याह । वारेण हि सोमं पुनन्ति । वायुꣳ पूतꣳ पवित्रेणेति नैतया पुनीयात् । व्यृद्धा ह्येषा । अतिपवितस्यैतया पुनीयात् । कुविदङ्गेत्यनिरुक्तया प्राजापत्यया गृह्णाति ।। 19 ।। 1.8.5.6 अनिरुक्तꣳ प्रजापतिः । प्रजापतेरास्यै । एकयर्चा गृह्णाति । एकधैव यजमाने वीर्यन्दधाति । आश्विनन्धूम्रमालभते । अश्विनौ वै देवानां भिषजौ । ताभ्यामेवास्मै भेषजङ्करोति । सारस्वतं मेषम् । वाग्वै सरस्वती । वाचैवैनं भिषज्यति । ऐन्द्रमृषभꣳ सेन्द्रत्वाय ।। 20 ।। 1.8.6.0 प्रीणाति प्रथमो दख्षिणा समवनयति धारयतीन्द्रियाणि चत्वारि च ।। 6 ।। 1.8.6.1 यत्त्रिषु यूपेष्वालभेत । बहिर्धाऽस्मादिन्द्रियवीर्यन्दध्यात् । भ्रातृव्यमस्मै जनयेत् । एकयूप आलभते । एकधैवास्मिन्निन्द्रियवीर्यन्दधाति । नास्मै भ्रातृव्यञ्जनयति । नैतेषां पशूनां पुरोडाशा भवन्ति

। ग्रहपुरोडाशा ह्येते । युवꣳ सुरामम्मश्विनेति सर्वदेवत्ये याज्यानुवाक्ये भवतः । सर्वा एव देवताꣳ प्रीणाति ।। 21 ।। 1.8.6.2 ब्राह्मणं परिक्रीणीयादुच्छेषणस्य पातारम् । ब्राह्मणो ह्याहुत्या उच्छेषणस्य पाता । यदि ब्राह्मणन्न विन्देत् । वल्मीकवपायामव नयेत् । सैव तत्ꣳ प्रायश्चित्तिः । यद्वै सौत्रामण्यै व्यृद्धम् । तदस्यै समृद्धम् । नानादेवत्याꣳ पशवश्च पुरोडाशाꣳश्च भवन्ति समृद्ध्यै । ऐन्द्रꣳ पशूनामुत्तमो भवति । ऐन्द्रꣳ पुरोडाशानां प्रथमः ।। 22 ।। 1.8.6.3 इन्द्रिये एवास्मै समीचीं दधाति । पुरस्तादनूयाजानां पुरोडाशैꣳ प्रचरति । पशवो वै पुरोडाशाः । पशूनेवाव रुन्धे । ऐन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपति । इन्द्रियमेवाव रुन्धे । सावित्रन्द्वादशकपालं प्रसूत्यै । वारुणन्दशकपालम् । अन्तत एव वरुणमव यजते । वडबा दख्षिणा ।। 23 ।। 1.8.6.4 उत वा एषाऽश्वꣳ सूते । उताऽश्वतरम् । उत सोम उत सुरा । यथ्सौत्रामणी समृद्ध्यै । बार्हस्पत्यं पशुश्चतुर्थमतिपवितस्या लभते । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः

। ब्रह्मणैव यज्ञस्य व्यृद्धमपि वपति । पुरोडाशवानेष पशुर्भवति । न ह्येतस्य ग्रहङ्गृह्णन्ति । सोमप्रतीकाꣳ पितरस्तृप्णुतेति शतातृण्णायाꣳ समवनयति ।। 24 ।। 1.8.6.5 शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । दक्षिणेऽग्नौ जुहोति । पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै । हिरण्यमन्तरा धारयति । पूतामेवैनाँ जुहोति । शतमानं भवति । शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । यत्रैव शतातृण्णान्धारयति ।। 25 ।। 1.8.6.6 तन्निदधाति प्रतिष्ठित्यै । पितॄन् वा एतस्यैन्द्रियवीर्यङ्गच्छति । यꣳ सोमोऽति पवते । पितॄणाय्याँज्यानुवाक्याभिरुप तिष्ठते । यदेवास्य पितॄनिन्द्रियवीर्यङ्गच्छति । तदेवाव रुन्धे । तिसृभिरुप तिष्ठते । तृतीये वा इतो लोके पितरः । तानेव प्रीणाति । अथो त्रीणि वै यज्ञस्यैन्द्रियाणि । अध्वर्युर् होता ब्रह्मा । त उपतिष्ठन्ते । यान्येव यज्ञस्यैन्द्रियाणि । तैरेवास्मै

भेषजङ्करोति ।। 26 ।। 1.8.7.0 स्तोमाँ॑ पशव॑ उक्थान्येक॑श्च ।। 7 ।। 1.8.7.1 अग्निष्टोममग्र आह॑रति । यज्ञमुखवाँ॑ अग्निष्टोमः । यज्ञमुखमेवारभ्य॑ सवमा क्रमते । अथैषो॑ऽभिषेचनीय॑श्चतुस्त्रिꣳशप॑वमानो भवति । त्रय॑स्त्रिꣳशद्वै देवताः॑ । ता एवाप्नो॑ति । प्रजाप॑तिश्चतुस्त्रिꣳशः । तमेवाप्नो॑ति । सꣳशर एष स्तोमा॑नामय॑थापूर्वम् । यद्विष॑मास्स्तोमाः॑ ।। 27 ।। 1.8.7.2 एतावान् वै यज्ञः । यावान्पव॑मानाः । अन्तश्श्लेष॑णन्त्वा अन्यत् । यथ्समाँ॑ पव॑मानाः । तेनाऽसꣳ॑शरः । तेन॑ यथापूर्वम् । आत्मनैवाग्निष्टोमेनर्ध्नो॑ति । आत्मना पुण्यो॑ भवति । प्रजा वा उक्थानि॑ । पशव॑ उक्थानि॑ । यदुक्थ्यो॑ भवत्यनु सन्त॑त्त्यै ।। 28 ।। 1.8.8.0 अक्र॑न्नाजन्यो॑ भव॑न्ति दशपेयो॑ माद्येत्रीणि॑ च ।। 8 ।। 1.8.8.1 उप॑ त्वा जामयो गिर इति॑ प्रति॑पद्भ॑वति । वाग्वै वायुः । वाच एवैषो॑ऽभिषेकः । सर्वा॑सामेव प्रजाना॑ꣳ सूयते । सर्वा॑ एनं प्रजा राजेति॑ वदन्ति । एतमु त्यन्दश ख्षिप इत्या॑ह

। आदित्या वै प्रजाः । प्रजानामेवैतेन सूयते । यन्ति वा एते यज्ञमुखात् । ये सम्भार्या अक्रन्न् ।। 29 ।। 1.8.8.2 यदाह पवस्व वाचो अग्रिय इति । तेनैव यज्ञमुखान्नयन्ति । अनुष्टुक्प्रथमा भवति । अनुष्टुगुत्तमा । वाग्वा अनुष्टुक् । वाचैव प्रयन्ति । वाचोद्यन्ति । उद्वतीर्भवन्ति । उद्वद्वा अनुष्टुभो रूपम् । आनुष्टुभो राजन्यः ।। 30 ।। 1.8.8.3 तस्मादुद्वतीर्भवन्ति । सौर्यनुष्टुगुत्तमा भवति । सुवर्गस्य लोकस्य सन्तत्यै । यो वै सवादेति । नैनꣳ सव उपनमति । यस्सामभ्य एति । पापीयान्थ्सुषुवाणो भवति । एतानि खलु वै सामानि । यत्पृष्ठानि । यत्पृष्ठानि भवन्ति ।। 31 ।। 1.8.8.4 तैरेव सवान्नैति । यानि देवराजानाꣳ सामानि । तैरमुष्मिंल्लोँक ऋध्नोति । यानि मनुष्यराजानाꣳ सामानि । तैरस्मिल्लोँक ऋध्नोति । उभयोरेव लोकयोर् ऋध्नोति । देवलोके च मनुष्यलोके च । एकविꣳशोऽभिषेचनीयस्योत्तमो भवति । एकविꣳशꣳ केशवपनीयस्य प्रथमः । सप्तदशो दशपेयः

।। 32 ।। 1.8.8.5 विड्वा ए॑कवि॒ꣳ॒शः । रा॒ष्ट्रꣳ स॑प्तद॒शः । विश॑ ए॒वैतन्म॑ध्य॒तो॑ऽभिषि॑च्यते । तस्मा॒द्वा ए॒ष वि॒शां प्रि॒यः । वि॒शो हि म॑ध्य॒तो॑ऽभिषि॒च्यते॑ । यद्वा ए॑नम॒दो दिशोऽनु॑ व्यास्था॒पय॑न्ति । तथ्सु॑व॒र्गल्लो॒कम॒भ्या रो॑हति । यदि॒मल्लोँ॒कन्न प्र॑त्यव॒रोहे॑त् । अ॒ति॒ज॒नव्वेँ॒यात् । उद्वा॑ माद्येत् । यदे॒ष प्र॑ती॒चीन॑स्स्तोमो॒ भव॑ति । इ॒ममे॒व तेन॑ लो॒कं प्र॒त्यव॑रोहति । अथो॑ अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्रति॑ तिष्ठ॒त्यनु॑न्मादाय ।। 33 ।। 1.8.9.0 श॒तख्ष॑रो॒ऽष्टौ च॑ ।। 9 ।। 1.8.9.1 इ॒यव्वैँ॒ र॑ज॒ता । अ॒सौ हरि॑णी । यद्रु॒क्मौ भव॑तः । आ॒भ्यामे॒वैन॑मुभ॒यत॒ꣳ परि॑ गृह्णाति । वरु॑णस्य॒ वा अ॑भिषि॒च्यमा॑न॒स्याप॑ः । इ॒न्द्रि॒यव्वीँ॒र्य॑न्निर॑घ्नन् । तथ्सु॒वर्ण॒ꣳ॒ हिर॑ण्यमभवत् । यद्रु॒क्मम॑न्त॒र्दधा॑ति । इ॒न्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्य॑स्यानि॑र्घाताय । श॒तमा॑नो भवति श॒तख्ष॑रः । श॒तायु॒ꣳ पुरु॑षश्श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति । आयु॒र्वै हिर॑ण्यम् । आ॒यु॒ष्या॑ ए॒वैन॑म॒भ्यति॑ ख्षरन्ति । तेजो॒ वै हिर॑ण्यम् ।

तेजस्या एवैनमभ्यति ख्षरन्ति । वर्चो वै हिरण्यम् । वर्चस्या एवैनमभ्यति ख्षरन्ति ।। 34 ।। 1.8.10.0 उत्तरं प्रतिष्ठित्यै पशव्यस्सप्त च ।। 10 ।। 1.8.10.1 अप्रतिष्ठितो वा एष इत्याहुः । यो राजसूयेन यजत इति । यदा वा एष एतेन द्विरात्रेण यजते । अथ प्रतिष्ठा । अथ सवँथ्सरमाप्नोति । यावन्ति सवँथ्सरस्याहोरात्राणि । तावतीरेतस्य स्तोत्रीयाः । अहोरात्रेष्वेव प्रति तिष्ठति । अग्निष्टोमꣳ पूर्वमहर्भवति । अतिरात्र उत्तरम् ।। 35 ।। 1.8.10.2 नानैवाहोरात्रयोꣳ प्रति तिष्ठति । पौर्णमास्यां पूर्वमहर्भवति । व्यष्टकायामुत्तरम् । नानैवार्धमासयोꣳ प्रतितिष्ठति । अमावास्यायां पूर्वमहर्भवति । उद्दृष्ट उत्तरम् । नानैव मासयोꣳ प्रतितिष्ठति । अथो खलु । ये एव समानपख्षे पुण्याहे स्याताम् । तयोꣳ कार्यं प्रतिष्ठित्यै ।। 36 ।। 1.8.10.3 अपशव्यो द्विरात्र इत्याहुः । द्वे ह्येते छन्दसी । गायत्रश्च त्रैष्टुभश्च । जगतीमन्तर्यन्ति । न तेन जगती कृतेत्याहुः । यदेनान्तृतीयसवने कुर्वन्तीति

। य॒दा वा ए॒षाऽहीन॒स्याह॒र्भज॑ते । सा॒ह्नस्य॑ वा॒ सव॑नम् । अथै॒व जग॑ती कृ॒ता । अथ॑ पश॒व्यः॑ । व्यु॑ष्टि॒र्वा ए॒ष द्वि॑रा॒त्रः । य ए॒वम्वि॒द्वान्द्वि॑रा॒त्रेण॒ यज॑ते । व्यै॑वास्मा॑ उच्छति । अथो॒ तम॑ ए॒वाप॑ हते । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मम॑न्त॒त आ ह॑रति । अ॒ग्निस्सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑स्वे॒व प्रति॑ तिष्ठति ।। 37 ।। 2.1.0.0 कृष्ण यजुर्ब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमप्रपाठकप्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 2.1.0.0 अङ्गि॑रसꣳ प्र॒जाप॑तिर॒ग्निꣳ रु॒द्र उ॑त्त॒राव॑तीं ब्रह्मवा॒दिनो॑ऽग्निहो॒त्रप्रा॑यणा य॒ज्ञाꣳ प्र॒जाप॑तिरकामयतात्म॒न्वद्रौ॒द्रङ्गवि॑ दख्षिण॒तस्त्रयो॒ वै यद॒ग्निमृ॒तन्त्वा॑ स॒त्येनैका॑दश ।। 11 ।। अङ्गि॑रस॒ꣳ प्रैव तेन॑ प॒शूने॒व यन्नि॒मार्ष्टि॒ यो वा अ॑ग्निहो॒त्रस्यो॑प॒सदो॑ दक्षिण॒तष्ष्टि॒ः ।। 60 ।। अङ्गि॑रसो॒ य उ॑चैनदे॒वँव्वेद॑ ।। हरि॑ः ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। । कृष्णयजुर्ब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमप्रपाठकस्समाप्तः ।। 2.1.1.0 अ॒लि॒म्प॒न्वेद॒ घातु॑क॒ एक॑श्च ।। 1 ।। 2.1.1.1 अङ्गि॑रसो॒ वै स॒त्रमा॑सत । तेषां॒ पृश्नि॒र्घर्म॒धुगा॑सीत् । सर्जी॒षेणा॑जीवत् । ते॑ऽब्रुवन् ।

कस्मै॒ नु स॒त्रमा॑स्महे । यै॑ऽस्या ओष॑धी॒र्न ज॒नया॑म॒ इति॑ । ते दि॒वो वृष्टि॑मसृजन्त । याव॑न्तस्स्तो॒का अ॒वाप॑द्यन्त । ताव॑ती॒रोष॑धयोऽजायन्त । ता जा॒ता॒ऽ पि॒तरो॑ वि॒षेणा॑लिम्पन्न् ।। 1 ।। 2.1.1.2 तासा॑ञ्जग्ध्वा रुप्य॒न्त्यैत् । तै॑ऽब्रुवन् । क इ॒दमि॒त्थम॑क॒रिति॑ । व॒यं भा॑ग॒धेय॑मि॒च्छमा॑ना॒ इति॑ पि॒तरो॑ऽब्रुवन् । किवौं॑ भाग॒धेय॒मिति॑ । अ॒ग्निहो॒त्र ए॒व नोऽप्य॒स्त्वित्य॑ब्रुवन् । तेभ्य॑ ए॒तद्भा॑ग॒धेयं॒ प्राय॑च्छन् । यद्धु॒त्वा नि॒मार्ष्टि॑ । ततो॒ वै त ओष॑धीरस्वदयन् । य ए॒वद्वेँद॑ ।। 2 ।। 2.1.1.3 स्वद॑न्तेऽस्मा॒ ओष॑धयः । ते व॒थ्समु॒पावा॑सृजन् । इ॒दन्नो॑ ह॒व्यं प्रदा॑प॒येति॑ । सो॑ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणै । दश॑ मा॒ रात्री॑र्जा॒तन्न दो॑हन्न् । आ॒स॒ङ्गं॒वं मा॒त्रा स॒ह च॑रा॒णीति॑ । तस्मा॑द्व॒थ्सञ्जा॒तन्दश॒ रात्री॒र्न दु॑हन्ति । आ॒स॒ङ्गं॒वं मा॒त्रा स॒ह च॑रति । वारे॑वृत॒ꣳ ह्य॑स्य । तस्मा॑द्व॒थ्सꣳ सꣳसृष्टध॒यꣳ रु॒द्रो घातु॑कः । अति॒ हि स॒न्धान्धय॑ति ।। 3 ।। 2.1.2.0 अ॒मृ॒ष्ट॒ वि॒चि॒किथ्स॑ति॒

जुह्व॑त्य॒जाम॑सृजताग्निहो॒त्रꣳ सूर्या॑य प्रा॒तर्जु॑होति॒ जुह्व॑ति सं॒पद्ये॑ते हूयते स्थापयति संप्र॒ति द्वे च॑ ।। 2 ।। 2.1.2.1 प्र॒जाप॑तिर॒ग्निम॑सृजत । तं प्र॒जा अन्व॑सृज्यन्त । तम॑भा॒ग उपा॑स्त । सो॑ऽस्य प्र॒जाभि॒रपा॑क्रामत् । तम॑व॒रुरु॑थ्समा॒नोऽन्वै॑त् । तम॑व॒रुध॒न्नाश॑क्नोत् । स तपो॑ऽतप्यत । सो॑ऽग्निरुपा॑रम॒तातापि॒ वै स्य प्र॒जाप॑ति॒रिति॑ । स र॒राटा॒दुद॑मृष्ट ।। 4 ।। 2.1.2.2 तद्घृ॒तम॑भवत् । तस्मा॒द्यस्य॑ दख्षिण॒तꣳ केशा॒ उन्मृ॑ष्टाः । ताञ्ज्यै॑ष्ठल॒ख्ष्मी प्रा॑जाप॒त्येत्या॑हुः । यद्र॒राटा॑दु॒दमृ॑ष्ट । तस्मा॑द्र॒राटे॒ केशा॒ न स॑न्ति । तद॒ग्नौ प्रागृ॑ह्णात् । तद्व्य॑चिकिथ्सत् । जु॒हवा॒नी ३ मा हौ॒षा ३ मिति॑ । तद्वि॑चिकि॒थ्सायै॒ जन्म॑ । य ए॒वम्वि॒द्वान् वि॑चि॒कित्स॑ति ।। 5 ।। 2.1.2.3 वसी॑य ए॒व चे॑तयते । तवाँ॑ग॒भ्य॑वदञ्जुहुधीति॑ । सो॑ऽब्रवीत् । कस्त्वम॒सीति॑ । स्वैव ते॒ वागित्य॑ब्रवीत् । सो॑ऽजुहो॒थ्स्वाहेति॑ । तथ्स्वा॑हाका॒रस्य॒ जन्म॑ । य ए॒वꣳस्वा॑हाका॒रस्य॒ जन्म॒ वेद॑ । क॒रोति॑ स्वाहाका॒रेण॑ वी॒र्य॑म् । यस्यै॒वँव्वि॒दुष॑स्स्वाहाका॒रेण॒ जुह्व॑ति

।। 6 ।। 2.1.2.4 भोगा॑यै॒वास्य॑ हु॒तं भ॑वति । तस्या॒ आहु॑त्यै॒ पुरु॑षमसृजत । द्वि॒तीय॑मजुहोत् । सोऽश्व॑मसृजत । तृ॒तीय॑मजुहोत् । स गाम॑सृजत । च॒तु॒र्थम॑जुहोत् । सोऽवि॑मसृजत । प॒ञ्च॒मम॑जुहोत् । सो॑ऽजाम॑सृजत ।। 7 ।। 2.1.2.5 सो॑ऽग्निर॑बिभेत् । आहु॑तीभि॒र्वै मा॑ऽऽप्नो॒तीति॑ । स प्र॒जाप॑तिं॒ पुन॒ः प्रावि॑शत् । तं प्र॒जाप॑तिरब्रवीत् । जाय॒स्वेति॑ । सो॑ऽब्रवीत् । किं भा॑ग॒धेय॑म॒भि ज॑निष्य॒ इति॑ । तुभ्य॑मे॒वेदꣳ हू॑याता॒ इत्य॑ब्रवीत् । स ए॒तद्भा॑ग॒धेय॑म॒भ्य॑जायत । यद॑ग्निहो॒त्रम् ।। 8 ।। 2.1.2.6 तस्मा॑दग्निहो॒त्रमु॑च्यते । तद्धू॒यमा॑नमादि॒त्यो॑ऽब्रवीत् । मा हौ॑षीः । उ॒भयो॒र्वै ना॑वे॒तदिति॑ । सो॑ऽग्निर॑ब्रवीत् । क॒थन्नौ॑ होष्य॒न्तीति॑ । सा॒यमे॒व तुभ्य॑ञ्जु॒हुवन्न् । प्रा॒तर्मह्य॒मित्य॑ब्रवीत् । तस्मा॑द॒ग्नये॑ सा॒यꣳ हू॑यते । सूर्या॑य प्रा॒तः ।। 9 ।। 2.1.2.7 आ॒ग्ने॒यी वै रात्रिः॑ । ऐ॒न्द्रमह॑ः । यदनु॑दिते॒ सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑हु॒यात् । उ॒भय॑मे॒वाग्ने॒यꣳ स्या॑त् । उदि॑ते॒ सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑होति ।

तथाग्नये सायꣳ हूयते । सूर्याय प्रातः । रात्रिवाँ अनु प्रजाꣳ प्र जायन्ते । अह्ना प्रति तिष्ठन्ति । यथ्सायञ्जुहोति ।। 10 ।। 2.1.2.8 प्रैव तेन जायते । उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति । प्रत्येव तेन तिष्ठति । प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति । स एतदग्निहोत्रं मिथुनमपश्यत् । तदुदिते सूर्येऽजुहोत् । यजुषाऽन्यत् । तूष्णीमन्यत् । ततो वै स प्राजायत । यस्यैवꣳ विदुष उदिते सूर्येऽग्निहोत्रञ्जुह्वति ।। 11 ।। 2.1.2.9 प्रैव जायते । अथो यथा दिवा प्रजानन्नेति । तादृगेव तत् । अथो खल्वाहुः । यस्य वै द्वौ पुण्यौ गृहे वसतः । यस्तयोरन्यꣳ राधयत्यन्यन्न । उभौ वाव स तावृच्छतीति । अग्निवाँवादित्यस्सायं प्र विशति । तस्मादग्निर्दूरान्नक्तन्दृशे । उभे हि तेजसी सं पद्येते ।। 12 ।। 2.1.2.10 उद्यन्तवाँवादित्यमग्निरनु समारोहति । तस्माद्धूम एवाग्नेर्दिवा दृशे । यदग्नये सायञ्जुहुयात् । आ सूर्याय वृश्च्येत । यथ्सूर्याय प्रातर्जुहुयात् । आऽग्नये वृश्च्येत

। देवताभ्यस्समदन्दध्यात् । अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिस्सूर्यस्स्वाहेत्येव सायꣳ होतव्यम् । सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिरग्निस्स्वाहेति प्रातः । तथोभाभ्याꣳ सायꣳ हूयते ।। 13 ।। 2.1.2.11 उभाभ्यां प्रातः । न देवताभ्यस्समदन्दधाति । अग्निर्ज्योतिरित्याह । अग्निर्वै रेतोधाः । प्रजा ज्योतिरित्याह । प्रजा एवास्मै प्र जनयति । सूर्यो ज्योतिरित्याह । प्रजास्वेव प्रजातासु रेतो दधाति । ज्योतिरग्निस्स्वाहेत्याह । प्रजा एव प्रजाता अस्यां प्रतिष्ठापयति ।। 14 ।। 2.1.2.12 तूष्णीमुत्तरामाहुतिञ्जुहोति । मिथुनत्वाय प्रजात्यै । यदुदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात् । यथाऽतिथये प्रद्रुताय शून्यायावसथायाहार्यꣳ हरन्ति । तादृगेव तत् । क्वाह तत्स्तद्भवतीत्याहुः । यथ्स न वेद । यस्मै तद्धरन्तीति । तस्माद्यदौषसञ्जुहोति । तदेव संप्रति । अथो यथा प्रार्थमौषसं परिवेवेष्टि । तादृगेव तत् ।। 15 ।। 2.1.3.0 भवति प्रतिषिञ्चति गमयति प्रत्यक्पशवं

उपनि॒धायाँ॑ध्रियन्तेति॒ तच्चत्वारि॑ च ।। 3 ।। 2.1.3.1 रु॒द्रो वा ए॒षः । यद॒ग्निः । पत्नी॑ स्था॒ली । यन्मध्ये॒ऽग्नेर॑धि॒श्रयेँ॑त् । रु॒द्राय॒ पत्नी॒मपि॑ दध्यात् । प्र॒मायु॑का स्यात् । उदी॒चोऽङ्गा॑रान्निरू॒ह्याधि॑ श्रयति । पत्नि॑यै गोपी॒थाय॑ । व्य॑न्तान्करोति । तथा॒ पत्न्यप्र॑मायुका भवति ।। 16 ।। 2.1.3.2 घ॒र्मो वा ए॒षोऽशा॑न्तः । अह॑रह॒ꣳ प्र वृ॑ज्यते । यद॑ग्निहो॒त्रम् । प्रति॑षिश्चेत्प॒शुका॑मस्य । शा॒न्तमि॑व॒ हि प॑शव्यँ॑म् । न प्रति॑षिश्चेद्ब्रह्मवर्च॒सका॑मस्य । समि॑द्धमिव॒ हि ब्र॑ह्मवर्च॒सम् । अथो॒ खलु॑ । प्र॒ति॒षिच्य॑मे॒व । यत्प्र॑तिषि॒ञ्चति॑ ।। 17 ।। 2.1.3.3 तत्प॑श॒व्यँ॑म् । यज्जु॒होति॑ । तद्ब्र॑ह्मवर्च॒सि । उ॒भय॑मे॒वाक॑ः । प्रच्यु॑त॒ञ्चाँ ए॒तद॒स्माल्लो॒कात् । अग॑तन्देवलो॒कम् । यच्छृ॒तꣳ ह॒विरन॑भिघारितम् । अ॒भि द्यो॑तयति । अ॒भ्यै॑वैन॑द्धारयति । अथो॑ देव॒त्रैवैन॑द्गमयति ।। 18 ।। 2.1.3.4 पर्य॑ग्नि करोति । रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । त्रिꣳ पर्य॑ग्नि करोति । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः । अथो॑ मेध्य॒त्वाय॑ । यत्प्रा॒चीन॑मुद्वा॒सयेँ॑त् । यज॑मानꣳ शु॒चाऽप॑येत् । यद्दख्षि॒णा

। पितृदेवत्यꣳ स्यात् । यत्प्रत्यक् ।। 19 ।। 2.1.3.5 पत्नीꣳ शुचाऽर्पयेत् । उदीचीनमुद्वासयति । एषा वै देवमनुष्याणाꣳ शान्ता दिक् । तामेवैनदनूद्वासयति शान्त्यै । वर्त्म करोति । यज्ञस्य सन्तत्यै । निष्टपति । उपैव तथ्स्तृणाति । चतुरुन्नयति । चतुष्पादꣳ पशवः ।। 20 ।। 2.1.3.6 पशूनेवावरुन्धे । सर्वान्पूर्णानुन्नयति । सर्वे हि पुण्या राद्धाः । अनूच उन्नयति । प्रजाया अनूचीनत्वाय । अनूच्येवास्य प्रजाऽर्धुका भवति । संमृशति व्यावृत्त्यै । नाहौष्यन्नुप सादयेत् । यदहौष्यन्नुपसादयेत् । यथाऽन्यस्मा उपनिधाय ।। 21 ।। 2.1.3.7 अन्यस्मै प्रयच्छति । तादृगेव तत् । आऽस्मै वृश्च्येत । यदेव गार्हपत्येऽधिश्रयति । तेन गार्हपत्यं प्रीणाति । अग्निरबिभेत् । आहुतयो माऽत्यैष्यन्तीति । स एताꣳ समिधमपश्यत् । तामाऽधत्त । ततो वा अग्नावाहुतयोऽध्रियन्त ।। 22 ।। 2.1.3.8 यदेनꣳ समयच्छत् । तथ्समिधस्समित्त्वम् । समिधमा दधाति । समेवैनय्यँच्छति । आहुतीनान्धृत्यै ।

अथो॑ अग्निहो॒त्रमे॒वेध्मव॑त्करोति । आहु॑तीनां॒ प्रति॑ष्ठित्यै । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । यदेका॒ꣳ स॒मिध॑मा॒धाय॒ द्वे आहु॑ती जु॒होति॑ । अथ॒ कस्या॒ꣳ स॒मिधि॑ द्वि॒तीया॒माहु॑तिञ्जुहो॒तीति॑ ।। 23 ।। 2.1.3.9 यद्वे स॒मिधा॑वा द॒ध्यात् । भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयेत् । एका॒ꣳ स॒मिध॑मा॒धाय॑ । यजु॑षा॒ऽन्यामाहु॑तिञ्जुहोति । उ॒भे ए॒व स॒मिद्व॑ती॒ आहु॑ती जुहोति । नास्मै॒ भ्रातृ॑व्यञ्जनयति । आदी॑प्तायाञ्जुहोति । समि॑द्धमिव॒ हि ब्र॑ह्मवर्च॒सम् । अथो॒ यथाऽति॑थि॒ञ्ज्योति॑ष्कृ॒त्वा प॑रि॒ वेवे॑ष्टि । ता॒दृग्ए॒व तत् । च॒तुरुन्न॑यति । द्विर्जु॑होति । तस्मा॑द्वि॒पाच्चतु॑ष्पादमत्ति । अथो॑ द्वि॒पद्ये॒व चतु॑ष्पद॒ꣳ प्रति॑ष्ठापयति ।। 24 ।। 2.1.4.0 अ॒भ॒व॒न्भ॒व॒ति॒ जु॒हु॒यान्न॑यति मार्ष्टि॒ द्विꣳप्राश्ञा॑ति प्राजापा॒त्यमाचा॑मतीन्धेऽकः ।। 4 ।। 2.1.4.1 उ॒त्त॒राव॑तीं॒वै दे॒वा आहु॑ति॒मजु॑हवुः । अवा॑ची॒मसु॑राः । ततो॑ दे॒वा अभ॑वन् । पराऽसु॑राः । यङ्का॒मये॑त॒ वसी॑यान्थ्स्या॒दिति॑ । कनी॑य॒स्तस्य॒ पूर्वꣳ हु॒त्वा । उत्त॑रं॒ भूयो॑ जुहुयात् । ए॒षा वा उ॑त्त॒राव॒त्याहु॑तिः ।

तान्देवा अजुहवुः । ततस्तेऽभवन् ।। 25 ।। 2.1.4.2 यस्यैवञ्जुह्वति । भवत्येव । यङ्कामयेत पापीयान्थ्स्यादिति । भूयस्तस्य पूर्वꣳ हुत्वा । उत्तरङ्कनीयो जुहुयात् । एषा वा अवाच्याहुतिः । तामसुरा अजुहवुः । ततस्ते पराऽभवन् । यस्यैवञ्जुह्वति । परैव भवति ।। 26 ।। 2.1.4.3 हुत्वोप सादयत्यजामित्वाय । अथो व्यावृत्त्यै । गार्हपत्यं प्रतीक्ष्यते । अननुध्यायिनमेवैनङ्करोति । अग्निहोत्रस्य वै स्थाणुरस्ति । तय्यँ ऋच्छेत् । यज्ञस्थाणुमृच्छेत् । एष वा अग्निहोत्रस्य स्थाणुः । यत्पूर्वाऽऽहुतिः । ताय्यँदुत्तरयाऽभि जुहुयात् ।। 27 ।। 2.1.4.4 यज्ञस्थाणुमृच्छेत् । अतिहाय पूर्वामाहुतिञ्जुहोति । यज्ञस्थाणुमेव परि वृणक्ति । अथो भ्रातृव्यमेवास्वाऽति क्रामति । अवाचीनꣳ सायमुपमार्ष्टि । रेत एव तद्दधाति । ऊर्ध्वं प्रातः । प्र जनयत्येव तत् । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । चतुरुन्नयति ।। 28 ।। 2.1.4.5 द्विर्जुहोति । अथ क्व द्वे आहुती भवत इति । अग्नौ वैश्वानर इति ब्रूयात् । एष वा अग्निर्वैश्वानरः

। यद्ब्रा॑ह्म॒णः । हु॒त्वा द्वि× प्राश्ञा॑ति । अ॒ग्नावे॒व वै॑श्वान॒रे द्वे आहु॑ती जुहो॑ति । द्विर्जु॒होति॑ । द्विर्निमा॑र्ष्टि । द्वि× प्राश्ञा॑ति ।। 29 ।। 2.1.4.6 षट्थ्संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । कि॒न्दे॒व॒त्य॑मग्निहो॒त्रमिति॑ । वै॒श्व॒दे॒वमिति॑ ब्रूयात् । यद्यजु॑षा जु॒होति॑ । तदै॑न्द्रा॒ग्नम् । यत्तू॒ष्णीम् । तत्प्रा॑जाप॒त्यम् ।। 30 ।। 2.1.4.7 यन्नि॒मार्ष्टि॑ । तदोष॑धीनाम् । यद्वि॒तीय॑म् । तत्पि॑तॄ॒णाम् । यत्प्राश्ञा॑ति । तद्गर्भा॑णाम् । तस्मा॒द्गर्भा॒ अन॑श्ञन्तो वर्धन्ते । यदा॒चाम॑ति । तन्म॑नु॒ष्या॑णाम् । उद॑ङ्ङ्य॒वृत्याचा॑मति ।। 31 ।। 2.1.4.8 आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑ । निर्णे॑नेक्ति॒ शुद्ध्यै॑ । निष्ट॑पति स्व॒गाकृ॑त्यै । उद्दि॑शति । स॒प्त॒र्षीने॒व प्री॑णाति । द॒क्षि॒णा प॒र्याव॑र्तते । स्वमे॒व वी॒र्य॑मनु॑ प॒र्याव॑र्तते । तस्मा॒द्दक्षि॒णोऽर्ध॑ आ॒त्मनो॑ वी॒र्या॑वत्तरः । अथो॑ आदि॒त्यस्यै॒वावृ॒तमनु॑ प॒र्याव॑र्तते । हु॒त्वोप॒ समि॑न्धे ।। 32 ।। 2.1.4.9 ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सस्य॒

समि॑द्धौ । न ब॒र्॒हिरनु॒ प्र ह॑रेत् । अस॑ꣳस्थितो॒ वा ए॒ष य॒ज्ञः । यद॑ग्निहो॒त्रम् । यद॑नु प्र॒हरे॑त् । य॒ज्ञद्वि॑च्छि॑न्द्यात् । तस्मा॒न्नानु॑ प्र॒हृत्य॑म् । य॒ज्ञस्य॒ सन्त॑त्यै । अ॒पो नि न॑यति । अ॒व॒भृ॒थस्यै॒व रू॒पम॑कः ।। 33 ।। 2.1.5.0 ब॒र्॒हिꣳ प्रा॒तर्ज्हु॒ताद्या॑य जायते रुन्धेऽसा॒मा क॑रोत्ये॒ता वा अ॑ग्निहो॒त्रस्यो॑प॒सदो॑ वषट्का॒रश्च॑ प्रात॒र्यावा॑णो॒ वज्र॒स्त्रीणि॑ च ।। 5 ।। 2.1.5.1 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । अ॒ग्नि॒हो॒त्रप्रा॑यणा य॒ज्ञाः । किंप्रा॑यणमग्निहो॒त्रमिति॑ । व॒त्सो वा अ॑ग्निहो॒त्रस्य॒ प्राय॑णम् । अ॒ग्नि॒हो॒त्रय्यँ॒ज्ञाना॑म् । तस्य॑ पृथि॒वी सद॑ः । अ॒न्तरि॑क्ष॒माग्नी॑द्ध्रम् । द्यौर्ह॑वि॒र्धान॑म् । दि॒व्या आप॒ꣳ प्रोख्ष॑णयः । ओष॑धयो ब॒र्॒हिः ।। 34 ।। 2.1.5.2 वन॒स्पत॑य इ॒ध्मः । दिश॑ꣳ परि॒धय॑ः । आ॒दि॒त्यो यूप॑ः । यज॑मानꣳ प॒शुः । स॒मु॒द्रो॑ऽवभृ॒थः । स॒ꣳवथ्स॒रस्स्व॑गाका॒रः । तस्मा॒दाहि॑ताग्नेस्सर्वमे॒व ब॑ह्वि॒ष्य॑न्दत्तं भ॑वति । यथ्सा॒यञ्जु॒होति॑ । रात्रि॑मे॒व तेन॑ दख्षि॒ण्या॑ङ्कुरुते । यत्प्रा॒तः ।। 35 ।। 2.1.5.3 अह॑रे॒व तेन॑ दख्षि॒ण्य॑ङ्कुरुते । यत्ततो॒

ददा॑ति । सा दख्षि॑णा । याव॑न्तो॒ वै दे॒वा अहु॑त॒मादन्न्॑ । ते परा॑ऽभवन्न् । त ए॒तद॑ग्निहो॒त्रꣳ सर्व॑स्यै॒व स॑मव॒दाया॑जुहवुः । तस्मा॑दाहुः । अ॒ग्नि॒हो॒त्रव्वै॑ दे॒वा गृ॒हाणा॒न्निष्कृ॑तिमपश्य॒न्निति॑ । यथ्सा॒यञ्जु॒होति॑ । रात्रि॑या ए॒व तद्धु॒ताद्या॑य ।। 36 ।। 2.1.5.4 यज॑मान॒स्यापं॑राभावाय । यत्प्रा॒तः । अह्न॑ ए॒व तद्धु॒ताद्या॑य । यज॑मान॒स्यापं॑राभावाय । यत्ततो॒ऽश्ञाति॑ । हु॒तमे॒व तत् । द्वयो॒ꣳ पय॑सा जुहुयात्प॒शुका॑मस्य । ए॒तद्वा अ॑ग्निहो॒त्रं मि॑थु॒नम् । य ए॒वव्वैं॑द॑ । प्र प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्मिथु॒नैर्जा॑यते ।। 37 ।। 2.1.5.5 इ॒माम॒ेव पूर्व॑या दु॒हे । अ॒मूमुत्त॑रया । अ॒धि॒श्रित्योत्त॑र॒मा न॑यति । योना॑वे॒व तद्रेत॑स्सिञ्चति प्र॒जन॑ने । आज्ये॑न जुहुया॒त्तेज॑स्कामस्य । तेजो॒ वा आज्य॑म् । ते॒ज॒स्व्ये॑व भ॑वति । पय॑सा प॒शुका॑मस्य । ए॒तद्वै प॑शू॒नाꣳ रू॒पम् । रू॒पेणै॒वास्मै॑ प॒शूनव॑रुन्धे ।। 38 ।। 2.1.5.6 प॒शुमा॒नेव भ॑वति । द॒ध्नेन्द्रि॒यका॑मस्य । इ॒न्द्रि॒यव्वैं दधि॑ । इ॒न्द्रि॒या॒व्ये॑व भ॑वति ।

य॒वा॒ग्वा॑ ग्राम॑कामस्यौष॒धा वै म॑नु॒ष्याः॑ । भा॒ग॒धेये॑नै॒वास्मै॑ सजा॒तानव॑ रुन्धे । ग्रा॒म्ये॑व भ॑वति । अय॑ज्ञो॒ वा ए॒षः । यो॑ऽसा॒मा ।। 39 ।। 2.1.5.7 च॒तुरुन्न॑यति । चतु॑रख्षरꣳ रथन्त॒रम् । र॒थ॒न्त॒रस्यै॒ष वर्णः॑ । उ॒परी॑व हरति । अ॒न्तरि॑ख्षव्वाँमदे॒व्यम् । वा॒म॒दे॒व्यस्यै॒ष वर्णः॑ । द्विर्जु॑होति । द्व्य॑ख्षरं बृ॒हत् । बृ॒ह॒त ए॒ष वर्णः॑ । अ॒ग्नि॒हो॒त्रमे॒व तथ्साम॑न्वत्करोति ।। 40 ।। 2.1.5.8 यो वा अ॑ग्निहो॒त्रस्यो॑प॒सदो॒ वेद॑ । उपै॑नमुप॒सदो॑ नमन्ति । वि॒न्दत॑ उपस॒त्तार॑म् । उ॒न्नीयोप॑ सादयति । पृ॒थि॒वीमे॒व प्री॑णाति । हो॒ष्यन्नुप॑सादयति । अ॒न्तरि॑ख्षमे॒व प्री॑णाति । हु॒त्वोप॑ सादयति । दिव॑मे॒व प्री॑णाति । ए॒ता वा अ॑ग्निहो॒त्रस्यो॑प॒सदः॑ ।। 41 ।। 2.1.5.9 य ए॒वव्वेँद॑ । उपै॑नमुप॒सदो॑ नमन्ति । वि॒न्दत॑ उपस॒त्तार॑म् । यो वा अ॑ग्निहो॒त्रस्याश्रा॑वितं प्र॒त्याश्रा॑वित॒ꣳ॒ होता॑रं ब्र॒ह्माण॑व्वँषट्का॒रव्वेँद॑ । तस्य॒ त्वे॑व हु॒तम् । प्रा॒णो वा अ॑ग्निहो॒त्रस्याश्रा॑वितम् । अ॒पा॒नꣳ प्र॒त्याश्रा॑वितम् । मनो॒ होता॑ । चख्षु॑र्ब्र॒ह्मा । नि॒मे॒षो

वषट्कारः ।। 42 ।। 2.1.5.10 य एवꣳवेदं । तस्य त्वेव हुतम् । सायय्याँवानश्च वै देवाꣳ प्रातर्यावाणश्चाग्निहोत्रिणो गृहमागच्छन्ति । तान् यन्न तर्पयेत् । प्रजयाऽस्य पशुभिर्वि तिष्ठेरन् । यत्तर्पयेत् । तृप्ता एनं प्रजया पशुभिस्तर्पयेयुः । सजूर्देवैस्सायय्याँवभिरिति सायꣳ संमृशति । सजूर्देवैꣳ प्रातर्यावभिरिति प्रातः । ये चैव देवास्सायय्याँवानो ये च प्रातर्यावाणः ।। 43 ।। 2.1.5.11 तानेवोभयाꣳ स्तर्पयति । त एनन्तृप्ताꣳ प्रजया पशुभिस्तर्पयन्ति । अरुणो ह स्माहौपवेशिः । अग्निहोत्र एवाहꣳ सायंप्रातर्वज्रं भ्रातृव्येभ्यꣳ प्र हरामि । तस्मान्मत्पापीयाꣳसो भ्रातृव्या इति । चतुरुन्नयति । द्विर्जुहोति । समिथ्सप्तमी । सप्तपदा शक्करी । शाक्करो वज्रः । अग्निहोत्र एव तथ्सायंप्रातर्वज्रय्यँजमानो भ्रातृव्याय प्र हरति । भवत्यात्मनाँ । पराँऽस्य भ्रातृव्यो भवति ।। 44 ।। 2.1.6.0 तनुवै वायुरग्निर्भवत्यवित्वा भवत्येकश्च ।। 6 ।। 2.1.6.1 प्रजापतिरकामयतात्मन्वन्मे

जायेतेति । सोऽजुहोत् । तस्मात्मन्वदजायत । अग्निर्वायुरादित्यः । तेऽब्रुवन् । प्रजापतिरहौषीदात्मन्वन्मे जायेतेति । तस्य वयमजनिष्महि । जायतान्न आत्मन्वदिति तेऽजुहवुः । प्राणानामग्निः । तनुवै वायुः ।। 45 ।। 2.1.6.2 चख्षुष आदित्यः । तेषाꣳ हुतादजायत गौरेव । तस्यै पयसि व्यायच्छन्त । मम हुतादजनि ममेति । ते प्रजापतिं प्रश्नमायन् । स आदित्योऽग्निमब्रवीत् । यतरो नौ जयात् । तन्नौ सहासदिति । कस्यै कोऽहौषीदिति प्रजापतिरब्रवीत्कस्यै क इति । प्राणानामहमित्यग्निः ।। 46 ।। 2.1.6.3 तनुवा अहमिति वायुः । चख्षुषोऽहमित्यादित्यः । य एव प्राणानामहौषीत् । तस्य हुतादजनीति । अग्नेर्हुतादजनीति । तदग्निहोत्रस्याग्निहोत्रत्वम् । गौर्वा अग्निहोत्रम् । य एवꣳद गौरग्निहोत्रमिति । प्राणापानाभ्यामेवाग्निꣳ समर्धयति । अव्यर्धुकꣳ प्राणापानाभ्यां भवति ।। 47 ।। 2.1.6.4 य एवꣳदं । तौ वायुरब्रवीत् । अनु मा भजतमिति ।

यदेव गार्ह्पत्येऽधिश्रित्याहवनीयमभ्युद्रवान् । तेन त्वां प्रीणानित्यब्रूताम् । तस्माद्यद्गार्ह्पत्येऽधिश्रित्याहवनीयमभ्युद्रवं । वायुमेव तेन प्रीणाति । प्रजापतिर्देवतास्सृजमानः । अग्निमेव देवतानां प्रथममसृजत । सोऽन्यदालम्भ्यमवित्वा ।। 48 ।। 2.1.6.5 प्रजापतिमभि पर्यावर्तत । स मृत्योरबिभेत् । सोऽमुमादित्यमात्मनो निरमिमीत । तꣳ हुत्वा पराङ्वर्यावर्तत । ततो वै स मृत्युमपाजयत् । अप मृत्युञ्जयति । य एवꣳवेदं । तस्माद्यस्यैवꣳविदुषः । उतैकाहमुत द्व्यहन्न जुह्वति । हुतमेवास्य भवति । असौ ह्यादित्योऽग्निहोत्रम् ।। 49 ।। 2.1.7.0 उद्वासितꣳ सप्त च ।। 7 ।। 2.1.7.1 रौद्रङ्गवि । वायव्यमुपसृष्टम् । आश्विनन्दुह्यमानम् । सौम्यन्दुग्धम् । वारुणमधि श्रितम् । वैश्वदेवा भिन्दवः । पौष्णमुदन्तम् । सारस्वतवीँष्यन्दमानम् । मैत्रꣳ शरः । धातुरुद्वासितम् । बृहस्पतेरुन्नीतम् । सवितुꣳ प्र क्रान्तम् । द्यावापृथिव्यꣳ ह्रियमाणम् । ऐन्द्राग्नमुपसन्नम् । अग्नेꣳ पूर्वाऽऽहुतिः । प्रजापतेरुत्तरा ।

ऐन्द्रꣳ हुतम् ।। 50 ।। 2.1.8.0 बुभूषेद्धियमाणञ्जायते द्वे च ।। 8 ।। 2.1.8.1 दक्षिणत उप सृजति । पितृलोकमेव तेन जयति । प्राचीमा वर्तयति । देवलोकमेव तेन जयति । उदीचीमावृत्य दोग्धि । मनुष्यलोकमेव तेन जयति । पूर्वौ दुह्याज्ज्येष्ठस्य ज्यैष्ठिनेयस्य । यो वा गतश्रीस्स्यात् । अपरौ दुह्यात्कनिष्ठस्य कानिष्ठिनेयस्य । यो वा बुभूषेत् ।। 51 ।। 2.1.8.2 न सं मृशति । पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै । वायव्यंवाँ एतदुपसृष्टम् । आश्विनन्दुह्यमानम् । मैत्रन्दुग्धम् । अर्यम्ण उद्वास्यमानम् । त्वाष्ट्रमुन्नीयमानम् । बृहस्पतेरुन्नीतम् । सवितुꣳ प्रक्रान्तम् । द्यावापृथिव्यꣳ ह्रियमाणम् ।। 52 ।। 2.1.8.3 ऐन्द्राग्नमुप सादितम् । सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यो जुहोति । योऽग्निहोत्रञ्जुहोति । यथा खलु वै धेनुन्तीर्थे तर्पयति । एवमग्निहोत्री यजमानन्तर्पयति । तृप्यति प्रजया पशुभिः । प्र सुवर्गल्लोँकञ्जानाति । पश्यति पुत्रम् । पश्यति पौत्रम् । प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते

। यस्यै॒वव्विँ॒दुषो॑ऽग्निहो॒त्रञ्जुह्व॑ति । य उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ ।। 53 ।। 2.1.9.0 तू॒ष्णीञ्जा॑यते॒ यज॑मानः ।। 9 ।। 2.1.9.1 त्रयो॒ वै प्रै॑यमे॒धा आ॑सन्न् । तेषा॒न्त्रिरेको॑ऽग्निहो॒त्रम॑जुहोत् । द्विरेक॑ः । स॒कृदेक॑ः । तेषा॒य्यँस्त्रिरजु॑होत् । स ऋ॒चाऽजु॑होत् । यो द्विः । स यजु॑षा । यस्स॒कृत् । स तू॒ष्णीम् ।। 54 ।। 2.1.9.2 यश्च॒ यजु॒षाऽजु॑हो॒द्यश्च॑ तू॒ष्णीम् । तावु॒भावा॑र्ध्नुताम् । तस्मा॒द्यजु॒षाऽऽहु॑ति॒ꣳ पूर्वा॑ होत॒व्या॑ । तू॒ष्णीमुत्त॑रा । उ॒भे ए॒वर्धी अव॑रुन्धे । अ॒ग्निर्ज्योति॒र्ज्योति॑र॒ग्निस्स्वाहेति॑ सा॒यञ्जु॑होति । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति । सूर्यो॒ ज्योति॒र्ज्योति॒- स्सूर्य॒स्स्वाहेति॑ प्रा॒तः । रेत॑ ए॒व हि॒तं प्र ज॑नयति । रेतो॒ वा ए॒तस्य॑ हि॒तन्न प्र जा॑यते ।। 55 ।। 2.1.9.3 यस्या॑ग्निहो॒त्रमहु॑त॒ꣳ सूर्यो॒ऽभ्यु॑देति॑ । यद्यन्ते॒ स्यात् । उ॒न्नीय॒ प्राङु॒दाद्र॑वेत् । स उ॑प॒साद्यातमि॑तोरासीत । स य॒दा ताम्ये॑त् । अथ॒ भूस्स्वाहेति॑ जुहुयात् । प्र॒जाप॑ति॒र्वै भू॒तः । तमे॒वोपा॑सरत् । स ए॒वैन॒न्तत॒ उन्न॑यति । नार्ति॒माच्छ॑ति॒ यज॑मानः ।। 56

।। 2.1.10.0 आदित्यास्तर्ह्यग्निरिन्द्र एवास्याँग्निहोत्रꣳ हुतं भवति देवेषु चत्वारि च ।। 10 ।। (यदग्निन्निहितꣳ प्रथमꣳ सर्व एव नितरामङ्गारा श्शरोऽङ्गारा ब्रह्म वसुष्वष्टौ ।।) 2.1.10.1 यदग्निमुद्धरति । वसवस्तर्ह्यग्निः । तस्मिन् यस्य तथाविधे जुह्वति । वसुष्वेवास्याँग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । निहितो धूपायञ्छेते । रुद्रास्तर्ह्यग्निः । तस्मिन् यस्य तथाविधे जुह्वति । रुद्रेष्वेवास्याँग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । प्रथममिध्ममर्चिरा लभते । आदित्यास्तर्ह्यग्निः ।। 57 ।। 2.1.10.2 तस्मिन् यस्य तथाविधे जुह्वति । आदित्येष्वेवास्याँग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । सर्व एव सर्वश इध्म आदीप्तो भवति । विश्वे देवास्तर्ह्यग्निः । तस्मिन् यस्य तथाविधे जुह्वति । विश्वेष्वेवास्य देवेष्वग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । नितरामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव भवति । इन्द्रस्तर्ह्यग्निः । तस्मिन् यस्य तथाविधे जुह्वति । इन्द्र एवास्याँग्निहोत्रꣳ हुतं भवति ।। 58 ।। 2.1.10.3 अङ्गारा भवन्ति ।

तेभ्योऽङ्गा॑रेभ्यो॒ऽर्चिरुदे॑ति । प्र॒जाप॑ति॒स्तर्ह्य॒ग्निः । तस्मि॒न्. यस्य॒ तथा॑विधे॒ जुह्व॑ति । प्र॒जाप॑तावे॒वास्या॑ँग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति । शरोऽङ्गा॑रा॒ अध्यू॑हन्ते । ब्रह्म॒ तर्ह्य॒ग्निः । तस्मि॒न्. यस्य॒ तथा॑विधे॒ जुह्व॑ति । ब्रह्म॑न्ने॒वास्या॑ँग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति । वसु॑षु रु॒द्रेष्वा॑दि॒त्येषु॒ विश्वे॑षु दे॒वेषु॑ । इन्द्रे॑ प्र॒जाप॑तौ॒ ब्रह्मन्न्॑ । अप॑रिवर्गमे॒वास्यै॒तासु॑ दे॒वता॑सु हु॒तं भ॑वति । यस्यै॒वꣳ वि॒दुषो॑ऽग्निहो॒त्रञ्जुह्व॑ति । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ ।। 59 ।। 2.1.11.0 अ॒स्ति॒ द्वे च॑ ।। 11 ।। 2.1.11.1 ऋ॒तन्त्वा॑ स॒त्येन॒ परि॑षिञ्चामीति॑ सा॒यं परि॑षिञ्चति । स॒त्यन्त्व॒र्तेन॒ परि॑षिञ्चामीति॑ प्रा॒तः । अ॒ग्निर्वा ऋ॒तम् । अ॒सावा॑दि॒त्यस्स॒त्यम् । अ॒ग्निमे॒व तदा॑दि॒त्येन॑ सा॒यं परि॑षिञ्चति । अ॒ग्निना॑ऽऽदि॒त्यं प्रा॒तस्सः । याव॑दहोरा॒त्रे भव॑तः । ताव॑दस्य लो॒कस्य॑ । नार्ति॒र्न रिष्टिः॑ । नान्तो॒ न प॑र्य॒न्तो॑ऽस्ति । यस्यै॒वꣳ वि॒दुषो॑ऽग्निहो॒त्रञ्जुह्व॑ति । य उ॑चैनदे॒वꣳ वेद॑ ।। 60 ।। 2.2.0.0 प्र॒जाप॑तिरकामयत प्र॒जास्सृ॑जे॒येति॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत दर्शपूर्णमा॒सौ

सृ॑जे॒येति॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ प्रजा॑ये॒येति॒ स तप॒स्स त्रि॒वृत॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ दश॑होतारं॒ तेन॑ दश॒धाऽऽत्मान॑न्दे॒वा वै वरु॑ण॒मन्तो॒ वै प्र॒जाप॑ति॒स्तास्सृ॒ष्टा- स्समं॑श्लिष्यन्दे॒वा वै चतु॑र्होतृभिरि॒दꣳ अग्रे॑ प्र॒जाप॑ति॒रिन्द्रं॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत ब॒होर्भूया॒नेका॑दश ।। 11 ।। प्र॒जाप॑ति॒स्तद्ब्रह्म॑स्य प्र॒जाप॑तिरकामयता॒नये॒वैन॒त्तस्य॒ वा इ॒यङ्क्लृप्ति॒स्तस्मा॑त्तेपा॒नाञ्ज्योति स ष॑ड्ढो॑तुस्स॒प्तहो॑तार॒त्रिस॑प्ततिः ।। 73 ।। प्र॒जाप॑तिरकामयत नि॒दान॑वान्भवति ।। ।। हरिः॑ ओम् ।। द्वितीय प्रपाठकस्समाप्तः 2.2.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयप्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 2.2.1.0 दश॑होता॒ सृष्ट्वा॑ ऋ॒च्छेद्व्याच॑ष्टे रुन्ध ए॒व त॑नुते॒ निर्ऋ॑तिगृहीतं॒ पञ्च॑ च ।। 1 ।। 2.2.1.1 प्र॒जाप॑तिरकामयत प्र॒जास्सृ॑जे॒येति॑ । स ए॒तन्दश॑होतारमपश्यत् । तं मन॑साऽनु॒द्रुत्य॑ दर्भस्त॒म्बे॑ऽजुहोत् । ततो॒ वै स प्र॒जा अ॑सृजत । ता अ॑स्माथ्सृ॒ष्टा अपा॑क्रामन्न् । ता ग्रहे॑णागृह्णात् । तद्ब्रह॑स्य ग्रह॒त्वम् । यꣳ का॒मये॑त॒ प्रजा॑ये॒येति॑ । स

दशंहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बे जुंहुयात् । प्रजापंतिर्वै दशंहोता ।। 1 ।। 2.2.1.2 प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजांयते । मनंसा जुहोति । मनं इव हि प्रजापंतिः । प्रजापंतेराप्त्यैं । पूर्णयां जुहोति । पूर्ण इंव हि प्रजापंतिः । प्रजापंतेराप्त्यैं । न्यूंनया जुहोति । न्यूंनाद्धि प्रजापंतिः प्रजा असृंजत । प्रजानाꣳ सृष्ट्यैं ।। 2 ।। 2.2.1.3 दर्भस्तम्बे जुंहोति । एतस्माद्वै योनैंꣳ प्रजापंतिꣳ प्रजा अंसृजत । यस्मांदेव योनैंꣳ प्रजापंतिꣳ प्रजा असृंजत । तस्मांदेव योनेंꣳ प्रजांयते । ब्राह्मणो दंक्षिणत उपांस्ते । ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा । उपद्रष्टुमत्येव प्रजांयते । ग्रहो भवति । प्रजानाꣳ सृष्टानान्धृत्यैं । यं ब्राह्मणविद्याविद्वाꣳसय्यँशो नर्च्छेत् ।। 3 ।। 2.2.1.4 सोऽरंण्यं परेत्यं । दर्भस्तम्बमुद्रथ्यं । ब्राह्मणन्दंक्षिणतो निषाद्यं । चतुंर्होतॄन्व्याचंक्षीत । एतद्वै देवानां परमङ्गुह्यं ब्रह्मं । यच्चतुंर्होतारः । तदेव प्रकाशङ्गमयति । तदेंनं प्रकाशङ्गतम् । प्रकाशं प्रजानांङ्गमयति । दर्भस्तम्बमुद्रथ्य

व्याच॑ष्टे ।। 4 ।। 2.2.1.5 अ॒ग्निवान् वै द॑र्भस्त॒म्बः । अ॒ग्नि॒वत्ये॒व व्याच॑ष्टे । ब्रा॒ह्म॒णो द॑क्षिण॒त उपा॑स्ते । ब्रा॒ह्म॒णो वै प्र॒जाना॑मुपद्र॒ष्टा । उ॒प॒द्र॒ष्टु॒मत्ये॒वैन॒य्यँश॑ ऋच्छति । ई॒श्व॒रन्तय्यँशोर्तो॒रित्या॑हुः । यस्यान्तै॑ व्या॒चष्ट॒ इति॑ । वर॒स्तस्मै॒ देय॑ः । यदे॒वैन॒न्तत्रो॑प॒नम॑ति । तदे॒वाव॑ रुन्धे ।। 5 ।। 2.2.1.6 अ॒ग्निमा॒दधा॑नो॒ दश॑होत्रा॒ऽरणि॒मव॑ दध्यात् । प्रजा॑तमे॒वैन॒मा ध॑त्ते । तेनै॒वोद्धृत्या॑ग्निहो॒त्रञ्जु॑हुयात् । प्रजा॑तमे॒वैन॑ञ्जुहोति । ह॒विर्निर्व॒पन्स्यन्दश॑होतार॒व्व्याँच॑ख्षीत । प्रजा॑तमे॒वैन॒न्निर्व॑पति । सा॒मि॒धे॒नीर॑नुव॒क्ष्यन्दश॑होतार॒-व्व्याँच॑क्षीत । सा॒मि॒धे॒नीरे॒व सृ॒ष्ट्वाऽऽरभ्य॒ प्रत॑नुते । अथो॑ य॒ज्ञो वै दश॑होता । य॒ज्ञमे॒व त॑नुते ।। 6 ।। 2.2.1.7 अ॒भि॒चर॒न्दश॑होतारञ्जुहुयात् । नव॒ वै पुरु॑षे प्रा॒णाः । नाभि॑र्दश॒मी । सप्रा॑णमे॒वैन॑म॒भि च॑रति । ए॒ताव॒द्वै पुरु॑षस्य॒ स्वम् । याव॑त्प्रा॒णाः । याव॑दे॒वास्यास्ति॑ । तद॒भि च॑रति । स्वकृ॑त॒ इरि॑णे जुहोति प्रद॒रे वा॑ । ए॒तद्वा अ॒स्यै निर्ऋ॑तिगृहीतम् । निर्ऋ॑तिगृहीत ए॒वैन॒न्निर्ऋ॑त्या ग्राहयति

। यद्वाचꣳ क्रूरम् । तेन वषट्करोति । वाच एवैनङ्क्रूरेण प्र वृश्चति । ताजगार्तिमार्च्छति ।। 7 ।। 2.2.2.0 तनुत आलभमानोऽगृह्णादसृजताभरञ्जायेरन्थ्षट्वं ।। 2 ।। 2.2.2.1 प्रजापतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृजेयेति । स एतश्चतुर्होतारमपश्यत् । तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत् । ततो वै स दर्शपूर्णमासावसृजत । तावस्माथ्सृष्टावपाक्रामता । तौ ग्रहेणागृह्णात् । तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम् । दर्शपूर्णमासावालभमान । चतुर्होतारं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीये जुहुयात् । दर्शपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते ।। 8 ।। 2.2.2.2 ग्रहो भवति । दर्शपूर्णमासयोस्सृष्टयोर्धृत्यै । सोऽकामयत चातुर्मास्यानि सृजेयेति । स एतं पञ्चहोतारमपश्यत् । तं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीयेऽजुहोत् । ततो वै स चातुर्मास्यान्यसृजत । तान्यस्माथ्सृष्टान्यपाक्रामन्न् । तानि ग्रहेणागृह्णात् । तद्ग्रहस्य ग्रहत्वम् । चातुर्मास्यान्यालभमानः ।। 9 ।। 2.2.2.3 पञ्चहोतारं मनसाऽनुद्रुत्याहवनीये जुहुयात् । चातुर्मास्यान्येव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतनुते । ग्रहो

भवति । चा॒तु॒र्मा॒स्याना॑ꣳ सृ॒ष्टाना॒न्धृत्यै॑ । सो॑ऽकामयत पशुब॒न्धꣳ सृ॑जे॒येति॑ । स ए॒तꣳ षड्डो॑तारमपश्यत् । तं मन॑साऽनु॒द्रुत्या॑हव॒नीये॑ऽजुहोत् । ततो॒ वै स प॑शुब॒न्धम॑सृजत । सो॑ऽस्माथ्सृ॒ष्टोऽपा॑क्रामत् । तङ्ग्रहे॑णागृह्णात् ।। 10 ।। 2.2.2.4 तद्ग्रह॑स्य ग्रह॒त्वम् । प॒शु॒ब॒न्धेन॑ य॒ख्ष्यमा॑णः । षड्डो॑तारं॒ मन॑साऽनु॒द्रुत्या॑हव॒नीये॑ जुहुयात् । प॒शु॒ब॒न्धमे॒व सृ॒ष्ट्वाऽऽरभ्य॒ प्र त॑नुते । ग्रहो॑ भवति । प॒शु॒ब॒न्धस्य॑ सृ॒ष्टस्य॒ धृत्यै॑ । सो॑ऽकामयत सौ॒म्यम॑ध्व॒रꣳ सृ॑जे॒येति॑ । स ए॒तꣳ स॒प्तहो॑तारमपश्यत् । तं मन॑साऽनु॒द्रुत्या॑हव॒नीये॑ऽजुहोत् । ततो॒ वै स सौ॒म्यम॑ध्व॒रम॑सृजत ।। 11 ।। 2.2.2.5 सो॑ऽस्माथ्सृ॒ष्टोऽपा॑क्रामत् । तङ्ग्रहे॑णागृह्णात् । तद्ग्रह॑स्य ग्रह॒त्वम् । दी॒ख्षि॒ष्यमा॑णः । स॒प्तहो॑तारं॒ मन॑साऽनु॒द्रुत्या॑हव॒नीये॑ जुहुयात् । सौ॒म्यमे॒वाध्व॒रꣳ सृ॒ष्ट्वाऽऽरभ्य॒ प्र त॑नुते । ग्रहो॑ भवति । सौ॒म्यस्या॑ध्व॒रस्य॑ सृ॒ष्टस्य॒ धृत्यै॑ । दे॒वेभ्यो॒ वै य॒ज्ञो न प्राभ॑वत् । तमे॑ताव॒च्छस्सम॑भरन्न् ।। 12 ।। 2.2.2.6 यथ्स॑भा॒राः

। ततो॒ वै तेभ्यो॑ य॒ज्ञꣳ प्राभ॑वत् । यथ्सं॑भा॒रा भव॑न्ति । य॒ज्ञस्य॒ प्रभू॑त्यै । आ॒ति॒थ्यमा॒साद्य॒ व्याच॑ष्टे । य॒ज्ञमु॒खव्वाँ आ॑ति॒थ्यम् । मु॒ख॒त ए॒व य॒ज्ञꣳ सं॒भृत्य॒ प्र त॑नुते । अय॑ज्ञो॒ वा ए॒षः । यो॑ऽप॒त्नीकः॑ । न प्र॒जाꣳ प्रजा॑येरन् । पत्नी॒र्व्याच॑ष्टे । य॒ज्ञमे॒वाकः॑ । प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय । उ॒प॒सथ्सु॒ व्याच॑ष्टे । ए॒तद्वै पत्नी॑नामा॒यत॑नम् । स्व ए॒वैना॑ आ॒यत॒नेऽव॑कल्पयति ।। 13 ।। 2.2.3.0 स्या॒दिति॑ सव्वँथ्स॒रो ज॑नयध्व॒मितीत्य॑ब्रवी॒त्पूर्व॒ इत्या॑दि॒त्यानृ॑तव॒ष्षट्व॑ ।। 3 ।। 2.2.3.1 प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ प्रजा॑ये॒येति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । स त्रि॒वृत॒ꣳ स्तोम॑मसृजत । तं प॑ञ्चद॒शः स्तोमो॑ मध्य॒त उद॑तृणत् । तौ पू॑र्वप॒रुष्षश्चा॑परप॒रुष्षश्चा॑भवताम् । पू॒र्व॒प॒रुष्षन्दे॒वा अन्वसृ॑ज्यन्त । अ॒प॒र॒प॒रुष्षमन्वसु॑राः । ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्न् । पराऽसु॑राः । यङ्का॒मये॑त॒ वसी॑यान्थ्स्या॒दिति॑ ।। 14 ।। 2.2.3.2 तं पू॑र्वप॒रुष्षे या॑जयेत् । वसी॑याने॒व भ॑वति । यङ्का॒मये॑त॒ पापी॑यान्थ्स्या॒दिति॑ । तम॑परप॒रुष्षे या॑जयेत् । पापी॑याने॒व भ॑वति ।

तस्मा॑त्पूर्वप॒रुष्षो॑ऽपरप॒रुष्षात्क॑रु॒ण्य॑तरः । प्र॒जाप॑ति॒र्वै दश॑होता । चतु॑र्होता॒ पञ्च॑होता । षड्डो॑ता स॒प्तहो॑ता । ऋ॒तव॑स्सवँथ्स॒रः ।। 15 ।। 2.2.3.3 प्र॒जाꣳ प॒शव॑ इ॒मे लो॒काः । य ए॒वं प्र॒जाप॑तिं ब॒होर्भूया॑ꣳसं॒वेद॑ । ब॒होरे॒व भूया॑न्भवति । प्र॒जाप॑तिर्देवासु॒रान॑सृजत । स इन्द्र॒मपि॒ नासृ॑जत । तन्दे॒वा अ॑ब्रुवन् । इन्द्र॑न्नो जन॒येति॑ । सो॑ऽब्रवीत् । यथा॒ऽहय्यु॑ष्माꣳस्तप॒साऽसृ॑ख्षि । ए॒वमिन्द्र॑ञ्जनयध्व॒मिति॑ ।। 16 ।। 2.2.3.4 ते तपो॑ऽतप्यन्त । त आ॒त्मन्निन्द्र॑मपश्यन्न् । तम॑ब्रुवन् । जाय॒स्वेति॑ । सो॑ऽब्रवीत् । किं भा॑ग॒धेय॑म॒भि ज॑निष्य॒ इति॑ । ऋ॒तून्थ्स॑वँथ्स॒रम् । प्र॒जाꣳ प॒शून् । इ॒माल्लो॒कानित्य॑ब्रुवन् । तवै॑ माऽऽहु॑त्या॒ प्र ज॑नय॒तेत्य॑ब्रवीत् ।। 17 ।। 2.2.3.5 तश्चतु॑र्होत्रा॒ प्राज॑नयन्न् । यꣳ का॒मये॑त वी॒रो म॒ आजा॑ये॒तेति॑ । स चतु॑र्होतारञ्जुहुयात् । प्र॒जाप॑ति॒र्वै चतु॑र्होता । प्र॒जाप॑तिरे॒व भू॒त्वा प्रजा॑यते । ज॒जन॒दिन्द्र॑मिन्द्रि॒याय॒ स्वाहेति॒ ग्रहे॑ण जुहोति ।

आऽस्य॑ वी॒रो जा॑यते । वी॒रꣳ हि दे॒वा ए॒तयाऽऽहु॑त्या॒ प्राज॑नयन् । आ॒दि॒त्याश्चाङ्गि॑रसश्च सुव॒र्गे लो॒केँऽस्पर्धन्त । व॒यं पूर्वे॑ सुव॒र्गल्लो॒कमि॑याम व॒यं पूर्व॒ इति॑ ।। 18 ।। 2.2.3.6 त आ॑दि॒त्या ए॒तं पञ्च॑होतारमपश्यन् । तं पु॒रा प्रा॑तरनुवा॒काद॑ग्नी॒ँध्रेऽजु॒हवुः । ततो॒ वै ते पूर्वे॑ सुव॒र्गल्लो॒कमा॑यन् । यस्सु॑व॒र्गका॑म॒स्स्यात् । स पञ्च॑होतारं पु॒रा प्रा॑तरनुवा॒काद॑ग्नी॒ँध्रे जु॒हुयात् । स॒ब्वँ॒थ्स॒रो वै पञ्च॑होता । स॒ब्वँ॒थ्स॒रस्सु॑व॒र्गो लो॒कः । स॒ब्वँ॒थ्स॒र ए॒वर्तुषु॑ प्रति॒ष्ठाय॑ । सु॒व॒र्गल्लो॒कमे॑ति । तेँऽब्रुव॒न्नङ्गि॑रस आदि॒त्यान् ।। 19 ।। 2.2.3.7 क्व॑ स्थ । क्व॑ वस्स॒द्यो ह॒व्यव्वँ॑ख्ष्याम॒ इति॑ । छन्द॒स्स्वित्य॑ब्रुवन् । गा॒य॒त्रि॒याऽत्रि॒ष्टुभि॒ जग॑त्या॒मिति॑ । तस्मा॒च्छन्द॑स्सु स॒द्य आ॑दि॒त्येभ्यः॑ । आ॒ङ्गी॒र॒सीꣳ प्र॒जा ह॒व्यव्वँ॑हन्ति । वह॑न्त्यस्मै प्र॒जा ब॒लिम् । ऐन॒मप्र॑तिख्यातङ्गच्छति । य ए॒वव्वँ॑द । द्वाद॑श॒ मासा॒ꣳ पञ्च॒र्तव॑ः । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । अ॒सावा॑दि॒त्य ए॑कवि॒ꣳशः । ए॒तस्मि॒न्वा ए॒ष श्रि॒तः । ए॒तस्मि॒न्प्रति॑ष्ठितः । य ए॒वमे॒तꣳ

श्रि॒तं प्रति॑ष्ठित॒व्वेँद॑ । प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति ।। 20 ।। 2.2.4.0 अ॒न॒न्द॒द्भुव॒ इति॒ व्याह॑र॒द्वेदा॑सी॒द्वेदा॑धत्त॒ प्रजा॑त्यै ।। 4 ।। 2.2.4.1 प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ प्र जा॑ये॒येति॑ । स ए॒तन्दश॑होतारमपश्यत् । तेन॑ दश॒धाऽऽत्मान॑व्विँ॒धाय॑ । दश॑होत्राऽतप्यत । तस्य॒ चित्ति॒स्स्रुगासी॑त् । चि॒त्तमाज्य॑म् । तस्यै॒ताव॑त्ये॒व वागासी॑त् । ए॒तावान्॑ यज्ञक्र॒तुः । स चतु॑र्होतारमसृजत । सो॑ऽनन्दत् ।। 21 ।। 2.2.4.2 असृ॑ख्षि॒ वा इ॒ममिति॑ । तस्य॒ सामो॑ ह॒विरासी॑त् । स चतु॑र्होत्राऽतप्यत । सो॑ऽताम्यत् । स भूरिति॒ व्याह॑रत् । स भूमि॑मसृजत । अ॒ग्नि॒हो॒त्रन्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यजूꣳ॑षि । स द्वि॒तीय॑मतप्यत । सो॑ऽताम्यत् । स भुव॒ इति॒ व्याह॑रत् ।। 22 ।। 2.2.4.3 सो॑ऽन्तरि॑ख्षमसृजत । चा॒तु॒र्मा॒स्यानि॒ सामा॑नि । स तृ॒तीय॑मतप्यत । सो॑ऽताम्यत् । स सुव॒रिति॒ व्याह॑रत् । स दिव॑मसृजत । अ॒ग्नि॒ष्टो॒ममु॒क्थ्य॑मतिरा॒त्रमृच॑ः । ए॒ता वै व्याहृ॑तय इ॒मे लो॒काः । इ॒मान्खलु॒ वै लो॒काननु॑ प्र॒जाꣳ प॒शव॒श्छन्दाꣳ॑सि॒ प्राजा॑यन्त । य

एवमेताꣳ प्रजापतेꣳ प्रथमा व्याहृतीꣳ प्रजाता वेद ।। 23 ।। 2.2.4.4 प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते । स पञ्चहोतारमसृजत । स हविर्नाविन्दत । तस्मै सोमस्तनुवं प्रायच्छत् । एतत्ते हविरिति । स पञ्चहोत्राऽतप्यत । सोऽताम्यत् । स प्रत्यङ्ङबाधत । सोऽसुरानसृजत । तदस्याप्रियमासीत् ।। 24 ।। 2.2.4.5 तद्दुर्वर्णꣳ हिरण्यमभवत् । तद्दुर्वर्णस्य हिरण्यस्य जन्म । स द्वितीयमतप्यत । सोऽताम्यत् । स प्राङबाधत । स देवानसृजत । तदस्य प्रियमासीत् । तथ्सुवर्णꣳ हिरण्यमभवत् । तथ्सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म । य एवꣳ सुवर्णस्य हिरण्यस्य जन्म वेद ।। 25 ।। 2.2.4.6 सुवर्ण आत्मना भवति । दुर्वर्णोऽस्य भ्रातृव्यः । तस्माथ्सुवर्णꣳ हिरण्यं भार्यम् । सुवर्ण एव भवति । ऐनं प्रियङ्गच्छति नाप्रियम् । स सप्तहोतारमसृजत । स सप्तहोत्रैव सुवर्गल्लोकमैत् । त्रिणवेन स्तोमेनैभ्यो

लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दत । त्र॒य॒स्त्रि॒ꣳ॒शेन॒ प्रत्य॑तिष्ठत् । ए॒क॒वि॒ꣳ॒शेन॒ रुच॑मधत्त ।। 26 ।। 2.2.4.7 स॒प्त॒द॒शेन॒ प्राजा॑यत । य ए॒वम्वि॒द्वान्थ्सोमे॑न॒ यज॑ते । स॒प्तहो॑त्रै॒व सु॑व॒र्गल्लो॒कमे॑ति । त्रि॒ण॒वेन॒ स्तोमे॑ने॒भ्यो लो॒केभ्यो॒ भ्रातृ॑व्या॒न्प्रणु॑दते । त्र॒य॒स्त्रि॒ꣳ॒शेन॒ प्रति॑तिष्ठति । ए॒क॒वि॒ꣳ॒शेन॒ रुच॑न्धत्ते । स॒प्त॒द॒शेन॒ प्र जा॑यते । तस्मा॑थ्सप्तद॒श- स्स्तोमो॒ न नि॒र्ह॒त्यः॑ । प्र॒जाप॑ति॒र्वै स॑प्तद॒शः । प्र॒जाप॑तिमे॒व म॑ध्य॒तो ध॑त्ते॒ प्रजा॑त्यै ।। 27 ।। 2.2.5.0 व्ली॒ना॒त्यश्व॒मित्या॑हाङ्गिर॒स॒ꣳ प्र॑तिग्रही॒त्र इत्या॑ह प्रतिग्रही॒तेत्या॑ह॒ दख्षि॒णेत्या॑ह च॒त्वारि॑ च ।। 5 ।। 2.2.5.1 दे॒वा वै वरु॑णमयाजयन्न् । स यस्यै॑यस्यै दे॒वता॑यै॒ दख्षि॑णा॒मन॑यत् । ताम॑व्ली॒नात् । ते॑ऽब्रुवन्न् । व्या॒वृत्य॒ प्रति॑ गृह्णाम । तथा॑ नो॒ दख्षि॑णा॒ न व्ली॑ष्य॒तीति॑ । ते व्या॒वृत्य॒ प्रत्य॑गृह्णन्न् । ततो॒ वै तान्दख्षि॑णा॒ नाव्ली॑नात् । य ए॒वम्वि॒द्वान्व्या॒वृत्य॒ दख्षि॑णां प्रतिगृ॒ह्णाति॑ । नैन॒न्दख्षि॑णा व्ली॒नाति ।। 28 ।। 2.2.5.2 राजा॑ त्वा॒ वरु॑णो नयतु

देवि दख्षिणेऽग्नये हिरण्यमित्याह । आग्नेयꣳ हिरण्यम् । स्वयैवैनद्देवतया प्रति गृह्णाति । सोमाय वास इत्याह । सौम्यꣳ वासः । स्वयैवैनद्देवतया प्रति गृह्णाति । रुद्राय गामित्याह । रौद्री वै गौः । स्वयैवैनान्देवतया प्रतिगृह्णाति । वरुणायाश्वमित्याह ।। 29 ।। 2.2.5.3 वारुणो वा अश्वः । स्वयैवैनन्देवतया प्रतिगृह्णाति । प्रजापतये पुरुषमित्याह । प्राजापत्यो वै पुरुषः । स्वयैवैनन्देवतया प्रति गृह्णाति । मनवे तल्पमित्याह । मानवो वै तल्पः । स्वयैवैनन्देवतया प्रति गृह्णाति । उत्तानायाङ्गिरसायान इत्याह । इयꣳ उत्तान आङ्गिरसः ।। 30 ।। 2.2.5.4 अनयैवैनत्प्रति गृह्णाति । वैश्वानर्यर्चा रथं प्रति गृह्णाति । वैश्वानरो वै देवतया रथः । स्वयैवैनन्देवतया प्रति गृह्णाति । तेनामृतत्वमश्यामित्याह । अमृतमेवात्मन्धत्ते । वयो दात्र इत्याह । वय एवैनङ्कृत्वा । सुवर्गल्लोकङ्गमयति । मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्याह ।। 31 ।। 2.2.5.5 यद्वै शिवम् । तन्मयः । आत्मन एवैषा परीत्तिः । क

इ॒दङ्क॒स्मा॑ अदा॒दित्या॑ह । प्र॒जाप॑तिर्वै कः । स प्र॒जाप॑तये ददाति । काम॒ꣳ कामा॒येत्या॑ह । काम॑न॒ हि ददा॑ति । काम॑न प्रतिगृ॒ह्णाति॑ । कामो॑ दा॒ता कामं॑ प्रतिग्रही॒तेत्या॑ह ।। 32 ।। 2.2.5.6 कामो॒ हि दा॒ता । कामं॑ प्रतिग्रही॒ता । कामꣳ॑ समु॒द्रमावि॒शेत्या॑ह । स॒मु॒द्र इ॑व॒ हि कामः॑ । नेव॒ हि काम॒स्यान्तोऽस्ति॑ । न स॑मु॒द्रस्य॑ । काम॑न त्वा॒ प्रति॑गृह्णा॒मीत्या॑ह । येन॒ काम॑न प्रतिगृ॒ह्णाति॑ । स ए॒वैन॑म॒मुष्मि॑ँल्लो॒के काम॒ आग॑च्छति । कामै॒तत्त॑ ए॒षा ते॑ काम॒ दख्षि॒णेत्या॑ह । कामं॑ ए॒व तद्यज॑मानो॒ऽमुष्मि॑ँल्लो॒के दख्षि॑णामिच्छति । न प्र॑तिग्रही॒तारं॑ । य ए॒वंवि॒द्वान्दख्षि॑णां प्रतिगृ॒ह्णाति॑ । अ॒नृ॒णामे॒वैनां॒ प्रति॑ गृह्णाति ।। 33 ।। 2.2.6.0 पृश्नि॑ं तिष्ठन्ति गमयति शिꣳषे॒त्पञ्च॑ च ।। 6 ।। 2.2.6.1 अन्तो॒ वा ए॒ष य॒ज्ञस्य॑ । यद्द॑श॒ममह॑ः । द॒श॒मेऽह॑न्थ्सर्पराज्ञियो॑ ऋ॒ग्भिस्स्तु॑वन्ति । य॒ज्ञस्यै॒वान्त॑ङ्गत्वा । अ॒न्नाद्य॒मव॑ रुन्धते । ति॒सृभि॑स्स्तुवन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भ्य ए॒व लो॒केभ्यो॒ऽन्नाद्य॒मव॑ रुन्धते । पृश्नि॑ंवतीर्भवन्ति

। अन्नवैँ पृश्ञि ।। 34 ।। 2.2.6.2 अन्नमेवाव रुन्धते । मनसा प्रस्तौति । मनसोद्गायति । मनसा प्रति हरति । मन इव हि प्रजापतिः । प्रजापतेरास्यै । देवा वै सर्पाः । तेषामियꣳ राज्ञी । यथ्सर्पराज्ञिया ऋग्भिस्स्तुवन्ति । अस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति ।। 35 ।। 2.2.6.3 चतुर्होतॄन् होता व्याचष्टे । स्तुतमनुशꣳसति शान्त्यै । अन्तो वा एष यज्ञस्य । यद्दशममहः । एतत्खलु वै देवानां परमङ्गुह्यं ब्रह्म । यच्चतुर्होतारः । दशमेऽहꣳ श्चतुर्होतॄन्व्याचष्टे । यज्ञस्यैवान्तङ्गत्वा । परमन्देवानाङ्गुह्यं ब्रह्मावरुन्धे । तदेव प्रकाशङ्गमयति ।। 36 ।। 2.2.6.4 तदेनं प्रकाशङ्गतम् । प्रकाशं प्रजानाङ्गमयति । वाचय्यँच्छति । यज्ञस्य धृत्यै । यजमानदेवत्यवाँ अहः । भ्रातृव्यदेवत्या रात्रिः । अह्ना रात्रिन्ध्यायेत् । भ्रातृव्यस्यैव तल्लोकवृँङ्क्ते । यद्दिवा वाचविँसृजेत् । अहर्भ्रातृव्यायोच्छिꣳषेत् । यन्नक्तविँसृजेत् । रात्रिं भ्रातृव्यायोच्छिꣳषेत्

। अधिवृख्षसूर्ये वाचद्विँसृजति । एतावन्तमेवास्मै लोकमुच्छिꣳषति । यावदादित्योऽस्तमेति ।। 37 ।। 2.2.7.0 ह्वयेते अभवत्कल्पयेतीति चत्वारि च ।। 7 ।। 2.2.7.1 प्रजापतिꣳ प्रजा असृजत । तास्सृष्टास्समश्लिष्यन्न् । ता रूपेणानुप्राविशत् । तस्मादाहुः । रूपद्वैँ प्रजापतिरिति । ता नाम्नाऽनु प्राविशत् । तस्मादाहुः । नाम वै प्रजापतिरिति । तस्मादप्यामित्रौ सङ्गत्य । नाम्ना चेद्धयेते ।। 38 ।। 2.2.7.2 मित्रमेव भवतः । प्रजापतिर्देवासुरानसृजत । स इन्द्रमपि नासृजत । तन्देवा अब्रुवन्न् । इन्द्रन्नो जनयेति । स आत्मन्निन्द्रमपश्यत् । तमसृजत । तन्त्रिष्टुग्वीर्यं भूत्वाऽनु प्राविशत् । तस्य वज्रꣳ पञ्चदशो हस्त आपद्यत । तेनोदय्यासुरानभ्यभवत् ।। 39 ।। 2.2.7.3 य एवद्वैँद । अभि भ्रातृव्यान्भवति । ते देवा असुरैर्विजित्य । सुवर्गल्लोँकमायन्न् । तेऽमुष्मिल्लोँके व्यख्षुध्यन्न् । तेँऽब्रुवन्न् । अमुतꣳ प्रदानद्वाँ उपजिजीविमेति । ते सप्तहोतारय्यँज्ञद्विँधायायास्यँम् । आङ्गीरसं प्राहिण्वन्न्

। एतेनामुत्र कल्पयेति ।। 40 ।। 2.2.7.4 तस्य वा इयङ्कृतिः । यदिदङ्किञ्च । य एवꣳवेदं । कल्पतेऽस्मै । स वा अयं मनुष्येषु यज्ञस्सप्तहोता । अमुत्र सन्द्यो देवेभ्यो हव्यꣳवहति । य एवꣳवेदं । उपैनय्यँज्ञो नमति । सोऽमन्यत । अभि वा इमँऽस्माल्लोकादमुल्लोँकङ्कमिष्यन्त इति । स वाचस्पते हृदिति व्याहरत् । तस्माँत्पुत्रो हृदयम् । तस्मादस्माल्लोकादमुल्लोँकन्नाभि कामयन्ते । पुत्रो हि हृदयम् ।। 41 ।। 2.2.8.0 अभिषुण्वन्ति सप्तहोता तर्पयति षड्वौँत्रा निवित्त्वमभूँत्तिष्ठति प्राहेति द्वे च ।। 8 ।। 2.2.8.1 देवा वै चतुर्होतृभिर्यज्ञमतन्वत । ते वि पाप्मना भ्रातृव्येणाजयन्त । अभि सुवर्गल्लोँकमजयन्न् । य एवꣳविद्वाꣳ श्चतुर्होतृभिर्यज्ञन्तनुते । वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयते । अभि सुवर्गल्लोँकञ्जयति । षड्वौँत्रा प्रायणीयमा सादयति । अमुष्मै वै लोकाय षड्होता । घ्नन्ति खलु वा एतथ्सोमँम् । यदभिषुण्वन्ति ।। 42 ।। 2.2.8.2 ऋजुधैवैनममुल्लोँकङ्गमयति । चतुर्होत्राऽऽतिथ्यम् । यशो

वै चतु॑र्होता । यश॑ ए॒वात्मन्ध॑त्ते । पञ्च॑होत्रा प॒शुमुप॑सादयति । सु॒व॒र्ग्यो॑ वै पञ्च॑होता । यज॑मान॒ꣳ प॒शुः । यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गल्लो॒कङ्ग॑मयति । ग्रहा॑न्गृही॒त्वा स॒प्तहो॑तारञ्जुहोति । इ॒न्द्रि॒यवै॑ स॒प्तहो॑ता ।। 43 ।। 2.2.8.3 इ॒न्द्रि॒यमे॒वात्मन्ध॑त्ते । यो वै चतु॑र्होतृननुसव॒नन्त॒र्पय॑ति । तृप्य॑ति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑ः । उपै॑नꣳ सोमपी॒थो न॑मति । ब॒हि॒ष्प॒व॒मा॒ने दश॑होतार॒व्व्याँच॑ख्षीत । माध्य॑न्दिने॒ पव॑माने॒ चतु॑र्होतारम् । आर्भ॑वे॒ पव॑माने॒ पञ्च॑होतारम् । पि॒तृ॒य॒ज्ञे षड्हो॑तारम् । य॒ज्ञा॒य॒ज्ञिय॑स्य स्तो॒त्रे स॒प्तहो॑तारम् । अ॒नु॒स॒व॒नमे॒वैना॑ꣳ स्तर्पयति ।। 44 ।। 2.2.8.4 तृप्य॑ति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑ः । उपै॑नꣳ सोमपी॒थो न॑मति । दे॒वा वै चतु॑र्होतृभिस्स॒त्रमा॑सत । ऋद्धि॑परिमि॒त्यँश॑स्कामाः । ते॑ऽब्रुवन् । यन्न॑ꣳ प्रथ॒मय्यँश॑ ऋ॒च्छात् । सर्वे॑षान्न॒स्तथ्स॒हास॒दिति॑ । सोम॒श्चतु॑र्होत्रा । अ॒ग्निꣳ पञ्च॑होत्रा । धा॒ता षड्हो॑त्रा ।। 45 ।। 2.2.8.5 इन्द्र॑स्स॒प्तहो॑त्रा । प्र॒जाप॑ति॒र्दश॑होत्रा । तेषा॒ꣳ सोम॒ꣳ राजा॑न॒य्यँश॑ आर्च्छत् । तन्न्य॑कामयत । तेनापा॑क्रामत् ।

तेन॑ प्र॒लाय॑मचरत् । तन्दे॒वाः प्रै॒षैः प्रैष॑मैच्छन् । तत्प्रै॒षाणां॑ प्रैष॒त्वम् । नि॒विद्भि॒र्न्यवे॑दयन् । तन्नि॒विदा॑न्निवि॒त्त्वम् ।। 46 ।। 2.2.8.6 आ॒प्रीभि॑राप्नुवन् । तदा॒प्रीणा॑माप्रि॒त्वम् । तम॑घ्नन् । तस्य॒ यशो॒ व्य॑गृह्णत । ते ग्रहा॑ अभवन् । तद्ग्रहा॑णाङ्ग्रह॒त्वम् । यस्यै॒वम्वि॑दुषो॒ ग्रहा॑ गृ॒ह्यन्ते॑ । तस्य॒ त्वे॑व गृ॑ही॒ताः । ते॑ऽब्रुवन् । यो वै नः॒ श्रेष्ठो॑ऽभू॑त् ।। 47 ।। 2.2.8.7 तम॑वधिष्म । पुन॑रि॒मꣳ सु॑वामहा॒ इति॑ । तञ्छन्दो॑भिरसुवन्त । तच्छन्द॑साञ्छन्द॒स्त्वम् । साम्ना॒ समान॑यन् । तथ्साम्न॑स्साम॒त्वम् । उ॒क्थैरुद॑स्थापयन् । तदु॒क्थाना॑मुक्थ॒त्वम् । य ए॒वम्वेद॑ । प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति ।। 48 ।। 2.2.8.8 सर्व॒मायु॑रेति । सोमो॒ वै यशः॑ । य ए॒वम्वि॒द्वान्थ्सोम॑मा॒गच्छ॑ति । यश॑ ए॒वैन॑मृच्छति । तस्मा॑दाहुः । यश्चै॒वम्वेद॒ यश्च॒ न । तावु॒भौ सोम॒माग॑च्छतः । सोमो॒ हि यशः॑ । तन्त्वाऽव यश॑ ऋच्छ॒तीत्या॑हुः । यस्सोमे॒ सोमं॒ प्राहेति॑ । तस्मा॒थ्सोमे॒ सोम॒ꣳ प्रोच्यः॑ । यश॑ ए॒वैन॑मृच्छति ।। 49 ।। 2.2.9.0 अ॒ग्निर॑जायत॒

तद्भूयो॑ऽतप्यताभिनदरोदीत्प्र॒जाप॑तीरोद॒स्त्वम॑सृज॒तासृ॑जत घृ॒तम॑दुह॒द्याऽस्य॒ सा त॒नूरासी॒दह॑रभवदृच्छति॒ वेद॑ ।। 9 ।। (इ॒दं धू॒मो॑ऽग्निर्ज्योति॑र॒र्चिर्मरी॑चय उदा॒रास्तद॒भ्रꣳ स ज॒घना॒थ्सा तमि॑स्रा॒ स प्र॒जन॑ना॒थ्सा जोथ्स्ना॒ स उ॑पप॒ख्षाभ्या॒ꣳ सो॑ऽहोरा॒त्रयो॑स्स॒न्धिस्स मुखा॒त्तदह॑र्दे॒ववा॑न्मृ॒न्दारु॒मये॑ रज॒ते हरि॑ते॒ तेभ्य॒स्ताभ्यो॒ द्वे तेऽन्नं॒ पयो॑ घृ॒तꣳ सोम॑म् ।।) 2.2.9.1 इ॒दव्वाँ अग्रे॒ नैव किञ्च॒ नासी॑त् । न द्यौरा॑सीत् । न पृ॑थि॒वी । नान्तरि॑ख्षम् । तदस॑दे॒व सन्मनो॑ऽकुरुत॒ स्यामिति॑ । तद॑तप्यत । तस्मा॑त्तेपा॒नाद्धू॒मो॑ऽजायत । तद्भूयो॑ऽतप्यत । तस्मा॑त्तेपा॒नाद॒ग्निर॑जायत । तद्भूयो॑ऽतप्यत ।। 50 ।। 2.2.9.2 तस्मा॑त्तेपा॒नाज्ज्योति॑रजायत । तद्भूयो॑ऽतप्यत । तन्मा॑त्तेपा॒नाद॒र्चिर॑जायत । तद्भूयो॑ऽतप्यत । तस्मा॑त्तेपा॒नान्मरी॑चयोऽजायन्त । तद्भूयो॑ऽतप्यत । तस्मा॑त्तेपा॒नादु॑दा॒रा अ॑जायन्त । तद्भूयो॑ऽतप्यत । तद॒भ्रमि॑व॒ सम॑हन्यत । तद्व॒स्तिम॑भिनत् ।। 51 ।।

2.2.9.3 स समुद्रोऽभवत् । तस्माथ्समुद्रस्य न पिबन्ति । प्रजननमिव हि मन्यन्ते । तस्मात्पशोर्जायमानादापः पुरस्ताद्यन्ति । तद्दशहोताऽन्वसृज्यत । प्रजापतिर्वै दशहोता । य एवन्तपसो वीर्यवद्विद्वाꣳ स्तप्यते । भवत्येव । तद्वा इदमापस्सलिलमासीत् । सोऽरोदीत्प्रजापतिः ।। 52 ।। 2.2.9.4 स कस्मा अज्ञि । यद्यस्या अप्रतिष्ठाया इति । यदफस्वावापद्यत । सा पृथिव्यभवत् । यद्यमृष्ट । तदन्तरिक्षमभवत् । यदूर्ध्वमुदमृष्ट । सा द्यौरभवत् । यदरोदीत् । तदनयो रोदस्त्वम् ।। 53 ।। 2.2.9.5 य एवद्वेद । नास्य गृहे रुदन्ति । एतद्वा एषाल्लोकानाञ्जन्म । य एवमेषाल्लोकानाञ्जन्म वेद । नैषु लोकेष्वार्तिमार्च्छति । स इमां प्रतिष्ठामविन्दत । स इमां प्रतिष्ठाविद्वित्वाऽकामयत प्रजायेयेति । स तपोऽतप्यत । सोऽन्तर्वानभवत् । स जघनादसुरानसृजत ।। 54 ।। 2.2.9.6 तेभ्यो मृन्मये पात्रेऽन्नमदुहत् । याऽस्य सा तनूरासीत् । तामपाहत । सा तमिस्राऽभवत् । सोकामयत

प्रजा॑ये॒येति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । सो॑न्तर्वा॑नभवत् । स प्र॒जन॑नादे॒व प्र॒जा अ॑सृजत । तस्मा॑दि॒मा भूयि॑ष्ठाः । प्र॒जन॑ना॒द्ध्ये॑ना॒ असृ॑जत ।। 55 ।। 2.2.9.7 ताभ्यो॑ दारु॒मये॒ पात्रे॒ पयो॑ऽदुहत् । याऽस्य॒ सा त॒नूरासी॑त् । तामपा॑हत । सा जोथ्स्ना॑ऽभवत् । सो॑ऽकामयत॒ प्रजा॑ये॒येति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । सो॑ऽन्तर्वा॑नभवत् । स उ॑पप॒ख्षाभ्या॑मे॒वर्तून॑सृजत । तेभ्यो॑ रज॒ते पात्रे॑ घृ॒तम॑दुहत् । याऽस्य॒ सा त॒नूरासी॑त् ।। 56 ।। 2.2.9.8 तामपा॑हत । सो॑ऽहोरा॒त्रयो॑स्स॒न्धिर॑भवत् । सो॑ऽकामयत॒ प्रजा॑ये॒येति॑ । स तपो॑ऽतप्यत । सो॑ऽन्तर्वा॑नभवत् । स मुखा॑द्दे॒वान॑सृजत । तेभ्यो॒ हरि॑ते॒ पात्रे॒ सोम॑मदुहत् । याऽस्य॒ सा त॒नूरासी॑त् । तामपा॑हत । तदह॑रभवत् ।। 57 ।। 2.2.9.9 ए॒ते वै प्र॒जाप॑ते॒र्दोहाः॑ । य ए॒वव्वेँद॑ । दु॒ह ए॒व प्र॒जाः । दिवा॒ वै नो॑ऽभू॒दिति॑ । तद्दे॒वाना॑न्देव॒त्वम् । य ए॒वन्दे॒वाना॑न्देव॒त्वव्वेँद॑ । दे॒ववा॑ने॒व भ॑वति । ए॒तद्वा अ॑होरा॒त्राणा॒ञ्जन्म॑ । य ए॒वम॑होरा॒त्राणा॒ञ्जन्म॒ वेद॑ । नाहो॑रा॒त्रेष्वार्ति॒माच्छ॑ति

।। 58 ।। 2.2.9.10 अस॒तोऽधि॒ मनो॑ऽसृज्यत । मनः॑ प्र॒जाप॑तिमसृजत । प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जा अ॑सृजत । तद्वा इ॒दं मन॑स्ये॒व प॑र॒मं प्रति॑ष्ठितम् । यदि॒दङ्किꣳ च॑ । तदे॒तच्छ्वो॑वस्य॒सन्नाम॒ ब्रह्म॑ । व्यु॒च्छन्ती॑व्युच्छन्त्यस्मै॒ वस्य॑सीवस्यसी॒ व्यु॑च्छति । प्रजा॑यते प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । प्र प॑रमे॒ष्ठिनो॒ मात्रा॑माप्नोति । य ए॒वꣳ वेद॑ ।। 59 ।। 2.2.10.0 आ॒सी॒द्वेद॑ चन्द्रम॒स्त्वय्यँ ए॒वꣳ वेदे॑न्द्रिया॒व्येव॑ भ॑वति प्र॒त्यञ्चं॒ मुख॑न्दख्षिण॒तो मुखं॑ प॒श्चान्नव॑ च ।। 10 ।। 2.2.10.1 प्र॒जाप॑ति॒रिन्द्र॑मसृजतानुजाव॒रन्दे॒वान॑ाम् । तं प्राहि॑णोत् । परे॑हि । ए॒तेषा॑न्दे॒वाना॒मधि॑पतिरे॒धीति॑ । तन्दे॒वा अ॑ब्रुवन् । कस्त्वमसि॑ । व॒यवै॑ त्वच्छ्रेया॒ꣳसः॑ स्म॒ इति॑ । सो॑ऽब्रवीत् । कस्त्वमसि॑ व॒यवै॑ त्वच्छ्रेया॒ꣳसः॑ स्म॒ इति॑ मा दे॒वा अ॑वोच॒न्निति॑ । अथ॒ वा इ॒दन्तर्हि॑ प्र॒जाप॑तौ॒ हर॑ आसीत् ।। 60 ।। 2.2.10.2 यद॒स्मिन्ना॑दि॒त्ये । तदे॑नमब्रवीत् । ए॒तन्मे॒ प्रय॑च्छ । अथा॒हमे॒तेषा॑न्दे॒वाना॒मधि॑पतिर्भविष्या॒मीति॑ । को॑ऽहꣳ स्या॒मित्य॑ब्रवीत् । ए॒तत्प्र॒दायेति॑ । ए॒तथ्स्या॒

इत्यब्रवीत् । यदेतद्ब्रवीषीति । को ह वै नाम प्रजापतिः । य एवꣳवेद ।। 61 ।। 2.2.10.3 विदुरेनन्नाम्नाँ । तदस्मै रुक्मङ्कृत्वा प्रत्यमुञ्चत् । ततो वा इन्द्रो देवानामधिपतिरभवत् । य एवꣳवेद । अधिपतिरेव समानानां भवति । सोऽमन्यत । किङ्किंवाँ अकरमिति । स चन्द्रं म आहरेति प्रालपत् । तच्चन्द्रमसश्चन्द्रमस्त्वम् । य एवꣳवेद ।। 62 ।। 2.2.10.4 चन्द्रवानेव भवति । तन्देवा अब्रुवन् । सुवीर्यो मर्या यथा गोपायत इति । तथ्सूर्यस्य सूर्यत्वम् । य एवꣳवेद । नैनन्दभ्नोति । कश्च नास्मिन्वा इदमिन्द्रियं प्रत्यस्थादिति । तदिन्द्रस्येन्द्रत्वम् । य एवꣳवेद । इन्द्रियाव्येव भवति ।। 63 ।। 2.2.10.5 अयवाँ इदं परमोऽभूदिति । तत्परमेष्ठिनꣳ परमेष्ठित्वम् । य एवꣳवेद । परमामेव काष्ठाङ्गच्छति । तन्देवास्समन्तं पर्यविशन् । वसवꣳ पुरस्तात् । रुद्रा दक्षिणतः । आदित्याꣳ पश्चात् । विश्वे देवा उत्तरतः । अङ्गिरसꣳ प्रत्यञ्चम् ।। 64 ।। 2.2.10.6 साध्याꣳ पराञ्चम् । य एवꣳवेद । उपैनꣳ

समा॒नास्सद्वि॑शन्ति । स प्र॒जाप॑तिरे॒व भू॒त्वा प्र॒जा आव॑यत् । ता अ॑स्मै॒ नाति॑ष्ठन्ता॒न्नाद्या॑य । ता मुख॑ं पु॒रस्ता॒त्पश्य॑न्तीः । द॒क्षि॒ण॒तः॒ पर्या॑यन्न् । स द॑क्षिण॒तः॒ पर्य॑वर्तयत । ता मुख॑ं पु॒रस्ता॒त्पश्य॑न्तीः । मुख॑न्दक्षिण॒तः ।। 65 ।। 2.2.10.7 प॒श्चात्पर्या॑यन्न् । स प॒श्चात्पर्य॑वर्तयत । ता मुख॑ं पु॒रस्ता॒त्पश्य॑न्तीः । मुख॑न्दक्षिण॒तः । मुख॑ं प॒श्चात् । उ॒त्त॒र॒तः॒ पर्या॑यन्न् । स उ॑त्तर॒तः॒ पर्य॑वर्तयत । ता मुख॑ं पु॒रस्ता॒त्पश्य॑न्तीः । मुख॑न्दक्षिण॒तः । मुख॑ं प॒श्चात् ।। 66 ।। 2.2.10.8 मुख॑मुत्तर॒तः । ऊ॒र्ध्वा उदा॑यन्न् । स उ॒परि॑ष्टा॒न्न्य॑वर्तयत । तास्स॒र्वतो॑मुखो भू॒त्वाऽऽव॑यत् । ततो॒ वै तस्मै॑ प्र॒जा अति॑ष्ठन्ता॒न्नाद्या॑य । य ए॒वम्वि॒द्वान्परि॑ च व॒र्तय॑ते॒ नि च॑ । प्र॒जाप॑तिरे॒व भू॒त्वा प्र॒जा अ॑त्ति । तिष्ठ॑न्तेऽस्मै प्र॒जा अ॒न्नाद्या॑य । अ॒न्ना॒द ए॒व भव॑ति ।। 67 ।। 2.2.11.0 अ॒मि॒मी॒त॒ तं प्रायु॑ङ्क्त॒ पञ्च॑होतारं॒ प्र यु॑ञ्जीत जाये॒तेति॑ तिष्ठति॒ क्लृप्ति॒र्दश॑होतुर्नि॒दान॑ꣳ स॒प्त च॑ ।। 11

।। 2.2.11.1 प्र॒जाप॑तिरकामयत ब॒होर्भूया॑न्थ्स्या॒मिति॑ । स ए॒तन्दश॑होतारमपश्यत् । तं प्रायु॑ङ्क्त । तस्य॒ प्रयु॑क्ति ब॒होर्भूया॑नभवत् । यꣳ का॒मये॑त ब॒होर्भूया॑न्थ्स्या॒मिति॑ । स दश॑होतारं॒ प्रयु॑ञ्जीत । ब॒होरे॒व भूया॑न्भवति । सो॑ऽकामयत वी॒रो म॒ आजा॑ये॒तेति॑ । स दश॑होतु॒श्चतु॑र्होतार॒न्निर॑मिमीत । तं प्रायु॑ङ्क्त ।। 68 ।। 2.2.11.2 तस्य॒ प्रयु॒क्तीन्द्रो॑ऽजायत । यꣳ का॒मये॑त वी॒रो म॒ आजा॑ये॒तेति॑ । स चतु॑र्होतारं॒ प्रयु॑ञ्जीत । आऽस्य॑ वी॒रो जा॑यते । सो॑ऽकामयत पशु॒मान्थ्स्या॒मिति॑ । स चतु॑र्होतु॒ꣳ पञ्च॑होतार॒न्निर॑मिमीत । तं प्रायु॑ङ्क्त । तस्य॒ प्रयु॑क्ति पशु॒मान॑भवत् । यꣳ का॒मये॑त पशु॒मान्थ्स्या॒मिति॑ । स पञ्च॑होतारं॒ प्रयु॑ञ्जीत ।। 69 ।। 2.2.11.3 प॒शु॒मानेव भ॑वति । सो॑ऽकामयत॒र्तवो॑ मे कल्पेर॒न्निति॑ । स पञ्च॑होतु॒ष्षड्डो॑तार॒न्निर॑मिमीत । तं प्रायु॑ङ्क्त । तस्य॒ प्रयु॑क्त्यृ॒तवो॑ऽस्मा अकल्पन्त । यः का॒मये॑त॒र्तवो॑ मे कल्पेर॒न्निति॑ । स षड्डो॑तारं॒ प्रयु॑ञ्जीत । कल्प॑न्तेऽस्मा ऋ॒तवः॑ । सो॑ऽकामयत सोम॒पस्सो॑मया॒जी

स्याँम् । आ मे॑ सोम॒पस्सो॑मया॒जी जा॑ये॒तेति॑ ।। 70 ।। 2.2.11.4 स षड्डो॑तुस्स॒प्तहो॑तार॒न्निर॑मिमीत । तं प्रायु॑ङ्क्त । तस्य॒ प्रयु॑क्ति सोम॒पस्सो॑मया॒ज्य॑भवत् । आऽस्य॑ सोम॒पस्सो॑मया॒ज्य॑जायत । यः का॒मये॑त सोम॒पस्सो॑मया॒जी स्याँम् । आ मे॑ सोम॒पस्सो॑मया॒जी जा॑ये॒तेति॑ । स स॒प्तहो॑तारं॒ प्रयु॑ञ्जीत । सो॒म॒प ए॒व सो॑मया॒जी भ॑वति । आऽस्य॑ सोम॒पस्सो॑मया॒जी जा॑यते । स वा ए॒ष प॒शुꣳ प॑ञ्चा॒धा प्रति॑तिष्ठति ।। 71 ।। 2.2.11.5 प॒द्भिर्मुखे॑न । ते दे॒वाꣳ प॒शून् वि॒त्वा । सु॒व॒र्गल्लौँ॒कमा॑यन् । ते॑ऽमुष्मि॑ल्लौँ॒के व्य॑ख्षुध्यन्न् । तेँऽब्रुवन्न् । अ॒मुत॑ꣳप्रदान॒ब्बाँ उप॑जिजीवि॒मेति॑ । ते स॒प्तहो॑तारय्यँ॒ज्ञब्बिँधाया॒यास्यँम् । आ॒ङ्गी॒र॒सं प्राहि॑ण्वन्न् । ए॒तेना॒मुत्र॑ कल्प॒येति॑ । तस्य॒ वा इ॒यङ्क्लृप्तिः॑ ।। 72 ।। 2.2.11.6 यदि॒दङ्किञ्च॑ । य ए॒वब्बैँद॑ । कल्प॑तेऽस्मै । स वा अ॒यं म॑नु॒ष्ये॑षु य॒ज्ञस्स॒प्तहो॑ता । अ॒मुत्र॑ स॒द्यो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यब्बँ॑हति । य ए॒वब्बैँद॑ । उपै॑नय्यँ॒ज्ञो न॑मति । यो वै चतु॑र्होतृणान्नि॒दान॒ब्बैँद॑ । नि॒दान॑वान्भवति

। अ॒ग्नि॒हो॒त्रवैँ॑ दश॑होतुर्नि॒दान॑म् । द॒र्श॒पू॒र्ण॒मासौ चतु॑र्होतुः । चा॒तु॒र्मा॒स्यानि॒ पञ्च॑होतुः । प॒शु॒ब॒न्धष्षड्ढो॑तुः । सौ॒म्यो॑ऽध्व॒रस्स॒प्तहो॑तुः । ए॒तद्वै चतु॑र्होतृणान्नि॒दान॑म् । य ए॒वव्वेँद॑ । नि॒दान॑वान्भवति ।। 73 ।। 2.3.0.0 ब्र॒ह्म॒वा॒दिन॒ꣳ किन्दख्षि॑णा॒य्यौँ वा अवि॑द्वा॒न्तस्य॒ वै ब्र॑ह्मवा॒दिनो॒ यद्दश॑होतारꣳ प्र॒जाप॑ति॒र्व्य॑स्रं प्र॒जाप॑ति॒ꣳ पुरु॑षं प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ स तप॒स्सो॑ऽन्तर्वा॑न्ब्रह्मवा॒दिनो॒ यो वा इ॒मव्विँ॒द्यात्प्र॒जाप॑ति॒स्सोम॒ꣳ॒ राजा॑नं॒ ब्रह्मा॑त्म॒न्वदेका॑दश ।। 11 ।। ब्र॒ह्म॒वा॒दिन॒स्तस्य॒ वा अ॒ग्नेर्यद्वा इ॒दङ्किञ्च॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ य ए॒वास्य॑ दख्षिण॒तꣳ प॑ञ्चा॒शत् ।। 50 ।। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॒ य ए॒वव्वेँद॑ ।। हरि॑ः ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । तृतीयप्रपाठकस्समाप्तः । 2.3.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीय प्रपाठक प्रारम्भः ।। हरिः ओम् ।। 2.3.1.0 स॒प्तहो॑ता प्रति॒ष्ठाव्वेँद॑ बुध्यन्ते॒ षट्च॑ ।। 1 ।। 2.3.1.1 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । किञ्चतु॑र्होतृणाञ्चतुर्होतृ॒त्वमिति॑ । यदे॒वैषु च॑तु॒र्धा

होतारः । तेन चतुर्होतारः । तस्माच्चतुर्होतार उच्यन्ते । तच्चतुर्होतृणाञ्चतुर्होतृत्वम् । सोमो वै चतुर्होता । अग्निꣳ पञ्चहोता । धाता षड्होता । इन्द्रस्सप्तहोता ।। 1 ।। 2.3.1.2 प्रजापतिर्दशहोता । य एवञ्चतुर्होतृणामृद्धिं वेद । ऋध्नोत्येव । य एषामेवं बन्धुताᳬवेद । बन्धुमान्भवति । य एषामेवं क्लृप्तिᳬवेद । कल्पतेऽस्मै । य एषामेवमायतनᳬवेद । आयतनवान्भवति । य एषामेवं प्रतिष्ठाᳬवेद ।। 2 ।। 2.3.1.3 प्रत्येव तिष्ठति । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । दशहोता चतुर्होता । पञ्चहोता षड्होता सप्तहोता । अथ कस्माच्चतुर्होतार उच्यन्त इति । इन्द्रो वै चतुर्होता । इन्द्रꣳ खलु वै श्रेष्ठो देवतानामुपदेशनात् । य एवमिन्द्रꣳ श्रेष्ठन्देवतानामुपदेशनाद्वेद । वसिष्ठस्समानानां भवति । तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनैवानु बुध्यन्ते । अयमागन्न् । अयमवासादिति । कीर्तिरस्य पूर्वाऽऽगच्छति जनतामायतः । अथो एनं प्रथमेनैवानु बुध्यन्ते । अयमागन्न् । अयमवासादिति ।। 3 ।। 2.3.2.0

वि॒ग्राह॑मृ॒तव॒स्तदाऽल॑भ॒तेन्द्र॑ङ्गृह्णीया॒थ्षट्च॑ ।। 2 ।। 2.3.2.1 दख्षि॑णां प्रतिग्रही॒ष्यन्थ्स॒प्तद॑श॒कृत्वोऽपा॑न्यात् । आ॒त्मान॑मे॒व समि॑न्धे । तेज॑से वी॒र्या॑य । अथो॑ प्र॒जाप॑तिरे॒वैनां॑ भू॒त्वा प्रति॑ गृह्णाति । आ॒त्मनोऽना॑र्त्यै । यद्ये॑न॒मार्त्वि॑ज्याद्वृ॒तꣳ सन्त॑न्नि॒र्ह्ररे॑रन्न् । आग्नी॑ध्रे जुहुया॒द्दश॑होतारम् । च॒तु॒र्गृ॒ही॒तेनाज्ये॑न । पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यङ्तिष्ठन्न् । प्र॒ति॒लो॒मव्विँ॒ग्राह॑म् ।। 4 ।। 2.3.2.2 प्रा॒णाने॒वास्योप॑ दासयति । यद्ये॑नं॒ पुन॑रुप॒ शिख्षे॑युः । आग्नी॑ध्र ए॒व जु॑हुया॒द्दश॑होतारम् । च॒तु॒र्गृ॒ही॒तेनाज्ये॑न । प॒श्चात्प्राङासी॑नः । अ॒नु॒लो॒ममवि॑ग्राहम् । प्रा॒णाने॒वास्मै॑ कल्पयति । प्राय॑श्चित्ती॒ वाग्घोतेत्यृ॑तुमु॒खऋ॑तुमुखे जुहोति । ऋ॒तूने॒वास्मै॑ कल्पयति । कल्प॑न्तेऽस्मा ऋ॒तवः॑ ।। 5 ।। 2.3.2.3 क्लृ॒प्ता अ॑स्मा ऋ॒तव॒ आय॑न्ति । षड्ढो॑ता॒ वै भू॒त्वा प्र॒जाप॑तिरि॒दꣳ सर्व॑मसृजत । स मनो॑ऽसृजत । मन॒सोऽधि॑ गाय॒त्रीम॑सृजत । तद्गा॑य॒त्रीय्यँश॑ आर्च्छत् ।

तामाऽलभत । गा॒य॒त्रिया अधि॒ छन्दा२ꣳस्यसृजत । छन्दो॒भ्योऽधि॒ साम॑ । तथ्साम॒ यश॑ आर्च्छत् । तदाऽलभत ।। 6 ।। 2.3.2.4 साम्नोऽधि॒ यजू२ꣳष्यसृजत । यजु॒र्भ्योऽधि॒ विष्णु॑म् । तद्विष्णु॒य्यँश॑ आर्च्छत् । तमाऽलभत । विष्णो॒रध्योष॑धीरसृजत । ओष॑धी॒भ्योऽधि॒ सोम॑म् । तथ्सोम॒य्यँश॑ आर्च्छत् । तमाऽलभत । सोमा॒दधि॑ प॒शून॑सृजत । प॒शुभ्योऽधीन्द्र॑म् ।। 7 ।। 2.3.2.5 तदिन्द्र॒य्यँश॑ आर्च्छत् । तदे॑न॒न्नाति॒ प्राच्य॑वत । इन्द्र॑ इव यश॒स्वी भ॑वति । य ए॒वꣳ वेद॑ । नैन॒य्यँशोऽति॒ प्रच्य॑वते । यद्वा इ॒दङ्किञ्च॑ । तथ्सर्व॑मुत्ता॒न ए॒वाङ्गी॑र॒सꣳ प्रत्य॑गृह्णात् । तदे॑नं॒ प्रति॑गृहीत॒न्नाहि॑नत् । यत्किञ्च॑ प्रतिगृह्णी॒यात् । तथ्सर्व॑मुत्ता॒नस्त्वाङ्गी॑र॒सꣳ प्रति॑गृह्णा॒त्वित्ये॒व प्रति॑गृह्णीयात् । इ॒यवाँ उ॑त्ता॒न आङ्गी॑र॒सः । अ॒नयै॒वैन॒त्प्रति॑ गृह्णाति । नैन२ꣳ हिनस्ति । ब॒र्॒हिषा॒ प्रती॑या॒द्गावाँऽश्व॑ वा । ए॒तद्वै प॑शू॒नां प्रि॒यं धाम॑ । प्रि॒येणै॒वैनं॒ धाम्ना॒ प्रत्ये॑ति ।। 8 ।। 2.3.3.0 अ॒पु॒ष्य॒न्नख॑त्रैरपुष्य॒त्पश्च॑ च ।। 3 ।। 2.3.3.1 यो वा

अविद्वान्निवर्तयते । विशीर्षा सपाप्माऽमुष्मिंल्लोके भवति । अथ यो विद्वान्निवर्तयते । सशीर्षा विपाप्माऽमुष्मिंल्लोके भवति । देवता वै सप्त पुष्टिकामान्यवर्तयन्त । अग्निश्च पृथिवी च । वायुश्चान्तरिक्षश्च । आदित्यश्च द्यौश्च चन्द्रमाः । अग्निर्न्यवर्तयत । स साहस्रमपुष्यत् ।। 9 ।। 2.3.3.2 पृथिवी न्यवर्तयत । सौषधीभिर्वनस्पतिभिरपुष्यत् । वायुर्न्यवर्तयत । स मरीचीभिरपुष्यत् । अन्तरिक्षन्न्यवर्तयत । तद्वयोभिरपुष्यत् । आदित्यो न्यवर्तयत । स रश्मिभिरपुष्यत् । द्यौर्न्यवर्तयत । सा नक्षत्रैरपुष्यत् । चन्द्रमा न्यवर्तयत । सोऽहोरात्रैरर्धमासैर्मासैर्ऋतुभिस्सवँथ्सरेणापुष्यत् । तान्पोषान्पुष्यति । याꣳस्तेऽपुष्यन्न् । य एवविद्वान्नि च वर्तयते परि च ।। 10 ।। 2.3.4.0 तृतीयमिन्द्रियस्यापाक्रामच्च प्रतिगृह्णाति षष्ठमस्येन्द्रियस्यापक्रामत्यष्टममिन्द्रियस्यापाक्रामत च ।। 4 ।। (तस्य वा अग्नेर्हिरण्यꣳ सोमस्य वासस्तदेतेन रुद्रस्य गान्तामेतेन वरुणस्याश्वं प्रजापतेꣳ

पुरुषं मनोस्तल्पन्तमेतेनौत्तानस्य तदेतेनाप्राणद्यद्वे । अर्धं तृतीयमष्टमं तच्चतुर्थं तां पञ्चमꣳ षष्ठꣳ सप्तमन्तम् । तदेतेन द्वे तामेतेनैकं तमेतेन त्रीणि तदेतेनैकम् ।।) 2.3.4.1 तस्य वा अग्नेर्हिरण्यं प्रतिजग्रहुषः । अर्धमिन्द्रियस्यापाक्रामत् । तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै सोऽर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त । अर्धमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य एवम्विद्वान् हिरण्यं प्रतिगृह्णाति । अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति । अर्धमस्येन्द्रियस्याप क्रामति । तस्य वै सोमस्य वासꣳ प्रतिजग्रहुषः । तृतीयमिन्द्रियस्यापाक्रामत् ।। 11 ।। 2.3.4.2 तदेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै स तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त । तृतीयमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य एवम्विद्वान् वासꣳप्रतिगृह्णाति । अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति । तृतीयमस्येन्द्रियस्याप क्रामति । तस्य वै रुद्रस्य गां प्रतिजग्रहुषः । चतुर्थमिन्द्रियस्यापाक्रामत् । तामेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै स चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त ।। 12 ।। 2.3.4.3 चतुर्थमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य

एवंविद्वान्गां प्रतिगृह्णाति । अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति । चतुर्थमस्येन्द्रियस्याप क्रामति । तस्य वै वरुणस्याश्वं प्रतिजग्रहुषः । पञ्चममिन्द्रियस्यापाक्रामत् । तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै स पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त । पञ्चममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य एवंविद्वानश्वं प्रतिगृह्णाति ।। 13 ।। 2.3.4.4 अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति । पञ्चममस्येन्द्रियस्याप क्रामति । तस्य वै प्रजापतेः पुरुषं प्रतिजग्रहुषः । षष्ठमिन्द्रियस्यापाक्रामत् । तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै स षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त । षष्ठमिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य एवंविद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णाति । अथ योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति । षष्ठमस्येन्द्रियस्याप क्रामति ।। 14 ।। 2.3.4.5 तस्य वै मनोस्तल्पं प्रतिजग्रहुषः । सप्तममिन्द्रियस्यापाक्रामत् । तमेतेनैव प्रत्यगृह्णात् । तेन वै स सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्त । सप्तममिन्द्रियस्यात्मन्नुपाधत्ते । य एवंविद्वाꣳस्तल्पं प्रति गृह्णाति । अथ योऽविद्वान्प्रति गृह्णाति ।

स॒प्त॒मम॑स्येन्द्रि॒यस्याप॑ क्रामति । तस्य॒ वा उ॑त्ता॒नस्याँ॑ङ्गीर॒सस्याप्र
। अ॒ष्ट॒ममि॑न्द्रि॒यस्यापाँ॑क्रामत् ।। 15 ।। 2.3.4.6 तदे॒तेनै॒व
प्रत्य॑गृह्णात् । तेन॒ वै सोँ॑ऽष्ट॒ममि॑न्द्रि॒यस्या॒त्मन्नु॒पाध॑त्त ।
अ॒ष्ट॒ममि॑न्द्रि॒यस्या॒त्मन्नु॒पाध॑त्ते । य ए॒वꣳ वि॒द्वानप्रा॑णत्प्रतिगृ॒ह्णाति॑
। अथ॒ योऽवि॑द्वान्प्रतिगृ॒ह्णाति॑ । अ॒ष्ट॒मम॑स्येन्द्रि॒यस्याप॑
क्रामति । यद्वा इ॒दङ्किञ्च॑ । तथ्सर्व॑मुत्ता॒न ए॒वाङ्गी॑र॒स॒ꣳ
प्रत्य॑गृह्णात् । तदे॑नं॒ प्रति॑गृहीत॒न्नाहि॑नत् । यत्किञ्च॑
प्रतिगृह्णी॒यात् । तथ्सर्व॑मुत्ता॒नस्त्वाँ॑ङ्गीर॒स॒ꣳ प्रति॑गृह्णा॒त्वित्ये॒व
प्रति॑गृह्णीयात् । इ॒यद्वाँ उ॑त्ता॒न आँ॑ङ्गीर॒सः । अ॒नयै॒वैन॒त्प्रति॑
गृह्णाति । नैन॒ꣳ हिनस्ति ।। 16 ।। 2.3.5.0
आ॒र्ध्नु॒व॒न्ना॒र्ध्नु॒व॒न्नित्ये॒वैवैदाँ॑त्ति सर्वा॒ दिशो॒ऽभि ज॑यति ।। 5
।। (वै तेन॑ स॒त्रङ्केन॑ ।।) 2.3.5.1 ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति ।
यद्दश॑होतारस्स॒त्रमास॑त । केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । केन॑
प्र॒जा अ॑सृज॒न्तेति॑ । प्र॒जाप॑तिना॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न्
। तेन॑ प्र॒जा अ॑सृजन्त । यच्चतु॑र्होतारस्स॒त्रमास॑त ।
केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । केनौष॑धीरसृज॒न्तेति॑ ।

सोमे॑न॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् ।। 17 ।। 2.3.5.2 तेनौष॑धीरसृजन्त । यत्पञ्च॑होतारस्स॒त्रमास॑त । केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । केनै॒भ्यो लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त । केनै॑षां प॒शून॑वृञ्ज॒तेति॑ । अ॒ग्निना॒ वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । तेनै॒भ्यो लो॒केभ्योऽसु॑रा॒न्प्राणु॑दन्त । तेनै॑षां प॒शून॑वृञ्जत । यथ्षड्डो॑तारस्स॒त्रमास॑त । केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् ।। 18 ।। 2.3.5.3 केन॒र्तून॑कल्पय॒न्तेति॑ । धा॒त्रा वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । तेन॒र्तून॑कल्पयन्त । यथ्स॒प्तहो॑तारस्स॒त्रमास॑त । केन॒ ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । केन॒ सुव॑रायन्न् । केने॒माल्लौँ॒कान्थ्समं॑तन्व॒न्निति॑ । अ॒र्य॒म्णा वै ते गृ॒हप॑तिनाऽऽर्ध्नुवन्न् । तेन॒ सुव॑रायन्न् । तेने॒माल्लौँ॒कान्थ्समं॑तन्व॒न्निति॑ ।। 19 ।। 2.3.5.4 ए॒ते वै दे॒वा गृ॒हप॑तयः । तान् य ए॒वंवि॒द्वान् । अप्य॒न्यस्य॑ गार्हप॒ते दीख्ष॑ते । अ॒वा॒न्त॒रमे॒व स॒त्रिणा॑मृध्नोति । यो वा अ॑र्य॒मण॒ंवेँद॑ । दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्ति । य॒ज्ञो वा अ॑र्य॒मा । आर्या॑वस॒तिरिति॒ वै तमा॑हु॒र्यं प्र॒शꣳस॑न्ति

। आर्या॑वस॒तिर्भ॑वति । य ए॒वव्वेँद॑ ।। 20 ।। 2.3.5.5 यद्वा इ॒दङ्किञ्च॑ । तथ्सर्व॒ञ्चतु॑ꣳहोतारः । चतु॑र्होतृ॒भ्योऽधि॑ य॒ज्ञो निर्मि॑तः । स य ए॒वव्वि॒ँद्वान् वि॒वदे॑त । अ॒हमे॒व भूयो॑ वेद । यश्चतु॑र्होतॄ॒न् वेदेति॑ । स ह्ये॑व भूयो॒ वेद॑ । यश्चतु॑र्होतॄ॒न् वेद॑ । यो वै चतु॑र्होतृणा॒ꣳ॒ होतॄ॒न् वेद॑ । सर्वा॑सु प्र॒जास्वन्न॑मत्ति ।। 21 ।। 2.3.5.6 सर्वा॒ दिशो॒ऽभि ज॑यति । प्र॒जाप॑ति॒र्वै दश॑होतृणा॒ꣳ॒ होता॑ । सोम॒श्चतु॑र्होतृणा॒ꣳ॒ होता॑ । अ॒ग्निꣳ पञ्च॑होतृणा॒ꣳ॒ होता॑ । धा॒ता षड्ढो॑तृणा॒ꣳ॒ होता॑ । अ॒र्य॒मा स॒प्तहो॑तृणा॒ꣳ॒ होता॑ । ए॒ते वै चतु॑ꣳहोतृणा॒ꣳ॒ होता॑रः । तान् य ए॒वव्वेँद॑ । सर्वा॑सु प्र॒जास्वन्न॑मत्ति । सर्वा॒ दिशो॒ऽभि ज॑यति ।। 22 ।। 2.3.6.0 च॒न्द्रमा॑श्चातुर्मा॒स्याना॑य्यँज्ञक्र॒तोर॑ध्व॒रेण॑ यज्ञक्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त स॒प्तहो॑ता च॒त्वारि॑ च ।। 6 ।। 2.3.6.1 प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जास्सृ॒ष्ट्वा व्य॑स्रꣳसत । स हृद॑यं भू॒तो॑ऽशयत् । आत्म॒न्॒ हा ३ इत्यह्व॑यत् । आप॒ꣳ

प्रत्य॑शृण्वन्न् । ता अ॑ग्निहो॒त्रेणै॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त । ताᳬ कुसि॑न्ध॒मुपौ॑हन्न् । तस्मा॑दग्निहो॒त्रस्य॑ यज्ञक्र॒तोः । एक॑ ऋ॒त्विक् । च॒तु॒ष्कृत्वोऽह्व॑यत् । अ॒ग्निर्वा॒युरा॑दि॒त्यश्च॒न्द्रमाः॑ ।। 23 ।। 2.3.6.2 ते प्रत्य॑शृण्वन्न् । ते द॑र्शपूर्णमा॒साभ्या॑मे॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त । त उपौ॑हꣳ श्च॒त्वार्यङ्गा॑नि । तस्मा॑द्दर्शपूर्णमा॒सयो॑र्यज्ञक्र॒तोः । च॒त्वार॑ ऋ॒त्विज॑ः । प॒ञ्च॒कृत्वोऽह्व॑यत् । प॒शव॒ᳬ प्रत्य॑शृण्वन्न् । ते चा॑तुर्मा॒स्यैरे॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑ प॒र्याव॑र्तन्त । त उपौ॑ह॒ल्लौम॑ छ॒वीं मा॒ᳬसमस्थि॑ म॒ज्जान॑म् । तस्मा॑च्चातुर्मा॒स्याना॑य्यँज्ञक्र॒तोः ।। 24 ।। 2.3.6.3 पञ्च॒र्त्विज॑ः । ष॒ट्कृत्वोऽह्व॑यत् । ऋ॒तवः॒ प्रत्य॑शृण्वन्न् । ते प॑शुब॒न्धेनै॒व य॑ज्ञक्र॒तुनोप॑प॒र्याव॑र्तन्त । त उपौ॑ह॒न्थ्स्तना॑वा॒ण्डौ शि॒श्नमवा॑ञ्चं प्रा॒णम् । तस्मा॑त्पशुब॒न्धस्य॑ यज्ञक्र॒तोः । षडृ॒त्विज॑ः । स॒प्त॒कृत्वोऽह्व॑यत् । होत्रा॒ᳬ प्रत्य॑शृण्वन्न् । तास्सौ॒म्येनै॒वाध्व॒रेण॑ यज्ञक्र॒तुनोप॑प॒र्याव॑र्तन्त ।। 25 ।। 2.3.6.4 ता उपौ॑हन्थ्स॒प्त शी॑र्ष॒ण्या॑न्प्रा॒णान् ।

तस्माँथ्सौम्यस्याँध्वरस्य यज्ञक्रतोः । सप्त होत्राः प्राचीर्वषट्कुर्वन्ति । दशकृत्वोऽह्वयत् । तपः प्रत्यशृणोत् । तत्कर्मणैव सँवँथ्सरेण सर्वैर्यज्ञक्रतुभिरुप पर्यावर्तत । तथ्सर्वमात्मानमपरिवर्गमुपौहत् । तस्माँथ्सवँथ्सरे सर्वे यज्ञक्रतवोऽवरुध्यन्ते । तस्माद्दशहोता चतुर्होता । पञ्चहोता षड्ढोता सप्तहोता । एकहोत्रे बलिꣳ हरन्ति । हरन्त्यस्मै प्रजा बलिम् । ऐनमप्रतिख्यातङ्गच्छति । य एवँवेद ।। 26 ।। 2.3.7.0 अग्निहोत्रं मज्ञानन्द्विर्जुहोत्यपरिवर्गꣳ स्पृणोत्येकश्च ।। 7 ।। 2.3.7.1 प्रजापतिः पुरुषमसृजत । सोऽग्निरब्रवीत् । ममायमन्नमस्त्विति । सोऽबिभेत् । सर्वँवै माऽयं प्र धक्ष्यतीति । स एताꣳश्चतुर्होतृनात्मस्परणानपश्यत् । तानजुहोत् । तैर्वै स आत्मानमस्पृणोत् । यदग्निहोत्रञ्जुहोति । एकहोतारमेव तद्यज्ञक्रतुमाप्नोत्यग्निहोत्रम् ।। 27 ।। 2.3.7.2 कुसिन्धश्चात्मनस्स्पृणोति । आदित्यस्य च सायुज्यङ्गच्छति । चतुरुन्नयति । चतुर्होतारमेव

तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति दर्श॒पूर्णमा॒सौ । च॒त्वारि॑ चा॒त्मनोऽङ्गा॑नि स्पृ॒णोति॑ । आ॒दि॒त्यस्य॑ च॒ सायु॑ज्यङ्गच्छति । च॒तुरुन्न॑यति । स॒मित्प॑ञ्चमी । पञ्च॑होतारमे॒व तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति चातुर्मा॒स्यानि॑ । लोमं॑ छ॒वीं मा॒ꣳ॒समस्थि॑ म॒ज्जान॑म् ।। 28 ।। 2.3.7.3 तानि॑ चा॒त्मन॑स्स्पृ॒णोति॑ । आ॒दि॒त्यस्य॑ च॒ सायु॑ज्यङ्गच्छति । च॒तुरुन्न॑यति । द्विर्जु॑होति । षड्डो॑तारमे॒व तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति पशुब॒न्धम् । स्तना॑वा॒ण्डौ शि॒श्नमवा॑ञ्चं प्रा॒णम् । तानि॑ चा॒त्मन॑स्स्पृ॒णोति॑ । आ॒दि॒त्यस्य॑ च॒ सायु॑ज्यङ्गच्छति । च॒तुरुन्न॑यति । द्विर्जु॑होति ।। 29 ।। 2.3.7.4 स॒मिथ्स॑प्त॒मी । स॒प्तहो॑तारमे॒व तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति सौ॒म्यम॑ध्व॒रम् । स॒प्त चा॒त्मन॑श्शीऽष॒ण्या॑न्प्रा॒णान्थ्स्पृ॒णोति॑ । आ॒दि॒त्यस्य॑ च॒ सायु॑ज्यङ्गच्छति । च॒तुरुन्न॑यति । द्विर्जु॒होति॑ । द्विर्निमा॑र्ष्टि । द्विꣳ प्राश्ना॑ति । दश॑होतारमे॒व तद्य॑ज्ञक्र॒तुमा॑प्नोति सव्वँथ्स॒रम् । सर्व॑श्चा॒त्मान॒मप॑रिवर्गꣳ स्पृ॒णोति॑ । आ॒दि॒त्यस्य॑ च॒ सायु॑ज्यङ्गच्छति ।। 30 ।। 2.3.8.0 अ॒जी॒व॒थ्स्वानां॑ भवति दे॒वान॑सृजत

स॒प्त च॑ ।। 8 ।। 2.3.8.1 प्र॒जाप॑तिरकामयत॒ प्र जा॑येये॒ति । स तपो॑ऽतप्यत । सो॑ऽन्तर्वा॑नभवत् । स हरि॑तश्श्या॒वो॑ऽभवत् । तस्मा॒थ्स्त्र्य॑न्तर्वत्नी । हरि॑णी स॒ती श्या॒वा भ॑वति । स वि॒जाय॑मानो॒ गर्भे॑णाताम्यत् । स ता॒न्त॒ꣳ कृ॒ष्णश्श्या॒वो॑ऽभवत् । तस्मा॑त्ता॒न्त॒ꣳ कृ॒ष्णश्श्या॒वो भ॑वति । तस्यासु॑रे॒वाजी॑वत् ।। 31 ।। 2.3.8.2 तेनासु॒नाऽसु॑रानसृजत । तदसु॑राणामसुर॒त्वम् । य ए॒वमसु॑राणामसुर॒त्वव्वेँद॑ । असु॑माने॒व भ॑वति । नैन॒मसु॑र्जहाति । सोऽसु॑रान्थ्सृ॒ष्ट्वा पि॒तेवा॑मन्यत । तदनु॑ पि॒तॄन॑सृजत । तत्पि॑तॄ॒णां पि॑तृ॒त्वम् । य ए॒वं पि॑तॄ॒णां पि॑तृ॒त्वव्वेँद॑ । पि॒तेवै॒व स्वानां॑ भवति ।। 32 ।। 2.3.8.3 यन्त्य॑स्य पि॒तरो॒ हव॑म् । स पि॒तॄन्थ्सृ॒ष्ट्वाऽऽम॑नस्यत् । तदनु॑ मनु॒ष्या॑नसृजत । तन्म॑नु॒ष्या॑णां मनुष्य॒त्वम् । य ए॒वं म॑नु॒ष्या॑णां मनुष्य॒त्वव्वेँद॑ । म॒न॒स्व्येव भ॑वति । नैनं॒ मनु॑र्जहाति । तस्मै॑ मनु॒ष्या॑न्थ्ससृजा॒नाय॑ । दिवा॑ देव॒त्राऽभ॑वत् । तदनु॑ दे॒वान॑सृजत । तद्दे॒वान॑न्देव॒त्वम् ।

य एवन्देवानान्देवत्वद्वैदं । दिवा ह्येवास्य देवत्रा भवति । तानि वा एतानि चत्वार्यम्भाꣳसि । देवा मनुष्याँ॒ पितरोऽसुराः । तेषु सर्वेष्वम्भो नभ इव भवति । य एवद्वैदं ।। 33 ।। 2.3.9.0 वेद सं पवत आदित्यात्पवते वात्या वात्येष पवमान एव दक्षिणत आयन्तमुप वदन्त्युत्तरतꣳ पाप्मानस्ताꣳ स्तेप घ्नन्तीत्यष्टौ च ।। 9 ।। 2.3.9.1 ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यो वा इमद्विद्यात् । यतोऽयं पवते । यदभि पवते । यदभि संपवते । सर्वमायुरियात् । न पुराऽऽयुषꣳ प्र मीयेत । पशुमान्थ्स्याँत् । विन्देत प्रजाम् । यो वा इमद्वैदं ।। 34 ।। 2.3.9.2 यतोऽयं पवते । यदभि पवते । यदभि संपवते । सर्वमायुरेति । न पुराऽऽयुषꣳ प्र मीयते । पशुमान्भवति । विन्दतै प्रजाम् । अद्भ्यꣳ पवते । अपोऽभि पवते । अपोऽभि संपवते ।। 35 ।। 2.3.9.3 अस्याꣳ पवते । इमामभि पवते । इमामभि संपवते । अग्नेꣳ पवते । अग्निमभि पवते । अग्निमभि सं पवते । अन्तरिक्ष्यात्पवते । अन्तरिक्षमभि

प॑वते । अ॒न्तरि॑क्षम॒भि सं प॑वते । आ॒दि॒त्यात्प॑वते ।। 36 ।। 2.3.9.4 आ॒दि॒त्यम॒भि प॑वते । आ॒दि॒त्यम॒भि सं प॑वते । द्यो॒ऽ प॑वते । दिव॑म॒भि प॑वते । दिव॑म॒भि सं प॑वते । दि॒ग्भ्यः॒ प॑वते । दिशो॒ऽभि प॑वते । दिशो॒ऽभि संप॑वते । स यत्पु॒रस्ता॒द्वाति॑ । प्रा॒ण ए॒व भू॒त्वा पु॒रस्ता॑द्वाति ।। 37 ।। 2.3.9.5 तस्मा॑त्पु॒रस्ता॒द्वान्त॑म् । सर्वा॑ प्र॒जाः॒ प्रति॑ नन्दन्ति । प्रा॒णो हि प्रि॒यः॒ प्र॒जाना॑म् । प्रा॒ण इ॑व प्रि॒यः॒ प्र॒जाना॑ भवति । य ए॒वद्वेद॑ । स वा ए॒ष प्रा॒ण ए॒व । अथ॒ यद्द॑क्षिण॒तो वाति॑ । मा॒त॒रिश्वे॒व भू॒त्वा द॑क्षिण॒तो वा॑ति । तस्मा॑द्दक्षिण॒तो वान्त॑द्वि॒द्यात् । सर्वा॒ दिश॒ आ वा॑ति ।। 38 ।। 2.3.9.6 सर्वा॒ दिशोऽनु॒ वि वा॑ति । सर्वा॒ दिशोऽनु॒ सद्वा॑ँतीति॑ । स वा ए॒ष मा॑त॒रिश्वे॒व । अथ॒ यत्प॒श्चाद्वाति॑ । पव॑मान ए॒व भू॒त्वा प॒श्चाद्वा॑ति । पू॒तम॑स्मा॒ आह॑रन्ति । पू॒तमुप॑हरन्ति । पू॒तम॑श्नाति । य ए॒वद्वेद॑ । स वा ए॒ष पव॑मान ए॒व ।। 39 ।। 2.3.9.7 अथ॒ यदु॑त्तर॒तो वाति॑ । स॒वि॒तेव भू॒त्वोत्त॑र॒तो वा॑ति । स॒वि॒तेव॒

स्वानां॑ भवति । य ए॒वꣳ वेद॑ । स वा ए॒ष स॑वि॒तैव । ते य ए॑नं पु॒रस्ता॑दा॒यन्त॑मुप॒वद॑न्ति । य ए॒वास्य॑ पु॒रस्ता॑त्पा॒प्मानः॑ । ताꣳस्तेऽप॑ घ्नन्ति । पु॒रस्ता॒दित॑रान्पा॒प्मन॑स्सचन्ते । अथ॒ य ए॑नन्दख्षिण॒त आ॒यन्त॑मुप॒वद॑न्ति ।। 40 ।। 2.3.9.8 य ए॒वास्य॑ दख्षिण॒तꣳ पा॒प्मानः॑ । ताꣳस्तेऽप॑ घ्नन्ति । द॒ख्षि॒ण॒त इत॑रान्पा॒प्मन॑स्सचन्ते । अथ॒ य ए॑नं प॒श्चादा॒यन्त॑मुप॒ वद॑न्ति । य ए॒वास्य॑ प॒श्चात्पा॒प्मानः॑ । ताꣳस्तेऽप॑ घ्नन्ति । प॒श्चादित॑रान्पा॒प्मन॑स्सचन्ते । अथ॒ य ए॑नमुत्तर॒त आ॒यन्त॑मुप॒ वद॑न्ति । य ए॒वास्यो॑त्तर॒तꣳ पा॒प्मानः॑ । ताꣳस्तेऽप॑ घ्नन्ति ।। 41 ।। 2.3.9.9 उ॒त्त॒र॒त इत॑रान्पा॒प्मन॑स्सचन्ते । तस्मा॑दे॒वꣳवि॒द्वान् । वीव॑ नृत्येत् । प्रेव॑ चलेत् । व्यस्ये॑वा॒ख्ष्यौ भा॑षेत । म॒ण्टये॑दिव । क्रा॒थये॑दिव । शृ॒ङ्गा॒येते॑व । उ॒त मोप॑ वदेयुः । उ॒त मे॑ पा॒प्मान॒मप॑ हन्यु॒रिति॑ । स यान्दिशꣳ॑ स॒निमे॒ष्यन्थ्स्यात् । य॒दा तान्दिश॒ꣳवाँतो॑ वा॒यात् । अथ॒ प्रवे॒यात् । प्र वा॑ धावयेत् । सा॒तमे॒व र॑दि॒तव्यूँढङ्ग॒न्धम॒भि

प्रच्यवते । आऽस्य तञ्जनपदं पूर्वा कीर्तिर्गच्छति । दानकामा अस्मै प्रजा भवन्ति । य एवꣳ वेद ।। 42 ।।
2.3.10.0 अयान्यलङ्कृत्य स्यामिति भवति ।। 10 ।।
2.3.10.1 प्रजापतिस्सोमꣳ राजानमसृजत । तन्त्रयो वेदा अन्वसृज्यन्त । तान् हस्तेऽकुरुत । अथ ह सीता सावित्री । सोमꣳ राजानञ्चकमे । श्रद्धामु स चकमे । साऽऽहꣳ पितरं प्रजापतिमुपससार । तꣳ होवाच । नमस्ते अस्तु भगवः । उप त्वाऽयानि ।। 43 ।।
2.3.10.2 प्र त्वा पद्ये । सोमꣳवै राजानङ्कामये । श्रद्धामु स कामयत इति । तस्या उ ह स्थागरमलङ्कारङ्कल्पयित्वा । दशहोतारं पुरस्ताद्व्याख्याय । चतुर्होतारन्दक्षिणतः । पञ्चहोतारं पश्चात् । षड्होतारमुत्तरतः । सप्तहोतारमुपरिष्टात् । सम्भारैश्च पत्निभिश्च मुखेऽलङ्कृत्य ।। 44 ।। 2.3.10.3 आऽस्यार्धवँव्राज । ताꣳ होदीरख्योवाच । उप मा वर्तस्वेति । तꣳ होवाच । भोगन्तु म आचख्व । एतन्म आचख्व ।

यत्ते॑ पा॒णाविति॑ । तस्या॑ उ॒ ह त्रीन् वेदा॒न्प्रद॑दौ । तस्मा॒दुह॒ स्त्रियो॒ भोग॒मेव हा॑रयन्ते । स यꣳ का॒मये॑त प्रि॒यस्स्या॒मिति॑ ।। 45 ।। 2.3.10.4 यद्वाँ का॒मये॑त प्रि॒यस्स्या॒दिति॑ । तस्मा॑ ए॒तꣳ स्था॑ग॒रम॑लङ्का॒रङ्क॑ल्पयि॒त्वा । दश॑होतारं पु॒रस्ता॑द्व्या॒ख्याय॑ । चतु॑र्होतारन्दक्षिण॒तः । पञ्च॑होतारं प॒श्चात् । षड्डो॑तारमुत्तर॒तः । स॒प्तहो॑तारमु॒परि॑ष्टात् । सं॒भा॒रैश्च॒ पत्नि॑भिश्च॒ मुखे॑ऽल॒ङ्कृत्य॑ । आस्यार्धव्र॑जेत् । प्रि॒यो है॒व भ॑वति ।। 46 ।। 2.3.11.0 दे॒वाष्षड्ढू॑तोऽभव॒त्पञ्च॑होतेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑णाश्रौषी॒ष्षड्ढ॑ ।। 11 ।। 2.3.11.1 ब्रह्मा॑त्म॒न्वद॑सृजत । तद॑कामयत । समा॒त्मना॑ पद्ये॒येति॑ । आत्म॒न्नात्म॒न्नित्याम॑न्त्रयत । तस्मै॑ दश॒मꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑शृणोत् । स दश॑हूतोऽभवत् । दश॑हूतो ह॒ वै नामै॒षः । तद्वाँ ए॒तन्दश॑हूत॒ꣳ सन्त॑म् । दश॑हो॒तेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑ण । प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः ।। 47 ।। 2.3.11.2 आत्म॒न्नात्म॒न्नित्याम॑न्त्रयत ।

तस्मै॑ सप्त॒मꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑शृणोत् । स स॒प्तहू॑तोऽभवत् । स॒प्तहू॑तो ह॒ वै नामै॒षः । तद्वाँ ए॒तꣳ स॒प्तहू॑त॒ꣳ सन्त॑म् । स॒प्तहो॒तेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑ेण । प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः । आत्म॒न्नात्म॒न्नित्याम॑न्त्रयत । तस्मै॑ ष॒ष्ठꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑शृणोत् । स षड्हू॑तोऽभवत् ।। 48 ।। 2.3.11.3 षड्हू॑तो ह॒ वै नामै॒षः । तद्वाँ ए॒तꣳ षड्हू॑त॒ꣳ सन्त॑म् । षड्हो॒तेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑ेण । प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः । आत्म॒न्नात्म॒न्नित्याम॑न्त्रयत । तस्मै॑ पञ्च॒मꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑शृणोत् । स पञ्च॑हूतोऽभवत् । पञ्च॑हूतो ह॒ वै नामै॒षः । तद्वाँ ए॒तं पञ्च॑हूत॒ꣳ सन्त॑म् । पञ्च॑हो॒तेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑ेण ।। 49 ।। 2.3.11.4 प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः । आत्म॒न्नात्म॒न्नित्याम॑न्त्रयत । तस्मै॑ चतु॒र्थꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑शृणोत् । स चतु॑र्हूतोऽभवत् । चतु॑र्हूतो ह॒ वै नामै॒षः । तद्वाँ ए॒तश्चतु॑र्हूत॒ꣳ सन्त॑म् । चतु॑र्हो॒तेत्याच॑क्षते प॒रोक्ष॑ेण । प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः । तम॑ब्रवीत् । त्वद्वै॑ मे॒ नेदि॑ष्ठꣳ हू॒तꣳ प्रत्य॑श्रौषीः

। त्वयै॑नानाख्या॒तार॒ इति॑ । तस्मा॒न्नु है॑ना॒ꣳश्चतु॑र्होतार॒ इत्याच॑ख्षते । तस्मा॑च्छुश्रूषुꣳ पु॒त्राणा॒ꣳ हृद्य॑तमः । नेदि॑ष्ठो॒ हृद्य॑तमः । नेदि॑ष्ठो॒ ब्रह्म॑णो भवति । य ए॒वꣳ वेद॑ ।। 50 ।। 2.4.0.0 जु॒ष्टश्चख्षु॑षो॒ जुष्टी॑नरो नक्तञ्जा॒ता वृषा॒स उ॒त नो॒ वृषा॑ऽस्य॒ꣳशुस्सप्र॑ल॒वद॒ष्टौ ।। 8 ।। जु॒ष्टो॑ म॒न्युर्भगो॒ जुष्टी॑ नरो॒ हरि॑वर्पस॒ङ्गिर॒श्शिप्रि॑न्वाजानामु॒त नः॑ प्रि॒या यद्वाग्वद॑न्ती॒ विश्वा॒ आशा॒ अशी॑तिः ।। 80 ।। जु॒ष्टस्सु॒दान॑वः ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । चतुर्थप्रपाठकस्समाप्तः ।। 2.4.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थप्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 2.4.1.0 जिघा॒ꣳसत्य॒मित्रा॑ञ्जघ॒न्वानी॑डते॒ सर्वा॒ अꣳह॑सो वातो हृ॒दे रा॑जत्य॒ग्निरू॑पास्सुविदा॒नो अ॑ग्न॒ एक॑श्च ।। 1 ।। 2.4.1.1 जु॒ष्टो॒ दमू॑ना॒ अति॑थिर्दुरो॒णे । इ॒मन्नो॑ य॒ज्ञमुप॑ याहि वि॒द्वान् । विश्वा॑ अग्नेऽभि॒युजो॑ वि॒हत्य॑ । श॒त्रू॒य॒तामा भ॑रा॒ भोज॑नानि । अग्ने॒ शर्ध॑ मह॒ते सौभ॑गाय । तव॑ द्यु॒म्नान्यु॑त्त॒मानि॑ सन्तु । सञ्जा॑स्प॒त्यꣳ सु॒यम॒मा

कृणुष्व । शत्रूयतामभि तिष्ठा महाꣳसि । अग्ने यो नोऽभितो जनः । वृको वारो जिघाꣳसति ।। 1 ।। 2.4.1.2 ताꣳस्त्ववृँत्रहञ्जहि । वस्वस्मभ्यमा भर । अग्ने यो नोऽभिदासति । समानो यश्च निष्ट्यः । इध्मस्येव प्रख्षायतः । मा तस्योच्छेषि किञ्चन । त्वमिन्द्राभिभूरसि । देवो विज्ञातवीर्यः । वृत्रहा पुरुचेतनः । अप प्राच इन्द्र विश्वाꣳ अमित्रान् ।। 2 ।। 2.4.1.3 अपापाचो अभिभूते नुदस्व । अपोदीचो अपशूराधरा च ऊरौ । यथा तव शर्मन्मदेम । तमिन्द्रवाँजयामसि । महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् । युजे रथङ्गवेषणꣳ हरिभ्याम् । उप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः । विबाधिष्टास्य रोदसी महित्वा । इन्द्रो वृत्राण्यप्रतीजघन्वान् ।। 3 ।। 2.4.1.4 हव्यवाहमभिमातिषाहम् । रख्षोहणं पृतनासु जिष्णुम् । ज्योतिष्मन्तन्दीद्यतं पुरन्धिम् । अग्निꣳ स्विष्टकृतमा हुवेम । स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि । विश्वा देव पृतना अभि ष्य । उरुन्नꣳ पन्थां प्रदिशन्विभाहि । ज्योतिष्मद्धेह्यजरन्न

आयुः । त्वामग्ने हविष्मन्तः । देवं मर्तास ईडते ।। 4 ।।
2.4.1.5 मन्ये त्वा जातवेदसम् । स हव्या वक्ष्यानुषक् । विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः । सिन्धुन्न नावा दुरिताऽति पर्षि । अग्ने अत्रिवन्मनसा गृणानः । अस्माकं बोध्यविता तनूनाम् । पूषा गा अन्वेतु नः । पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजꣳ सनोतु नः । पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः ।। 5 ।। 2.4.1.6 सो अस्माꣳ अभयतमेन नेषत् । स्वस्तिदा अघृणिस्सर्ववीरः । अप्रयुच्छन्पुर एतु प्रजानन् । त्वमग्ने सप्रथा असि । जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञꣳ वितन्वते । अग्नी रक्षाꣳसि सेधति । शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिꣳ पावक ईड्यः । अग्ने रक्षा णो अꣳहसः ।। 6 ।। 2.4.1.7 प्रति ष्म देव रीषतः । तपिष्ठैरजरो दह । अग्ने हꣳसि न्यत्रिणम् । दीद्यन्मर्त्येष्वा । स्वे क्षये शुचिव्रत । आ वात वाहि भेषजम् । वि वात वाहि यद्रपः । त्वꣳ हि विश्वभेषजः । देवानान्दूत ईयसे । द्वाविमौ वातौ वातः

।। 7 ।। 2.4.1.8 आ सिन्धोरा परावतः । दख्षं मे अन्य आवातु । परान्यो वातु यद्रपः । यददो वात ते गृहे । अमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे । ततो नो धेहि भेषजम् । ततो नो मह आवह । वात आवातु भेषजम् । शम्भूर्मयोभूनो हृदे ।। 8 ।। 2.4.1.9 प्र ण आयूꣳषि तारिषत् । त्वमग्ने अयासि । अया सन्मनसा हितः । अया सन् हव्यमूहिषे । अया नो धेहि भेषजम् । इष्टो अग्निराहुतः । स्वाहाकृतꣳ पिपर्तु नः । स्वगा देवेभ्य इदन्नमः । कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राडेको विराजति ।। 9 ।। 2.4.1.10 स इदं प्रति पप्रथे । ऋतूनुथ्सृजते वशी । कामस्तदग्रे समवर्तताधि । मनसो रेतꣳ प्रथमय्यँदासीत् । सतो बन्धुमसति निरविन्दन्न् । हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा । त्वया मन्यो सरथमारुजन्तः । हर्षमाणासो धृषता मरुत्वः । तिग्मेषव आयुधा सꣳशिशानाः । उप प्रयन्ति नरो अग्निरूपाः ।। 10 ।। 2.4.1.11 मन्युर्भगो मन्युरेवास देवः । मन्युर्होता वरुणो विश्ववेदाः

। म॒न्युव्विँश॑ ईडते देव॒यन्तीः॑ । पा॒हि नो॑ मन्यो॒ तप॑सा॒ श्रमे॑ण । त्वम॑ग्ने व्रत॒भृच्छुचिः॑ । दे॒वाꣳ आसा॑दया इ॒ह । अग्ने॑ ह॒व्याय॒ वोढ॑वे । व्र॒तानुबिभ्र॑द्व्रत॒पा अदा॑भ्यः । यजा॑ नो दे॒वाꣳ अ॒जर॑स्सु॒वीरः॑ । दध॒द्रत्ना॑नि सुविदा॒नो अ॑ग्ने । गो॒पा॒य नो॑ जी॒वसे॑ जातवेदः ।। 11 ।। 2.4.2.0 ह॒विर्भि॑रा॒स्य॑मभि॒ दास॑तो विप॒श्चित॒मप्र॑यावञ्जी॒वसे॒ ददा॑ना व्यथिष्ठा ब्रव॒न्नेक॑ञ्च ।। 2 ।। 2.4.2.1 चख्षु॑षो हेते॒ मन॑सो हेते । वाचो॑ हेते॒ ब्रह्म॑णो हेते । यो मा॑ऽघा॒युर॑भि॒दास॑ति । तम॑ग्ने मे॒न्या मे॒निङ्कृ॑णु । यो मा॒ चख्षु॑षा॒ यो मन॑सा । यो वा॒चा ब्रह्म॑णाऽघा॒युर॑भि॒दास॑ति । तया॑ऽग्ने॒ त्वं मे॒न्या । अ॒मुम॑मे॒निङ्कृ॑णु । यत्किञ्चा॒सौ मन॑सा॒ यच्च॑ वा॒चा । य॒ज्ञैर्जु॒होति॒ यजु॑षा ह॒विर्भिः॑ ।। 12 ।। 2.4.2.2 तन्मृ॒त्युर्निर्ऋ॑त्या सव्विँदा॒नः । पु॒रादि॒ष्टादाहु॑तीरस्य हन्तु । या॒तु॒धाना॒ निर्ऋ॑ति॒रादु॒रख्षः॑ । ते अ॑स्य घ्न॒न्त्वनृ॑तेन स॒त्यम् । इन्द्रे॑षिता॒ आज्य॑मस्य मथ्नन्तु । मा तथ्समृ॑द्धि॒

यद॒सौ क॒रोति॑ । हन्मि॑ ते॒ऽहङ्कृ॒तꣳ ह॒विः । यो मे॑ घो॒रमची॑कृतः । अपा॑श्चौ त उ॒भौ बा॒हू । अप॑नह्याम्या॒स्य॑म् ।। 13 ।। 2.4.2.3 अप॑ नह्यामि ते बा॒हू । अप॑ नह्याम्या॒स्य॑म् । अ॒ग्नेर्दे॒वस्य॒ ब्रह्म॑णा । सर्व॑न्तेऽवधिषङ्कृ॒तम् । पु॒राऽमुष्य॑ वषट्का॒रात् । य॒ज्ञन्दे॒वेषु॑ नस्कृधि । स्वि॑ष्टम॒स्माक॑ं भूयात् । माऽस्मान्प्राप॒न्नरा॑तयः । अन्ति॑ दू॒रे स॒तो अ॑ग्ने । भ्रातृ॑व्यस्याभि॒दास॑तः ।। 14 ।। 2.4.2.4 व॒ष॒ट्का॒रेण॒ वज्रे॑ण । कृ॒त्याꣳ ह॑न्मि कृताम॒हम् । यो मा॒ नक्त॒न्दिवा॑ सा॒यम् । प्रा॒तश्चाह्नो॑ नि॒पीय॑ति । अ॒द्या तमि॑न्द्र॒ वज्रे॑ण । भातृ॑व्यं पादयामसि । इन्द्र॑स्य गृ॒हो॑ऽसि॒ तन्त्वा॑ । प्रप॑द्ये॒ सगु॒स्साश्वः॑ । स॒ह यन्मे॒ अस्ति॒ तेन॑ । ईडे॑ अ॒ग्निर्वि॑प॒श्चित॑म् ।। 15 ।। 2.4.2.5 गि॒रा य॒ज्ञस्य॒ साध॑नम् । श्रु॒ष्टी॒वान॑न्धि॒तावा॑नम् । अग्ने॑ श॒केम॑ ते व॒यम् । यम॑न्दे॒वस्य॑ वा॒जिनः॑ । अति॒ द्वेषाꣳ॑सि तरेम । अव॑तं मा॒ सम॑नसौ॒ समो॑कसौ । सचे॑तसौ॒ सरे॑तसौ । उ॒भौ माम॑वतञ्जातवेदसौ । शि॒वौ

भ॑वतम॒द्य नः॑ । स्व॒यङ्कृ॑ण्वा॒नस्सु॒गमप्र॑यावम् ।। 16 ।। 2.4.2.6 ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भश्शोशु॑चानः । प्र॒त्न२ꣳ स॒धस्थ॒मनु॒ पश्य॑मानः । आ तन्तु॑म॒ग्निर्दि॒व्यन्त॑तान । त्वन्न॒स्तन्तु॑रु॒त सेतु॑रग्ने । त्वं पन्था॑ भवसि दे॒वया॑नः । त्वया॑ऽग्ने पृ॒ष्ठव्वँ॒यमारु॑हेम । अथा॑ दे॒वैस्स॑ध॒माद॑ मदेम । उद॑त्त॒मं मु॑मुग्धि नः । वि पाश॑ मध्य॒मश्चृ॑त । अवा॑ध॒मानि॑ जी॒वसे॑ ।। 17 ।। 2.4.2.7 व॒यꣳ सो॑म व्र॒ते तव॑ । मन॑स्त॒नूषु॒ बिभ्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तो अशीमहि । इ॒न्द्रा॒णी दे॒वी सु॒भगा॑ सु॒पत्नी॑ । उद२शे॑न पति॒विद्ये॑ जिगाय । त्रि॒२ꣳ॒शद॑स्या ज॒घन॒य्यौज॑नानि । उ॒पस्थ॒ इन्द्र॒३ꣳ स्थवि॑रं बिभर्ति । सेना॑ ह॒ नाम॑ पृथि॒वी ध॑नञ्ज॒या । वि॒श्वव्य॑चा॒ अदि॑ति॒स्सूर्य॑त्वक् । इ॒न्द्रा॒णी दे॒वी प्रा॒सहा॒ ददा॑ना ।। 18 ।। 2.4.2.8 सा नो॑ दे॒वी सु॒हवा॒ शर्म॑ यच्छतु । आत्वा॑ऽहार्ष्म॒न्तर॑भूः । ध्रु॒वस्ति॒ष्ठावि॑चाचलिः । विश॑स्त्वा॒ सर्वा॑ वाञ्छन्तु । मा त्वद्रा॒ष्ट्रमधि॑ भ्रशत् । ध्रु॒वा द्यौर्ध्रु॒वा पृ॑थि॒वी ।

ध्रुवद्विँश्वमिदञ्जगत् । ध्रुवा ह पर्वता इमे । ध्रुवो राजा विशामयम् । इहैवैधि मा व्यथिष्ठाः ।। 19 ।। 2.4.2.9 पर्वत इवाविचाचलिः । इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठ । इह राष्ट्रमु धारय । अभितिष्ठ पृतन्यतः । अधरे सन्तु शत्रवः । इन्द्र इव वृत्रहा तिष्ठ । अपः ख्षेत्राणि सञ्जयन्न् । इन्द्र एणमदीधरत् । ध्रुवन्ध्रुवेण हविषा । तस्मै देवा अधिब्रवन् । अयञ्च ब्रह्मणस्पतिः ।। 20 ।। 2.4.3.0 चाश्वजिद्यो गच्छतन्नो दाशन्नामाभिश्रीर्गमेम सप्रथा भजामहे विशन्तु याह्यर्वाङच्छ पिबाथष्षद्व ।। 3 ।। 2.4.3.1 जुष्टी नरो ब्रह्मणा वꣳ पितृणाम् । अख्षमव्ययन्न किलारिषाथ । यच्छक्करीषु बृहता रवेण । इन्द्रे शुष्ममदधाथा वसिष्ठाः । पावका नस्सरस्वती । वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञवँष्टु धिया वसुः । सरस्वत्यभिनो नेषि वस्यः । मा पस्फरीꣳ पयसा मा न आधक् । जुषस्व नस्सख्या वेश्या च ।। 21 ।। 2.4.3.2 मा त्वख्षेत्राण्यरणानि गन्म । वृञ्जे हविर्नमसा बर्हिरग्नौ । अयामि स्रुग्घृतवती सुवृक्तिः ।

अम्यंख्षि सद्म सदने पृथिव्याः । अश्रांयि यज्ञस्सूर्ये न चख्षुः । इहार्वाञ्चमतिं ह्वये । इन्द्रजैत्रांय जेतवे । अस्माकमस्तु केवलः । अर्वाञ्चमिन्द्रममुतो हवामहे । यो गोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ।। 22 ।। 2.4.3.3 इमन्नो यज्ञविंहवे जुषस्व । अस्य कुर्मो हरिवो मेदिनन्त्वा । असंमृष्टो जायसे मातृवोश्शुचिः । मन्द्रꣳ कविरुदतिष्ठो विवस्वतः । घृतेन त्वा वर्धयन्नग्न आहुत । धूमस्ते केतुरभवद्दिवि श्रितः । अग्निरग्रे प्रथमो देवतानाम् । सय्याँतानामुत्तमो विष्णुरासीत् । यजमानाय परिगृह्य देवान् । दीख्षयेदꣳ हविरा गच्छतन्नः ।। 23 ।। 2.4.3.4 अग्निश्च विष्णो तप उत्तमं महः । दीख्षापालेभ्योऽवनतꣳ हि शक्रा । विश्वैर्देवैर्यज्ञियैस्सविंदानौ । दीख्षामस्मै यजमानाय धत्तम् । प्र तद्विष्णुस्स्तवते वीर्याय । मृगो न भीमꣳ कुचरो गिरिष्ठाः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु । अधि ख्षियन्ति भुवनानि विश्वा । नूमर्तो दयते सनिष्यन्

यः । विष्णव उरुगायाय दाशत् ।। 24 ।। 2.4.3.5
प्र यस्सत्राचा मनसा यजातै । एतावन्तन्नर्यमा विवासात् ।
विचक्रमे पृथिवीमेष एताम् । क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनासः । उरुक्षितिꣳ सुजनिमा चकार ।
त्रिर्देवꣳ पृथिवीमेष एताम् । विचक्रमे शतर्चसं महित्वा ।
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् । त्वेषꣳ ह्यस्य स्थविरस्य नाम ।। 25 ।। 2.4.3.6
होतारश्चित्ररथमध्वरस्य । यज्ञस्ययज्ञस्य केतुꣳ रुशन्तम् ।
प्रत्यर्धिन्देवस्यदेवस्य मह्ना । श्रिया त्वग्निमतिथिञ्जनानाम् ।
आ नो विश्वाभिरूतिभिस्सजोषाः । ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि ।
वरीवृजथ्स्थविरेभिस्सुशिप्र । अस्मे दधद्वृषणꣳ शुष्ममिन्द्र ।
इन्द्रस्सुवर्षा जनयन्नहानि । जिगायोशिग्भिꣳ पृतना अभि श्रीः ।। 26 ।। 2.4.3.7
प्रारोचयन्मनवे केतुमह्नाम् । अविन्दज्ज्योतिर्बृहते रणाय ।
अश्विनावव्वसे निह्वये वाम् । आ नूनय्याँतꣳ सुकृतायं

विप्रा । प्रातर्युक्तेन सुवृता रथेन । उपागच्छतमवसागतन्नः । अविष्टन्धीष्वश्विना न आसु । प्रजावद्रेतो अह्नयन्नो अस्तु । आवान्तोके तनये तूतुजानाः । सुरत्नासो देववीतिङ्गमेम ।। 27 ।। 2.4.3.8 त्वꣳ सोम क्रतुभिस्सुक्रतुर्भूः । त्वदन्दक्षैस्सुदक्षो विश्ववेदाः । त्वद्वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा । द्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः । अषाढय्युथ्सु पृतनासु पप्रिम् । सुवर्षामप्स्वाद्वृजनस्य गोपाम् । भरेषुजाꣳ सुक्षितिꣳ सुश्रवसम् । जयन्तन्त्वामनु मदेम सोम । भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुतिः । विभूतद्युम्न एव या उ सप्रथाः ।। 28 ।। 2.4.3.9 अधा ते विष्णो विदुषा चिदृध्यः । स्तोमो यज्ञस्य राध्यो हविष्मतः । यꣳ पूर्व्याय वेधसे नवीयसे । सुमज्जानये विष्णवे ददाशति । यो जातमस्य महतो महि ब्रवात् । सेदु श्रवोभिर्युज्यश्चिदभ्यसत् । तमु स्तोतारꣳ पूर्व्यय्यँथा विद ऋतस्य । गर्भꣳ हविषा पिपर्तन । आऽस्य जानन्तो नाम चिद्विवक्तन । बृहत्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ।। 29 ।। 2.4.3.10 इमा धाना घृतस्नुवः ।

हरी॑ इ॒होप॑वख्यतः । इन्द्र॑ꣳ सु॒खत॑मे॒ रथे॑ । ए॒ष ब्र॒ह्मा प्रते॑म॒हे । वि॒दथे॑ शꣳसिष॒ꣳ हरी॑ । य ऋ॒त्विय॒ꣳ प्रते॑ वन्वे । व॒नुषो॑ हर्य॒तं मद॑म् । इन्द्रो॒ नाम॑ घृ॒तन्नयः । हरि॑भि॒श्चारु॒ सेच॑ते । श्रु॒तो ग॒ण आ त्वा॑ विशन्तु ।। 30 ।। 2.4.3.11 हरि॑वर्पस॒ङ्गिरः॑ । आच॑र्षणि॒प्रा वृ॑ष॒भो जना॑नाम् । राजा॑ कृष्टी॒नां पु॑रुहू॒त इन्द्रः॑ । स्तु॒तश्च॑व॒स्यन्नव॒सोप॑म॒द्रिक् । यु॒क्ता हरी॒ वृष॒णाया॑ह्य॒र्वाङ् । प्र यथ्सिन्ध॑वꣳ प्रस॒वय्यँदायन्न् । आप॑स्समु॒द्रꣳ र॒थ्ये॑व जग्मुः । अत॑श्चि॒दिन्द्र॒स्सद॑सो॒ वरी॑यान् । यदी॒ꣳ सोम॑ꣳ पृ॒णति॑ दु॒ग्धो अ॒ꣳशुः । ह्वया॑मसि॒ त्वेन्द्र॑ या॒ह्य॑र्वाङ् ।। 31 ।। 2.4.3.12 अर॑न्ते॒ सोम॑स्त॒नुवे॑ भवाति । शत॑क्रतो मा॒दय॑स्वा सु॒तेषु॑ । प्रास्मा॒ꣳ अ॑व॒ पृत॑नासु॒ प्रयु॒त्सु । इन्द्रा॑य॒ सोमा॑ꣳ प्र॒दिवो॒ विदा॑नाः । ऋ॒भुर्येभि॒र्वृष॑पर्वा॒ विहा॑याः । प्र॒य॒म्यमा॑णा॒न्प्रति॒ षू गृ॑भाय । इन्द्र॒ पिब॒ वृष॑धूतस्य॒ वृष्णः॑ । अहे॑डमान॒ उप॑याहि य॒ज्ञम् । तुभ्य॑ पवन्त॒ इन्द॑वस्सु॒तासः॑ । गावो॒ न व॑ज्रिन्थ्स्व॒मोको॒ अच्छ॑ ।। 32 ।। 2.4.3.13 इन्द्रा

गंहि प्रथमो यज्ञियांनाम् । या तें काकुथ्सुकृंता या वरिंष्ठा । यया शश्वत्पिबंसि मध्वं ऊर्मिम् । तयां पाहि प्र तें अध्वर्युरंस्थात् । सन्ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः । प्रातर्युजा वि बोधय । अश्विंनावेह गंच्छतम् । अस्य सोमंस्य पीतयें । प्रातर्यावांणा प्रथमा यंजध्वम् । पुरा गृध्रादरंरुषः पिबाथः । प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधांते । प्रशꣳसन्ति कवयंः पूर्वभाजंः । प्रातर्यंजध्वमश्विनां हिनोत । न सायमंस्ति देवया अजुंष्टम् । उतान्यो अस्मद्यंजते विचांयः । पूर्वंः पूर्वो यजंमानो वनींयान् ।। 33 ।। 2.4.4.0 तवं कृधि वनस्पतीँञ्जानतामसंति वयं भंरादित्याश्च नवं च ।। 4 ।। 2.4.4.1 नक्तञ्जाताऽस्योषधे । रामे कृष्णे असिंक्नि च । इदꣳ रंजनि रजय । किलासं पलितश्च यत् । किलासंश्च पलितश्चं । निरितो नांशया पृषंत् । आ नस्स्वो अंश्जुताव्वँर्णः । परां श्वेतानिं पातय । असितन्ते निलयंनम् । आस्थानमसितन्तवं ।। 34 ।। 2.4.4.2 असिंक्नियस्योषधे । निरितो नांशया पृषंत् ।

अ॒स्थि॒जस्य॑ कि॒लास॑स्य । त॒नू॒जस्य॑ च॒ यत्त्व॒चि । कृ॒त्यया॑ कृ॒तस्य॒ ब्रह्म॑णा । लख्ष्म॑ श्वे॒तम॑नीनशम् । सरू॑पा॒ नाम॑ ते मा॒ता । सरू॑पो॒ नाम॑ ते पि॒ता । सरू॑पाऽस्योषधे॒ सा । सरू॑पमि॒दङ्कृ॑धि ।। 35 ।। 2.4.4.3 शु॒न॑ꣳ हु॑वेम म॒घवा॑न॒मिन्द्र॑म् । अ॒स्मिन्भरे॒ नृत॑म॒ꣳवाँज॑सातौ । शृ॒ण्वन्त॑मु॒ग्रमू॒तये॑ स॒मत्सु॑ । घ्नन्त॑ꣳवृ॒त्राणि॑ स॒ञ्जित॒न्धना॑नाम् । धू॒नु॒थ द्यां पर्व॑तान्दा॒शुषे॒ वसु॑ । नि वो॒ वना॑ जिहते॒ याम॑ नो भि॒या । को॒पय॑थ पृथि॒वीं पृ॑श्निमातरः । यु॒धे यदु॑ग्राः॒ पृष॑ती॒रयु॑ग्ध्वम् । प्रव॑पयन्ति॒ पर्व॑तान् । विवि॑ञ्चन्ति॒ वन॒स्पतीन्॑ ।। 36 ।। 2.4.4.4 प्रोवा॑रत मरुतो दु॒र्मदा॑ इव । देवा॑स॒स्सर्व॑या वि॒शा । पु॒रु॒त्रा हि स॒दृङ्ङसि॑ । विशो॒ विश्वा॒ अनु॑ प्र॒भु । स॒मत्सु॑ त्वा हवामहे । स॒मत्स्व॒ग्निमव॑से । वा॒ज॒यन्तो॑ हवामहे । वाजे॑षु चि॒त्ररा॑धसम् । सङ्गच्छध्व॒ꣳ सꣳवद॑ध्वम् । सꣳवो॒ मनाꣳसि जानताम् ।। 37 ।। 2.4.4.5 दे॒वा भा॒गय्यँथा॒ पूर्वे॑ । स॒ञ्जा॒ना॒ना उ॒पास॑त

। स॒मा॒नो मन्त्र॒स्समि॑तिस्समा॒नी । स॒मा॒नं मन॑स्स॒ह चि॒त्तमे॑षाम् । स॒मा॒नङ्क॒र्तो॑ अ॒भि स॑ꣳ र॑भध्वम् । स॒ंज्ञाने॑न वो ह॒विषा॑ यजामः । स॒मा॒नी व॒ आकू॑तिः । स॒मा॒ना हृद॑यानि वः । स॒मा॒नम॑स्तु वो॒ मनः॑ । यथा॑ व॒स्सुस॒हास॑ति ।। 38 ।। 2.4.4.6 स॒ंज्ञान॑न्न॒स्स्वैः । स॒ंज्ञान॒मर॑णैः । स॒ंज्ञान॑मश्विना यु॒वम् । इ॒हास्मासु॒ नियच्छतम् । स॒ंज्ञानं॑ मे॒ बृह॒स्पतिः॑ । स॒ंज्ञान॑ꣳ सवि॒ता क॑रत् । स॒ंज्ञान॑मश्विना यु॒वम् । इ॒ह मह्य॒न्नि य॑च्छतम् । उप॑ च्छा॒यामि॑व॒ घृणेः॑ । अग॑न्म॒ शर्म॑ ते व॒यम् ।। 39 ।। 2.4.4.7 अग्ने॒ हिर॑ण्यसन्दृशः । अद॑ब्धेभिस्सवित॒ः पा॒युभि॒ष्ट्वम् । शि॒वेभि॑र॒द्य परि॑पाहि नो॒ गय॑म् । हिर॑ण्यजिह्वस्सुवि॒ताय॒ नव्य॑से । रख्षा॒ माकि॑र्नो अ॒घश॑ꣳस ईशत । मदे॑मदे॒ हि नो॑ द॒दुः । यू॒था गवा॑मृजु॒क्रतुः॑ । सङ्गृ॑भाय पु॒रूश॒ता । उ॒भ॒या ह॒स्त्या वसु॑ । शि॒शी॒हि रा॒य आ भ॑र ।। 40 ।। 2.4.4.8 शिप्रि॑न्वाजानां पते । शची॑व॒स्तव॑ द॒ꣳसना॑ । आ तू न॑ इन्द्र भाजय । गोष्वश्वे॑षु शु॒भ्रषु॑

। स॒हस्रे॑षु तुवीमघ । यद्दे॑वा देव॒हेड॑नम् । देवा॑सश्चकृ॒मा व॒यम् । आदि॑त्या॒स्तस्मा॑न्मा यू॒यम् । ऋ॒तस्य॒र्तेन॑ मुञ्चत । ऋ॒तस्य॒र्तेना॑दित्याः ।। 41 ।। 2.4.4.9 यज॑त्रा मु॒ञ्चते॒ह मा॑ । य॒ज्ञैर्वो॑ यज्ञवाहसः । आ॒शिख्ष॑न्तो॒ न शे॑किम । मेद॑स्वता॒ यज॑मानाः । स्रु॒चाऽऽज्ये॑न॒ जुह्व॑तः । अ॒का॒मा वो॑ विश्वेदेवाः । शिख्ष॑न्तो॒ नोप॑ शेकिम । यदि॒ दिवा॒ यदि॒ नक्त॑म् । एन॑ एन॒स्योक॑रत् । भू॒तं मा॒ तस्मा॒द्भव्य॑ञ्च ।। 42 ।। 2.4.4.10 द्रु॒प॒दादि॑व मुञ्चतु । द्रु॒प॒दादि॒वेन्मु॑मुचा॒नः । स्वि॒न्नस्स्ना॒त्वी मला॑दिव । पू॒तं प॒वित्रे॑णे॒वाज्य॑म् । विश्वे॑ मुञ्चन्तु॒ मैन॑सः । उद्व॒यन्तम॑स॒स्परि॑ । पश्य॑न्तो॒ ज्योति॒रुत्त॑रम् । दे॒वन्दे॑व॒त्रा सूर्य॑म् । अग॑न्म॒ ज्योति॑रुत्त॒मम् ।। 43 ।। 2.4.5.0 मन॒ इन्द्रो॒ गवि॑ष्टिषु॒ तन्तु॒ङ्गर्भ॒ꣳ सुजा॑ता॒स्सखा॑ स॒प्त च॑ ।। 5 ।। 2.4.5.1 वृषा॒सो अ॒ꣳशुꣳ प॑वते ह॒विष्मा॒न्थ्सोम॑ः । इन्द्र॑स्य भा॒ग ऋ॑त॒युश्श॒तायु॑ः । स मा॒ वृषा॑णवृँष॒भङ्कृ॑णोतु । प्रि॒यवि॑ँशाꣳ सर्व॑वीरꣳ सु॒वीर॑म् ।

कस्य॒ वृषा॑ सु॒ते सचा॑ । नि॒युत्वा॑न्वृष॒भो र॑णत् । वृ॒त्र॒हा सोम॑पीतये । यस्ते॑ शृङ्ग वृषोनपात् । प्रण॑पात्कुण्ड॒पाय्यः॑ । न्य॑स्मिन्दध्र॒ आ मनः॑ ।। 44 ।। 2.4.5.2 त꣡ꣳ स॒ध्रीची॑रू॒तयो॒ वृष्णि॑यानि । पौ꣡ꣳस्या॑नि नि॒युत॑स्सश्चु॒रिन्द्र॑म् । स॒मु॒द्रन्न सिन्ध॑व उ॒क्थशु॑ष्माः । उ॒रु॒व्यच॑स॒ङ्गिरः॒ आ वि॑शन्ति । इन्द्रा॑य॒ गिरो॒ अनि॑शितसर्गाः । अ॒पꣳ प्रैर॑य॒न्थ्सग॑रस्य बु॒ध्नात् । यो अख्षे॑णेव च॒क्रिया॒ शची॑भिः । विष्व॑क्त॒स्तम्भ॑ पृथि॒वीमु॒त द्याम् । अख्षो॑दय॒च्छव॑सा॒ ख्षाम॑बु॒ध्नम् । वार्णवा॑त॒स्तवि॑षीभि॒रिन्द्रः॑ ।। 45 ।। 2.4.5.3 दृ॒ढान्यौ॑ग्नादु॒शमा॑न॒ ओजः॑ । अवा॑भिनत्क॒कुभ॒ꣳ पर्व॑तानाम् । आ नो॑ अग्ने सुके॒तुना॑ । र॒यिन्विँ॒श्वायु॑पोषसम् । मा॒र्डी॒कन्धे॑हि जी॒वसे॑ । त्वꣳ सो॑म म॒हे भग॑म् । त्वय्यूँ॑न ऋतायते । दख्ष॑न्दधासि जी॒वसे॑ । रथ॑य्युँञ्जते म॒रुत॑श्शु॒भे सु॒गम् । सूरो॒ न मि॑त्रावरुणा॒ गवि॑ष्टिषु ।। 46 ।। 2.4.5.4 रजाꣳ॑सि चि॒त्रा विच॑रन्ति त॒न्यवः॑ । दि॒वस्स॑म्राजा॒ पय॑सा न उख्षतम् । वाच॒ꣳ

सुमि॑त्रावरुणा॒विरा॑वतीम् । प॒र्जन्य॑श्चि॒त्राव॑दति॒ त्विषी॑मतीम् । अ॒भ्रा व॑सत मरुतस्सुमा॒ययाँ॑ । द्यावँ॑र्षयतमरु॒णाम॑रे॒पसँ॑म् । अयु॑क्त स॒प्त शु॒न्ध्युवः॑ । सूरो॒ रथ॑स्य न॒प्त्रियः॑ । ताभि॑र्याति॒ स्वयु॑क्तिभिः । वहि॑ष्ठेभिर्वि॒हर॑न् यासि॒ तन्तुँ॑म् ।। 47 ।। 2.4.5.5 अ॒व॒व्यय॒न्नसि॑तन्देव॒ वस्वः॑ । दवि॑ध्वतो र॒श्मय॒स्सूर्य॑स्य । चर्मे॒वावा॑धुस्तमो॑ अ॒प्स्व॑न्तः । प॒र्जन्या॑य॒ प्र गा॑यत । दि॒वस्पु॒त्राय॑ मी॒ढुषे॑ । स नो॑ य॒वस॑मिच्छतु । अच्छा॑ वद त॒वसं॑ गी॒र्भिरा॒भिः । स्तु॒हि प॒र्जन्य॒न्नम॒साऽऽवि॑वास । कनि॑क्रदद्वृष॒भो जी॒रदा॑नुः । रेतो॑ दधा॒त्वोष॑धीषु॒ गर्भँ॑म् ।। 48 ।। 2.4.5.6 यो गर्भ॒मोष॑धीनाम् । गवाँ॑ङ्कृणोत्यर्व॑ताम् । प॒र्जन्य॑ꣳ पुरु॒षीणाँ॑म् । तस्मा॒ इदा॒स्ये॑ ह॒विः । जू॒होता॒ मधु॑मत्तमम् । इडाँ॑न्नस्स॒य्यँत॑ङ्करत् । ति॒स्रो यद॑ग्ने श॒रद॒स्त्वामित् । शुचि॑ङ्घृ॒तेन॒ शुच॑यस्सप॒र्यन्न् । नामा॑नि चिद्दधिरे य॒ज्ञिया॑नि । असू॑दयन्त त॒नुव॒स्सुजा॑ताः ।। 49 ।। 2.4.5.7 इन्द्र॑श्च नश्शुनासीरौ । इ॒मय्यँ॒ज्ञं मि॑मिक्ष्यतम्

। गर्भन्धत्तꣳ स्वस्तये । ययोरिदविँश्वं भुवनमा विवेश । ययोरानन्दो निहितो महश्च । शुनासीरावृतुभिस्सविँदानौ । इन्द्रवन्तौ हविरिदञ्जुषेथाम् । आघाये अग्निमिन्धते । स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा । अग्न इन्द्रश्च मेदिना । हथो वृत्राण्यप्रति । युवꣳ हि वृत्रहन्तमा । याभ्याꣳ सुवरजयन्नग्र एव । यावातस्थतुर्भुवनस्य मध्ये । प्रचर्षणी वृषणा वज्रबाहू । अग्नी इन्द्रावृत्रहणा हुवे वाम् ।। 50 ।। 2.4.6.0 धारयन्पुरोडाशं बृहस्पतिञ्जघनच्युतिमानन्दो भगस्य तृप्याण्यग्नेꣳ पृथिवी यज्वन एतु प्रदिशश्चतस्रो वाजसातौ चत्वारि च ।। 6 ।। 2.4.6.1 उत नꣳ प्रिया प्रियासु । सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्याऽभूत् । इमा जुह्वानायुष्मदा नमोभिः । प्रति स्तोमꣳ सरस्वति जुषस्व । तव शर्मन्प्रियतमे दधानाः । उपस्थेयाम शरणन्न वृक्षम् । त्रिणि पदा विचक्रमे । विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । ततो धर्माणि धारयन् ।। 51 ।। 2.4.6.2 तदस्य प्रियमभि पाथो अश्याम् ।

नरो॒ यत्र॑ देव॒यवो॒ मद॑न्ति । उ॒रु॒क्र॒मस्य॒ स हि बन्धु॑रि॒त्था । विष्णोः॑ प॒दे प॑र॒मे मध्व॒ उत्सः॑ । क्र॒त्वा॒दा अ॑स्थु॒ श्रेष्ठः॑ । अ॒द्य त्वा॑ व॒न्वन्थ्सु॒रेक्णाः॑ । मर्त॑ आनाश सुवृ॒क्तिम् । इ॒मा ब्र॑ह्म ब्रह्मवाह । प्रि॒या त॒ आ ब॒र्॒हिस्सी॑द । वी॒हि सू॑र पुरो॒डाशं॑म् ।। 52 ।। 2.4.6.3 उप॑ नस्सू॒नवो॒ गिरः॑ । शृ॒ण्वन्त्व॒मृत॑स्य॒ ये । सु॒मृ॒डी॒का भ॑वन्तु नः । अ॒द्या नो॑ देव सवितः । प्र॒जाव॑त्थ्सावी॒स्सौभ॑गम् । परा॑ दु॒ष्वप्नि॑यꣳ सुव । विश्वा॑नि देव सवितः । दु॒रि॒तानि॒ परा॑ सुव । यद्भ॒द्रन्तन्म॒ आ सु॑व । शुचि॑म॒र्कैर्बृह॒स्पतिं॑म् ।। 53 ।। 2.4.6.4 अ॒ध्व॒रेषु॑ नमस्यत । अ॒ना॒म्योज॒ आ च॑के । या धा॒रय॑न्त दे॒वा सु॒दख्षा॒ दख्ष॑पितारा । अ॒सु॒र्या॑य॒ प्रम॑हसा । स इत् ख्षेति॒ सुधि॑त॒ ओक॑सि॒ स्वे । तस्मा॒ इडा॑ पिन्वते विश्व॒दानीं॑ । तस्मै॒ विश॑स्स्व॒यमे॒वान॑मन्ति । यस्मि॑न्ब्र॒ह्मा राज॑नि॒ पूर्व॒ एति॑ । सकू॑तिमिन्द्र॒ सच्यु॑तिम् । सच्यु॑तिञ्ज॒घन॑च्युतिम् ।। 54 ।। 2.4.6.5 क॒नात्का॒भान्न॒ आ भ॑र । प्र॒य॒फस्यन्निव॑ स॒क्थ्यौं॑ । वि न॑ इन्द्र॒ मृधो॑

जहि । कर्णौखुनदिव सापयन्न् । अभि नस्सुष्टुतिन्नय । प्रजापतिस्स्त्रियाय्यँशः । मुष्कयोरदधाथ्सपम् । कामस्य तृप्तिमानन्दम् । तस्याग्ने भाजयेह मा । मोदऽ प्रमोद आनन्दः ।। 55 ।। 2.4.6.6 मुष्कयोर्निहितस्सपः । सृत्वेव कामस्य तृप्याणि । दख्षिणानां प्रतिग्रहे । मनसश्चित्तमाकूतिम् । वाचस्सत्यमशीमहि । पशूनाꣳ रूपमन्नस्य । यशश्श्रीश्श्रयतां मयि । यथाऽहमस्या अतृपꣳ स्त्रियै पुमान् । यथा स्त्री तृप्यति पुꣳसि प्रिये प्रिया । एवं भगस्य तृप्याणि ।। 56 ।। 2.4.6.7 यज्ञस्य काम्यऽ प्रियः । ददामीत्यग्निर्वदति । तथेति वायुराह तत् । हन्तेति सत्यश्चन्द्रमाः । आदित्यस्सत्यमोमिति । आपस्तथ्सत्यमा भरन् । यशो यज्ञस्य दख्षिणाम् । असौ मे कामस्समृद्ध्यताम् । न हि स्पशमविदन्नन्यमस्मात् । वैश्वानरात्पुरएतारमग्नेः ।। 57 ।। 2.4.6.8 अथेममन्थन्नमृतममूराः । वैश्वानरङ्ख्षैत्रजित्याय देवाः । येषामिमे पूर्वे अर्मास आसन्न् । अयूपास्सद्म विभृता पुरूणि

। वैश्वा॑नर॒ त्वया॒ ते नु॒त्ताः । पृ॒थि॒वीम॒न्याम॒भित॑स्थु॒र्जना॑सः । पृ॒थि॒वीं मा॒तरं॑ म॒हीम् । अ॒न्तरि॑ख्ष॒मुप॑ ब्रुवे । बृ॒ह॒तीमू॒तये॒ दिव॑म् । विश्वं॑ बिभर्ति पृथि॒वी ।। 58 ।। 2.4.6.9 अ॒न्तरि॑ख्ष॒ब्विँ प॑प्रथे । दु॒हे द्यौर्बृ॑ह॒ती पयः॑ । न ता न॑शन्ति॒ न द॑भाति॒ तस्क॑रः । नैना॑ अमि॒त्रो व्यथि॒राद॑धर्षति । दे॒वाꣳश्च॒ याभि॒र्यज॑ते॒ ददा॑ति च । ज्योगित्ताभि॑स्सचते॒ गोप॑तिस्स॒ह । न ता अवा॑ रे॒णुक॑काटो अश्नुते । न सꣳस्कृत॒त्रमुप॑ यन्ति॒ ता अ॒भि । उ॒रु॒गा॒यमभ॑य॒न्तस्य॒ ता अनु॑ । गावो॒ मर्त्य॑स्य॒ वि च॑रन्ति॒ यज्व॑नः ।। 59 ।। 2.4.6.10 रात्री॒ व्य॑ख्यदाय॒ती । पु॒रु॒त्रा दे॒व्य॑ख्षभिः॑ । विश्वा॒ अधि॒ श्रियो॑ऽधित । उप॑ ते॒ गा इ॒वाक॑रम् । वृ॒णी॒ष्व दु॑हितर्दिवः । रात्री॒ स्तोम॒न्न जि॒ग्युषी॑ । दे॒वीव्वाँच॑मजनयन्त दे॒वाः । ताव्विँश्वरू॑पाः॒ प॒शवो॑ वदन्ति । सा नो॑ म॒न्द्रेष॒मूर्ज॒न्दुहा॑ना । धे॒नुर्वाग॒स्मानुप॒ सुष्टु॒तैतु॑ ।। 60 ।। 2.4.6.11 यद्वाग्वद॑न्त्यविचेत॒नानि॑ । राष्ट्री॑

दे॒वाना॑न्निष॒साद॑ म॒न्द्रा । चत॑स्र॒ ऊर्ज॑न्दुदुहे॒ पयाꣳ॑सि । क्व॑ स्विदस्याꣳ पर॒मञ्ज॑गाम । गौ॒री मि॑माय सलि॒लानि॒ तख्ष॑ती । एक॑पदी द्वि॒पदी॒ सा चतु॑ष्पदी । अ॒ष्टाप॑दी॒ नव॑पदी बभू॒वुषी॑ । स॒हस्रा॑ख्षरा पर॒मे व्यो॑मन्न् । तस्याꣳ॑ समु॒द्रा अधि॒ विख्ष॑रन्ति । तेन॑ जीवन्ति प्र॒दिश॒श्चत॑स्रः ।। 61 ।। 2.4.6.12 तत॑ः ख्षरत्य॒ख्षर॑म् । तद्विश्व॒मुप॑ जीवति । इन्द्रा॒सूरा॑ ज॒नय॑न्वि॒श्वक॑र्मा । म॒रुत्वाꣳ॑ अस्तु ग॒णवा॑न्थ्सजा॒तवान्॑ । अ॒स्य स्नु॒षा श्वशु॑रस्य॒ प्रशि॑ष्टिम् । स॒पत्ना॒ वाचं॒ मन॑सा॒ उपा॑सताम् । इन्द्र॒स्सूरो॑ अतर॒द्रजाꣳ॑सि । स्नु॒षा स॒पत्ना॒ श्वशु॑रो॒ऽयम॑स्तु । अ॒यꣳ शत्रू॑ञ्जयतु॒ जर्हृ॑षाणः । अ॒यव्वाँज॑ञ्जयतु॒ वाज॑सातौ । अ॒ग्निः ख्ष॑त्र॒भृदनि॑भृष्ट॒मोज॑ः । स॒ह॒स्रियो॑ दीप्यता॒मप्र॑युच्छन्न् । वि॒भ्राज॑मानस्समिधा॒न उ॒ग्रः । आऽन्तरि॑ख्षमरुह॒दग॒न्द्याम् ।। 62 ।। 2.4.7.0 वि॒शाञ्ज॑यामसि जीरदानो॒ हर्या॒ विश्वा॒ दिवि॑ष्टिषु॒ वसू॑नि जिगी॒वान्थ्सहो॑भिर्मि॒ता न॑श्च॒त्वारि॑ च ।। 7 ।। 2.4.7.1 वृषा॑ऽस्य॒ꣳ॒शुर्वृ॑ष॒भाय॑ गृह्यसे ।

वृषाऽयमुग्रो नृचख्षसे । दिव्यꣳ कर्मण्यो हितो बृहन्नाम । वृषभस्य या ककुत् । विषूवान् विष्णो भवतु । अयय्यौ मामको वृषा । अथो इन्द्र इव देवेभ्यः । वि ब्रवीतु जनेभ्यः । आयुष्मन्तवँर्चस्वन्तम् । अथो अधिपतिविँशाम् ।। 63 ।। 2.4.7.2 अस्याꣳ पृथिव्या अध्यख्षम् । इमामिन्द्र वृषभङ्कृणु । यस्सुशृङ्गस्सुवृषभः । कल्याणो द्रोण आहितः । कार्षीवल प्रगाणेन । वृषभेण यजामहे । वृषभेण यजमानाः । अक्रूरेणेव सर्पिषा । मृधश्च सर्वा इन्द्रेण । पृतनाश्च जयामसि ।। 64 ।। 2.4.7.3 यस्यायमृषभो हविः । इन्द्राय परिणीयते । जयाति शत्रुमायन्तम् । अथो हन्ति पृतन्यतः । नृणामह प्रणीरसत् । अग्र उद्भिन्दतामसत् । इन्द्र शुष्मन्तनुवा मेरयस्व । नीचा विश्वा अभितिष्ठाभिमातीः । नि शृणीह्याबाधय्यौ नो अस्ति । उरुन्नो लोकङ्कृणुहि जीरदानो ।। 65 ।। 2.4.7.4 प्रेह्यभि प्रेहि प्र भरा सहस्व । मा विवेनो वि शृणुष्वा जनेषु । उदीडितो वृषभ तिष्ठ शुष्मैः ।

इन्द्र शत्रूँन्पुरो अस्माक युध्य । अग्ने जेता त्वञ्जय । शत्रूँन्थ्सहस ओजसा । वि शत्रून् विमृधो नुद । एतन्ते स्तोमन्तुविजात विप्रः । रथन्न धीरस्स्वपा अतख्षम् । यदीदग्ने प्रतित्वन्देव हर्याः ।। 66 ।। 2.4.7.5 सुवर्वतीरप एना जयेम । यो घृतेनाभिमानितः । इन्द्र जैत्राय जज्ञिषे । स नस्सङ्कासु पारय । पृतनासाह्येषु च । इन्द्रो जिगाय पृथिवीम् । अन्तरिख्ष॒ꣳ सुवर्महत् । वृत्रहा पुरुचेतनः । इन्द्रो जिगाय सहसा सहाꣳसि । इन्द्रो जिगाय पृतनानि विश्वा ।। 67 ।। 2.4.7.6 इन्द्रो जातो वि पुरो रुरोज । स नः॒ परस्पा वरिव॒ः कृणोतु । अयङ्कृत्नुरगृभीतः । विश्वजिदुद्भिदिथ्सोमः । ऋषिर्विप्र॒ः काव्येन । वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः । साकङ्गन्मनसा यज्ञम् । शिवो नियुद्भिश्शिवाभिः । वायो शुक्रो अयामि ते । मध्वो अग्रन्दिविष्टिषु ।। 68 ।। 2.4.7.7 आ याहि सोम पीतये । स्वारुहो देव नियुत्वता । इममिन्द्र वर्धय ख्षत्रियाणाम् । अयविँशाविँश्पतिरस्तु राजा ।

अ॒स्मा इ॑न्द्र॒ महि॒ वर्चा॑ꣳसि धेहि । अ॒व॒र्चस॑ङ्कृणुहि॒ शत्रु॑मस्य । इ॒ममा भ॑ज॒ ग्रामे॒ अश्वे॑षु॒ गोषु॑ । निर॒मुं भ॑ज॒ यो॑ऽमित्रो॑ अस्य । वर्ष्म॑न् ख्ष॒त्रस्य॑ क॒कुभि॑ श्रयस्व । ततो॑ न उ॒ग्रो वि भ॑जा॒ वसू॑नि ।। 69 ।। 2.4.7.8 अ॒स्मे द्यावापृथिवी॒ भूरि॑ वा॒मम् । सन्दु॑हाथाङ्ग॒र्म॒दुघे॑व धे॒नुः । अ॒यꣳ राजा॑ प्रि॒य इन्द्र॑स्य भूयात् । प्रि॒यो गवा॒मोष॑धीनामु॒तापाम् । यु॒नज्मि॑ त उत्त॒राव॑न्त॒मिन्द्र॑म् । येन॒ जया॑सि॒ न परा॒ जया॑से । स त्वा॑ऽकरेकवृष॒भꣳ स्वाना॑म् । अथो॑ राजन्नुत्त॒मं मा॑न॒वाना॑म् । उत्त॑र॒स्त्वमध॑रे ते स॒पत्ना॑ः । एक॑वृषा॒ इन्द्र॑सखा जिगी॒वान् ।। 70 ।। 2.4.7.9 विश्वा॒ आशा॒ꣳ पृत॑नास्स॒ञ्जय॒ञ्जयन्न्॑ । अ॒भि ति॑ष्ठ शत्रूय॒तस्स॑हस्व । तुभ्यं॑ भरन्ति ख्षि॒तयो॑ यविष्ठ । ब॒लिम॑ग्ने॒ अन्ति॑त॒ ओत दू॒रात् । आ भन्दि॑ष्ठस्य सुम॒तिश्चि॑किद्धि । बृ॒हत्ते॑ अग्ने॒ महि॒ शर्म॑ भ॒द्रम् । यो दे॒ह्यो अन॑मयद्वध॒स्नैः । यो अर्य॑पत्नीरु॒षस॑श्च॒कार॑ । स नि॒रुध्या॒ नहु॑षो य॒ह्वो अ॒ग्निः

। विशश्चक्रे बलिहृतस्सहोभिः ।। 71 ।। 2.4.7.10 प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्यान् । आविर्यस्मै चारुतरो बभूथ । ईडेन्यो वपुष्यो विभावा । प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम् । ब्रह्मज्येष्ठा वीर्या संभृतानि । ब्रह्माग्रे ज्येष्ठन्दिवमा ततान । ऋतस्य ब्रह्म प्रथमोत जज्ञे । तेनार्हति ब्रह्मणा स्पर्धितुङ्कः । ब्रह्म स्रुचो घृतवतीः । ब्रह्मणा स्वरवो मिताः ।। 72 ।। 2.4.7.11 ब्रह्म यज्ञस्य तन्तवः । ऋत्विजो ये हविष्कृतः । शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणा२ँ सन्ददृश्रिरे । चषालवन्तस्स्वरवः२ पृथिव्याम् । ते देवासस्स्वरवस्तस्थिवा२ँसः । नमस्सखिभ्यस्सन्नान्माऽवगात । अभिभूरग्निरतरद्रजा२ँसि । स्पृधो विहत्य पृतना अभिश्रीः । जुषाणो म आहुतिं मामहिष्ट । हत्वा सपत्नान् वरिवस्करन्नः । ईशानन्त्वा भुवनानामभिश्रियम् । स्तौम्यग्न उरुकृत२ँ सुवीरम् । हविर्जुषाणस्सपत्ना२ँ अभिभूरसि । जहि शत्रू२ँ रप मृधो नुदस्व ।। 73 ।। 2.4.8.0 पुरएता वृणीमहे

जुषेथाँन्तर्पयतामृतन्नवेन मीयसे स्योनश्चत्वारि च ।। 8 ।। 2.4.8.1 स प्रत्नवन्नवीयसा । अग्ने द्युम्नेन सय्यँताँ । बृहत्तंतन्थ भानुनाँ । नवन्नु स्तोमंमग्नये । दिवश्श्येनायं जीजनम् । वसोँ॒ कुविद्वनातिं नः । स्वारुहा यस्य श्रियो दृशे । रयिर्वीरवंतो यथा । अग्रे यज्ञस्य चेततः । अदाँभ्य॒ पुरएता ।। 74 ।। 2.4.8.2 अग्निर्विशां मानुषीणाम् । तूर्णी रथस्सदा नवः । नव॒ सोमाय वाजिनेँ । आज्यं पयसोऽजनि । जुष्ट॒ शुचिंतमवँसु । नव॒ सोम जुषस्व नः । पीयूषस्येह तृप्णुहि । यस्ते भाग ऋता वयम् । नवस्य सोम ते वयम् । आ सुमतिवृँणीमहे ।। 75 ।। 2.4.8.3 स नो रास्व सहस्रिणः । नव॒ हविर्जुषस्व नः । ऋतुभिस्सोम भूतमम् । तदङ्ग प्रतिहर्य नः । राजँन्थ्सोम स्वस्तयेँ । नव॒स्तोमन्नव॒ हविः । इन्द्राग्निभ्यान्नि वेदय । तञ्जुषेता॒ सचेतसा । शुचिन्नु स्तोमन्नवजातमद्य । इन्द्राँग्नी वृत्रहणा जुषेथाँम् ।। 76 ।। 2.4.8.4 उभा हि वा॒ सुहवा जोहवीमि । ता

वाज꣯ꣳ स꣡द्य उ꣡श꣢ते धेष्ठाँ । अ꣡ग्निरिन्द्रो꣢ नव꣡स्य नः । अ꣡स्य ह꣢व्यस्य꣡ तृप्यताम् । इ꣡ह दे꣢वौ स꣡ह꣢स्रिणौँ । य꣡ज्ञन्न꣢ आ हि गच्छ꣡ताम् । वसु꣡मन्तꣳ सुव꣢र्विद꣢म् । अ꣡स्य ह꣢व्यस्य꣡ तृप्यताम् । अ꣡ग्निरिन्द्रो꣢ नव꣡स्य नः । विश्वाँ꣢न्दे꣢वाꣳस्त꣡र्पयत ।। 77 ।। 2.4.8.5 ह꣢विषो꣢ऽस्य नव꣡स्य नः । सु꣢व꣢र्विदो꣢ हि ज꣡ज्ञि꣢रे । एदं ब꣢र्हि꣢स्सु꣢ष्टरी꣡मा꣢ नवे꣡न । अ꣢यय्यँ꣢ज्ञो यज꣡मानस्य भा꣢गः । अ꣢यं ब꣡भूव꣢ भुव꣡नस्य꣢ गर्भः । विश्वे꣡ दे꣢वा इ꣢दम꣢द्याग꣡मिष्ठाः । इ꣢मे नु द्यावा꣡पृथि꣢वी स꣢मीचीँ । त꣢न्वा꣢ने य꣢ज्ञं पु꣡रु꣢पेश꣡सन्धि꣢या । आऽस्मै꣡ पृणीता꣢ं भुव꣡नानि꣢ विश्वाँ । प्र꣢जां पुष्टि꣡म꣢मृत꣢न्नवे꣡न ।। 78 ।। 2.4.8.6 इ꣢मे धे꣢नू अ꣢मृत꣢य्यँ दु꣢हातेँ । पय꣡स्वत्युत्त꣢राम꣡तु꣢ पुष्टिः । इ꣢मय्यँ꣢ज्ञञ्जु꣢षमा꣡णे꣢ नवे꣡न । स꣢मीची꣢ द्यावा꣡पृथि꣢वी घृ꣢ताचीँ । यवि꣡ष्ठो हव्य꣢वाह꣡नः । चि꣢त्रभा꣡नुर्घृ꣢तासु꣡तिः । नव꣡जातो꣢ वि रो꣡चसे । अग्ने꣢ तत्ते꣡ महित्व꣢नम् । त्वम꣡ग्ने दे꣢वताँभ्यः । भा꣢गे दे꣡व꣢ न मी꣡यसे ।। 79 ।। 2.4.8.7 स ए꣡ना वि꣢द्वान् य꣡क्ष्यसि । नव꣢ꣳ꣢ स्तोम꣡ञ्जुषस्व नः । अ꣢ग्निꣳ प्र꣡थ꣢मꣳ

प्राश्ञा॑तु । स हि वेद॒ यथा॑ ह॒विः । शि॒वा अ॒स्मभ्य॒मोष॑धीः । कृ॒णोतु॑ वि॒श्वच॑र्षणिः । भ॒द्रान्न॒श्श्रेय॒स्सम॑नैष्ट देवाः । त्वया॑ऽव॒सेन॒ सम॑शीमहि त्वा । स नो॑ मयो॒भूꣳ पि॑तो॒ आ वि॑शस्व । शन्तो॒काय॑ त॒नुवे॑ स्यो॒नः । ए॒तमु॒ त्यं मधु॑ना॒ सय्यु॑त॒य्यँव॑म् । सर॑स्वत्या॒ अधि॑म॒नाव॑चर्कृषुः । इन्द्र॑ आसी॒थ्सीर॑पतिश्श॒तक्र॑तुः । की॒नाशा॑ आसन्म॒रुत॑स्सु॒दान॑वः ।। 80 ।। 2.5.0.0 प्रा॒ण उ॒देहि॒ पुन॒रा नो॑ भर य॒ज्ञो रा॒यो वात्र॑हत्याय॒ वसू॑नाꣳ स ई॑ पाह्य॒ष्टौ ।। 8 ।। प्रा॒णो र॑क्ष॒त्यगृ॑भीता धाराव॒रा म॒रुतो॑ दीर्घायु॒त्वाय॒ ज्योति॑षा त्वा॒ पञ्च॑चत्वारिꣳशत् ।। 45 ।। प्रा॒णश्शु॒नꣳ हु॑वेम । हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। पञ्चमप्रपाठकस्समाप्तः ।। 2.5.0.0 ।। तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पञ्चम प्रपाठक प्रारम्भः ।। हरिः ओम् ।। 2.5.1.0 अ॒ग्नि॒यमन॑पस्फुरन्ती स॒त्यꣳ स॒प्त च॑ ।। 1 ।। 2.5.1.1 प्रा॒णो र॑ख्षति॒ विश्व॒मेज॑त् । इर्यो॑ भू॒त्वा ब॑हु॒धा ब॒हूनि॑ । स इथ्सर्व॒व्व्याँन॑शे

। यो दे॒वो दे॒वेषु॑ वि॒भूर॒न्तः । आवृ॑दू॒दात् ख्षेत्रिय॑ध्व॒गद्वृषा॑ । तमित्प्रा॒णं मन॒सोप॑ शिख्षत । अग्र॑न्दे॒वाना॑मि॒दम॑त्तु नो ह॒विः । मन॑स॒श्चित्ते॒दम् । भू॒तं भव्य॑श्च गुप्यते । तद्धि दे॒वेष्व॑ग्रि॒यम् ।। 1 ।। 2.5.1.2 आ न॑ एतु पुरश्च॒रम् । स॒ह दे॒वैरि॒मꣳ हवं॑म् । मन॒श्श्रेय॑सिश्रेयसि । कर्म॑न् य॒ज्ञप॑ति॒न्दध॑त् । जु॒षतां॑ मे॒ वागि॒दꣳ ह॒विः । वि॒राड्वि॒वी पु॒रोहि॑ता । ह॒व्य॒वाड॑न॑पायिनी । ययां॑ रू॒पाणि॑ बहु॒धा वद॑न्ति । पेशाꣳ॑सि दे॒वाꣳ पर॒मे ज॒नित्रे॑ । सा नो॑ वि॒राडन॑पस्फुरन्ती ।। 2 ।। 2.5.1.3 वाग्दे॒वी जु॑षतामि॒दꣳ ह॒विः । चख्षु॑र्दे॒वाना॒ज्योति॑र॒मृते॒ न्य॑क्तम् । अ॒स्य वि॒ज्ञाना॑य बहु॒धा निधी॑यते । तस्य॑ सु॒म्नम॑शीमहि । मा नो॑ हासीद्विचख्ष॒णम् । आयु॒रिन्न॒ꣳ प्रती॑र्यताम् । अन॑न्धा॒श्चख्षु॑षा व॒यम् । जी॒वा ज्योति॑रशीमहि । सुव॒र्ज्योति॑रु॒तामृत॑म् । श्रोत्रे॑ण भ॒द्रमु॒त शृ॑ण्वन्ति स॒त्यम् । श्रोत्रे॑ण॒ वाच॑ं बहु॒धोद्यमा॑नाम् । श्रोत्रे॑ण॒ मोद॑श्च॒ मह॑श्च

श्रूयते । श्रोत्रे॑ण॒ सर्वा॒ दिश॒ आ शृ॑णोमि । येन॒ प्राच्या॑ उ॒त द॑क्षि॒णा । प्र॒तीच्यै॑ दि॒शश्शृ॒ण्वन्त्यु॑त्त॒रात् । तदिच्छ्रोत्रं॑ बहु॒धोद्यमा॑नम् । अ॒रान्न ने॒मिꣳ परि॒ सर्वं॑ बभूव ।। 3 ।। 2.5.2.0 अ॒स्त्वे॒तु॒ रोहि॑तो॒ नाको॒ महा॒ꣳसि ।। 2 ।। 2.5.2.1 उ॒देहि॑ वाजि॒न्यो अ॑स्य॒फस्व॑न्तः । इ॒दꣳ रा॒ष्ट्रमा वि॑श सू॒नृता॑वत् । यो रोहि॑तो॒ विश्व॑मि॒दञ्ज॒जान॑ । स नो॑ रा॒ष्ट्रेषु॒ सुधि॑तान्दधातु । रोह॒ꣳरोह॒ꣳ रोहि॑त॒ आरु॑रोह । प्र॒जाभि॒र्वृद्धि॑ञ्ज॒नुषा॑मु॒पस्थ॑म् । ताभि॒स्सꣳर॑ब्धो अविद॒थ्षडु॒र्वीः । गा॒तुं प्र॒पश्य॑न्नि॒ह रा॒ष्ट्रमाऽहाः॑ । आऽहा॑ऽषीद्रा॒ष्ट्रमि॒ह रोहि॑तः । मृधो॒ व्यास्थ॒दभ॑यन्नो अस्तु ।।4।। 2.5.2.2 अ॒स्मभ्य॑न्द्यावापृथिवी॒ शक्व॑रीभिः । रा॒ष्ट्रन्दु॑हाथामि॒ह रे॒वती॑भिः । विम॑मऽश॒ रोहि॑तो वि॒श्वरू॑पः । स॒मा॒च॒क्रा॒णꣳ प्र॒रुहो॒ रुह॑श्च । दिव॑ङ्गत्वाय॑ मह॒ता म॑हि॒म्ना । वि नो॑ रा॒ष्ट्रमु॑नत्तु॒ पय॑सा॒ स्वेन॑ । यास्ते॒ विश॒स्तप॑सा सं बभू॒वुः । गा॒य॒त्रव्वँथ्समनु॒ तास्त॒ आऽगुः॑ । तास्त्वा वि॑शन्तु॒ मह॑सा॒ स्वेन॑ । सं मा॑ता पु॒त्रो अ॒भ्ये॑तु॒ रोहि॑तः ।।

5 ।। 2.5.2.3 यूयमुग्रा मरुतः पृश्निमातरः । इन्द्रेण सयुजा प्रमृणीथ शत्रून् । आ वो रोहितो अश्रृणोदभिद्यवः । त्रिसप्तासो मरुतस्स्वादुसम्मुदः । रोहितो द्यावापृथिवी जजान । तस्मिꣳस्तन्तुं परमेष्ठी ततान । तस्मिंञ्छ्रिये अज एकपात् । अदꣳहद्द्यावापृथिवी बलेन । रोहितो द्यावापृथिवी अदꣳहत् । तेन सुवस्स्तभितन्तेन नाकः ।। 6 ।। 2.5.2.4 सो अन्तरिक्षे रजसो विमानः । तेन देवास्सुवरन्वविन्दन्न् । सुशेवन्त्वा भानवो दीदिवाꣳसम् । समग्रासो जुह्वो जातवेदः । उख्षन्ति त्वा वाजिनमा घृतेन । सꣳसमग्ने युवसे भोजनानि । अग्ने शर्ध महते सौभगाय । तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु । सञ्जास्पत्यꣳ सुयममा कृणुष्व । शत्रूयतामभि तिष्ठा महाꣳसि ।। 7 ।। 2.5.3.0 करन्निविष्टमस्यतान्नव च ।। 3 ।। 2.5.3.1 पुनर्न इन्द्रो मघवा ददातु । धनानि शक्रो धन्यस्सुराधाः । अर्वाचीनङ्कृणुताय्याँचितो मनः । श्रुष्टी नो अस्य हविषो जुषाणः । यानि नोऽजिनन्धनानि । जहर्थ शूर मन्युना

। इन्द्रानुविन्द नस्तानि । अनेन हविषा पुनः । इन्द्र आशाभ्यꣳ परि । सर्वाभ्योऽभयङ्करत् ।। 8 ।। 2.5.3.2 जेता शत्रून् विचर्षणिः । आकूत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा । पुरो दधे अमृतत्वाय जीवसे । आकूतिमस्यावसे । काममस्य समृद्ध्यै । इन्द्रस्य युञ्जते धियः । आकूतिन्देवीं मनसꣳ पुरो दधे । यज्ञस्य माता सुहवा मे अस्तु । यदिच्छामि मनसा सकामः । विदेयमेनद्धृदये निविष्टम् ।। 9 ।। 2.5.3.3 सेदग्निरग्नीꣳरत्येत्यन्यान् । यत्र वाजी तनयो वीडुपाणिः । सहस्रपाथा अरुषरा समेति । आशानान्त्वाऽऽशापालेभ्यः । चतुर्भ्यो अमृतेभ्यः । इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यः । विधेम हविषा वयम् । विश्वा आशा मधुना सꣳ सृजामि । अनमीवा आप ओषधयो भवन्तु । अयय्यँजमानो मृधो व्यस्यताम् ।। 10 ।। 2.5.3.4 अगृभीताꣳ पशवस्सन्तु सर्वे । अग्निस्सोमो वरुणो मित्र इन्द्रः । बृहस्पतिस्सविता यस्सहस्री । पूषा नो गोभिरवसा सरस्वती । त्वष्टा रूपाणि समनक्तु यज्ञैः

। त्वष्टा॑ रू॒पाणि॒ दध॑ती॒ सर॑स्वती । पूषा भग॑ꣳ सवि॒ता नो॑ ददातु । बृह॒स्पति॒र्दद॒दिन्द्र॑स्स॒हस्र॑म् । मि॒त्रो दा॒ता वरु॑ण॒स्सोमो॑ अ॒ग्निः ।। 11 ।। 2.5.4.0 व॒ज्र्यही॑नामृजी॒षं व्यृ॑ण्वति रख्षतु नो र॒यिꣳ सौभ॑गा॒न्येक॑श्च ।। 4 ।। 2.5.4.1 आ नो॑ भर॒ भग॑मिन्द्र द्यु॒मन्त॑म् । नि ते॑ दे॒ष्णस्य॑ धीमहि प्ररे॒के । उ॒र्व इ॑व पप्रथे॒ कामो॑ अ॒स्मे । तमापृ॑णा वसुपते॒ वसू॑नाम् । इ॒मङ्काम॑ मन्दया॒ गोभि॒रश्वैः॑ । च॒न्द्रव॑ता॒ राध॑सा प॒प्रथ॑श्च । सु॒व॒र्यवो॑ म॒तिभि॒स्तुभ्यं॒ विप्राः॑ । इन्द्रा॑य॒ वाह॑ꣳ कुशि॒कासो॑ अक्रन् । इन्द्र॑स्य॒ नु वी॒र्या॑णि॒ प्रवो॑चम् । यानि॑ च॒कार॑ प्रथ॒मानि॑ व॒ज्री ।। 12 ।। 2.5.4.2 अह॒न्नहि॒मन्व॒पस्त॑तर्द । प्रव॒ख्षणा॑ अभिन॒त्पर्व॑तानाम् । अह॒न्नहिं॒ पर्व॑ते शिश्रिया॒णम् । त्वष्टा॑ऽस्मै॒ वज्र॑ꣳ स्व॒र्यन्ततख्ष । वा॒श्रा इ॑व धे॒नव॒स्स्यन्द॑मानाः । अञ्ज॑स्समु॒द्रमव॑ जग्मु॒रापः॑ । वृ॒षा॒यमा॑णोऽवृणीत॒ सोम॑म् । त्रिक॑द्रुकेष्वपिबथ्सु॒तस्य॑ । आ सायं॑कं म॒घवा॑ दत्त॒ वज्र॑म्

। अह॑न्नेनं प्रथम॒जा मही॑नाम् ।। 13 ।। 2.5.4.3 यदिन्द्राह॑न्प्रथम॒जा मही॑नाम् । आन्मा॒यिना॒ममि॑ना॒ः प्रोत मा॒याः । आथ्सूर्य॑ञ्जनय॒न्द्यामु॒षास॑म् । ता॒दीक्ता॒ शत्रू॒न्न किला॑विविथ्से । अह॑न्वृ॒त्रव्वृ॑त्र॒तरं॒ व्यꣳस॑म् । इन्द्रो॒ वज्रे॑ण मह॒ता व॒धेन॑ । स्कन्धाꣳसीव॒ कुलि॑शेना॒विवृ॑क्णा । अहि॑श्शयत उप॒पृक्पृ॑थि॒व्याम् । अ॒यो॒ध्येव दु॒र्मद॒ आ हि जु॒ह्वे । म॒हा॒वी॒रन्तु॑विबा॒धमृ॑जी॒षम् ।। 14 ।। 2.5.4.4 नाता॑रीरस्य॒ समृ॑तिं व॒धाना॑म् । सꣳ रु॒जाना॑ः पिपिष॒ इन्द्र॑शत्रुः । विश्वो॒ विहा॑या अर॒तिः । वसु॑र्दधे॒ हस्ते॒ दख्षि॑णे । त॒रणि॒र्न शि॑श्रथत् । श्र॒व॒स्य॑या॒ न शि॑श्रथत् । विश्व॑स्मा॒ इदि॑षुध्य॒से । दे॒व॒त्रा ह॒व्यमूहि॑षे । विश्व॑स्मा॒ इथ्सु॒कृते॒ वार॑मृण्वति । अ॒ग्निर्द्वारा॒ व्यृ॑ण्वति ।। 15 ।। 2.5.4.5 उदु॒ज्जिहा॑नो अ॒भि काम॑मी॒रयन्न्॑ । प्र॒पृ॒ञ्चन्विश्वा॒ भुव॑नानि पू॒र्वथा॑ । आ के॒तुना॒ सुष॑मिद्धो॒ यजि॑ष्ठः । काम॑न्नो अग्ने अ॒भिह॑र्य दि॒ग्भ्यः । जु॒षा॒णो ह॒व्यम॒मृते॑षु दू॒ढ्यः॑ । आ नो॑ र॒यिं ब॑हु॒लाङ्गोम॑ती॒मिष॑म् । नि धे॑हि॒ यख्ष॑द॒मृते॑षु॒ भूषन्न्॑ ।

अश्विना यज्ञमागतम् । दाशुषः पुरुदꣳससा । पूषा रꣳख्षतु नो रयिम् ।। 16 ।। 2.5.4.6 इमय्यँज्ञमश्विना वर्धयन्ता । इमौ रयिय्यँजमानाय धत्तम् । इमौ पशून्रꣳख्षताद्विश्वतो नः । पूषा नः पातु सदमप्रयच्छन्न् । प्रते महे सरस्वति । सुभगे वाजिनीवति । सत्यवाचे भरे मतिम् । इदन्नो हव्यङ्घृतवथ्सरस्वति । सत्यवाचे प्रभरेमा हवीꣳषि । इमानि ते दुरिता सौभगानि । तेभिर्वयꣳ सुभगासस्स्याम ।। 17 ।। 2.5.5.0 स्याम रुरोह युवानश्शुन्ध्यूरिच्छमानो दृश्यते निपद्यते चत्वारि च ।। 5 ।। 2.5.5.1 यज्ञो रायो यज्ञ ईशे वसूनाम् । यज्ञस्सस्यानामुत सुखिषतीनाम् । यज्ञ इष्टः पूर्वचित्तिन्दधातु । यज्ञो ब्रह्मण्वाꣳ अप्येतु देवान् । अयय्यँज्ञो वर्धताङ्गोभिरश्वैः । इयद्वैदिस्स्वपत्या सुवीराँ । इदं बर्हिरति बर्हीꣳष्यन्या । इमय्यँज्ञद्विश्वे अवन्तु देवाः । भग एव भगवाꣳ अस्तु देवाः । तेन वयं भगवन्तस्स्याम ।। 18 ।। 2.5.5.2 तन्त्वा भग सर्व इज्जोहवीमि । स नो भग पुरएता भवेह । भग प्रणेतर्भग सत्यराधः ।

भगे॒मान्धिय॒मुद॑व॒ दद॑न्नः । भग॒ प्र णो॑ जनय॒ गोभि॒रश्वैः॑ । भग॒ प्र नृभि॑र्नृ॒वन्त॑स्स्याम । शश्व॑ती॒स्समा॒ उप॑यन्ति लो॒काः । शश्व॑ती॒स्समा॒ उप॑य॒न्त्याप॑ः । इ॒ष्टं पू॒र्तꣳ शश्व॑तीना॒ꣳ समा॑नाꣳ शाश्व॒तेन॑ । ह॒विषे॒ष्ट्वाऽन॒न्तल्लो॒कं पर॒मा रु॑रोह ।।19 ।। 2.5.5.3 इ॒यमे॒व सा या प्र॑थ॒मा व्यौच्छ॑त् । सा रू॒पाणि॑ कुरुते॒ पश्च॑ दे॒वी । द्वे स्वसा॑रौ वयत॒स्तन्त्र॑मे॒तत् । स॒ना॒तन॒विँत॑त॒ꣳ षण्म॑यूखम् । अवा॒न्याꣳस्तन्तू॑न्कि॒रतो॑ ध॒त्तो अ॒न्यान् । नाव॑पृ॒ज्याते॒ न ग॑माते॒ अन्त॑म् । आ वो॑ यन्तूदवा॒हासो॑ अ॒द्य । वृष्टि॒य्यैँ विश्वे॑ म॒रुतो॑ जु॒नन्ति॑ । अ॒यय्यौँ अ॒ग्निर्म॑रुत॒स्समि॑द्धः । ए॒तञ्जु॑षध्वङ्कवयो युवानः ।। 20 ।। 2.5.5.4 धा॒रा॒व॒रा म॒रुतो॑ धृ॒ष्णुवो॑जसः । मृ॒गा न भी॒मास्त॑वि॒षेभि॑रू॒र्मिभिः॑ । अ॒ग्नयो॒ न शु॑शुचा॒ना ऋ॑जी॒षिणः॑ । भ्रुमि॒न्धम॑न्त॒ उप॒ गा अ॑वृण्वत । वि च॑क्रमे॒ त्रिर्दे॒वः । आ वे॒धस॒न्नील॑पृष्ठं बृ॒हन्त॑म् । बृह॒स्पति॒ꣳ सद॑ने सादयध्वम् । सा॒दद्यो॑नि॒न्दम॒ आ दी॑दि॒वाꣳस॑म् । हिर॑ण्यवर्णमरु॒षꣳ स॑पेम । स हि शुचि॑श्श॒तप॑त्र॒स्स शु॒न्ध्यूः ।।21 ।। 2.5.5.5

हिर॑ण्यवाशीरिषि॒रस्सु॑व॒र्षाः । बृह॒स्पति॒स्स स्वा॑वे॒श ऋ॒ष्वाः । पू॒रू सखि॑भ्य आसु॒तिङ्कि॑रिष्ठः । पूष॒ꣳ स्तव॑ व्र॒ते व॒यम् । नरि॑ष्येम क॒दाच॒न । स्तो॒तार॑स्त इ॒ह स्म॑सि । यास्ते॑ पूष॒न्ना वो॑ अ॒न्तस्स॑मु॒द्रे । हि॒र॒ण्ययी॑र॒न्तरि॑क्षे॒ चर॑न्ति । याभि॑र्यासि दू॒त्याꣳ सूर्य॑स्य । काम॑ेन कृ॒तश्रव॑ इ॒च्छमा॑नः ।। 22 ।। 2.5.5.6 अर॑ण्या॒न्यर॑ण्यान्य॒सौ । या प्रेव॒ नश्य॑सि । क॒था ग्राम॒न्न पृ॑च्छसि । न त्वा॒भीरि॑व विन्दती ३ । वृषा॒र॒वाय॒ वद॑ते । यदु॒पाव॑ति चिच्चि॒कः । आ॒घा॒टीभि॑रिव धा॒वयन्न् । अ॒र॒ण्या॒निर्म॑हीयते । उ॒त गाव॑ इवादन्न् । उ॒तो वेश्मे॑व दृश्यते ।। 23 ।। 2.5.5.7 उ॒तो अ॑रण्या॒निस्सा॒यम् । श॒कु॒टीरि॑व सर्जति । गाम॒ङ्गैष॒ आ ह्व॑यति । दार्व॒ङ्गैष॒ उपा॑वधीत् । वस॑न्नरण्या॒न्याꣳ सा॒यम् । अक्रु॑क्ष॒दिति॑ मन्यते । न वा अ॑रण्या॒निꣳ ह॑न्ति । अ॒न्यश्चेन्नाभि॒गच्छ॑ति । स्वा॒दोꣳ फल॑स्य ज॒ग्ध्वा । यत्र॒ काम॒ं नि प॑द्यते । आञ्ज॑नगन्धीꣳ सुर॒भीम् । ब॒ह्व॒न्नामकृ॑षीवलाम् । प्राहं मृ॒गाणां॑ मा॒तर॑म् । अ॒र॒ण्या॒नीम॑शꣳसिषम् ।। 24 ।।

2.5.6.0 क॒रो॒म्यव॑र्त्यै चिच्छुभ्रेऽश्ञवामहै च॒त्वारि॑ च ।। 6 ।। 2.5.6.1 वार्त्र॑हत्याय॒ शव॑से । पृ॒त॒ना॒साह्या॑य च । इन्द्र॒ त्वा व॑र्तयामसि । सु॒ब्रह्मा॑णं वी॒रव॑न्तं बृ॒हन्त॑म् । उ॒रुं ग॑भी॒रं पृ॒थुबु॑ध्नमिन्द्र । श्रु॒तऋ॑षिमु॒ग्रम॑भिमाति॒षाह॑म् । अ॒स्मभ्यं॑ चि॒त्रं वृष॑णꣳ र॒यिं दाः॑ । क्षे॒त्रि॒यै त्वा॒ निर्ऋ॑त्यै त्वा । द्रु॒हो मु॑ञ्चामि॒ वरु॑णस्य॒ पाशा॑त् । अ॒ना॒गसं॒ ब्रह्म॑णे त्वा करोमि ।। 25 ।। 2.5.6.2 शि॒वे ते॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒भे इ॒मे । शं ते॑ अ॒ग्निस्स॒हाद्भिर॑स्तु । शं द्यावा॑पृथि॒वी स॒हौष॑धीभिः । शम॒न्तरि॑क्षꣳ स॒ह वाते॑न ते । शं ते॒ चत॑स्रꣳ प्र॒दिशो॑ भवन्तु । या दैवी॒श्चत॑स्रꣳ प्र॒दिशः॑ । वात॑पत्नीर॒भि सूर्यो॑ विच॒ष्टे । तासा॑न्त्वा ज॒रस॒ आ द॑धामि । प्र यक्ष्म॑ एतु॒ निर्ऋ॑तिं परा॒चैः । अमो॑चि॒ यक्ष्मा॑द्दुरि॒तादव॑र्त्यै ।। 26 ।। 2.5.6.3 द्रु॒हꣳ पाशा॒न्निर्ऋ॑त्यै॒ चोद॑मोचि । अहा॒ अव॑र्ति॒मवि॑दथ्स्यो॒नम् । अप्य॑भूद्भ॒द्रे सु॑कृ॒तस्य॑ लो॒के । सूर्य॑मृ॒तं तम॑सो॒ ग्राह्या॒ यत् । दे॒वा अमु॑ञ्च॒न्नसृ॑ज॒न्व्यं॑नसः । ए॒वम॒हमि॒मं क्षे॑त्रि॒याङ्गा॑मिश॒ꣳसात् । द्रु॒हो मु॑ञ्चामि॒ वरु॑णस्य॒

पाशा॑त् । बृह॑स्पते यु॒वमिन्द्र॑श्च॒ वस्वः॑ । दि॒व्यस्ये॑शाथे उ॒त पार्थि॑वस्य । ध॒त्त॒ꣳ र॒यिꣳ स्तु॑व॒ते की॒रये॑चित् ।। 27 ।। 2.5.6.4 यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः । दे॒वा॒युध॒मिन्द्र॒मा जोहु॑वानाः । वि॒श्वा॒वृध॑म॒भि ये रक्ष॑माणाः । येन॑ हू॒ता दी॒र्घमध्वा॑न॒मायन्न्॑ । अ॒न॒न्तमर्थ॒मनि॑वथ्स्यमानाः । यत्ते॑ सुजाते हि॒मव॑थ्सु भेष॒जम् । म॒यो॒भूश्शन्त॑मा॒ यद्धृ॒दोसि॑ । तत॑ो नो देहि सीबले । अ॒दो गि॒रिभ्यो॒ अधि॒ यत्प्र॒धाव॑सि । स॒ꣳशोभ॑माना क॒न्ये॑व शुभ्रे ।। 28 ।। 2.5.6.5 तां त्वा॒ मुद्ग॑ला ह॒विषा॑ वर्धयन्ति । सा न॑स्सीबले र॒यिमा भा॑जये॒ह । पूर्वे॑ देवा॒ अप॑रेणानु॒पश्य॒ञ्जन्म॑भिः । जन्मा॒न्यव॑रै॒ꣳ परा॑णि । वेदा॑नि देवा अ॒यम॒स्मीति॒ माम् । अ॒हꣳ हि॒त्वा शरी॑रं ज॒रसꣳ॑ प॒रस्ता॑त् । प्रा॒णा॒पा॒नौ चक्षु॒श्श्रोत्र॑म् । वाचं॒ मन॑सि॒ संभृ॑ताम् । हि॒त्वा शरी॑रं ज॒रसꣳ॑ प॒रस्ता॑त् । आ भूति॒भूति॑ व॒यम॑श्ञवामहै । इ॒मा ए॒व ता उ॒षसो॒ याꣳ प्र॑थ॒मा व्यौच्छन्न्॑ । ता दे॒व्य॑ꣳ

कुर्वते पञ्चरूपा । शश्वतीर्नावपृज्यन्ति । न गमन्त्यन्तम् ।। 29 ।। 2.5.7.0 च स्वाहा साम्राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा विशमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा चत्वारि च ।। 7 ।। (अग्निस्सोमो वरुणो मित्र इन्द्रो बृहस्पतिस्सविता पूषा सरस्वती त्वष्टा दश ।।) 2.5.7.1 वसूनां त्वाऽधीतेन । रुद्राणामूर्म्या । आदित्यानां तेजसा । विश्वेषां देवानां क्रतुना । मरुतामेम्नां जुहोमि स्वाहा । अभिभूतिरहमागमम् । इन्द्रसखा स्वायुधः । आस्वाशासु दुष्षहः । इदं वर्चो अग्निना दत्तमागात् । यशो भर्गस्सह ओजो बलं च ।। 30 ।। 2.5.7.2 दीर्घायुत्वाय शतशारदाय । प्रतिगृभ्णामि महते वीर्याय । आयुरसि विश्वायुरसि । सर्वायुरसि सर्वमायुरसि । सर्वम्म आयुर्भूयात् । सर्वमायुर्गेषम् । भूर्भुवस्सुवः । अग्निर्धर्मेणान्नादः । मृत्युर्धर्मेणान्नपतिः । ब्रह्म क्षत्रꣳ स्वाहा ।। 31 ।। 2.5.7.3 प्रजापतिꣳ प्रणेता । बृहस्पतिः

पुरएता । यमꣳ पन्थाः । चन्द्रमाः पुनरसुस्स्वाहा । अग्निरन्नादोऽन्नपतिः । अन्नाद्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । सोमो राजा राजपतिः । राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । वरुणस्सम्राट्थ्सम्राट्पतिः । साम्राज्यमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा ।। 32 ।। 2.5.7.4 मित्रः क्षत्रं क्षत्रपतिः । क्षत्रमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । इन्द्रो बलं बलपतिः । बलमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । बृहस्पतिर्ब्रह्म ब्रह्मपतिः । ब्रह्मास्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । सविता राष्ट्रꣳ राष्ट्रपतिः । राष्ट्रमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । पूषा विशां विट्पतिः । विशमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । सरस्वती पुष्टिꣳ पुष्टिपत्नी । पुष्टिमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहा । त्वष्टा पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृद्रूपपतिः । रुपेणास्मिन् यज्ञे यजमानाय पशून्ददातु स्वाहा ।। 33 ।। 2.5.8.0 अर्चत हविर्गायत यꣳसच्चऋषणीनां वैशम्भल्या हासीत्त्वमुरुं

दे॒वहू॑तौ न॒स्त्मना॒ षट्व॑ ।। 8 ।। 2.5.8.1 स ईं॑ पाहि॒ य ऋ॑जी॒षी तरु॑त्रः । यश्शिप्र॑वान्वृष॒भो यो म॑ती॒नाम् । यो गो॑त्र॒भिद्व॑ज्र॒भृद्यो ह॑रि॒ष्ठाः । स इ॑न्द्र चि॒त्राꣳ अ॒भि तृ॑न्धि॒ वाजान्॑ । आ ते॒ शुष्मो॑ वृष॒भ ए॑तु प॒श्चात् । ओत्त॒राद॑ध॒रागा पु॒रस्ता॑त् । आ वि॒श्वतो॑ अ॒भिसमे॑त्व॒र्वाङ् । इन्द्र॑ द्यु॒म्नꣳ सुव॑र्वद्धेह्य॒स्मे । प्रोष्व॑स्मै पुरोर॒थम् । इन्द्रा॑य शू॒षम॑र्चत ।। 34 ।। 2.5.8.2 अ॒भीके॑ चिदु लोक॒कृत् । स॒ङ्गे स॒मत्सु॑ वृत्र॒हा । अ॒स्माक॑ बोधि चोदि॒ता । नभ॑न्तामन्य॒केषा॑म् । ज्या॒का अधि॒ धन्व॑सु । इन्द्र॑ व॒यꣳ शु॑ना॒सीर॑म् । अ॒स्मिन् य॒ज्ञे ह॑वामहे । आ वाजे॒रुप॑ नो गमत् । इन्द्रा॑य॒ शुना॒सीरा॑य । स्रु॒चा जु॑हुत नो ह॒विः ।। 35 ।। 2.5.8.3 जु॒षतां॒ प्रति॒ मेधि॑रः । प्र ह॒व्यानि॑ घृ॒तव॑न्त्यस्मै । हर्य॑श्वाय भरता स॒जोषाः॑ । इन्द्र॒र्तुभि॒र्ब्रह्म॑णा वावृधा॒नः । शु॒ना॒सी॒री ह॒विरि॒दं जु॑षस्व । वय॑स्सुप॒र्णा उप॑सेदु॒रिन्द्र॑म् । प्रि॒यमे॑धा॒ ऋष॑यो॒ नाध॑मानाः । अप॑ ध्वा॒न्तमू॑र्णु॒हि

पूर्धि चक्षुः । मुमुग्ध्यस्मान्निधयेऽव बद्धान् । बृहदिन्द्राय गायत ।। 36 ।। 2.5.8.4 मरुतो वृत्रहन्तमम् । येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधः । देवं देवाय जागृवि । कामिहैकाꣳ क इमे पतङ्गाः । मान्थालाꣳ कुलिपरिमापतन्ति । अनावृतैनान्प्रधमन्तु देवाः । सौपर्णं चक्षुस्तनुवा विदेय । एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तम् । नमस्याधीरममृतस्य गोपाम् । स नश्शर्म त्रिवरूथं वियꣳसत् ।। 37 ।। 2.5.8.5 यूयं पात स्वस्तिभिस्सदा नः । नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तम् । हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा । हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतम् । यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम् । शं नो देवीरभिष्टये । आपो भवन्तु पीतये । शय्योरभि स्रवन्तु नः । ईशाना वार्याणाम् । क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् ।। 38 ।। 2.5.8.6 अपो याचामि भेषजम् । अफ्सु मे सोमो अब्रवीत् । अन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशम्भुवम् । आपश्च विश्वभेषजीः । यदफ्सु ते सरस्वति । गोष्वश्वेषु यन्मधु । तेन मे वाजिनीवति । मुखमङ्गि सरस्वति ।

या सर॑स्वती वैशम्भ॒ल्या ।। 39 ।। 2.5.8.7 तस्यां॑ मे रास्व । तस्यां॑स्ते भक्षीय । तस्यां॑स्ते भूयिष्ठ॒भाजो॑ भूयास्म । अ॒हं त्वद॑स्मि॒ मद॑सि॒ त्वमे॒तत् । ममा॑सि॒ योनि॒स्तव॒ योनि॑रस्मि । मम॑ै॒व सन्वह॑ ह॒व्यान्य॑ग्ने । पु॒त्रꣳ पि॒त्रे लो॑क॒कृज्जा॑तवेदः । इ॒हैव सन्तत्र॒ सन्तं॑ त्वाऽग्ने । प्रा॒णेन॑ वा॒चा मन॑सा बिभर्मि । ति॒रो मा॒ सन्त॒मायु॒र्मा प्रहा॑सीत् ।। 40 ।। 2.5.8.8 ज्योति॑षा त्वा वैश्वान॒रेणोप॑तिष्ठे । अ॒यं ते॒ योनि॑र् ऋ॒त्वियः॑ । यतो॑ जा॒तो अरो॑चथाः । तं जा॒नन्न॑ग्न आरो॑ह । अथा॑ नो वर्धया र॒यिम् । या ते॑ अग्ने य॒ज्ञिया॑ त॒नूस्तयेह्यारो॑हा॒त्माऽऽत्मानं॑म् । अच्छा॒ वसू॑नि कृ॒ण्वन्न॒स्मे नर्या॑ पु॒रूणि॑ । य॒ज्ञो भू॒त्वा य॒ज्ञमा सी॑द॒ स्वां योनिं॑म् । जात॑वेदो॒ भुव॒ आ जाय॑मान॒स्सक्ष॑य॒ एहि॑ । उ॒पाव॑रोह जातवेद॒ꣳ पुन॒स्त्वम् ।। 41 ।। 2.5.8.9 दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑ह नꣳ प्रजा॒नन्न् । आयु॑ꣳ प्र॒जाꣳ र॒यिम॒स्मासु॑ धेहि । अज॑स्रो दीदिहि नो दुरो॒णे । तमिन्द्रं॑ जोहवीमि म॒घवा॑नमु॒ग्रम् । स॒त्रा दधा॑न॒मप्र॑तिष्कुत॒ꣳ शवाꣳ॑सि ।

म॑हि॑ष्ठो गी॒र्भिरा च॑ य॒ज्ञियो॑ऽव॒वर्त॑त् । रा॒ये नो॒ विश्वा॑ सु॒पथा॑ कृणोतु व॒ज्री । त्रिक॑द्रुकेषु महि॒षो यवा॑शिरं तुवि॒शुष्म॑स्तृ॒पत् । सोम॑मपिब॒द्विष्णु॑ना सु॒तं यथाऽव॑शत् । स ईं॑ ममाद॒ महि॒ कर्म॒ कर्त॑वे म॒हामु॒रुम् ।। 42 ।। 2.5.8.10 सैन॒ꣳ सश्चद्दे॒वं दे॒वस्स॒त्यमिन्दु॒ꣳ स॒त्य इन्द्रः॑ । वि॒दद्यती॑ स॒रमा॑ रु॒ग्णमद्रे॑ः । महि॒ पाथः॑ पू॒र्व्यꣳ स॒द्भिर्य॑क्तः । अग्रं॑ नयथ्सु॒पद्यक्ष॑राणाम् । अच्छा॒ रवं॑ प्रथ॒मा जा॑न॒तीगा॑त् । वि॒दद्गव्य॒ꣳ स॒रमा॑ दृ॒ढमू॒र्वम् । येना॒नुक्तं॑ मानु॑षी॒ भोज॑ते॒ विट् । आ ये विश्वा॑स्स्वप॒त्यानि॑ च॒क्रुः । कृ॒ण्वा॒नासो॑ अमृत॒त्वाय॑ गा॒तुम् । त्वं नृभि॑र्नृपते दे॒वहू॑तौ ।।43 ।। 2.5.8.11 भूरी॑णि वृ॒त्वा ह॑र्यश्व हꣳसि । त्वन्निद॑स्युश्चुमु॑रिम् । धुनिं॒ चास्वा॑पयो द॒भीत॑ये सु॒हन्तु॑ । ए॒वा पा॑हि प्र॒त्नथा॒ मन्द॑तु त्वा । श्रु॒धि ब्रह्म॑ वावृधस्वो॒त गी॒र्भिः । आ॒विस्सुर्यं॑ कृणु॒हि पी॒पिही॒षः । ज॒हि शत्रूꣳ॑ र॒भि गा इ॑न्द्र तृन्धि । अग्ने॒ बाध॑स्व॒ वि मृधो॑ नुदस्व । अपामी॑वा॒

अप॒ रक्षा॑ꣳसि सेध । अ॒स्माथ्स॑मु॒द्राद्बृ॑ह॒तो दि॒वो नः॑ ।। 44 ।। 2.5.8.12 अ॒पां भूमा॑न॒मुप॑ नस्सृजे॒ह । यज्ञ॒ प्रति॑तिष्ठ सुम॒तौ सु॒शेवा॒ आ त्वा॑ । वसू॑नि पुरु॒धा वि॑शन्तु । दी॒र्घमायु॒र्यज॑मानाय कृ॒ण्वन्न् । अधा॒मृते॑न जरि॒तार॑मङ्धि । इन्द्र॑श्शु॒नाव॒द्वित॑नोति॒ सीरँ॑म् । स॒व॒थ्स॒रस्य॑ प्रति॒माण॑मे॒तत् । अ॒र्कस्य॒ ज्योति॒स्तदिदा॑स॒ ज्येष्ठ॑म् । स॒व॒थ्स॒रꣳ शु॒नव॒थ्सीर॑मे॒तत् । इन्द्र॑स्य॒ राधः॒ प्रय॑तं पु॒रु त्मना॑ । तद॑र्करू॒पं वि॒मिमा॑नमेति । द्वाद॑शारे॒ प्रति॑तिष्ठ॒तीद्वृषा॑ । अ॒श्वा॒यन्तो॑ ग॒व्यन्तो॑ वा॒जय॑न्तः । हवा॑महे॒ त्वोप॑गन्त॒वा उ॑ । आ॒भूष॑न्तस्त्वा सुम॒तौ नवा॑याम् । व॒यमि॑न्द्र त्वा शु॒नꣳ हु॑वेम ।। 45 ।। 2.6.0.0 स्वा॒द्वीन्त्वा॒ सोम॒स्सुरा॑वन्तꣳ सीसे॑न मि॒त्रो॑ऽसि॒ यद्दे॑वा॒ होता॑ यख्षथ्स॒मिधेन्द्र॒ꣳ समि॑द्ध इन्द्र॒ आच॑र्षणि॒प्रा दे॒वं ब॒र्॒हिर्॒होता॑ यख्षथ्स॒मिधा॒ऽग्निꣳ समि॑द्धो अ॒ग्निर॑श्विना॒ऽश्विना॑ ह॒विरि॑न्द्रि॒यन्दे॒वं ब॒र्॒हिस्सर॑स्वत्य॒ग्निम॒द्योश॑न्
होता॑ यख्षदि॒डस्प॒दे समि॑द्धो अ॒ग्निस्स॒मिधा॑ वस॒न्तेन॒र्तुना॑ दे॒वं ब॒र्॒हिरिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसं॑ विꣳशतिः ।। 20 ।।

स्वा॒द्वीन्त्वाऽमी॑मदन्त पि॒तर॒स्साम्रा॑ज्याय पू॒तं प॒वित्रे॑णो॒षासा॒नक्त बद॑रै॒रधा॑तान्दे॒व इन्द्रो॒ वन॒स्पति॑ꣳ पष्ठ॒वाह॒ङ्गान्दे॒वी दे॒वꣳयो॒धस॒श्चतु॑र्नवतिः ।। 94 ।। स्वा॒द्वीन्त्वा॑ वेतु॒ यज॑ ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। षष्ठ प्रपाठकस्समाप्तः 2.6.0.0 ।। तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्ठ प्रपाठक प्रारम्भः ।। हरिः ओम् ।। 2.6.1.0 ह॒विꣳ प्र॒त्यङ्ख्सोमो॒ अति॑द्रुतो गृह्णाम्याविशन्विषू॑चिका॒ पश्चं॑ च ।। 1 ।। 2.6.1.1 स्वा॒द्वीं त्वा॑ स्वा॒दुना॑ । ती॒व्रां ती॒व्रेण॑ । अ॒मृता॑म॒मृते॑न । मधु॑मतीं॒ मधु॑मता । सृ॒जामि॒ सꣳ सोमे॑न । सोमो॑ऽस्य॒श्विभ्यां॑ पच्यस्व । सर॑स्वत्यै पच्यस्व । इन्द्रा॑य सु॒त्राम्णे॑ पच्यस्व । परी॒तो षि॑ञ्चता सु॒तम् । सोमो॒ य उ॑त्त॒मꣳ ह॒विः ।। 1 ।। 2.6.1.2 द॒ध॒न्वा यो नर्यो॑ अ॒प्स्व॑न्तरा । सु॒षाव॒ सोम॒मद्रि॑भिः । पु॒नातु॑ ते परि॒स्रुत॑म् । सोम॒ꣳ सूर्य॑स्य दुहि॒ता । वारे॑ण॒ शश्व॑ता॒ तना॑ । वा॒युꣳ पू॒तꣳ प॒वित्रे॑ण । प्राङ्ख्सोमो॒ अति॑द्रुतः । इन्द्र॑स्य॒

युज्य॒स्सखा॑ । वा॒युꣳ पू॒तꣳ प॒वित्रे॑ण । प्र॒त्यङ्ख्सोमो॒ अति॑द्रुतः ।। 2 ।। 2.6.1.3 इन्द्र॑स्य॒ युज्य॒स्सखा॑ । ब्रह्म॑ क्ष॒त्रं प॑वते॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । सुर॑या॒ सोम॑स्सु॒त आसु॑तो॒ मदा॑य । शु॒क्रेण॑ देव दे॒वता॑ꣳ पिपृग्धि । रसे॒नान्नं॒ यज॑मानाय धेहि । कु॒विद॒ङ्ग यव॑मन्तो॒ यवं॑चित् । यथा॒ दान्त्य॑नुपू॒र्वं वि॒यूय॑ । इ॒हेहै॑षां कृणुत॒ भोज॑नानि । ये ब॒र्हिषो॒ नमो॑वृक्तिं॒ न ज॒ग्मुः । उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽस्य॒श्विभ्यां॑ त्वा॒ जुष्टं॑ गृह्णामि ।। 3 ।। 2.6.1.4 सर॑स्वत्या॒ इन्द्रा॑य सु॒त्राम्णे॑ । ए॒ष ते॒ योनि॒स्तेज॑से त्वा । वी॒र्या॑य त्वा॒ बला॑य त्वा । तेजो॑ऽसि॒ तेजो॒ मयि॑ धेहि । वी॒र्य॑मसि वी॒र्यं॑ मयि॑ धेहि । बल॑मसि॒ बलं॒ मयि॑ धेहि । नाना॒ हि वां॑ दे॒वहि॑त॒ꣳ सद॑ꣳ कृ॒तम् । मा सꣳसृ॑क्षाथां पर॒मे व्यो॑मन्न् । सुरा॒ त्वमसि॑ शु॒ष्मिणी॒ सोम॑ ए॒षः । मा मा॑ हिꣳसी॒स्स्वां योनि॑मावि॒शन्न् ।। 4 ।। 2.6.1.5 उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽस्याश्वि॒नं तेज॑ः । सा॒र॒स्व॒तं वी॒र्य॑म् । ऐ॒न्द्रं बल॑म् । ए॒ष ते॒ योनि॒र्मोदा॑य त्वा ।

आ॒न॒न्दाय॑ त्वा॒ मह॑से त्वा । ओजो॒ऽस्योजो॒ मयि॑ धेहि । म॒न्युर॑सि म॒न्युं मयि॑ धेहि । महो॑ऽसि॒ महो॒ मयि॑ धेहि । सहो॑ऽसि॒ सहो॒ मयि॑ धेहि । या व्या॒घ्रं विषू॑चिका । उ॒भौ वृकं॑ च॒ रक्ष॑ति । श्ये॒नं प॑त॒त्रिण॑ꣳ सि॒ꣳहम् । सेमं पा॒त्वꣳह॑सः । स॒ंपृच॑स्स्थ॒ सं मा॑ भ॒द्रेण॑ पृङ्क्त । वि॒पृच॑स्स्थ॒ वि मा॑ पा॒प्मना॑ पृङ्क्त ।। 5 ।। 2.6.2.0 अ॒द्भ्यः ख्षी॒रव्व्यँपिब॒ज्जन्म॑न॒र्तेन॑ स॒त्यमि॑न्द्रि॒यꣳ श्र॒द्धाꣳ स॒त्ये प्र॒जाप॑तिर॒ष्टौ च॑ ।। 2 ।। 2.6.2.1 सोमो॒ राजा॒ऽमृत॑ꣳ सु॒तः । ऋ॒जी॒षेणा॑जहान्मृ॒त्युम् । ऋ॒तेन॑ स॒त्यमि॑न्द्रि॒यम् । विपान॑ꣳ शु॒क्रमन्ध॑सः । इन्द्र॑स्येन्द्रि॒यम् । इ॒दं पयो॒ऽमृतं॒ मधु॑ । सोम॑म॒द्भ्यो व्य॑पिबत् । छन्द॑सा ह॒ꣳसश्शु॑चि॒षत् । ऋ॒तेन॑ स॒त्यमि॑न्द्रि॒यम् । अ॒द्भ्यः ख्षी॒रव्व्यँपिबत् ।। 6 ।। 2.6.2.2 क्रुङ्ङाङ्गि॑र॒सो धि॒या । ऋ॒तेन॑ स॒त्यमि॑न्द्रि॒यम् । अन्ना॑त्परि॒स्रुतो॒ रस॑म् । ब्रह्म॑णा॒ व्य॑पिबत् ख्ष॒त्रम् । ऋ॒तेन॑ स॒त्यमि॑न्द्रि॒यम् । रेतो॒ मूत्र॒विँज॑हाति । योनिं॑ प्रवि॒शदि॑न्द्रि॒यम् । गर्भो॑ ज॒रायु॒णाऽऽवृ॑तः । उल्ब॑ञ्जहाति॒

जन्मना । ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् ।। 7 ।। 2.6.2.3 वेदेन रूपे व्यकरोत् । सतासती प्रजापतिः । ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् । सोमेन सोमौ व्यपिबत् । सुतासुतौ प्रजापतिः । ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् । दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् । सत्यानृते प्रजापतिः । अश्रद्धामनृतेऽदधात् । श्रद्धा॒ꣳ सत्ये प्रजापतिः । ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् । दृष्ट्वा परिस्रुतो रसँम् । शुक्रेण शुक्रव्यँपिबत् । पयस्सोमं प्रजापतिः । ऋतेन सत्यमिन्द्रियम् । विपानꣳ शुक्रमन्धसः । इन्द्रस्येन्द्रियम् । इदं पयोऽमृतं मधु ।। 8 ।। 2.6.3.0 इन्द्रियाय पितरश्शतायुषा पुनन्तु मा पितामहाꣳ पुनन्तु प्रपितामहाꣳ कल्पताꣳ स्वस्तये पञ्च च ।। 3 ।। 2.6.3.1 सुरावन्तं बर्हिषदꣳ सुवीरँम् । यज्ञꣳ हिन्वन्ति महिषा नमोभिः । दधानास्सोमन्दिवि देवतासु । मदेमेन्द्रय्यँजमानास्स्वर्काः । यस्ते रसस्सम्भृत ओषधीषु । सोमस्य शुष्मस्सुरया सुतस्य । तेन जिन्व यजमानं मदेन । सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् । यमश्विना नमुचेरासुरादधि

। सर॑स्व॒त्यस॑नोदिन्द्रि॒यायं॑ ।। 9 ।। 2.6.3.2 इ॒मन्त॑ꣳ शु॒क्रं मधु॑मन्त॒मिन्दु॑म् । सोम॒ꣳ॒ राजा॑नमि॒ह भ॑क्षयामि । यदत्र॑ रि॒प्तꣳ र॒सिन॑स्सु॒तस्य॑ । यदिन्द्रो॒ अपि॑ब॒च्छची॑भिः । अ॒हन्तद॑स्य॒ मन॑सा शि॒वेन॑ । सोम॒ꣳ॒ राजा॑नमि॒ह भ॑क्षयामि । पि॒तृभ्य॑स्स्वधा॒विभ्य॑स्स्व॒धा नमः॑ । पि॒ता॒म॒हेभ्य॑स्स्वधा॒विभ्य॑स्स्व॒धा नमः॑ । प्रपि॑तामहेभ्यस्स्वधा॒विभ्य॑स्स्व॒धा नमः॑ । अख्ष॑न्पि॒तरः॑ ।। 10 ।। 2.6.3.3 अमी॑मदन्त पि॒तरः॑ । अती॑तृपन्त पि॒तरः॑ । अमी॑मृजन्त पि॒तरः॑ । पित॑र॒श्शुन्ध॑ध्वम् । पु॒नन्तु॑ मा पि॒तर॑स्सो॒म्यासः॑ । पु॒नन्तु॑ मा पिताम॒हाः । पु॒नन्तु॒ प्रपि॑तामहाः । प॒वित्रे॑ण श॒तायु॑षा । पु॒नन्तु॑ मा पिताम॒हाः । पु॒नन्तु॒ प्रपि॑तामहाः ।। 11 ।। 2.6.3.4 प॒वित्रे॑ण श॒तायु॑षा । विश्व॒मायु॒र्व्यश्ञवै । अग्न॒ आयू॒ꣳषि प॒वसेऽग्ने॒ पव॑स्व । पव॑मान॒स्सुव॒र्जन॑ꣳ पु॒नन्तु॑ मा देवज॒नाः । जात॑वेदꣳ प॒वित्र॑व॒द्यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चिषि॑ । उ॒भाभ्या॑न्देव सवितर्वैश्वदे॒वी पु॑न॒ती । ये स॑मा॒नास्समन॑सः । पि॒तरो॑ यम॒राज्ये॑ ।

तेषाँल्लोँकस्स्वधा नमः । यज्ञो देवेषु कल्पताम् ।। 12 ।। 2.6.3.5 ये संजातास्समनसः । जीवा जीवेषु मामकाः । तेषाꣳ श्रीर्मयि कल्पताम् । अस्मिल्लोँके शतꣳ समाः । द्वे स्रुती अशृणवं पितॄणाम् । अहन्देवानामुत मर्त्यानाम् । याभ्यामिदद्विँश्वमेजत्समेति । यदन्तरा पितरं मातरञ्च । इदꣳ हविꣳ प्रजननं मे अस्तु । दशवीरꣳ सर्वगणꣳ स्वस्तये । आत्मसनि प्रजासनि । पशुसन्यभयसनि लोकसनि । अग्निꣳ प्रजां बहुलां मे करोतु । अन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त । रायस्पोषमिषमूर्जमस्मासु दीधरथ्स्वाहा ।। 13 ।। 2.6.4.0 अन्तर आराद्दन्तर्वसाते व्याघ्रलोमꣳ राजा चत्वारि च ।। 4 ।। 2.6.4.1 सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिणः । ऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति । अश्विना यज्ञꣳ सविता सरस्वती । इन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् । तदस्य रूपममृतꣳ शचीभिः । तिस्रोऽदधुर्देवतास्सꣳरराणाः । लोमानि शष्पैर्बहुधा न

तोक्मभिः । त्वगस्य मा꣣ꣳसमभवन्न लाजाः । तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी । सरस्वती वयति पेशो अन्तरः ।। 14 ।। 2.6.4.2 अस्थि मज्जानं मासरैः । कारोतरेण दधतो गवान्त्वचि । सरस्वती मनसा पेशलवँसु । नासत्याभ्यां वयति दर्शतवँपुः । रसं परिस्रुता न रोहितम् । नग्नहुर्धीरस्तसरन्न वेमं । पयसा शुक्रममृतञ्जनित्रम् । सुरया मूत्राञ्जनयन्ति रेतः । अपामतिन्दुर्मतिं बाधमानाः । ऊर्ध्वयवाँत꣣ꣳ सबुवन्तदारात् ।। 15 ।। 2.6.4.3 इन्द्रस्सुत्रामा हृदयेन सत्यम् । पुरोडाशेन सविता जजान । यकृत्क्लोमानवँरुणो भिषज्यन्न् । मतस्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् । आन्त्राणि स्थाली मधु पिन्वमाना । गुदा पात्राणि सुदुघा न धेनुः । श्येनस्य पत्रन्न प्लीहा शचीभिः । आसन्दी नाभिरुदरन्न माता । कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिः । यस्मिन्नग्रे योन्याङ्गर्भो अन्तः ।।16।। 2.6.4.4 प्लाशीर्व्यक्तश्शतधार उत्सः । दुहे न कुम्भी꣣ स्वधां

पितृभ्यः । मुखꣳ सदस्य शिर इथ्सदेन । जिह्वा पवित्रमश्विना सꣳ सरस्वती । चप्पन्न पायुर्भिषगस्य वालः । वस्तिर्न शेपो हरसा तरस्वी । अश्विभ्याञ्चरष्वुरमृतं ग्रहाभ्याम् । छागेन तेजो हविषा श्रृतेन । पख्माणि गोधूमैꣳ क्लेरुतानि । पेशो न शुक्लमसितवँसाते ।। 17 ।। 2.6.4.5 अविर्न मेषो नसि वीर्याय । प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् । सरस्वत्युपवाकैर्व्यानम् । नस्यानि बर्हिर्बदरैर्जजान । इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय । कर्णाभ्याꣳ श्रोत्रममृतङ्ग्रहाभ्याम् । यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि । कर्कन्धु जज्ञे मधु सारघं मुखात् । आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम । मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोमम् ।। 18 ।। 2.6.4.6 केशा न शीर्षन् यशसे श्रियै शिखा । सिꣳहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि । अङ्गान्यात्मन्भिषजा तदश्विना । आत्मानमङ्गैस्समधाथ्सरस्वती । इन्द्रस्य रूपꣳ शतमानमायुः । चन्द्रेण ज्योतिरमृतन्दधाना । सरस्वती योन्याङ्गर्भमन्तः । अश्विभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति

। अपाꣳ रसेन वरुणो न साम्नाँ । इन्द्रꣳ श्रियै जनयन्नप्सु राजाँ । तेजः पशूनाꣳ हविरिन्द्रियावत् । परिस्रुता पयसा सारघं मधु । अश्विभ्याँन्दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याँम् । अमृतस्सोम इन्दुः ।। 19 ।। 2.6.5.0 पस्त्याँस्वा सरस्वत्यै भैषज्येन श्रीरङ्गानि भसद्यज्ञे यज्ञो यजुर्भिरुपनतिर्द्वे च ।। 5 ।। 2.6.5.1 मित्रोऽसि वरुणोऽसि । समहं विश्वैर्देवैः । ख्षत्रस्य नाभिरसि । ख्षत्रस्य योनिरसि । स्योनामा सीद । सुषदामा सीद । मा त्वा हिꣳसीत् । मा मा हिꣳसीत् । निषसाद धृतव्रतो वरुणः । पस्त्याँस्वा ।। 20 ।। 2.6.5.2 साम्नाँज्याय सुक्रतुः । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे । अश्विनोर्बाहुभ्याँम् । पूष्णो हस्ताँभ्याम् । अश्विनोर्भैषज्येन । तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे । अश्विनोर्बाहुभ्याँम् । पूष्णो हस्ताँभ्याम् । सरस्वत्यै भैषज्येन ।। 21 ।। 2.6.5.3 वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामि । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ।

अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्याम् । इन्द्र॑स्येन्द्रि॒येण॑ । श्रि॒यै यश॑से॒ बला॑या॒भिषि॑ञ्चामि । को॑ऽसि कत॒मो॑ऽसि । कस्मै॑ त्वा॒ काय॑ त्वा । सुश्लो॒काँ (4) सुम॑ङ्गलाँ (4) सत्य॑रा॒जा (३) न् । शिरो॑ मे॒ श्रीः ।। 22 ।। 2.6.5.4 यशो॒ मुख॑म् । त्विषि॒ꣳ केशा॑श्च॒ श्मश्रू॑णि । राजा॑ मे प्रा॒णो॑ऽमृत॑म् । स॒म्राट्च॒क्षुः । वि॒राट्छ्रोत्र॑म् । जि॒ह्वा मे॑ भ॒द्रम् । वाङ्महः॑ । मनो॑ म॒न्युः । स्व॒राड्ग्राम॑ः । मोदा॑ꣳ प्रमो॒दा अ॒ङ्गुली॒रङ्गा॑नि ।। 23 ।। 2.6.5.5 चि॒त्तं मे॒ सहः॑ । बा॒हू मे॒ बल॑मिन्द्रि॒यम् । हस्तौ॑ मे॒ कर्म॑ वी॒र्य॑म् । आ॒त्मा क्ष॒त्रमुरो॒ मम॑ । पृ॒ष्टीर्मे॑ रा॒ष्ट्रमु॒दर॒मꣳसौ॑ । ग्री॒वाश्च॒ श्रोण्यौ॑ । ऊ॒रू अ॑र॒त्नी जानु॑नी । विशो॒ मेऽङ्गा॑नि स॒र्वतः॑ । नाभि॑र्मे चि॒त्तवि॑ज्ञान॑म् । पा॒युर्मेऽप॑चितिर्भ॒सत् ।। 24 ।। 2.6.5.6 आ॒न॒न्द॒न॒न्दावा॒ण्डौ मे॑ । भग॒स्सौभा॑ग्यं॒ पस॑ः । जङ्घा॑भ्यां प॒द्भ्यां धर्मो॑ऽस्मि । वि॒शि राजा॒ प्रति॑ष्ठितः । प्रति॑ क्ष॒त्रे प्रति॑तिष्ठामि रा॒ष्ट्रे । प्रत्यश्वे॑षु॒ प्रति॑तिष्ठामि॒ गोषु॑

। प्रत्यङ्गे॑षु॒ प्रति॑तिष्ठाम्या॒त्मन्न् । प्रति॑ प्रा॒णेषु॒ प्रति॑तिष्ठामि पु॒ष्टे । प्रति॒ द्यावा॑पृथि॒व्योः । प्रति॑तिष्ठामि य॒ज्ञे ।। 25 ।। 2.6.5.7 त्र॒या दे॒वा एका॑दश । त्र॒य॒स्त्रिꣳ॒शास्सु॒राध॑सः । बृह॒स्पति॑पुरोहिताः । दे॒वस्य॑ सवि॒तुस्स॒वे । दे॒वा दे॒वैर॑वन्तु मा । प्र॒थ॒मा द्वि॒तीयैः॑ । द्वि॒तीया॑स्तृ॒तीयैः॑ । तृ॒तीया॑स्स॒त्येन॑ । स॒त्यय्यँ॒ज्ञेन॑ । य॒ज्ञो यजु॑र्भिः ।। 26 ।। 2.6.5.8 यजू॒ꣳषि॒ साम॑भिः । सामा॑न्यृ॒ग्भिः । ऋचो॑ या॒ज्या॑भिः । या॒ज्या॑ वषट्का॒रैः । व॒ष॒ट्का॒रा आहु॑तिभिः । आहु॑तयो मे॒ कामा॒न्थ्समर्धयन्तु । भूस्स्वाहा॑ । लोमा॑नि॒ प्रय॑ति॒र्मम॑ । त्वङ्म॒ आन॑ति॒राग॑तिः । मा॒ꣳ॒सं म॒ उप॑नतिः । वस्वस्थि॑ । म॒ज्जा म॒ आन॑तिः ।। 27 ।। 2.6.6.0 स्वप्न॒ एना॒ꣳसि चकृ॒मा व॒यं मु॑ञ्च॒ मला॑दिव स॒मिद॑सि॒ जग॒त्त्रीणि॑ च ।। 6 ।। 2.6.6.1 यद्दे॑वा देव॒हेड॑नम् । देवा॑सश्चकृ॒मा व॒यम् । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । विश्वा॑न्मुञ्च॒त्वꣳह॑सः । यदि॒ दिवा॒ यदि॒ नक्त॑म् । एना॒ꣳसि चकृ॒मा व॒यम् । वा॒युर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । विश्वा॑न्मुञ्च॒त्वꣳह॑सः । यदि॒ जाग्र॒द्यदि॒ स्वप्ने॑

। एनाꣳसि चकृमा वयम् ।। 28 ।। 2.6.6.2 सूर्यो मा तस्मादेनसः । विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः । यद्ग्रामे यदरण्ये । यथ्सभायाय्यँदिन्द्रिये । यच्छूद्रे यदर्ये । एनश्चकृमा वयम् । यदेकस्याधि धर्मणि । तस्यावयजनमसि । यदापो अघ्न्या वरुणेति शपामहे । ततो वरुण नो मुञ्च ।। 29 ।। 2.6.6.3 अवभृथ निचङ्कुण निचेरुरसि निचङ्कुण । अव देवैर्देवकृतमेनोऽयाट् । अव मर्त्यैर्मर्त्यकृतम् । उरोरा नो देव रिषस्पाहि । सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु । दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुः । योऽस्मान्द्वेष्टि । यञ्च वयन्द्विष्मः । द्रुपदादिवेन्मुमुचानः । स्विन्नस्स्नात्वी मलादिव ।। 30 ।। 2.6.6.4 पूतं पवित्रेणेवाज्यम् । आपश्शुन्धन्तु मैनसः । उद्वयन्तमसस्परि । पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम् । देवन्देवत्रा सूर्यम् । अगन्म ज्योतिरुत्तमम् । प्रतियुतो वरुणस्य पाशः । प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः । एधोऽस्येधिषीमहि । समिदसि ।।31।। 2.6.6.5 तेजोऽसि तेजो मयि

धेहि । अपो अन्वचारिषम् । रसेन समसृक्ष्महि । पयस्वाꣳ अग्न आगमम् । तं मा सꣳसृज वर्चसा । प्रजया च धनेन च । समावर्वर्ति पृथिवी । समुषाः । समु सूर्यः । समु विश्वमिदञ्जगत् । वैश्वानरज्योतिर्भूयासम् । विभुङ्कामव्व्यँश्ञवै । भूस्स्वाहा ।। 32 ।। 2.6.7.0 तेजसाऽऽसददवर्धतां भारतीन्द्रियञ्जुषाणा द्वे च ।। 7 ।। (समिधेन्द्रन्तनूनपातमिडाभिर्बर्हिष्योजउषे दैव्या तिस्रस्त्वष्टारवँनस्पतिमिन्द्रम् ।। समिधेन्द्रश्चतुर्वेत्वेको वियन्तु द्विर्वीतामेको वियन्तु द्विर्वेत्वेको वियन्तु होतर्यज ।।) 2.6.7.1 होता यख्षथ्समिधेन्द्रमिडस्पदे । नाभा पृथिव्या अधि । दिवो वर्ष्मन्थ्समिध्यते । ओजिष्ठश्चर्षणी सहान् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षत्तनूनपातम् । ऊतिभिर्जेतारमपराजितम् । इन्द्रन्देवꣳ सुवर्विदम् । पथिभिर्मधुमत्तमैः । नराशꣳसेन तेजसा ।। 33 ।। 2.6.7.2 वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता

यख्ष॒दिडा॑भि॒रिन्द्र॑मीडि॒तम् । आ॒जुह्वा॑न॒ममर्त्यम् । दे॒वो दे॒वैस्सवी॑र्यः । वज्र॑हस्तꣳ पुरन्द॒रः । वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑यख्षद्ब॒र्हिषीन्द्र॑न्निषद्ब॒रम् । वृ॒ष॒भन्नर्या॑पसम् । वसु॑भीरु॒द्रैरा॑दि॒त्यैः । स॒युग्भि॑र्ब॒र्हिरास॑दत् ।। 34 ।। 2.6.7.3 वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒दोजो॒ न वी॒र्यम् । सहो॒ द्वार॒ इन्द्र॑मवर्धयन्न् । सु॒प्रा॒य॒णा विश्र॑यन्तामृता॒वृधः॑ । द्वार॒ इन्द्रा॑य मी॒ढुषे॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षदु॒षे इन्द्र॑स्य धे॒नू । सु॒दुघे॑ मा॒तरौ॑ म॒ही । सवा॒तरौ॒ न तेज॑सी । व॒त्समिन्द्र॑मवर्धताम् ।। 35 ।। 2.6.7.4 वी॒तामाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒द्दैव्या॒ होता॑रा । भि॒षजा॒ सखा॑या । ह॒विषेन्द्र॑ भिषज्यतः । क॒वी दे॒वौ प्रचे॑तसौ । इन्द्रा॑य धत्त इन्द्रि॒यम् । वी॒तामाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षत्ति॒स्रो दे॒वीः । त्रय॑स्त्रि॒धात॑वो॒पसः॑ । इडा॒ सर॑स्वती॒ भार॑ती ।। 36 ।। 2.6.7.5 म॒हीन्द्र॑पत्नीर्ह॒विष्म॑तीः । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒त्त्वष्टा॑र॒मिन्द्र॑न्दे॒वम् । भि॒षजꣳ

सुयजङ्घृतश्रियम् । पुरुरूपꣳ सुरेतसं मघोनिम् । इन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षद्वनस्पतिम् । शमितारꣳ शतक्रतुम् । धियो जोष्टारमिन्द्रियम् ।। 37 ।। 2.6.7.6 मध्वा समञ्जन्पथिभिस्सुगेभिः । स्वदाति हव्यं मधुना घृतेन । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षदिन्द्रꣳ स्वाहाऽऽज्यस्य । स्वाहा मेदसः । स्वाहा स्तोकानाम् । स्वाहा स्वाहाकृतीनाम् । स्वाहा हव्यसूक्तीनाम् । स्वाहा देवाꣳ आज्यपान् । स्वाहेन्द्रꣳ होत्राञ्जुषाणाः । इन्द्र आज्यस्य वियन्तु । होतर्यज ।। 38 ।। 2.6.8.0 शर्धमानो महोभिꣳ पत्नीर्घृतेन चत्वारि च ।। 8 ।। 2.6.8.1 समिद्ध इन्द्र उषसामनीके । पुरोरुचा पूर्वकृद्वावृधानः । त्रिभिर्देवैस्त्रिꣳशता वज्रबाहुः । जघान वृत्रविं दुरो ववार । नराशꣳसꣳ प्रतिशूरो मिमानः । तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम । गोभिर्वपावान्मधुना समञ्जन् । हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः । ईडितो

दे॒वैर्ह॒रिवाꣳ अभि॒ष्टिः । आ॒जुह्वा॑नो ह॒विषा॒ शर्ध॑मानः ।। 39 ।। 2.6.8.2 पु॒र॒न्द॒रो म॒घवा॒न् वज्र॑बाहुः । आया॑तु य॒ज्ञमुप॑नो जुषा॒णः । जु॒षा॒णो ब॒र्हिर्हरि॑वान्न॒ इन्द्रः॑ । प्रा॒चीन॒ꣳ सीद॑त्प्र॒दिशा॑ पृथि॒व्याः । उ॒रु॒व्यचा॒ꣳ प्रथ॑मानꣳ स्यो॒नम् । आ॒दि॒त्यैर॒क्तवँ॑सु॒भिस्स॒जोषाः॑ । इन्द्र॒न्दुरः॑ꣳ कव॒ष्यो॑ धाव॑मानाः । वृषा॑णय्यँन्तु जन॑यस्सु॒पत्नीः॑ । द्वारो॑ दे॒वीर॒भितो॒ विश्र॑यन्ताम् । सु॒वीरा॑ वी॒रं प्रथ॑माना॒ महो॑भिः ।। 40 ।। 2.6.8.3 उ॒षासा॒नक्ता॑ बृह॒ती बृ॒हन्त॑म् । पय॑स्वती सु॒दुघे॒ शूर॒मिन्द्र॑म् । पेश॑स्वती॒ तन्तु॑ना स॒व्ययँ॑यन्ती । दै॒वाना॑न्दे॒वय्यँ॑जतः सुरु॒क्मे । दैव्या॒ मिमा॑ना॒ मन॑सा पुरु॒त्रा । होता॑रा॒विन्द्रं॑ प्रथ॒मा सु॒वाचा॑ । मू॒र्धन् य॒ज्ञस्य॒ मधु॑ना॒ दधा॑ना । प्रा॒चीन॒ज्योति॑र् ह॒विषा॑ वृधातः । ति॒स्रो दे॒वीर् ह॒विषा॒ वर्ध॑मानाः । इन्द्र॑ꣳजुषा॒णा वृष॑ण॒न्न पत्नीः॑ ।। 41 ।। 2.6.8.4 अच्छि॑न्न॒न्तन्तुं॒ पय॑सा॒ सर॑स्वती । इडा॑ दे॒वी भार॑ती वि॒श्वतू॑र्तिः । त्वष्टा॒ दध॒दिन्द्रा॑य॒ शुष्म॑म् ।

अपा॒कोचि॑ष्टुर्य॒शसे॑ पु॒रूणि॑ । वृषा॒ यज॒न्वृष॑णं॒ भूरि॑रेताः । मू॒र्धन् य॒ज्ञस्य॒ सम॑नक्तु दे॒वान् । वन॒स्पति॒रव॑सृष्टो॒ न पाशैः॑ । त्मन्या॑ सम॒ञ्जञ्छ॑मि॒ता न दे॒वः । इन्द्र॑स्य ह॒व्यैर्ज॒ठरं॑ पृणा॒नः । स्वदा॑ति ह॒व्यं मधु॑ना घृ॒तेन॑ । स्तो॒काना॒मिन्दुं॒ प्रति॒ शूर॒ इन्द्रः॑ । वृ॒षा॒यमा॑णो वृष॒भस्तु॑रा॒षाट् । घृ॒त॒प्रुषा॒ मधु॑ना ह॒व्यमु॒न्दन् । मू॒र्धन् य॒ज्ञस्य॑ जुषता॒ꣳ स्वाहा॑ ।। 42 ।। 2.6.9.0 रे॒वती॑नाञ्च॒त्वारि॑ च ।। 9 ।। 2.6.9.1 आच॑र्षणि॒प्रा वि॒वेष॒ यन्मा॑ । तꣳ स॒ध्रीचीः॑ । स॒त्यमित्तन्न त्वावाꣳ॑ अ॒न्यो अस्ति॑ । इन्द्र॑ दे॒वो न मर्त्यो॒ ज्यायान्॑ । अह॒न्नहि॑ परि॒शया॑न॒मर्णः॑ । अवा॑सृजो॒ऽपो अच्छा॑ समु॒द्रम् । प्रस॑साहिषे पुरुहूत॒ शत्रून्॑ । ज्येष्ठ॑स्ते॒ शुष्म॑ इ॒ह रा॒तिर॑स्तु । इन्द्रा भ॑र॒ दख्षि॑णेना॒ वसू॑नि । पति॒स्सिन्धू॑नामसि रे॒वती॑नाम् । स शेवृ॑धमधि॑ धाद्युम्नम॒स्मे । महि॑ ख्ष॒त्रञ्जना॒षाडि॑न्द्र॒ तव्य॑म् । रख्षा॑ च नो म॒घोन॑ꣳ पा॒हि सू॒रीन् । रा॒ये च॑ नः स्वप॒त्या इ॒षे धाः॑ ।। 43 ।। 2.6.10.0 वि॒य॒न्तु॒ यज॑ शिख्षि॒ते शि॑ख्षि॒ते व॑सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताँ॒य्यज॑

गृ॒हान् वे॑तु॒ यजा॑भूथ्षट्ट्वं ।। 10 ।। (दे॒वं ब॒र्॒हिर्दे॒वीर्द्वारो॑ दे॒वी उ॒षासा॒नक्ता॑ दे॒वी जोष्ट्री॑ दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा शिख्षि॒तौ दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीर्दे॒व इन्द्रो॒ नरा॒शꣳसो॑ दे॒व इन्द्रो॒ वन॒स्पतिर्दे॒वं ब॒र्॒हिर्वारि॑तीनान्दे॒वो अ॒ग्निः स्वि॑ष्ट॒कृद्दे॒वम् । वे॒तु॒ वि॒य॒न्तु॒ च॒तुर्वी॑ता॒मेको॑ वियन्तु च॒तुर्वे॑त्ववर्धयदवर्धय॒न्त्रिर॑वर्धता॒मेको॑ऽ वर्धयꣳश्च॒तुर॑वर्धयत् । वस्तो॒रा व॒थ्सेन॒ दैवी॒रया॒वीषꣳ॑ह॒ताऽस्पृ॑ख्षच्छ॒तेन॒ दिवꣳ॑ स्वास॒स्थꣳ स्वि॑ष्टꣳ शिख्षि॒ते शि॑ख्षि॒ते शि॑ख्षि॒तौ ।।) 2.6.10.1 दे॒वं ब॒र्॒हिरिन्द्रꣳ॑ सुदे॒वन्दे॒वैः । वी॒रव॑थ्स्ती॒र्णब्बँद्धा॑मवर्धयत् । वस्तो॑र्वृ॒तं प्रात्तो॑र्भृ॒तम् । रा॒या ब॒र्॒हिष्म॒तोऽत्य॑गात् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ । दे॒वीर्द्वार॒ इन्द्रꣳ॑ सङ्घा॒ते । वि॒ड्वीर्याम॑न्नवर्धयन् । आ व॒थ्सेन॒ तरु॑णेन कुमा॒रेण॑ चमीवि॒ता अपार्वा॑णम् । रे॒णुक॑काटन्नुदन्ताम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ ।। 44 ।। 2.6.10.2 दे॒वी उ॒षासा॒नक्ता॑ । इन्द्र॑य्यँज्ञे

प्र॑यत्य॑ह्वेताम् । दैवी॒र्विश॒ः प्राया॑सिष्टाम् । सुप्री॑ते॒ सुधि॑ते अभूताम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ । दे॒वी जोष्ट्री॒ वसु॑धिती । दे॒वमिन्द्र॑मवर्धताम् । अया॑व्य॒न्याघा द्वेषा॒ꣳसि । आन्यावा॑ख्षी॒द्वसु॒ वार्या॑णि । यज॑मानाय शिक्षि॒ते ।। 45 ।। 2.6.10.3 व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ । दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती॒ दुघे॑ सु॒दुघे॑ । पय॒सेन्द्र॑मवर्धताम् । इष॒मूर्ज॑म॒न्याऽवा॑ख्षीत् । सग्धि॒ꣳ सपी॑तिम॒न्या । नवे॑न॒ पूर्व॒न्दय॑माने । पु॒रा॒णेन॒ नव॑म् । अधा॑ता॒मूर्ज॑मू॒र्जाहु॑ती॒ वसु॒ वार्या॑णि । यज॑मानाय शिक्षि॒ते । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ ।। 46 ।। 2.6.10.4 दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा । दे॒वमिन्द्र॑मवर्धताम् । ह॒ताघ॑शꣳसा॒वाभा॑ष्टा॒ष्टँसु॒वार्या॑णि । यज॑मानाय शिक्षि॒तौ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ । दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीः । पति॒मिन्द्र॑मवर्धयन्न् । अस्पृ॑ख्ष॒द्भार॑ती॒ दिव॑म् । रु॒द्रैर्य॒ज्ञꣳ सर॑स्वती । इडा॒ वसु॑मती गृ॒हान् ।। 47 ।। 2.6.10.5 व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य

वियन्तु यजं । देव इन्द्रो नराशꣳसः । त्रिवरूथस्त्रिवन्धुरः । देवमिन्द्रमवर्धयत् । शतेन शितिपृष्ठानामाहितः । सहस्रेण प्रवर्तते । मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतः । बृहस्पतिः स्तोत्रम् । अश्विनाऽऽध्वर्यवम् । वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ।। 48 ।। 2.6.10.6 देव इन्द्रो वनस्पतिः । हिरण्यवर्णो मधुशाखस्सुपिप्पलः । देवमिन्द्रमवर्धयत् । दिवमग्रेणाप्रात् । आऽन्तरिक्षं पृथिवीमदृꣳहीत् । वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं । देवं बर्हिर्वारितीनाम् । देवमिन्द्रमवर्धयत् । स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नम् । अन्या बर्हीꣳष्यभ्यभूत् । वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं । देवो अग्निस्स्विष्टकृत् । देवमिन्द्रमवर्धयत् । स्विष्टङ्कुर्वन्स्विष्टकृत् । स्विष्टमद्य करोतु नः । वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ।। 49 ।। 2.6.11.0 वीर्यद्विँयन्त्वाज्यस्य होतर्यज नासत्या सरस्वती मधु हिरण्यय भेषजद्विँयन्त्वाज्यस्य होतर्यजाँज्यपानमृताꣳ पञ्च च ।। 11 ।। (समिधाऽग्निꣳ

षट् । तनूनपाँथ्सप्त । नराशꣳसमृषिः । इडेडितो यवैरष्टौ । बर्हिस्सप्त । दुरोऽश्विना नव । सुपेशसर्षिः । दैव्या होतारा सीसेन रसः । तिस्रस्त्वष्टारमष्टावष्टौ । वनस्पतिमृषिः । अग्निन्त्रयोदश । अश्विना द्वादश त्रयोदश । समिधाऽग्निं बदरैर्बदरैर्यवैरश्विना त्विषिमश्विना न भेषजꣳ रूपमश्विना भीमं भामँम् ।।) 2.6.11.1 होता यख्षथ्समिधाऽग्निमिडस्पदे । अश्विनेन्द्रꣳ सरस्वतीम् । अजो धूम्रो न गोधूमैꣳ क्लेर्भेषजम् । मधु शष्पैर्न तेज इन्द्रियम् । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु । वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षत्तनूनपाथ्सरस्वती । अविर्मेषो न भेषजम् । पथा मधुमताभरन्न् । अश्विनेन्द्राय वीर्यँम् ।। 50 ।। 2.6.11.2 बदरैरुपवाकाभिर्भेषजन्तोक्मभिः । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु । वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षन्नराशꣳसं न नग्नहुँम् । पतिꣳ सुरायै भेषजम् । मेषस्सरस्वती भिषक् । रथो न चन्द्र्यश्विनोर्वपा इन्द्रस्य वीर्यँम् । बदरैरुपवाकाभिर्भेषजन्तोक्मभिः । पयस्सोमꣳ

परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ ।। 51 ।। 2.6.11.3 होता॑ यख्षदि॒डेडि॒त आ॒जुह्वा॑न॒स्सर॑स्वतीम् । इन्द्रं॒ बले॑न व॒र्धयन्न्॑ । ऋ॒ष॒भेण॒ गवे॑न्द्रि॒यम् । अ॒श्विनेन्द्रा॑य वी॒र्य॑म् । यवै॑ः क॒र्कन्धु॑भिः । मधु॑ ला॒जैर्न मास॑रम् । पय॒स्सोम॑ः परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षद्बर्हि॒स्सु॒ष्टरी॒मोर्ण॑म्रदाः । भि॒षङ्गास॑त्या ।। 52 ।। 2.6.11.4 भि॒षजा॒ऽश्विनाऽश्वा॒ शिशु॑मती । भि॒षग्धे॒नुस्सर॑स्वती । भि॒षग्दु॒ह इन्द्रा॑य भेष॒जम् । पय॒स्सोम॑ः परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒द्दुरो॒ दिशः॑ । क॒व॒ष्यो॑ न व्यच॑स्वतीः । अ॒श्विभ्या॒न्न दुरो॒ दिशः॑ । इन्द्रो॒ न रोद॑सी॒ दुघे॑ । दु॒हे कामा॒न्थ्सर॑स्वती ।। 53 ।। 2.6.11.5 अ॒श्विनेन्द्रा॑य भेष॒जम् । शु॒क्रन्न ज्योति॑रिन्द्रि॒यम् । पय॒स्सोम॑ः परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षथ्सु॒पेश॑सो॒षे नक्त॒न्दिवा॑ । अ॒श्विना॑ सञ्जाना॒ने । सम॑ञ्जाते॒ सर॑स्वत्या । त्विषि॒मिन्द्रे॒ न भे॑ष॒जम् । श्ये॒नो

न रजसा हृदा । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु ।। 54 ।। 2.6.11.6 वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षद्दैव्या होतारा भिषजाऽश्विना । इन्द्रन्न जागृवी दिवा नक्तन्न भेषजैः । शूषꣳ सरस्वती भिषक् । सीसेन दुह इन्द्रियम् । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु । वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजम् । त्रयस्त्रिधातवोऽपसः । रूपमिन्द्रे हिरण्ययम् ।। 55 ।। 2.6.11.7 अश्विनेडा न भारती । वाचा सरस्वती । मह इन्द्राय दधुरिन्द्रियम् । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु । वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षत्त्वष्टारमिन्द्रमश्विना । भिषजन्न सरस्वतीम् । ओजो न जूतिरिन्द्रियम् । वृको न रभसो भिषक् । यशस्सुरया भेषजम् ।। 56 ।। 2.6.11.8 श्रिया न मासरम् । पयस्सोमꣳ परिस्रुता घृतं मधु । वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षद्वनस्पतिम् । शमितारꣳ शतक्रतुम् । भीमन्न मन्युꣳ राजानव्याँघ्रन्नमसाऽश्विना भामम् । सरस्वती भिषक् ।

इन्दा॑य दुह इन्द्रि॒यम् । पय॒स्सोम॑ꣳ परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ ।। 57 ।। 2.6.11.9 होता॑ यख्षद॒ग्निꣳ स्वाहाऽऽज्य॑स्य स्तो॒कानाँ॑म् । स्वाहा॒ मेद॑सां॒ पृथ॑क् । स्वाहा॒ छाग॑म॒श्विभ्याँ॑म् । स्वाहा॑ मे॒षꣳ सर॑स्वत्यै । स्वाह॑र्ष॒भमिन्द्रा॑य सि॒ꣳहाय॒ सह॑सेन्द्रि॒यम् । स्वाहा॒ऽग्निन्न भे॑ष॒जम् । स्वाहा॒ सोम॑मिन्द्रि॒यम् । स्वाहेन्द्रꣳ॑ सु॒त्रामा॑णꣳ सवि॒तार॒ँवरु॑णं भि॒षजां॒ पतिँ॑म् । स्वाहा॒ वन॒स्पतिं॑ प्रि॒यं पाथो॒ न भे॑ष॒जम् । स्वाहा॑ दे॒वाꣳ आँ॑ज्य॒पान् ।। 58 ।। 2.6.11.10 स्वाहा॒ऽग्निꣳ हो॒त्राङ्गु॑षा॒णो अ॒ग्निर्भे॑ष॒जम् । पय॒स्सोम॑ꣳ परि॒स्रुता॑ घृ॒तं मधु॑ । वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षद॒श्विना॒ सर॑स्वती॒मिन्द्रꣳ॑ सु॒त्रामा॑णम् । इ॒मे सोमाँ॑स्सु॒रामा॑णः । छागै॒र्न मे॒षैर॒र्क्ष॒भैस्सु॒ताः । शष्पै॒र्न तोक्म॑भिः । ला॒जैर्मह॑स्वन्तः । मदा॒ मास॑रेण॒ परि॑ष्कृताः । शु॒क्राꣳ पय॑स्वन्तो॒ऽमृताँ॑ । प्रस्थि॑ता वो मधु॒श्चुतः॑ । तान॒श्विना॒ सर॑स्व॒तीन्द्र॑स्सु॒त्रामा॑ वृत्र॒हा । जु॒षन्ताꣳ॑ सौ॒म्यं मधु॑ । पिब॑न्तु॒ मद॑न्तु वि॒यन्तु॒ सोमँ॑म्

। होतर्यजं ।। 59 ।। 2.6.12.0 नग्नहुꣳ पातवे सरस्वत्यधुस्सुतैऽष्टौ च ।। 12 ।। 2.6.12.1 समिद्धो अग्निरश्विना । तप्तो घर्मो विराट्थ्सुतः । दुहे धेनुस्सरस्वती । सोमꣳ शुक्रमिहेन्द्रियम् । तनूपा भिषजा सुते । अश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजाꣳसीन्द्रियम् । इन्द्राय पथिभिर्वहान् । इन्द्रायेन्दुꣳ सरस्वती । नराशꣳसेन नग्नहुः ।। 60 ।। 2.6.12.2 अधातामश्विना मधु । भेषजं भिषजा सुते । आजुह्वाना सरस्वती । इन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इडाभिरश्विनाविषम् । समूर्जꣳ सꣳ रयिन्दधुः । अश्विना नमुचेस्सुतम् । सोमꣳ शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमाभरत् । बर्हिषेन्द्राय पातवे ।। 61 ।। 2.6.12.3 कवष्यो न व्यचस्वतीः । अश्विभ्यां न दुरो दिशः । इन्द्रो न रोदसी दुघे । दुहे कामान्थ्सरस्वती । उषासा नक्तमश्विना । दिवेन्द्रꣳ सायमिन्द्रियैः । सञ्जानाने सुपेशसा । समञ्जाते सरस्वत्या । पातन्नो अश्विना दिवा । पाहि नक्तꣳ सरस्वति ।। 62 ।।

2.6.12.4 दैव्या॑ होतारा भिषजा । पा॒तमिन्द्र॒ꣳ सचा॑ सु॒ते । ति॒स्रस्त्रे॒धा सर॑स्वती । अ॒श्विना॒ भार॒तीडा॑ । ती॒व्रं प॑रि॒स्रुता॒ सोम॑म् । इन्द्रा॑य सुषवु॒र्मद॑म् । अश्वि॑ना भेष॒जं मधु॑ । भे॒ष॒जन्न॒स्सर॑स्वती । इन्द्रे॒ त्वष्टा॒ यश॒श्श्रिय॑म् । रू॒पꣳ रू॑पमधुस्सु॒ते । ऋ॒तु॒थेन्द्रो॒ वन॒स्पतिः॑ । श॒श॒मा॒नꣳ प॑रि॒स्रुता॑ । की॒लाल॑म॒श्विभ्या॒ मधु॑ । दु॒हे धे॒नुस्सर॑स्वती । गोभि॒र्न सोम॑मश्विना । मास॑रेण परि॒ष्कृता॑ । सम॑धाता॒ꣳ सर॑स्वत्या । स्वाहेन्द्रे॑ सु॒तं मधु॑ ।। 63 ।। 2.6.13.0 उ॒भा सर॑स्वती॒ बल॑मिन्द्रि॒यन्नरा॒ षट्च ।। 13 ।। 2.6.13.1 अ॒श्विना॑ ह॒विरि॑न्द्रि॒यम् । नमु॑चेर्धि॒या सर॑स्वती । आ शु॒क्रमा॑सु॒राद्व॒सु । म॒घमिन्द्रा॑य जभ्रिरे । यम॒श्विना॒ सर॑स्वती । ह॒विषेन्द्र॒मव॑र्धयन् । स बि॑भेद व॒लं म॒घम् । नमु॑चावासु॒रे सचा॑ । तमिन्द्रं॑ प॒शव॒स्सचा॑ । अ॒श्विनो॒भा सर॑स्वती ।। 64 ।। 2.6.13.2 दधा॑ना अ॒भ्य॑नूषत । ह॒विषा॑ य॒ज्ञमि॑न्द्रि॒यम् । य इन्द्रं॑ इन्द्रि॒यन्द॒धुः । स॒वि॒ता वरु॑णो॒ भगः॑ । स सु॒त्रामा॑ ह॒विष्प॑तिः । यज॑मानाय

सश्चत । स॒वि॒ता वरु॑णो॒ऽदध॑त् । यज॑मानाय दा॒शुषे॑ । आद॑त्त॒ नमु॑चे॒र्वसु॑ । सु॒त्रामा॒ बल॑मिन्द्रि॒यम् ।। 65 ।।
2.6.13.3 वरु॑णः ख्ष॒त्रमि॑न्द्रि॒यम् । भगे॑न सवि॒ता श्रिय॑म् । सु॒त्रामा॒ यश॑सा॒ बल॑म् । दधा॑ना य॒ज्ञमा॑शत । अश्वि॑ना॒ गोभि॑रिन्द्रि॒यम् । अश्वे॑भिर्वी॒र्यं॑ बल॑म् । ह॒विषेन्द्र॒ꣳ सर॑स्वती । यज॑मानमवर्धयन्न् । ता नास॑त्या सु॒पेश॑सा । हिर॑ण्यवर्तनी॒ नरा॑ । सर॑स्वती ह॒विष्म॑ती । इन्द्र॒ कर्म॑सु नोऽवत । ता भि॒षजा॑ सु॒कर्म॑णा । सा सु॒दुघा॒ सर॑स्वती । स वृ॑त्र॒हा श॒तक्र॑तुः । इन्द्रा॑य दधुरिन्द्रि॒यम् ।। 66 ।।
2.6.14.0 द्वारो॑ दधुरिन्द्रि॒यꣳ सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॒ जोष्ट्री॑भ्यान्दधुरिन्द्रि॒यꣳ सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॒ होतृ॑भ्यान्दधुरिन्द्रि॒यꣳ सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यजे॑न्द्रि॒याणि॑ वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॒ सर॑स्वत्या॒ वन॒स्पति॒ष्षट्ट्व ।। 14 ।। (दे॒वं ब॒र्॒हिर्दे॒वीर्द्वारो॑ दे॒वी उ॒षासा॑व॒श्विना॑ दे॒वी जोष्ट्री॑ दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती दे॒वा दे॒वाना॑ं भि॒षजा॑

वषट्कारैर्देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्द्रो नराशꣳसो देव इन्द्रो वनस्पतिर्देवं बर्हिर्वारितीनान्देवो अग्निस्स्विष्टकृद्देवान् । समिधाऽग्निन्देवं बर्हिस्सरस्वत्यश्विना सर्व वियन्तु । द्वारस्तिस्रस्सर्ववियन्तु । अज इन्द्रमोजोऽग्निं परस्सरस्वतीम् । नक्तं पूर्वस्सरस्वति । अन्यत्र सरस्वती । भिषक्पूर्वन्दुह इन्द्रियम् । अन्यत्र दधुरिन्द्रियम् । सौत्रामण्याꣳ सुतासुती । अञ्जन्त्ययय्यँजमानः ।।) 2.6.14.1 देवं बर्हिस्सरस्वती । सुदेवमिन्द्रे अश्विना । तेजो न चख्षुरख्ष्योः । बर्हिषा दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज । देवीर्द्वारो अश्विना । भिषजेन्द्रे सरस्वती । प्राणन्न वीर्यन्नसि । द्वारो दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ।। 67 ।। 2.6.14.2 देवी उषासावश्विना । भिषजेन्द्रे सरस्वती । बलन्न वाचमास्यै । उषाभ्यान्दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज । देवी जोष्ट्री अश्विना । सुत्रामेन्द्रे सरस्वती

। श्रोत्रन्न कर्णयोर्यशः । जोष्ट्रीभ्यान्दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज । 68 ।। 2.6.14.3 देवी ऊर्जाहुती दुघे सुदुघे । पयसेन्द्र२ं सरस्वत्यश्विना भिषजावत । शुक्रन्न ज्योतिस्स्तनयोराहुती धत्त इन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज । देवा देवानां भिषजा । होतारविन्द्रमश्विना । वषट्कारैस्सरस्वती । त्विषिन्न हृदये मतिम् । होतृभ्यान्दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ।। 69 ।। 2.6.14.4 देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः । सरस्वत्यश्विना भारतीडा । शूषन्न मध्ये नाभ्याम् । इन्द्राय दधुरिन्द्रियम् । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज । देव इन्द्रो नराश२सः । त्रिवरूथस्सरस्वत्याऽश्विभ्यामीयते रथः । रेतो न रूपममृतञ्जनित्रम् । इन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ।। 70 ।। 2.6.14.5 देव इन्द्रो वनस्पतिः । हिरण्यपर्णो अश्विभ्याम् । सरस्वत्यास्सुपिप्पलः । इन्द्राय पच्यते मधु । ओजो न जूतिमृषभो न भामम् । वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि ।

व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ । दे॒वं ब॒र्॒हिर्वारि॑तीनाम् । अ॒ध्व॒रे स्ती॒र्णम॒श्विभ्या॑म् । ऊर्ण॑म्रदा॒स्सर॑स्वत्याः ।। 71 ।। 2.6.14.6 स्यो॒नमि॑न्द्र ते॒ सदः॑ । ई॒शायै॑ म॒न्यु॒ꣳ राजा॑नं ब॒र्॒हिषा॑ दधुरिन्द्रि॒यम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ । दे॒वो अ॒ग्निस्स्विष्ट॒कृत् । दे॒वान् य॑ख्षद्यथाय॒थम् । होता॑रा॒विन्द्र॑म॒श्विना॑ । वा॒चा वाच॒ꣳ सर॑स्वतीम् । अ॒ग्निꣳ सोम॑ꣳ स्विष्ट॒कृत् । स्विष्ट॒ इन्द्र॑स्सु॒त्रामा॑ सवि॒ता वरु॑णो भि॒षक् । इ॒ष्टो दे॒वो वन॒स्पतिः॑ । स्विष्टा दे॒वा आ॑ज्य॒पाः । इ॒ष्टो अ॒ग्निर॒ग्निना॑ । होता॑ हो॒त्रे स्विष्ट॒कृत् । यशो॒ न दध॑दिन्द्रि॒यम् । ऊर्ज॒मप॑चितिꣳ स्व॒धाम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ ।। 72 ।। 2.6.15.0 इन्द्रा॑य॒ यज॑मानस्स॒प्त च॑ ।। 15 ।। 2.6.15.1 अ॒ग्निम॒द्य होता॑रमवृणीत । अ॒यꣳ सु॑तासु॒ती यज॑मानः । पच॑न्प॒क्तीः । पच॑न्पुरो॒डाशान्॑ । गृ॒ह्ण॒न्ग्रहान्॑ । ब॒ध्नन्न॒श्विभ्या॒ञ्छागꣳ॒ सर॑स्वत्या॒ इन्द्रा॑य । ब॒ध्नन्थ्सर॑स्वत्यै मे॒षमिन्द्रा॑या॒श्विभ्या॑म् । ब॒ध्नन्निन्द्रा॑यर्ष॒भम॒श्विभ्या॒ꣳ सर॑स्वत्यै । सू॒प॒स्था अ॒द्य

दे॒वो वन॒स्पति॑रभवत् । अ॒श्विभ्या॒ञ्छागे॑न॒ सर॑स्वत्या॒ इन्द्रा॑य ।। 73 ।। 2.6.15.2 सर॑स्वत्यै मे॒षेणेन्द्रा॑या॒श्विभ्या॑म् । इन्द्रा॑यर्ष॒भेणा॒श्विभ्या॒ꣳ सर॑स्वत्यै । अख्ष॒ꣳ स्तान्मे॑द॒स्तꣳ प्रति॑पच॒ताग्र॑भीषुः । अवी॑वृधन्त॒ ग्रहैः॑ । अपा॑ताम॒श्विना॒ सर॑स्व॒तीन्द्र॑स्सु॒त्रामा॑ वृत्र॒हा । सोमा॑न्थ्सु॒राम्णः॑ । उपो॑ उक्थाम॒दाः श्रौ॒द्विमदा॑ अदन्न् । अवी॑वृधन्ताङ्गू॒षैः । त्वाम॒द्यर्ष॑ आर्षेयर्षीणान्नपादवृणीत । अ॒यꣳ सु॑तासु॒ती यज॑मानः । ब॒हुभ्य॒ आ सङ्ग॑तेभ्यः । ए॒ष मे॑ दे॒वेषु॒ वसु॒ वार्या य॑ख्ष्यत॒ इति॑ । ता या दे॒वा दे॑व॒दाना॒न्यदु॑ः । तान्य॑स्मा॒ आ च॒ शास्व॑ । आ च॑ गुरस्व । इ॒षि॒तश्च॑ होत॒रसि॑ भद्र॒वाच्या॑य॒ प्रेषि॑तो॒ मानु॑षः । सू॒क्त॒वा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॑हि ।। 74 ।। 2.6.16.0 अन॑ग्निष्वात्ता॒ जेह॑मानास्स॒प्त च॑ ।। 16 ।। 2.6.16.1 उ॒शन्त॑स्त्वा हवामह॒ आ नो॑ अग्ने सुके॒तुना॑ । त्वꣳ सो॑म म॒हे भग॒न्त्वꣳ सो॑म॒ प्रचि॑कितो मनी॒षा । त्वया॒ हि नः॑ꣳ पि॒तर॑स्सोम॒ पूर्वे॒ त्वꣳ सो॑म पि॒तृभि॑स्सवि॒दा॑नः । बर्हि॑षदꣳ पितर॒ आऽहं पि॒तॄन् ।

उप॑हूताꣳ पि॒तरोऽग्नि॑ष्वात्ताꣳ पितरः । अ॒ग्निष्वा॒त्तानृ॑तु॒मतो॑ हवामहे । नरा॒शꣳसे॑ सोमपी॒थय्यँ आ॒शुः । ते नो॒ अर्व॑न्तस्सु॒हवा॑ भवन्तु । शन्नो॑ भवन्तु द्वि॒पदे॒ शञ्चतु॑ष्पदे । ये अ॑ग्निष्वा॒त्ता येऽन॑ग्निष्वात्ताः ।। 75 ।। 2.6.16.2 अ॒ꣳ॒हो॒मुच॑ꣳ पि॒तर॑स्सो॒म्यास॑ः । परेऽव॑रे॒ऽमृता॑सो॒ भव॑न्तः । अधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते अ॑वन्त्व॒स्मान् । वा॒न्या॑यै दु॒ग्धे जु॒षमा॑णाꣳ कर॒म्भम् । उ॒दीरा॑णा॒ अव॑रे॒ परे॑ च । अ॒ग्नि॒ष्वा॒त्ता ऋ॒तुभि॑स्सव्विँदा॒नाः । इन्द्र॑वन्तो ह॒विरि॒दञ्जु॑षन्ताम् । यद॑ग्ने कव्यवाहन॒ त्वम॑ग्न ईडि॒तो जा॑तवेदः । मात॑ली क॒व्यैः । ये ता॑तृ॒पुर्दे॑व॒त्रा जेह॑मानाः । हो॒त्रा॒वृध॒स्स्तोम॑तष्टासो अ॒र्कैः । आऽग्ने॑ याहि सुवि॒दत्रे॑भिर॒र्वाङ् । स॒त्यैꣳ क॒व्यैꣳ पि॒तृभि॑र्घर्म॒सद्भि॑ः । ह॒व्य॒वाह॑म॒जरं॑ पुरुप्रि॒यम् । अ॒ग्निङ्घृ॒तेन॑ ह॒विषा॑ सप॒र्यन्न् । उपा॑सदङ्कव्य॒वाहं॑ पितृ॒णाम् । स न॑ꣳ प्र॒जाव्वीँ॒रव॑ती॒ꣳ॒ समृ॑ण्वतु ।। 76 ।। 2.6.17.0 द॒धे दध॑दृता॒वृध॑ इन्द्रि॒यं पेश॑स्वतीर्वयो॒धसं॒ वेत्वाज्य॑स्य॒

होतर्यजं सप्त च ।। 17 ।। (इडस्पदेऽग्निङ्गायत्रीञ्त्र्यविम् । शुचिंव्रत ँ शुचिंमुष्णिहंन्दित्यवाहम् । ईडेन्य ँ सोमंमनुष्टुभंत्रिवथ्सम् । सुबर्हिषदंममृतेन्द्रं बृहतीं पञ्चांविम् । व्यचंस्वतीस्सुप्रायणा द्वारौ ब्रह्माणं पङ्क्तिमिह तुर्यवाहम् । सुपेशंसे विश्वमिन्द्रंत्रिष्टुभं पष्ठवाहम् । प्रचेतसा सयुजेन्द्रञ्जगंतीमिहानड्वाहम् । पेशंस्वतीस्तिस्रः पतिंविराजंमिह धेनुन्न । सुरेतंसन्त्वष्टारं पुष्टिमिन्द्रंन्द्विपदंमिहोख्षाणन्न । शतक्रतुं भगमिन्द्रंङ्कुकुभंमिह वशान्न । स्वाहांकृतीः ख्षत्रमतिंच्छन्दसं बृहदंषभङ्गावँयो दधंदिन्द्रियमृषिं वसु नवं दशेहेन्द्रियमष्टं नव दश गान्न वयो दधंदिडस्पदे सर्वं वेतु ।।) 2.6.17.1 होतां यख्षदिडस्पदे । समिधानं महद्यशः । सुषंमिद्धवँरेण्यम् । अग्निमिन्द्रंवँयोधसम् । गायत्रीञ्छन्दं इन्द्रियम् । त्र्यविङ्गावँयो दधंत् । वेत्वाज्यंस्य होतर्यजं । होतां यख्षच्छुचिंव्रतम् । तनूनपांतमुद्भिदम् । यङ्गर्भमदितिर्दधे

।। 77 ।। 2.6.17.2 शुचि॒मिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । उ॒ष्णिह॒ञ्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । दि॒त्य॒वाह॒ङ्गावँयो॒ दध॑त् । वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षदी॒डेन्यँ॑म् । ई॒डि॒तवृँ॑त्र॒हन्त॑मम् । इडा॑भि॒रीड्य॒ꣳ सह॑ः । सोम॒मिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । अ॒नु॒ष्टुभ॒ञ्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । त्रि॒व॒थ्सङ्गावँयो॒ दध॑त् ।। 78 ।। 2.6.17.3 वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षथ्सुबर्हि॒षद॑म् । पूष॒ण्वन्त॒मम॑र्त्यम् । सीद॑न्तं ब॒र्हिषि॑ प्रि॒ये । अ॒मृतेन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । बृ॒ह॒तीञ्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । पश्चा॑वि॒ङ्गावँयो॒ दध॑त् । वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑यख्ष॒द्यच॑स्वतीः । सु॒प्रा॒य॒णा ऋ॑ता॒वृध॑ः ।। 79 ।। 2.6.17.4 द्वारो॑ दे॒वीर्हि॑र॒ण्ययीः॑ । ब्र॒ह्माण॒ इन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । प॒ङ्क्तिञ्छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । तु॒र्य॒वाह॒ङ्गावँयो॒ दध॑त् । वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षथ्सु॒पेश॑से । सु॒शि॒ल्पे बृ॑ह॒ती उ॒भे । नक्तो॒षासा॒ न द॑र्श॒ते । विश्व॒मिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । त्रि॒ष्टुभ॒ञ्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् ।। 80 ।। 2.6.17.5 प॒ष्ठ॒वाह॒ङ्गावँयो॒ दध॑त् । वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒त्प्रचे॑तसा । दे॒वाना॑मुत्त॒मय्यँशः॑ । होता॑रा॒ दैव्या॑

कवी । सयुजेन्द्रंवँयोधसँम् । जगतीञ्छन्द इहेन्द्रियम् । अनड्वाहङ्गावँयो दधत् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षत्पेशस्वतीः ।। 81 ।। 2.6.17.6 तिस्रो देवीर्हिरण्ययीँः । भारतीर्बृहतीर्महीः । पतिमिन्द्रंवँयोधसँम् । विराजञ्छन्द इहेन्द्रियम् । धेनुङ्गान्न वयो दधत् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षथ्सुरेतसम् । त्वष्टारं पुष्टिवर्धनम् । रूपाणि बिभ्रतं पृथक् । पुष्टिमिन्द्रंवँयोधसँम् ।। 82 ।। 2.6.17.7 द्विपदञ्छन्द इहेन्द्रियम् । उख्षाणङ्गान्न वयो दधत् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षच्छतक्रतुम् । हिरण्यपर्णमुक्थिनँम् । रशनां बिभ्रतवँशिम् । भगमिन्द्रंवँयोधसँम् । ककुभञ्छन्द इहेन्द्रियम् । वशावँहतङ्गान्न वयो दधत् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज । होता यख्षथ्स्वाहाकृतीः । अग्निङ्गृहपतिं पृथक् । वरुणं भेषजङ्कविम् । ख्षत्रमिन्द्रंवँयोधसँम् । अतिच्छन्दसञ्छन्द इन्द्रियम् । बृहदृषभङ्गावँयो दधत् । वेत्वाज्यस्य होतर्यज ।। 83 ।। 2.6.18.0

अम॑र्त्यस्तुर्य॒वाङ्गौर्वयो॑ दधु॒र्विशो॑ व॒शा वे॒हद्गौर्न वयो॑ दधुश्च॒त्वारि॑ च ।। 18 ।। 2.6.18.1 समि॑द्धो अ॒ग्निस्स॒मिधा॑ । सुष॑मिद्धो॒ वरे॑ण्यः । गा॒य॒त्री छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । त्र्यवि॒र्गौर्वयो॑ दधुः । तनू॒नपा॒च्छुचि॑व्रतः । त॒नू॒पाच्च॒ सर॑स्वती । उ॒ष्णिक्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । दि॒त्य॒वाङ्गौर्वयो॑ दधुः । इडा॑भिर॒ग्निरीड्यः॑ । सोमो॑ दे॒वो अम॑र्त्यः ।। 84 ।। 2.6.18.2 अ॒नु॒ष्टुप्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । त्रि॒व॒त्सो गौर्वयो॑ दधुः । सु॒ब॒र्हिर॒ग्निꣳ पू॑ष॒ण्वान् । स्ती॒र्णब॑र्हि॒रम॑र्त्यः । बृ॒ह॒ती छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । पञ्चा॑वि॒र्गौर्वयो॑ दधुः । दुरो॑ दे॒वीर्दिशो॑ म॒हीः । ब्र॒ह्मा दे॒वो बृह॒स्पतिः॑ । प॒ङ्क्तिश्छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । तु॒र्य॒वाङ्गौर्वयो॑ दधुः ।। 85 ।। 2.6.18.3 उ॒षे य॒ह्वी सु॒पेश॑सा । विश्वे॑ दे॒वा अम॑र्त्याः । त्रि॒ष्टुप्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । प॒ष्ठ॒वाद्गौर्वयो॑ दधुः । दैव्या॑ होतारा भिषजा । इन्द्रे॑ण स॒युजा॑ यु॒जा । जग॑ती॒ छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । अ॒न॒ड्वान्गौर्वयो॑ दधुः । ति॒स्र इडा॒ सर॑स्वती । भार॑ती म॒रुतो॒ विशः॑ ।। 86 ।। 2.6.18.4 वि॒राट्छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । धे॒नुर्गौर्न वयो॑ दधुः

। त्वष्टा॑ तु॒रीपो॒ अद्भु॑तः । इ॒न्द्रा॒ग्नी पु॑ष्टि॒वर्ध॑ना । द्वि॒पाच्छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । उ॒ख्षा गौर्न वयो॑ दधुः । श॒मि॒ता नो॒ वन॒स्पतिः॑ । स॒वि॒ता प्र॑सु॒वन्भग॑म् । क॒कुच्छन्द॑ इ॒हेन्द्रि॒यम् । व॒शा वे॒हद्गौर्न वयो॑ दधुः । स्वाहा॑ य॒ज्ञव्वँरु॑णः । सु॒ख्ष॒त्रो भे॑ष॒जङ्क॑रत् । अति॑च्छन्दा॒श्छन्द॑ इन्द्रि॒यम् । बृ॒हदृ॑ष॒भो गौर्वयो॑ दधुः ।। 87 ।। 2.6.19.0 स्तोमे॑ सप्तद॒शे स्तु॒तꣳ सहो॑ ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुश्च॒त्वारि॑ च ।। 19 ।। (व॒स॒न्तेन॑ ग्री॒ष्मेण॑ व॒र्षाभि॑श्शार॒देन॑ हेम॒न्तेन॑ शैशि॒रेण॒ षट् ।।) 2.6.19.1 व॒स॒न्तेन॒र्तुना॑ दे॒वाः । वस॑वस्त्रि॒वृता॑ स्तु॒तम् । र॒थ॒न्त॒रेण॒ तेज॑सा । ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः । ग्री॒ष्मेण॑ दे॒वा ऋ॒तुना॑ । रु॒द्राꣳ प॑ञ्चद॒शे स्तु॒तम् । बृ॒ह॒ता यश॑सा॒ बल॑म् । ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः । व॒र्॒षाभि॑र्ऋ॒तुना॑ऽऽदि॒त्याः । स्तोमे॑ सप्तद॒शे स्तु॒तम् ।। 88 ।। 2.6.19.2 वै॒रू॒पेण॑ वि॒शौज॑सा । ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः । शा॒र॒देन॒र्तुना॑ दे॒वाः । ए॒क॒वि॒ꣳ॒श ऋ॒भव॑स्स्तु॒तम् । वै॒रा॒जेन॑ श्रि॒या श्रिय॑म् ।

ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः । हे॒म॒न्तेन॒र्तुना॑ दे॒वाः । म॒रुत॑स्त्रिण॒वे स्तु॒तम् । बले॑न॒ शक्क॑री॒स्सहः॑ । ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः । शै॒शि॒रेण॒र्तुना॑ दे॒वाः । त्र॒य॒स्त्रि॒ꣳशे॑ऽमृत॒ꣳ स्तु॒तम् । स॒त्येन॑ रे॒वतीः॑ ख्ष॒त्रम् । ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः ।। 89 ।। 2.6.20.0 वि॒य॒न्तु॒ यज॑ वीता॒य्यँज॑ वीता॒य्यँज॑ वेतु॒ यज॑ वेतु॒ यज॒ पश्च॑ च ।। 20 ।। (दे॒वं ब॒र्॒हिर्गा॑यत्रि॒या तेजः॑ । दे॒वीर्द्वार॑ उ॒ष्णिहा॑ प्रा॒णम् । दे॒वी दे॒वमु॒षे अ॑नु॒ष्टुभा॒ वाच॑म् । दे॒वी जोष्ट्री॑ बृह॒त्या श्रोत्र॑म् । दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती प॒ङ्क्त्या शु॒क्रम् । दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा त्रि॒ष्टुभा॒ त्विषि॑म् । दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीः॒ पति॒ञ्जग॑त्या॒ बल॑म् । दे॒वो नरा॒शꣳसो॑ वि॒राजा॒ रेतः॑ । दे॒वो वन॒स्पति॑र्द्वि॒पदा॒ भग॑म् । दे॒वं ब॒र्॒हिर्वारि॑तीनाङ्क्ष॒कुभा॒ यशः॑ । दे॒वो अ॒ग्निस्स्विष्ट॒कृदति॑च्छन्दसा क्ष॒त्रम् । वे॒तु॒ वि॒य॒न्तु॒ च॒तुर्वी॑ता॒मेको॑ वियन्तु च॒तुर्वे॑त्ववर्धयदवर्धयꣳ श्च॒तुर॑वर्धता॒मेको॑ऽव श्च॒तुर॑वर्धयत् ।।) 2.6.20.1 दे॒वं ब॒र्॒हिरिन्द्र॑ꣳयो॒धस॑म् । दे॒वन्दे॒वम॑वर्धयत् । गा॒य॒त्रि॒या छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । तेज॒

इन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ । दे॒वीर्द्वारो॑ दे॒वमिन्द्र॑ꣳयो॒धस॑म् । दे॒वीर्दे॒वम॑वर्धयन्न् । उ॒ष्णिहा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । प्रा॒णमिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ ।। 90 ।। 2.6.20.2 दे॒वी दे॒वꣳयो॒धस॑म् । उ॒षे इन्द्र॑मवर्धताम् । अ॒नु॒ष्टुभा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । वाच॒मिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ । दे॒वी जोष्ट्री॑ दे॒वमिन्द्र॑ꣳयो॒धस॑म् । दे॒वी दे॒वम॑वर्धताम् । बृ॒ह॒त्या छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । श्रोत्र॒मिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ ।। 91 ।। 2.6.20.3 दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती दे॒वमिन्द्र॑ꣳयो॒धस॑म् । दे॒वी दे॒वम॑वर्धताम् । प॒ङ्क्त्या छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । शु॒क्रमिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ । दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा दे॒वमिन्द्र॑ꣳयो॒धस॑म् । दे॒वा दे॒वम॑वर्धताम् । त्रि॒ष्टुभा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । त्विषि॒मिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीता॒य्यँज॑ ।। 92 ।। 2.6.20.4 दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीर्वयो॒धस॑म् । पति॒मिन्द्र॑मवर्धयन्न् । जग॑त्या॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । बल॒मिन्द्रे॒

वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु॒ यज॑ । दे॒वो नरा॒शꣳसो॑ दे॒वमिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । दे॒वो दे॒वम॑वर्धयत् । वि॒राजा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । रेत॒ इन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ ।। 93 ।। 2.6.20.5 दे॒वो वन॒स्पति॑र्दे॒वमिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । दे॒वो दे॒वम॑वर्धयत् । द्विपदा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । भग॒मिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ । दे॒वं ब॒र्॒हिर्वार॑तीनान्दे॒वमिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । दे॒वन्दे॒वम॑वर्धयत् । क॒कुभा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । यश॒ इन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ । दे॒वो अ॒ग्निस्स्विष्ट॒कृद्दे॒वमिन्द्र॑ꣳवँयो॒धसँ॑म् । दे॒वो दे॒वम॑वर्धयत् । अति॑च्छन्दसा॒ छन्द॑सेन्द्रि॒यम् । ख्ष॒त्रमिन्द्रे॒ वयो॒ दध॑त् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु॒ यज॑ ।। 94 ।। 2.7.0.0 त्रि॒वृद्यदा॑ग्ने॒यौऽग्निमु॑खा॒ ह्यृद्धि॒र्यदा॑ग्ने॒य आ॑ग्ने॒यो न वै सोमे॑न॒ यो वै सोमे॑नै॒ष गो॑स॒वस्सि॒ꣳहे॑ऽभि प्रेहि॑ मित्र॒वर्ध॑नः प्र॒जाप॑ति॒स्ता ओ॑द॒नं प्र॒जाप॑तिरकामयत ब॒होर्भूया॑न॒गस्त्यो॒स्या जरा॑स॒स्तिष्ठा॒ हरी॑

प्र॒जाप॑तिꣳप॒शून्व्या॒घ्रोऽ॑यम॒भिप्रेहि॑ वृत्र॒हन्त॑मो॒ ये के॒शिन॒ इन्द्र॒ द्वौ॑ अ॒ष्टाद॑श ।। 18 । त्रि॒वृद्यो वै सोमे॒नायु॑रसि ब॒हुर्भ॑वति॒ तिष्ठा॒ हरी॒रथ॒ आयं भा॑तु॒ तेभ्यो॑ नि॒धान॒ꣳ षट्थ्ष्टिः ।। 66 ।। त्रि॒वृत्पा॒प्मनो॑ नुदते ।। हरिः॑ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । सप्तमप्पाठकस्समाप्तः । 2.7.0.0 ।। तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तम प्रपाठक प्रारम्भः ।। हरिःओम् ।। 2.7.1.0 होता॑ भवति यजेत॒ वा अश्वो॑ दधाति ।। 1 ।। 2.7.1.1 त्रि॒वृथ्स्तोमो॑ भवति । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सद्वै॑ त्रि॒वृत् । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वाव॑ रुन्धे । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मस्सोमो॑ भवति । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सद्वौ॑ अ॑ग्निष्टो॒मः । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वाव॑ रुन्धे । र॒थ॒न्त॒रꣳ साम॑ भवति । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सद्वै॑ र॑थन्त॒रम् । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वाव॑ रुन्धे । प॒रि॒स्रजी होता॑ भवति ।। 1 ।। 2.7.1.2 अ॒रु॒णो मि॑र्मि॒रस्त्रिशु॑क्रः । ए॒तद्वै ब्र॑ह्मवर्च॒सस्य॑ रू॒पम् । रू॒पेणै॒व ब्र॑ह्मवर्च॒समव॑ रुन्धे । बृह॒स्पति॑रकामयत दे॒वानां॑ पुरो॒धाङ्गच्छेय॒मिति॑ । स ए॒तं बृ॑हस्पतिस॒वम॑पश्यत् । तमाऽह॑रत् । तेना॑यजत । ततो॒

वै स दे॒वानां॑ पुरो॒धाम॑गच्छत् । यꣳ पु॑रो॒धाका॑म॒स्स्यात् । स बृ॑हस्पतिस॒वेन॑ यजेत ।। 2 ।। 2.7.1.3 पु॒रो॒धामे॒व ग॑च्छति । तस्य॑ प्रातस्सव॒ने स॒न्नेषु॑ नाराश॒ꣳसेषु॑ । एका॑दश॒ दख्षि॑णा नीयन्ते । एका॑दश॒ माध्य॑न्दिने॒ सव॑ने स॒न्नेषु॑ नाराश॒ꣳसेषु॑ । एका॑दश तृतीयसव॒ने स॒न्नेषु॑ नाराश॒ꣳसेषु॑ । त्रय॑स्त्रिꣳश॒थ्संप॑द्यन्ते । त्रय॑स्त्रिꣳश॒द्वै दे॒वताः॑ । दे॒वता॑ ए॒वाव॑रुन्धे । अश्व॑श्चतुस्त्रि॒ꣳशः । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्वः॑ ।। 3 ।। 2.7.1.4 प्र॒जाप॑तिश्चतुस्त्रि॒ꣳशो दे॒वता॑नाम् । याव॑तीरे॒व दे॒वताः॑ । ता ए॒वाव॑रुन्धे । कृ॒ष्णा॒जि॒नेऽ॑भिषि॑ञ्चति । ब्रह्म॑णो॒ वा ए॒तद्रू॒पम् । यत्कृ॑ष्णाजि॒नम् । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सेनै॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति । आज्ये॑ना॒भिषि॑ञ्चति । तेजो॒ वा आज्य॑म् । तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति ।। 4 ।। 2.7.2.0 वा॒रु॒णो विड्वै म॒रुतो॒ऽष्टौ च॑ ।। 2 ।। 2.7.2.1 यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति । अ॒ग्निमु॑खा॒ ह्यृद्धिः॑ । अथ॒ यत्पौ॒ष्णः । पुष्टि॒र्वै पू॒षा । पुष्टि॒र्वैश्य॑स्य । पुष्टि॑मे॒वाव॑ रुन्धे । प्र॒स॒वाय॑ सावि॒त्रः

। अथ॒ यत्त्वा॒ष्ट्रः । त्वष्टा॒ हि रू॒पाणि॑ विक॒रोति॑ । नि॒र्व॒रु॒ण॒त्वाय॑ वारु॒णः ।। 5 ।। 2.7.2.2 अथो॒ य ए॒व कश्च॒ सन्थ्सू॒यते॑ । स हि वा॑रु॒णः । अथ॒ यद्वै॑श्वदे॒वः । वै॒श्व॒दे॒वो हि वैश्यः॑ । अथ॒ यन्मा॑रु॒तः । मा॒रु॒तो हि वैश्यः॑ । स॒प्तैतानि॑ ह॒वीꣳषि॑ भवन्ति । स॒प्तग॑णा॒ वै म॒रुतः॑ । पृश्नि॑ꣳ पष्ठौ॒ही मा॑रु॒त्या ल॑भ्यते । विड्वै म॒रुतः॑ । विश॑ ए॒वैतन्म॑ध्य॒तो॑ऽभिषि॑च्यते । तस्मा॒द्वा ए॒ष वि॒शꣳ प्रि॒यः । वि॒शो हि म॑ध्य॒तो॑ऽभिषि॒च्यते॑ । ऋ॒ष॒भ॒च॒र्मेऽध्य॒भिषि॑ञ्चति । स हि प्र॑जनयि॒ता । द॒ध्नाऽभिषि॑ञ्चति । ऊग्वा अ॒न्नाद्य॒न्दधि॑ । ऊ॒र्जैवैन॑म॒न्नाद्ये॑न॒ सम॑र्धयति ।। 6 ।। 2.7.3.0 स॒ङ्गच्छ॑ते भाग॒धेये॒नान्व॑मन्येताꣳ रू॒पश्च॒त्वारि॑ च ।। 3 ।। 2.7.3.1 यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति । आ॒ग्ने॒यो वै ब्रा॑ह्म॒णः । अथ॒ यथ्सौ॒म्यः । सौ॒म्यो हि ब्रा॑ह्म॒णः । प्र॒स॒वाये॒व सा॑वि॒त्रः । अथ॒ यद्बा॑र्हस्प॒त्यः । ए॒तद्वै ब्रा॑ह्म॒णस्य॑ वाक्प॒तीय॑म् । अथ॒ यद॑ग्नीषो॒मीयः॑ । आ॒ग्ने॒यो वै ब्रा॑ह्म॒णः । तौ य॒दा स॒ङ्गच्छ॑ते ।।7।। 2.7.3.2 अथ॑ वी॒र्या॑वत्तरो भवति । अथ॒

यथ्सा॑रस्व॒तः । ए॒तद्धि प्र॒त्यख्षं॑ ब्राह्म॒णस्य॑ वाक्प॒तीय॑म् । नि॒र्व॒रु॒ण॒त्वाये॒व वा॑रु॒णः । अथो॒ य ए॒व कश्च॒ सन्थ्सू॒यते॑ । स हि वा॑रु॒णः । अथ॒ यद्द्या॑वापृथि॒व्यः॑ । इन्द्रो॑ वृ॒त्राय॒ वज्र॒मुद॑यच्छत् । तन्द्यावा॑पृथि॒वी नान्व॑मन्येताम् । तमे॒तेने॒व भा॑ग॒धेये॒नान्व॑मन्येताम् ।। 8 ।। 2.7.3.3 वज्र॑स्य॒ वा ए॒षोऽनुमा॒नाय॑ । अनु॑मतवज्रस्सूयाता॒ इति॑ । अ॒ष्टावे॒तानि॑ ह॒वीꣳषि॑ भवन्ति । अ॒ष्टाख्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्री ब्र॑ह्मवर्च॒सम् । गा॒य॒त्रि॒येव ब॑ह्मवर्च॒समव॑ रुन्धे । हिर॑ण्येन घृ॒तमुत्पु॑नाति । तेज॑स ए॒व रु॒चे । कृ॒ष्णा॒जि॒ने॑ऽभिषि॑ञ्चति । ब्रह्म॑णो॒ वा ए॒तद्रू॑ख्सा॒मयो॑ रू॒पम् । यत्कृ॑ष्णाजि॒नम् । ब्रह्म॑न्ने॒वैन॑मृख्सा॒मयो॒रध्य॒भिषि॑ञ्चति । घृ॒तेना॒भिषि॑ञ्चति । तथा॑ वी॒र्या॑वत्तरो भवति ।। 9 ।। 2.7.4.0 रेत॒स्सोम॑स्स॒प्त च॑ ।। 4 ।। 2.7.4.1 न वै सोमे॑न॒ सोम॑स्य स॒वोऽ॑स्ति । ह॒तो ह्ये॑षः । अ॒भिषु॑तो॒ ह्ये॑षः । न हि ह॒तस्सू॒यते॑ । सौ॒मीꣳ सू॒तव॑शा॒मा ल॑भते । सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति । सौ॒म्यर्चाऽभिषि॑ञ्चति । रे॒तो॒धा ह्ये॑षा ।

रेतस्सोमः । रेत एवास्मिन्दधाति । यत्किञ्च राजसूयमृते सोमम् । तथ्सर्वं भवति । अषाढय्युथ्सु पृतनासु पप्रिम् । सुवर्षामफस्वाबृजनस्य गोपाम् । भरेषुजाꣳ सुक्षितिꣳ सुश्रवसम् । जयन्तन्त्वामनु मदेम सोम ।। 10 ।। 2.7.5.0 सूयते सधस्तुतिस्त्रीणि च ।। 5 ।। 2.7.5.1 यो वै सोमेन सूयते । स देवसवः । यꣳ पशुना सूयते । स देवसवः । य इष्टया सूयते । स मनुष्यसवः । एतद्वै पृथये देवाꣳ प्रायच्छन् । ततो वै सोऽप्यारण्याना पशूनामसूयत । यावतीꣳ कियतीश्च प्रजा वाचद्वदन्ति । तासाꣳ सर्वासाꣳ सूयते ।। 11 ।। 2.7.5.2 य एतेन यजते । य उ चैनमेवद्वेद । नाराशꣳस्यर्चाऽभिषिञ्चति । मनुष्या वै नराशꣳसः । निह्नुत्य वावैतत् । अथाभिषिञ्चति । यत्किञ्च राजसूयमनुत्तरवेदीकम् । तथ्सर्वं भवति । ये मे पञ्चाशतन्ददुः । अश्वाना सधस्तुतिः । द्युमदग्ने महि श्रवः । बृहत्कृधि मघोनाम् । नृवदमृत नृणाम् ।। 12 ।।

2.7.6.0 इ॒व॒ भ॒व॒ति॒ र॒थ॒न्त॒रमा॒हैक॑श्च ।। 6 ।। 2.7.6.1 ए॒ष गो॑स॒वः । ष॒ट्त्रि॒ꣳ॒श उ॒क्थ्यो॑ बृ॒हथ्सा॑मा । पव॑माने कण्वरथन्त॒रं भ॑वति । यो वै वा॑ज॒पेयः॑ । स स॑म्राट्थ्स॒वः । यो रा॑ज॒सूयः॑ । स व॑रुणस॒वः । प्र॒जाप॑ति॒स्स्वारा॑ज्यं परमे॒ष्ठी । स्वारा॑ज्य॒ङ्गौरे॒व । गौरि॑व भवति ।। 13 ।। 2.7.6.2 य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वꣳ वेद॑ । उ॒भे बृ॑हद्रथन्त॒रे भ॑वतः । तद्धि स्वारा॑ज्यम् । अ॒यु॒त॒न्दख्षि॑णाः । तद्धि स्वारा॑ज्यम् । प्र॒ति॒धुषा॒ऽभिषि॑ञ्चति । तद्धि स्वारा॑ज्यम् । अनु॑द्धते॒ वेद्यै॑ दख्षिण॒त आ॑हव॒नीय॑स्य बृह॒तस्स्तो॒त्रं प्रत्य॒भिषि॑ञ्चति । इ॒यद्वाँव र॑थन्त॒रम् ।। 14 ।। 2.7.6.3 अ॒सौ बृ॒हत् । अ॒नयो॑रे॒वैन॒मन॑न्तऱ्हितम॒भिषि॑ञ्चति । प॒शु॒स्तो॒मो वा ए॒षः । तेन॑ गोस॒वः । ष॒ट्त्रि॒ꣳ॒शस्सर्व॑ः । रे॒वज्ञा॒तस्सह॑सा वृ॒द्धः । ख्ष॒त्राणा॑ङ्खत्र॒भृत्त॑मो वयो॒धाः । म॒हान्म॑हि॒त्वे त॑स्तभा॒नः । ख्ष॒त्रे रा॒ष्ट्रे च॑ जागृहि । प्र॒जाप॑तेस्त्वा परमे॒ष्ठिन॒स्स्वारा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चा॒मीत्या॑ह । स्वारा॑ज्यमे॒वैन॑ङ्गमयति ।। 15 ।। 2.7.7.0

गोष्वोजस्वन्तꣳ श्रीणाम्योजोऽसि तत्ते प्रयच्छामि पयसा संपिपृग्धि माऽसद्विभूर्यज्ञियो रसो द्वे च ।। 7 ।। 2.7.7.1 सिꣳहे व्याघ्र उत या पृदाकौ । त्विषिरग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये या । इन्द्रय्याँ देवी सुभगा जजान । सा न आगन्वर्चसा सविँदाना । या राजन्ये दुन्दुभावायतायाम् । अश्वस्य क्रन्द्ये पुरुषस्य मायौ । इन्द्रय्याँ देवी सुभगा जजान । सा न आगन्वर्चसा सविँदाना । या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये । त्विषिरश्वेषु पुरुषेषु गोषु ।। 16 ।। 2.7.7.2 इन्द्रय्याँ देवी सुभगा जजान । सा न आगन्वर्चसा सविँदाना । रथे अख्षेषु वृषभस्य वाजे । वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे । इन्द्रय्याँ देवी सुभगा जजान । सा न आगन्वर्चसा सविँदाना । राडसि विराडसि । सम्राडसि स्वराडसि । इन्द्राय त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तꣳ श्रीणामि । इन्द्राय त्वौजस्वत ओजस्वन्तꣳ श्रीणामि ।। 17 ।। 2.7.7.3 इन्द्राय त्वा पयस्वते पयस्वन्तꣳ श्रीणामि ।

इन्द्रा॑य॒ त्वाऽऽयु॑ष्मत॒ आयु॑ष्मन्तꣳ श्रीणामि । तेजो॑ऽसि । तत्ते॒ प्र य॑च्छामि । तेज॑स्वदस्तु मे॒ मुख॑म् । तेज॑स्व॒च्छिरो॑ अस्तु मे । तेज॑स्वान् वि॒श्वत॑ꣳ प्र॒त्यङ्ङः । तेज॑सा॒ संपि॑पृग्धि मा । ओजो॑ऽसि । तत्ते॒ प्र य॑च्छामि ।। 18 ।। 2.7.7.4 ओज॑स्वदस्तु मे॒ मुख॑म् । ओज॑स्व॒च्छिरो॑ अस्तु मे । ओज॑स्वान् वि॒श्वत॑ꣳ प्र॒त्यङ्ङः । ओज॑सा॒ सं पि॑पृग्धि मा । पयो॑ऽसि । तत्ते॒ प्र य॑च्छामि । पय॑स्वदस्तु मे॒ मुख॑म् । पय॑स्व॒च्छिरो॑ अस्तु मे । पय॑स्वान् वि॒श्वत॑ꣳ प्र॒त्यङ्ङः । पय॑सा॒ सं पि॑पृग्धि मा ।। 19 ।। 2.7.7.5 आयु॑रसि । तत्ते॒ प्र य॑च्छामि । आयु॑ष्मदस्तु मे॒ मुखम्॑ । आयु॑ष्म॒च्छिरो॑ अस्तु मे । आयु॑ष्मान् वि॒श्वत॑ꣳ प्र॒त्यङ्ङः । आयु॑षा॒ सं पि॑पृग्धि मा । इ॒मम॑ग्न॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृधि । प्रि॒यꣳ रेतो॑ वरुण सोम राजन् । मा॒तेवा॑स्मा अदिते॒ शर्म॑ यच्छ । विश्वे॑ देवा॒ जर॑दष्टि॒र्यथाऽस॑त् ।। 20 ।। 2.7.7.6 आयु॑रसि वि॒श्वायु॑रसि । स॒र्वायु॑रसि॒ सर्व॒मायु॑रसि । यतो॒ वातो॒ मनो॑जवाः । यतः॒ ख्षर॑न्ति॒ सिन्ध॑वः । तासा॑न्त्वा॒

सर्वा॑साꣳ रु॒चा । अ॒भिषि॑ञ्चामि॒ वर्च॑सा । स॒मु॒द्र इ॑वासि ग॒ह्मना॑ । सोम॑ इवा॒स्यदा॑भ्यः । अ॒ग्निरि॑व वि॒श्वत॑ꣳ प्र॒त्यङ्ङ् । सूर्य॑ इव॒ ज्योति॑षा वि॒भूः ।। 21 ।। 2.7.7.7 अ॒पाय्यौ॑ द्रव॑णे॒ रसः॑ । तम॒हम॒स्मा आ॑मुष्याय॒णाय॑ । तेज॑से ब्रह्मवर्च॒साय॑ गृह्णामि । अ॒पाय्यँ॑ ऊ॒र्मौ रसः॑ । तम॒हम॒स्मा आ॑मुष्याय॒णाय॑ । ओज॑से वी॒र्या॑य गृह्णामि । अ॒पाय्यौ॑ म॑ध्य॒तो रसः॑ । तम॒हम॒स्मा आ॑मुष्याय॒णाय॑ । पुष्ट्यै॑ प्र॒जन॑नाय गृह्णामि । अ॒पाय्यौ॑ य॒ज्ञियो॒ रसः॑ । तम॒हम॒स्मा आ॑मुष्याय॒णाय॑ । आयु॑षे दीर्घायु॒त्वाय॑ गृह्णामि ।। 22 ।। 2.7.8.0 बृह॒स्पति॒स्सोमो॑ अ॒ग्निरेक॑श्च ।। 8 ।। 2.7.8.1 अ॒भिप्रेहि॑ वी॒रय॑स्व । उ॒ग्रश्चेत्ता॑ सपत्न॒हा । आति॑ष्ठ मित्र॒वर्ध॑नः । तुभ्य॑न्दे॒वा अधि॑ब्रवन् । अ॒ङ्कौ न्य॒ङ्कावभि॒त आति॑ष्ठ वृत्रह॒न्त्रथ॑म् । आ॒तिष्ठ॑न्तं॒ परि॒ विश्वे॑ अभूषन् । श्रिय॒ᳬसा॑नश्चरति॒ स्वरो॑चाः । म॒हत्तद॒स्यासु॑रस्य॒ नाम॑ । आ वि॒श्वरू॑पो अ॒मृता॑नि तस्थौ । अनु॒ त्वेन्द्रो॑

मद॒त्वनु॒ बृह॒स्पतिः॑ ।। 23 ।। 2.7.8.2 अनु॒ सोमो॒ अन्व॒ग्निरा॑वीत् । अनु॑ त्वा॒ विश्वे॑ दे॒वा अ॑वन्तु । अनु॑ स॒प्त राजा॑नो॒ य उ॒ताभिषि॑क्ताः । अनु॑ त्वा मि॒त्रावरु॑णावि॒हाव॑तम् । अनु॒ द्यावा॑पृथि॒वी वि॒श्वश॑म्भू । सूर्यो॒ अहो॑भि॒रनु॑ त्वाऽवतु । च॒न्द्रमा॒ नक्ष॑त्रै॒रनु॑ त्वाऽवतु । द्यौश्च॑ त्वा पृथि॒वी च॒ प्रचे॑तसा । शु॒क्रो बृ॒हद्दक्षि॑णा त्वा पिपर्तु । अनु॑ स्व॒धा चि॑किता॒ꣳ सोमो॑ अ॒ग्निः । आऽयं पृ॑णक्तु॒ रज॑सी उ॒पस्थ॑म् ।। 24 ।। 2.7.9.0 भ॒व॒न्त्यष्ट्रा॑मव॒रुध्य॑ वदन्ति द॒र्भा यद्द॑र्भपुञ्जी॒लैꣳ प॒वय॒त्येक॑श्च ।। 9 ।। 2.7.9.1 प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जा अ॑सृजत । ता अ॑स्माथ्सृ॒ष्टाꣳ परा॑चीरायन्न् । स ए॒तं प्र॒जाप॑तिरोद॒नम॑पश्यत् । सोऽन्नं॑ भू॒तो॑ऽतिष्ठत् । ता अ॒न्यत्रा॒न्नाद्य॒मवि॑त्वा । प्र॒जाप॑तिं प्र॒जा उ॒पाव॑र्तन्त । अन्न॑मे॒वैनं॑ भू॒तं पश्य॑न्तीꣳ प्र॒जा उ॒पाव॑र्तन्ते । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वꣳ वेद॑ । सर्वा॒ण्यन्ना॑नि भवन्ति ।। 25 ।। 2.7.9.2 सर्वे॒ पुरु॑षाः । सर्वा॑ण्ये॒वान्ना॒न्यव॑ रुन्धे । सर्वा॒न्पुरु॑षान् । राड॑सि

वि॒राड॒सीत्या॑ह । स्वारा॑ज्यमे॒वैन॑ङ्गमयति । यद्धिर॑ण्य॒न्ददा॑ति । तेज॒स्तेनाव॑रुन्धे । यत्ति॑सृध॒न्वम् । वी॒र्य॑न्तेन॑ । यदष्ट्रा॑म् ।। 26 ।। 2.7.9.3 पुष्टि॒न्तेन॑ । यत्क॑म॒ण्डलु॑म् । आयु॒ष्टेन॑ । यद्धिर॑ण्यमा ब॒ध्नाति॑ । ज्योति॒र्वै हिर॑ण्यम् । ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधाति । अथो॒ तेजो॒ वै हिर॑ण्यम् । तेज॑ ए॒वात्मन्ध॑त्ते । यदो॑द॒नं प्रा॒श्नाति॑ । ए॒तदे॒व सर्व॑मव॒रुध्य॑ ।। 27 ।। 2.7.9.4 तद॑स्मिन्नेक॒धाऽधा॑त् । रो॒हि॒ण्याङ्का॒र्यः । यद्ब्रा॑ह्म॒ण ए॒व रो॑हि॒णी । तस्मा॑दे॒व । अथो॒ वर्ष्मै॒वैन॑ꣳ समा॒नाना॑ङ्करोति । उ॒द्य॒ता सूर्ये॑ण का॒र्यः । उ॒द्यन्त॒ष्वाँ ए॒तꣳ सर्वा॑ꣳ प्र॒जाꣳ प्रति॑नन्दन्ति । दि॒दृ॒क्षेण्यो॑ दर्श॒नीयो॑ भवति । य ए॒वꣳ वेद॑ । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति ।। 28 ।। 2.7.9.5 अ॒वेत्यो॑ऽवभृ॒था ३ ना ३ इति॑ । यद्दर्भपुञ्जी॒लैꣳ प॒वय॑ति । तथ्स्व॑दे॒वावै॑ति । तन्नावै॑ति । त्रि॒भिꣳ प॑वयति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भिरे॒वैन॑ल्लो॒कैꣳ प॑वयति । अथो॑ अ॒पाष्वाँ ए॒तत्तेजो॒ वर्चः

। यद्दर्भाः । यद्दर्भपुञ्जीलैꣳ पवयंति । अपामेवैनन्तेजंसा वर्चंसाऽभिषिंञ्चति ।। 29 ।। 2.7.10.0 भूयिंष्ठा यन्ति द्वे चं ।। 10 ।। 2.7.10.1 प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयाँन्थ्स्यामितिं । स एतं पंञ्चशारदीयंमपश्यत् । तमाऽहंरत् । तेनांयजत । ततो वै स बहोर्भूयांनभवत् । यꣳ कामयेंत बहोर्भूयाँन्थ्स्यामितिं । स पंञ्चशारदीयेंन यजेत । बहोरेव भूयाँन्भवति । मरुथ्स्तोमो वा एषः । मरुतो हि देवानां भूयिंष्ठाः ।। 30 ।। 2.7.10.2 बहुर्भवति । य एतेन यजंते । य उंचैनमेवंवँदं । पञ्चशारदीयो भवति । पञ्च वा ऋतवंस्सवँथ्सरः । ऋतुष्वेव संवँथ्सरे प्रतिंतिष्ठति । अथो पञ्चाँख्षरा पङ्क्तिः । पाङ्क्तो यज्ञः । यज्ञमेवावं रुन्धे । सप्तदशꣳ स्तोमा नातिं यन्ति । सप्तदशꣳ प्रजापंतिः । प्रजापंतेरात्यैँ ।। 31 ।। 2.7.11.0 तृतीयें गच्छति य एतेन यजंतेऽत्ति य एतेन यजंते य उं चैनमेवंवँद त्रीणिं च ।। 11 ।। (अगस्त्यस्स्वाराँज्यं मारुतꣳ पंञ्चशारदीयो वा एष यज्ञस्संप्तदशं प्रजापंतेरेव नैतिं ।।)

2.7.11.1 अ॒गस्त्यो॑ म॒रुद्भ्य॑ उ॒रुष्ण॑ꣳ प्रौख्ष॑त् । तानिन्द्र॒ आद॑त्त । त ए॑न॒द्वँज्र॑मु॒द्यत्या॒भ्या॑यन्त । ता॒न॒गस्त्य॑श्चै॒वेन्द्र॑श्च कयाशु॒भीये॑नाशमयताम् । ताञ्छा॒न्तानुपा॑ह्वयत । यत्क॑याशु॒भीयं॒ भव॑ति॒ शान्त्यै॑ । तस्मा॑दे॒त ऐ॑न्द्रामारु॒ता उ॒रुष्णा॑स्सव॒नीया॑ भवन्ति । त्रय॑ꣳ प्रथ॒मेऽह॒न्ना ल॑भ्यन्ते । ए॒वन्द्वि॒तीये॑ । ए॒वन्तृ॒तीये॑ ।। 32 ।। 2.7.11.2 ए॒वञ्च॑तु॒र्थे । पञ्चो॑त्त॒मेऽह॒न्ना ल॑भ्यन्ते । वऽ॑ष्ठमिव॒ ह्ये॑तदह॑ः । वऽ॑ष्ठस्समा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑चैनमे॒वद्वँद॑ । स्वारा॑ज्य॒द्वाँ ए॒ष य॒ज्ञः । ए॒तेन॒ वा एक॒या वा॑ कान्द॒मस्स्वारा॑ज्यमगच्छत् । स्वरा॑ज्यङ्गच्छति । य ए॒तेन॒ यज॑ते ।। 33 ।। 2.7.11.3 य उ॑ चैनमे॒वद्वँद॑ । मा॒रु॒तो वा ए॒ष स्तोम॑ः । ए॒तेन॒ वै म॒रुतो॑ दे॒वानां॒ भूयि॑ष्ठा अभवन्न् । भूयि॑ष्ठस्समा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वद्वँद॑ । प॒ञ्च॒शा॒र॒दीयो॒ वा ए॒ष य॒ज्ञः । आ प॑ञ्च॒मात्पुरु॑षा॒दन्न॑मत्ति । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वद्वँद॑ । स॒प्त॒द॒शꣳ स्तोमा॒ नाति॑ यन्ति

। स॒प्त॒द॒शꣳ प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑तेरे॒व नैति॑ ।। 34 ।। 2.7.12.0 य॒ज्ञ॒वा॒ह॒सा॒स॒प॒र्य॒न्व॒यमृ॑द्ध्यां॒ भिख्ष॑माणाः॒ प्रचे॑तस॒मेक॑ञ्च ।। 12 ।। 2.7.12.1 अ॒स्या जरा॑सो द॒मा म॒रित्राः॑ । अ॒र्चद्धू॑मासो अ॒ग्नय॑ꣳ पाव॒काः । श्वि॒ची॒चय॑श्श्वा॒त्रासो॑ भुर॒ण्यवः॑ । व॒न॒र्॒षदो॑ वा॒यवो॒ न सोमाः॑ । यजा॑ नो मि॒त्रावरु॑णा । यजा॑ दे॒वाꣳ ऋ॒तं बृ॒हत् । अग्ने॒ यख्षि॒ स्वन्दम॑म् । अश्वि॑ना॒ पिब॑तꣳ सु॒तम् । दीद्य॑ग्नी शुचिव्रता । ऋ॒तुना॑ यज्ञवाहसा ।। 35 ।। 2.7.12.2 द्वे विरू॑पे चरत॒स्स्वर्थे॑ । अ॒न्याऽन्या॑ व॒थ्समुप॑ धापयेते । हरि॑र॒न्यस्यां॒ भव॑ति स्व॒धावान्॑ । शु॒क्रो अ॒न्यस्या॑न्ददृशे सु॒वर्चाः॑ । पू॒र्वा॒प॒रञ्च॑रतो मा॒ययै॒तौ । शिशू॒ क्रीड॑न्तौ॒ परि॑ यातो अध्व॒रम् । विश्वा॑न्य॒न्यो भुव॑नाऽभि॒ चष्टे॑ । ऋ॒तून॒न्यो वि॒दध॑ज्जायते॒ पुनः॑ । त्रीणि॑ श॒ता त्रीष॒हस्रा॑ण्य॒ग्निम् । त्रि॒ꣳ॒शच्च॑ दे॒वा नव॑ चाऽसपर्यन्न् ।। 36 ।। 2.7.12.3 औख्ष॑न्घृ॒तैरास्तृ॑णन्ब॒र्॒हिर॑स्मै । आदिद्धोता॑र॒न्न्य॑षादयन्त । अ॒ग्निना॒ऽग्निस्समि॑ध्यते ।

क॒विर्गृ॒हप॑ति॒र्युवा॑ । ह॒व्य॒वाड्जु॒ह्वा॑स्यः । अ॒ग्निर्दे॒वाना॑ञ्ज॒ठर॑म् । पू॒तद॑ख्षꣳ क॒विक्र॑तुः । दे॒वो दे॒वेभि॒रा ग॑मत् । अ॒ग्नि॒श्रियो॑ म॒रुतो॑ वि॒श्वकृ॑ष्टयः । आ त्वे॒षमु॒ग्रमव॑ ईमहे व॒यम् ।। 37 ।। 2.7.12.4 ते स्वा॒निनो॑ रु॒द्रिया॑ व॒र्षनि॑र्णिजः । सि॒ꣳ॒हा न हे॒षक्र॑तवस्सु॒दान॑वः । यदु॑त्त॒मे म॑रुतो मध्य॒मे वा॑ । यद्वा॑ऽव॒मे सु॑भगासो दि॒वि ष्ठ । ततो॑ नो रुद्रा उ॒त वा॒ऽन्वस्य॑ । अग्ने॑ वि॒त्ताद्ध॒विषो॒ यद्यजा॑मः । ईडे॑ अ॒ग्निꣳ स्वव॑स॒न्नमो॑भिः । इ॒ह प्र॑स॒प्तो वि च॑ यत्कृ॒तन्नः॑ । रथै॑रिव॒ प्रभ॑रे वाज॒यद्भिः॑ । प्र॒द॒ख्षि॒णिन्म॒रुता॒ꣳ॒ स्तोम॑मृद्ध्याम् ।। 38 ।। 2.7.12.5 श्रु॒धि श्रु॑त्कर्ण॒ वह्नि॑भिः । दे॒वैर॑ग्ने स॒याव॑भिः । आसी॑दन्तु ब॒र्॒हिषि॑ । मि॒त्रो वरु॑णो अर्य॒मा । प्रा॒त॒र्यावा॑णो अध्व॒रम् । विश्वे॑षा॒मदि॑तिर्य॒ज्ञिया॑नाम् । विश्वे॑षा॒मति॑थि॒र्मानु॑षाणाम् । अ॒ग्निर्दे॒वाना॒मव॑ आवृणा॒नः । सु॒मृ॒डी॒को भवतु वि॒श्ववे॑दाः । त्वे अ॑ग्ने सुम॒तिं भिख्ष॑माणाः ।। 39 ।। 2.7.12.6 दि॒वि श्रवो॑ दधिरे य॒ज्ञिया॑सः । नक्ता॑ च च॒क्रुरु॒षसा॒ विरू॑पे । कृ॒ष्णञ्च॒ वर्ण॑मरु॒णञ्च॒

सन्धुः । त्वामग्न आदित्यास आस्यँम् । त्वाञ्जिह्वा꣣ शुचयश्चक्रिरे कवे । त्वा꣣ रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे । त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् । नि त्वा यज्ञस्य साधनम् । अग्ने होतारमृत्विजँम् । वनुष्वद्देव धीमहि प्रचेतसम् । जीरन्दूतममर्त्यम् ।। 40 ।। 2.7.13.0 वज्रिणमयथ्स्वस्ति जोजयुर्नस्सप्त च ।। 13 ।। 2.7.13.1 तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि । वायुर्न नियुतो नो अच्छ । पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे । इन्द्रस्स्वाहा ररिमा ते मदाय । कस्य वृषा सुते सचाँ । नियुत्वाँन्वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये । इन्द्रँवँयम्महाधने । इन्द्रमर्भे हवामहे । युजँवँृत्रेषु वज्रिणँम् ।। 41 ।। 2.7.13.2 द्विता यो वृत्रहन्तमः । विद इन्द्रश्शतक्रतुः । उप नो हरिभिस्सुतम् । स सूर आजनयज्ज्योतिरिन्द्रँम् । अया धिया तरणिरद्रिबर्हाः । ऋतेन शुष्मी नवमानो अर्कैः । व्युस्त्रिधो अस्रो अद्रिर्बिभेद । उतत्यदाश्वश्वियम् । यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विख्षु प्रतीदयत् ।। 42 ।। 2.7.13.3

भरे॒ष्विन्द्र॒ꣳ सु॒हव॒ꣳ हवामहे । अ॒ꣳहो॒मुच॒ꣳ सु॒कृत॒न्दैव्य॒ञ्जन॑म् । अ॒ग्निम्मि॒त्रꣳ वरु॑ण॒ꣳ सा॒तये॒ भग॑म् । द्यावा॑पृथि॒वी म॒रुत॑स्स्व॒स्तये॑ । म॒हि क्षेत्रं॑ पु॒रुश्च॒न्द्रꣳ वि॒द्वान् । आदित्सखि॑भ्यश्च॒रथ॒ꣳ समै॑रत् । इन्द्रो॒ नृभि॑रजन॒द्दीद्या॑नस्सा॒कम् । सूर्य॑मु॒षस॑ङ्गा॒तुम॒ग्निम् । उ॒रुन्नो॑ लो॒कमनु॑ नेषि वि॒द्वान् । सुव॑र्व॒ज्ज्योति॒रभ॑यꣳ स्व॒स्ति ।। 43 ।। 2.7.13.4 ऋ॒ष्वा त॑ इन्द्र॒ स्थवि॑रस्य बा॒हू । उप॑स्थेयाम शर॒णा बृ॒हन्ता॑ । आ नो॒ विश्वा॑भिरू॒तिभि॑स्स॒जोषाः॑ । ब्रह्म॑ जुषा॒णो ह॑र्यश्व याहि । वरी॑वृज॒त्स्थवि॑रेभिस्सुशिप्र । अ॒स्मे दध॒द्वृष॑ण॒ꣳ शुष्म॑मिन्द्र । इन्द्रा॑य॒ गाव॑ आ॒शिर॑म् । दु॒दु॒ह्रे व॒ज्रिणे॒ मधु॑ । यत्सी॑मुपह्व॒रे वि॒दत् । तास्ते॑ वज्रिन्धे॒नवो॑ जोजयुर्नः ।। 44 ।। 2.7.13.5 गभ॑स्तयो नि॒युतो॑ वि॒श्ववा॑राः । अह॑रह॒र्भूय॒ इज्जोगु॑वानाः । पू॒र्णा इ॑न्द्र क्ष्यु॒मतो॒ भोज॑नस्य । इ॒मान्ते॒ धियं॒ प्र भ॑रे म॒हो म॒हीम् । अ॒स्य स्तो॒त्रे धि॒षणा॒ यत्त॑ आन॒जे । तमु॑त्स॒वे च॑ प्रस॒वे च॑ सासहिम् । इन्द्र॑न्दे॒वास॒श्शव॑सा मद॒न्ननु॑ ।। 45 ।। 2.7.14.0

स्तोमेन॒ नाप्नोदवारयत॒ नव॑ च ।। 14 ।। 2.7.14.1 प्र॒जाप॑तिꣳ प॒शून॑सृजत । तेऽस्माथ्सृ॒ष्टाꣳ पराँश्च आयन्न् । तान॑ग्निष्टो॒मेन॒ नाप्नोत् । तानु॒क्थ्ये॑न॒ नाप्नोत् । तान्थ्षो॑ड॒शिना॒ नाप्नोत् । तान्रात्रि॑या॒ नाप्नोत् । तान्थ्स॒न्धिना॒ नाप्नोत् । सोऽग्निम॑ब्रवीत् । इ॒मान्म॑ ई॒प्सेति॑ । तान॒ग्निस्त्रि॒वृता॒ स्तोमे॑न॒ नाप्नोत् ।। 46 ।। 2.7.14.2 स इन्द्र॑मब्रवीत् । इ॒मान्म॑ ई॒प्सेति॑ । तानिन्द्रः॑ पञ्चद॒शेन॒ स्तोमे॑न॒ नाप्नोत् । स विश्वा॑न्दे॒वान॑ब्रवीत् । इ॒मान्म॑ ई॒प्स॒तेति॑ । तान् विश्वे॑दे॒वास्स॑प्तद॒शेन॒ स्तोमे॑न॒ नाप्नु॑वन्न् । स विष्णु॑मब्रवीत् । इ॒मान्म॑ ई॒प्सेति॑ । तान् विष्णु॑रेकवि॒ꣳशेन॒ स्तोमे॑नाप्नोत् । वा॒र॒व॒न्तीये॑नावारयत ।। 47 ।। 2.7.14.3 इ॒दꣳ विष्णु॒र्वि च॑क्रम॒ इति॒ व्य॑क्रमत । यस्मा॑त्प॒शव॒ꣳ प्रप्रेव॒ भ्रꣳशे॑रन्न् । स ए॒तेन॑ यजेत । यदाप्नो॑त् । तद॒प्तोर्याम॑स्याप्तोर्याम॒त्वम् । ए॒तेन॒ वै दे॒वा जैत्वा॑नि जि॒त्वा । यङ्काम॒मका॑मयन्त॒ तमा॑प्नुवन्न् । यङ्काम॑ङ्का॒मय॑ते । तमे॒तेना॑प्नोति ।। 48 ।। 2.7.15.0 ब॒भू॒वाव्य॑य॒त्तेने॒मम॑ग्न इ॒ह वर्च॑सा॒ सम॑ङ्धि

वैयाघ्रेऽधि राष्ट्रवर्धन॒ꣳपाङ्क्तेन॒ छन्दसोपावहरामि ।। 15 ।। 2.7.15.1 व्याघ्रोऽयमग्नौ चरति प्रविष्टः । ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा अयम् । नमस्कारेण नमसा ते जुहोमि । मा देवानाम्मिथुयाकर्म भागम् । सावीरहि देव प्रसवाय पित्रे । वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै । अथास्मभ्य॒ꣳ सवितस्सर्वताता । दिवेदिव आ सुवा भूरि पश्वः । भूतो भूतेषु चरति प्रविष्टः । स भूतानामधिपतिर्बभूव ।। 49 ।। 2.7.15.2 तस्य मृत्यौ चरति राजसूयम् । स राजा राज्यमनु मन्यतामिदम् । येभिश्शिल्पैꣳ पप्रथानामदृ॒ꣳहत् । येभिर्द्यामभ्यपि॒ꣳशत्प्रजापतिः । येभिर्वाचं विश्वरूपा॒ समव्ययत् । तेनेममग्न इह वर्चसा समङ्धि । येभिरादित्यस्तपति प्र केतुभिः । येभिस्सूर्यो दद्दृशे चित्रभानुः । येभिर्वाचं पुष्कलेभिरव्ययत् । तेनेममग्न इह वर्चसा समङ्धि ।। 50 ।। 2.7.15.3 आऽयं भातु शवसा पञ्च कृष्टीः । इन्द्र इव ज्येष्ठो भवतु

प्र॒जावान्॑ । अ॒स्मा अ॑स्तु पुष्क॒लश्चि॒त्रभा॑नु । आऽयं पृ॑णक्तु॒ रज॑सी उ॒पस्थ॑म् । यत्ते॒ शिल्प॑ङ्कश्यप रोच॒नाव॑त् । इ॒न्द्रि॒याव॑त्पुष्क॒लश्चि॒त्रभा॑नु । यस्मि॒न्थ्सूर्या॒ अर्पि॑तास्स॒प्त सा॒कम् । तस्मि॒न्राजा॑न॒मधि॒ विश्र॑येमम् । द्यौर॑सि पृथि॒व्य॑सि । व्या॒घ्रो वैया॒घ्रेऽधि॑ ।।51।। 2.7.15.4 विश्र॑यस्व॒ दिशो॑ म॒हीः । विश॑स्त्वा॒ सर्वा॑ वाञ्छन्तु । मा त्वद्रा॒ष्ट्रमधि॑ भ्रशत् । या दि॒व्या आप॒ः पय॑सा संबभू॒वुः । या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त पार्थि॑वी॒र्याः । तासा॑न्त्वा॒ सर्वा॑साꣳ रु॒चा । अ॒भिषि॑ञ्चामि॒ वर्च॑सा । अ॒भि त्वा॒ वर्च॑साऽसिचन्दि॒व्येन॑ । पय॑सा स॒ह । यथासा॑ राष्ट्र॒वर्ध॑नः ।। 52 ।। 2.7.15.5 तथा॑ त्वा सवि॒ता क॑रत् । इन्द्र॒विँश्वा॑ अवीवृधन् । स॒मु॒द्रव्य॑चसङ्गि॒रः । र॒थीत॑मꣳ रथी॒नाम् । वाजा॑ना॒ꣳ सत्प॑तिं॒ पति॑म् । वस॑वस्त्वा पु॒रस्ता॑द॒भिषि॑ञ्चन्तु गाय॒त्रेण॒ छन्द॑सा । रु॒द्रास्त्वा॑ दक्षिण॒तो॑ऽभिषि॑ञ्चन्तु॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॑सा । आ॒दि॒त्यास्त्वा॑ प॒श्चाद॒भिषि॑ञ्चन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सा ।

विश्वे॑ त्वा दे॒वा उ॑त्तर॒तोऽभिषि॑ञ्चन्त्वानु॑ष्टुभेन॒ छन्द॑सा । बृह॒स्पति॑स्त्वो॒परि॑ष्टाद॒भिषि॑ञ्चतु॒ पाङ्क्ते॑न॒ छन्द॑सा ।। 53 ।। 2.7.15.6 अ॒रु॒णन्त्वा॒ वृक॑मु॒ग्रङ्खं॑जङ्क॒रम् । रोच॑मानं म॒रुता॒मग्रे॑ अ॒र्चिषः॑ । सूर्य॑वन्तं म॒घवा॑नविँषास॒हिम् । इन्द्र॑मु॒क्थेषु॑ नाम॒हूत॑मꣳ हुवेम । प्र बा॒हवा॑ सिसृतञ्जी॒वसे॑ नः । आ नो॒ गव्यू॑तिमुख्षतङ्घृ॒तेन॑ । आ नो॒ जनै॑ श्रवयतय्युँवाना । श्रु॒तं मे॑ मित्रावरुणा॒ हवे॒मा । इन्द्र॑स्य ते वीर्य॒कृतः॑ । बा॒हू उ॒पाव॑ हरामि ।। 54 ।। 2.7.16.0 स्व॒धायै॑ त्वा स॒वेन॒ द्यौस्सू॑र्य स॒प्त च॑ ।। 16 ।। 2.7.16.1 अ॒भि प्रेहि॑ वी॒रय॑स्व । उ॒ग्रश्चेत्ता॑ सपत्न॒हा । आति॑ष्ठ वृत्र॒हन्त॑मः । तुभ्य॑न्दे॒वा अधि॑ब्रवन् । अ॒ङ्कौ न्य॒ङ्कावभितो॒ रथ॒य्यौ॑ । ध्वा॒न्तवाँ॑ताग्रमनु॑ स॒ञ्चर॑न्तौ । दू॒रेहे॑तिरिन्द्रि॒यावाँ॑न्पत॒त्री । ते नो॒ऽग्नय॒ꣳ पप्र॑यꣳ पारयन्तु । नम॑स्त ऋषे गद । अव्य॑थायै त्वा स्व॒धायै॑ त्वा ।। 55 ।। 2.7.16.2 मा न॑ इन्द्रा॒भित॒स्त्वदृ॒ष्वारि॑ष्टासः । ए॒वा ब्र॑ह्म॒न्तवेद॑स्तु । तिष्ठा॒ रथे॒ अधि॒ यद्वज्र॑हस्तः । आ

र॒श्मीन्दे॑व युवसे॒ स्वश्वः॑ । आ ति॑ष्ठ वृत्रहन्ना॒तिष्ठ॑न्तं॒ परि॑ । अनु॒ त्वेन्द्रो॑ मद॒त्वनु॑ त्वा मि॒त्रावरु॑णौ । द्यौश्च॑ त्वा पृथि॒वी च॒ प्रचे॑तसा । शु॒क्रो बृ॒द्बख्षि॑णा त्वा पिपर्तु । अनु॑ स्व॒धा चि॑किता॒ꣳ सोमो॑ अ॒ग्निः । अनु॑ त्वाऽवतु सवि॒ता स॒वेन॑ ।। 56 ।। 2.7.16.3 इन्द्र॒ब्विँश्वा॑ अवीवृधन् । स॒मु॒द्रव्य॑चसङ्गिरः॑ । र॒थीत॑मꣳ रथी॒नाम् । वाजा॑ना॒ꣳ सत्प॑तिं॒ पति॑म् । परि॑मा से॒न्या घोषाः॑ । ज्याना॑ब्वृँञ्जन्तु गृ॒ध्रवः॑ । मे॒थि॒ष्ठाꣳ पिन्व॑माना इ॒ह । माङ्गोप॑तिम॒भि सब्विँ॑शन्तु । तन्मेऽनु॑मति॒रनु॑ मन्यताम् । तन्मा॒ता पृ॑थि॒वी तत्पि॒ता द्यौः ।। 57 ।। 2.7.16.4 तद्ब्रावा॑णस्सोम॒सुतो॑ मयो॒भुवः॑ । तद॑श्विना शृणुतꣳ सौभगा यु॒वम् । अव॑ ते॒ हेड॒ उद॑ुत्त॒मम् । ए॒ना व्या॒घ्रं प॑रिषस्वजा॒नाः । सि॒ꣳ॒हꣳ हि॑न्वन्ति मह॒ते सौभ॑गाय । स॒मु॒द्रन्न सु॒हव॑न्तस्थि॒वाꣳसँ॑म् । म॒र्मृ॒ज्यन्ते॑ द्वी॒पिन॑म॒फस्व॑न्तः । उद॒सावे॑तु॒ सूर्यः॑ । उदि॒दं मा॑म॒कब्वँ॑चः । उदि॑हि देव सूर्य । स॒ह व॒ग्नुना॒ मम॑ । अ॒हब्वाँ॒चो वि॒वाच॑नम् । मयि॒ वाग॑स्तु धर्ण॒सिः

। यन्तु॑ न॒दयो॒ वऽर्ष॑न्तु प॒र्जन्याः॑ । सु॒पि॒प्प॒ला ओष॑धयो भवन्तु । अन्न॑वतामोद॒नव॑ताम॒ामिख्ष॑वताम् । ए॒षाꣳ राजा॑ भूयसाम् ।। 58 ।। 2.7.17.0 अवा॑स्राग्दी॒ख्षा व॒शिनी॒ ह्यु॑ग्राऽद॑धाद्ध्रवर्ज॒ वपꣳ॑ स्ते॒ द्वे च॑ ।। 17 ।। 2.7.17.1 ये के॒शिन॑ꣳ प्रथ॒मास्स॒त्रमास॑त । येभि॒राभृ॑त॒य्यँदि॒दव्वैँरोच॑ते । तेभ्यो॑ जुहोमि बहु॒धा घृ॒तेन॑ । रा॒यस्पोषे॑णे॒मव्वँर्च॑सा॒ सꣳ सृ॑जाथ । नर्ते ब्रह्म॑ण॒स्तप॑सो विमो॒कः । द्वि॒नाम्नी॑ दी॒ख्षा व॒शिनी॒ ह्यु॑ग्रा । प्र केशा॑स्सु॒वते॑ का॒ण्डिनो॑ भवन्ति । तेषा॑ब्र॒ह्मेदीशे॒ वप॑नस्य॒ नान्यः । आ रो॑ह॒ प्रोष्ठ॒व्वैँष॑हस्व॒ शत्रून्॑ । अवा॑स्राग्दी॒ख्षा व॒शिनी॒ ह्यु॑ग्रा ।। 59 ।। 2.7.17.2 दे॒हि दख्षि॑णां॒ प्रति॑र॒स्वायुः॑ । अथा॑मुच्यस्व॒ वरु॑णस्य॒ पाशा॑त् । येनाव॑पथ्सवि॒ता ख्षु॒रेण॑ । सोम॑स्य॒ राज्ञो॒ वरु॑णस्य वि॒द्वान् । तेन॑ ब्रह्माणो वपते॒दम॒स्योर्जेमम् । र॒य्या वर्च॑सा॒ सꣳ सृ॑जाथ । मा ते॒ केशा॒ननु॑ गा॒द्वर्च॑ ए॒तत् । तथा॑ धा॒ता क॑रोतु ते । तुभ्य॒मिन्द्रो॒ बृह॒स्पतिः॑ । स॒वि॒ता वर्च॒

आदधात् ।। 60 ।। 2.7.17.3 तेभ्यो निधानं बहुधा व्यैच्छन्न् । अन्तरा द्यावापृथिवी अपस्सुवः । दर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधाय । पौ॒स्येनेमवँर्चसा स॒ सृजाथ । बलन्ते बाहुवोस्सविता दधातु । सोमस्त्वाऽनक्तु पयसा घृतेन । स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्नि धत्तम् । पौ॒स्येनेमवँर्चसा स॒सृजाथ । यथ्सीमन्तङ्कङ्कतस्ते लिलेख । यद्वा॑ ख्षुर॒ परिववर्ज वप॒ःस्ते । स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्नि धत्तम् । पौ॒स्येनेम॒ स॒ सृजाथो वीर्येण ।। 61 ।। 2.7.18.0 वेद हरन्त्येनमेववैँदाभ्यूढ॒ पाप्मभिरेकश्च ।। 18 ।। 2.7.18.1 इन्द्रवैँ स्वाविशो मरुतो नापाचायन्न् । सोऽनपचाय्यमान एतद्विँघनमपश्यत् । तमाऽहरत् । तेनायजत । तेनैवासान्त॒ स॒ः स्तम्भव्यँहन्न् । यद्यहन्न् । तद्विँघनस्य विघनत्वम् । वि पाप्मानं भ्रातृव्य॒ हते । य एतेन यजते । य उ चैनमेववैँद ।। 62 ।। 2.7.18.2 य॒ राजानविँशो नापचायेयुः । यो वा॑

ब्राह्म॒णस्तम॑सा पा॒प्मना॒ प्रावृ॑त॒स्स्यात् । स ए॒तेन॑ यजेत । वि॒घ॒नेने॒वैन॑द्वि॒हत्य॑ । वि॒शामाधि॑पत्यङ्गच्छति । तस्य॒ द्वे द्वा॑द॒शे स्तो॒त्रे भव॑तः । द्वे च॑तुर्वि॒ꣳ॒शे । औद्भि॑द्यमे॒व तत् । ए॒तद्वै ख्ष॒त्रस्यौद्भि॑द्यम् । यद॑स्मै॒ स्वाविशो॑ ब॒लिꣳ हर॑न्ति ।। 63 ।। 2.7.18.3 हर॑न्त्यस्मै॒ विशो॑ ब॒लिम् । ऐन॒मप्र॑तिख्यातङ्गच्छति । य ए॒वꣳवेद॑ । प्र॒बाहु॒ग्वा अग्रे॑ ख्ष॒त्राण्याते॑पुः । तेषा॒मिन्द्रः॑ ख्ष॒त्राण्याद॑त्त । न वा इ॒मानि॑ ख्ष॒त्राण्य॑भूव॒न्निति॑ । तन्नख्ष॑त्राणन्नख्षत्र॒त्वम् । आ श्रेय॑सो॒ भ्रातृ॑व्यस्य॒ तेज॑ इन्द्रि॒यन्द॑त्ते । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वꣳवेद॑ ।। 64 ।। 2.7.18.4 तद्यथा॑ ह॒ वै स॑च॒क्रिणौ॒ कप्ल॑कावु॒पाव॑हितौ॒ स्याता॑म् । ए॒वमे॒तौ यु॒ग्मन्तौ॒ स्तोमौ॑ । अ॒युख्षु॒ स्तोमे॑षु क्रियेते । पा॒प्मनोऽप॑हत्यै । अप॑ पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्यꣳ हते । य ए॒तेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वꣳवेद॑ । तद्यथा॑ ह॒ वै सू॑तग्राम॒ण्यः॑ । ए॒वञ्छन्दा॒ꣳसि । तेष्व॒सावा॑दि॒त्यो बृ॑ह॒तीर॒भ्यू॑ढः ।। 65 ।। 2.7.18.5 स॒तोबृ॑हतीषु स्तुवते स॒तो बृ॑हन्न् । प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रसा॒नीत्ये॒व ।

व्यति॑षक्ताभिस्स्तुवते । व्यति॑षक्त॒व्वैँ ख्ष॒त्रव्विँ॒शा । वि॒शैवैन॑ङ्ख्ष॒त्रेण॒ व्यति॑षजति । व्यति॑षक्ताभिस्स्तुवते । व्यति॑षक्तो॒ वै ग्रा॑म॒णीस्स॑जा॒तैः । स॒जा॒तैरे॒वैन॒व्व्यँति॑षजति । व्यति॑षक्ताभिस्स्तुवते । व्यति॑षक्तो॒ वै पुरु॑षꣳ पा॒प्मभिः॑ । व्यति॑षक्ताभिरे॒वास्य॑ पा॒प्मनो॑ नुदते ।। 66 ।। 2.8.0.0 पीवो॑न्ना॒न्ते शु॒क्रास॒स्सोमो॑ धे॒नुमिन्द्र॒स्तर॑स्वा॒ञ्छुचि॒मा दे॒वो या॑तु॒ सूर्यो॑ दे॒वीम॒हम॑स्मि॒ ता सू॑र्याचन्द्र॒मसा॒ नव॑ ।।9।। पीवो॑न्ना॒मग्ने॒ त्वं पा॑रयानाधृ॒ष्यश्शुचि॒न्नु वि॒श्रय॑माणो दि॒वो रु॒क्मोऽन्नं॑ प्रा॒णमन्न॒न्ता सू॑र्याचन्द्र॒मसा॒ नव॑सप्ततिः ।।79 ।। पीवो॑न्नाय्यूँ॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टम प्रपाठकः द्वितीयाष्टकञ्च समाप्तम् । 2.8.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमप्रपाठकप्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 2.8.1.0 म॒नी॒षाऽस्तु॑ च॒र्तस्या॒स्मे कि॑त॒वास॑श्च॒त्वारि॑ च ।। 1 ।। 2.8.1.1 पीवो॑न्नाꣳ रयि॒वृध॑स्सुमे॒धाः । श्वे॒तस्सि॑षक्ति नि॒युता॑मभि॒श्रीः । ते

वा॒यवे॒ सम॑नसो॒ वित॑स्थुः । विश्वेन्नर॑स्स्वप॒त्यानि॑ चक्रुः । रा॒येऽनु यज्ञ॒ज्ञतू॒ रोद॑सी उ॒भे । रा॒ये दे॒वी धि॒षणा॑ धाति दे॒वम् । अधा॑ वा॒युन्नि॒युत॑स्सश्चत॒ स्वाः । उ॒त श्वे॒तव्वँसु॑धितिन्निरे॒के । आ वा॑यो॒ प्र याभिः॑ । प्र वा॒युमच्छा॑ बृह॒ती म॑नी॒षा ।। 1 ।। 2.8.1.2 बृ॒हद्र॑यिव्विँ॒श्ववा॑राꣳ रथ॒प्राम् । द्यु॒तद्या॑मा नि॒युत॒ꣳ पत्य॑मानः । क॒विꣳ क॒विमि॑यख्षसि प्रयज्यो । आ नो॑ नि॒युद्भि॑श्श॒तिनी॑भिरध्व॒रम् । स॒ह॒स्रिणी॑भि॒रुप॑ याहि य॒ज्ञम् । वायो॑ अ॒स्मिन् ह॒विषि॑ मादयस्व । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः । प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यः । विश्वा॑ जा॒तानि॒ परि॒ ता ब॑भूव । यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु ।। 2 ।। 2.8.1.3 व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् । र॒यी॒णां पति॑य्यँज॒तं बृ॒हन्त॑म् । अ॒स्मिन्भरे॒ नृत॑म॒व्वाँज॑सातौ । प्र॒जाप॑तिं प्रथम॒जामृ॒तस्य॑ । यजा॑म दे॒वमधि॑ नो ब्रवीतु । प्रजा॑पते॒ त्वन्नि॑धि॒पाꣳ पु॑रा॒णः । दे॒वानां॑ पि॒ता ज॑नि॒ता प्र॒जाना॑म् । पति॒र्विश्व॑स्य॒ जग॑तꣳ पर॒स्पाः । ह॒विर्नो॑ देव विह॒वे जु॑षस्व । तवे॒मे लो॒काꣳ प्र॒दिशो॒ दिश॑श्च ।।

3 ।। 2.8.1.4 प॒रा॒वतो॑ नि॒वत॑ उ॒द्वत॑श्च । प्रजा॑पते विश्व॒सृज्जी॒वध॑न्य इ॒दन्नो॑ देव । प्रति॑हर्य ह॒व्यम् । प्र॒जाप॑तिं प्रथ॒मय्यँ॒ज्ञिया॑नाम् । दे॒वाना॒मग्रे॑ यज॒तय्यँ॑जध्वम् । स नो॑ ददातु॒ द्रवि॑णꣳ सु॒वीर्य॑म् । रा॒यस्पोष॒ᳬ षि॑षँ॒ष्यतु॒ नाभि॑म॒स्मे । यो रा॒य ईशे॑ शतदा॒य उ॒क्थ्यः॑ । यꣳ पशू॒नाꣳ र॑ख्षि॒ता विष्ठि॑तानाम् । प्र॒जाप॑तिꣳ प्रथम॒जा ऋ॒तस्य॑ ।। 4 ।। 2.8.1.5 स॒हस्र॑धामा जुषताꣳ ह॒विर्नः॑ । सोमा॑पूषणे॒मौ दे॒वौ । सोमा॑पूषणा॒ रज॑सो वि॒मान॑म् । स॒प्तच॑क्रꣳ रथ॒मवि॑श्वमिन्वम् । वि॒षू॒वृतं॒ मन॑सा यु॒ज्यमा॑नम् । तञ्जि॑न्वथो वृषणा॒ पञ्च॑रश्मिम् । दि॒व्य॑न्यस्सद॑नञ्चक्र उ॒च्चा । पृ॒थि॒व्याम॒न्यो अध्य॒न्तरि॑ख्षे । ताव॒स्मभ्यं॑ पुरु॒वारं॑ पुरु॒ख्षुम् । रा॒यस्पोष॒ᳬ षि॑ष्य॑ता॒न्नाभि॑म॒स्मे ।। 5 ।। 2.8.1.6 धियं॑ पू॒षा जि॑न्वतु विश्वमि॒न्वः । र॒यिꣳ सोमो॑ रयि॒पति॑र्दधातु । अव॑तु दे॒व्यदि॑तिरन॒र्वा । बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ । विश्वा॑न्य॒न्यो भुव॑ना ज॒जान॑ । विश्व॑म॒न्यो अ॑भि॒चख्षा॑ण एति

। सोमा॑पूषणा॒वव॑त॒न्धियं॑ मे । यु॒वभ्या॒व्विँश्वा॒ᳪ पृत॑ना जयेम । उदु॑त्त॒मव्वँ॑रु॒णास्त॑भ्ना॒द्याम् । यत्किञ्चे॒दङ्कि॑त॒वासः॑ । अव॑ ते॒ हेड॒स्तत्त्वा॑ यामि । आ॒दि॒त्याना॒मव॑सा॒ न द॑ख्षि॒णा । धा॒रय॑न्त आदि॒त्यास॑स्ति॒स्रो भूमी॑र्धारयन्न् । य॒ज्ञो दे॒वाना॒ᳪ शुचि॑र॒पः ।। 6 ।। 2.8.2.0 दे॒व॒यानै॑र्दे॒वास्सुपू॑तय्यँजत्र॒ हस्त॒मस्ति॒ तमाᳪ॑स्यू॒र्मिभि॒र्द्वे च॑ ।। 2 ।। 2.8.2.1 ते शु॒क्रास॒श्शुच॑यो रश्मि॒वन्तः॑ । सीद॑न्नादि॒त्या अधि॑ ब॒र्॒हिषि॑ प्रि॒ये । कामे॑न दे॒वास्स॒रथ॑न्दि॒वो नः॑ । आ या॑न्तु य॒ज्ञमुप॑ नो जुषा॒णाः । ते सू॒नवो॒ अदि॑तेᳪ पीव॒सामिष॑म् । घृ॒तं पिन्व॒त्प्रति॑हर्यन्नृते॒जाः । प्र य॒ज्ञिया॒ यज॑मानाय येमुरे । आ॒दि॒त्याᳪ कामं॑ पितु॒मन्त॑म॒स्मे । आ नः॑ पु॒त्रा अदि॑तेर्यान्तु य॒ज्ञम् । आ॒दि॒त्यास॑ᳪ प॒थिभि॑र्देव॒यानैः॑ ।।7 ।। 2.8.2.2 अ॒स्मे काम॑न्दा॒शुषे॑ स॒न्नम॑न्तः । पुरो॒डाश॑ङ्घृ॒तव॑न्तञ्जुषन्ताम् । स्क॒भा॒यत॒ निर्ऋ॑ति॒ᳪ सेध॒ताम॑तिम् । प्र र॒श्मिभि॒र्यत॑माना अमृध्राः । आदि॑त्या॒ᳪ काम॒ प्रय॑ता॒व्वँष॑ट्कृतिम् । जु॒षध्व॑न्नो

ह॒व्यदा॑तिय्यँजत्राः । आ॒दि॒त्यान्काम॒मव॑से हुवेम । ये भू॒तानि॑ ज॒नय॑न्तो विचि॒रव्युः । सीद॑न्तु पु॒त्रा अदि॑तेरु॒पस्थ॑म् । स्ती॒र्णं ब॒र्॒हिर्ह॑वि॒रद्या॑य दे॒वाः ।। 8 ।। 2.8.2.3 स्ती॒र्णं ब॒र्॒हिस्सी॑दता य॒ज्ञे अ॒स्मिन्न् । ध्रा॒जास्सेध॑न्तो॒ अम॑तिन्दु॒रेवा॑म् । अ॒स्मभ्य॑ं पुत्रा अदिते॒ऽ प्र य॑ऽसत । आदि॑त्या॒ऽ काम॑ ह॒विषो॑ जुषा॒णाः । अग्ने॒ नय॑ सु॒पथा॑ रा॒ये अ॒स्मान् । विश्वा॑नि देव व॒युना॑नि वि॒द्वान् । यु॒योध्य॑स्मज्जुहुरा॒णमेनः॑ । भूयि॑ष्ठान्ते॒ नम॑ उक्तिविँधेम । प्र व॑श्शु॒क्राय॑ भा॒नवे॑ भरध्वम् । ह॒व्यं म॒तिश्चा॒ग्नये॒ सुपू॑तम् ।। 9 ।। 2.8.2.4 यो दैव्या॑नि॒ मानु॑षा ज॒नूꣳषि॑ । अ॒न्तर्विश्वा॑नि वि॒द्मना॒ जिगा॑ति । अच्छा॒ गिरो॑ म॒तयो॑ देव॒यन्ती॑ः । अ॒ग्निय्यँन्ति॒ द्रवि॑णं॒ भिक्ष॑माणाः । सु॒स॒न्दृशꣳ सु॒प्रती॑कꣳ॒ स्वञ्च॑म् । ह॒व्य॒वाह॑मर॒तिं मानु॑षाणाम् । अग्ने॒ त्वम॒स्मद्यु॑योध्यमी॑वाः । अन॑ग्निता अ॒भ्य॑मन्त कृ॒ष्टीः । पुन॑र॒स्मभ्यꣳ॑ सुवि॒ताय॑ देव । ख्याविँश्वे॑भिर॒जरे॑भिर्यजत्र ।। 10 ।। 2.8.2.5 अग्ने॒ त्वं पा॑रया॒ नव्यो॑ अ॒स्मान् ।

स्व॒स्तिभि॒रति॑ दु॒र्गाणि॒ विश्वा॑ । पूश्च॑ पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न॑ उ॒र्वी । भवा॑ तो॒काय॒ तन॑याय॒ शय्यौः॑ । प्रका॑रवो मन॒ना व॒च्यमा॑नाः । दे॒व॒द्रीचीं॑न्नयथ देव॒यन्तः॑ । द॒क्षि॒णा॒वाड्वा॒जिनी॒ प्राच्ये॑ति । ह॒विर्भर॑न्त्य॒ग्नये॑ घृ॒ताचीं॑ । इन्द्र॒न्नरो॑ यु॒जे रथ॑म् । ज॒गृ॒भ्णाते॒ दक्षि॑णमिन्द्र॒ हस्त॑म् ।। 11 ।। 2.8.2.6 व॒सू॒यवो॑ वसुपते॒ वसू॑नाम् । वि॒द्मा हि त्वा॒ गोप॑तिꣳ शूर॒ गोना॑म् । अ॒स्मभ्य॑श्चित्रवृ॒षं॑णꣳ र॒यिन्दाः॑ । तवे॒दवि॑श्वं॒मभि॑तꣳ पश॒व्य॑म् । यत्पश्य॑सि॒ चख्ष॑सा॒ सूर्य॑स्य । गवा॑मसि॒ गोप॑ति॒रेक॑ इन्द्र । भ॒ख्षी॒महि॑ ते॒ प्रय॑तस्य॒ वस्वः॑ । समि॑न्द्र णो॒ मन॑सा नेषि॒ गोभिः॑ । सꣳ सू॒रिभि॑र्मघव॒न्थ्सꣳ स्व॒स्त्या । सं ब्रह्म॑णा दे॒वकृ॑त॒य्यँदस्ति॑ ।। 12 ।। 2.8.2.7 सन्दे॒वानाꣳ॑ सुम॒त्या य॒ज्ञिया॑नाम् । आ॒राच्छत्रु॒मप॑ बाधस्व दू॒रम् । उ॒ग्रो यश्शम्ब॑ꣳ पुरुहूत॒ तेन॑ । अ॒स्मे धे॑हि॒ यव॑म॒द्गोम॑दिन्द्र । कृ॒धीधिय॑ञ्जरि॒त्रे वाज॑रत्नाम् । आ वे॒धसꣳ॑ स हि शुचिः॑ । बृह॒स्पति॑ꣳ प्रथ॒मञ्जाय॑मानः । म॒हो ज्योति॑षꣳ पर॒मे व्यो॑मन् । स॒प्तास्य॑स्तुविजा॒तो रवे॑ण । वि स॒प्तर॑श्मिरधम॒त्तमा॑ꣳसि

।। 13 ।। 2.8.2.8 बृह॒स्पति॒स्समं॑जय॒द्वसू॑नि । म॒हो व्र॒जान्गोम॑तो दे॒व ए॒षः । अ॒पस्सिषा॑स॒न्थ्सुव॒रप्र॑तीत्तः । बृह॒स्पति॒र्ह॒न्त्य॒मित्र॑म॒र्कैः । बृह॑स्पते॒ पर्ये॒वा पि॒त्रे । आ नो॑ दि॒व॒ः पावी॑रवी । इ॒मा जुह्वा॑ना॒ यस्ते॒ स्तनः॑ । सर॑स्वत्य॒भि नो॑ नेषि । इ॒य॒ः शुष्मे॑भिर्बिस॒खा इ॑वारुजत् । सानु॑ गिरी॒णान्त॑वि॒षेभि॑रू॒र्मिभिः॑ । पा॒रा॒व॒द॒घ्नीमव॑से सुवृ॒क्तिभिः॑ । सर॑स्वती॒मा वि॑वासेम धी॒तिभिः॑ ।। 14 ।। 2.8.3.0 व॒व॒र्थ॒ वि॒थ्स॒ इन्द्र॑स्तु॒रायाँ॑स्तु वृत्र॒तूर्ये॒ वज्र॑बाहु॒ः पृथि॒व्यात्रीणि॑ च ।। 3 ।। 2.8.3.1 सोमो॑ धे॒नु॒ः सोमो॒ अर्व॑न्तमा॒शुम् । सोमो॑ वी॒रङ्क॑र्म॒ण्य॑न्ददातु । सा॒द॒न्य॑विँद॒थ्य॒ः स॒भेयँ॑म् । पि॒तु॒श्श्रव॑ण॒य्यौँ ददा॑शदस्मै । अषा॑ढय्युँ॒थ्सु त्व॒ः सो॑म॒ क्रतु॑भिः । या ते॒ धामा॑नि ह॒विषा॒ यज॑न्ति । त्वमि॒मा ओष॑धीस्सोम॒ विश्वाः॑ । त्वम॒पो अ॑जनय॒स्त्वङ्गाः । त्वमात॑तन्थो॒र्व॑न्तरि॑ख्षम् । त्वञ्ज्योति॑षा॒ वि तमो॑ ववर्थ ।। 15 ।। 2.8.3.2 या ते॒ धामा॑नि दि॒वि या पृ॑थि॒व्याम् । या पर्व॑ते॒ष्वोष॑धीष्व॒फ्सु । तेभि॑र्नो॒ विश्वैँस्सु॒मना॒ अहे॑डन्न्

। राजँन्थ्सोम प्रति हव्या गृभाय । विष्णोर्नुकन्तदस्य प्रियम् । प्र तद्विष्णुः । परो मात्रया तनुवा वृधान । न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति । उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वम् । परमस्य विथ्से ।। 16 ।। 2.8.3.3 विचक्रमे त्रिर्देवः । आ ते महो यो जात एव । अभि गोत्राणि । आभिस्स्पृधो मिथतीररिषण्यन्न् । अमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र । आभिर्विश्वा अभियुजो विषूचीः । आर्याय विशोवतारीर्दासीः । अयꣳ शृण्वे अध जयन्नुत घ्नन् । अयमुत प्र कृणुते युधा गाः । यदा सत्यङ्कृणुते मन्युमिन्द्रः ।। 17 ।। 2.8.3.4 विश्वन्दृढं भयत एजदस्मात् । अनु स्वधामख्षरन्नापो अस्य । अवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् । सध्रीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन । हन्मनाहन्नभिद्यून् । मरुत्वन्तवृँषभवाँवृधानम् । अकवारिन्दिव्यꣳ शासमिन्द्रँम् । विश्वासाहमवसे नूतनाय । उग्रꣳ सहोदामिह तꣳ हुवेम । जनिष्ठा उग्रस्सहसे तुराय ।। 18 ।। 2.8.3.5 मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः । अवर्धन्निन्द्र

म॒रुत॑श्चि॒दत्र॑ । मा॒ता यद्वी॒रन्द॒धन॒द्धनि॑ष्ठा । क्व॑स्यावो॑ मरुतस्स्व॒धाऽऽसी॑त् । यन्मामेक॑ꣳ स॒मध॑त्ताहि॒हत्ये॑ । अ॒हꣳ ह्यु॑ग्रस्त॑वि॒षस्तुवि॑ष्मान् । विश्व॑स्य॒ शत्रो॒रन॑मद्वँध॒स्नैः । वृ॒त्रस्य॑ त्वा श्व॒सथा॒ दीष॑माणाः । विश्वे॑ दे॒वा अ॑जहु॒र्ये सखा॑यः । म॒रुद्भि॑रिन्द्र स॒ख्यन्ते॑ अस्तु ।। 19 ।। 2.8.3.6 अथे॒मा विश्वा॒ꣳ पृत॑ना जयासि । वधी॑र्वृ॒त्रं म॑रुत इन्द्रि॒येण॑ । स्वेन॒ भामे॑न तवि॒षो ब॑भू॒वान् । अ॒हमे॒ता मन॑वे वि॒श्वश्च॑न्द्राः । सु॒गा अ॒पश्च॑कर॒ वज्र॑बाहुः । स यो वृषा॒ वृष्णि॑येभि॒स्समो॑काः । म॒हो दि॒वꣳ पृ॑थि॒व्याश्च॑ स॒म्राट् । स॒ती॒नस॑त्वा॒ हव्यो॒ भरे॑षु । म॒रुत्वा॑न्नो भव॒त्विन्द्र॑ ऊ॒ती । इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑तरद्वृत्र॒तूर्ये॑ ।। 20 ।। 2.8.3.7 अ॒ना॒धृ॒ष्यो म॒घवा॒ शूर॒ इन्द्रः॑ । अन्वे॑न॒द्विंशो॑ अमदन्त पू॒र्वीः । अ॒यꣳ राजा॒ जग॑तश्चऽ॒षणी॒नाम् । स ए॒व वी॒रस्स उ॑ वी॒र्या॑वान् । स ए॑करा॒जो जग॑तꣳ पर॒स्पाः । य॒दा वृ॒त्रमत॑र॒च्छूर॒ इन्द्रः॑ । अथा॑भवद्दमि॒ताभिक्र॑तूनाम् । इन्द्रो॑ य॒ज्ञव॑र्धय॑न्वि॒श्ववे॑दाः । पु॒रो॒डाश॑स्य जुषताꣳ ह॒विर्नः॑ । वृ॒त्रन्ती॒र्त्वा दा॑न॒वव॑ज्र॑बाहुः

।। 21 ।। 2.8.3.8 दिशोऽदꣳहद्दृꣳहिता दꣳहणेन । इमय्यँज्ञवँर्धयन्विश्ववेदाः । पुरोडाशं प्रति गृभ्णात्विन्द्रः । यदा वृत्रमतरच्छूर इन्द्रः । अथैकराजो अभवज्जनानाम् । इन्द्रो देवाञ्छम्बरहत्य आवत् । इन्द्रो देवानामभवत्पुरोगाः । इन्द्रो यज्ञे हविषा वावृधानः । वृत्रतूर्नो अभयꣳ शर्म यꣳसत् । यस्सप्त सिन्धूꣳ रदधात्पृथिव्याम् । यस्सप्त लोकानकृणोद्दिशश्च । इन्द्रो हविष्मान्थ्सगणो मरुद्भिः । वृत्रतूर्नो यज्ञमिहोप यासत् ।। 22 ।। 2.8.4.0 हविर्नो दाद्भूव रातिं पूर्वहूतावर्कैरैरदस्मिन्पश्च च ।। 4 ।। 2.8.4.1 इन्द्रस्तरस्वानभिमातिहोग्रः । हिरण्यवाशीरिषिरस्सुवर्षाः । तस्य वयꣳ सुमतौ यज्ञियस्य । अपि भद्रे सौमनसे स्याम । हिरण्यवर्णो अभयङ्कृणोतु । अभिमातिहेन्द्रꣳ पृतनासु जिष्णुः । स नश्शर्म त्रिवरूथ्वँ यꣳसत् । यूयं पात स्वस्तिभिस्सदा नः । इन्द्रꣳ स्तुहि वज्रिणꣳ स्तोमपृष्ठम् । पुरोडाशस्य

जुषताꣳ हविर्नः ।। 23 ।। 2.8.4.2 हत्वाभिमातीꣳ पृतनास्सहस्वान् । अथाभयङ्कृणुहि विश्वतो नः । स्तुहि शूरवृत्रिणमप्रतीत्तम् । अभिमातिहनं पुरुहूतमिन्द्रम् । य एक इच्छतपतिर्जनेषु । तस्मा इन्द्राय हविरा जुहोत । इन्द्रो देवानामधिपाꣳ पुरोहितः । दिशां पतिरभवद्वाजिनीवान् । अभिमातिहा तविषस्तुविष्मान् । अस्मभ्यञ्चित्रवृषणꣳ रयिन्दात् ।। 24 ।। 2.8.4.3 य इमे द्यावापृथिवी महित्वा । बलेनादृꣳहदभिमातिहेन्द्रः । स नो हविꣳ प्रति गृभ्णातु रातये । देवानान्देवो निधिपा नो अव्यात् । अनवस्ते रथवृष्णे यत्ते । इन्द्रस्य नु वीर्याण्यहन्नहिम् । इन्द्रो यातोऽवसितस्य राजा । शमस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः । सेदु राजा क्षेति चर्षणीनाम् । अरान्न नेमिꣳ परि ता बभूव ।। 25 ।। 2.8.4.4 अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून् । वितिग्मेन वृषभेणा पुरोभेत् । सवज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रः । प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः ।

विष्णु॑न्दे॒वव्वँरु॑णमू॒तये॒ भगँ॑म् । मेद॑सा दे॒वा व॒पया॑ यजध्वम् । ता नो॑ य॒ज्ञमाग॑तव्विँश्वधे॑ना । प्र॒जाव॑द॒स्मे द्रवि॑णे॒ह ध॑त्तम् । मेद॑सा दे॒वा व॒पया॑ यजध्वम् । विष्णु॑श्च दे॒ववँरु॑णश्च रा॒तिम् ।। 26 ।। 2.8.4.5 ता नो॒ अमी॑वा अप॒ बाध॑मानौ । इ॒मय्यँ॒ज्ञञ्जु॒षमा॑णा॒वुपेत॑म् । विष्णू॑वरुणा यु॒वम॑ध्व॒राय॑ नः । वि॒शे जना॑य॒ महि॒ शर्म॑ यच्छतम् । दी॒र्घप्र॑यज्ञ्यू ह॒विषा॑ वृधा॒ना । ज्योति॒षाऽरा॑तीर्दहत॒न्तमा॑ꣳसि । ययो॒रोज॑सा स्कभि॒ता रजा॑ꣳसि । वी॒र्ये॑भिर्वी॒रत॑मा॒ शवि॑ष्ठा । याऽपत्ये॑ ते॒ अप्र॑तीत्ता॒ सहो॑भिः । विष्णू॑ अग॒न्वरु॑णा पू॒र्वहू॑तौ ।। 27 ।। 2.8.4.6 विष्णू॑वरुणावभिशस्ति॒पावा॑म् । दे॒वा य॑जन्त ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ । अपामी॑वाꣳ सेधतꣳ र॒ख्षस॑श्च । अथा॑धत्त॒य्यँज॑मानाय॒ शय्यो॑ः । अ॒ꣳ॒होमुचा॑ वृष॒भा सु॒प्रतू॑र्ती । दे॒वाना॑न्दे॒वत॑मा॒ शचि॑ष्ठा । विष्णू॑वरुणा॒ प्रति॑हर्यतन्नः । इ॒दन्नरा॒ प्रय॑तमू॒तये॑ ह॒विः । म॒ही नु द्यावा॑पृथि॒वी इ॒ह ज्येष्ठे॑ । रु॒चा भ॑वताꣳ शु॒चय॑द्भिर॒र्कैः ।। 28 ।। 2.8.4.7 यथ्सी॒ववँरि॑ष्ठे बृह॒ती वि॑मि॒न्वन्न् । नृ॒वद्द्यो॒ख्षा प॑प्रथा॒नेभि॒रेवैः॑

। प्रपूर्वजे पितरा नव्यसीभिः । गीर्भिꣳ कृणुध्वꣳ सदने ऋतस्य । आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन । जनेन यातं महि वाववꣳरूथम् । स इथस्वपा भुवनेष्वास । य इमे द्यावापृथिवी जजान । उर्वी गभीरे रजसी सुमेके । अवꣳशे धीरश्शच्या समैरत् ।। 29 ।। 2.8.4.8 भूरिन्द्वे अचरन्ती चरन्तम् । पद्वन्तङ्गर्भमपदीदधाते । नित्यन्न सूनुं पित्रोरुपस्थे । तं पिपृतꣳ रोदसी सत्यवाचम् । इदन्द्यावापृथिवी सत्यमस्तु । पितर्मातर्यदिहोप ब्रुवे वाम् । भूतन्देवानामवमे अवोभिः । विद्यामेषवृँजनञ्जीरदानुम् । उर्वी पृथ्वी बहुले दूरे अन्ते । उप ब्रुवे नमसा यज्ञे अस्मिन्न् । दधाते ये सुभगे सुप्रतूर्ती । द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् । या जाता ओषधयोऽति विश्वाꣳ परिष्ठाः । या ओषधयस्सोमराज्ञीरश्वावतीꣳ सोमवतीम् । ओषधीरिति मातरोऽन्या वो अन्यामवतु ।। 30 ।। 2.8.5.0 वराहैर्विश्वहाऽजनिष्ट पूषोद्वरीवृजत्खादयो वꣳ पान्त्यस्त्याभिर्नव च ।। 5 ।। 2.8.5.1 शुचिन्नु स्तोमꣳ

श्ञथद्वृत्रम् । उभा वामिन्द्राग्नी प्र चऽषणिभ्यः । आ वृत्रहणा गीर्भिर्विप्रः । ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता । सूक्तस्य बोधि तनयश्च जिन्व । विश्वन्तद्भद्रय्यँदवन्ति देवाः । बृहद्वदेम विदथे सुवीराः । स ईꣳ सत्येभिस्सखिभिश्शुचद्भिः । गोधायसद्विधनसैरतर्दत् । ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैः ।। 31 ।। 2.8.5.2 घर्मस्वेदेभिर्द्रविणव्यँनट् । ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशम् । सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः । यो गा उदाजथ्स दिवे वि चाभजत् । महीव रीतिश्शवसा सरत्पृथक् । इन्धानो अग्निँवनवद्वनुष्यतः । कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहव्य इत् । जातेन जातमतिसृत्प्र सृꣳसते । यय्यँय्युँजङ्कृणुते ब्रह्मणस्पतिः । ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा ।। 32 ।। 2.8.5.3 रायस्स्याम रथ्यो विवस्वतः । वीरेषु वीराꣳ उपपृङ्ग्धि नस्त्वम् । यदीशानो ब्रह्मणा वेषि मे हवम् । स इज्जनेन स विशा स जन्मना । स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः । देवानाय्यँꣳ पितरमा विवासति । श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् । यास्ते

पूष॒न्नावो॑ अ॒न्तः । शु॒क्रन्ते॑ अ॒न्यत्पू॒षेमा आशाः॑ । प्रप॑थे प॒थाम॑जनिष्ट पू॒षा ।।33 ।। 2.8.5.4 प्रप॑थे दि॒वꣳ प्रप॑थे पृथि॒व्याः । उ॒भे अ॒भि प्रि॒यत॑मे स॒धस्थे॑ । आ च॒ परा॑ च चरति प्रजा॒नन्न् । पू॒षा सु॒बन्धु॑र्दि॒व आ पृ॑थि॒व्याः । इ॒डस्पति॑र्म॒घवा॑ द॒स्मव॑र्चाः । तन्दे॒वासो॒ अद॑दुस्सू॒र्यायै॑ । कामे॑न कृ॒तन्त॒वस॒ꣳ स्वञ्च॑म् । अ॒जाऽश्व॑ꣳ पशु॒पा वाज॑बस्त्यः । धि॒य॒ञ्जि॒न्वो विश्वे॒ भुव॑ने॒ अर्पि॑तः । अष्ट्रां॑ पू॒षा शि॑थि॒रामु॒द्वरी॑वृजत् ।। 34 ।। 2.8.5.5 स॒ञ्चख्षा॑णो॒ भुव॑ना दे॒व ईय॑ते । शुची॑ वो ह॒व्या म॑रुत॒श्शुची॑नाम् । शुचिꣳ॑ हिनोम्यध्व॒रꣳ शुचि॑भ्यः । ऋ॒तेन॑ स॒त्यमृ॒तसाप॑ आयन्न् । शुचि॑जन्मान॒श्शुच॑यꣳ पावकाः । प्र चि॒त्रम॒र्कङ्गृ॑णते तु॒राय॑ । मारु॑ताय॒ स्वत॑वसे भरध्वम् । ये सहाꣳ॑सि॒ सह॑सा॒ सह॑न्ते । रेज॑ते अग्ने पृथि॒वी म॒खेभ्य॑ः । अꣳसे॒ष्वा म॑रुतꣳ खा॒दयो॑ वः ।। 35 ।। 2.8.5.6 वख्ष॑स्सुरु॒क्मा उप॑ शिश्रिया॒णाः । वि वि॒द्युतो॒ न वृ॒ष्टिभी॑ रुचा॒नाः ।

अनु॑ स्व॒धामायु॑धै॒र्यच्छ॑मानाः । या व॒श्शर्म॑ शशमा॒नाय॒ सन्ति॑ । त्रि॒धातू॑नि दा॒शुषे॑ यच्छ॒ताधि॑ । अ॒स्मभ्य॒न्तानि॑ मरुतो॒ वियं॑न्त । र॒यिन्नो॑ धत्त वृषणस्सु॒वीर॑म् । इ॒मे तु॒रं म॒रुतो॑ रामयन्ति । इ॒मे सह॒स्सह॑स॒ आ न॑मन्ति । इ॒मे श॒ꣳसं॑वँनुष्य॒तो नि पा॑न्ति ।। 36 ।। 2.8.5.7 गु॒रुद्वेषो॒ अर॑रुषे दधन्ति । अ॒रा इ॒वेदच॑रमा॒ अहे॑व । प्रप्र॑ जायन्ते॒ अक॑वा॒ महो॑भिः । पृश्ञे॑ꣳ प्रु॒त्रा उ॑प॒मासो॒ रभि॑ष्ठाः । स्वया॑ म॒त्या म॒रुत॒स्सं मि॑मिख्षुः । अनु॑ ते दायि म॒ह इ॑न्द्रि॒याय॑ । स॒त्रा ते॒ विश्व॒मनु॑ वृत्र॒हत्ये॑ । अनु॑ ख्ष॒त्रमनु॒ सहो॑ यजत्र । इन्द्र॑ दे॒वेभि॒रनु॑ ते नृ॒षह्ये॑ । य इन्द्र॒ शुष्मो॑ मघवन्ते॒ अस्ति॑ ।। 37 ।। 2.8.5.8 शिख्षा॒ सखि॑भ्यꣳ पुरुहूत॒ नृभ्यः॑ । त्वꣳ हि दृ॒ढा म॑घव॒न्विचे॑ताः । अपा॑वृधि॒ परि॑वृति॒न्न राधः॑ । इन्द्रो॒ राजा॒ जग॑तश्चर्षणी॒नाम् । अ॒धि॒ख्षमि॒ विषु॑रूप॒य्यँदस्ति॑ । ततो॑ ददातु दा॒शुषे॒ वसू॑नि । चोद॒द्राध॒ उप॑स्तुतश्चिद॒र्वाक् । तमु॑ष्टुहि॒ यो अ॒भिभू॑त्योजाः । व॒न्वन्नवा॑तꣳ पुरुहूत इन्द्रः॑ । अषा॑ढमु॒ग्रꣳ सह॑मानमा॒भिः ।। 38 ।। 2.8.5.9

गीर्भिर्वर्ध वृषभश्चर्षणीनाम् । स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे । तमु ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम् । यो वायुना जयति गोमतीषु । प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छ । आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चात् । ओत्तरादधरागा पुरस्तात् । आ विश्वतो अभिसमैत्वर्वाङ् । इन्द्र द्युम्नꣳ सुवर्वद्धेह्यस्मे ।। 39 ।। 2.8.6.0 वसूनि ततानास्तु विश्वान् ववृत्याव्वँवर्ति घृतेन विषूचीश्श्रुतन्द्वे च ।। 6 ।। 2.8.6.1 आ देवो यातु सविता सुरत्नः । अन्तरिख्षप्रा वहमानो अश्वैः । हस्ते दधानो नर्या पुरूणि । निवेशयंश्च प्रसुवश्च भूम । अभीवृतङ्कृशनैर्विश्वरूपम् । हिरण्यशम्यय्यँजतो बृहन्तम् । आस्थाद्रथꣳ सविता चित्रभानुः । कृष्णा रजाꣳसि तविषीन्दधानः । सघा नो देवस्सविता सवाय । आ साविषद्वसुपतिर्वसूनि ।। 40 ।। 2.8.6.2 विश्रयमाणो अमतिमुरूचीम् । मर्तभोजनमधरासतेन । विजनाञ्छ्यावाश्शितिपादो अख्यन् । रथꣳ हिरण्यप्रउगवँहन्तः । शश्वद्दिशस्सवितुर्दैव्यस्य । उपस्थे

विश्वा॒ भुव॑नानि तस्थुः । वि सु॑प॒र्णो अ॒न्तरि॑ख्षाण्यख्यत् । ग॒भी॒रवे॑पा॒ असु॑रस्सुनी॒थः । क्व॑दानी॒ꣳ सूर्य॒ꣳ कश्चि॑केत । क॒त॒मान्द्याꣳ र॒श्मिर॒स्या त॑तान ।। 41 ।। 2.8.6.3 भग॒न्धिय॑ब्बाँ॒जय॑न्त॒ꣳ पुर॑न्धिम् । नरा॒शꣳसो॒ ग्नास्पति॑र्नो अव्यात् । आ ये वा॒मस्य॑ सङ्ग॒थे र॑यी॒णाम् । प्रि॒या दे॒वस्य॑ सवि॒तुस्स्या॑म । आ नो॒ विश्वे॒ अस्क्रा॑गमन्तु दे॒वाः । मि॒त्रो अ॑र्य॒मा वरु॑णस्स॒जोषाः॑ । भुव॒न् यथा॑ नो॒ विश्वे॑ वृ॒धासः॑ । कर॑न्थ्स॒षाहा॑ विथु॒रन्न शवः॑ । शन्नो॑ दे॒वा वि॒श्वदे॑वा भवन्तु । शꣳ सर॑स्वती स॒ह धी॒भिर॑स्तु ।। 42 ।। 2.8.6.4 शम॑भि॒षाच॒श्शमु॑ राति॒षाचः॑ । शन्नो॑ दि॒व्याꣳ पार्थि॑वा॒श्शन्नो॒ अप्याः॑ । ये स॑वि॒तुस्स॒त्यस॑वस्य॒ विश्वे॑ । मि॒त्रस्य॑ व्र॒ते वरु॑णस्य दे॒वाः । ते सौभ॑गँब्बी॒रव॒द्गोम॒दप्नः॑ । दधा॑तन॒ द्रवि॑णञ्चि॒त्रम॒स्मे । अग्ने॑ या॒हि दू॒त्य॑ब्बाँ॒रि॑षेण्यः । दे॒वाꣳ अच्छा॑ ब्रह्म॒कृता॑ ग॒णेन॑ । सर॑स्वतीं म॒रुतो॑ अ॒श्विना॒पः । य॒ख्षि॒ दे॒वान्न॑ल॒धेया॑य॒ विश्वान्॑ ।। 43 ।। 2.8.6.5 द्यौꣳ पि॑त॒ꣳ पृथि॑वि॒ मात॒रध्रु॑क् । अग्ने॑ भ्रातर्वसवो मृ॒डता॑

नः । विश्वे आदित्या अदिते सजोषाः । अस्मभ्यꣳ शर्म बहुलꣳ यन्त । विश्वे देवाश्शृणुतेमꣳ हवं मे । ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ । ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्राः । आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् । आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिम् । नमसा देवाववसाववृत्याम् ।। 44 ।। 2.8.6.6 अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सह्या अस्माकम् । वृष्टिर्दिव्या सुपारा । युवꣳ स्त्राणि पीवसा वसाथे । युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः । अवातिरतमनृतानि विश्वा । ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे । तथ्सु वां मित्रावरुणा महित्वम् । ईर्मा तस्थुषीरहभिर्ददुह्रे । विश्वाꣳ पिन्वथ स्वसरस्य धेनाः । अनु वामेकꣳ पविरा ववर्ति ।। 45 ।। 2.8.6.7 यद्वꣳहिष्ठन्नाति विदे सुदानू । अच्छिद्रꣳ शर्म भुवनस्य गोपा । ततो नो मित्रावरुणाववीष्टम् । सिषासन्तो जी(जि?)गिवाꣳसस्स्याम । आ नो मित्रावरुणा हव्यदातिम् । घृतैर्गव्यूतिमुरुष्षतमिडाभिः ।

प्रति॑ वा॒मत्र॒ वर॒मा जना॑य । पू॒णी॒तमु॒द्रो दि॒व्यस्य॒ चारोः॑ । प्र बा॒हवा॑ सिसृतञ्जी॒वसे॑ नः । आ नो॒ गव्यू॑तिमुख्षतङ्घृ॒तेन॑ ।। 46 ।। 2.8.6.8 आ नो॒ जने॑ श्रवयतय्युँवाना । श्रु॒तं मे॑ मित्रावरुणा॒ हवे॒मा । इ॒मा रु॒द्राय॑ स्थि॒रध॑न्वने॒ गिरः॑ । क्षि॒प्रेष॑वे दे॒वाय॑ स्व॒धाग्ने॑ । अषा॑ढाय॒ सह॑मानाय मी॒ढुषे॑ । ति॒ग्मायु॑धाय भरता शृ॒णोत॑न । त्वाद॑त्तेभी रुद्र शन्त॑मेभिः । श॒तꣳ हिमा॑ अशीय भेष॒जेभिः॑ । व्य॑स्मद्वेषो॑ वित॒रव्यँ॑ꣳह॑ः । व्यमी॑वाꣳश्चातयस्वा॒ विषू॑चीः ।। 47 ।। 2.8.6.9 अऽह॑न्बिभऱ्षि॒ मा न॑स्तो॒के । आ ते॑ पितर्मरुताꣳ सु॒म्नमे॑तु । मा न॒स्सूर्य॑स्य स॒न्दृशो॑ युयोथाः । अ॒भि नो॑ वी॒रो अर्व॑ति ख्षमेत । प्र जा॑येमहि रुद्र प्र॒जाभिः॑ । ए॒वा ब॑भ्रो वृषभ चेकितान । यथा॑ देव॒ न हृ॑णी॒षे न हꣳसि॑ । हा॒व॒न॒श्रूनो॑ रुद्रे॒ह बो॑धि । बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ । परि॑ णो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिस्स्तु॒हि श्रु॒तम् । मीढु॑ष्टमाऽह॑न्बिभऱ्षि । त्वम॑ग्ने रु॒द्र आ वो॒ राजा॑नम्

।। 48 ।। 2.8.7.0 ज॒भा॒र॒ द्यौर॒ग्नेरु॒पस्थ॑ उप॒ख्य्यन्तो॑ बद्बधा॒नो व॒ध्वा॑ याद॑मानस्समु॒द्रेऽ२ह॑स॒ꣳ प्रस्थि॑तस्य ।। 7 ।। 2.8.7.1 सूर्यो॑ दे॒वीमु॒षस॒ꣳ रोच॑मानामर्य॑ः । न योषा॑म॒भ्यै॑ति प॒श्चात् । यत्रा॒ नरो॑ देव॒यन्तो॑ यु॒गानि॑ । वि॒त॒न्वते॒ प्रति॑ भ॒द्राय॑ भ॒द्रम् । भ॒द्रा अश्वा॑ ह॒रित॒स्सूर्य॑स्य । चि॒त्रा एद॑ग्वा अनु॒माद्या॑सः । न॒म॒स्यन्तो॑ दि॒व आ पृ॒ष्ठम॑स्थुः । परि॒ द्यावा॑पृथि॒वी य॑न्ति स॒द्यः । तथ्सूर्य॑स्य देव॒त्वन्तन्म॑हि॒त्वम् । म॒ध्या कर्तो॒र्वित॑त॒ꣳ सञ्ज॑भार ।। 49 ।। 2.8.7.2 य॒देदयु॑क्त ह॒रित॑स्स॒धस्था॑त् । आद्रात्री॒ वास॑स्तनुते सि॒मस्मै॑ । तन्मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्याभि॒चख्षे॑ । सूर्यो॑ रू॒पङ्कृ॑णुते॒ द्योरु॒पस्थे॑ । अ॒न॒न्तम॒न्यद्रुश॑दस्य॒ पाज॑ः । कृ॒ष्णम॒न्यद्ध॒रित॒स्सं भ॑रन्ति । अ॒द्या दे॑वा॒ उदि॑ता॒ सूर्य॑स्य । निरꣳह॑सꣳ पिपृ॒तान्निर॑व॒द्यात् । तन्नो॑ मि॒त्रो वरु॑णो मामहन्ताम् । अदि॑ति॒स्सिन्धु॑ꣳ पृथि॒वी उ॒त द्यौः ।। 50 ।। 2.8.7.3 दि॒वो रु॒क्म उ॑रु॒चख्षा॒ उदे॑ति

। दूरे अर्थस्तरणिर्भ्राजमानः । नूनञ्जनास्सूर्येण प्रसूताः । आयन्नर्थानि कृणवन्नपाꣳसि । शन्नो भव चख्षसा शन्नो अह्ना । शं भानुना शꣳ हिमा शङ्खृणेन । यथा शमस्मै शमसद्दुरोणे । तथ्सूर्य द्रविणन्धेहि चित्रम् । चित्रन्देवानामुदगादनीकम् । चख्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।। 51 ।। 2.8.7.4 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिख्षम् । सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च । त्वष्टा दधत्तन्नस्तुरीपम् । त्वष्टा वीरं पिशङ्गरूपः । दशेमन्त्वष्टुर्जनयन्त गर्भम् । अतन्द्रासो युवतयो बिभर्त्रम् । तिग्मानीकꣳ स्वयशसञ्जनेषु । विरोचमानं परिषीन्नयन्ति । आविष्प्रो वर्धते चारुरासु । जिह्मानामूर्ध्वस्वयशा उपस्थे ।। 52 ।। 2.8.7.5 उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् । प्रतीची सिꣳहं प्रतिजोषयेते । मित्रो जनान्प्र स मित्र । अयं मित्रो नमस्यस्सुशेवः । राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः । तस्य वयꣳ सुमतौ यज्ञियस्य । अपि भद्रे सौमनसे स्याम । अनमीवास इडया

मदन्तः । मितज्मवो वरिमन्ना पृथिव्याः । आदित्यस्य व्रतमुपख्ष्यन्तः ।। 53 ।। 2.8.7.6 वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम । मित्रन्न ईꣳ शिम्या गोषु गव्यवत् । स्वाधियो विदथे अप्स्वर्जो जनन्न् । अरेजयताꣳ रोदसी पाजसा गिरा । प्रति प्रियय्यँजतञ्जनुषामवः । महाꣳ आदित्यो नमसोपसद्यः । यातयज्जनो गृणते सुशेवः । तस्मा एतत्पन्यतमाय जुष्टम् । अग्नौ मित्राय हविरा जुहोत । आ वाꣳ रथो रोदसी बद्बधानः ।। 54 ।। 2.8.7.7 हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः । घृतवर्तनिꣳ पविभी रुचानः । इषाद्वोढा नृपतिर्वाजिनीवान् । स पप्रथानो अभि पञ्च भूम । त्रिवन्धुरो मनसायातु युक्तः । विशो येन गच्छथो देवयन्तीः । कुत्रा चिद्यामममश्विना दधाना । स्वश्वा यशसाऽऽयातमर्वाक् । दस्रा निधिं मधुमन्तं पिबाथः । वि वाꣳ रथो वध्वा यादमानः ।। 55 ।। 2.8.7.8 अन्तान्दिवो बाधते वर्तनिभ्याम् । युवोश्श्रियं परि योषावृणीत । सूरो दुहिता परितक्म्यायाम् ।

यद्दे॑व॒यन्त॒मव॑थ॒श्शची॑भिः । परि॑घ्र॒ꣳ॒ सवां॒ मना॑वा॒व्वँयो॑गाम् । यो ह॒स्यवाꣳ॑ रथिरा॒वस्त॑ उ॒स्राः । रथो॑ युजा॒नꣳ प॑रि॒याति॑ व॒र्तिः । तेन॑ न॒श्शँय्योरु॒षसो॒ व्यु॑ष्टौ । न्य॑श्विना वहतय्यँ॒ज्ञे अ॒स्मिन्न् । यु॒वं भु॒ज्युमव॑विद्धꣳ समु॒द्रे ।। 56 ।। 2.8.7.9 उदू॑हथु॒रर्ण॑सो॒ अस्रि॑धानैः । प॒त॒त्रिभि॑रश्र॒मैर॑व्य॒थिभिः॑ । द॒ꣳ॒सना॑भिरश्विना पा॒रय॑न्ता । अग्नी॑षोमा॒ यो अ॒द्य वा॑म् । इ॒दव्वँच॑स्सप॒र्यति॑ । तस्मै॑ धत्तꣳ सु॒वीर्य॑म् । गवां॒ पोष॒ꣳ॒ स्वश्वि॑यम् । यो अ॒ग्नीषोमा॑ ह॒विषा॑ सप॒र्यात् । दे॒व॒द्रीचा॒ मन॑सा॒ यो घृ॒तेन॑ । तस्य॑ व्र॒तꣳ र॑ख्षतं पा॒तमꣳह॑सः ।। 57 ।। 2.8.7.10 वि॒शे जना॑य॒ महि॒ शर्म॑ यच्छतम् । अग्नी॑षोमा॒ य आहु॑तिम् । यो वा॒न्दाशा॑द्ध॒विष्कृ॑तिम् । स प्र॒जया॑ सु॒वीर्य॑म् । विश्व॒मायु॒र्व्य॑श्ञवत् । अग्नी॑षोमा॒ चेति॒ तद्वी॒र्य॑व्वाँम् । यदमु॑ष्णीतमव॒सं प॒णिङ्गोः । अवा॑तिरतं॒ प्रथ॑यस्य॒ शेषः॑ । अवि॑न्दत॒ञ्ज्योति॒रेकं॑ ब॒हुभ्यः॑ । अग्नी॑षोमावि॒मꣳ सु

मेऽग्नीषोमा ह॒विष॒ः प्रस्थि॑तस्य ।। 58 ।। 2.8.8.0 च॒रा॒मि॒ कनी॑यो॒ऽन्यानर्पि॑ता प॒दानि॒ यज्व॑सु हवामहे वि॒ष्ठा लो॒कास्सु॒वीर॒मर्वा॒ पिब॑न्ती॒ष्षट्वं ।। 8 ।। 2.8.8.1 अ॒हम॑स्मि प्रथम॒जा ऋ॒तस्य॑ । पूर्व॑न्दे॒वेभ्यो॑ अ॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑ । यो मा॒ ददा॑ति॒ स इदे॒वमावाः॑ । अ॒हमन्न॒मन्न॑न॒दन्त॑मद्मि । पूर्व॑म॒ग्नेरपि॑ दह॒त्यन्न॑म् । य॒त्तौ हा॑साते अहमुत्त॒रेषु॑ । व्यात्त॑मस्य प॒शव॑स्सु॒जम्भ॑म् । पश्य॑न्ति॒ धीराः॒ प्रच॑रन्ति॒ पाकाः॑ । जहा॑म्य॒न्यन्न ज॑हाम्य॒न्यम् । अ॒हमन्न॒वँश॒मिच्च॑रामि ।। 59 ।। 2.8.8.2 स॒मा॒नमर्थं॒ पर्ये॑मि भु॒ञ्जत् । को मामन्नं॑ मनु॒ष्यो॑ दयेत । परा॑के॒ अन्न॒न्निहि॑तल्लो॒क एत॒त् । विश्वै॑र्दे॒वैः पि॒तृभि॑र्गु॒प्तमन्न॑म् । यद॒द्यते॑ लु॒प्यते॒ यत्प॑रो॒प्यते॑ । श॒त॒त॒मी सा त॒नूर्मे॑ बभूव । म॒हान्तौ॑ च॒रू स॑कृद्दु॒ग्धेन॑ पप्रौ । दिव॑श्च॒ पृश्नि॑ पृथि॒वीञ्च॑ सा॒कम् । तथ्स॑पिब॑न्तो॒ न मि॑नन्ति वे॒धसः॑ । नैतद्भूयो॒ भव॑ति॒ नो कनी॑यः ।। 60 ।। 2.8.8.3 अन्नं॑ प्रा॒णमन्न॑मपा॒नमा॑हुः । अन्नं॑ मृ॒त्युन्तमु॑

जी॒वातु॑माहुः । अन्नं॑ ब्र॒ह्माणो॑ ज॒रस॑व्वँदन्ति । अन्न॑माहुꣳ प्र॒जन॑नं प्र॒जाना॑म् । मोघ॒मन्न॑व्विँन्दते॒ अप्र॑चेताः । स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इथ्स तस्य॑ । नार्य॒मणं॒ पुष्य॑ति॒ नो सखा॑यम् । केव॑लाघो भवति केवला॒दी । अ॒हं मे॒घस्स्त॒नय॒न्वꣳष॑न्नस्मि । माम॑दन्त्य॒हम॑द्म्य॒न्यान् ।। 61 ।। 2.8.8.4 अ॒हꣳ सद॒मृतो॑ भवामि । मदा॑दि॒त्या अधि॒ सर्वे॑ तपन्ति । दे॒वीव्वाँच॑मजनयन्त॒ यद्वाग्वद॑न्ती । अ॒न॒न्तामन्ता॒दधि॒ निर्मि॑तां म॒हीम् । यस्या॑न्दे॒वा अ॑दधु॒र्भोज॑नानि । एका॑ख्षरान्द्वि॒पदा॒ꣳ॒ षट्प॑दाञ्च । वाच॑न्दे॒वा उप॑ जीवन्ति॒ विश्वे॑ । वाच॑न्दे॒वा उप॑ जीवन्ति॒ विश्वे॑ । वाच॑ङ्गन्ध॒र्वाꣳ प॒शवो॑ मनु॒ष्याः॑ । वा॒चीमा विश्वा॒ भुव॑ना॒न्यर्पि॑ता ।। 62 ।। 2.8.8.5 सा नो॒ हव॑ञ्जुषता॒मिन्द्र॑पत्नी । वाग॒ख्षरं॑ प्रथम॒जा ऋ॒तस्य॑ । वेदा॑नां मा॒ताऽमृत॑स्य॒ नाभिः॑ । सा नो॑ जुषा॒णोप॑ य॒ज्ञमागा॑त् । अव॑न्ती दे॒वी सु॒हवा॑ मे अस्तु । यामृष॑यो मन्त्र॒कृतो॑ मनी॒षिणः॑ । अ॒न्वैच्छ॑न्दे॒वास्तप॑सा॒

श्रमे॑ण । तान्दे॒वीर्वाँच॑ꣳ हु॒विषा॑ यजामहे । सा नो॑ दधातु सुकृ॒तस्य॑ लो॒के । च॒त्वारि॒ वाक्परि॑मिता प॒दानि॑ ।। 63 ।। 2.8.8.6 तानि॑ विदुर्ब्राह्म॒णा ये म॑नी॒षिणः॑ । गुहा॒ त्रीणि॒ निहि॑ता॒ नेङ्ग॑यन्ति । तु॒रीयं॑ वाँ॒चो म॑नु॒ष्या॑ वदन्ति । श्र॒द्धया॒ऽग्निस्समि॑ध्यते । श्र॒द्धया॑ विन्दते ह॒विः । श्र॒द्धां भग॑स्य मू॒र्धनि॑ । वच॒सा वे॑दयामसि । प्रि॒यꣳ श्र॑द्धे॒ दद॑तः । प्रि॒यꣳ श्र॑द्धे॒ दिदा॑सतः । प्रि॒यं भो॒जेषु॒ यज्व॑सु ।। 64 ।। 2.8.8.7 इ॒दं म॑ उदि॒तङ्कृ॑धि । यथा॑ दे॒वा असु॑रेषु । श्र॒द्धामु॒ग्रेषु॑ चक्रि॒रे । ए॒वं भो॒जेषु॒ यज्व॑सु । अ॒स्माक॑मुदि॒तङ्कृ॑धि । श्र॒द्धान्दे॑वा॒ यज॑मानाः । वा॒युगो॑पा॒ उपा॑सते । श्र॒द्धाꣳ हृ॑द॒य्य॑याऽऽकू॒त्या । श्र॒द्धया॑ हूयते ह॒विः । श्र॒द्धां प्रा॒तर्ह॑वामहे ।। 65 ।। 2.8.8.8 श्र॒द्धां म॒ध्यन्दि॑नं॒ परि॑ । श्र॒द्धाꣳ सूर्य॑स्य नि॒म्रुचि॑ । श्रद्धे॒ श्रद्धा॑पयेह मा॑ । श्र॒द्धा दे॒वानधि॑ वस्ते । श्र॒द्धा विश्व॑मि॒दञ्जग॑त् । श्र॒द्धाङ्काम॑स्य मा॒तर॑म् । ह॒विषा॑ वर्धयामसि । ब्रह्म॑ जज्ञा॒नं प्र॑थ॒मं पु॒रस्ता॑त् । वि सी॑म॒तस्सु॒रुचो॑ वे॒न आ॑वः । स

बु॒ध्नियां॑ उप॒ मा अ॑स्य वि॒ष्ठाः ।। 66 ।। 2.8.8.9 स॒तश्च॒ योनि॒मस॑तश्च॒ विवः॑ । पि॒ता वि॒राजा॑मृष॒भो र॑यी॒णाम् । अ॒न्तरि॑ख्षब्बि॒ँश्वरू॑प॒ आवि॑वेश । तम॒र्कैर॒भ्य॑र्चन्ति व॒थ्सम् । ब्रह्म॒ सन्तं॒ ब्रह्म॑णा व॒र्धय॑न्तः । ब्रह्म॑ दे॒वान॑जनयत् । ब्रह्म॒ विश्व॑मि॒दञ्जग॑त् । ब्रह्म॑णः ख्ष॒त्रन्निर्मि॑तम् । ब्रह्म॑ ब्राह्म॒ण आ॒त्मना॑ । अ॒न्तर॑स्मिन्नि॒मे लो॒काः ।। 67 ।। 2.8.8.10 अ॒न्तर्विश्व॑मि॒दञ्जग॑त् । ब्रह्मै॒व भू॒ताना॒ञ्ज्येष्ठ॑म् । तेन॒ को॑ऽर्हति॒ स्पर्धि॑तुम् । ब्रह्म॑न्दे॒वास्त्रय॑स्त्रिꣳशत् । ब्रह्म॑न्निन्द्रप्रजाप॒ती । ब्रह्म॑न् ह॒ विश्वा॑ भू॒तानि॑ । ना॒वीवा॒न्तस्स॒माहि॑ता । चत॑स्र॒ आशा॒ः प्रच॑रन्त्व॒ग्नयः॑ । इ॒मन्नो॑ य॒ज्ञन्न॑यतु प्रजा॒नन्न् । घृ॒तं पिन्व॑न्न॒जरꣳ॑ सु॒वीर॑म् ।। 68 ।। 2.8.8.12 ब्रह्म॑ स॒मिद्भ॑व॒त्याहु॑तीनाम् । आ गावो॑ अग्मन्नु॒त भ॒द्रम॑क्रन्न् । सीद॑न्तु गो॒ष्ठे र॒णय॑न्त्व॒स्मे । प्र॒जाव॑तीः॒ पुरु॒रूपा॑ इ॒ह स्युः । इन्द्रा॑य पू॒र्वीरु॒षसो॒ दुहा॑नाः । इन्द्रो॒ यज्व॑ने पृण॒ते च॑ शिख्षति । उपेद्द॑दाति॒ न स्वं मु॑षायति । भूयो॑भूयो र॒यमिद॑स्य व॒र्धयन्न्॑ । अभि॑न्ने खि॒ल्ले नि द॑धाति देव॒युम् ।

न ता न॑शन्ति॒ न ता अर्वा॑ ।। 69 ।। 2.8.8.13 गावो॒ भगो॒ गाव॒ इन्द्रो॑ मे अच्छात् । गाव॒स्सोम॑स्य प्रथ॒मस्य॑ भ॒क्षः । इ॒मा या गाव॒स्सज॑नास॒ इन्द्रः॑ । इ॒च्छामीद्धृ॒दा मन॑सा चि॒दिन्द्र॑म् । यूय॒ङ्गा॑वो मेदयथा कृ॒शश्चि॑त् । अ॒श्लो॒णश्चि॑त्कृणुथा सु॒प्रती॑कम् । भ॒द्रङ्गृ॒हङ्कृ॑णुथ भद्रवाचः । बृ॒हद्वो॒ वय॑ उच्यते स॒भासु॑ । प्र॒जाव॑तीस्सू॒यव॑स॒ꣳ रि॒शन्तीः॑ । शु॒द्धा अ॒पस्सु॑प्रपा॒णे पिब॑न्तीः । मा व॑स्स्ते॒न ई॑शत॒ माऽघश॒ꣳसः । परि॑ वो हे॒ती रु॒द्रस्य॑ वृज्यात् । उपे॒दमु॑प॒पर्च॑नम् । आ॒सु गोषूप॑पृच्यताम् । उप॑ऽऋ॒भस्य॒ रेत॑सि । उपे॑न्द्र॒ तव॑ वी॒र्ये॑ ।। 70 ।। 2.8.9.0 वि॒च॒क्ष॒णा वि॑चर्तु॒रꣳ शर्म॒न्नधि॑ वि॒सर्ज॑नाय॒ ब्रह्म॒ वन॑ं॒ ब्रह्म॒ स वृ॒क्ष आ॑सीत्तु॒रश्चि॑द्देवा॒ꣳ प्रपी॑ना॒ एक॑श्च ।। 9 ।। 2.8.9.1 ता सू॑र्याचन्द्र॒मसा॑ विश्व॒भृत्त॑मा म॒हत् । तेजो॒ वसु॑मद्राजतो दि॒वि । सामा॑त्माना चरतस्सामचा॒रिणा॑ । ययो॑र्व्र॒तन्न म॒मे जातु॑ दे॒वयोः॑ । उ॒भावन्तौ॒ परि॑ यात॒ अर्म्या॑ । दि॒वो न

र॒श्मीꣳ स्त॑नु॒तो व्य॑र्ण॒वे । उ॒भा भु॑व॒न्ती भुव॑ना क॒विक्र॑तू । सूर्या॒ न च॒न्द्रा च॑रतो ह॒ताम॑ती । पती॑ द्यु॒मद्वि॑श्व॒विदा॑ उ॒भा दि॒वः । सूर्या॑ उ॒भा च॒न्द्रम॑सा विचख्ष॒णा ।। 71 ।। 2.8.9.2 वि॒श्ववा॑रा वरिवो॒भा वरे॑ण्या । ता नो॑ऽवतं मति॒मन्ता॒ महि॑व्रता । वि॒श्व॒वप॑री प्र॒तर॑णा तर॒न्ता । सु॒व॒र्विदा॑ दृ॒शये॒ भूरि॑रश्मी । सूर्या॒ हि च॒न्द्रा वसु॑ त्वे॒षद॑र्शता । म॒न॒स्विनो॒भानु॑चर॒तोनु॒ सन्दिव॑म् । अ॒स्य श्रवो॑ न॒द्य॑स्स॒प्त बि॑भ्रति । द्यावा॒ ख्षामा॑ पृथि॒वी द॑ꣳश॒तव्वँपुः॑ । अ॒स्मे सू॑र्याचन्द्र॒मसा॑ऽभि॒चख्षे॑ । श्र॒द्धेकमि॑न्द्र चरतो विचर्तु॒रम् ।। 72 ।। 2.8.9.3 पू॒र्वा॒प॒रञ्च॑रतो मा॒ययै॒तौ । शिशू॒ क्रीड॑न्तौ॒ परि॑ यातो अध्व॒रम् । विश्वा॑न्य॒न्यो भुव॑नाऽभि॒ चष्टे॑ । ऋ॒तून॒न्यो वि॒दध॑ज्जायते॒ पुनः॑ । हिर॑ण्यवर्णा॒श्शुच॑यꣳ पाव॒का यासा॒ꣳ॒ राजा॑ । यासा॑न्दे॒वाश्शि॒वेन॑ मा॒ चख्षु॑षा पश्यत । आपो॑ भ॒द्रा आदित्प॑श्यामि । नास॑दासी॒न्नो सदा॑सीत्त॒दानी॑म् । नासी॒द्रजो॒ नो व्यो॑मा प॒रो यत् । किमाव॑रीवः॒ कुह॒ कस्य॒ शर्मन्न्॑ ।। 73 ।। 2.8.9.4 अम्भ॒ꣳ किमा॑सी॒द्गह॑नङ्गभी॒रम्

। न मृत्युरमृतन्तर्हि न । रात्रिया अह्न आसीत्प्रकेतः । आनीदवातꣳ स्वधया तदेकम् । तस्माद्धान्यन्न परꣳ किञ्चनास । तम आसीत्तमसा गूढमग्रे प्रकेतम् । सलिलꣳ सर्वमा इदम् । तुच्छेनाभ्वपिहितय्यँदासीत् । तमसस्तन्महिना जायतैकम् । कामस्तदग्रे समवर्तताधि ।। 74 ।। 2.8.9.5 मनसो रेतꣳ प्रथमय्यँदासीत् । सतो बन्धुमसति निरविन्दन्न् । हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा । तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषाम् । अधस्स्विदासी ३ दुपरि स्विदासी ३ त् । रेतोधा आसन्महिमान आसन्न् । स्वधा अवस्तात्प्रयतिꣳ परस्तात् । को अद्धा वेद क इह प्र वोचत् । कुत आजाता कुत इयँविसृष्टिः । अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनाय ।। 75 ।। 2.8.9.6 अथा को वेद यत आबभूव । इयँविसृष्टिर्यत आबभूव । यदि वा दधे यदि वा न । यो अस्याध्यक्षꣳ परमे व्योमन्न् । सो अङ्ग वेद यदि वा न वेद । किꣳस्विद्वनङ्क उ स वृक्ष आसीत् । यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः

। मनीषिणो मनसा पृच्छतेदुतत् । यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्न् । ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आसीत् ।। 76 ।। 2.8.9.7 यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः । मनीषिणो मनसा विब्रवीमि वः । ब्रह्माध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्न् । प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रꣳ हवामहे । प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना । प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम् । प्रातस्सोममुत रुद्रꣳ हुवेम । प्रातर्जितं भगमुग्रꣳ हुवेम । वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता । आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चित् ।। 77 ।। 2.8.9.8 राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह । भग प्रणेतर्भग सत्यराधः । भगेमान्धियमुदव ददन्नः । भग प्र णो जनय गोभिरश्वैः । भग प्र नृभिर्नृवन्तस्स्याम । उतेदानीं भगवन्तस्स्याम । उत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् । उतोदिता मघवन्थ्सूर्यस्य । वयन्देवानाꣳ सुमतौ स्याम । भग एव भगवाꣳ अस्तु देवाः ।। 78 ।। 2.8.9.9 तेन वयं भगवन्तः स्याम । तन्त्वा भग सर्व इज्जोहवीमि । स नो भग पुरएता भवेह । समध्वरायोषसो नमन्त । दधिक्रावेव

शुच॑ये प॒दाय॑ । अ॒र्वा॒ची॒नव॑ँसु॒विद॒ं भग॑न्नः । रथ॑मि॒वाश्वा॑ वा॒जिन॒ आव॑हन्तु । अश्वा॑वती॒र्गोम॑तीर्न उ॒षासः॑ । वी॒रव॑ती॒स्सद॑मुच्छन्तु भ॒द्राः । घृ॒तन्दुहा॑ना वि॒श्वत॒ः प्रपी॑नाः । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः ।। 79 ।। 3.1.0.0 ।। श्रीरस्तु ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे तृतीयाष्टके प्रथम प्रपाठक प्रारम्भः । हरिःओम् ।। 3.1.0.0 अ॒ग्निर्न॑ ऋ॒ध्यास्म॒ नवो॑नवो॒ऽग्निर्मि॒त्रश्च॒न्द्रमा॒ष्षट् ।। 6 ।। अ॒ग्निर्न॒स्तन्नो॑ वा॒युरहि॑र्बु॒ध्निय॑ ऋ॒ख्षा वा इ॒यमथै॒तत्पौ॑र्णमा॒स्या अ॒जो वा एक॑पा॒थ्सूर्य॒स्त्रिष॑ष्टिः ।। 63 ।। अ॒ग्निर्न॑ः पातु प्रति॒ष्ठाये॒ स्वाहेति॑ ।। हरि॑ःओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे-तृतीयाष्टके प्रथमप्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.1.1.0 चि॒त्रभा॑नु॒र्यज॑माने दधातु ह॒विर्न॒ः पाथ॒श्चेतो॑ जुषन्ता॒श्चेतो॑ मदेम॒ रोच॑माना॒मरा॑तीर्गो॒पौ य॒ज्ञम् ।। 1 ।। 3.1.1.1 अ॒ग्निर्न॑ः पातु॒ कृत्ति॑काः । नख्ष॑त्रन्दे॒वमि॑न्द्रि॒यम् । इ॒दमा॑साँव्विचख्ष॒णम् । ह॒विरा॒सञ्जु॑होतन । यस्य॒ भान्ति॑

र॒श्मयो॒ यस्य के॒तवः॑ । यस्ये॒मा विश्वा॒ भुव॑नानि॒ सर्वा॑ । स कृत्ति॑काभिर॒भि स॒ꣳवँसा॑नः । अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वस्सु॑वि॒ते द॑धातु । प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॑तु॒ पत्नी॑ । वि॒श्वरू॑पा बृह॒ती चि॒त्रभा॑नुः ।। 1 ।। 3.1.1.2 सा नो॑ य॒ज्ञस्य॑ सुवि॒ते द॑धातु । यथा॒ जीवे॑म श॒रद॒स्सवी॑राः । रो॒हि॒णी दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । विश्वा॑ रू॒पाणि॑ प्रति॒मोद॑माना । प्र॒जाप॑तिꣳ ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती । प्रि॒या दे॒वाना॒मुप॑यातु य॒ज्ञम् । सोमो॒ राजा॑ मृगशी॒र्षेण॒ आगन्न्॑ । शि॒वन्नख्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒ धाम॑ । आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु । रेत॑ꣳ प्र॒जाय्यँज॑माने दधातु ।। 2 ।। 3.1.1.3 यत्ते॒ न॑ख्षत्रं मृगशी॒र्षमस्ति॑ । प्रि॒यꣳ रा॑जन्प्रि॒यत॑मं प्रि॒याणा॑म् । तस्मै॑ ते सोम ह॒विषा॑ विधेम । शन्न॑ एधि द्वि॒पदे॒ शञ्चतु॑ष्पदे । आ॒र्द्रया॑ रु॒द्रꣳ प्रथ॑मान एति । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॒ पति॑रघ्नि॒याना॑म् । नख्ष॑त्रमस्य ह॒विषा॑ विधेम । मा नः॑ प्र॒जाꣳ रीरि॑षन्मोत वी॒रान् । हे॒ती रु॒द्रस्य॒ परि॑ णो वृणक्तु । आ॒र्द्रा नख्ष॑त्रञ्जुषताꣳ

ह॒विर्नः॑ ।। 3 ।। 3.1.1.4 प्र॒मु॒ञ्चमा॑नौ दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ । अपा॒घश॑ꣳसन्नुदता॒मरा॑तिम् । पुन॑र्नो दे॒व्यदि॑तिस्स्पृणोतु । पुन॑र्वसू नः॒ पुन॒रेताँ॑य्य॒ज्ञम् । पुन॑र्नो दे॒वा अ॒भिय॑न्तु॒ सर्वे॑ । पुन॑ꣳपुनर्वो ह॒विषा॑ यजामः । ए॒वा न दे॒व्यदि॑तिरन॒र्वा । विश्व॑स्य भ॒र्त्री जग॑तꣳ प्रति॒ष्ठा । पुन॑र्वसू ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती । प्रि॒यन्दे॒वाना॒मप्ये॑तु॒ पाथः॑ ।। 4 ।। 3.1.1.5 बृह॒स्पतिः॑ प्रथ॒मञ्जाय॑मानः । ति॒ष्य॑न्नख्ष॑त्रम॒भिसं ब॑भूव । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॒ पृत॑नासु जि॒ष्णुः । दिशोऽनु॒ सर्वा॒ अभ॑यन्नो अस्तु । ति॒ष्य॑ꣳ पु॒रस्ता॑दु॒त म॑ध्य॒तो नः॑ । बृह॒स्पतिर्न॒ꣳ परि॑ पातु प॒श्चात् । बाधे॑ता॒न्द्वेषो॒ अभ॑यङ्कृणुताम् । सु॒वीर्य॑स्य॒ पत॑यस्स्याम । इ॒दꣳ स॒र्पेभ्यो॑ ह॒विर॑स्तु॒ जुष्टं॑म् । आ॒श्रे॒षा येषा॑मनु॒यन्ति॒ चेतः॑ ।। 5 ।। 3.1.1.6 ये अ॒न्तरि॑ख्षं पृथि॒वीङ्खि॑ख्ष॒यन्ति॑ । ते न॑स्स॒र्पासो॒ हव॒मागं॑मिष्ठाः । ये रो॑च॒ने सूर्य॒स्यापि॑ स॒र्पाः । ये दिव॑न्दे॒वीमनु॑ स॒ञ्चर॑न्ति । येषा॑माश्रे॒षा अ॑नु॒यन्ति॒ काम॑म् । तेभ्य॑स्स॒र्पेभ्यो॒ मधु॑मज्जुहोमि । उप॑हूताꣳ पि॒तरो॒

ये म॒घासु॑ । मनो॑जवसस्सु॒कृत॑स्सुकृ॒त्याः । ते नो॒ नख्ष॑त्रे॒ हव॒मागं॑मिष्ठाः । स्व॒धाभि॑र्य॒ज्ञं प्रय॑तञ्जुषन्ताम् ।। 6 ।। 3.1.1.7 ये अ॑ग्निद॒ग्धा येऽन॑ग्निदग्धाः । ये॑ऽमुल्लो॒कं पि॒तरः॑ ख्षि॒यन्ति॑ । या॒ꣳश्च॑ वि॒द्म या॒ꣳ उ॑ च॒ न प्र॑वि॒द्म । म॒घासु॑ य॒ज्ञꣳ सुकृ॑तञ्जुषन्ताम् । गवां॒ पति॒ꣳ फल्गु॑नीनामसि॒ त्वम् । तद॑र्यमन्वरुण मित्र॒ चारु॑ । तन्त्वा॑ व॒यꣳ स॑नि॒तारꣳ॑ सनी॒नाम् । जी॒वा जीव॑न्त॒मुप॒ सञ्चि॑शेम । येने॒मा विश्वा॒ भुव॑नानि॒ सञ्चि॑ता । यस्य॑ दे॒वा अ॑नु स॒य्यँन्ति॒ चेतः॑ ।। 7 ।। 3.1.1.8 अ॒र्य॒मा राजा॒ऽजर॒स्तुवि॑ष्मान् । फल्गु॑नीनामृष॒भो रो॑रवीति । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ भगवो भगासि । तत्त्वा॑ विदु॒ꣳ फल्गु॑नी॒स्तस्य॑ वित्तात् । अ॒स्मभ्य॑ङ्ख्ष॒त्रम॒जरꣳ॑ सु॒वीर्य॑म् । गोम॒दश्व॑व॒दुप॒ सन्नु॑दे॒ह । भगो॑ ह दा॒ता भग॒ इत्प्र॑दा॒ता । भगो॑ दे॒वीꣳ फल्गु॑नी॒रा वि॑वेश । भग॒स्येत्तं प्र॑स॒वङ्ग॑मेम । यत्र॑ दे॒वैस्स॑ध॒माद॑ मदेम ।। 8 ।। 3.1.1.9 आया॑तु दे॒वस्स॑वि॒तोप॑यातु । हि॒र॒ण्यये॑न सु॒वृता॒ रथे॑न । वह॒न् हस्तꣳ॑ सु॒भग॑ब्विँद्म॒नाप॑सम् । प्र॒यच्छ॑न्त॒ं पपु॑रिं॒ पुण्य॒मच्छ॑

। हस्त॒ꣳ प्रय॑च्छत्व॒मृत॒व्वँसी॑यः । दख्षि॑णेन॒ प्रति॑गृभ्णीम एनत् । दा॒तार॑म॒द्य स॑वि॒ता वि॑देय । यो नो॒ हस्ता॑य प्रसु॒वाति॑ य॒ज्ञम् । त्वष्टा॒ नख्ष॑त्रम॒भ्ये॑ति चि॒त्राम् । सु॒भꣳस॑सय्युँव॒तिꣳ रोच॑मानाम् ।। 9 ।। 3.1.1.10 नि॒वे॒शय॑न्न॒मृता॒न्मर्त्याꣳ॑श्च । रू॒पाणि॑ पि॒ꣳ॒शन्भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । तन्न॒स्त्वष्टा॒ तदु॑ चि॒त्रा विच॑ष्टाम् । तन्नख्ष॑त्रं भूरि॒दा अ॑स्तु॒ मह्य॑म् । तन्न॑ꣳ प्र॒जाव्वीँ॒रव॑तीꣳ सनोतु । गोभि॑र्नो॒ अश्वै॒स्सम॑नक्तु य॒ज्ञम् । वा॒युर्नख्ष॑त्रम॒भ्ये॑ति॒ निष्ट्या॑म् । ति॒ग्मशृ॑ङ्गो वृष॒भो रोरु॑वाणः । स॒मी॒रय॒न्भुव॑ना मात॒रिश्वा॑ । अप॒ द्वेषाꣳ॑सि नुदता॒मरा॑तीः ।। 10 ।। 3.1.1.11 तन्नो॑ वा॒युस्तदु॒ निष्ट्या॑ शृणोतु । तन्नख्ष॑त्रं भूरि॒दा अ॑स्तु॒ मह्य॑म् । तन्नो॑ दे॒वासो॒ अनु॑जानन्तु॒ काम॑म् । यथा॒ तरे॑म दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ । दू॒रम॒स्मच्छत्र॑वो यन्तु भी॒ताः । तदि॑न्द्रा॒ग्नी कृ॑णुता॒न्तद्विशा॑खे । तन्नो॑ दे॒वा अनु॑मदन्तु य॒ज्ञम् । प॒श्चात्पु॒रस्ता॒दभ॑यन्नो अस्तु । नख्ष॑त्राणा॒मधि॑पत्नी॒ विशा॑खे । श्रेष्ठा॑विन्द्रा॒ग्नी भुव॑नस्य गो॒पौ ।। 11 ।। 3.1.1.12

विषू॑चश्शत्रू॑नप॒ बाध॑मानौ । अप॒ ख्षुध॑न्नुदता॒मरा॑तिम् । पूर्णा॑ प॒श्चादु॒त पूर्णा॑ पु॒रस्ता॑त् । उन्म॑ध्य॒तः पौर्ण॑मा॒सी जि॑गाय । तस्या॑न्दे॒वा अधि॑ स॒ꣳवस॑न्तः । उ॒त्त॒मे नाक॑ इ॒ह मा॑दयन्ताम् । पृ॒थ्वी सु॒वर्चा॑ युव॒तिस्स॒जोषाः॑ । पौ॒र्ण॒मा॒स्युद॑गा॒च्छोभ॑माना । आ॒प्या॒यय॑न्ती दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ । उ॒रुन्दुहा॒ऽय्यँज॑मानाय य॒ज्ञम् ।। 12 ।। 3.1.2.0 त॒तार॒ मह्यं॑ प्रास॒चीर्या या॑न्तु य॒ज्ञꣳवाँच॒ꣳ स्व॒स्ति दे॒वा अनु॑यन्ति॒ सर्वे॒ वाज॑बस्त्यो॒ सम॑क्तौ दे॒वास्त्रीणि॑ च ।। 2 ।। 3.1.2.1 ऋ॒ध्यास्म॑ ह॒व्यैर्नम॑सोप॒सद्य॑ । मि॒त्रन्दे॒वं मि॑त्र॒धेय॑न्नो अस्तु । अ॒नू॒रा॒धान् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तः । श॒तञ्जी॑वेम श॒रद॒स्सवी॑राः । चि॒त्रन्नख्ष॑त्र॒मुद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । अ॒नू॒रा॒धास॒ इति॒ यद्वद॑न्ति । तन्मि॒त्र ए॑ति प॒थिभि॑र्देव॒यानैः॑ । हि॒र॒ण्ययै॒र्वित॑तै॒रन्तरि॑ख्षे । इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठामनु॒ नख्ष॑त्रमेति । यस्मि॑न्वृ॒त्रवृ॑त्र॒तूर्ये॑ त॒तार॑ ।। 13 ।। 3.1.2.2 तस्मि॑न्व॒यम॒मृत॒न्दुहा॑नाः । ख्षुध॑न्तरेम॒ दुरि॑ति॒न्दुरि॑ष्टिम् । पु॒र॒न्द॒राय॑ वृष॒भाय॑ धृ॒ष्णवे॑ । अषा॑ढाय॒ सह॑मानाय मी॒ढुषे॑ । इन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठा

मधु॑म॒द्दुहा॑ना । उ॒रुङ्कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय लो॒कम् । मूलं॑ प्र॒जाव्वी॑रव॑तीव्विँदेय । परा॑च्येतु॒ निर्ऋ॑तिꣳ परा॒चा । गोभि॒र्नख्ष॑त्रं प॒शुभि॒स्समक्तम् । अह॑र्भूया॒द्यज॑मानाय॒ मह्य॑म् ।। 14 ।। 3.1.2.3 अह॑र्नो अ॒द्य सु॑वि॒ते द॑धातु । मूल॒न्नख्ष॑त्र॒मिति॒ यद्वद॑न्ति । परा॑चीव्वा॒ँचा निर्ऋ॑तिन्नुदामि । शि॒वं प्र॒जायै॑ शि॒वम॑स्तु॒ मह्य॑म् । या दि॒व्या आप॒ꣳ पय॑सा संबभू॒वुः । या अ॒न्तरि॑ख्ष उ॒त पार्थि॑वी॒र्याः । यासा॑मषा॒ढा अ॑नु॒यन्ति॒ काम॑म् । ता न॒ आप॒श्शꣳ स्यो॒ना भ॑वन्तु । याश्च॒ कूप्या॒ याश्च॑ ना॒द्या॑स्समु॒द्रिया॑ः । याश्च॑ वैश॒न्तीरु॒त प्रा॑स॒चीर्याः ।। 15 ।। 3.1.2.4 यासा॑मषा॒ढा मधु॑ भ॒ख्षय॑न्ति॒ । ता न॒ आप॒श्शꣳ स्यो॒ना भ॑वन्तु । तन्नो॒ विश्वे॒ उप॑ शृण्वन्तु दे॒वाः । तद॑षा॒ढा अ॒भिसय्यँन्तु य॒ज्ञम् । तन्नख्ष॑त्रं प्रथतां प॒शुभ्यः॑ । कृ॒षिर्वृ॒ष्टिर्यज॑मानाय कल्पताम् । शु॒भ्राꣳ क॒न्या॑ युव॒तय॑स्सु॒पेश॑सः । क॒र्म॒कृत॑स्सु॒कृतो॑ वी॒र्या॑वतीः । विश्वा॑न्दे॒वान् ह॒विषा॑

व॒र्धय॑न्तीः । अ॒षा॒ढाꣳकाम॒मुप॑ यान्तु य॒ज्ञम् ।। 16 ।। 3.1.2.5 यस्मि॒न्ब्रह्मा॒ऽभ्यज॑य॒थ्सर्व॑मे॒तत् । अ॒मुञ्च॑ लो॒कमि॒दमू॑ च॒ सर्व॑म् । तन्नो॒ नख्ष॑त्रमभि॒जिद्वि॒जित्य॑ । श्रिय॑न्दधा॒त्वहृ॑णीयमानम् । उ॒भौ लो॒कौ ब्रह्म॑णा॒ सञ्जि॑ते॒मौ । तन्नो॒ नख्ष॑त्रमभि॒जिद्विच॑ष्टाम् । तस्मि॑न्व॒यं पृत॑ना॒स्सञ्ज॑येम । तन्नो॑ दे॒वासो॒ अनु॑जानन्तु॒ काम॑म् । शृ॒ण्वन्ति॑ श्रो॒णाम॒मृत॑स्य गो॒पाम् । पुण्या॑मस्या॒ उप॑शृणोमि॒ वाच॑म् ।। 17 ।। 3.1.2.6 म॒हीन्दे॒वीव्विँष्णु॑पत्नीमजू॒र्याम् । प्र॒तीची॑मेनाꣳ ह॒विषा॑ यजामः । त्रे॒धा विष्णु॑रुरुगा॒यो विच॑क्रमे । म॒हीन्दिवं॑ पृथि॒वीम॒न्तरि॑ख्षम् । तच्छ्रो॒णैति॒ श्रव॑ इ॒च्छमा॑ना । पुण्य॒ꣳ॒ श्लोक॒य्यँज॑मानाय कृण्व॒ती । अ॒ष्टौ दे॒वा वस॑वस्सो॒म्यास॑ः । चत॑स्रो दे॒वीर॒जरा॒श्श्रवि॑ष्ठाः । ते य॒ज्ञं पा॑न्तु॒ रज॑सꣳ प॒रस्ता॑त् । स॒व्वँ॒थ्स॒रीण॑म॒मृतꣳ॑ स्व॒स्ति ।। 18 ।। 3.1.2.7 य॒ज्ञन्न॑ꣳ पान्तु॒ वस॑वꣳ पु॒रस्ता॑त् । द॒ख्षि॒ण॒तो॑ऽभिय॑न्तु॒ श्रवि॑ष्ठाः । पुण्य॒न्नख्ष॑त्रम॒भि सव्विँ॑शाम । मा नो॒ अरा॑तिर॒घश॒ꣳ॒साऽगन्न्॑ । ख्ष॒त्रस्य॒

राजा॒ वरु॑णोऽधिरा॒जः । नख्ष॑त्राणाꣳ श॒तभि॑षग्वसि॑ष्ठः । तौ दे॒वेभ्य॑ꣳ कृणुतो दी॒र्घमायु॑ः । श॒तꣳ स॒हस्रा॑ भेष॒जानि॑ धत्तः । य॒ज्ञन्नो॒ राजा॒ वरु॑ण॒ उप॑यातु । तन्नो॒ विश्वे॑ अ॒भि सय्यँ॑न्तु दे॒वाः ।। 19 ।। 3.1.2.8 तन्नो॒ नख्ष॑त्रꣳ श॒तभि॑षग्जुषा॒णम् । दी॒र्घमायु॒ꣳ प्रति॑रद्भेष॒जानि॑ । अ॒ज एक॑पा॒दुद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । विश्वा॑ भू॒तानि॑ प्रति॒मोद॑मानः । तस्य॑ दे॒वाꣳ प्र॑स॒वय्यँ॑न्ति॒ सर्वे॑ । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॑ अ॒मृत॑स्य गो॒पाः । वि॒भ्राज॑मानस्समिधा॒न उ॒ग्रः । आऽन्तरि॑ख्षमरुह॒दग॒न्द्याम् । तꣳ सूर्य॑न्दे॒वम॒जमेक॑पादम् । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॒ अनु॑यन्ति॒ सर्वे॑ ।। 20 ।। 3.1.2.9 अहि॑र्बु॒ध्निय॒ꣳ प्रथ॑मान एति । श्रेष्ठो॑ दे॒वाना॑मु॒त मानु॑षाणाम् । तं ब्रा॑ह्म॒णास्सो॑म॒पास्सो॒म्यासः॑ । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॑ अ॒भि र॑ख्षन्ति॒ सर्वे॑ । च॒त्वार॒ एक॑म॒भिकर्म॑ दे॒वाः । प्रो॒ष्ठ॒प॒दास॒ इति॒ यान् वद॑न्ति । ते बु॒ध्निय॑ परि॒षद्यꣳ॑ स्तु॒वन्तः॑ । अहिꣳ॑ रख्षन्ति॒ नम॑सोप॒सद्य॑ । पू॒षा रे॒वत्यन्वे॑ति॒ पन्था॑म् । पु॒ष्टि॒पती॑ पशु॒पा वाज॑बस्त्यौ

।। 21 ।। 3.1.2.10 इ॒मानि॑ ह॒व्या प्रय॑ता जुषा॒णा । सु॒गैर्नो॒ यानै॒रुप॑यातायँ॒ज्ञम् । ख्षु॒द्रान्प॒शून्र॑ख्षतु रे॒वती॑ नः । गावो॑ नो॒ अश्वा॒२ऽ अन्वे॑तु पू॒षा । अन्न॒२ऽ रख्ष॑न्तौ बहु॒धा विरू॑पम् । वाज॒२ऽ सनुता॒ख्यँज॑मानाय य॒ज्ञम् । तद॒श्विना॑वश्व॒युजोप॑याताम् । शुभ॒ङ्गमि॑ष्ठौ सु॒यमे॑भि॒रश्वैः॑ । स्वन्नख्ष॑त्र॒२ ह॒विषा॒ यज॑न्तौ । मध्वा॒ संपृ॑क्तौ॒ यजु॑षा॒ सम॑क्तौ ।। 22 ।। 3.1.2.11 यौ दे॒वानां॑ भि॒षजौ॑ हव्यवा॒हौ । विश्व॑स्य दू॒ताव॒मृत॑स्य गो॒पौ । तौ नख्ष॑त्रञ्जुजुषा॒णोप॑याताम् । नमो॒ऽश्विभ्या॑ङ्कृणुमोऽश्व॒युग्भ्या॑म् । अप॑ पा॒प्मानं॒ भर॑णीर्भरन्तु । तद्य॒मो राजा॒ भग॑वा॒न् विच॑ष्टाम् । लो॒कस्य॒ राजा॑ मह॒तो म॒हान् हि । सु॒गन्न॒२पन्था॒मभ॑यङ्कृणोतु । यस्मि॒न्नक्ष॑त्रे य॒म एति॒ राजा॑ । यस्मि॑न्नेनम॒भ्यषि॑ञ्चन्त दे॒वाः । तद॑स्य चि॒त्र२ ह॒विषा॑ यजाम । अप॑ पा॒प्मानं॒ भर॑णीर्भरन्तु । नि॒वेश॑नी॒ यत्ते॑ दे॒वा अद॑धुः ।। 23 ।। 3.1.3.0 आ॒य॒त्य॑गम॒थ्स्विष्टम् ।। 3 ।। 3.1.3.1 नवो॑नवो भवति॒ जाय॑मानो॒ यमा॑दि॒त्या अ॒२ऽशुमा॑प्या॒ययन्ति । ये विरू॑पे॒

समनसा सव्व्यँयन्ती । समानन्तन्तुं परितातना तैँ । विभू प्रभू अनुभू विश्वतो हुवे । ते नो नख्षत्रे हवमागमेतम् । वयन्देवी ब्रह्मणा सव्विँदानाः । सुरत्नासो देववीतिन्दधानाः । अहोरात्रे हविषा वर्धयन्तः । अति पाप्मानमति मुक्त्या गमेम । प्रत्युवदृश्यायती ।। 24 ।। 3.1.3.2 व्युच्छन्ती दुहिता दिवः । अपो मही वृणुते चख्षुषा । तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी । उदुस्रियाँस्सचते सूर्यः । सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिमत् । तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च । सं भक्तेन गमेमहि । तन्नो नक्षत्रमर्चिमत् । भानुमत्तेज उच्चरत् । उपयज्ञमिहागमत् ।। 25 ।। 3.1.3.3 प्र नख्षत्राय देवाय । इन्द्रायेन्दुꣳ हवामहे । सनस्सविता सुवथ्सनिम् । पुष्टिदाव्वीँरवत्तमम् । उदुत्यश्चित्रम् । अदितिर्न उरुष्यतु महीमू षु मातरँम् । इदव्विँष्णुꣳ प्रतद्विष्णुः । अग्निर्मूर्धा भुवः । अनुनोऽद्यानुमतिरन्विदनुमते त्वम् । हव्यवाहꣳ स्विष्टम् ।। 26 ।। 3.1.4.0 अग्निः पञ्चदश प्रजापतिष्षोडश सोम एकादश रुद्रो दशख्षैकादश

बृह॒स्पति॒र्दश॑ देवासु॒रा नव॑ पि॒तर॒ एका॑दशार्य॒मा भगो॒ दश॑ दश सवि॒ता चतु॑र्दश॒ त्वष्टा॑ वा॒युरि॑न्द्रा॒ग्नी दश॑ द॒शाथै॒तत्पौ॑र्णमा॒स्या अ॒ष्टौ पञ्च॑दश ।। 4 ।। 3.1.4.1 अ॒ग्निर्वा अ॑कामयत । अ॒न्ना॒दो दे॒वाना॒ꣳ स्या॒मिति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ कृत्ति॑काभ्य॒ꣳ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर॑वपत् । ततो॒ वै सो॑ऽन्ना॒दो दे॒वाना॑मभवत् । अ॒ग्निर्वै दे॒वाना॑मन्ना॒दः । यथा॑ ह॒ वा अ॒ग्निर्दे॒वाना॑मन्ना॒दः । ए॒वꣳ ह॒ वा ए॒ष म॑नु॒ष्या॑णां भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वव्वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ कृत्ति॑काभ्य॒स्स्वाहा॑ । अ॒म्बाये॒ स्वाहा॑ दु॒लाये॒ स्वाहा॑ । नि॒त॒ल्यै स्वाहा॒ऽभ्रय॑न्त्यै॒ स्वाहा॑ । मे॒घय॑न्त्यै॒ स्वाहा॑ व॒र्षय॑न्त्यै॒ स्वाहा॑ । चु॒पु॒णीका॑यै॒ स्वाहेति॑ ।। 27 ।। 3.1.4.2 प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जा अ॑सृजत । ता अ॑स्माथ्सृ॒ष्टाः परा॑चीरायन्न् । तासा॒ꣳ रोहि॒णीम॒भ्य॑ध्यायत् । सो॑ऽकामयत । उप॒ मा व॑र्तेत । सम॑नया गच्छे॒येति॑ । स ए॒तं प्र॒जाप॑तये रोहि॒ण्यै च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒ वै सा तमु॒पाव॑र्तत । सम॑नयागच्छत

। उप॑ ह॒ वा ए॑नं प्रि॒यमाव॑र्तते । सं प्रि॒येण॑ गच्छते । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ रोहि॒ण्यै स्वाहा॑ । रोच॑मानाये॒ स्वाहा॑ प्र॒जाभ्य॒स्स्वाहेति॑ ।। 28 ।। 3.1.4.3 सोमो॒ वा अ॑कामयत । ओष॑धीनाꣳ रा॒ज्यम॒भिज॑येय॒मिति॑ । स ए॒तꣳ सोमा॑य मृगशी॒र्षाय॑ श्यामा॒कश्च॒रुं पय॑सि॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै स ओष॑धीनाꣳ रा॒ज्यम॒भ्य॑जयत् । स॒मा॒नानाꣳ॑ ह॒ वै रा॒ज्यम॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । सोमा॑य॒ स्वाहा॑ मृगशी॒र्षाय॒ स्वाहा॑ । इ॒न्व॒काभ्य॒स्स्वाहौष॑धीभ्य॒स्स्वाहा॑ । रा॒ज्याय॒ स्वाहा॒ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 29 ।। 3.1.4.4 रु॒द्रो वा अ॑कामयत । प॒शु॒मान्थ्स्या॒मिति॑ । स ए॒तꣳ रु॒द्राया॒र्द्रायै॒ प्रैय्य॑ङ्गवश्च॒रुं पय॑सि॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै स प॑शु॒मान॑भवत् । प॒शु॒मान् ह॒ वै भ॑वति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । रु॒द्राय॒ स्वाहा॒ऽर्द्रायै॒ स्वाहा॑ । पिन्व॑मानाये॒ स्वाहा॑ प॒शुभ्य॒स्स्वाहेति॑

।। 30 ।। 3.1.4.5 ऋख्षा वा इयमलोमकाऽऽसीत् । साऽकामयत । ओषधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजायेयेति । सैतमदित्यै पुनर्वसुभ्याश्चरुन्निरवपत् । ततो वा इयमोषधीभिर्वनस्पतिभिः प्राजायत । प्रजायते ह वै प्रजया पशुभिः । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवꣳवेद । सोऽत्र जुहोति । अदित्यै स्वाहा पुनर्वसुभ्याम् । स्वाहा भूत्यै स्वाहा प्रजात्यै स्वाहेति ।। 31 ।। 3.1.4.6 बृहस्पतिर्वा अकामयत । ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतं बृहस्पतये तिष्याय नैवारश्चरुं पर्यसि निरवपत् । ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवत् । ब्रह्मवर्चसी ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवꣳवेद । सोऽत्र जुहोति । बृहस्पतये स्वाहा तिष्याय स्वाहा । ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति ।। 32 ।। 3.1.4.7 देवासुरास्सय्यँत्ता आसन्न् । ते देवास्सर्पेभ्य आश्रेषाभ्य आज्ये करम्भन्निरवपन्न् । तानेताभिरेवदेवताभिरुपानयन्न् । एताभिर्ह वै देवताभिर्द्विषन्तं भ्रातृव्यमुपनयति । य

ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । स॒र्पेभ्य॒स्स्वाहा॑ऽऽश्रे॒षाभ्य॒स्स्वाहा॑ । द॒न्द॒शूकै॑भ्य॒स्स्वाहेति॑ ।। 33 ।। 3.1.4.8 पि॒तरो॒ वा अ॑कामयन्त । पि॒तृ॒लो॒क ऋ॑ध्नुया॒मेति॑ । त ए॒तं पि॒तृभ्यो॑ म॒घाभ्यः॑ पुरो॒डाश॒ꣳ षट्क॑पाल॒न्निर॑वपन्न् । ततो॒ वै ते पि॑तृलो॒क आ॑र्ध्नुवन्न् । पि॒तृ॒लो॒के ह॒ वा ऋ॑ध्नोति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । पि॒तृभ्य॒स्स्वाहा॑ म॒घाभ्यः॑ । स्वाहा॑ऽन॒घाभ्य॒स्स्वाहा॑ग॒दाभ्यः॑ । स्वाहा॑ऽरुन्ध॒तीभ्य॒स्स्वाहेति॑ ।। 34 ।। 3.1.4.9 अ॒र्य॒मा वा अ॑कामयत । प॒शु॒मान्थ्स्या॒मिति॑ । स ए॒तम॑र्य॒म्णे फल्गु॑नीभ्याश्च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒ वै स प॑शु॒मान॑भवत् । प॒शुमान् ह॒ वै भ॑वति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒र्य॒म्णे स्वाहा॒ फल्गु॑नीभ्या॒ꣳ स्वाहा॑ । प॒शुभ्य॒स्स्वाहेति॑ ।। 35 ।। 3.1.4.10 भगो॒ वा अ॑कामयत । भ॒गी श्रे॒ष्ठी दे॒वाना॒ꣳ स्या॒मिति॑ । स ए॒तं भगा॑य॒ फल्गु॑नीभ्याश्च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒

वै स भ॒गी श्रे॒ष्ठी दे॒वाना॑मभवत् । भ॒गी ह॒ वै श्रे॒ष्ठी स॑मा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । भगा॑य॒ स्वाहा॒ फल्गु॑नीभ्या॒ꣳ स्वाहा॑ । श्रैष्ठ्या॑य॒ स्वाहेति॑ ।। 36 ।। 3.1.4.11 स॒वि॒ता वा अ॑कामयत । श्रन्मे॑ दे॒वा दधी॑रन्न् । स॒वि॒ता स्या॒मिति॑ । स ए॒तꣳ स॑वि॒त्रे हस्ता॑य पुरो॒डाश॒न्द्वाद॑शकपाल॒न्निर॑वपदाशू॒नाव्रीं॑हीणाम् । ततो॒ वै तस्मै॒ श्रद्दे॒वा अद॑धत । स॒वि॒ताऽभ॑वत् । श्रद्ध॒वा अ॑स्मै मनु॒ष्या॑ दधते । स॒वि॒ता स॑मा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । स॒वि॒त्रे स्वाहा॒ हस्ता॑य । स्वाहा॑ दद॒ते स्वाहा॑ पृण॒ते । स्वाहा॑ प्र॒यच्छ॑ते॒ स्वाहा॑ प्रतिगृभ्ण॒ते स्वाहेति॑ ।।37 ।। 3.1.4.12 त्वष्टा॒ वा अ॑कामयत । चि॒त्रं प्र॒जाꣳ वि॑न्दे॒येति॑ । स ए॒तन्त्वष्ट्रे॑ चि॒त्रायै॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर॑वपत् । ततो॒ वै स चि॒त्रं प्र॒जाम॑विन्दत । चि॒त्रꣳ ह॒ वै प्र॒जाꣳ वि॑न्दते । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑

। सोऽत्र॑ जुहोति । त्वष्ट्रे स्वाहा॑ चि॒त्राये॒ स्वाहा॑ । चैत्रा॑य॒ स्वाहा॑ प्र॒जाये॒ स्वाहेति॑ ।। 38 ।। 3.1.4.13 वा॒युर्वा अ॑कामयत । का॒म॒चार॑मे॒षु लो॒केष्व॒भिज॑येय॒मिति॑ । स ए॒तद्वा॒यवे॒ निष्पा॑यै गृ॒ष्ट्यै दु॒ग्धं पयो॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै स का॑म॒चार॑मे॒षु लो॒केष्व॒भ्य॑जयत् । का॒म॒चार॒ꣳ ह॒ वा ए॒षु लो॒केष्व॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । वा॒यवे॒ स्वाहा॒ निष्पा॑ये॒ स्वाहा॑ । का॒म॒चारा॑य॒ स्वाहा॒ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 39 ।। 3.1.4.14 इ॒न्द्रा॒ग्नी वा अ॑कामयेताम् । श्रैष्ठ्य॑न्दे॒वाना॑म॒भिज॑ये॒वेति॑ । तावे॒तमि॑न्द्रा॒ग्निभ्या॒ꣳ विशा॑खाभ्यां पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपालं॒निर॑वपताम् । ततो॒ वै तौ श्रैष्ठ्य॑न्दे॒वाना॑म॒भ्य॑जयताम् । श्रैष्ठ्य॒ꣳ ह॒ वै स॑मा॒नाना॑म॒भि ज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वꣳ वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । इ॒न्द्रा॒ग्निभ्या॒ꣳ स्वाहा॒ विशा॑खाभ्या॒ꣳ स्वाहा॑ । श्रैष्ठ्या॑य॒ स्वाहा॒ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 40 ।। 3.1.4.15 अथै॒तत्पौ॑र्णमा॒स्या आज्य॒न्निर्व॑पति । कामो॒ वै

पौर्णमासी । काम आज्यम् । कामेनैव काम ँ समर्धयति । ख्षिप्रमेन ँ सकाम उपनमति । येन कामेन यजते । सोऽत्र जुहोति । पौर्णमास्यै स्वाहा कामाय स्वाहाऽऽगत्यै स्वाहेति ।। 41 ।। 3.1.5.0 मित्र इन्द्र ँ प्रजापतिर्दश दशाप एकादश विश्वे ब्रह्म दशदश विष्णुस्त्रयोदश वसव इन्द्रोऽजोऽहिर्वै बुध्नियँ पूषाऽश्विनौ यमो दश दशाथैतदमावास्याया अष्टौ पञ्चदश ।। 5 ।। 3.1.5.1 मित्रो वा अकामयत । मित्रधेयमेषु लोकेष्वभिजयेयमिति । स एतं मित्रायानूराधेभ्यश्चरुन्निरवपत् । ततो वै स मित्रधेयमेषुलोकेष्वभ्यजयत् । मित्रधेय ँ ह वा एषु लोकेष्वभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवँवेद । सोऽत्र जुहोति । मित्राय स्वाहाऽनूराधेभ्यस्स्वाहा । मित्रधेयाय स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहेति ।। 42 ।। 3.1.5.2 इन्द्रो वा अकामयत । ज्यैष्ठ्यन्देवानामभिजयेयमिति । स एतमिन्द्राय ज्येष्ठायै पुरोडाशमेकादशकपाल- न्निरवपन्महाव्रीहीणाम् । ततो

वै स ज्यैष्ठ्य॑न्दे॒वाना॑म॒भ्य॑जयत् । ज्यैष्ठ्यꣳ॑ ह॒ वै स॑मा॒नाना॑म॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । इन्द्रा॑य॒ स्वाहा॑ ज्ये॒ष्ठायै॒ स्वाहा॑ । ज्यैष्ठ्या॑य॒ स्वाहा॒भिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 43 ।।

3.1.5.3 प्र॒जाप॑ति॒र्वा अ॑कामयत । मूलं॑ प्र॒जाँव्वि॑न्दे॒येति॑ । स ए॒तं प्र॒जाप॑तये॒ मूला॑य च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒ वै स मूलं॑ प्र॒जाम॑विन्दत । मूलꣳ॑ ह॒ वै प्र॒जाव्विँ॑न्दते । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॒ मूला॑य॒ स्वाहा॑ । प्र॒जायै॒ स्वाहेति॑ ।। 44 ।।

3.1.5.4 आपो॒ वा अ॑कामयन्त । स॒मु॒द्रङ्काम॑म॒भिज॑ये॒मेति॑ । ता ए॒तम॒द्भ्यो॑ऽषा॒ढाभ्य॑श्च॒रुन्निर॑वपन्न् । ततो॒ वै तास्स॑मु॒द्रङ्काम॑म॒भ्य॑जयन्न् । स॒मु॒द्रꣳ ह॒ वै काम॑म॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒द्भ्यस्स्वाहा॑ऽषा॒ढाभ्य॒स्स्वाहा॑ । स॒मु॒द्राय॒ स्वाहा॒ कामा॑य॒ स्वाहा॑ । अ॒भिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 45 ।।

3.1.5.5 विश्वे॒ वै दे॒वा अ॑कामयन्त । अ॒न॒प॒ज॒य्यञ्ज॑ये॒मेति॑

। त एतद्विँश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यो॑ऽषा॒ढाभ्य॑श्च॒रुन्निर॑वपन्न् । ततो॒ वै तेऽ॑नपज॒य्यम॑जयन्न् । अ॒न॒प॒ज॒य्य॒ꣳ ह॒ वै ज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वद्वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्य॒स्स्वाहा॑ऽषा॒ढाभ्य॒स्स्वाहा॑ । अ॒न॒प॒ज॒य्याय॒ स्वाहा॒ जित्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 46 ।। 3.1.5.6 ब्रह्म॒ वा अ॑कामयत । ब्र॒ह्म॒लो॒कम॒भिज॑येय॒मिति॑ । तदे॒तं ब्रह्म॑णेऽभि॒जिते॑ च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒ वै तद्ब्र॑ह्मलो॒कम॒भ्य॑जयत् । ब्र॒ह्म॒लो॒कꣳ ह॒ वा अ॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वद्वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । ब्रह्म॑णे॒ स्वाहा॑ऽभि॒जिते॒ स्वाहा॑ । ब्र॒ह्म॒लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ ।। 47 ।। 3.1.5.7 विष्णु॒र्वा अ॑कामयत । पुण्य॒ꣳ श्लोक॒ꣳ॑ शृण्वीय । न मा॑ पा॒पी की॒र्तिराग॑च्छे॒दिति॑ । स ए॒तद्विँष्णा॑वे श्रो॒णायै॑ पुरो॒डाश॑न्त्रिकपा॒लन्निर॑वपत् । ततो॒ वै स पुण्य॒ꣳ॑ श्लोक॑मशृणुत । नैन॑ं पा॒पी की॒र्तिराग॑च्छत् । पुण्य॒ꣳ॑ ह॒ वै श्लोक॒ꣳ॑ शृणुते । नैन॑ं पा॒पी की॒र्तिराग॑च्छति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वद्वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति ।

विष्णवे स्वाहा॑ श्रोणायै स्वाहा॑ । श्लोकाय स्वाहा॑ श्रुताय स्वाहेति ।। 48 ।। 3.1.5.8 वसवो वा अकामयन्त । अग्रन्देवतानां परीयामेति । त एतं वसुभ्यश्श्रविष्ठाभ्यꣳ पुरोडाशमष्टाकपालन्निरवपन् । ततो वै तेऽग्रन्देवतानां पर्यायन् । अग्रꣳ ह वै समानानां पर्येति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवᳬवेद । सोऽत्र जुहोति । वसुभ्यस्स्वाहा श्रविष्ठाभ्यस्स्वाहा॑ । अग्राय स्वाहा परीत्यै स्वाहेति ।। 49 ।। 3.1.5.9 इन्द्रो वा अकामयत । दृढोऽशिथिलस्स्यामिति । स एतं वरुणाय शतभिषजे भेषजेभ्यꣳ पुरोडाशन्दशकपालन्निरवपत्कृष्णानाँव्रीहीणाम् । ततो वै स दृढोऽशिथिलोऽभवत् । दृढो ह वा अशिथिलो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवᳬवेद । सोऽत्र जुहोति । वरुणाय स्वाहा शतभिषजे स्वाहा॑ । भेषजेभ्यस्स्वाहेति ।। 50 ।। 3.1.5.10 अजो वा एकपादकामयत । तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतमजायैकपदे प्रोष्ठपदेभ्यश्चरुन्निरवपत् । ततो वै स

तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यभवत् । तेजस्वी ह वै ब्रह्मवर्चसी भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवꣳवेद । सोऽत्र जुहोति । अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यस्स्वाहा । तेजसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति ।। 51 ।। 3.1.5.11 अहिर्वै बुध्नियोऽकामयत । इमां प्रतिष्ठाविन्देयेति । स एतमहये बुध्नियाय प्रोष्ठपदेभ्यꣳ पुरोडाशं भूमिकपालन्निरवत् । ततो वै स इमां प्रतिष्ठामविन्दत । इमाꣳ ह वै प्रतिष्ठाविन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवꣳवेद । सोऽत्र जुहोति । अहये बुध्नियाय स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यस्स्वाहा । प्रतिष्ठायै स्वाहेति ।। 52 ।। 3.1.5.12 पूषा वा अकामयत । पशुमान्थ्स्यामिति । स एतं पूष्णे रेवत्यै चरुन्निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान् ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवꣳवेद । सोऽत्र जुहोति । पूष्णे स्वाहा रेवत्यै स्वाहा । पशुभ्यस्स्वाहेति ।। 53 ।। 3.1.5.13 अश्विनौ वा अकामयेताम् । श्रोत्रस्विनावबधिरौ स्यावेति ।

तावेतमश्विभ्यामश्वयुग्भ्यां पुरोडाशन्द्विकपाल- न्निरवपताम् । ततो वै तौ श्रौत्रस्विनावबधिरावभवताम् । श्रोत्रस्वी ह वा अबधिरो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवद्वेद । सोऽत्र जुहोति । अश्विभ्याꣳ स्वाहाऽश्वयुग्भ्याꣳ स्वाहा । श्रोत्राय स्वाहा श्रुत्यै स्वाहेति ।। 54 ।। 3.1.5.14 यमो वा अकामयत । पितॄणाꣳ राज्यमभिजयेयमिति । स एतय्यँमायापभरणीभ्यश्चरुन्निरपवत् । ततो वै स पितॄणाꣳ राज्यमभ्यजयत् । समानानाꣳ ह वै राज्यमभि जयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवद्वेद । सोऽत्र जुहोति । यमाय स्वाहाऽपभरणीभ्यस्स्वाहा । राज्याय स्वाहाभिजित्यै स्वाहेति ।। 55 ।। 3.1.5.15 अथैतदमावास्याया आज्यन्निर्वपति । कामो वा अमावास्या । काम आज्यम् । कामेनैव कामꣳ समर्धयति । ख्षिप्रमेनꣳ सकाम उपनमति । येन कामेन यजते । सोऽत्र जुहोति । अमावास्यायै स्वाहा कामाय स्वाहाऽऽगत्यै स्वाहेति ।। 56 ।। 3.1.6.0

च॒न्द्रमा॒ꣳ पञ्च॑दशाहोरा॒त्रे स॒प्तद॑शो॒षा एका॑द॒शाथै॒तस्मै॒ नक्ष॑त्राय॒ त्रयो॑दश॒ सूर्यो॒ दशाथै॒तमदि॑त्यै॒ पञ्चाथै॒तद्विष्णं॑वे॒ षट्थ्स॒प्त ।। 6 ।। (स॒वि॒ताऽऽशू॒नाव्व्रीँ॑ही॒णामिन्द्रो॑ म॒हाव्रीँ॑ही॒णामिन्द्र॑ꣳकृ॒ष्णानाँव्व्रीँ॑ही॒णाम॑होरा॒त्रे द्व॒यानाँव्व्रीँ॑ही॒णाम् । पि॒तर॒ष्षट्कपालꣳ सवि॒ता द्वाद॑शकपालमिन्द्रा॒ग्नी एका॑दशकपाल॒मिन्द्र॒ एका॑दशकपाल॒मिन्द्रो॒ दश॑कपाल॒द्विष्णु॑स्त्रि कपालम॒श्विनौँ द्विकपा॒लश्च॒न्द्रमा॒ꣳ पञ्च॑दशकपालम॒ग्निस्त्वष्टा॒ वस॑वो॒ऽष्टाक॑पालम॒न्यत्रं॑ च॒रुम् । रु॒द्रोँऽर्य॒मा पू॒षा प॑शु॒मान्थ्स्या॒ꣳ सोमो॑ रु॒द्रो बृह॒स्पति॒ꣳ पय॑सि वा॒युꣳ पय॒स्सोमो॑ वा॒युरि॑न्द्रा॒ग्नी मि॒त्र इन्द्र॒ आपो॒ ब्रह्म॑ य॒मो॑ऽभिजि॑त्यै॒ त्वष्टाँ॑ प्र॒जाप॑तिꣳप्र॒जायै॑ पौर्णमा॒स्या अ॑मावा॒स्या॑या॒ अग॑त्यै॒ विश्वे॒ जित्या॑ अ॒श्विनौ॒ श्रुत्यैँ॑ । ब्रह्म॒ तदे॒तद्विष्णु॒स्स ए॒तद्वा॒युस्स ए॒तदाप॒स्ताः । पि॒तरो॒ विश्वे॒ वस॑वोऽकामयन्त॒ मेति॒ त ए॒तन्निर॑वपन्न् । आपो॑ऽकामयन्त॒ मेति॒ ता ए॒तन्निर॑वपन्न् । इ॒न्द्रा॒ग्नी अ॒श्विना॑वकामयेता॒द्वैति॒ तावे॒तन्निर॑वपताम् । अ॒होरा॒त्रे वा अ॑कामयेता॒मिति॒ ते

एतन्निरवपताम् । अन्यत्रांकामयतेति स एतन्निरवपत् । इन्द्राग्नी श्रैष्ठ्यमिन्द्रो ज्यैष्ठ्यमिन्द्रो दृढः । अहिस्सूर्योऽदित्यै विष्णवे प्रतिष्ठायै । सोमो यमस्समानानाम् । अग्निर्नो रीरिषदन्यत्र रीरिषः ।।) 3.1.6.1 चन्द्रमा वा अकामयत । अहोरात्रानर्धमासान्मासानृतून्थ्संवँथ्सरमाप्त्वा । चन्द्रमसस्सायुज्यꣳ सलोकतामाप्नुयामिति । स एतश्चन्द्रमसे प्रतीदृश्यायै पुरोडाशं पञ्चदशकपालन्निरवपत् । ततो वै सोऽहोरात्रानर्धमासान्मासानृतून्थ्संवँथ्सरमाप्त्वा । चन्द्रमसस्सायुज्यꣳ सलोकतामाप्नोत् । अहोरात्रान् ह वा अर्धमासान्मासानृतून्थ्संवँथ्सरमाप्त्वा । चन्द्रमसस्सायुज्यꣳ सलोकतामाप्नोति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवँवेद । सोऽत्र जुहोति । चन्द्रमसे स्वाहा प्रतीदृश्यायै स्वाहा । अहोरात्रेभ्यस्स्वाहाऽर्धमासेभ्यस्स्वाहा । मासेभ्यस्स्वाहर्तुभ्यस्स्वाहा । संवँथ्सराय स्वाहेति ।। 57 ।। 3.1.6.2 अहोरात्रे वा अकामयेताम् । अत्यहोरात्रे मुच्येवहि । न नावहोरात्रे आप्नुयातामिति ।

ते एतमहोरात्राभ्याँ- श्चरुन्निरवपताम् । द्वयानाँव्रीँहीणाम् । शुक्लानाँश्च कृष्णानाँश्च । सवात्योर्दुग्धे । श्वेतायै च कृष्णायै च । ततो वै ते अत्यहोरात्रे अमुच्येते । नैने अहोरात्रे आँप्नुताम् । अति ह वा अहोरात्रे मुच्यते । नैनमहोरात्रे आँप्नुतः । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवँवेदं । सोऽत्र जुहोति । अह्ने स्वाहा रात्रियै स्वाहाँ । अतिमुक्त्यै स्वाहेति ।। 58 ।। 3.1.6.3 उषा वा अकामयत । प्रियाऽऽदित्यस्य सुभगाँ स्यामिति । सैतमुषसे चरुन्निरवपत् । ततो वै सा प्रियाऽऽ- दित्यस्य सुभगाऽभवत् । प्रियो ह वै समानानाꣳ सुभगो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवँवेदं । सोऽत्र जुहोति । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहाँ । व्यूषुष्यै स्वाहाँ व्युच्छन्त्यै स्वाहाँ । व्युष्टायै स्वाहेति ।। 59 ।। 3.1.6.4 अथैतस्मै नख्षत्राय चरुनिर्वपति । यथा त्वन्देवानामसि । एवमहं मनुष्याणां भूयासमिति । यथा ह वा एतद्देवानाँम् । एवꣳ ह वा एष मनुष्याणां भवति । य एतेन हविषा यजते । य

उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । नख्ष॑त्राय॒ स्वाहो॑देष्य॒ते स्वाहा॑ । उ॒द्य॒ते स्वाहोदि॑ताय॒ स्वाहा॑ । हर॑से॒ स्वाहा॒ भर॑से॒ स्वाहा॑ । भ्राज॑से॒ स्वाहा॒ तेज॑से॒ स्वाहा॑ । तप॑से॒ स्वाहा॑ ब्रह्मवर्च॒साय॒ स्वाहेति॑ ।। 60 ।। 3.1.6.5 सूर्यो॒ वा अ॑कामयत । नख्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठा स्या॒मिति॑ । स ए॒तꣳ सूर्या॑य॒ नख्ष॑त्रेभ्यश्च॒रुन्निर॑वपत् । ततो॒ वै स नख्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठाऽभ॑वत् । प्र॒ति॒ष्ठा ह॒ वै स॑मा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वव्वेँद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । सूर्या॑य॒ स्वाहा॒ नख्ष॑त्रेभ्य॒स्स्वाहा॑ । प्र॒ति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ ।। 61 ।। 3.1.6.6 अथै॒तमदि॑त्यै च॒रुन्निर्व॑पति । इ॒यव्वाँ अदि॑तिः । अ॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठति । सोऽत्र॑ जुहोति । अदि॑त्यै॒ स्वाहा॑ प्रति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ ।। 62 ।। 3.1.6.7 अथै॒तव्विँष्ण॑वे च॒रुन्निर्व॑पति । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञ ए॒वान्त॒तꣳ प्रति॑तिष्ठति । सोऽत्र॑ जुहोति । विष्ण॑वे॒ स्वाहा॑ य॒ज्ञाय॒ स्वाहा॑ । प्र॒ति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ ।। 63 ।। 3.2.0.0

तृ॒तीय॑स्यां दे॒वस्या॑श्वप॒शुं यो वै पू॑र्वे॒द्यु॒ः कर्म॑णे वा॒मिन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्थ्सो॑ऽपोऽव॑धूत॒न्धृष्टि॑र्दे॒वस्येत्या॑ह॒ सव्वँ॑पामि दे॒वस्य॒ स्फ्यमा द॑दे॒ वज्रो॒ वै स्फ्यो दश॑ ।। 10 ।। तृ॒तीय॑स्यां य॒ज्ञस्या॑न॑तिरेकाय प॒वित्र॑वत्यध्व॒र्युं चा॑धि॒षव॑णमस्य॒न्तरि॑क्ष ए॒व रक्ष॑साम॒न्तर्हि॑त्यै॒ द्वौ वाव पुरु॑षौ॒ यद॒दश्च॒न्द्रम॑सि॒ मेध्यं॒ पञ्चाशी॑तिः ।। 85 ।। तृ॒तीय॑स्या॒य्यँज॑मानः ।। हरिः॑ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । कृष्णयजुर्ब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयप्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.2.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयप्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 3.2.1.0 प॒शव॑ः करोति प॒शवो॑ देवभा॒गमित्या॑ह करोति॒ नव॑ च ।। 1 ।। 3.2.1.1 तृ॒तीय॑स्यामि॒तो दि॒वि सोम॑ आसीत् । तङ्गा॑य॒त्र्याऽह॑रत् । तस्य॑ प॒र्णम॑च्छिद्यत । तत्प॒र्णो॑ऽभवत् । तत्प॒र्णस्य॑ पर्ण॒त्वम् । ब्रह्म॒ वै प॒र्णः । यत्प॑र्णशा॒खया॑ व॒त्सान॑पाक॒रोति॑ । ब्रह्म॑णै॒वैना॑न॒पाक॑रोति । गा॒य॒त्रो वै प॒र्णः । गा॒य॒त्रा॒ः प॒शव॑ः ।। 1 ।। 3.2.1.2 तस्मा॒त्त्रीणि॑त्रीणि प॒र्णस्य॑ पला॒शानि॑ । त्रि॒पदा॑ गाय॒त्री

। यत्पर्णशाखया गाꣳ प्रापयति । स्वयैवैनां देवतया प्रापयति । यङ्कामयेतापशुस्स्यादिति । अपर्णान्तस्मै शुष्काँग्रामाहरेत् । अपशुरेव भवति । यङ्कामयेत पशुमान्थ्स्यादिति । बहुपर्णान्तस्मै बहुशाखामाहरेत् । पशुमन्तमेवैनङ्करोति ।। 2 । 3.2.1.3 यत्प्राचीमाहरेँत् । देवलोकमभि जयेत् । यदुदीचीं मनुष्यलोकम् । प्राचीमुदीचीमा हरति । उभयोर्लोकयोरभिजित्यै । इषे त्वोर्जे त्वेत्याह । इषमेवोर्ज्यँजमाने दधाति । वायवस्स्थेत्याह । वायुर्वा अन्तरिक्षस्याध्यक्षाः । अन्तरिक्षदेवत्याँꣳ खलु वै पशवः ।। 3 ।। 3.2.1.4 वायव एवैनान्परि ददाति । प्र वा एनानेतदा करोति । यदाह । वायवस्स्थेत्युपायवस्स्थेत्याह । यजमानायैव पशूनुप ह्वयते । देवो वस्सविता प्रार्पयत्वित्याह प्रसूँत्यै । श्रेष्ठतमाय कर्मण इत्याह । यज्ञो हि श्रेष्ठतमङ्कर्म । तस्मादेवमाह । आप्यायध्वमघ्निया देवभागमित्याह

।। 4 ।। 3.2.1.5 व॒थ्सेभ्य॑श्च॒ वा ए॒ताꣳ पु॒रा म॑नु॒ष्ये॑भ्य॒श्चाप्या॑यन्त । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैना॒ इन्द्रा॒याप्या॑ययति । ऊर्ज॑स्वती॒ꣳ पय॑स्वती॒रित्या॑ह । ऊर्ज॒ꣳ॒ हि पय॑स्स॒म्भर॑न्ति । प्र॒जाव॑तीरनमी॒वा अ॑य॒ख्ष्मा इत्या॑ह॒ प्रजा॑त्यै । मा व॑स्स्ते॒न ईश॑त॒ माऽघश॑ꣳस॒ इत्या॑ह॒ गुप्त्यै॑ । रु॒द्रस्य॑ हे॒तिꣳपरि॑ वो वृणक्त्वि॒त्या॑ह । रु॒द्रादे॒वैना॑न्त्रायते । ध्रु॒वा अ॒स्मिन्गोप॑तौ स्यात ब॒ह्वीरित्या॑ह । ध्रु॒वा ए॒वास्मि॑न्ब॒ह्वीꣳ क॑रोति ।। 5 ।। 3.2.1.6 यज॑मानस्य प॒शून्पा॒हीत्या॑ह । प॒शू॒नाङ्गो॑पी॒थाय॑ । तन्मा॑थ्सा॒यं प॒शव॒ उप॑स॒माव॑र्तन्ते । अन॑धस्सादयति । गर्भा॑णा॒न्धृत्या॒ अप्र॑पादाय । तस्मा॒द्गर्भा॑ꣳ प्र॒जाना॒मप्र॑पादुकाः । उ॒परी॑व॒ निद॑धाति । उ॒परी॑व॒ हि सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ।। 6 ।। 3.2.2.0 स॒यो॒नि॒त्वाय॑ स्व॒धाकृ॑ताऽसीत्या॑ह दाया॒द्वेद॑ भरति जायन्ते॒ बृह॒स्पति॒स्सम॑ष्ट्यै ।। 2 ।। 3.2.2.1 दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुꣳ प्र॑स॒व इत्य॑श्वप॒र्शुमाद॑त्ते॒ प्रसू॑त्यै

। अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । यो वा ओष॑धीᳬ पर्व॒शो वेद॑ । नैना॒स्स हि॑नस्ति । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओष॑धीᳬ पर्व॒शो वे॑द । स ए॑ना॒ न हि॑नस्ति । अ॒श्व॒प॒र्श्वा ब॒र्॒हिरच्छै॑ति । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्व॑स्सयोनि॒त्वाय॑ ।। 7 ।। 3.2.2.2 ओष॑धीना॒महिᳬ॑साये । य॒ज्ञस्य॑ घो॒षद॒सीत्या॑ह । यज॑मान ए॒व र॒यिन्द॑धाति । प्रत्यु॑ष्टᳬ रख्ष॒ᳬ प्रत्यु॑ष्टा॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । प्रेयम॑गाद्धि॒षणा॑ ब॒र्॒हिरच्छे॒त्या॑ह । वि॒द्या वै धि॒षणा॑ । वि॒द्ययै॒वैन॒दच्छै॑ति । मनु॑ना कृ॒ता स्व॒धया॒ वित॒ष्टेत्या॑ह । मा॒न॒वी हि पᳬशु॑स्स्व॒धाकृ॑ता ।। 8 ।। 3.2.2.3 त आव॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॒दित्या॑ह । शु॒श्रु॒वाᳬसो॒ वै क॒वयः॑ । य॒ज्ञᳬ पु॒रस्ता॑त् । मु॒ख॒त ए॒व य॒ज्ञमा र॑भते । अथो॒ यदे॒तदु॒क्त्वा यत॒ᳬ कुत॑श्चा॒ हर॑ति । तत्प्राच्या॑ ए॒व दि॒शो भ॑वति । दे॒वेभ्यो॒ जुष्टमि॒ह ब॒र्॒हिरा॒सद॒ इत्या॑ह । ब॒र्हि॒षस्समृ॑द्ध्यै । कर्म॒णोऽन॑पराधाय । दे॒वानां॑ परिषू॒तम॒सीत्या॑ह ।।

9 ।। 3.2.2.4 यद्वा इ॒दङ्किञ्च॑ । तद्दे॒वानां॑ परिषू॒तम् । अथो॒ यथा॒ वस्य॑से प्रति॒प्रोच्याहे॒दङ्क॑रिष्या॒मीति॑ । ए॒वमे॒व तद॑ध्व॒र्युर्दे॒वेभ्य॑ꣳ प्रति॒प्रोच्य॑ ब॒र्॒हिर्दा॑ति । आ॒त्मनोऽहिꣳ॑सायै । याव॑तस्स्त॒म्बान्प॑रिदि॒शेत् । यत्तेषा॑मुच्छि॒ꣳ॒ष्यात् । अति॒ तद्य॒ज्ञस्य॑ रेचयेत् । एकꣳ॑ स्त॒म्बं परि॑दिशेत् । तꣳ सर्व॑न्दायात् ।। 10 ।। 3.2.2.5 य॒ज्ञस्यान॑तिरेकाय । व॒र्॒षवृ॑द्धम॒सीत्या॑ह । व॒र्॒षवृ॑द्धा॒ वा ओष॑धयः । देव॑बह्नि॒रित्या॑ह । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैन॑त्करोति । मा त्वा॒ऽन्वङ्मा ति॒र्यगित्या॒हाहिꣳ॑सायै । पर्व॑ ते राध्यास॒मित्या॒हर्ध्यै॑ । आ॒च्छे॒त्ता ते॒ मा रि॑ष॒मित्या॑ह । नास्या॒त्मनो॑ मीयते । य ए॒वव्वेँद॑ ।। 11 ।। 3.2.2.6 देव॑बह्निश्श॒तव॑ल्ꣳश॒व्विँरो॒हेत्या॑ह । प्र॒जा वै ब॒र्॒हिः । प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय । स॒हस्र॑वल्शा॒ वि व॒यꣳ रु॑हे॒मेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते । पृ॒थि॒व्यास्सं॒पृच॑ꣳ पा॒हीत्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै । अयु॑ङ्गायुङ्गान्मु॒ष्टील्लुँ॑नोति । मि॒थु॒न॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै

। सुसंभृताँ त्वा संभरामीत्याह । ब्रह्मणैवैनꣳसंभरति ।। 12 ।। 3.2.2.7 अदित्यै रास्नाऽसीत्याह । इयꣳवाँ अदितिः । अस्या एवैनद्रास्नाँङ्करोति । इन्द्राण्यै सन्नहनमित्याह । इन्द्राणी वा अग्रे देवतानाꣳ समनह्यत । साऽऽर्ध्नोत् । ऋध्यै सन्नह्यति । प्रजा वै बर्हिः । प्रजानामपरावापाय । तस्माꣳस्नावसन्तताꣳ प्रजा जायन्ते ।। 13 ।। 3.2.2.8 पूषा तेँ ग्रन्थिङ्ग्रंथ्नात्वित्याह । पुष्टिमेव यजमाने दधाति । स ते मास्थादित्याहाहिꣳसायै । पश्चात्प्राञ्चमुपगूहति । पश्चाद्वै प्राचीनꣳ रेतो धीयते । पश्चादेवास्मैँ प्राचीनꣳ रेतो दधाति । इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छ इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । बृहस्पतेर्मूर्ध्ना हरामीत्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः ।। 14 ।। 3.2.2.9 ब्रह्मणैवैनद्धरति । उर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह गत्यैँ । देवङ्गममसीत्याह । देवानेवैनद्गमयति । अनधस्सादयति । गर्भाणान्धृत्या अप्रपादाय । तस्माद्गर्भाँꣳ प्रजानामप्रपादुकाः । उपरीव नि दधाति । उपरीव हि सुवर्गो लोकः ।

सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ।। 15 ।। 3.2.3.0 अ॒सीत्या॑ह॒ धृत्यै॒ यज॑माने दधा॒त्यजा॑मित्वाय स्थापयति दुहे दुहन्ति दु॒ह्याद्दोग्धीति॒ दधीत्या॑ह स्याथ्सादयति॒ पञ्च॑ च ।। 3 ।। 3.2.3.1 पू॒र्वे॒द्युरि॒ध्माब॒र्हिꣳ क॑रोति । य॒ज्ञमे॒वारभ्य॑ गृही॒त्वोप॑वसति । प्र॒जाप॑तिर्य॒ज्ञम॑सृजत । तस्यो॒खे अ॑स्रꣳसेताम् । य॒ज्ञो वै प्र॒जाप॑तिः । यथ्सा॑न्नाय्यो॒खे भव॑तः । य॒ज्ञस्यै॒व तदु॒खे उप॑दधा॒त्यप्र॑स्रꣳसाय । शुन्ध॑ध्व॒न्दैव्या॑य॒ कर्म॑णे देवय॒ज्याया॒ इत्या॑ह । दे॒व॒य॒ज्याया॑ ए॒वैना॑नि शुन्धति । मा॒त॒रिश्व॑नो घ॒र्मो॑ऽसीत्या॑ह ।। 16 ।। 3.2.3.2 अ॒न्तरि॑ख्ष॒व्वैँ मा॑त॒रिश्व॑नो घ॒र्मः । ए॒षाल्लोँ॒काना॒व्विँधृ॑त्यै । द्यौर॑सि पृथि॒व्य॑सीत्या॑ह । दि॒वश्च॒ ह्ये॑षा पृ॑थि॒व्याश्च॒ संभृ॑ता । यदु॒खा । तस्मा॑दे॒वमा॑ह । वि॒श्वधा॑या असि पर॒मेण॒ धाम्नेत्या॑ह । वृष्टि॒र्वै वि॒श्वधा॑याः । वृष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे । दृꣳह॑स्व॒ मा ह्वा॒रित्या॑ह॒ धृत्यै॑ ।। 17 ।। 3.2.3.3 वसू॑नां प॒वित्र॑म॒सीत्या॑ह । प्रा॒णा वै वस॑वः । तेषा॒व्वाँ ए॒तद्भा॑ग॒धेय॑म् । यत्प॒वित्र॑म् । तेभ्य॑ ए॒वैन॑त्करोति ।

श॒तधा॑रꣳ स॒हस्र॑धार॒मित्या॑ह । प्रा॒णेष्वे॒वायु॑र्दधाति सर्व॒त्वाय॑ । त्रि॒वृत्प॑लाशशा॒खाया॑न्दर्भ॒मय॑ं भवति । त्रि॒वृद्वै प्रा॒णः । त्रि॒वृत॑मे॒व प्रा॒णं म॑ध्य॒तो यज॑माने दधाति ।। 18 ।। 3.2.3.4 सौ॒म्यꣳ प॒र्णस्स॑योनि॒त्वाय॑ । सा॒ख्षात्प॒वित्र॑न्द॒र्भाः । प्राख्सा॒यमधि॒नि द॑धाति । तत्प्रा॑णापा॒नयो॑ रू॒पम् । ति॒र्यक्प्रा॒तः । तद्दर्श॑स्य रू॒पम् । दा॒र्श्यꣳ ह्येत॑दह॑ः । अन्न॒वैँ च॒न्द्रमा॑ः । अन्न॑ं प्रा॒णाः । उ॒भय॑मे॒वोपै॒त्यजा॑मित्वाय ।। 19 ।। 3.2.3.5 तस्मा॑द॒यꣳ स॒र्वत॑ꣳ पवते । हु॒तस्स्तो॒को हु॒तो द्र॒प्स इत्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै । ह॒विषोऽस्क॑न्दाय । न हि हु॒तꣳ स्वाहा॑कृत॒ꣳ स्कन्द॑ति । दि॒वि नाको॒ नामा॒ग्निः । तस्य॑ वि॒प्रुषो॑ भाग॒धेय॑म् । अ॒ग्नये॑ बृह॒ते नाका॒येत्या॑ह । नाक॑मे॒वाग्निं भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति । स्वाहा॒ द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॒मित्या॑ह । द्यावा॑पृथि॒व्योरे॒वैन॒त्प्रति॑ष्ठापयति ।। 20 ।। 3.2.3.6 प॒वित्र॑व॒त्याने॑यति । अ॒पाश्चै॒वौष॑धीनाञ्च॒ रस॒ꣳ॒ सꣳसृ॑जति । अथो॒ ओष॑धीष्वे॒व प॒शून्प्रति॑ष्ठापयति । अ॒न्वा॒रभ्य॒ वाच॑य्यँच्छति । य॒ज्ञस्य॒ धृत्यै॑ । धा॒रय॑न्नास्ते । धा॒रय॑न्त इव॒

हि दुहन्ति । कामधुरुष्व इत्याहातृतीयस्यै । त्रय इमे लोकाः । इमानेव लोकान्यजमानो दुहे ।। 21 ।। 3.2.3.7 अमूमिति नाम गृह्णाति । भद्रमेवासाङ्कर्मा विष्करोति । सा विश्वायुस्सा विश्वव्यचास्सा विश्वकर्मेत्याह । इयद्वै विश्वायुः । अन्तरिक्षद्विश्वव्यचाः । असौ विश्वकर्मा । इमानेवैताभिर्लोकान् यथापूर्वन्दुहे । अथो यथा प्रदात्रे पुण्यमाशास्ते । एवमेवैना एतदुपस्तौति । तस्मात्प्रादादित्युन्नीय वन्दमाना उपस्तुवन्तꣳ पशून्दुहन्ति ।। 22 ।। 3.2.3.8 बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति वाचद्विसृजते । यथादेवतमेव प्रसौति । दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्यै । त्रिराह । त्रिषत्या हि देवाः । अवाचय्यमोऽनन्वारभ्योत्तराः । अपरिमितमेवाव रुन्धे । न दारुपात्रेण दुह्यात् । अग्निवद्वै दारुपात्रम् । यद्दारुपात्रेण दुह्यात् ।। 23 ।। 3.2.3.9 यातयाम्ना हविषा यजेत । अथो खल्वाहुः । पुरोडाशमुखानि वै हवीꣳषि । नेत इतꣳ पुरोडाशꣳ हविषो यामोऽस्तीति । काममेव दारुपात्रेण

दुह्यात् । शू॒द्र ए॒व न दु॑ह्यात् । अस॑तो॒ वा ए॒ष संभू॑तः । यच्छू॒द्रः । अह॑विरे॒व तदित्या॑हुः । यच्छू॒द्रो दोग्धीति॑ ।। 24 ।। 3.2.3.10 अ॒ग्नि॒हो॒त्रमे॒व न दु॑ह्याच्छू॒द्रः । तद्धि नोत्पु॒नन्ति॑ । य॒दा खलु॒ वै प॒वित्र॑म॒त्येति॑ । अथ॒ तद्ध॒विरिति॑ । संपृ॑च्यध्वमृतावरी॒रित्या॑ह । अ॒पाश्चै॒वौष॑धीनाञ्च॒ रस॒ꣳ॒ सꣳ सृ॑जति । तस्मा॑द॒पाश्चौष॑धीनाञ्च॒ रस॒मुप॑जीवामः । म॒न्द्रा धन॑स्य सा॒तय॒ इत्या॑ह । पुष्टि॑मे॒व यज॑माने दधाति । सोमे॑न॒ त्वात॑न॒च्मीन्द्रा॑य॒ दधीत्या॑ह ।। 25 ।। 3.2.3.11 सोम॑मे॒वैन॑त्करोति । यो वै सोमं॑ भख्षयि॒त्वा । स॒व्वँ॒थ्स॒रꣳ सोम॒न्न पिब॑ति । पु॒न॒र्भख्ष्यो॑ऽस्य सोमपी॒थो भ॑वति । सोम॒ꣳ खलु॒ वै सा॑न्ना॒य्यम् । य ए॒वव्विँ॒द्वान्थ्सा॑न्ना॒य्यं पिब॑ति । अ॒पु॒न॒र्भख्ष्यो॑ऽस्य सामपी॒थो भ॑वति । न मृ॒न्मये॒नापि॑ दध्यात् । यन्मृ॒न्मयो॑नापिद॒ध्यात् । पि॒तृ॒दे॒व॒त्यꣳ॑ स्यात् ।। 26 ।। 3.2.3.12 अ॒य॒स्पा॒त्रेण॑ वा दारुपा॒त्रेण॒ वाऽपि॑ दधाति । तद्धि सदे॑वम् । उ॒द॒न्वद्भ॑वति । आपो॒ वै र॑ख्षो॒घ्नीः । रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अद॑स्तमसि॒ विष्ण॑वे॒

त्वे॒त्या॑ह । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञायै॒वैन॒दद॑स्तङ्करोति । विष्णो॑ ह॒व्यꣳ र॑ख्ष॒स्वेत्या॑ह॒ गुप्त्यै॑ । अन॑धस्सादयति । गर्भा॑णा॒न्धृत्या॒ अप्र॑पादाय । तस्मा॒द्गर्भा॑ꣳ प्र॒जाना॒मप्र॑पादुकाः । उ॒परी॑व॒ निद॑धाति । उ॒परी॑व॒ हि सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ।। 27 ।। 3.2.4.0 य॒ज्ञो वा आपो॒ धाम॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रत्यती॒यादे॒तद्बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह ह॒वीꣳषि॒ निर्व॑पति॒ गत्यै॑ च॒त्वारि॑ च ।। 4 ।। 3.2.4.1 कर्म॑णे वान्दे॒वेभ्य॑श्शकेय॒मित्या॑ह॒ शक्त्यै॑ । य॒ज्ञस्य॒ वै सन्त॑ति॒मनु॑ प्र॒जाꣳ प॒शवो॒ यज॑मानस्य॒ सन्ता॑यन्ते । य॒ज्ञस्य॒ विच्छि॑त्ति॒मनु॑ प्र॒जाꣳ प॒शवो॒ यज॑मानस्य॒ विच्छि॑द्यन्ते । य॒ज्ञस्य॒ सन्त॑तिरसि य॒ज्ञस्य॑ त्वा॒ सन्त॑त्यै स्तृणामि॒ सन्त॑त्यै त्वा य॒ज्ञस्येत्याह॑व॒नीया॒थ्सन्त॑नोति । यज॑मानस्य प्र॒जायै॑ पशू॒नाꣳ सन्त॑त्यै । अ॒पꣳ प्रण॑यति । श्र॒द्धा वा आपः॑ । श्र॒द्धामे॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । अ॒पꣳ प्रण॑यति । य॒ज्ञो वा आपः॑ ।। 28 ।। 3.2.4.2 य॒ज्ञमे॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । अ॒पꣳ प्रण॑यति । वज्रो॒ वा आपः॑ । वज्र॑मे॒व

भ्रातृ॑व्येभ्यꣳ प्र॒हृत्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । अ॒पꣳ प्रण॑यति । आपो॒ वै र॑क्षो॒घ्नीः । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अ॒पꣳ प्रण॑यति । आपो॒ वै दे॒वानां॑ प्रि॒यन्धाम॑ । दे॒वाना॑मे॒व प्रि॒यन्धाम॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति ।। 29 ।। 3.2.4.3 अ॒पꣳ प्रण॑यति । आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑ ए॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । वेषा॑य॒ त्वेत्या॑ह । वेषा॑य॒ ह्ये॑नदाद॒त्ते । प्रत्यु॑ष्टꣳ रक्ष॒ꣳ प्रत्यु॑ष्टा॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । धूर॒सीत्या॑ह । ए॒ष वै धुर्यो॒ऽग्निः । तय्यँदनु॑पस्पृश्याती॒यात् ।। 30 ।। 3.2.4.4 अ॒ध्व॒र्युश्च॒ यज॑मानश्च॒ प्रद॑हेत् । उ॒प॒स्पृश्यात्ये॑ति । अ॒ध्व॒र्योश्च॒ यज॑मानस्य॒ चाप्र॑दाहाय । धूर्व॒ तय्यौँस्मान्धूर्व॑ति॒ तन्धूँर्व॒ यव्वँयन्धूर्वा॑म॒ इत्या॑ह । द्वौ वाव पुरु॑षौ । यश्चै॒व धूर्व॑ति । यश्चै॑न॒न्धूर्व॑ति । तावु॒भौ शु॒चाऽर्प॑यति । त्वन्दे॒वाना॑मसि॒ सस्नि॑तमं॒ पप्रि॑तम॒ञ्जुष्ट॑तमं॒ वह्नि॑तमन्देव॒हूत॑म॒मित्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् ।। 31 ।। 3.2.4.5 अह्नु॑तमसि हवि॒र्धान॒मित्या॒हानी॑त्यै । दृꣳह॑स्व॒ मा ह्वा॒रित्या॑ह॒ धृत्यै॑

। मित्रस्य त्वा चख्षुषा प्रेख्ष इत्याह मित्रत्वाय । मा भेर्मा सविँक्था मा त्वा हिꣳसिषमित्याहाहिꣳसायै । यद्वै किञ्च वातो नाभि वाति । तथ्सर्वँरुणदेवत्यँम् । उरु वातायेत्याह । अवारुणमेवैनत्करोति । देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै । अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह ।। 32 ।। 3.2.4.6 अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् । पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै । अग्नये जुष्टन्निर्वपामीत्याह । अग्नय एवैनाञ्जुष्टन्निर्वपति । त्रिर्यजुषा । त्रय इमे लोकाः । एषाल्लोकानामाप्त्यै । तूष्णीञ्चतुर्थम् । अपरिमितमेवावरुन्धे । स एवमेवानुपूर्वꣳ हवीꣳषि निर्वपति ।। 33 ।। 3.2.4.7 इदन्देवानामिदमु नस्सहेत्याह व्यावृत्यै । स्फात्यै त्वा नारात्या इत्याह गुप्त्यै । तमसीव वा एषोऽन्तश्चरति । यꣳ परीणहि । सुवरभि वि ख्येषवैश्वानरज्योतिरित्याह । सुवरेवाभि वि पश्यति वैश्वानरज्योतिः । द्यावापृथिवी हविषि गृहीत

उदवेपेताम् । दृꣳहन्तान्दुर्या द्यावापृथिव्योरित्याह । गृहाणान्द्यावापृथिव्योर्धृत्यै । उर्वन्तरिꣳख्षमन्विहीत्याह गत्यै । अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामीत्याह । इयद्वाँ अदितिः । अस्या एवैनदुपस्थे सादयति । अग्ने हव्यꣳ रꣳख्षस्वेत्याह गुप्त्यै ।। 34 ।। 3.2.5.0 द्वाभ्यामुत्पुनाति रश्मयो नयन्त्यग्रे यज्ञपतिय्यँज्ञोऽदितिरस्कन्दाय गृह्णामीत्याह वदेत्याह विजित्या अपहत्या अस्कन्दाय त्रीणि च ।। 5 ।। 3.2.5.1 इन्द्रो वृत्रमहन् । सोऽपः । अभ्यम्रियत । तासाय्यँन्मेध्यय्यँज्ञियꣳ सदेवमासीत् । तदपोदक्रामत् । ते दर्भा अभवन् । यद्दर्भैरप उत्पुनाति । या एव मेध्या यज्ञियास्सदेवा आपः । ताभिरेवैना उत्पुनाति । द्वाभ्यामुत्पुनाति ।। 35 ।। 3.2.5.2 द्विपाद्यजमानꣳ प्रतिष्ठित्यै । देवो वस्सवितोत्पुनात्वित्याह । सवितृप्रसूत एवैना उत्पुनाति । अच्छिद्रेण पवित्रेणेत्याह । असौ वा आदित्योऽच्छिद्रं पवित्रम् । तेनैवैना उत्पुनाति । वसोस्सूर्यस्य रश्मिभिरित्याह । प्राणा वा आपः । प्राणा

वसवः । प्राणा रश्मयः ।। 36 ।। 3.2.5.3 प्राणैरेव प्राणान्थ्सं पृणक्ति । सावित्रियर्चा । सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति । सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति । पच्छो गायत्रिया त्रिष्षमृद्धत्वाय । आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुव इत्याह । रूपमेवासामेतन्महिमानं व्याचष्टे । अग्र इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह । अग्र एव यज्ञं नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् ।। 37 ।। 3.2.5.4 युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्य इत्याह । वृत्रꣳ ह हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे । आपो हेन्द्रं वव्रिरे । संज्ञामेवासामेतथ्सामानं व्याचष्टे । प्रोक्षितास्स्थेत्याह । तेनापꣳ प्रोक्षिताः । अग्नये वो जुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्यामित्याह । यथादेवतमेवैनान्प्रोक्षति । त्रिꣳ प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः ।। 38 ।। 3.2.5.5 अथो रक्षसामपहत्यै । शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायाइत्याह । देवयज्यायाएवैनानि शुन्धति । त्रिꣳ प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेध्यत्वाय । अवधूतꣳ रक्षोऽवधूता आरातय

इत्याह । रख्षसामपहत्यै । अदित्यास्त्वगसीत्याह । इयवाँ अदितिः ।। 39 ।। 3.2.5.6 अस्या एवैनत्त्वचङ्करोति । प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । पुरस्तात्प्रतीचीनग्रीवमुत्तरलोमोपस्तृणाति मेध्यत्वाय । तस्मात्पुरस्तात्प्रत्यञ्चꣳ पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते । तस्मात्प्रजा मृगं ग्राहुकाः । यज्ञो देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपं कृत्वा । यत्कृष्णाजिने हविरध्यवहन्ति । यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते । हविषोऽस्कन्दाय ।। 40 ।। 3.2.5.7 अधिषवणमसि वानस्पत्यमित्याह । अधिषवणमेवैनत्करोति । प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह सयत्वाय । अग्नेस्तनूरसीत्याह । अग्नेर्वा एषा तनूः । यदोषधयः । वाचो विसर्जनमित्याह । यदा हि प्रजा ओषधीनामश्नन्ति । अथ वाचं विसृजन्ते । देववीतये त्वा गृह्णामीत्याह ।। 41 ।। 3.2.5.8 देवताभिरेवैनथ्समर्धयति । अद्रिरसि वानस्पत्य इत्याह । ग्रावाणमेवैनत्करोति । स इदं देवेभ्यो हव्यꣳ सुशमि शमिष्वेत्याह शान्त्यै । हविष्कृदेहीत्याह । य

एव देवाना꣣ꣳ हविष्कृतः । तान् ह्वयति । त्रिर्ह्वयति । त्रिषत्या हि देवाः । इषमावदोर्जमावदेत्याह ।। 42 ।। 3.2.5.9 इषमेवोर्जं यजमाने दधाति । द्युमद्वदत वय꣣ꣳ संघातं जेष्मेत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै । मनोश्श्रद्धादेवस्य यजमानस्यासुरघ्नी वाक् । यज्ञायुधेषु प्रविष्टाऽऽसीत् । तेऽसुरा यावन्तो यज्ञायुधानामुद्वदतामुपाशृण्वन् । ते पराभवन् । तस्माथ्स्वानां मध्येऽवसाय यजेत । यावन्तोऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानामुद्वदतामुपशृण्वन्ति । ते परा भवन्ति । उच्चैस्समाहन्त वा आह विजित्यै ।। 43 ।। 3.2.5.10 वृङ्क्त एषामिन्द्रियवीर्यम् । श्रेष्ठ एषां भवति । वरषवृद्धमसि प्रति त्वा वरषवृद्धवेत्त्वित्याह । वरषवृद्धा वा ओषधयः । वरषवृद्धा इषीकास्समृद्ध्यै । यज्ञ꣣ रख्षा꣣स्यनु प्राविशन् । तान्यस्ना पशुभ्यो निरवादयन्त । तुषैरोषधीभ्यः । परापूत꣣ꣳ रख्षꣳ परापूता अरातय इत्याह । रख्षसामपहत्यै ।। 44 ।। 3.2.5.11 रख्षसां भागोऽसीत्याह । तुषैरेव रख्षा꣣ꣳसि निरवदयते

। अ॒प उप॑स्पृशति मेध्य॒त्वाय॑ । वा॒युर्वो॒ विवि॑न॒क्त्वित्या॑ह । प॒वित्र॒ꣳवै वा॒युः । पु॒नात्ये॒वैनान् । अ॒न्तरि॑ख्षादिव॒ वा ए॒ते प्रस्क॑न्दन्ति । ये शूर्पा॑त् । दे॒वो व॑स्सवि॒ता हिर॑ण्यपाणि॒ꣳ प्रति॑गृह्णा॒त्वित्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै । ह॒विषोऽस्क॑न्दाय । त्रिष्फ॒लीक॑र्त॒वा आ॑ह । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः । अथो॑ मेध्य॒त्वाय॑ ।। 45 ।। 3.2.6.0 निला॑यत॒ विधृ॑त्यै वी॒र्ये॑ण स्कन्दन्ति च॒त्वारि॑ च ।। 6 ।। 3.2.6.1 अव॑धूत॒ꣳ रख्षो॒ऽव॑धूता॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अदि॑त्या॒स्त्वग॒सीत्या॑ह । इ॒यद्वाँ अदि॑तिः । अ॒स्या ए॒वैन॒त्त्वच॑ङ्करोति । प्रति॑ त्वा पृथि॒वी वे॒त्त्वित्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै । पु॒रस्ता॑त्प्रती॒चीन॑ग्रीव॒मुत्त॑रलो॒मोप॑स्तृणाति मेध्य॒त्वाय॑ । तस्मा॑त्पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यञ्चꣳ॑ प॒शवो॒ मेध॒मुप॑तिष्ठन्ते । तस्मा॑त्प्र॒जा मृ॒गं ग्राहु॑काः । य॒ज्ञो दे॒वेभ्यो॒ निला॑यत ।। 46 ।। 3.2.6.2 कृष्णो॑ रू॒पं कृ॒त्वा । यत्कृ॑ष्णाजि॒ने ह॒विर॑धिपि॒नष्टि॑ । य॒ज्ञादे॒व तद्य॒ज्ञं प्रयु॑ङ्क्ते । ह॒विषोऽस्क॑न्दाय । द्यावा॑पृथि॒वी स॒हास्ता॑म् । ते श॑म्यामा॒त्रमेक॒महर्व्यै॑ताꣳ शम्यामा॒त्रमेक॒महः॑

। दिवस्स्कम्भनिरसि प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर्वीत्यै । धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवस्स्कम्भनिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर्विधृत्यै ।। 47 ।। 3.2.6.3 धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर्धृत्यै । देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै । अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह । अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् । पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्त्यै । अधिवपामीत्याह । यथादेवतमेवैनानधि वपति । धान्यमसि धिनुहि देवानित्याह । एतस्य यजुषो वीर्येण ।। 48 ।। 3.2.6.4 यावदेका देवता कामयते यावदेकाः । तावदाहुतिः प्रथते । न हि तदस्ति । यत्तावदेव स्यात् । यावज्जुहोति । प्राणाय त्वाऽपानाय त्वेत्याह । प्राणानेव यजमाने दधाति । दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामित्याह । आयुरेवास्मिन्दधाति । अन्तरिक्षादिव वा एतानि प्रस्कन्दन्ति । यानि दृषदः । देवो वस्सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय ।

असंद्वँपन्ती पिꣳषाणूनि कुरुतादित्याह मेध्यत्वाय ।। 49 ।। 3.2.7.0 वर्तयति दिवमेवैतेन दृꣳहति सम्भवंति तꣳ सꣳस्कृतमात्मानन्द्वादश सꣳस्थिते त्रीणि च ।। 7 ।। 3.2.7.1 धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्याह धृत्यै । अपाँग्नेऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादꣳ सेधा देवयजं वहेत्याह । य एवामात्क्रव्यात् । तमपहत्य । मेध्येऽग्नौ कपालमुपदधाति । निर्दग्धꣳ रक्षो निर्दग्धा अरातय इत्याह । रक्षाꣳस्येव निर्दहति । अग्निवत्युपदधाति । अस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते । अङ्गारमधि वर्तयति ।। 50 ।। 3.2.7.2 अन्तरिक्ष एव ज्योतिर्धत्ते । आदित्यमेवामुष्मिँल्लोँके ज्योतिर्धत्ते । ज्योतिष्मन्तोऽस्मा इमे लोका भवन्ति । य एवं वेद । ध्रुवमसि पृथिवीं दृꣳहेत्याह । पृथिवीमेवैतेन दृꣳहति । धर्त्रमस्यन्तरिक्षं दृꣳहेत्याह । अन्तरिक्षमेवैतेन दृꣳहति । धरुणमसि दिवं दृꣳहेत्याह । दिवमेवैतेन दृꣳहति ।। 51 ।। 3.2.7.3 धर्मासि दिशो दृꣳहेत्याह । दिश एवैतेन दृꣳहति ।

इ॒माने॒वैतैर्लो॒कान्दृ॒ꣳहति । दृ॒ꣳह॑न्तेऽस्मा इ॒मे लो॒काः प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । य ए॒वं वेद॑ । त्रीण्यग्रे॑ क॒पाला॒न्युप॑दधाति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒षां लो॒कानां॒ आप्त्यै॑ । एक॒मग्रे॑ क॒पाल॒मुप॑ दधाति । एकं॒ वा अग्रे॑ क॒पालं॒ पुरु॑षस्य स॒भव॑ति ।। 52 ।। 3.2.7.4 अथ॒ द्वे । अथ॒ त्रीणि॑ । अथ॑ च॒त्वारि॑ । अथा॒ष्टौ । तस्मा॑द॒ष्टाक॑पालं॒ पुरु॑षस्य॒ शिरः॑ । यदे॒वं क॒पालाँ॑न्युप॒दधा॑ति । य॒ज्ञो वै प्र॒जाप॑तिः । य॒ज्ञमे॒व प्र॒जाप॑ति॒ꣳ सꣳस्क॑रोति । आ॒त्मान॑मे॒व तथ्सꣳस्क॑रोति । तꣳ सꣳस्कृ॑तमा॒त्मानँ॑म् ।। 53 ।। 3.2.7.5 अ॒मुष्मि॑ँल्लोँ॒केऽनु॒ परै॑ति । यद॒ष्टावु॑प॒दधा॑ति । गा॒य॒त्रि॒या तथ्सं॑मि॑तम् । यन्नव॑ । त्रि॒वृता॒ तत् । यद्दश॑ । वि॒राजा॒ तत् । यदेका॑दश । त्रि॒ष्टुभा॒ तत् । यद्द्वाद॑श ।। 54 ।। 3.2.7.6 जग॑त्या॒ तत् । छन्द॑स्सं॒मितानि॒ स उ॑प॒दध॑त्क॒पाला॑नि । इ॒माल्लोँ॒कान॑नुपू॒र्वन्दिशो॒ विधृ॑त्यै दृ॒ꣳहति । अथायु॑ꣳ प्रा॒णान्प्र॒जां प॒शून् यज॑माने दधाति । स॒जा॒तान॑स्मा अ॒भितो॑ बहु॒लान्क॑रोति । चित॒स्स्थेत्या॑ह ।

य॒थाय॒जुरे॒वैतत् । भृगू॑णा॒मङ्गि॑रसा॒न्तप॑सा तप्यध्व॒मित्या॑ह । दे॒वता॑नामे॒वैना॑नि॒ तप॑सा तपति । तानि॒ तत॒स्स ँस्थि॑ते । यानि॑ घ॒र्मे क॒पाला॑न्युपचि॒न्वन्ति॑ वे॒धस॒ इति॒ चतु॑ष्पदय॒र्चा वि मु॑ञ्चति । चतु॑ष्पाद॒ ँ प॒शवः॑ । प॒शुष्वे॒वोपरि॑ष्टा॒त्प्रति॑ तिष्ठति ।। 55 ।। 3.2.8.0 अ॒न्या जि॑न्वन्त्यनु वि॒सृत्यै॒वमा॒हाशा॑न्त आह॒ गुप्त्यै॑ छ॒न्नं ब्रह्मा॑ब्रवीद्वि॒तीय॑म॒भ्य॑पातय॒थ्सूर्या॑भिनिम्रुक्ते दे॒वाः ।। 8 ।। 3.2.8.1 दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनो॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । सव्वँ॑पा॒मीत्या॑ह । य॒था॒दे॒व॒तमे॒वैना॑नि॒ सव्वँ॑पति । समापो॑ अ॒द्भिर॑ग्मत॒ समोष॑धयो॒ रसे॒नेत्या॑ह । आपो॒ वा ओष॑धीर्जिन्वन्ति । ओष॑धयो॒ऽपो जि॑न्वन्ति । अ॒न्या वा ए॒तासा॑म॒न्या जि॑न्वन्ति ।। 56 ।। 3.2.8.2 तस्मा॑दे॒वमा॑ह । स ँ रे॒वती॒र्जग॑तीभि॒र्मधु॑मती॒र्मधु॑मतीभिस्सृज्यध्व॒मित्या॑ह । आपो॒ वै रे॒वतीः॑ । प॒शवो॒ जग॑तीः । ओष॑धयो॒ मधु॑मतीः । आप॒ ओष॑धीः प॒शून् । ताने॒वास्मा॑ एक॒धा स॒ ँ॒सृज्य॑

। मधु॑मतꣳ करोति । अ॒द्भ्यꣳ परि॒ प्रजा॑तास्स्थ॒ सम॒द्भिꣳ पृ॑च्यध्व॒मिति॑ प॒र्याप्ला॑वयति । यथा॒ सुवृ॑ष्ट इ॒माम॑नुवि॒सृत्य॑ ।। 57 ।। 3.2.8.3 आप॒ ओष॑धीर्म॒हय॑न्ति । ता॒दृगे॒व तत् । जन॑यत्यै त्वा॒ संयौ॒मीत्या॑ह । प्र॒जा ए॒वैतेन॑ दाधार । अ॒ग्नये॑ त्वा॒ऽग्नीषोमा॑भ्या॒मित्या॑ह॒ व्यावृ॑त्त्यै । म॒खस्य॒ शिरो॒ऽसीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै म॒खः । तस्यै॒तच्छिरः॑ । यत्पु॑रो॒डाशः॑ । तस्मा॑दे॒वमा॑ह ।। 58 ।। 3.2.8.4 घ॒र्मो॑ऽसि वि॒श्वायु॒रित्या॑ह । विश्व॑मे॒वायु॒र्यज॑माने दधाति । उ॒रु प्र॑थस्वो॒रु ते॑ य॒ज्ञप॑तिꣳ प्रथता॒मित्या॑ह । यज॑मानमे॒व प्र॒जया॑ प॒शुभि॑ꣳ प्रथयति । त्वचं॑ गृह्णी॒ष्वेत्या॑ह । सर्व॑मे॒वैन॒ꣳ॒ सत॑नुं करोति । अथा॒प आ॒नीय॒ परि॑मार्ष्टि । मा॒ꣳ॒स ए॒व तत्त्वचं॑ दधाति । तस्मा॑त्त्व॒चा मा॒ꣳ॒सं छ॒न्नम् । घ॒र्मो वा ए॒षोऽशा॑न्तः ।।59।। 3.2.8.5 अ॒र्ध॒मा॒से॑ऽर्धमासे॒ प्रवृ॑ज्यते । यत्पु॑रो॒डाशः॑ । स ई॑श्व॒रो यज॑मानꣳ शु॒चा प्र॒दहः॑ । पर्य॑ग्नि करोति । प॒शुमे॒वैन॑मकः

। शान्त्या॒ अप्र॑दाहाय । त्रिꣳ पर्य॑ग्नि करोति । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः । अथो॒ रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अ॒न्तरि॑त॒ꣳ॒ रक्षो॒ऽन्तरि॑ता॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह ।। 60 ।। 3.2.8.6 रक्ष॑साम॒न्तर्ह्नि॑त्यै । पु॒रो॒डाशं॒ वा अधि॑श्रित॒ꣳ॒ रक्षाꣳ॑स्यजिघाꣳसन्न् । दि॒वि नाको॒ नामा॒ग्नी र॑क्षो॒हा । स ए॒वास्मा॒द्रक्षा॒ꣳ॒स्यपा॑हन्न् । दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता श्र॑पय॒त्वित्या॑ह । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैनꣳ॑ श्रपयति । वर्ष्षि॑ष्ठे॒ अधि॒ नाक॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अ॒ग्निस्ते॑ त॒नुवं॒ माऽति॑धा॒गित्या॒हाऽन॑तिदाहाय । अग्ने॑ ह॒व्यꣳ र॑क्ष॒स्वेत्या॑ह॒ गुप्त्यै॑ ।। 61 ।। 3.2.8.7 अवि॑दहन्तः श्रपय॒तेति॒ वाचं॒ विसृ॑जते । य॒ज्ञमे॒व ह॒वीꣳष्य॑भिव्या॒हृत्य॒ प्रत॑नुते । पु॒रो॒रुच॒मवि॑दाहाय॒ शृत्त्यै॑ करोति । म॒स्तिष्को॒ वै पु॑रो॒डाशः॑ । तय्यँन्नाभि॑ वा॒सये॑त् । आ॒विर्म॒स्तिष्क॑स्स्यात् । अ॒भिवा॑सयति । तस्मा॒द्गुहा॑ म॒स्तिष्कः॑ । भस्म॑ना॒ऽभिवा॑सयति । तस्मा॑न्मा॒ꣳ॒सेनास्थि॑ छ॒न्नम् ।। 62 ।। 3.2.8.8 वे॒देना॒भिवा॑सयति । तस्मा॒त्केशै॒श्शिर॑श्छ॒न्नम् । अख॑लतिभावुको भवति । य

ए॒वव्वेँद॑ । प॒शोर्वै प्र॑ति॒मा पु॑रो॒डाशः॑ । स नाय॒जुष्क॑मभि॒वास्यः॑ । वृथे॑व स्यात् । ई॒श्व॒रा यज॑मानस्य प॒शव॒ꣳ प्रमे॑तोः । सं ब्रह्म॑णा पृच्य॒स्वेत्या॑ह । प्रा॒णा वै ब्रह्म॑ ।। 63 ।। 3.2.8.9 प्रा॒णाꣳ प॒शवः॑ । प्रा॒णैरे॒व प॒शून्थ्संपृ॑णक्ति । न प्र॒मायु॑का भवन्ति । यज॑मानो॒ वै पु॑रो॒डाशः॑ । प्र॒जा प॒शव॒ꣳ पुरी॑षम् । यदे॒वम॑भिघा॒रय॑ति । यज॑मानमे॒व प्र॒जया॑ प॒शुभि॒स्सम॑र्धयति । दे॒वा वै ह॒विर्भृ॒त्वाऽब्रु॑वन्न् । कस्मि॑न्नि॒दं म्र॑क्ष्यामह॒ इति॑ । सो॑ऽग्निर॑ब्रवीत् ।। 64 ।। 3.2.8.10 मयि॑ त॒नूस्सं निध॑ध्वम् । अ॒हं व॒स्तं ज॑नयिष्यामि । यस्मि॑न्म्र॒क्ष्यध्व॒ इति॑ । ते दे॒वा अ॒ग्नौ त॒नूस्संन्य॑दधत । तस्मा॑दाहुः । अ॒ग्निस्सर्वा॑ दे॒वता॒ इति॑ । सोऽङ्गा॑रेणा॒पः । अ॒भ्य॑पातयत् । तत॑ एक॒तो॑ऽजायत । स द्वि॒तीय॑म॒भ्य॑पातयत् ।। 65 ।। 3.2.8.11 ततो॑ द्वि॒तो॑ऽजायत । स तृ॒तीय॑म॒भ्य॑पातयत् । तत॑स्त्रि॒तो॑ऽजायत । यद॒द्भ्योऽजा॑यन्त । तदा॒प्याना॑माप्य॒त्वम् । यदा॒त्मभ्योऽजा॑यन्त । तदा॒त्म्याना॑मात्म्य॒त्वम् । ते दे॒वा आ॒प्येष्व॑मृजत । आ॒प्या अ॑मृजत॒ सूर्या॑भ्युदिते

। सूर्याभ्युदितस्सूर्याभिनिम्रुक्ते ।। 66 ।। 3.2.8.12 सूर्याभिनिम्रुक्तꣳ कुनखिनि । कुनखी श्यावदति । श्यावदन्नग्रदिधिषौ । अग्रदिधिषुꣳ परिवित्ते । परिवित्तो वीरहणि । वीरहा ब्रह्महणि । तद्ब्रह्महणं नात्यच्यवत । अन्तर्वेदि निनयत्यवरुध्यै । उल्मुकेनाभि गृह्णाति शृतत्वाय । शृतकामा इव हि देवाः ।। 67 ।। 3.2.9.0 वै वायुराह परावतीत्याहाह द्वितीयꣳ हरतीति परिगृह्णन्ति देवयजनीं करोति भवन्ति खनत्यकरेतत्कृत्वा रक्षोघ्नीरर्पयति ।। 9 ।। 3.2.9.1 देवस्य त्वा सवितुꣳ प्रसव इति स्फ्यमादत्ते प्रसूत्यै । अश्विनौर्बाहुभ्यामित्याह । अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम् । पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै । आददद इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । सहस्रभृष्टिश्शततेजा इत्याह । रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे । वायुरसि तिग्मतेजा इत्याह । तेजो वै वायुः ।। 68 ।। 3.2.9.2 तेज एवास्मिन्दधाति । विषाद्वै नामासुर आसीत् ।

सोऽबिभेत् । यज्ञेन मा देवा अभिभविष्यन्तीति । स पृथिवीमभ्यवमीत् । सा मेध्याऽभवत् । अथो यदिन्द्रो वृत्रमहन्न् । तस्य लोहितं पृथिवीमनु व्यधावत् । सा मेध्याऽभवत् । पृथिवि देवयजनीत्याह ।। 69 ।। 3.2.9.3 मेध्यामेवैनां देवयजनीं करोति । ओषध्यास्ते मूलं मा हिꣳसिषमित्याह । ओषधीनामहिꣳसायै । व्रजं गच्छ गोस्थानमित्याह । छन्दाꣳसि वै व्रजो गोस्थानः । छन्दाꣳस्येवास्मै व्रजं गोस्थानं करोति । वर्षतु ते द्यौरित्याह । वृष्टिर्वै द्यौः । वृष्टिमेवाव रुन्धे । बधान देव सवितः परमस्यां परावतीत्याह ।। 70 ।। 3.2.9.4 द्वौ वाव पुरुषौ । यं चैव द्वेष्टि । यश्चैनं द्वेष्टि । तावुभौ बध्नाति परमस्यां परावति शतेन पाशैः । योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मोगित्याहानिर्मुक्त्यै । अररुर्वै नामासुर आसीत् । स पृथिव्यामुपप्लुतोऽशयत् । तं देवा अपहतोऽररुः पृथिव्या इति पृथिव्या अपाघ्नन् । भ्रातृव्यो वा अररुः । अपहतोऽररुः पृथिव्या इति

यदाह ।। 71 ।। 3.2.9.5 भ्रातृव्यमेव पृथिव्या अपहन्ति । तेऽमन्यन्त । दिवव्वाँ अयमितꣳ पतिष्यतीति । तमररुस्ते दिवं माऽस्कानिति दिवꣳपर्यबाधन्त । भ्रातृव्यो वा अररुः । अररुस्ते दिवं मा स्कानिति यदाह । भ्रातृव्यमेव दिवꣳ परिबाधते । स्तम्बयजुर्हरति । पृथिव्या एव भ्रातृव्यमपहन्ति । द्वितीयꣳ हरति ।। 72 ।। 3.2.9.6 अन्तरिक्षादेवैनमपहन्ति । तृतीयꣳ हरति । दिव एवैनमपहन्ति । तूष्णीं चतुर्थꣳ हरति । अपरिमितादेवैनमपहन्ति । असुराणाव्वाँ इयमग्र आसीत् । यावदासीनꣳ परापश्यति । तावद्देवानाम् । ते देवा अब्रुवन् । अस्त्वेव नोऽस्यामपीति ।। 73 ।। 3.2.9.7 क्वन्नो दास्यथेति । यावथ्स्वयं परिगृह्णीथेति । ते वसवस्त्वेति दक्षिणतꣳ पर्यगृह्णन् । रुद्रास्त्वेति पश्चात् । आदित्यास्त्वेत्युत्तरतः । तेऽग्निना प्राञ्चोऽजयन् । वसुभिर्दक्षिणा । रुद्रैꣳ प्रत्यञ्चः । आदित्यैरुदञ्चः । यस्यैवं विदुषो वेदिं परिगृह्णन्ति ।। 74 ।। 3.2.9.8

भव॑त्या॒त्मना॑ । परा॑ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवति । दे॒वस्य॑ सवि॒तुस्स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । कर्म॑ कृण्वन्ति वे॒धस॒ इत्या॑ह । इ॒षि॒तꣳ हि कर्म॑ क्रि॒यते॑ । पृ॒थि॒व्यै मेध्यं॑ चामे॒ध्यं च॒ व्युद॑क्रामताम् । प्रा॒चीन॑मुदी॒चीनं॒ मेध्य॑म् । प्र॒ती॒चीन॑ं दक्षि॒णाऽमे॒ध्यम् । प्राची॒मुदी॑चीं प्रव॒णां क॑रोति । मेध्या॑मे॒वैना॑ं देव॒यज॑नीं करोति ।। 75 ।। 3.2.9.9 प्राञ्चौ॑ वेद्य॒ꣳसावुन्न॑यति । आ॒ह॒व॒नीय॑स्य॒ परि॑गृहीत्यै । प्र॒तीची॒ श्रोणी॑ । गार्ह॑पत्यस्य॒ परि॑गृहीत्यै । अथो॑ मिथुन॒त्वाय॑ । उद्ध॑न्ति । यदे॒वास्या॑ अमे॒ध्यम् । तदप॑हन्ति । उद्ध॑न्ति । तस्मा॒दोष॑धय॒ꣳ परा॑भवन्ति ।। 76 ।। 3.2.9.10 मूल॑ं छिनत्ति । भ्रातृ॑व्यस्यै॒व मूल॑ं छिनत्ति । मूल॒ब्धाँ अ॑ति॒तिष्ठ॒द्रक्षा॒ꣳस्यनूत्प॑पते । यद्धस्ते॑न छि॒न्द्यात् । कु॒न॒खिनी॑ꣳ प्र॒जास्स्युः॑ । स्फ्येन॑ छिनत्ति । वज्रो॒ वै स्फ्यः । वज्रे॑णै॒व य॒ज्ञाद्रक्षा॒ꣳस्यप॑हन्ति । पि॒तृ॒दे॒व॒त्याऽति॑खाता । इय॑तीं खनति ।। 77 ।। 3.2.9.11 प्र॒जाप॑तिना

यज्ञमुखेन संमिताम् । वेदिर्देवेभ्यो निलायत । तां चतुरङ्गुलेऽन्वविन्दन्न् । तस्माच्चतुरङ्गुलं खेयाँ । चतुरङ्गुलं खनति । चतुरङ्गुले ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्ति । आ प्रतिष्ठायै खनति । यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति । दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति । देवयजनस्यैव रूपमकः ।। 78 ।। 3.2.9.12 पुरीषवतीं करोति । प्रजा वै पशवः पुरीषम् । प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोति । उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति । एतावती वै पृथिवी । यावती वेदिः । तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्य । आत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति । ऋतमस्यृतसदनमस्यृतश्रीरसीत्याह । यथायजुरेवैतत् ।। 79 ।। 3.2.9.13 क्रूरमिव वा एतत्करोति । यद्वेदिं करोति । धा असि स्वधा असीति योयुप्यते शान्त्यै । उर्वी चासि वस्वी चासीत्याह । उर्वीमेवैनाद्वँस्वीं करोति । पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नित्याह मेध्यत्वाय । उदादाय पृथिवीं

जीरदानुर्यामैरयश्चन्द्रमसि स्वधाभिरित्याह । यदेवास्या अमेध्यम् । तदपहत्य । मेध्यां देवयजनीं कृत्वा ।। 80 ।। 3.2.9.14 यददश्चन्द्रमसि मेध्यम् । तदस्यामेरयति । तां धीरासो अनुदृश्य यजन्त इत्याहानुख्यात्यै । प्रोक्षणीरा सादय । इध्माबर्हिरुपसादय । स्रुवं च स्रुचश्च संमृड्ढि । पत्नीꣳ संनह्य । आज्येनोदेहीत्याहानुपूर्वतायै । प्रोक्षणीरा सादयति । आपो वै रक्षोघ्नीः ।। 81 ।। 3.2.9.15 रक्षसामपहत्यै । स्फ्यस्य वर्त्मन्थ्सादयति । यज्ञस्य संतत्यै । उवाच हासितो दैवलः । एतावतीर्वा अमुष्मिंल्लोँक आप आसन् । यावतीꣳ प्रोक्षणीरिति । तस्माद्बह्वीरासाद्याः । स्फ्यमुदस्यन्न् । यं द्विष्यात्तं ध्यायेत् । शुचैवैनमर्पयति ।। 82 ।। 3.2.10.0 वृश्चति सादयेदिध्मꣳ पञ्च च ।। 10 ।। 3.2.10.1 वज्रो वै स्फ्यः । यदन्वञ्चं धारयेत् । वज्रेऽध्वर्युः क्षण्वीत । पुरस्तात्तिर्यञ्चं धारयति । वज्रो वै स्फ्यः । वज्रेणैव यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षाꣳस्यपहन्ति । अग्निभ्यां प्राचश्च प्रतीचश्च । स्फ्येनोदीचश्चाधराचश्च

। स्फ्येन वा एष वज्रेणास्यै पाप्मानं भ्रातृव्यमपहत्य । उत्करेऽधि प्रवृश्चति ।। 83 ।। 3.2.10.2 यथोपधाय वृश्चन्त्येवम् । हस्तावव नेनिक्ते । आत्मानमेव पवयते । स्फ्यं प्रक्षालयति मेध्यत्वाय । अथो पाप्मन एव भ्रातृव्यस्य न्यङ्गं छिनत्ति । इध्माबर्हिरुपसादयति युक्त्यै । यज्ञस्य मिथुनत्वाय । अथो पुरोरुचमेवैतां दधाति । उत्तरस्य कर्मणोऽनुख्यात्यै । न पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत् ।। 84 ।। 3.2.10.3 यत्पुरस्तात्प्रत्यगुपसादयेत् । अन्यत्राहुतिपथादिध्मं प्रतिपादयेत् । प्रजा वै बर्हिः । अपराधुयाद्बर्हिषा प्रजानां प्रजननम् । पश्चात्प्रागुपसादयति । आहुतिपथेनेध्मं प्रतिपादयति । संप्रत्येव बर्हिषा प्रजानां प्रजननमुपैति । दक्षिणमिध्मम् । उत्तरं बर्हिः । आत्मा वा इध्मः । प्रजा बर्हिः । प्रजा ह्यात्मन उत्तरतरा तीर्थे । ततो मेधमुपनीय । यथादेवतमेवैनत्प्रतिष्ठापयति । प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः ।। 85 ।। 3.3.0.0 प्रत्युष्टन्दिवश्शिल्पमयज्ञो घृतश्च देवासुरास्स

ए॒तमिन्द्र आपो॑ देवीर॒ग्निना॒ धिष्णि॑या॒ अथ॒ स्रुचौ॒ यो वा अय॑थादेवतं परिवे॒षो वा एका॑दश ।। 11 ।। प्रत्यु॑ष्ट॒मय॑ज्ञ ए॒षा हि विश्वे॑षान्दे॒वाना॑मू॒र्जा पृ॑थि॒वीमथो॒ रख्ष॑सा॒न्तां प्रजा॑ति॒न्द्वाभ्या॒न्तङ्का॒लेका॑ले॒ नव॑सप्ततिः ।। 79 ।। प्रत्यु॑ष्टमर्पयति ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। तृतीयप्रपाठकस्समाप्तः। 3.3.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठक प्रारम्भः ।। हरिः ओम् ।। 3.3.1.0 जु॒हूर्मृ॑ज्याद्भव॒तीति॑ प्र॒त्यञ्च्य॒धस्ता॑न्मार्ष्टि॒ पञ्च॑ च ।। 1 ।। 3.3.1.1 प्रत्यु॑ष्ट॒ꣳ रक्ष॒ꣳ प्रत्यु॑ष्टा॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । अ॒ग्नेर्व॒स्तेजि॑ष्ठेन॒ तेज॑सा॒ निष्ट॑पा॒मीत्या॑ह मेध्य॒त्वाय॑ । स्रुच॒स्संमा॑र्ष्टि । स्रु॒वमग्रे॑ । पुमा॒ꣳसमे॒वाभ्य॒स्स॒ꣳश्य॑ति मिथुन॒त्वाय॑ । अथ॑ जु॒हूम् । अथो॑प॒भृत॑म् । अथ॑ ध्रु॒वाम् । अ॒सौ वै जु॒हूः ।। 1 ।। 3.3.1.2 अ॒न्तरि॑क्षमुप॒भृत् । पृ॒थि॒वी ध्रु॒वा । इ॒मे वै लो॒कास्स्रुचः॑ । वृष्टि॑स्स॒मार्ज॑नानि । वृष्टि॒र्वा इ॒माल्लो॒कान॑नुपू॒र्वं क॑ल्पयति । ते तत॑ꣳ क्लृ॒प्तास्समे॑धन्ते

। समे॑धन्तेऽस्मा इ॒मे लो॒काꣳ प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ । य ए॒वꣳ वेद॑ । यदि॑ का॒मये॑त॒ वर्ष॑ुकꣳ प॒र्जन्य॑स्स्या॒दिति॑ । अ॒ग्र॒तस्संमृ॑ज्यात् ।। 2 ।। 3.3.1.3 वृष्टि॑मे॒व नि य॑च्छति । अ॒वा॒चीनाँ॑ग्रा॒ हि वृष्टिः॑ । यदि॑ का॒मये॒तावर्ष॑ुकस्स्या॒दिति॑ । मू॒ल॒तस्संमृ॑ज्यात् । वृष्टि॑मे॒वोद्य॑च्छति । तदु॒ वा आ॑हुः । अ॒ग्र॒त ए॒वोपरि॑ष्टा॒थ्संमृ॑ज्यात् । मू॒ल॒तो॑ऽधस्ताँ॑त् । तद॑नुपू॒र्वं क॑ल्पते । वर्ष॑ुको भव॒तीति॑ ।। 3 ।। 3.3.1.4 प्राची॑मभ्या॒काराँ॑म् । अग्रै॑रन्तर॒तः । ए॒वमि॑व॒ ह्यन्न॑म॒द्यतेँ॑ । अथो॒ अग्रा॒द्वा ओष॑धीना॒मूर्ज॑ं प्र॒जा उप॑जीवन्ति । ऊ॒र्ज ए॒वान्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । अ॒धस्ताँ॑त्प्र॒तीचीँ॑म् । द॒ण्डमु॑त्तम॒तः । मूले॑न॒ मूल॑ं प्रति॑ष्ठित्यै । तस्मा॑दर॒त्नौ प्राञ्च्यु॒परि॑ष्टा॒ल्लोमा॑नि । प्र॒त्यञ्च्य॒धस्ताँ॑त् ।। 4 ।। 3.3.1.5 स्रुग्घ्ये॑षा । प्रा॒णो वै स्रु॒वः । जु॒हूर्दक्षि॑णो॒ हस्तः॑ । उ॒प॒भृथ्स॒व्यः । आ॒त्मा ध्रु॒वा । अन्न॑ꣳ सं॒मार्ज॑नानि । मु॒ख॒तो वै प्रा॒णो॑ऽपा॒नो भू॒त्वा । आ॒त्मान॒मन्नं॑ प्र॒विश्य॑ । बा॒ह्य॒तस्त॒नुव॑ꣳ शुभयति

। तस्मा॑थ्स्रुवमे॒वाग्रे॒ संमा॑र्ष्टि । मु॒ख॒तो हि प्रा॒णो॑ऽपा॒नो भू॒त्वा । आ॒त्मान॒मन्न॑माविशति । तौ प्रा॑णापा॒नौ । अव्य॑र्धुकꣳ प्राणापा॒नाभ्यां॑ भवति । य ए॒वं वेद॑ ।। 5 ।। 3.3.2.0 वे॒दस्याग्रꣳ॑ स्रुख्सं॒मार्ज॑नानि विदो॒हो ग॑मयति प॒शवो॑ रमन्ते हिꣳसी॒ष्षट् च॑ ।। 2 ।। 3.3.2.1 दि॒वश्शिल्प॒मव॑ततम् । पृ॒थि॒व्याꣳ क॒कुभि॑ श्रि॒तम् । तेन॑ व॒यꣳ स॒हस्र॑वल्शेन । स॒पत्ना॑न् नाशयामसि॒ स्वाहेति॑ स्रुख्सं॒मार्ज॑नान्य॒ग्नौ प्र ह॑रति । आपो॒ वै द॒र्भाः । रू॒पमे॒वैषा॑मे॒तन्म॑हि॒मानं॒ व्याच॑ष्टे । अ॒नु॒ष्टुभ॒र्चा । आनु॑ष्टुभꣳ प्र॒जाप॑तिः । प्रा॒जा॒प॒त्यो वे॒दः । वे॒दस्याग्रꣳ॑ स्रुख्सं॒मार्ज॑नानि ।। 6 ।। 3.3.2.2 स्वेनै॒वैना॑नि॒ छन्द॑सा । स्वया॑ दे॒वत॑या॒ सम॑र्धयति । अथो॒ ऋग्वाव योषा॑ । द॒र्भो वृषा॑ । तन्मि॑थु॒नम् । मि॒थु॒नमे॒वास्य॒ तद्य॒ज्ञे क॑रोति प्र॒जन॑नाय । प्रजा॑यते प्र॒जया॑ प॒शुभि॒र्यज॑मानः । तान्येके॒ वृथै॒वापा॑स्यन्ति । तत्तथा॒ न का॒र्यम् । आर॑ब्धस्य य॒ज्ञिय॑स्य॒

कर्मणस्सविदोहः ।। 7 ।। 3.3.2.3 यद्येनानि पशवोऽभि तिष्ठेयुः । न तत्पशुभ्यꣳ कम् । अद्भिर्मार्जयित्वोत्करे न्यस्येत् । यद्वै यज्ञियस्य कर्मणोऽन्यत्राहुतीभ्यस्संतिष्ठते । उत्करो वाव तस्य प्रतिष्ठा । एताꣳ हि तस्मै प्रतिष्ठां देवास्समभरन्न् । यदद्भिर्मार्जयति । तेन शान्तम् । यदुत्करे न्यस्यति । प्रतिष्ठामेवैनानि तद्गमयति ।। 8 ।। 3.3.2.4 प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः । अथो स्तम्बस्य वा एतद्रूपम् । यथ्स्रुग्स्मार्जनानि । स्तम्बशो वा ओषधयः । तासां जरत्कक्षे पशवो न रमन्ते । अप्रियो ह्येषां जरत्कक्षः । यावदप्रियो ह वै जरत्कक्षꣳ पशूनाम् । तावदप्रियꣳ पशूनां भवति । यस्यैतान्यन्यत्राग्नेर्दधति । नवदाव्यासु वा ओषधीषु पशवो रमन्ते ।। 9 ।। 3.3.2.5 नवदावो ह्येषां प्रियः । यावत्प्रियो ह वै नवदावꣳ पशूनाम् । तावत्प्रियꣳ पशूनां भवति । यस्यैतान्यग्नौ प्रहरन्ति । तस्मादेतान्यग्नावेव प्रहरेत् । यत्तरस्मिन्थ्संमृज्यात् ।

प॒शूनां धृत्यै॑ । यो भू॒ताना॒मधि॑पतिः । रु॒द्रस्त॑न्तिच॒रो वृषा॑ । प॒शून॒स्माक॒ं मा हि꣣ꣳसीः । ए॒तद॑स्तु हु॒तं तव॒ स्वाहेत्य॑ग्निस॒मार्ज॑न्य॒ग्नौ प्रह॑रति । ए॒षा वा ए॒तेषां॒ योनि॑ः । ए॒षा प्र॑ति॒ष्ठा । स्वामे॒वैना॑नि॒ योनि॑म् । स्वां प्र॑ति॒ष्ठां ग॑मयति । प्रति॑तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभि॒र्यज॑मानः ।। 10 ।। 3.3.3.0 क॒रोति॑ व्रतोप॒नय॑नं॒ क्षेमो॒ यज॑मानश्शास्ते ।। 3 ।। 3.3.3.1 अय॑ज्ञो॒ वा ए॒षः । यो॑ऽप॒त्नीक॑ः । न प्र॒जाꣳ प्रजा॑येरन् । पत्न्यन्वा॑स्ते । य॒ज्ञमे॒वाक॑ः । प्र॒जाना॑ं प्र॒जन॑नाय । यत्तिष्ठ॑न्ती स॒न्नह्य॑ते । प्रि॒यं ज्ञा॒तिꣳ रु॑न्ध्यात् । आसी॑ना॒ सन्न॑ह्यते । आसी॑ना॒ ह्य॑षा वी॒र्य॑ङ्करोति॑ ।। 11 ।। 3.3.3.2 यत्प॒श्चात्प्राच्य॒न्वासी॑त । अ॒नया॑ स॒मद॑न्दधीत । दे॒वानां॒ पत्नि॑या स॒मद॑न्दधीत । देशा॑द्दक्षिण॒त उदी॒च्यन्वा॑स्ते । आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑ । आ॒शासा॑ना सौमन॒समित्या॑ह । मेध्या॑मे॒वैना॒ङ्कर्व॑लीङ्कृ॒त्वा । आ॒शिषा॒ सम॑र्धयति । अ॒ग्नेरनु॑व्रता भू॒त्वा सन्न॑ह्ये सुकृ॒ताय॒ कमित्या॑ह । ए॒तद्वै पत्नि॑यै व्रतोप॒नय॑नम् ।।

12 ।। 3.3.3.3 तेनै॒वैनां॑ व्र॒तमुप॑नयति । तस्मा॑दाहुः । यश्चै॒वव्वेँद॒ यश्च॒ न । योक्त्र॑मे॒व यु॑ते । यम॒न्वास्ते॑ । तस्या॒मुष्मिल्लोँ॒के भ॑व॒तीति॒ योक्त्रे॑ण । यद्योक्त्र॑म् । स योगः॑ । यदास्ते॑ । स ख्षेमः॑ ।। 13 ।। 3.3.3.4 यो॒ग॒ख्षे॒मस्य॒ क्लृप्त्यै॑ । यु॒क्तङ्क्रि॑याता आ॒शीꣳ कामे॑ युज्याता॒ इति॑ । आ॒शिष॒स्समृ॑द्ध्यै । ग्र॒न्थिङ्ग्र॑थ्नाति । आ॒शिष॑ ए॒वास्यां॒ परि॑ गृह्णाति । पुमा॒न् वै ग्र॒न्थिः । स्त्री पत्नी॑ । तन्मि॑थु॒नम् । मि॒थु॒नमे॒वास्य॒ तद्य॒ज्ञे क॑रोति प्र॒जन॑नाय । प्र जा॑यते प्र॒जया॑ प॒शुभि॒र्यज॑मानः ।। 14 ।। 3.3.3.5 अथो॑ अ॒र्धो वा ए॒ष आ॒त्मनः॑ । यत्पत्नी॑ । य॒ज्ञस्य॒ धृत्या॒ अशि॑थिलंभावाय । सु॒प्र॒जस॑स्त्वा व॒यꣳ सु॒पत्नी॒रुप॑ सेदि॒मेत्या॑ह । य॒ज्ञमे॒व तन्मि॑थु॒नीक॑रोति । ऊ॒नेऽति॑रिक्तन्धीयाता॒ इति॒ प्रजा॑त्यै । म॒ही॒नां पयो॒ऽस्योष॑धीना॒ꣳ॒ रस॒ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒तन्म॑हि॒मानं॒ व्याच॑ष्टे । तस्य॒ तेऽक्षी॑यमाणस्य॒ निर्व॑पामि देवय॒ज्याया॒ इत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते ।। 15 ।। 3.3.4.0 ई॒क्ष॒त॒ आ॒ह॒ शा॒स्ते॒ लो॒का दे॒वता॑

भवति षट् च ।। 4 ।। 3.3.4.1 घृतं च वै मधु च प्रजापतिरासीत् । यतो मध्वासीत् । ततः प्रजा असृजत । तस्मान्मधुषि प्रजननमिवास्ति । तस्मान्मधुषा न प्रचरन्ति । यातयाम हि । आज्येन प्रचरन्ति । यज्ञो वा आज्यम् । यज्ञेनैव यज्ञं प्रचरन्त्ययातयामत्वाय । पत्न्यवेक्षते ।। 16 ।। 3.3.4.2 मिथुनत्वाय प्रजात्यै । यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति । मिथुनं तत् । अथो पत्निया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै । अमेध्यं वा एतत्करोति । यत्पत्न्यवेक्षते । गार्हपत्येऽधि श्रयति मेध्यत्वाय । आहवनीयमभ्युद्वति । यज्ञस्य सन्तत्यै । तेजोऽसि तेजोऽनु प्रेहीत्याह ।। 17 ।। 3.3.4.3 तेजो वा अग्निः । तेज आज्यम् । तेजसैव तेजस्समर्धयति । अग्निस्ते तेजो मा विनैदित्याहाहिꣳसायै । स्फ्यस्य वर्त्मन्थ्सादयति । यज्ञस्य सन्तत्यै । अग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानामित्याह । यथायजुरेवैतत् । धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भवेत्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते ।।

18 ।। 3.3.4.4 तद्वा अतꣳ पवित्राभ्यामेवोत्पुनाति । यजमानो वा आज्यम् । प्राणापानौ पवित्रे । यजमान एव प्राणापानौ दधाति । पुनराहारम् । एवमिव हि प्राणापानौ संचरतः । शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसीत्याह । रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे । त्रिर्यजुषा । त्रय इमे लोकाः ।। 19 ।। 3.3.4.5 एषां लोकानामाप्त्यै । त्रिः । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेध्यत्वाय । अथाज्यवतीभ्यामपः । रूपमेवासामेतद्वर्णं दधाति । अपि वा उताहुः । यथा ह वै योषा सुवर्णꣳ हिरण्यं पेशलं बिभ्रती रूपाण्यास्ते । एवमेता एतद्ध्रीति । आपो वै सर्वा देवताः ।। 20 ।। 3.3.4.6 एषा हि विश्वेषां देवानां तनूः । यदाज्यम् । तत्रोभयोर्मीमासा । जामि स्यात् । यद्यजुषाऽऽज्यं यजुषाऽप उत्पुनीयात् । छन्दसाऽप उत्पुनात्यजामित्वाय । अथो मिथुनत्वाय । सावित्रियर्चा । सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति । सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति । पच्छो गायत्रिया त्रिष्षमृद्धत्वाय । अद्भिरेवौषधीस्सं नयति ।

ओषधीभिꣳ पशून् । पशुभिर्यजमानम् । शुक्रं त्वा शुक्रायां ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चिस्त्वाऽर्चिषीत्याह सर्वत्वाय । पर्याप्त्या अनन्तरायाय ।। 21 ।। 3.3.5.0 अभिघारयति गृह्णाति ध्रुवायाश्चतुष्पदी प्रयाजानूयाजेभ्यस्तद्वे च ।। 5 ।। 3.3.5.1 देवासुरास्सय्यँत्ता आसन्न् । स एतमिन्द्र आज्यस्यावकाशमपश्यत् । तेनावैक्षत । ततो देवा अभवन्न् । पराऽसुराः । य एवं विद्वानाज्यमवेक्षते । भवत्यात्मना । पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यदाज्येनान्यानि हवीꣳष्यभिघारयति ।। 22 ।। 3.3.5.2 अथ केनाज्यमिति । सत्येनेति ब्रूयात् । चख्षुर्वै सत्यम् । सत्येनैवैनदभि घारयति । ईश्वरो वा एषोऽन्धो भवितोः । यश्चख्षुषाऽऽज्यमवेख्षते । निमील्यावेख्षेत । दाधारात्मश्चख्षुः । अभ्याज्यङ्घारयति । आज्यङ्गृह्णाति ।। 23 ।। 3.3.5.3 छन्दाꣳसि वा आज्यम् । छन्दाꣳस्येव प्रीणाति । चतुर्जुह्वाङ्गृह्णाति । चतुष्पाद ꣳपशवः । पशूनेवाव रुन्धे । अष्टावुपभृति ।

अ॒ष्टाख्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्रꣳ प्रा॒णः । प्रा॒णमे॒व प॒शुषु॑ दधाति । च॒तुर्ध्रु॒वाया॑म् ।। 24 ।। 3.3.5.4 चतु॑ष्पादꣳ प॒शवः॑ । प॒शुष्वे॒वोपरि॑ष्टा॒त्प्रति॑ तिष्ठति । य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्या॑ वै जु॒हूः । भ्रा॒तृ॒व्य॒दे॒व॒त्यो॑प॒भृत् । च॒तुर्जु॒ह्वाङ्गृ॒ह्णन्भूयो॑ गृह्णीयात् । अ॒ष्टावु॑प॒भृति॑ गृ॒ह्णन्कनी॑यः । यज॑मानायै॒व भ्रातृ॑व्य॒मुप॑स्तिङ्करोति । गौर्वै स्रुचः॑ । च॒तुर्जु॒ह्वाङ्गृ॑ह्णाति । तस्मा॒च्चतु॑ष्पदी ।। 25 ।। 3.3.5.5 अ॒ष्टावु॑प॒भृति॑ । तस्मा॑द॒ष्टाश॑फा । च॒तुर्ध्रु॒वाया॑म् । तस्मा॒च्चतु॑स्स्तना । गामे॒व तथ्सꣳस्क॑रोति । सास्मै॒ सꣳस्कृ॒तेष॒मूर्ज॑न्दुहे । यज्जु॒ह्वाङ्गृ॒ह्णाति॑ । प्र॒या॒जेभ्य॒स्तत् । यदु॑प॒भृति॑ । प्र॒या॒जा॒नू॒या॒जेभ्य॒स्तत् । सर्व॑स्मै॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञाय॑ गृह्यते । य॒द्ध्रु॒वाया॒माज्य॑म् ।। 26 ।। 3.3.6.0 स्थेत्या॑ह पृथि॒वी वेदि॒र्यन्ति॑ क्रि॒यते॒ वीणु॑र्वी॒र्य॑संमितङ्करोत्याह पाति॒ नाम्नेत्या॑ह लो॒के सा॑दयति॒ षट् च॑ ।। 6 ।। 3.3.6.1 आपो॑ देवीरग्रेपुवो अग्रेगुव॒ इत्या॑ह ।

रूपमेवासामेतन्महिमानव्व्याँचष्टे । अग्र इमय्यँज्ञन्नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह । अग्र एव यज्ञन्नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् । युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वव्वृँत्रतूर्य इत्याह । वृत्रꣳ हꣳ हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे । आपो हेन्द्रव्वँव्रिरे । संज्ञामेवासामेतथ्सामानव्व्याँचष्टे । प्रोख्षितास्स्थेत्याह ।। 27 ।। 3.3.6.2 तेनापꣳ प्रोख्षिताः । अग्निर्देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपङ्कृत्वा । स वनस्पतीन्प्राविशत् । कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा स्वाहेत्याह । अग्नय एवैनञ्जुष्टङ्करोति । अथो अग्नेरेव मेधमव रुन्धे । वेदिरसि बर्हिषे त्वा स्वाहेत्याह । प्रजा वै बर्हिः । पृथिवी वेदिः ।। 28 ।। 3.3.6.3 प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति । बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा स्वाहेत्याह । प्रजा वै बर्हिः । यजमानस्स्रुचः । यजमानमेव प्रजासु प्रतिष्ठापयति । दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति बर्हिरासाद्य प्रोक्षति । एभ्य एवैनल्लोकेभ्यꣳ प्रोक्षति । अथ ततस्सह स्रुचा पुरस्तात्प्रत्यञ्चङ्ग्रन्थिं प्रत्युक्षति । प्रजा वै बर्हिः

। यथा॒ सूत्यै॑ का॒ल आप॑ः पु॒रस्ता॒द्यन्ति॑ ।। 29 ।। 3.3.6.4 ता॒दृगे॒व तत् । स्व॒धा पि॒तृभ्य॒ इत्या॑ह । स्व॒धा॒का॒रो हि पि॑तॄ॒णाम् । ऊर्ग्भ॑व बर्हि॒षद्भ्य॒ इति॒ दख्षि॑णाये॒ श्रोणे॒रोत्त॑रस्ये॒ निन॑यति॒ सन्त॑त्यै । मासा॒ वै पि॒तरो॑ बर्हि॒षदः॑ । मासा॑नेव प्री॑णाति । मासा॒ वा ओष॑धीर्व॒र्धय॑न्ति । मासा॑ँ॒ पचन्ति॒ समृ॑द्ध्यै । अन॑तिस्कन्दन् ह प॒र्जन्यो॑ वर्षति । यत्रै॒तदे॒वङ्क्रि॒यते॑ ।। 30 ।। 3.3.6.5 ऊ॒र्जा पृ॑थि॒वीङ्गच्छ॒तेत्या॑ह । पृ॒थि॒व्यामे॒वोर्ज॑न्दधाति । तस्मा॑त्पृथि॒व्या ऊ॒र्जा भु॑ञ्जते । ग्र॒न्थिर्वि॑ँ स्र॒ꣳसयति । प्रज॑नयत्ये॒व तत् । ऊ॒र्ध्वं प्राञ्च॒मुद्गू॑ढं प्र॒त्यञ्च॒मा य॑च्छति । तस्मा॑त्प्रा॒चीन॒ꣳ रेतो॑ धीयते । प्र॒तीची॑ँ॒ प्र॒जा जा॑यन्ते । विष्णो॒स्स्तूपो॒ऽसीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ ।। 31 ।। 3.3.6.6 य॒ज्ञस्य॒ धृत्यै॑ । पु॒रस्ता॑त्प्रस्त॒रङ्गृ॑ह्णाति । मुख्य॑मे॒वैन॑ङ्करोति । इय॑न्तङ्गृ॑ह्णाति । प्र॒जाप॑तिना यज्ञमु॒खेन॒ संमि॑तम् । इय॑न्तङ्गृ॑ह्णाति । य॒ज्ञ॒पु॒रुषा॒ संमि॑तम् । इय॑न्तङ्गृ॑ह्णाति । ए॒ताव॒द्वै पुरु॑षे वी॒र्यम्॑ । वी॒र्य॑संमितम् ।।

32 ।। 3.3.6.7 अप॑रिमितङ्गृह्णाति । अप॑रिमित॒स्यावरु॑द्ध्यै । तस्मि॑न्प॒वित्रे॒ अपि॑ सृजति । यज॑मानो॒ वै प्र॑स्त॒रः । प्रा॒णा॒पा॒नौ प॒वित्रे॑ । यज॑मान ए॒व प्रा॑णापा॒नौ द॑धाति । ऊर्णा॑म्रदसन्त्वा स्तृणा॒मीत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । स्वा॒स॒स्थन्दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैन॑थ्स्वास॒स्थङ्क॑रोति ।। 33 ।। 3.3.6.8 ब॒र्हिस्स्तृ॑णाति । प्र॒जा वै ब॒र्हिः । पृ॒थि॒वी वेदिः॑ । प्र॒जा ए॒व पृ॑थि॒व्यां प्रति॑ष्ठापयति । अन॑तिदृश्ञ॒ꣳ स्तृणाति । प्र॒जयै॒वैनं॑ प॒शुभि॒रन॑तिदृश्ञङ्करोति । धा॒रय॑न्प्रस्त॒रं प॑रि॒धीन्परि॑ दधाति । यज॑मानो॒ वै प्र॑स्त॒रः । यज॑मान ए॒व तथ्स्व॒यं प॑रि॒धीन्परि॑ दधाति । ग॒न्ध॒र्वो॑ऽसि वि॒श्वाव॑सु॒रित्या॑ह ।। 34 ।। 3.3.6.9 विश्व॑मे॒वायु॒र्यज॑माने दधाति । इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि॒ दख्षि॑ण॒ इत्या॑ह । इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति । मि॒त्रावरु॑णौ त्वोत्तर॒तꣳ परि॑धत्ता॒मित्या॑ह । प्रा॒णा॒पा॒नौ मि॒त्रावरु॑णौ । प्रा॒णा॒पा॒नावे॒वास्मि॑न्दधाति । सूर्य॑स्त्वा पु॒रस्ता॑त् पा॒त्वित्या॑ह । रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । कस्या॑श्चिद॒भिश॑स्त्या॒ इत्या॑ह । अप॑रिमितादे॒वैनं॑ पाति ।।

35 ।। 3.3.6.10 वीतिहोत्रन्त्वा कव इत्याह । अग्निमेव होत्रेण समर्धयति । द्युमन्तꣳ समिधीमहीत्याह समिद्ध्यै । अग्ने बृहन्तमध्वर इत्याह वृद्ध्यै । विशो यन्त्रे स्थ इत्याह । विशाय्यँत्यै । उदीचीनाग्रे नि दधाति प्रतिष्ठित्यै । वसूनाꣳ रुद्राणामादित्यानाꣳ सदसि सीदेत्याह । देवतानामेव सदने प्रस्तरꣳ सादयति । जुहूरसि घृताची नाम्नेत्याह ।। 36 ।। 3.3.6.11 असौ वै जुहूः । अन्तरिक्षमुपभृत् । पृथिवी ध्रुवा । तासामेतदेव प्रियन्नाम । यद्घृताचीति । यद्घृताचीत्याह । प्रियेणैवैना नाम्ना सादयति । एता असदन्थ्सुकृतस्य लोक इत्याह । सत्यवैं सुकृतस्य लोकः । सत्य एवैनाँस्सुकृतस्य लोके सादयति । ता विष्णो पाहीत्याह । यज्ञो वै विष्णुः । यज्ञस्य धृत्यै । पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि माय्यँज्ञनियमित्याह । यज्ञाय यजमानायात्मनै । तेभ्य एवाशिषमाशास्तेऽनार्त्यै ।। 37 ।। 3.3.7.0 परिदधाति प्राणन्दधाति हि यज्ञो घारयति नम इत्याह पश्चाद्वीर्याणीत्याह भा

इत्याह भजेत्याह ध्रुवैवास्मिन्दधाति त्रीणि च ।। 7 ।।
3.3.7.1 अग्निना वै होत्राँ । देवा असुरानभ्यभवन् । अग्नये समिध्यमानायानुब्रूहीत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै । एकविꣳशतिमिध्मदारूणि भवन्ति । एकविꣳशो वै पुरुषः । पुरुषस्यास्यै । पञ्चदशेध्मदारूण्यभ्या दधाति । पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः । अर्धमासशस्सँवँथ्सर आप्यते । त्रीन्परिधीन्परि दधाति ।। 38 ।। 3.3.7.2 ऊर्ध्वे समिधावा दधाति । अनूयाजेभ्यस्समिधमति शिनष्टि । षट्थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः । ऋतूनेव प्रीणाति । वेदेनोप वाजयति । प्राजापत्यो वै वेदः । प्राजापत्यꣳ प्राणः । यजमान आहवनीयः । यजमान एव प्राणन्दधाति ।। 39 ।। 3.3.7.3 त्रिरुप वाजयति । त्रयो वै प्राणाः । प्राणानेवास्मिन्दधाति । वेदेनोपयत्य स्रुवेण प्राजापत्यमाघारमा घारयति । यज्ञो वै प्रजापतिः । यज्ञमेव प्रजापतिं मुखत आरभते । अथौ प्रजापतिस्सर्वा देवताः । सर्वा एव देवताꣳ प्रीणाति । अग्निमग्नीत्रिस्त्रिस्सं

मृ॒ड्ढीत्या॑ह । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः ।। 40 ।। 3.3.7.4 अथो॒ रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै । प॒रि॒धीन्थ्सं मा॑र्ष्टि । पु॒नात्ये॒वैनान्॑ । त्रिस्त्रि॒स्सं मा॑र्ष्टि । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः । अथो॑ मेध्य॒त्वाय॑ । अथो॑ ए॒ते वै दे॑वा॒श्वाः । दे॒वा॒श्वाने॒व तथ्सं मा॑र्ष्टि । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । आसी॑नो॒ऽन्यमा॑घा॒रमा घा॑रयति ।। 41 ।। 3.3.7.5 तिष्ठ॑न्न॒न्यम् । यथाऽनो॑ वा॒ रथ॑व्वाँ यु॒ञ्ज्यात् । ए॒वमे॒व तद॑ध्व॒र्युर्य॒ज्ञय्यु॑ँनक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भ्यू॑ढ्यै । वह॑न्त्येनङ्ग्रा॒म्याꣳ प॒शवः॑ । य ए॒वव्वेँद॑ । भुव॑नमसि॒ वि प्र॑थ॒स्वेत्या॑ह । य॒ज्ञो वै भुव॑नम् । य॒ज्ञ ए॒व यज॑मानं प्र॒जया॑ प॒शुभि॑ꣳ प्रथयति । अग्ने॒ यष्ट॑रि॒दन्नम॒ इत्या॑ह ।। 42 ।। 3.3.7.6 अ॒ग्निर्वै दे॒वाना॒य्यँष्टा॑ । य ए॒व दे॒वाना॒य्यँष्टा॑ । तस्मा॑ ए॒व नम॑स्करोति । जुह्वेह्य॒ग्निस्त्वा॑ ह्वयति देवय॒ज्याया॒ उप॑भृ॒देहि॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता ह्व॑यति देवय॒ज्याया॒ इत्या॑ह । आ॒ग्ने॒यी वै जु॒हूः । सा॒वि॒त्र्यु॑प॒भृत् । ताभ्या॑मे॒वैने॒ प्रसू॑त॒ आद॑त्ते । अग्ना॑विष्णू॒ मा वा॒मव॑ क्रमिष॒मित्या॑ह । अ॒ग्निꣳ पु॒रस्ता॑त् । विष्णु॑र्य॒ज्ञꣳ प॒श्चात्

।। 43 ।। 3.3.7.7 ताभ्यामेव प्रतिप्रोच्यात्या क्रामति । विजिहाथां मा मा सन्ताप्तमित्याहाहिꣳसायै । लोकं मे लोककृतौ कृणुतमित्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते । विष्णोस्स्थानमसीत्याह । यज्ञो वै विष्णुः । एतत्खलु वै देवानामपराजितमायतनम् । यद्यज्ञः । देवानामेवापराजित आयतने तिष्ठति । इत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणीत्याह ।। 44 ।। 3.3.7.8 इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशमित्याह वृद्ध्यै । आघारमाघार्यमाणमनु समारभ्य । एतस्मिन्काले देवास्सुवर्गल्लोकमायन् । साख्षादेव यजमानस्सुवर्गल्लोकमेति । अथो समृद्धेनैव यज्ञेन यजमानस्सुवर्गल्लोकमेति । अह्रुतो यज्ञो यज्ञपतेरित्याहानार्त्यै । इन्द्रावान्थ्स्वाहेत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । बृहद्भा इत्याह ।। 45 ।। 3.3.7.9 सुवर्गो वै लोको बृहद्भाः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । यजमानदेवत्या वै जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत् । प्राण आघारः । यथ्सꣳस्परशयेत् । भ्रातृव्येऽस्य

प्रा॒णन्द॑ध्यात् । अस॑ꣳस्पर्शयन्न॒त्या क्रा॑मति । यज॑मान ए॒व प्रा॒णन्द॑धाति । पा॒हि मा॑ऽग्ने॒ दुश्च॑रिता॒दा मा॒ सुच॑रिते भ॒जेत्या॑ह ।। 46 ।। 3.3.7.10 अ॒ग्निर्वाव प॒वित्र॑म् । वृ॒जि॒नमनृ॑त॒न्दुश्च॑रितम् । ऋ॒जु॒क॒र्मꣳ स॒त्यꣳ सुच॑रितम् । अ॒ग्निरे॒वैन॑व्वृँजि॒नादनृ॑ता॒द्दुश्च॑रितात्पाति । ऋ॒जु॒क॒र्मे स॒त्ये सुच॑रिते भजति । तस्मा॑दे॒वमा शा॑स्ते । आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑ । शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ । यदा॑घा॒रः । आ॒त्मा ध्रु॒वा ।। 47 ।। 3.3.7.11 आ॒घा॒रमा॒घार्य॑ ध्रु॒वाꣳ सम॑नक्ति । आ॒त्मन्ने॒व य॒ज्ञस्य॒ शिर॒ꣳ प्रति॑ दधाति । द्विस्सम॑नक्ति । द्वौ हि प्रा॑णापा॒नौ । तदा॑हुः । त्रिरे॒व सम॑ञ्ज्यात् । त्रिधा॑तु॒ हि शिर॒ इति॑ । शिर॑ इवै॒तद्य॒ज्ञस्य॑ । अथो॒ त्रयो॒ वै प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति । म॒खस्य॒ शिरो॑ऽसि॒ सञ्ज्योति॑षा॒ ज्योति॑रङ्क्ता॒मित्या॑ह । ज्योति॑रे॒वास्मा॑ उ॒परि॑ष्टाद्दधाति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै ।। 48 ।। 3.3.8.0 च॒र॒त्य॒ध्व॒र्युꣳ प्रजा॑तिर्ह्वयते॒ वेदा॑ब्रवीद्बर्हि॒षद॑ङ्कुरोत्यृ॒त्विजो॑ दधाति ब्र॒ह्माऽनु॑करोति च॒त्वारि॑ च ।। 8 ।। 3.3.8.1

धिष्णि॑या॒ वा ए॒ते न्यु॑प्यन्ते । यद्ब्र॒ह्मा । यद्धोता॑ । यद॑ध्व॒र्युः । यद॒ग्नीत् । यद्यज॑मानः । तान् यद॑न्तरे॒यात् । यज॑मानस्य प्रा॒णान्थ्सङ्क॑र्षेत् । प्र॒मायु॑कस्स्यात् । पु॒रो॒डाश॑मप॒गृह्य॒ सञ्च॑रत्यध्व॒र्युः ।। 49 ।। 3.3.8.2 यज॑मानायै॒व तल्लो॒कꣳ शि॒ꣳषति । नास्य॑ प्रा॒णान्थ्सङ्क॑र्षति । न प्र॒मायु॑को भवति । पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यङ्ङा॑सी॑नः । इडा॑या॒ इडा॒मा द॑धाति । हस्त्या॒ꣳ होत्रे॑ । प॒शवो॒ वा इडा॑ । प॒शव॒ꣳ पुरु॑षः । प॒शुष्वे॒व प॒शून्प्रति॑ष्ठापयति । इडा॑यै॒ वा ए॒षा प्रजा॑तिः ।। 50 ।। 3.3.8.3 तां प्रजा॑ति॒य्यँज॑मा॒नोऽनु॒ प्र जा॑यते । द्विर॒ङ्गुला॑वनक्ति॒ पर्व॑णोः । द्वि॒पाद्यज॑मान॒ꣳ प्रति॑ष्ठित्यै । स॒कृदुप॑ स्तृणाति । द्विरा द॑धाति । स॒कृद॒भि घा॑रयति । च॒तुस्सं॑पद्यते । च॒त्वारि॒ वै प॒शोꣳ प्र॑ति॒ष्ठाना॑नि । यावा॑ने॒व प॒शुः । तमुप॑ह्वयते ।। 51 ।। 3.3.8.4 मुख॑मिव॒ प्रत्युप॑ह्वयेत । स॒मु॒खाने॒व प॒शूनुप॑ ह्वयते । प॒शवो॒ वा इडा॑ । तस्मा॒थ्साऽन्वा॒रभ्या॑ । अ॒ध्व॒र्युणा॑ च॒ यज॑मानेन च । उप॑हूतꣳ पशु॒मान॑सा॒नीत्या॑ह । उप॒

ह्येनौ॒ ह्वय॑ते॒ होतां॑ । इडा॑यै दे॒वता॑नामुपहू॒वे । उप॑हूतꣳ पशु॒मान्भ॑वति । य ए॒वꣳ वेद॑ ।। 52 ।। 3.3.8.5 याᳬ हस्त्या॒मिडा॑मा॒दधा॑ति । वा॒चस्सा भा॑ग॒धेयँ॑म् । यामु॑प॒ह्वय॑ते । प्रा॒णाना॒ꣳ सा । वाच॑श्चै॒व प्रा॒णाꣳश्चाव॑ रुन्धे । अथ॒ वा ए॒तर्ह्युप॑हूताया॒मिडा॑याम् । पु॒रो॒डाश॑स्यै॒व ब॑र्हि॒षदो॑ मीमा॒ꣳसा । यज॑मानन्दे॒वा अ॑ब्रुवन् । ह॒विर्नो॒ निर्व॑पेति॑ । नाहम॑भा॒गो निर्व॑फस्या॒मीत्य॑ब्रवीत् ।। 53 ।। 3.3.8.6 न मया॑ऽभा॒गयाऽनु॑वख्ष्य॒थेति॒ वाग॑ब्रवीत् । नाहम॑भा॒गा पु॑रोनुवा॒क्या॑ भविष्या॒मीति॑ पुरोनुवा॒क्याँ॑ । नाहम॑भा॒गा या॒ज्या॑ भविष्या॒मीति॑ या॒ज्याँ॑ । न मया॑ऽभा॒गेन॒ वष॑ट्करिष्य॒थेति॑ वषट्का॒रः । यद्य॑जमानभा॒गन्नि॒धाय॑ पुरो॒डाश॑ं बर्हि॒षद॑ङ्करोति॑ । ताने॒व तद्भा॒गिन॑ꣳ करोति । च॒तु॒र्धा क॑रोति । चत॑स्रो॒ दिशः॑ । दि॒ख्ष्वे॑व प्रति॑तिष्ठति । ब॒र्हि॒षद॑ङ्करोति ।। 54 ।। 3.3.8.7 यज॑मानो॒ वै पु॑रो॒डाशः॑ । प्र॒जा ब॒र्हिः । यज॑मानमे॒व प्र॒जासु॒ प्रति॑ष्ठापयति । तस्मा॑द॒स्माऽन्याꣳ प्र॒जाꣳ प्र॑ति॒तिष्ठ॑न्ति । मा॒ꣳसेना॒न्याः । अथो॒ खल्वा॑हुः

। दख्षिंणा वा एता हविर्यज्ञस्यान्तर्वेद्यवं रुध्यन्ते । यत्पुरोडाशं बर्हिषदङ्करोतीति । चतुर्धा करोति । चत्वारो ह्येते हविर्यज्ञस्यर्त्विजः ।। 55 ।। 3.3.8.8 ब्रह्मा होताऽध्वर्युरग्नीत् । तमभि मृशेत् । इदं ब्रह्मणः । इदꣳ होतुः । इदमध्वर्योः । इदमग्नीध इति । यथैवादस्सौम्यैऽध्वरे । आदेशमृत्विग्भ्यो दख्षिंणा नीयन्ते । तादृगेव तत् । अग्नीधे प्रथमाया दधाति ।। 56 ।। 3.3.8.9 अग्निमुखा ह्यृद्धिः । अग्निमुखामेवर्द्धिय्यँजमान ऋध्नोति । सकृदुपस्तीर्य द्विरादधत् । उपस्तीर्य द्विरभि घारयति । षट्थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः । ऋतूनेव प्रीणाति । वेदेन ब्रह्मणे ब्रह्मभागं परिहरति । प्राजापत्यो वै वेदः । प्राजापत्यो ब्रह्मा ।। 57 ।। 3.3.8.10 सविता यज्ञस्य प्रसूत्यै । अथ कामंमन्येन । ततो होत्रे । मध्यवाँ एतद्यज्ञस्य । यद्धोता । मध्यत एव यज्ञं प्रीणाति । अथाध्वर्यवे । प्रतिष्ठा वा एषा यज्ञस्य । यदध्वर्युः । तस्माद्धविर्यज्ञस्यैतामेवावृतमनु ।। 58 ।।

3.3.8.11 अ॒न्या दख्षि॑णा नीयन्ते । य॒ज्ञस्य॒ प्रति॑ष्ठित्यै । अ॒ग्निम॑ग्नीथ्स॒कृथ्स॑कृ॒थ्सं मृ॒ड्ढीत्या॑ह । परा॑ङि॑व॒ ह्येत॑र्हि॑ य॒ज्ञः । इ॒षि॒ता दैव्या॒ होता॑र॒ इत्या॑ह । इ॒षि॒तꣳ हि कर्म॑ क्रि॒यते॑ । भ॒द्र॒वाच्या॑य॒ प्रेषि॑तो॒ मानु॑षस्सू॒क्तवा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते । स्व॒गा दैव्या॒ होतृ॑भ्य॒ इत्या॑ह । य॒ज्ञमे॒व तथ्स्व॒गा क॑रोति । स्व॒स्तिर्मानु॑षेभ्य॒ इत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते । श॒य्यौ॑ब्रू॒हीत्या॑ह । श॒य्युँमे॒व बा॑र्हस्प॒त्यं भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति ।। 59 ।। 3.3.9.0 ति॒ष्ठ॒ती॒मे लो॒का ग॑मयति॒ द्यौर्वृष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे प॒र्यध॑त्था॒ इत्या॑ह॒ समि॑ष्ट्यै भाग॒धेय॑न्धत्त॒मित्या॑ह॒ वा इ॑ध्मस॒ब्वृँश्च॑ना॒न्यनु॑वित्त्यै लभते॒ यज॑मानः ।। 9 ।। 3.3.9.1 अथ॒ स्रुचा॑वनु॒ष्टुग्भ्या॒ब्वाँज॑वतीभ्या॒व्यूँह॑ति । प्र॒ति॒ष्ठा वा अ॑नु॒ष्टुक् । अन्न॒ब्वाँजः॒ प्रति॑ष्ठित्यै । अ॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । प्राची॑ञ्जु॒हूमू॑हति । जा॒ताने॒व भ्रातृ॑व्या॒न्प्रणु॑दते । प्र॒तीची॑मुप॒भृत॑म् । ज॒नि॒ष्यमा॑णाने॒व प्रति॑नुदते । सविषू॑च ए॒वापोह्य॑ स॒पत्ना॒न् यज॑मानः । अ॒स्मिल्लो॒के प्रति॑तिष्ठति ।।

60 ।। 3.3.9.2 द्वाभ्याँम् । द्विप्रतिष्ठो हि । वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वाऽऽदित्येभ्यस्त्वेत्याह । यथायजुरेवैतत् । स्रुख्षु प्रस्तरमनक्ति । इमे वै लोकास्स्रुचः । यजमानꣳ प्रस्तरः । यजमानमेव तेजसाऽनक्ति । त्रेधाऽनक्ति । त्रय इमे लोकाः ।। 61 ।। 3.3.9.3 एभ्य एवैनँल्लोँकेभ्योऽनक्ति । अभिपूर्वमनक्ति । अभिपूर्वमेव यजमानन्तेजसाऽनक्ति । अक्तꣳ रिहाणा इत्याह । तेजो वा आज्यँम् । यजमानꣳ प्रस्तरः । यजमानमेव तेजसाऽनक्ति । वियन्तु वय इत्याह । वय एवैनङ्कृत्वा । सुवर्गल्लोँकङ्गमयति ।। 62 ।। 3.3.9.4 प्रजाय्यौँनिं मा निर्मृख्षमित्याह । प्रजायै गोपीथाय । आप्यायन्तामाप ओषधय इत्याह । आप एवौषधीरा प्याययति । मरुतां पृषतयस्स्थेत्याह । मरुतो वै वृष्ट्या ईशते । वृष्टिमेवाव रुन्धे । दिवङ्गच्छ ततो नो वृष्टिमेरयेत्याह । वृष्टिर्वै द्यौः । वृष्टिमेवाव रुन्धे ।। 63 ।। 3.3.9.5 यावद्वा अध्वर्युꣳ प्रस्तरं प्रहरति । तावदस्यायुर्मीयते । आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मे पाहीत्याह

। आयुरेवात्मन्धत्ते । यावद्वा अध्वर्युꣳ प्रस्तरं प्रहरति । तावदस्य चख्षुर्मीयते । चख्षुष्पा अग्नेऽसि चख्षुर्मे पाहीत्याह । चख्षुरेवात्मन्धत्ते । ध्रुवाऽसीत्याह प्रतिष्ठित्यै । यं परिधिं पर्यधत्था इत्याह ।। 64 ।। 3.3.9.6 यथायजुरेवैतत् । अग्ने देव पणिभिर्वीयमाण इत्याह । अग्नय एवैनञ्जुष्टङ्करोति । तन्त एतमनु जोषं भरामीत्याह । सजातानेवास्मा अनुकान्करोति । नेदेष त्वदपचेतयाता इत्याहानुख्यात्यै । यज्ञस्य पाथ उप समितमित्याह । भूमानमेवोपैति । परिधीन्प्र हरति । यज्ञस्य समिष्ट्यै ।। 65 ।। 3.3.9.7 स्रुचौ सं प्रस्रावयति । यदेव तत्र क्रूरम् । तत्तेन शमयति । जुह्वामुपभृतम् । यजमानदेवत्या वै जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत् । यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिङ्करोति । सꣳस्रावभागास्स्थेत्याह । वसवो वै रुद्रा आदित्यास्सꣳस्रावभागाः । तेषान्तद्भागधेयम् ।। 66 ।। 3.3.9.8 तानेव तेन प्रीणाति । वैश्वदेव्यर्चा । एते हि विश्वे देवाः । त्रिष्टुग्भवति । इन्द्रियवैं त्रिष्टुक्

। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । अग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामीत्याह । इयवाँ अग्निरपन्नगृहः । अस्या एवैने सदने सादयति । सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मा धत्तमित्याह ।। 67 ।। 3.3.9.9 प्रजा वै पशवस्सुम्नम् । प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते । धुरि धुर्यौ पातमित्याह । जायापत्योर्गोपीथाय । अग्नेऽदब्धायोऽशीततनो इत्याह । यथायजुरेवैतत् । पाहि माऽद्य दिवꣳ पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्यै पाहि दुश्चरितादित्याह । आशिषमेवैतामा शास्ते । अविषन्नꣳ पितुङ्कृणु सुषदा योनिꣳ स्वाहेतीध्मसवृँश्चनान्यन्वाहार्यपचनेऽभ्याधाय फलीकरणहोमञ्जुहोति । अतिरिक्तानि वा इध्मसवृँश्चनानि ।। 68 ।। 3.3.9.10 अतिरिक्ताꣳ फलीकरणाः । अतिरिक्तमाज्योच्छेषणम् । अतिरिक्त एवातिरिक्तन्दधाति । अथो अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमाप्त्वाऽव रुन्धे । वेदिर्देवेभ्यो निलायत । तावेदेनान्वविन्दन् । वेदेन वेदिर्विदुꣳ पृथिवीम् । सा पप्रथे पृथिवी पार्थिवानि । गर्भं

बिभर्ति भुवनेष्वन्तः । ततो यज्ञो जायते विश्वदानिरिति पुरस्ताँथ्स्तम्बयजुषो वेदेन वेदिꣳ संमार्ष्ट्यनुवित्त्यै ।। 69 ।। 3.3.9.11 अथो यद्वेदश्च वेदिश्च भवतः । मिथुनत्वाय प्रजात्यै । प्रजापतेर्वा एतानि श्मश्रूणि । यद्वेदः । पत्निया उपस्थ आस्यति । मिथुनमेव करोति । विन्दते प्रजाम् । वेदꣳ होताऽऽहवनीयाँथ्स्तृणन्नेति । यज्ञमेव तथ्सन्तनोत्योत्तरस्मादर्धमासात् । तꣳ सन्तमुत्तरेऽर्धमास आलभते ।। 70 ।। 3.3.9.12 तङ्कालेकाल आगते यजते । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । स त्वा अध्वर्युस्स्याँत् । यो यतो यज्ञं प्रयुङ्क्ते । तदेनं प्रतिष्ठापयतीति । वाताद्वा अध्वर्युर्यज्ञं प्रयुङ्क्ते । देवा गातुविदो गातुवित्वा गातुमितेत्याह । यत एव यज्ञं प्रयुङ्क्ते । तदेनं प्रतिष्ठापयति । प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः ।। 71 ।। 3.3.10.0 सवितृप्रसूतो यथादेवतं प्रजयेत्याह सिञ्चन्मृष्ट एकश्च ।। 10 ।। 3.3.10.1 यो वा अयथादेवतय्यँज्ञमुपचरति । आ देवताँभ्यो वृश्च्यते । पापीयान्भवति । यो यथादेवतम् ।

न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान्भवति । वा॒रु॒णो वै पाशः॑ । इ॒मम्बिँष्या॑मि॒ वरु॑णस्य॒ पाश॒मित्या॑ह । व॒रु॒ण॒पा॒शाद्दे॒वैनां॑ मुञ्चति । स॒वि॒तृप्र॑सूतो यथादेव॒तम् ।। 72 ।। 3.3.10.2 न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान्भवति । धा॒तुश्च॒ योनौ॑ सुकृ॒तस्य॑ लो॒क इत्या॑ह । अ॒ग्निर्वै धा॒ता । पुण्य॒ङ्कर्म॑ सुकृ॒तस्य॑ लो॒कः । अ॒ग्निरे॒वैना॑न्धा॒ता । पुण्ये॒ कर्म॑णि सुकृ॒तस्य॑ लो॒के द॑धाति । स्यो॒नं मे॑ स॒ह पत्या॑ करो॒मीत्या॑ह । आ॒त्मन॑श्च॒ यज॑मानस्य॒ चाना॑त्यै स॒न्त्वाय॑ । समायु॑षा॒ सं प्र॒जयेत्या॑ह ।। 73 ।। 3.3.10.3 आ॒शिष॑मे॒वैतामा शा॑स्ते पूर्णपा॒त्रे । अ॒न्त॒तो॑ऽनु॒ष्टुभा॑ । चतु॑ष्प॒द्वा ए॒तच्छन्द॒ः प्रति॑ष्ठितं॒ पत्नि॑यै पूर्णपा॒त्रे भ॑वति । अ॒स्मिल्लो॑के प्रति॑तिष्ठा॒नीति॑ । अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्रति॑तिष्ठति । अथो॒ वाग्वा अ॑नु॒ष्टुक् । वाङ्मि॑थु॒नम् । आपो॒ रेत॑ः प्र॒जन॑नम् । ए॒तस्मा॒द्वै मि॑थु॒नाद्वि॒द्योत॑मानस्स्त॒नय॑न्वर्षति । रेत॑स्सि॒ञ्चन्न् ।। 74 ।। 3.3.10.4 प्र॒जाः प्र॑ज॒नयन्न्॑ । यद्वै य॒ज्ञस्य॒ ब्रह्म॑णा यु॒ज्यते॑ । ब्रह्म॑णा॒ वै तस्य॑ विमो॒कः । अ॒द्भिश्शान्तिः॑ ।

विमु॑क्त॒व्वाँ ए॒तर्हि॒ योक्त्रं॒ ब्रह्म॑णा । आ॒दायै॑न॒त्पत्नी॑ स॒हाप उप॑गृह्णीते॒ शान्त्यै॑ । अ॒ञ्ज॒लौ पू॑र्णपा॒त्रमा न॑यति । रेत॑ ए॒वास्यां॑ प्र॒जान्द॑धाति । प्र॒जया॒ हि म॑नु॒ष्य॑ꣳ पू॒र्णः । मुख॒व्विँ मृ॑ष्टे । अ॒व॒भृ॒थस्यै॒व रू॒पङ्कृ॒त्वोत्ति॑ष्ठति ।। 75 ।। 3.3.11.0 नो॒ द्वि॒ष्म इति॑ परा॒वत॑मर्पयति ।। 11 ।। 3.3.11.1 प॒रि॒वे॒षो वा ए॒ष वन॒स्पती॑नाम् । यदु॑पवे॒षः । य ए॒वव्वेँद॑ । वि॒न्दते॑ परिवे॒ष्टार॑म् । तमु॑त्क॒रे । यन्दे॒वा म॑नु॒ष्ये॑षु । उ॒प॒वे॒षमधा॑रयन्न् । ये अ॒स्मदप॑ चेतसः । तान॒स्मभ्य॑मि॒हा कु॑रु । उप॑वे॒षोप॑ विड्ढि नः ।। 76 ।। 3.3.11.2 प्र॒जां पुष्टि॒मथो॒ धन॑म् । द्वि॒पदो॑ न॒श्चतु॑ष्पदः । ध्रु॒वानन॑पगान्कु॒र्विति॑ पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यञ्च॒मुप॑ गूहति । तस्मा॑त्पु॒रस्ता॑त्प्र॒त्यञ्च॑श्शू॒द्रा अव॑स्यन्ति । स्थ॒वि॒म॒त उप॑गूहति । अप्र॑तिवादिन ए॒वैना॑न्कुरुते । धृष्टि॒र्वा उ॑पवे॒षः । शु॒चर्तो वज्रो॒ ब्रह्म॑णा॒ सꣳशि॑तः । योप॑वे॒षे शुक् । साऽमुमृ॑च्छतु॒ यन्द्वि॒ष्म इति॑ ।। 77 ।। 3.3.11.3 अथा॑स्मै नाम॒ गृह्य॒ प्रह॑रति । निर॒मुन्नु॑द॒ ओक॑सः । स॒पत्नो॒ यꣳ पृ॑त॒न्यति॑ । नि॒र्बा॒ध्ये॑न

ह॒विषा॑ । इन्द्र॑ एणं॒ परा॑शरीत् । इ॒हि ति॒स्रः प॑रा॒वतः॑ । इ॒हि पञ्च॒ जना॒ꣳ अति॑ । इ॒हि ति॒स्रोऽति॑ रोच॒नायाव॑त् । सूर्यो॒ अस॑द्दि॒वि । प॒र॒मान्त्वा॑ परा॒वत॑म् ।। 78 ।। 3.3.11.4 इन्द्रो॑ नयतु वृत्र॒हा । यतो॒ न पुन॒रायं॑सि । श॒श्व॒तीभ्य॒स्समा॑भ्य॒ इति॑ । त्रि॒वृद्वा ए॒ष वज्रो॒ ब्रह्म॑णा॒ सꣳशि॑तः । शु॒चैवैन॑द्वि॒ध्वा । ए॒भ्यो लो॒केभ्यो॑ नि॒र्णुद्य॑ । वज्रे॑ण॒ ब्रह्म॑णा स्तृणुते । ह॒तो॑ऽसाववं॑धिष्मा॒मुमित्या॑ह॒ स्तृत्यै॑ । यन्द्वि॒ष्यात्तन्ध्या॑येत् । शु॒चैवैन॑मर्पयति ।। 79 ।। 3.4.0.0 ब्रह्म॑णे गी॒ताय॒ श्रमा॑य स॒न्धये॑ न॒दीभ्य॑ उथ्सा॒देभ्य॒ ऋत्यै॒ भाया॒ अर्मे॑भ्यो म॒न्यवे॑ य॒म्यै॑ दश॑दश॒ सरो॑भ्यो॒ द्वाद॑श प्रति॒श्रुत्का॑यै बीभ॒थ्साये॒ दश॑दश॒ हसा॑य स॒प्ताख्ष॑रा॒जाय॒ त्रयो॑दश॒ भूम्यै॒ दश॑ वा॒चे षडथ॒ नवैका॒न्नविꣳशतिः ।। 19 ।। ब्रह्म॑णे य॒म्यै॑ नव॑दश ।। 19 ।। ब्रह्म॑णे कुमा॒रीम् ।। हरिः॑ ओम् । श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। चतुर्थप्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.4.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके चतुर्थप्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 3.4.1.1 ब्रह्म॑णे ब्राह्म॒णमाल॑भते

। ख्ष॒त्राय॑ राज॒न्य॑म् । म॒रुद्भ्यो॒ वैश्य॑म् । तप॑से शू॒द्रम् । तम॑से॒ तस्क॑रम् । नार॑काय वीर॒हण॑म् । पा॒प्मने॑ क्ली॒बम् । आ॒क्र॒याया॑यो॒गूम् । काम॑ाय पुꣳश्च॒लूम् । अति॑क्रुष्टाय माग॒धम् ।। 1 ।। 3.4.2.1 गी॒ताय॑ सू॒तम् । नृ॒त्ताय॑ शैलू॒षम् । धर्म॑ाय सभाच॒रम् । न॒र्माय॑ रे॒भम् । नरि॑ष्ठाये भीम॒लम् । हसा॑य॒ कारि॑म् । आ॒न॒न्दाय॑ स्त्रीष॒खम् । प्रमुदे॑ कुमारीपु॒त्रम् । मे॒धाये॑ रथका॒रम् । धैर्या॑य॒ तख्षा॑णम् ।। 2 ।। 3.4.3.1 श्रमा॑य कौला॒लम् । मा॒यायै॑ कार्मा॒रम् । रू॒पाय॑ मणिका॒रम् । शुभे॑ व॒पम् । श॒र॒व्या॑या इषुका॒रम् । हे॒त्यै ध॑न्वका॒रम् । कर्म॑णे ज्याका॒रम् । दि॒ष्टाय॑ रज्जुस॒र्गम् । मृ॒त्यवे॑ मृग॒युम् । अन्त॑काय श्व॒नित॑म् ।। 3 ।। 3.4.4.1 स॒न्धये॑ जा॒रम् । गे॒हायो॑पप॒तिम् । निर्ऋ॑त्यै परिवि॒त्तम् । आर्त्यै॑ परिविविदा॒नम् । अरा॑ध्यै दिधिषू॒पति॑म् । प॒वित्रा॑य भि॒षज॑म् । प्र॒ज्ञाना॑य नख्षत्रद॒र्शम् । निष्कृ॑त्यै पेशस्का॒रीम् । बला॑योप॒दाम् । वर्णा॑यानू॒रुध॑म् ।। 4 ।।

3.4.5.1 नदीभ्यꣳ पौञ्जिष्टम् । ऋख्षीकाभ्यो नैषादम् । पुरुषव्याघ्राय दुर्मदम् । प्रयुद्भ्य उन्मत्तम् । गन्धर्वाप्सराभ्यो व्रात्यम् । सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदम् । अवेभ्यꣳ कितवम् । इर्यतायाऽ अकितवम् । पिशाचेभ्यो बिदलकारम् । यातुधानेभ्यꣳ कण्टककारम् ।। 5 ।। 3.4.6.1 उथ्सादेभ्यꣳ कुब्जम् । प्रमुदे वामनम् । द्वार्भ्यस्स्रामम् । स्वप्नायान्धम् । अधर्माय बधिरम् । संज्ञानाय स्मरकारीम् । प्रकामोद्यायोपसदम् । आशिख्षायै प्रश्ञिनम् । उपशिख्षाया अभिप्रश्ञिनम् । मर्यादायै प्रश्ञविवाकम् ।। 6 ।। 3.4.7.1 ऋत्यै स्तेनहृदयम् । वैरहत्याय पिशुनम् । विवित्त्यै ख्षत्तारम् । औपद्रष्टाय सङ्ग्रहीतारम् । बलायानुचरम् । भूम्ने परिष्कन्दम् । प्रियाय प्रियवादिनम् । अरिष्ट्या अश्वसादम् । मेधाय वासꣳपल्पूलीम् । प्रकामाय रजयित्रीम् ।। 7 ।। 3.4.8.1 भायै दार्वाहारम् । प्रभाया आग्नेन्धम् । नाकस्य पृष्ठायाभिषेक्तारम् । ब्रध्नस्य विष्टपाय पात्रनिर्णेगम् । देवलोकाय पेशितारम् । मनुष्यलोकाय

प्रकरि॒ताꣳम् । सर्वे॑भ्यो लो॒केभ्य॑ उपसे॒क्ताꣳम् । अव॑त्यै व॒धायो॑पमन्थि॒ताꣳम् । सु॒व॒र्गाय॑ लो॒काय॑ भाग॒दुघ॑म् । वऱि॑ष्ठाय॒ नाका॑य परिवे॒ष्टाꣳम् ।। 8 ।। 3.4.9.1 अमे॑भ्यो हस्ति॒पम् । ज॒वाया॑श्व॒पम् । पुष्ट्यै॑ गोपा॒लम् । तेज॑सेऽजपा॒लम् । वी॒र्या॑याविपा॒लम् । इरा॑यै की॒नाशꣳम् । की॒लाला॑य सुराका॒रम् । भ॒द्राय॑ गृह॒पम् । श्रेय॑से वित्त॒धम् । अध्य॑ख्षायानुख्ष॒त्तारम्॑ ।। 9 ।। 3.4.10.1 म॒न्यवे॑ऽयस्ता॒पम् । क्रोधा॑य निस॒रम् । शोका॑याभिस॒रम् । उ॒त्कू॒ल॒वि॒कू॒लाभ्या॑न्त्रि॒स्थिनꣳम् । योगा॑य यो॒क्ताꣳम् । ख्षेमा॑य विमो॒क्ताꣳम् । वपु॑षे मानस्कृ॒तम् । शीला॑याञ्जनीका॒रम् । निर्ऋ॑त्यै कोशका॒रीम् । य॒माया॒सूम् ।। 10 ।। 3.4.11.1 य॒म्यै॑ यम॒सूम् । अथ॑र्व॒भ्योऽव॑तोकाम् । स॒ब्वँथ्स॒राय॑ पर्या॒रिणीम्॑ । प॒रि॒व॒थ्स॒रायावि॑जाताम् । इ॒दा॒व॒थ्स॒राया॑प॒स्कद्व॑रीम् । इ॒द्व॒थ्स॒राया॒तीत्व॑वरीम् । व॒थ्स॒राय॒ विज॑र्जराम् । स॒व॒न्थ्स॒राय॒ पलि॑क्नीम् । वना॑य वन॒पम् । अ॒न्यतो॑रण्याय दाव॒पम् ।। 11 ।।

3.4.12.1 सरौभ्यो धैवरम् । वेशन्ताभ्यो दाशम् । उपस्थावरीभ्यो बैन्दम् । नड्वलाभ्यश्शौष्कलम् । पार्याय कैवर्तम् । अवार्याय मार्गारम् । तीर्थेभ्य आन्दम् । विषमेभ्यो मैनालम् । स्वनेभ्यः पर्णकम् । गुहाभ्यः किरातम् । सानुभ्यो जम्भकम् । पर्वतेभ्यः किंपूरुषम् ।। 12 ।। 3.4.13.1 प्रतिश्रुत्काया ऋतुलम् । घोषाय भषम् । अन्ताय बहुवादिनम् । अनन्ताय मूकम् । महसे वीणावादम् । क्रोशाय तूणवध्मम् । आक्रन्दाय दुन्दुभ्याघातम् । अवरस्पराय शङ्खध्मम् । ऋभुभ्योजिनसन्धायम् । साध्येभ्यश्चर्मम्णम् । ।। 13 ।। 3.4.14.1 बीभत्सायै पौल्कसम् । भूत्यै जागरणम् । अभूत्यै स्वपनम् । तुलायै वाणिजम् । वर्णाय हिरण्यकारम् । विश्वेभ्यो देवेभ्यस्सिध्मलम् । पश्चाद्दोषाय ग्लावम् । ऋत्यै जनवादिनम् । व्यृद्ध्या अपगल्भम् । सꣳशराय प्रच्छिदम् ।। 14 ।। 3.4.15.1 हसाय

पुꣳश्च॒लूमा ल॑भते । वी॒णा॒वा॒दङ्गण॑कङ्गी॒ताय॑ । याद॑से शाबु॒ल्याम् । न॒र्माय॑ भद्रव॒तीम् । तू॒ण॒व॒ध्मङ्ग्रा॑म॒ण्यं॑ पाणिसङ्घा॒तन्नृ॒त्ताय॑ । मोदा॑यानु॒क्रोश॑कम् । आ॒न॒न्दाय॑ तल॒वम् ।। 15 ।। 3.4.16.1 अ॒ख्ष॒रा॒जाय॑ कित॒वम् । कृ॒ताय॑ सभा॒विन॑म् । त्रेता॑या आदिनवद॒र्॒शम् । द्वा॒प॒राय॑ बहि॒स्सद॑म् । कल॑ये सभास्था॒णुम् । दु॒ष्कृ॒ताय॑ च॒रका॑चार्यम् । अध्व॑ने ब्रह्मचा॒रिण॑म् । पि॒शा॒चेभ्य॑स्सैल॒गम् । पि॒पा॒सायै॑ गोव्य॒च्छम् । निर्ऋ॑त्यै गोघा॒तम् । ख्षु॒धे गो॑विक॒र्तम् । ख्षु॒त्तृ॒ष्णाभ्या॒न्तम् । यो गाव्वि॑ँकृन्त॑न्तं मा॒ꣳ॒सं भिख्ष॑माण उप॒तिष्ठ॑ते ।। 16 ।। 3.4.17.1 भूम्यै॑ पीठस॒र्पिण॒मा ल॑भते । अ॒ग्नयेऽꣳ॑स॒लम् । वा॒यवे॑ चाण्डा॒लम् । अ॒न्तरि॑ख्षाय वꣳशन॒र्तिन॑म् । दि॒वे ख॑ल॒तिम् । सूर्या॑य हर्य॒ख्षम् । च॒न्द्रम॑से मिर्मि॒रम् । नख्ष॑त्रेभ्यꣳ कि॒लास॑म् । अह्ने॑ शु॒क्लं पि॑ङ्ग॒लम् । रात्रि॑यै कृ॒ष्णं पि॑ङ्गा॒ख्षम् ।। 17 ।। 3.4.18.1 वा॒चे पुरु॑ष॒मा ल॑भते । प्रा॒णम॑पा॒नव्व्याँ॒नमु॑दा॒नꣳ स॑मा॒नन्तान् वा॒यवे॑ ।

सूर्या॑य॒ चख्षु॒रा ल॑भते । मन॑श्च॒न्द्रम॑से । दि॒ग्भ्यश्श्रोत्रं॑म् । प्र॒जाप॑तये॒ पुरु॑षम् ।। 18 ।। 3.4.19.1 अथै॒तानरू॑पेभ्य॒ आल॑भते । अति॑ह्रस्व॒मति॑दीर्घम् । अतिकृ॑श॒मत्य॑ꣳसलम् । अति॑शुक्ल॒मति॑कृष्णम् । अति॑श्लक्ष्ण॒मति॑लोमशम् । अति॑किरिट॒मति॑दन्तुरम् । अति॑मिर्मिर॒मति॑मेमिषम् । आ॒शायै॑ जा॒मिम् । प्र॒ती॒ख्षायै॑ कुमा॒रीम् ।। 19 ।। 3.5.0.0 तृतीयाष्टके पञ्चम प्रपाठकप्रारम्भः । हरिःओम् । 3.5.0.0 स॒त्यं प्रवोऽग्ने॑ म॒हान॒ग्निर् होता॑ स॒मिधो॒ऽग्निर्वृ॒त्राण्य॒ग्निर्मू॒र्धोप॑हूतन्दे॒वं ब॒र्॒हिरि॒दन्द्या॑वापृथिवी॒ तच्छ्र॒य्यौरा प्या॑य॒स्वोप॑हूत॒न्त्रयो॑दश ।। 13 ।। स॒त्यव्वँ॒यꣳ स्या॑म वृ॒ष्टिद्या॑वा त्रि॒ꣳ॒शत् । स॒त्यमुप॑हूता ।। 30 ।। हरि॑ः ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे तृतीयाष्टके पञ्चम प्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.5.1.0 स॒त्यन्दश॑ ।। 1 ।। 3.5.1.1 स॒त्यं प्रप॑द्ये । ऋ॒तं प्रप॑द्ये । अ॒मृतं॒ प्रप॑द्ये । प्र॒जाप॑ते॒ऽ प्रि॒यान्त॒नुव॒मना॑तां॒ प्रप॑द्ये । इ॒दम॒हं प॑ञ्चद॒शेन॒ वज्रे॑ण । द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मव॑ क्रामामि । यो॑ऽस्मान्द्वेष्टि॑ ।

यश्च॑ व॒यन्द्वि॒ष्मः । भूर्भुव॒स्सुव॑ः । हिम् ।। 1 ।। 3.5.2.0 श्र॒वाय्य॑मिधीम॒ह्यसि॑ स॒प्त च॑ ।। 2 ।। 3.5.2.1 प्र वो॒ वाजा॑ अ॒भिद्य॑वः । ह॒विष्म॑न्तो घृ॒ताच्या॑ । दे॒वाञ्जि॑गाति सुम्न॒युः । अग्न॒ आया॑हि वी॒तये॑ । गृ॒णा॒नो ह॒व्यदा॑तये । नि होता॑ सश्सि ब॒र्॒हिषि॑ । तन्त्वा॑ स॒मिद्भि॑रङ्गिरः । घृ॒तेन॑ वर्धयामसि । बृ॒हच्छो॑चा यविष्ठ्य । स न॑ः पृ॒थुश्श्र॒वाय्य॑म् ।। 2 ।। 3.5.2.2 अच्छा॑ देव विवाससि । बृ॒हद॑ग्ने सु॒वीर्य॑म् । ई॒डेन्यो॑ नम॒स्य॑स्ति॒रः । तमा॑ꣳसि दर्श॒तः । सम॒ग्निरि॑ध्यते॒ वृषा॑ । वृषो॑ अ॒ग्निस्समि॑ध्यते । अश्वो॒ न दे॑व॒वाह॑नः । त॑ꣳ ह॒विष्म॑न्त ईडते । वृष॑णन्त्वा व॒यव्वृ॑षन्न् । वृषा॑ण॒स्समि॑धीमहि ।। 3 ।। 3.5.2.3 अग्ने॒ दीद्य॑तं बृ॒हत् । अ॒ग्निन्दू॒तव्वृ॑णीमहे । होता॑रव्वि॒श्ववे॑दसम् । अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म् । स॒मि॒ध्यमा॑नो अध्व॒रे । अ॒ग्निꣳ पा॑व॒क ईड्यः॑ । शो॒चिष्के॑श॒स्तमी॑महे । समि॑द्धो अग्न आहुत । दे॒वान् य॑क्षि स्वध्वर । त्वꣳ हि ह॑व्य॒वाडसि॑ । आ जु॑होत दुव॒स्यत॑ । अ॒ग्निं प्र॑य॒त्य॑ध्व॒रे । वृ॒णीध्वꣳ ह॑व्य॒वाह॑नम् ।

त्वꣳरु॑ण उ॒त मि॒त्रो अ॑ग्ने । त्वाꣳर्धन्ति म॒तिभि॒र्वसि॑ष्ठाः । त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः ।।4।। 3.5.3.0 दे॒वाना॒मिन्द्र॒मा व॑ह॒ षट् च॑ ।। 3 ।। 3.5.3.1 अग्ने॑ म॒हाꣳ अ॑सि ब्राह्मण भारत । असा॒वसौ॑ । दे॒वेद्धो॒ मन्वि॑द्धः । ऋषि॑ष्टुतो॒ विप्रा॑नुमदितः । क॒वि॒श॒स्तो ब्रह्म॑सꣳशितो घृ॒ताह॑वनः । प्र॒णीर्य॒ज्ञाना॑म् । र॒थीर॑ध्व॒राणा॑म् । अ॒तूर्तो॒ होता॑ । तूर्णि॑र्हव्य॒वाट् । आस्पात्र॑ꣳजु॒हूर्दे॒वाना॑म् ।। 5 ।। 3.5.3.2 च॒म॒सो दे॑व॒पान॑ः । अ॒राꣳ इ॑वाग्ने ने॒मिर्दे॒वाꣳस्त्वं प॑रि॒भूर॑सि । आ व॑ह दे॒वान् यज॑मानाय । अ॒ग्निम॑ग्न॒ आव॑ह । सोम॒मावह । अ॒ग्निमाव॑ह । प्र॒जाप॑ति॒माव॑ह । अ॒ग्नीषोमा॒वाव॑ह । इ॒न्द्रा॒ग्नी आव॑ह । इन्द्र॒माव॑ह । म॒हे॒न्द्रमाव॑ह । दे॒वाꣳ आ॑ज्य॒पाꣳ आव॑ह । अ॒ग्निꣳ हो॒त्रायाव॑ह । स्वं म॑हि॒मान॒मा व॑ह । आ चा॑ग्ने दे॒वान् वह॑ । सु॒यजा॑ च यज जातवेदः ।। 6 ।। 3.5.4.0 अ॒ग्निर्होता॒ नव॑ ।। 4 ।। 3.5.4.1 अ॒ग्निर् होता॒ वेत्व॒ग्निः । हो॒त्रवै॑त्तु प्रावि॒त्रम् । स्मो व॒यम् । सा॒धु ते॑ यजमान

दे॒वता॑ । घृ॒तव॑तीमध्वर्यो॒ स्रुच॒मास्य॑स्व । दे॒वा॒युव॑व्विँ॒श्ववा॑राम् । ईडा॑महै दे॒वाꣳ ई॒डेन्यान्॑ । न॒म॒स्याम॑ नम॒स्यान्॑ । यजा॑म य॒ज्ञियान्॑ ।। 7 ।। 3.5.5.0 इ॒न्द्रा॒ग्नी पञ्च॑ च ।। 5 ।। 3.5.5.1 स॒मिधो॑ अग्न॒ आज्य॑स्य वियन्तु । तनू॒नपा॑दग्न॒ आज्य॑स्य वेतु । इ॒डो अ॑ग्न॒ आज्य॑स्य वियन्तु । ब॒र्॒हिर॑ग्न॒ आज्य॑स्य वेतु । स्वाहा॒ऽग्निम् । स्वाहा॒ सोम॑म् । स्वाहा॒ऽग्निम् । स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तिम् । स्वाहा॒ऽग्नीषोमौ॑ । स्वाहे॑न्द्रा॒ग्नी । स्वाहेन्द्र॑म् । स्वाहा॑ महे॒न्द्रम् । स्वाहा॑ दे॒वाꣳ आ॑ज्य॒पान् । स्वाहा॒ऽग्निꣳ हो॒त्राज्जु॑षा॒णाः । अग्न॒ आज्य॑स्य वियन्तु ।। 8 ।। 3.5.6.0 स्वाꣳ षट् च॑ ।। 6 ।। 3.5.6.1 अ॒ग्निर्वृ॒त्राणि॑ जङ्घनत् । द्र॒वि॒ण॒स्युर्वि॑प॒न्यया॑ । समि॑द्धश्शु॒क्र आहु॑तः । जु॒षा॒णो अ॒ग्निराज्य॑स्य वेतु । त्वꣳ सो॑मासि॒ सत्प॑तिः । त्वꣳ राजो॒त वृ॑त्र॒हा । त्वं भ॒द्रो अ॑सि॒ क्रतुः॑ । जु॒षा॒णस्सोम॒ आज्य॑स्य ह॒विषो॑ वेतु । अ॒ग्निꣳ प्र॒त्नेन॒ जन्म॑ना । शुम्भा॑नस्त॒नुव॒ꣳ स्वाम् । क॒विर्विप्रे॑ण वावृधे । जु॒षा॒णो अ॒ग्निराज्य॑स्य वेतु । सोम॑

गीर्भिष्ट्वा॑ व॒यम् । व॒र्धया॑मो वचो॒विदः॑ । सु॒मृ॒डी॒को न॒ आवि॑श । जु॒षा॒णस्सोम॒ आज्य॑स्य ह॒विषो॑ वेतु ।। 9 ।। 3.5.7.0 अ॒स्त्व॒ध॒त्त॒ꣳ र॒यिश्च॑र्षणि॒प्रास्सोम॑स्य प्रि॒या धामा॒नीष॒ष्षट्ट्वं ।। 7 ।। 3.5.7.1 अ॒ग्निर्मू॒र्धा दि॒वꣳ क॒कुत् । पति॑ꣳ पृथि॒व्या अ॒यम् । अ॒पाꣳ रेताꣳ॑सि जिन्वति । भुवो॑ य॒ज्ञस्य॒ रज॑सश्च ने॒ता । यत्रा॑ नि॒युद्भि॒स्सच॑से शि॒वाभिः॑ । दि॒वि मू॒र्धान॑न्दधिषे सुव॒र्षाम् । जि॒ह्वाम॑ग्ने चकृषे हव्य॒वाह॑म् । प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यः । विश्वा॑ जा॒तानि॒ परि॒ ता ब॑भूव । यत्का॑मास्ते जहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु ।। 10 ।। 3.5.7.2 व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् । स वे॑द पु॒त्रꣳ पि॒तर॒ꣳ स मा॒तरम्॑ । स सू॒नुर्भु॑व॒त्स भु॑व॒त्पुन॑र्मघः । स द्यामौर्णो॑द॒न्तरि॑ख्ष॒ꣳ स सुवः॑ । स विश्वा॒ भुवो॑ अभव॒त्स आभ॑वत् । अग्नी॑षोमा॒ सवे॑दसा । सहू॑ती वनतङ्गिरः॑ । सन्दे॑व॒त्रा ब॑भूवथुः । यु॒वमे॒तानि॑ दि॒वि रो॑च॒नानि॑ । अ॒ग्निश्च॑ सोम॒ सक्र॑तू अधत्तम् ।। 11 ।। 3.5.7.3 यु॒वꣳ सिन्धू॒ꣳ र॒भिश॑स्तेरव॒द्यात् ।

अग्नीषोमावमुंश्चतङ्गृभीतान् । इन्द्राँग्नी रोचना दिवः । परि वाजेषु भूषथः । तद्वाँश्चेति प्रवीर्यम् । श्ञथंद्वृत्रमुत संनोति वाजँम् । इन्द्रा यो अग्नी सहुंरी सपर्यात् । इरज्यन्तां वसव्यंस्य भूरेंः । सहंस्तमा सहंसा वाजयन्ताँ । एन्द्रं सानसिꣳ रयिम् ।। 12 ।। 3.5.7.4 सजित्वांनꣳ सदासहँम् । वर्षिंष्ठमूतयें भर । प्रसंसाहिषे पुरुहूत शत्रून् । ज्येष्ठंस्ते शुष्मं इह रातिरंस्तु । इन्द्रा भंर दख्षिंणेना वसूंनि । पतिस्सिन्धूंनामसि रेवतींनाम् । महाꣳ इन्द्रो य ओजंसा । पर्जन्यो वृष्टिमाꣳ इव । स्तोमैँर्वथ्सस्यं वावृधे । महाꣳ इन्द्रो नृवदाचंर्षणिप्राः ।। 13 ।। 3.5.7.5 उत द्विबर्हा अमिनस्सहोंभिः । अस्मद्रियंग्वावृधे वीर्याय । उरुꣳ पृथुस्सुकृतꣳ कर्तृभिंर्भूत् । पिप्रीहि देवाꣳ उंशतो यंविष्ठ । विद्वाꣳ ऋतूꣳरृंक्तुपते यजेह । ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिंरग्ने । त्वꣳ होतॄणामस्यायंजिष्ठः । अग्निꣳ स्विंष्टकृतँम् । अयांडग्निरग्नेꣳ प्रिया धामांनि । अयाट्थ्सोमंस्य प्रिया धामांनि ।। 14 ।। 3.5.7.6

अयाऽड॒ग्नेꣳ प्रि॒या धामा॑नि । अयाँ॑द्व॒जाप॑तेꣳ प्रि॒या धामा॑नि । अयाऽड॒ग्नीषोम॑योꣳ प्रि॒या धामा॑नि । अयाऽडिन्द्राग्नि॒योः प्रि॒या धामा॑नि । अया॒डिन्द्र॑स्य प्रि॒या धामा॑नि । अयाँ॑ण्महे॒न्द्रस्य॑ प्रि॒या धामा॑नि । अयाँ॑ड्दे॒वाना॑माज्य॒पानां॑ प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॑द॒ग्नेर्होतु॑ꣳ प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॒थ्स्वं म॑हि॒मानँ॑म् । आय॑जता॒मेज्या॒ इष॑ः । कृ॒णोतु॒ सो अ॑ध्व॒रा जा॒तवे॑दाः । जु॒षता॒ꣳ ह॒विः । अग्ने॒ यद॒द्य वि॒शो अ॑ध्वरस्य होतः । पाव॑क शोचे॒ वेष्ट्वꣳ हि यज्वाँ॑ । ऋ॒ता य॑जासि मही॒ना वियद्भूः । ह॒व्या व॑ह यविष्ठ॒ या ते॑ अ॒द्य ।। 15 ।। 3.5.8.0 स॒हर्ष॑भा ह्वयता॒मुप॑हूतꣳ हवि॒ष्करं॑ण॒ उप॑हूतश्च॒त्वारि॑ च ।। 8 ।। 3.5.8.1 उप॑हूतꣳ रथन्त॒रꣳ स॒ह पृ॑थि॒व्या । उप॑ मा रथन्त॒रꣳ स॒ह पृ॑थि॒व्या ह्व॑यताम् । उप॑हूतव्वाँमदे॒व्यꣳ स॒हान्तरि॑ख्षेण । उप॑ मा वामदे॒व्यꣳ स॒हान्तरि॑ख्षेण ह्वयताम् । उप॑हूतं बृ॒हथ्स॒ह दि॒वा । उप॑ मा बृ॒हथ्स॒ह दि॒वा ह्व॑यताम् । उप॑हूतास्स॒प्त होत्राः॑ । उप॑ मा स॒प्त होत्राँ॑ ह्वयन्ताम् । उप॑हूता धे॒नुस्स॒हर्ष॑भा ।

उप॑ मा धे॒नुस्स॒हर्ष॑भा ह्वयताम् ।। 16 ।। 3.5.8.2 उप॑हूतो भ॒ख्षस्सखा॑ । उप॑ मा भ॒ख्षस्सखा॑ ह्वयताम् । उप॑हूताँ(4)हो । इडोप॑हूता । उप॑हूतेडा॑ । उपो॑ अ॒स्माꣳ इडा॑ ह्वयताम् । इडोप॑हूता । उप॑हूतेडा॑ । मा॒न॒वी घृ॒तप॑दी मैत्रावरु॒णी । ब्रह्म॑ दे॒वकृ॑त॒मुप॑हूतम् ।। 17 ।। 3.5.8.3 दैव्या॑ अध्व॒र्यव॒ उप॑हूताः । उप॑हूता मनु॒ष्याः॑ । य इ॒मय्यँ॒ज्ञमवान्॑ । ये य॒ज्ञप॑ति॒ब्बँर्धान्॑ । उप॑हूते॒ द्यावा॑पृथि॒वी । पू॒र्व॒जे ऋ॒ताव॑री । दे॒वी दे॒वपु॑त्रे । उप॑हूतो॒ऽयय्यँज॑मानः । उत्त॑रस्यान्देवय॒ज्याया॒मुप॑हूतः । भूय॑सि हवि॒ष्कर॑ण॒ उप॑हूतः । दि॒व्ये धाम॒न्नुप॑हूतः । इ॒दं मे॑ दे॒वा ह॒विर्जु॑षन्ता॒मिति॒ तस्मि॒न्नुप॑हूतः । विश्व॑मस्य प्रि॒यमुप॑हूतम् । विश्व॑स्य प्रि॒यस्योप॑हूत॒स्योप॑हूतः ।। 18 ।। 3.5.9.0 अपि॑प्रे॒ꣳ पञ्च॑ च ।। 9 ।। 3.5.9.1 दे॒वं ब॒र्हिः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो नरा॒शꣳसः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो अ॒ग्निस्स्वि॑ष्ट॒कृत् । सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रꣳ क॒विः । स॒त्यम॑न्माय॒जी होता॑ । होतु॑र्होतु॒राय॑जीयान् । अग्ने॒ यान् दे॒वानया॑ट् ।

याꣳ अपि॑प्रेः । ये ते॑ हो॒त्रे अम॑थ्सत । ताꣳ स॑स॒नुषी॒ꣳ॒ होत्रा॑न्देवङ्ग॒माम् । दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमेर॑ये॒मम् । स्वि॒ष्ट॒कृच्चाग्ने॒ होताऽभूः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य नमोवा॒के वीहि॑ ।। 19 ।। 3.5.10.0 अ॒भ॒य॒ङ्कृता॑वकृता॒ग्निरि॒दꣳ ह॒विर॑जुषत महे॒न्द्र इ॒दꣳ ह॒विर॑जुषत सजातवन॒स्यामा शा॑स्ते वी॒तञ्च॒ त्रीणि॑ च ।। 10 ।। 3.5.10.1 इ॒दन्द्या॑वापृथिवी भ॒द्रम॑भूत् । आर्ध्म॑ सूक्तवा॒कम् । उ॒त न॑मोवा॒कम् । ऋ॒ध्यास्म॑ सू॒क्तोच्य॑मग्ने । त्वꣳ सू॑क्त॒वाग॑सि । उप॑श्रितो दि॒वꣳ पृ॑थि॒व्योः । ओम॑न्वती ते॒ऽस्मिन् य॒ज्ञे य॑जमान॒ द्यावा॑पृथि॒वी स्ता॑म् । श॒ङ्ग॒ये जी॒रदा॑नू । अत्र॑स्नू॒ अप्र॑वेदे । उ॒रुग॑व्यूती अभय॒ङ्कृतौ॑ ।। 20 ।। 3.5.10.2 वृ॒ष्टिद्या॑वा री॒त्या॑पा । श॒म्भुवौ॑ मयो॒भुवौ॑ । ऊर्ज॑स्वती च॒ पय॑स्वती च । सू॒प॒च॒र॒णा च॑ स्वधिचर॒णा च॑ । तयो॑रा॒विदि॑ । अ॒ग्निरि॒दꣳ ह॒विर॑जुषत । अवी॑वृधत॒ महो॒ ज्यायो॑ऽकृत । सोम॑ इ॒दꣳह॒विर॑जुषत । अवी॑वृधत॒ महो॒ ज्यायो॑ऽकृत । अ॒ग्निरि॒दꣳ ह॒विर॑जुषत

।। 21 ।। 3.5.10.3 अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । प्रजापतिरिदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । अग्नीषोमाविदꣳ हविरजुषेताम् । अवीवृधेतां महो ज्यायोऽक्राताम् । इन्द्राग्नी इदꣳ हविरजुषेताम् । अवीवृधेतां महो ज्यायोऽक्राताम् । इन्द्र इदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । महेन्द्र इदꣳ हविरजुषत ।। 22 ।। 3.5.10.4 अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । देवा आज्यपा आज्यमजुषन्त । अवीवृधन्त महो ज्यायोऽक्रत । अग्निर्होत्रेणेदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । अस्यामृधद्धोत्रायान्देवङ्गमायाम् । आशास्तेऽयय्यँजमानोऽसौ । आयुरा शास्ते । सुप्रजास्त्वमा शास्ते । सजातवनस्यामा शास्ते ।। 23 ।। 3.5.10.5 उत्तरान्देवयज्यामा शास्ते । भूयो हविष्करणमा शास्ते । दिव्यन्धामा शास्ते । विश्वं प्रियमा शास्ते । यदनेन हविषाऽऽशास्ते । तदश्यात्तद्दध्यात् । तदस्मै देवा रासन्ताम् । तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनते ।

व॒यम॒ग्नेर्मानु॑षाः । इ॒ष्टश्च॑ वी॒तश्च॑ । उ॒भे च॑ नो॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॑ꣳहसस्पाताम् । इ॒ह गति॑र्वा॒मस्ये॒दश्च॑ । नमो॑ दे॒वेभ्यः॑ ।। 24 ।। 3.5.11.0 तच्छ॒य्यौ॑र॒ष्टौ ।। 11 ।। 3.5.11.1 तच्छ॒य्यौ॑रा वृणीमहे । गा॒तुय्यँ॒ज्ञाय॑ । गा॒तुय्यँ॒ज्ञप॑तये । दैवी॑ स्व॒स्तिर॑स्तु नः । स्व॒स्तिर्मानु॑षेभ्यः । ऊ॒र्ध्वञ्जि॑गातु भेष॒जम् । शन्नो॑ अस्तु द्वि॒पदे॑ । शञ्चतु॑ष्पदे ।। 25 ।। 3.5.12.0 जनी॑नाम॒ष्टौ च॑ ।। 12 ।। 3.5.12.1 आप्या॑यस्व॒ सन्ते॑ । इ॒ह त्वष्टा॑रमग्नि॒यन्तन्न॑स्तु॒रीप॑म् । दे॒वानां॒ पत्नी॑रुश॒तीर॑वन्तु नः । प्राव॑न्तु नस्तु॒जये॒ वाज॑सातये । याꣳ पार्थि॑वासो॒ या अ॒पामपि॑ व्र॒ते । ता नो॑ देवीस्सुहवा॒श्शर्म॑ यच्छत । उ॒त ग्ना वि॑यन्तु दे॒वप॑त्नीः । इ॒न्द्रा॒ण्य॑ग्नाय्य॒श्विनी॒ राट् । आ रोद॑सी वरुणा॒नी शृ॑णोतु । वि॒यन्तु॑ दे॒वीर्य ऋ॒तुर्जनी॑नाम् ।। 26 ।। 3.5.12.2 अ॒ग्निर्होता॑ गृ॒हप॑ति॒स्स राजा॑ । विश्वा॑ वेद॒ जनि॑मा जा॒तवे॑दाः । दे॒वाना॑मु॒त यो मर्त्या॑नाम् । यजि॑ष्ठ॒स्स प्र य॑जतामृ॒तावा॑ । व॒यमु॑ त्वा गृहपते॒ जना॑नाम् । अग्ने॒ अक॑र्म स॒मिधा॑ बृ॒हन्त॑म् । अ॒स्थू॒रि णो॒

गार्हपत्यानि सन्तु । तिग्मेन नस्तेजसा सꣳशिशाधि ।। 27 ।। 3.5.13.0 सहऋषभा ह्वयतामुपहूतꣳ सुपुत्रा षट्वं ।। 13 ।। 3.5.13.1 उपहूतꣳ रथन्तरꣳ सह पृथिव्या । उप मा रथन्तरꣳ सह पृथिव्या ह्वयताम् । उपहूतवाँमदेव्यꣳ सहान्तरिक्षेण । उप मा वामदेव्यꣳ सहान्तरिक्षेण ह्वयताम् । उपहूतं बृहथ्सह दिवा । उप मा बृहथ्सह दिवा ह्वयताम् । उपहूतास्सप्त होत्राः । उप मा सप्त होत्राः ह्वयन्ताम् । उपहूता धेनुस्सहर्षभा । उप मा धेनुस्सहर्षभा ह्वयताम् ।। 28 ।। 3.5.13.2 उपहूतो भख्षस्सखाः । उप मा भख्षस्सखाः ह्वयताम् । उपहूताँ(4)हो । इडोपहूता । उपहूतेडाः । उपो अस्माꣳ इडाः ह्वयताम् । इडोपहूता । उपहूतेडाः । मानवी घृतपदी मैत्रावरुणी । ब्रह्म देवकृतमुपहूतम् ।। 29 ।। 3.5.13.3 दैव्या अध्वर्यव उपहूताः । उपहूता मनुष्याः । य इमय्यँज्ञमवान् । ये यज्ञपत्नीर्वँर्धान् । उपहूते द्यावापृथिवी । पूर्वजे ऋतावरी । देवी देवपुत्रे ।

उप॑हूतेयय्यँज॑माना । इ॒न्द्राणीवा॑ऽविध॒वा । अदि॑तिरिव सुपु॒त्रा । उत्त॑रस्यान्देवय॒ज्याया॒मुप॑हूता । भूय॑सि हवि॒ष्करं॑ण॒ उप॑हूता । दि॒व्ये धाम॒न्नुप॑हूता । इ॒दं मे॑ दे॒वा ह॒विर्जु॑षन्ता॒मिति॒ तस्मि॒न्नुप॑हूता । विश्व॑मस्याꣳ प्रि॒यमुप॑हूतम् । विश्व॑स्य प्रि॒यस्योप॑हूत॒स्योप॑हूता ।। 30 ।। 3.6.0.0 अ॒ञ्जन्ति॒ होता॑ यख्ष॒थ्समि॑द्धो अ॒द्याग्निरजै॒द्दैव्या॑ जु॒षस्वा वृ॑त्रहणा गी॒र्भिस्त्वꣳ ह्याभ॑रत॒मुपो॑ह॒ यद्दे॒वं ब॒र्॒हिस्सु॑दे॒वन्दे॒वं ब॒र्॒हिर॒ग्निम॒द्य पञ्च॑दश ।। 15 ।। अ॒ञ्जन्त्य॒ग्निꣳ होता॑ नो गी॒र्भिरुपो॑ ह॒ यद्विदथे॑ वा॒जिन॑स्स॒प्तत्रिꣳ॑शत् ।। 37 ।। अ॒ञ्जन्ति॑ सू॒क्ताब्रू॑हि ।। हरिः॑ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । षष्ठ प्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.6.0.0 तृतीयाष्टके षष्ठप्रपाठक प्रारम्भः हरिःओम् ।। 3.6.1.0 सु॒वीर॒न्दुव॒स्स्वा॑हुतो॒ऽष्टौ च॑ ।। 1 ।। 3.6.1.1 अ॒ञ्जन्ति॒ त्वाम॑ध्व॒रे दे॑व॒यन्तः॑ । वन॑स्पते॒ मधु॑ना॒ दैव्ये॑न । यदू॒र्ध्वस्ति॑ष्ठा॒द्रवि॑णे॒ह ध॑त्तात् । यद्वा॒ क्षयो॑ मा॒तुर॒स्या उ॒पस्थे॑ । उच्छ्र॑यस्व वनस्पते

। वर्ष्मन्पृथिव्या अधि । सुमिती मीयमानः । वर्चोधा यज्ञवाहसे । समिद्धस्य श्रयमाणꣳ पुरस्तात् । ब्रह्म वन्वानो अजरꣳ सुवीरम् ।। 1 ।। 3.6.1.2 आरे अस्मदमतिं बाधमानः । उच्छ्रयस्व महते सौभगाय । ऊर्ध्व ऊषुण ऊतये । तिष्ठा देवो न सविता । ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिः । वाघद्भिर्विह्वयामहे । ऊर्ध्वो नꣳ पाह्यꣳहसो नि केतुना । विश्वꣳ समत्रिणन्दह । कृधी न ऊर्ध्वाञ्च रथाय जीवसे । विदा देवेषु नो दुवः ।। 2 ।। 3.6.1.3 जातो जायते सुदिनत्वे अह्नाम् । समर्य आ विदथे वर्धमानः । पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा । देवया विप्र उदियर्ति वाचम् । युवा सुवासाꣳ परिवीत आगात् । स उ श्रेयान्भवति जायमानः । तन्धीरासꣳ कवय उन्नयन्ति । स्वाधियो मनसा देवयन्तः । पृथुपाजा अमर्त्यः । घृतनिर्णिग्स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाट् । तꣳ सबाधो यतस्रुचः । इत्था धिया यज्ञवन्तः । आचक्रुरग्निमूतये । त्वꣳ वरुण उत मित्रो अग्ने । त्वाꣳ धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः

। त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒स्सदा॑ नः ।। 3 ।। 3.6.2.0 प्रि॒यमिन्द्र॑स्यास्तु॒ वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ सु॒वीरो॑ वी॒रैर्वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ च॒त्वारि॑ च ।। 2 ।। (अ॒ग्निन्तनू॒नपा॑त॒न्नरा॒शꣳस॑म॒ग्निमि॒ड ई॑डि॒तो ब॒र्हिर्दुर॑ उ॒षासा॒नक्ता॒ दैव्या॑ ति॒स्रस्त्वष्टा॑र॒व्वँन॒स्पति॑म॒ग्निम् । पञ्च॒ वेत्वेको॑ वि॒यन्तु॒ द्विर्वी॒तामेको॑ वि॒यन्तु॒ द्विर्वेत्वेको॑ वियन्तु॒ होत॒र्यज॑ ।।) 3.6.2.1 होता॑ यख्षद॒ग्निꣳ स॒मिधा॑ सुष॒मिधा॒ समि॑द्धं॒ नाभा॑ पृथि॒व्यास्स॑ङ्ग॒थे वा॒मस्य॑ । वर्ष्म॑न्दि॒व इ॒डस्प॒दे वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒त्तनू॒नपा॑त॒मदि॑ते॒र्गर्भं॒ भुव॑नस्य गो॒पाम् । मध्वा॒द्य दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ देव॒यानाँ॑न्प॒थो अ॑नक्तु॒ वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒न्नरा॒शꣳसं॑ नृश॒स्त्रं नॄꣳ प्र॑णेत्रम् । गोभि॑र्व॒पावा॒न्थ्स्याद्वी॒रैश्शक्ती॑वा॒न्रथैँ॑ प्रथम॒या वा॒ हिर॑ण्यैश्च॒न्द्री वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षद॒ग्निमि॒ड ई॑डि॒तो दे॒वो दे॒वाꣳ आव॑क्षद्दू॒तो ह॑व्य॒वाडमू॑रः ।

उपे॒मय्यँ॒ज्ञमुपे॒मां दे॒वो दे॒वहू॑तिमवतु॒ वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षद्ब॒र्हिस्सु॒ष्टरी॒मोर्ण॑म्रदा अ॒स्मिन् य॒ज्ञे वि च॒ प्र च॑ प्रथताꣳ स्वास॒स्थं दे॒वेभ्यः॑ । एमे॑नद्द्य वस॑वो रु॒द्रा आ॑दि॒त्यास्स॑दन्तु प्रि॒यमिन्द्र॑स्यास्तु॒ वेत्याज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ ।। 4 ।। 3.6.2.2 होता॑ यख्ष॒द्दुरं॑ ऋ॒ष्वाꣳ क॑व॒ष्यो को॑षधावनी॒रुदाता॑भी॒र्जिह॑ता॒ब्विँपख्षो॑भिः श्रयन्ताम् । सु॒प्रा॒य॒णा अ॒स्मिन् य॒ज्ञे विश्र॑यन्तामृता॒वृधो॑ वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षदु॒षासा॒नक्ता॑ बृह॒ती सु॒पेश॑सा॒ नृ॒ꣳ पति॑भ्यो॒ योनि॑ङ्कृण्वा॒ने । स॒ꣳ॒स्मय॑माने॒ इन्द्रे॑ण दे॒वैरेदं ब॒र्हिस्सी॑दताब्वी॒ँतामाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒द्दैव्या॒ होता॑रा म॒न्द्रा पोता॑रा क॒वी प्रचे॑तसा । स्वि॑ष्टम॒द्यान्यꣳ क॑र॒दि॒षा स्व॑भिगूर्तम॒न्य ऊ॒र्जा सत॑वसे॒मय्यँ॒ज्ञं दि॒वि दे॒वेषु॑ धत्ताब्वी॒ँतामाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षत्ति॒स्रो दे॒वीर॒पसा॑म॒पस्त॑मा॒ अच्छि॑द्रम॒द्येदमप॑स्तन्वताम् । दे॒वेभ्यो॑ दे॒वीर्दे॒वमपो॑ वि॒यन्त्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒त्त्वष्टा॑र॒मचि॑ष्टु॒मपा॑कꣳ

रेतो॒धां विश्र॑वसय्यँशो॒धाम् । पु॒रु॒रू॒प॒मका॑मकर्शन॒ꣳ सु॒पोष॒ꣳ पोषै॒स्स्याथ्सु॒वीरो॑ वी॒रैर्वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्ष॒द्वन॒स्पति॑मु॒पाव॑स्रख्षद्धि॒यो जो॒ष्टार॒ꣳ शशम॒न्नरः॑ । स्वदा॒थ्स्वधि॑तिर् ऋतु॒थाद्य दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यावा॒ड्वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ । होता॑ यख्षद॒ग्निꣳ स्वाहाऽऽज्य॑स्य॒ स्वाहा॒ मेद॑स॒स्स्वाहा॑ स्तो॒काना॒ꣳ स्वाहा॒ स्वाहा॑कृतीना॒ꣳ स्वाहा॑ ह॒व्यसू॑क्तीनाम् । स्वाहा॑ दे॒वाꣳ आ॑ज्य॒पान्थ्स्वाहा॒ऽग्निꣳ हो॒त्राञ्जु॑षा॒णा अग्न॒ आज्य॑स्य वियन्तु॒ होत॒र्यज॑ ।। 5 ।। 3.6.3.0 य॒ज्ञैस्स्यो॒नं यज॑ध्यै वि॒द्वान॒ष्टौ च॑ ।। 3 ।। 3.6.3.1 समि॑द्धो अ॒द्य मनु॑षो दुरो॒णे । दे॒वो दे॒वान् य॑जसि जातवेदः । आ च॒ वह॑ मित्रमहश्चिकि॒त्वान् । त्वन्दू॒तꣳ क॒विर॑सि॒ प्रचे॑ताः । तनू॑नपात्प॒थ ऋ॒तस्य॒ यानान्॑ । मध्वा॑ सम॒ञ्जन्थ्स्व॑दया सुजिह्व । मन्मा॑नि धी॒भिरु॒त य॒ज्ञमृ॒न्धन्न् । दे॒व॒त्रा च॑ कृणुह्यध्व॒रन्नः॑ । नरा॒शꣳस॑स्य महि॒मान॑मेषाम् । उप॑ स्तोषाम यज॒तस्य॑ य॒ज्ञैः ।। 6 ।। 3.6.3.2 ते सु॒क्रत॑व॒श्शुच॑यो धिय॒न्धाः । स्वद॑न्तु

दे॒वा उ॒भया॑नि ह॒व्या । आ॒जु॒ह्वा॑न॒ ईड्यो॒ वन्द्य॑श्च । आया॑ह्यग्ने॒ वसु॑भिस्स॒जोषाः॑ । त्वं दे॒वाना॑मसि यह्व॒ होता॑ । स ए॑नान् यख्षीषि॒तो यजी॑यान् । प्रा॒चीन॑ ब॒र्हिः प्र॒दिशा॑ पृथि॒व्याः । वस्तो॑र॒स्या वृ॑ज्यते॒ अग्रे॒ अह्ना॑म् । व्यु॑ प्रथते वित॒रव॑रीयः । दे॒वेभ्यो॒ अदि॑तये स्यो॒नम् ।। 7 ।। 3.6.3.3 व्यच॑स्वतीरुर्वि॒या विश्र॑यन्ताम् । पति॑भ्यो॒ न जन॑य॒श्शुम्भ॑मानाः । देवी॑र्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वाः । दे॒वेभ्यो॑ भवथ सुप्राय॒णाः । आसु॒ष्वय॑न्ती यज॒ते उपा॑के । उ॒षासा॒नक्ता॑ सदता॒न्नि योनौ॑ । दि॒व्ये योष॑णे बृह॒ती सु॑रु॒क्मे । अधि॒ श्रिय॒ꣳ शुक्र॒पिश॒न्दधा॑ने । दैव्या॒ होता॑रा प्रथ॒मा सु॒वाचा॑ । मिमा॑ना य॒ज्ञं मनु॑षो॒ यज॑ध्यै ।। 8 ।। 3.6.3.4 प्र॒चो॒दय॑न्ता वि॒दथे॑षु का॒रू । प्रा॒चीन॒ज्योति॑ः प्र॒दिशा॑ दि॒शन्ता॑ । आ नो॑ य॒ज्ञं भार॑ती॒ तूय॑मेतु । इडा॑ मनु॒ष्वदि॒ह चे॒तय॑न्ती । ति॒स्रो दे॒वीर्ब॒र्हिरेद॒ꣳ स्यो॒नम् । सर॑स्वती॒ स्वप॑सस्सदन्तु । य इ॒मे द्यावा॑पृथि॒वी जनि॑त्री । रू॒पैरपि॒ꣳश॒द्भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । तम॒द्य हो॑तरिषि॒तो

यजी॑यान् । दे॒वन्त्वष्टा॑रमि॒ह य॑क्षि वि॒द्वान् ।। 9 ।। 3.6.3.5 उ॒पाव॑सृज॒त्मन्या॑ सम॒ञ्जन्न् । दे॒वानां॒ पाथ॑ ऋतु॒था ह॒वीꣳषि॑ । वन॒स्पति॑श्शमि॒ता दे॒वो अ॒ग्निः । स्वद॑न्तु ह॒व्यं मधु॑ना घृ॒तेन॑ । स॒द्यो जा॒तो व्य॑मिमीत य॒ज्ञम् । अ॒ग्निर्दे॒वाना॑मभवत्पुरो॒गाः । अ॒स्य होतु॑ꣳ प्र॒दिश्यृ॒तस्य॑ वा॒चि । स्वाहा॑कृतꣳ ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः ।। 10 ।। 3.6.4.0 अ॒ग्निर्होता॑ नो॒ नव॑ ।। 4 ।। 3.6.4.1 अ॒ग्निर्होता॑ नो अध्व॒रे । वा॒जी सन्परि॑णीयते । दे॒वो दे॒वेषु॑ य॒ज्ञिय॑ः । परि॑त्रिवि॒ष्ट्य॑ध्व॒रम् । यात्य॒ग्नी र॒थीरि॑व । आ दे॒वेषु॒ प्रयो॒ दध॑त् । परि॒ वाज॑पतिꣳ क॒विः । अ॒ग्निर्ह॒व्यान्य॑क्रमीत् । दध॒द्रत्ना॑नि दा॒शुषे॑ ।। 11 ।। 3.6.5.0 अजै॑द॒ष्टौ ।। 5 ।। 3.6.5.1 अजै॑द॒ग्निः । अस॑न॒द्वाज॒न्नि । दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यावा॑ट् । प्राञ्चो॑भिर्हिन्वा॒नः । धेना॑भि॒ꣳ कल्प॑मानः । य॒ज्ञस्यायु॑ꣳ प्रति॒रन्न् । उप॒ प्रेष्य॑ होतः । ह॒व्या दे॒वेभ्य॑ः ।। 12 ।। 3.6.6.0 ध॒त्ता॒द्वा॒हू मा रा॑विष्ट॒ तथा॑तथा ।। 6 ।। 3.6.6.1 दैव्या॑श्शमितार उ॒त म॑नुष्या॒ आर॑भध्वम्

। उप॑नयत॒ मेध्या॒ दुरः॑ । आ॒शासा॑ना॒ मेध॑पतिभ्यां॒ मेध॑म् । प्रास्मा॑ अ॒ग्निं भ॑रत । स्तृ॒णी॒त ब॒र्हिः । अन्वे॑नं मा॒ता म॑न्यताम् । अनु॑ पि॒ता । अनु॒ भ्राता॒ सग॑र्भ्यः । अनु॒ सखा॒ सयू॑थ्यः । उ॒दी॒चीना॑ः॑ अस्य प॒दो निध॑त्तात् ।। 13 ।। 3.6.6.2 सूर्य॒श्चख्षु॑र्गमयतात् । वात॑ प्रा॒णम॒न्ववसृजतात् । दिश॒श्श्रोत्र॑म् । अ॒न्तरि॑ख्ष॒मसु॑म् । पृ॒थि॒वी॑ः शरी॑रम् । ए॒क॒धाऽस्य॒ त्वच॒माच्छ्य॑तात् । पु॒रा नाभ्या॑ अपि॒शसो॑ व॒पामुत्खि॑दतात् । अ॒न्तरे॒वोष्माणं॑ब्बाँ॑रयतात् । श्ये॒नम॑स्य॒ वख्ष॑ः कृणुतात् । प्र॒शसा॑ बा॒हू ।। 14 ।। 3.6.6.3 श॒ला दो॒षणी॑ । क॒श्यपे॒वा॑ः॑सा॑ । अच्छि॑द्रे॒ श्रोणी॑ । क॒वषो॒रू स्रे॒कप॑र्णाष्ठी॒वन्ता॑ । षड्वि॑ः॑शतिरस्य॒ वङ्क्र॑यः । ता अ॑नु॒ष्ठ्योच्या॑वयतात् । गात्र॑ङ्गात्रम॒स्यानू॑नङ्कृणुतात् । ऊ॒व॒ध्य॒गोहं॑ पार्थि॑वङ्खनतात् । अ॒स्ना रख्ष॒स्स॑ः॑सृजतात् । व॒नि॒ष्ठुम॑स्य॒ मा रा॑विष्ट ।। 15 ।। 3.6.6.4 उरू॑कं॒ मन्य॑मानाः । नेद्व॑स्तो॒के तन॑ये । रवि॑ता॒रव॑च्छमितारः । अध्रि॑गो शमी॒ध्वम् । सु॒शमि॑ शमीध्वम् । श॒मी॒ध्वम॑ध्रिगो

। अध्रिगुश्चापापश्च । उभौ देवानाꣳ शमितारौ । ताविमं पशुꣳ श्रपयतां प्रविद्वाꣳसौ । यथायथाऽस्य श्रपणन्तथातथा ।। 16 ।। 3.6.7.0 देववीतय उद्धृतत्रीणि च ।। 7 ।। 3.6.7.1 जुषस्व सप्रथस्तमम् । वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि । इमन्नो यज्ञममृतेषु धेहि । इमा हव्या जातवेदो जुषस्व । स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य । होतꣳ प्राशान प्रथमो निषद्य । घृतवन्तः पावक ते । स्तोकाश्चोतन्ति मेदसः । स्वधर्मन्देववीतये ।। 17 ।। 3.6.7.2 श्रेष्ठन्नो धेहि वार्यम् । तुभ्यꣳ स्तोका घृतश्चुतः । अग्ने विप्राय सन्त्य । ऋषिश्श्रेष्ठस्समिध्यसे । यज्ञस्य प्राविता भव । तुभ्यꣳ श्चोतन्त्यध्रिगो शचीवः । स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य । कविशस्तो बृहता भानुनागाः । हव्या जुषस्व मेधिर । ओजिष्ठन्ते मध्यतो मेद उद्धृतम् । प्र ते वयन्ददामहे । श्चोतन्ति ते वसो स्तोका अधित्वचि । प्रति तान्देवशोविहि ।। 18 ।। 3.6.8.0 सजातानग्निन्द्वे च ।। 8 ।। 3.6.8.1

आवृत्रहणा वृत्रहभिश्शुष्मैः । इन्द्र यातन्नमोभिरग्ने अर्वाक् । युवꣳ राधोभिरकवेभिरिन्द्र । अग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः । होता यख्षदिन्द्राग्नी । छागस्य वपाया मेदसः । जुषेताꣳ हविः । होतर्यज । विह्यख्यन्मनसा वस्य इच्छन् । इन्द्राग्नी ज्ञास उत वा सजातान् ।। 19 ।। 3.6.8.2 नान्या युवत्प्रमतिरस्ति मह्यम् । स वान्धियंवाँजयन्तीमतख्षम् । होता यख्षदिन्द्राग्नी । पुरोडाशस्य जुषेताꣳ हविः । होतर्यज । त्वामीडते अजिरन्दूत्याय । हविष्मन्तस्सदमिन्मानुषासः । यस्य देवैरासदो बर्हिरग्ने । अहान्यस्मै सुदिना भवन्तु । होता यख्षदग्निम् । पुरोडाशस्य जुषताꣳ हविः । होतर्यज ।। 20 ।। 3.6.9.0 जातवेदो द्वे च ।। 9 ।। 3.6.9.1 गीर्भिर्विप्रꣳ प्रमतिमिच्छमानः । ईट्टे रयिय्यँशसं पूर्वभाजम् । इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा । प्र णो नव्यैभिस्तिरतन्देष्णैः । माच्छेद्म रश्मीꣳरिति नाधमानाः । पितृणाꣳ शक्तीरनुयच्छमानाः । इन्द्राग्निभ्याङ्कवृँषणो मदन्ति ।

ताह्यद्रीं धिषणांया उपस्थे । अग्निꣳ सुदीतिꣳ सुदृशङ्गृणन्तः । नमस्यामस्त्वेड्यꣳ जातवेदः । त्वान्दूतमरतिꣳ हव्यवाहम् । देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् ।। 21 ।। 3.6.10.0 जागृवाꣳसो अनुग्मन्मानुषाणाञ्चर्षणीनाय्यँतेमाश्यान्द्वे च ।। 10 ।। 3.6.10.1 त्वꣳ ह्यग्ने प्रथमो मनोता । अस्या धियो अभवो दस्महोता । त्वꣳ सीवृँषन्नकृणोर्दुष्टरीतु । सहो विश्वस्मै सहसे सहध्यै । अधा होता न्यसीदो यजीयान् । इडस्पद इषयन्नीड्यस्सन् । तन्त्वा नरꣳ प्रथमन्देवयन्तः । महो राये चितयन्तो अनुग्मन्न् । वृतेवयन्तं बहुभिर्वसव्यैः । त्वे रयिञ्जागृवाꣳसो अनुग्मन्न् ।। 22 ।। 3.6.10.2 रुशन्तमग्निन्दर्शतम्बृहन्तम् । वपावन्तन्विँश्वहा दीदिवाꣳसम् । पदन्देवस्य नमसा वियन्तः । श्रवस्यवश्श्रवं आपन्नमृक्तम् । नामानि चिद्दधिरे यज्ञियानि । भद्रायान्ते रणयन्त सन्दृष्टौ । त्वावँर्धन्ति ख्षितयꣳ पृथिव्याम् । त्वꣳ रायं उभयासो जनानाम् । त्वन्नाता तरणे चेत्योभूः । पिता माता

सद॒मिन्मानु॑षाणाम् ।। 23 ।। 3.6.10.3 सप॒र्येण्य॒स्स प्रि॒यो वि॒रुष्व॑ग्निः । होता॑ म॒न्द्रो निष॑सादा॒ यजी॑यान् । तन्त्वा॑ व॒यन्दम॒ आ दी॑दि॒वा२ꣳसँ॑म् । उप॑ज्ञु॒बाधो॒ नम॑सा सदेम । तन्त्वा॑ व॒य२ꣳ सु॒धियो॒ नव्य॑मग्ने । सु॒म्ना॒यव॑ ईमहे देव॒यन्तः॑ । त्वद्विँशो॑ अनयो॒ दीद्या॑नः । दि॒वो अ॑ग्ने बृह॒ता रो॑च॒नेन॑ । वि॒शाङ्क॒विर्विँश्पति॒२ꣳ शश्व॑तीनाम् । नि॒तोश॑नवृँष॒भश्च॑र्षणी॒नाम् ।। 24 ।। 3.6.10.4 प्रेती॑षणि मि॒षय॑न्तं पाव॒कम् । राज॑न्तम॒ग्निय्यँज॒त२ꣳ र॑यी॒णाम् । सो अ॑ग्न ईजे शश॒मे च॒ मर्तः॑ । यस्त॒ आन॑ट्थ्स॒मिधा॑ ह॒व्यदा॑तिम् । य आहु॑तिं॒ परि॒ वेदा॒ नमो॑भिः । विश्वेथ्सवा॒मा द॑धते॒ त्वोतः॑ । अ॒स्मा उ॑ ते॒ महि॑ म॒हे वि॑धेम । नमो॑भिरग्ने स॒मिधो॒त ह॒व्यैः । वेदी॑सूनो सहसो गी॒र्भिरु॒क्थैः । आ ते भ॒द्राया२ꣳ सुम॒तौ य॑तेम ।। 25 ।। 3.6.10.5 आ॒ यस्त॒तन्थ॒ रोद॑सी॒ विभा॒सा । श्रवो॑भिश्च श्रव॒स्य॑स्तरु॑त्रः । बृ॒हद्भि॒र्वाजै॒स्स्थवि॑रेभिर॒स्मे । रे॒वद्भि॑रग्ने वित॒रद्विँ भा॑हि । नृ॒वद्वसो॒ सद॒मिद्धे॑ह्य॒स्मे ।

भूरि॑तो॒काय॒ तन॑याय प॒श्वः । पू॒र्वीरिषो॑ बृह॒तीरा॒रे अ॑घाः । अ॒स्मे भ॒द्रा सौ॑श्रव॒सानि॑ सन्तु । पु॒रू॒ण्य॑ग्ने पुरु॒धा त्वा॒याः । वसू॑नि राजन्व॒सुता॑ते अश्याम् । पु॒रू॒णि॒ हि त्वे पु॑रुवार॒ सन्ति॑ । अग्ने॒ वसु॑ विध॒ते राज॑नि॒त्वे ।। 26 ।। 3.6.11.0 नू॒नमर्थ॑ङ्कृ॒त्वी पाथा॒ꣳसि स॒प्त च॑ ।। 11 ।। 3.6.11.1 आभ॑रत॒ꣳ शिख्षतव्वँज्रबाहू । अ॒स्माꣳ इ॑न्द्राग्नी अवत॒ꣳ शची॑भिः । इ॒मे नु ते र॒श्मय॒स्सूर्य॑स्य । येभि॑स्सपि॒त्वं पि॒तरो॑ न॒ आयन्न्॑ । होता॑ यख्षदिन्द्रा॒ग्नी । छाग॑स्य ह॒विष॒ आत्ता॑म॒द्य । म॒ध्य॒तो मेद॒ उद्भृ॑तम् । पु॒रा द्वेषो॑भ्यः । पु॒रा पौरु॑षेय्या गृ॒भः । घस्ताँ॑न्नू॒नम् ।। 27 ।। 3.6.11.2 घा॒से अ॑ज्राणा॒य्यँव॑सप्रथमानाम् । सु॒मत्ख्ष॑राणाꣳ श॒तरु॑द्रियाणाम् । अ॒ग्निष्वा॒त्तानां॒ पीवो॑पवसनानाम् । पा॒र्श्व॒तः श्रो॑णि॒तश्शि॑ताम॒त उ॑थ्साद॒तः । अङ्गा॑दङ्गा॒दव॑त्तानाम् । कर॑त ए॒वेन्द्रा॒ग्नी । जु॒षेताꣳ॑ ह॒विः । होत॒र्यज॑ । दे॒वेभ्यो॑ वनस्पते ह॒वीꣳषि॑ ।

हिर॑ण्यपर्ण प्र॒दिव॑स्ते॒ अर्थ॑म् । ।। 28 ।। 3.6.11.3 प्र॒द॒ख्षि॒णिद्र॑श॒नया॑ नि॒यूय॑ । ऋ॒तस्य॑ वख्षि प॒थिभी॒ रजि॑ष्ठैः । होता॑ यख्षद्वन॒स्पति॑म॒भिहि । पि॒ष्टत॑मया॒ रभि॑ष्ठया रश॒नयाधि॑त । यत्रे॑न्द्राग्नि॒योश्छाग॑स्य ह॒विष॑ः प्रि॒या धामा॑नि । यत्र॒ वन॒स्पते॑ः प्रि॒या पाथा॑ꣳसि । यत्र॑ दे॒वाना॑माज्य॒पाना॑ं प्रि॒या धामा॑नि । यत्रा॒ग्नेर्होतु॑ः प्रि॒या धामा॑नि । तत्रै॒तं प्र॒स्तुत्ये॑वोप॒स्तुत्ये॑ वो॒पाव॑स्रख्षत् । रभी॑याꣳसमिव कृ॒त्वी ।। 29 ।। 3.6.11.4 कर॑दे॒वन्दे॒वो वन॒स्पतिः॑ । जु॒षताꣳ ह॒विः । होत॒र्यज॑ । पि॒प्री॒हि दे॒वाꣳ उ॑श॒तो य॑विष्ठ । वि॒द्वाꣳ ऋ॒तूꣳर्ऋ॑तुपते यजे॒ह । ये दैव्या॑ ऋ॒त्विज॒स्तेभि॑रग्ने । त्वꣳ होतॄ॑णाम॒स्याय॑जिष्ठः । होता॑ यख्षद॒ग्निꣳ स्वि॑ष्ट॒कृत॑म् । अया॑ड॒ग्निरि॑न्द्राग्नि॒योश्छाग॑स्य ह॒विष॑ः प्रि॒या धामा॑नि । अया॒ड्वन॒स्पते॑ः प्रि॒या पाथा॑ꣳसि । अया॑ड्दे॒वाना॑माज्य॒पाना॑ं प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॑द॒ग्नेर्होतु॑ः प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॒थ्स्वं म॑हि॒मान॑म् । आय॑जता॒मेज्या॒ इष॑ः । कृ॒णोतु॒ सो अ॑ध्व॒रा जा॒तवे॑दाः । जु॒षताꣳ ह॒विः । होत॒र्यज॑ ।।30।।

3.6.12.0 धामा॑नि॒ भूरेक॑श्च ।। 12 ।। 3.6.12.1 उपो॑ ह॒ यद्वि॒दथं॑वाँ॒जिनो॒ गूः । गी॒र्भिर्विप्रा॒ः प्रम॑तिमि॒च्छमा॑नाः । अ॒र्वन्तो॒ न काष्ठा॒न्नख्ष॑माणाः । इ॒न्द्रा॒ग्नी जोहु॑वतो॒ नर॒स्ते । वन॑स्पते रश॒नया॑ऽभि॒धाय॑ । पि॒ष्टत॑मया व॒युना॑नि वि॒द्वान् । वह॑ देव॒त्रा दि॑धिषो ह॒वी॑ꣳषि॑ । प्र च॑दा॒तार॑म॒मृते॑षु वोचः । अ॒ग्निꣳ स्वि॑ष्ट॒कृत॑म् । अया॑ड॒ग्निरि॑न्द्राग्नि॒योश्छग॑स्य ह॒विष॑ः प्रि॒या धामा॑नि ।। 31 ।। 3.6.12.2 अया॒ड्वन॒स्पते॑ः प्रि॒या पाथा॑ꣳसि । अया॑ड्दे॒वाना॑माज्य॒पाना॑ं प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॑द॒ग्नेर्होतु॑ः प्रि॒या धामा॑नि । यख्ष॒थ्स्वं म॑हि॒मान॑म् । आय॑जता॒मेज्या॒ इष॑ः । कृ॒णोतु॒ सो अ॑ध्व॒रा जा॒तवे॑दाः । जु॒षता॑ꣳ ह॒विः । अग्ने॒ यद॒द्य वि॒शो अ॑ध्वरस्य होतः । पाव॑क शोचे॒ वेष्ट्वꣳ हि यज्वा॑ । ऋ॒ता य॑जासि महि॒ना वियद्भूः । ह॒व्या व॑ह यविष्ठ॒ या ते॑ अ॒द्य ।। 32 ।। 3.6.13.0 यजै॑क॑श्च ।। 13 ।। 3.6.13.1 दे॒वं ब॒र्॒हिस्सु॑देवन्दे॒वैस्स्याथ्सु॒वीर॑र्वी॒रैर्वस्तो॑र्वृ॒ज्येता॒क्तो॑ः प्रभ्रि॑ये॒तात्य॒न्यात्रा॒या ब॒र्॒हिष्म॑तो मदेम वसु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य

वेतु यजं । देवीर्द्वारस्सङ्घाते विष्ठीर्यामञ्छिथिरा ध्रुवा देवहूतौ वथ्स ईमेनास्तरुण आमिमीयात्कुमारो वा नवजातो मैना अर्वा रेणुककाट्ँ पृणग्वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यजं । देवी उषासानक्ताऽद्यास्मिन्यज्ञे प्रयत्यह्वेतामपि नूनन्दैवीर्विशꣳ प्रायासिष्टाꣳ सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीताय्यँजं । देवी जोष्ट्री वसुधिती ययोरन्याऽघाद्वेषाꣳसि यूयवदान्यावख्षद्वसु वार्याणि यजमानाय वसुवने वसुधेयस्य वीताय्यँजं । देवी ऊर्जाहुती इषमूर्जमन्यावख्षथ्सग्धिꣳ सपीतिमन्या नवेन पूर्वन्दयमानास्स्यामं पुराणेन नवन्तामूर्जमूर्जाहुती ऊर्जयमाने अधाताव्वँसुवने वसुधेयस्य वीताय्यँजं । देवा दैव्या होतारा नेष्टारा पोतारा हताघशꣳसावाभरद्वसू वसुवने वसुधेयस्य वीताय्यँजं । देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीरिडा सरस्वती भारती द्यां भारत्यादित्यैरस्पृख्षथ्सरस्वतीमꣳ रुद्रैर्यज्ञमावीदिहैवेडया वसुमत्या सधमादं मदेम वसुवने

वसुधेयस्य वियन्तु यज । देवो नराशꣳसस्त्रिशीर्षा षड्रुक्षश्शतमिदेनꣳशितिपृष्ठा आदधति सहस्रमीं प्रवहन्ति मित्रावरुणेदस्य होत्रमऋतो बृहस्पतिस्स्तोत्रमश्विनाऽऽध्वर्यवव्वँसुवनेवसुधेयस्य वेतु यज । देवो वनस्पतिर्वर्षप्रावा घृतनिर्णिग्द्यामग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं मध्येनाप्राꣳ पृथिवीमुपरेणादृꣳहीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज । देवं बर्हिर्वारितीनान्निधेधाऽसि प्रच्युतीनामप्रच्युतन्निकामधरणं पुरुस्पार्हय्यँशस्वदेना बर्हिषाऽन्या बर्हीꣳष्यभि ष्याम वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज । देवो अग्निस्स्विष्टकृथ्सुद्रविणा मन्द्रꣳ कविस्सत्यमन्माऽऽयजी होता होतुर्होतुरायजीयानग्ने यान्देवानयाड्याꣳ अपिप्रेर्ये ते होत्रे अमथ्सत ताꣳ ससनुषीꣳ होत्राँन्देवङ्गमान्दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमꣳ स्विष्टकृच्चाग्ने होताऽभूर्वसुवने वसुधेयस्य नमोवाके वीहि यज ।।33।। 3.6.14.0 वीताव्वैँत्वभूरेकश्च ।। 14 ।। 3.6.14.1 देवं बर्हिः । वसुवने वसुधेयस्य वेतु । देवीर्द्वारः । वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु । देवी

उ॒षासा॒नक्ता॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी जोष्ट्री॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेयस्य॑ वीताम् ।। 34 ।। 3.6.14.2 दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वीस्ति॒स्रस्ति॒स्रो दे॒वीः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु । दे॒वो नरा॒शꣳसः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो वन॒स्पतिः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वं ब॒र्॒हिर्वारि॑तीनाम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु ।। 35 ।। 3.6.14.3 दे॒वो अ॒ग्निस्स्विष्ट॑कृत् । सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रꣳ क॒विः । स॒त्यम॑न्मायजी होता॑ । होतु॑र्होतु॒राय॑जीयान् । अग्ने॒ यान्दे॒वानया॑ट् । याꣳ अपि॑प्रेः । ये ते॑ हो॒त्रे अम॑थ्नत । ताꣳ स॑स॒नुषी॒ꣳ होत्रा॑न्देवङ्ग॒माम् । दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमेर॑ये॒मम् । स्वि॒ष्ट॒कृच्चाग्ने॒ होताऽभू॑ः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य नमोवा॒के वीहि॑ ।। 36 ।। 3.6.15.0 अ॒ग्निम॒द्यैक॑म् ।। 15 ।। 3.6.15.1 अ॒ग्निम॒द्य होता॑रमवृणीता॒यय्यँज॑मान॒ꣳ पच॑न्प॒क्तीꣳ पच॑न्पुरो॒डाशं॑ ब॒ध्नन्नि॑न्द्रा॒ग्निभ्या॒ञ्छागꣳ॑ सूप॒स्था अ॒द्य

दे॒वो वन॒स्पति॑रभवदिन्द्रा॒ग्निभ्या॒ञ्छागे॒नाघ॑स्ता॒न्तं मे॑द॒स्तꣳ प्रति॑पच॒ताग्र॑भीष्टा॒मवी॑वृधेतां पुरो॒डाशे॑न॒ त्वाम॒द्यऋ॑ष आऋ॑षेय ऋषीणान्नपादवृणीता॒यय्यँज॑मानो ब॒हुभ्य॒ आ सङ्ग॑तेभ्य ए॒ष मे॑ दे॒वेषु॒ वसु॒ वार्या य॑ख्ष्यत॒ इति॒ ता या दे॒वा दे॑व॒दाना॒न्यदु॒स्तान्य॑स्मा॒ आ च॒ शास्वा च॑ गुरस्वेषि॒तश्च॑ होत॒रसि॑ भद्र॒वाच्या॑य॒ प्रेषि॑तो॒ मानु॑षस्सूक्तवा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॑हि ।।37।। 3.7.0.0 सर्वा॒न् यद्विष्ष॑ण्णेन॒ वि वै याꣳ पु॒रस्ता॒द्देवा॑ दे॒वेषु॒ परि॑स्तृणीत॒ सख्षे॒दय्यँद॒स्य पा॒रे॑ऽना॒गस॒ उद॑स्तांप्सी॒द्ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा यद्दे॑वा॒ यत्ते॒ ग्राव्ण्णा॒ यद्दि॑दी॒ख्षे चतु॑र्दश ।। 14 ।। सर्वा॒न्भूति॑मे॒व यामे॒वाप्स्वाहु॑तिव्व्रँ॒तानां॑ पर्णव॒ल्कस्सो॒म्याना॑म॒स्मिन्य॒ज्ञेऽग्ने॒ यो नो॒ ज्योग्जी॒वाꣳ प॒रोर॑जा॒ꣳ प्रते॑महे॒ ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा गार्ह॑पत्यस्त्रि॒ꣳ॒शदु॑त्तरश॒तम् ।। 130 ।। सर्वा॒ञ्छची॒पतिः॑ ।। ।। हरिः॑ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु । सप्तम प्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.7.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तम प्रपाठक प्रारम्भः । हरिःओम् । 3.7.1.0 द॒धा॒ति॒ य॒ज्ञ उ॑त॒ एक॒न्धय॑न्ति

रुन्धे कुर्यादा॒र्च्छत्य॒पाकु॑र्यात्पृथि॒वी त्वम॒ष्टौ च॑ ।। 1 ।। (सर्वा॒न् वि वै यदि॑ परस्त॒रामोष॑धीरन्यत॒रानु॒भया॑न॒र्धो वै ।।) 3.7.1.1 सर्वा॒न् वा ए॒षोऽग्नौ कामा॒न्प्रवे॑शयति । योऽग्नीन॑न्वा॒धाय॑ व्र॒तमु॒पैति॑ । सयदनि॑ष्ट्वा प्रया॒यात् । अका॑मप्रीता एन॒ङ्कामा॒ नानु॒प्रया॑युः । अ॒ते॒जा अ॑वी॒र्यस्स्यात् । स जु॑हुयात् । तुभ्य॒न्ता अ॑ङ्गिरस्तम । विश्वाँस्सुख्षि॒तय॒ꣳ पृथ॑क् । अग्ने॒ काम॑ाय येमिर॒ इति॑ । काम॑ने॒वास्मि॑न्दधाति ।। 1 ।। 3.7.1.2 काम॑प्रीता एन॒ङ्कामा॒ अनु॒ प्रयाँन्ति । ते॒ज॒स्वी वी॒र्या॑वान्भवति । सन्त॑ति॒र्वा ए॒षा य॒ज्ञस्य॑ । योऽग्नीन॑न्वा॒धाय॑ व्र॒तमु॒पैति॑ । स यदु॒द्वाय॑ति । विच्छि॑त्तिरे॒वास्य॒ सा । तं प्राञ्च॑मु॒द्धृत्य॑ । मन॒सोप॑तिष्ठेत । मनो॒ वै प्र॒जाप॑तिः । प्रा॒जा॒प॒त्यो य॒ज्ञः ।। 2 ।। 3.7.1.3 मन॑सै॒व य॒ज्ञꣳ सन्त॑नोति । भूरित्या॑ह । भू॒तो वै प्र॒जाप॑तिः । भूति॑मे॒वोपै॑ति । वि वा ए॒ष इ॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑र्ध्यते । यस्याहि॑ताग्नेर॒ग्निर॑प॒रुष्याय॑ति । याव॒च्छम्य॑या प्र॒विध्येँत् ।

यदि तावदपख्षायेत् । तꣳ संभरेत् । इदन्त एकं पर उत एकम् ।। 3 ।। 3.7.1.4 तृतीयेन ज्योतिषा सविंशस्व । सविंशनस्तनुवे चारुरेधि । प्रिये देवानां परमे जनित्र इति । ब्रह्मणैवेनꣳ संभरति । सैव ततꣳ प्रायश्चित्तिः । यदि परस्तरामपख्षायेत् । अनुप्रयायावस्येत् । सो एव ततꣳ प्रायश्चित्तिः । ओषधीर्वा एतस्य पशून्पयꣳ प्रविशति । यस्य हविषे वथ्सा अपाकृता धयन्ति ।। 4 ।। 3.7.1.5 तान् यद्दुह्यात् । यातयाम्ना हविषा यजेत । यन्न दुह्यात् । यज्ञपरुरन्तरियात् । वायव्याय्यँवागून्निर्वपेत् । वायुर्वै पयसꣳ प्रदापयिता । स एवास्मै पयꣳ प्रदापयति । पयो वा ओषधयः । पयꣳ पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे ।। 5 ।। 3.7.1.6 अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपाकुर्यात् । सैव ततꣳ प्रायश्चित्तिः । अन्यतरान् वा एष देवान्भागधेयेन व्यर्धयति । ये यजमानस्य सायङ्गृहमा गच्छन्ति । यस्य सायन्दुग्धꣳ हविरार्तिमार्च्छति । इन्द्राय व्रीहीन्निरुप्योप

वसेत् । पयो॒ वा ओष॑धयः । पय॑ ए॒वारभ्य॑ गृही॒त्वोप॑ वसति । यत्प्रा॒तस्स्यात् । तच्छृ॒तङ्कु॑र्यात् ।। 6 ।। 3.7.1.7 अथेत॑र ऐ॒न्द्रꣳ पु॑रो॒डाश॑स्स्यात् । इ॒न्द्रि॒ये ए॒वास्मै॑ स॒मीची॑ दधाति । पयो॒ वा ओष॑धयः । पय॒ꣳ पय॑ः । पय॑सै॒वास्मै॒ पयोऽव॑रुन्धे । अथोत्त॑रस्मै ह॒विषे॑ व॒थ्सान॒पाकु॑र्यात् । सैव तत॒ꣳ प्राय॑श्चित्तिः । उ॒भया॒न् वा ए॒ष दे॒वान्भा॑ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्धयति । ये यज॑मानस्य सा॒यश्च॑ प्रा॒तश्च॑ गृ॒हमा॒ गच्छ॑न्ति । यस्यो॒भयꣳ॑ ह॒विरार्ति॑मा॒र्च्छति॑ ।। 7 ।। 3.7.1.8 ऐ॒न्द्रं पञ्च॑शरावमोद॒नन्निर्व॑पेत् । अ॒ग्निं दे॒वता॑नां प्रथ॒मय्यँ॑जेत् । अ॒ग्निमु॑खा ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति । अ॒ग्निवाँ॑ अन्व॒न्या दे॒वताः॑ । इन्द्र॒मन्व॒न्याः । ता ए॒वोभयीः॑ प्रीणाति । पयो॒ वा ओष॑धयः । पय॒ꣳ पय॑ः । पय॑सै॒वास्मै॒ पयोऽव॑रुन्धे । अथोत्तर॑स्मै ह॒विषे॑ व॒थ्सान॒पाकु॑र्यात् ।। 8 ।। 3.7.1.9 सैव तत॒ꣳ प्राय॑श्चित्तिः । अ॒र्धो वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॑ मीयते । यस्य॒ व्रत्येऽह॒न्पत्न्य॑नालम्भु॒का भव॑ति । ताम॑प॒रुध्य॑ यजेत

। सर्वेणैव यज्ञेन यजते । तामिष्ट्वोप ह्वयेत । अमूहमस्मि । सा त्वम् । द्यौरहम् । पृथिवी त्वम् । सामाहम् । ऋक्कम् । तावेहि संभवाव । सह रेतो दधावहै । पुꣳसे पुत्राय वेत्तवै । रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्यायेति । अर्ध एवैनामुप ह्वयते । सैव तत्ᳫ प्रायश्चित्तिः ।। 9 ।। 3.7.2.0 वै प्रजापतिस्स्थापयति प्रजानन्नभि जुहुयाथ्स्याद्द्विर्येत जहाम त्रीणि च ।। 2 ।। (यद्विष्ण्णेन प्राजापत्यया यत्कीटा मध्यमेन यदवृष्टेन यत्पूर्वस्याय्यँत्पुरा प्रयाजेभ्यᳫ प्राङङ्गारो यद्दक्षिणा यत्प्रत्यग्यदुदङ्ङ् ।।) 3.7.2.1 यद्विष्ण्णेन जुहुयात् । अप्रजा अपशुर्यजमानस्स्यात् । यदनायतने निनयेत् । अनायतनस्स्यात् । प्राजापत्ययर्चा वल्मीकवपायामव नयेत् । प्राजापत्यो वै वल्मीकः । यज्ञᳫ प्रजापतिः । प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति । भूरित्याह । भूतो वै प्रजापतिः ।। 10 ।। 3.7.2.2 भूतिमेवोपैति । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम् । सैव तत्ᳫ प्रायश्चित्तिः । यत्कीटावपन्नेन जुहुयात् ।

अप्रजा अपशुर्यजमानस्स्यात् । यदनायतने निनयेत् । अनायतनस्स्यात् । मध्यमेन पर्णेन द्यावापृथिव्यर्चाऽन्तꣳ परिधि निनयेत् । द्यावापृथिव्योरेवैनत्प्रतिष्ठापयति ।। 11 ।। 3.7.2.3 तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्ऽहोतव्यम् । सैव तत्ꣳ प्रायश्चित्तिः । यदवृष्टेन जुहुयात् । अपरूपमस्यात्मञ्जायेत । किलासो वास्यादꣳशसो वा । यत्प्रत्येयात् । यज्ञद्विँच्छिन्द्यात् । स जुहुयात् । मित्रो जनान्कल्पयति प्रजानन्न् ।। 12 ।। 3.7.2.4 मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् । मित्रꣳ कृष्टीरनिमिषाऽभि चष्टे । सत्याय हव्यङ्घृतवज्जुहोतेति । मित्रेणैवैनत्कल्पयति । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्ऽहोतव्यम् । सैव तत्ꣳ प्रायश्चित्तिः । यत्पूर्वस्यामाहुत्याꣳ हुतायामुत्तराऽऽहुतिः स्कन्देत् । द्विपाद्भिꣳ पशुभिर्यजमानो व्यृध्येत । यदुत्तरयाऽभि जुहुयात् ।। 13 ।। 3.7.2.5 चतुष्पाद्भिꣳ पशुभिर्यजमानो व्यृध्येत । यत्र वेत्थ वनस्पते देवानाङ्गुह्या

नामानि । तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्ययर्चा समिधमाधाय । तूष्णीमेव पुनर्जुहुयात् । वनस्पतिनैव यज्ञस्यार्ताश्चानार्ताश्चाहुती वि दधार । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राङङ्गारस्स्कन्देत् । अध्वर्यवे च यजमानाय चाकः स्यात् ।। 14 ।। 3.7.2.6 यद्दक्षिणा । ब्रह्मणे च यजमानाय चाकः स्यात् । यत्प्रत्यक् । होत्रे च पत्नियै च यजमानाय चाकः स्यात् । यदुदङ्ङ् । अग्नीधे च पशुभ्यश्च यजमानाय चाकः स्यात् । यदभिजुहुयात् । रुद्रोस्य पशून्घातुकस्स्यात् । यन्नाभिजुहुयात् । अशान्तः प्रह्रियेत ।। 15 ।। 3.7.2.7 स्रुवस्य बुध्नेनाभिनिदध्यात् । मा तमो मा यज्ञस्तमन्मा यजमानस्तमत् । नमस्ते अस्त्वायते । नमो रुद्र परायते । नमो यत्र निषीदसि । अमुं मा हिꣳसीरमुं मा हिꣳसीरिति येन स्कन्देत् । तं प्रहरेत् । सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदाः । स्तोमपृष्ठो घृतवान्थ्स्रुप्रतीकः । मा नो हासीन्मेत्थितो नेत्त्वा

जहा॑म । गो॒पो॒षन्नो॑ वीरपो॒षश्च॑ य॒च्छेति॑ । ब्रह्म॑णै॒वैनं॒ प्र ह॑रति । सैव तत॒ꣳ प्राय॑श्चित्तिः ।। 16 ।। 3.7.3.0 अ॒जाऽग्नावे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति भवत्यासीत परि॒चख्षी॑त लम्भयति दधाति दे॒वानां॒ बृह॒स्पति॒ꣳ पश्च॑ च ।।3।। (वि वै यद्य॒न्यम॒जाया॑ ब्राह्म॒णस्य॑ दर्भस्त॒म्बेऽप्सु हो॑त॒व्य॑म् ।।) 3.7.3.1 वि वा ए॒ष इ॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्येण॑र्ध्यते । यस्याहि॑ताग्नेर॒ग्निर्म॒थ्यमा॑नो॒ न जाय॑ते । यत्रा॒न्यं पश्ये॑त् । तत॑ आ॒हृत्य॑ होत॒व्य॑म् । अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति । यद्य॒न्यन्न वि॒न्देत् । अ॒जायाꣳ॑ होत॒व्य॑म् । आ॒ग्ने॒यी वा ए॒षा । यद॒जा । अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति ।। 17 ।। 3.7.3.2 अ॒जस्य॒ तु नाश्नी॑यात् । यद॒जस्या॑श्नी॒यात् । यामे॒वाग्नावाहु॑तिञ्जुहु॒यात् । ताम॑द्यात् । तस्मा॑द॒जस्य॒ नाश्य॑म् । यद्य॒जान्न वि॒न्देत् । ब्रा॒ह्म॒णस्य॒ दख्षि॑णे॒ हस्ते॑ होत॒व्य॑म् । ए॒ष वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः । यद्ब्रा॑ह्म॒णः । अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति ।।

18 ।। 3.7.3.3 ब्रा॒ह्म॒णन्तु व॑स॒त्यै नाप॑ रुन्ध्यात् । यद्ब्रा॑ह्म॒णव्वँ॑स॒त्या अ॑परु॒न्ध्यात् । यस्मि॑न्ने॒वाग्नावाहु॑तिञ्जुहु॒यात् । तम्भा॑ग॒धेये॑न॒ व्य॑र्धयेत् । तस्मा॑द्ब्राह्म॒णो व॑स॒त्यै नाप॒रुध्यः॑ । यदि॑ ब्राह्म॒णन्न वि॒न्देत् । द॒र्भ॒स्त॒म्बे हो॑त॒व्यं॑म् । अ॒ग्नि॒वान्॒वै द॑र्भस्त॒म्बः । अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति । द॒र्भाꣳस्तु नाध्या॑सीत ।। 19 ।। 3.7.3.4 यद्द॒र्भान॒ध्यासी॑त । यामे॒वाग्नावाहु॑तिञ्जुहु॒यात् । तामध्या॑सीत । तस्मा॑द्द॒र्भा नाध्या॑सित॒व्याः॑ । यदि॑ द॒र्भान्न वि॒न्देत् । अ॒प्सु हो॑त॒व्यं॑म् । आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑स्वे॒वास्या॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति । आप॒स्तु न परि॑चख्षीत । यदाप॑ꣳ परि॒चख्षी॑त ।। 20 ।। 3.7.3.5 यामे॒वाफ्स्वाहु॑तिञ्जुहु॒यात् । तां परि॑चख्षीत । तस्मा॒दापो॒ न प॑रि॒चख्ष्याः॑ । मेध्या॑ च॒ वा ए॒तस्या॑मे॒ध्या च॑ त॒नुवौ॒ सꣳ सृ॑ज्येते । यस्याहि॑ताग्नेर॒न्यैर॒ग्निभि॑र॒ग्नय॑स्सꣳसृ॒ज्यन्ते॑ । अ॒ग्नये॒ विवि॑चये पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेत् ।

मेध्याँश्चैवास्यामेध्याञ्च तनुवौ व्यावर्तयति । अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत् । अग्निमेव व्रतपतिꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति । स एवैनव्र्रँतमा लम्भयति ।। 21 ।। 3.7.3.6 गर्भꣳ स्रवन्तमगदमकः । अग्निरिन्द्रस्त्वष्टा बृहस्पतिः । पृथिव्यामव चुश्चोतैतत् । नाभिप्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैः । रेतो वा एतद्वाजिनमाहिताग्नेः । यदग्निहोत्रम् । तद्यथ्स्रवेत् । रेतोऽस्य वाजिनꣳ स्रवेत् । गर्भꣳ स्रवन्तमगदमकरित्याह । रेत एवास्मिन्वाजिनन्दधाति ।। 22 ।। 3.7.3.7 अग्निरित्याह । अग्निर्वै रेतोधाः । रेत एव तद्दधाति । इन्द्र इत्याह । इन्द्रियमेवास्मिन्दधाति । त्वष्टेत्याह । त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृत् । रूपमेव पशुषु दधाति । बृहस्पतिरित्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः । ब्रह्मणैवास्मै प्रजाꣳ प्र जनयति । पृथिव्यामव चुश्चोतैतदित्याह । अस्यामेवैनत्प्रतिष्ठापयति । नाभिप्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैरित्याह । रख्षसामपहत्यै ।। 23 ।। 3.7.4.0 आभृत इमङ्गृह्णामि पूर्वस्ताꣳ पूर्वꣳ

परि॑गृह्णामि सभापा॒ला इन्द्र॑ज्येष्ठेभ्य॒ आदि॑त्य व्रतपते सुसं॒भृता॑ मे स॒ह पु॑नातु गहि नो वि॒श्वरू॑पा दधातु॒ पुन॑र्गच्छतु प॒शून् ।। 4 ।। (या॒ऽपु॒रस्ता॑दि॒मामूर्ज॑मि॒ह प्र॒जा इ॒ह प॒शवो॒ऽयं पि॑तॄणाम॒ग्निः ।) 3.7.4.1 या॒ऽपु॒रस्ता॑त्प्र॒स्रव॑न्ति । उ॒परि॑ष्टाथ्स॒र्वत॑श्च॒ याः । ताभी॑ र॒श्मिप॑वित्राभिः । श्र॒द्धाय्यँ॒ज्ञमा र॑भे । देवा॑ गातुविदः । गा॒तुय्यँ॒ज्ञाय॑ विन्दत । मन॑स॒स्पति॑ना दे॒वेन॑ । वाता॑द्य॒ज्ञऽ प्र यु॑ज्यताम् । तृ॒तीय॑स्यै दि॒वः । गा॒य॒त्रि॒या सोम॒ आभृ॑तः ।। 24 ।। 3.7.4.2 सो॒म॒पी॒थाय॒ सन्न॑यितुम् । वक॑ल॒मन्त॑र॒मा द॑दे । आपो॑ देवीश्शु॒द्धास्स्थ॑ । इ॒मा पात्रा॑णि शुन्धत । उ॒पा॒त॒ङ्घ्रा॑य दे॒वाना॑म् । प॒र्ण॒व॒ल्कमु॒त शु॑न्धत । पयो॑ गृ॒हेषु॒ पयो॑ अघ्नि॒यासु॑ । पयो॑ व॒त्सेषु॒ पय॒ इन्द्रा॑य ह॒विषे॑ ध्रियस्व । गा॒य॒त्री प॑र्णव॒ल्केन॑ । पय॒स्सोम॑ङ्करोत्वि॒मम् ।। 25 ।। 3.7.4.3 अ॒ग्निङ्गृ॑ह्णामि सु॒रथ॒य्यौ म॑यो॒भूः । य उ॒द्यन्त॑मा॒रोह॑ति॒ सूर्य॒मह्ने॑ । आ॒दि॒त्यञ्ज्योति॑षा॒ञ्ज्योति॑रुत्त॒मम् । श्वो य॒ज्ञाय॑ रमतान्दे॒वता॑भ्यः । वसू॑न्रु॒द्रानादि॒त्यान्

। इन्द्रे॑ण स॒ह दे॒वताः॑ । ताꣳ पूर्व॒ꣳ परि॑ गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ । इ॒मामूर्जं॑ पञ्चद॒शीꣳय्यै॑ प्रवि॑ष्टाः । तान्दे॒वान्परि॑ गृह्णामि॒ पूर्वः॑ ।। 26 ।। 3.7.4.4 अ॒ग्निर्ह॑व्य॒वाडि॒ह ताना व॑हतु । पौ॒र्णमा॒सꣳ ह॒विरि॒दमे॑षां॒ मयि॑ । आ॒मा॒वा॒स्यꣳ ह॒विरि॒दमे॑षां॒ मयि॑ । अ॒न्त॒राऽग्नी प॒शवः॑ । दे॒व॒स॒ꣳसद॒मा ग॑मन्न् । तान्पूर्व॒ꣳ परि॑ गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ । इ॒ह प्र॒जा वि॒श्वरू॑पा रमन्ताम् । अ॒ग्निङ्गृ॒हप॑तिम॒भि स॒वँसा॑नाः । ता ꣳपूर्व॒ ꣳपरि॑ गृह्णामि ।। 27 ।। 3.7.4.5 स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ । इ॒ह प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पा रमन्ताम् । अ॒ग्निङ्गृ॒हप॑तिम॒भि स॒वँसा॑नाः । तान्पूर्व॒ꣳ परि॑ गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ । अ॒यं पि॑तॄ॒णाम॒ग्निः । अवा॑ड्ढ॒व्या पि॒तृभ्य॒ आ । तं पूर्व॒ꣳ परि॑ गृह्णामि । अवि॑षन्नꣳ पि॒तुङ्क॑रत् । अज॑स्र॒न्त्वाꣳ स॑भापा॒लाः ।। 28 ।। 3.7.4.6 वि॒ज॒यभा॑ग॒ꣳ समि॑न्धताम् । अग्ने॑ दी॒दा॑य मे सभ्य । विजि॑त्यै श॒रद॑श्श॒तम् । अन्न॑मावस॒थीय॑म् । अ॒भि ह॑राणि श॒रद॑श्श॒तम् । आ॒व॒स॒थे श्रिय॒ं मन्त्र॑म्

। अहि॑र्बु॒ध्नियो॒ नि य॑च्छतु । इ॒दम॒हम॒ग्निज्ये॑ष्ठेभ्यः । वसु॑भ्यो य॒ज्ञं प्रब्र॑वीमि । इ॒दम॒हमिन्द्र॑ज्येष्ठेभ्यः ।। 29 ।। 3.7.4.7 रु॒द्रेभ्यो॑ य॒ज्ञं प्र ब्र॑वीमि । इ॒दम॒हं वरु॑णज्येष्ठेभ्यः । आ॒दि॒त्येभ्यो॑ य॒ज्ञं प्र ब्र॑वीमि । पय॑स्वती॒रोष॑धयः । पय॑स्वद्वी॒रुधां॒ पयः॑ । अ॒पां पय॑सो॒ यत्पयः॑ । तेन॒ मामि॑न्द्र॒ स꣣ सृ॑ज । अग्ने॑ व्रतपते व्र॒तश्च॑रिष्यामि । तच्छ॑केय॒न्तन्मे॑ राध्यताम् । वायो॑ व्रतपत॒ आदि॑त्य व्रतपते ।। 30 ।। 3.7.4.8 व्र॒तानां॑व्रँतपते व्र॒तश्च॑रिष्यामि । तच्छ॑केय॒न्तन्मे॑ राध्यताम् । इ॒मां प्राची॒मुदी॑चीम् । इष॒मूर्ज॑म॒भि स꣣स्कृ॑ताम् । ब॒हु॒प॒र्णामशु॑ष्काग्राम् । हरा॑मि पशु॒पाम॒हम् । यत्कृष्णो॑ रू॒पङ्कृ॒त्वा । प्रावि॑श॒स्त्वव्वँ॒नस्पतीन्॑ । तत॒स्त्वामे॑कवि꣣शति॒धा । संभ॑रामि सुस॒ंभृता॑ ।। 31 ।। 3.7.4.9 त्रीन्प॑रि॒धी꣣ स्ति॒स्रस्स॒मिध॑ः । य॒ज्ञायु॑रनुसञ्च॒रान् । उ॒प॒वे॒षं मेख्ष॑ण॒न्धृष्टि॑म् । सं भ॑रामि सुस॒ंभृता॑ । या जा॒ता ओष॑धयः । दे॒वेभ्य॑स्त्रियु॒गं पु॒रा । तासां॒ पर्व॑ राध्यासम् । प॒रि॒स्त॒रमा॒हरन्न्॑ । अ॒पां मेध्य॑य्य॒ज्ञिय॑म् । सदे॑व꣣ शि॒वम॑स्तु

मे ।। 32 ।। 3.7.4.10 आ॒च्छे॒त्ता वो॒ मा रि॑षम् । जीवा॑नि श॒रद॑श्श॒तम् । अप॑रिमितानां॒ परि॑मिताः । सन्न॑ह्ये सुकृ॒ताय॒ कम् । एनो॒ मा निगा॑ङ्कृ॒तमच्च॒नाहम् । पुन॑रु॒त्थाय॑ बहु॒ला भ॑वन्तु । स॒कृ॒दा॒च्छि॒न्नं ब॒र्॒हिरूर्णा॑मृदु । स्यो॒नं पि॒तृभ्य॑स्त्वा भराम्य॒हम् । अ॒स्मिन्थ्सी॑दन्तु मे पि॒तर॑स्सो॒म्याः । पि॒ता॒म॒हाꣳ प्रपि॑तामहाश्चानु॒गैस्स॒ह ।। 33 ।। 3.7.4.11 त्रि॒वृत्प॑लाशे द॒र्भः । इया॑न्प्रादे॒शस॑म्मितः । य॒ज्ञे प॒वित्रं॒ पोतृ॑तमम् । पयो॑ ह॒व्यङ्क॑रोतु मे । इ॒मौ प्रा॑णापा॒नौ । य॒ज्ञस्याङ्गा॑नि सर्व॒शः । आ॒प्या॒यय॑न्तौ॒ सञ्च॑रताम् । प॒वित्रे॑ हव्य॒शोध॑ने । प॒वित्रे॑ स्थो वैष्ण॒वी । वा॒युर्वां॒ मन॑सा पुनातु ।। 34 ।। 3.7.4.12 अ॒यं प्रा॒णश्चा॑पा॒नश्च॑ । यज॑मान॒मपि॑ गच्छताम् । य॒ज्ञे ह्य॑भू॒तां॒ पोता॑रौ । प॒वित्रे॑ हव्य॒शोध॑ने । त्वया॒ वेदि॑द्विँविदुꣳ पृथि॒वीम् । त्वया॑ य॒ज्ञो जा॑यते विश्व॒दानिः॑ । अच्छि॑द्रय्यँ॒ज्ञमन्वे॑षि वि॒द्वान् । त्वया॒ होता॒ सन्त॑नोत्यर्धमा॒सान् । त्र॒य॒स्त्रिꣳशो॑ऽसि॒ तन्तू॑नाम् । प॒वित्रे॑ण स॒हाग॑हि ।। 35 ।। 3.7.4.13 शि॒वेयꣳ

रङ्गुरभि॒धानी॑ । अ॒ग्नि॒यामुप॑ सेवताम् । अप्र॑स्न॒ꣳसाय य॒ज्ञस्य॑ । उ॒खे उप॑दधाम्य॒हम् । प॒शुभि॒स्सन्नी॑तं बिभृताम् । इन्द्रा॑य शृ॒तन्दधि॑ । उ॒प॒वे॒षो॑ऽसि य॒ज्ञाय॑ । त्वां प॑रिवे॒षम॑धारयन्न् । इन्द्रा॑य ह॒विꣳ कृ॒ण्वन्तः॑ । शि॒वश्श॒ग्मो भ॑वासि नः ।। 36 ।। 3.7.4.14 अमृ॑न्मयन्देवपा॒त्रम् । य॒ज्ञस्यायु॑षि॒ प्र यु॑ज्यताम् । ति॒र॒ꣳप॒वि॒त्रमति॑नीताः । आपो॑ धारय॒ माति॑गुः । दे॒वेन॑ सवि॒त्रोत्पू॑ताः । वसो॒स्सूर्य॑स्य र॒श्मिभिः॑ । गान्दो॑हपवि॒त्रे रङ्गु॑म् । सर्वा॒ पात्रा॑णि शुन्धत । ए॒ता आ च॑रन्ति॒ मधु॑म॒द्दुहा॑नाः । प्र॒जाव॑तीर्य॒शसो॑ वि॒श्वरू॑पाः ।। 37 ।। 3.7.4.15 ब॒ह्वीर्भव॑न्तीरुप॒जाय॑मानाः । इ॒ह व॒ इन्द्रो॑ रमयतु गावः । पूषा स्थ॑ । अ॒य॒ख्ष्मा व॑ꣳ प्र॒जया॒ सꣳ सृ॑जामि । रा॒यस्पोषे॑ण बहु॒लाभव॑न्तीः । ऊर्ज॒ पयꣳ पिन्व॑माना घृ॒तश्च॑ । जी॒वो जीव॑न्तीरुप॑वस्सदेयम् । द्यौश्चे॒मय्यँ॒ज्ञं पृ॑थि॒वी च॒ सन्दु॑हाताम् । धा॒ता सोमे॑न स॒ह वाते॑न वा॒युः । यज॑मानाय॒ द्रवि॑णन्दधातु ।। 38 ।। 3.7.4.16 उथ्स॑न्दुहन्ति क॒लशं॒ चतु॑र्बिलम् ।

इडा॑न्दे॒वीम्मधु॑मतीꣳ सुव॒र्विद॑म् । तदि॑न्द्रा॒ग्नी जि॑न्वतꣳ सू॒नृता॑वत् । तद्यज॑मानममृत॒त्वे द॑धातु । काम॑धुख्ष॒ꣳ प्र णो॑ ब्रूहि । इन्द्रा॑य ह॒विरि॑न्द्रि॒यम् । अ॒मूय्यँस्या॑न्दे॒वाना॑म् । म॒नु॒ष्या॑णां॒ पयो॑ हि॒तम् । ब॒हु दु॒ग्धीन्द्रा॑य दे॒वेभ्यः॑ । ह॒व्यमा प्या॑यतां॒ पुनः॑ ।। 39 ।। 3.7.4.17 व॒त्सेभ्यो॑ मनु॒ष्ये॑भ्यः । पु॒न॒र्दो॒हाय॑ कल्पताम् । य॒ज्ञस्य॒ सन्त॑तिरसि । य॒ज्ञस्य॑ त्वा॒ सन्त॑ति॒मनु॒ सन्त॑नोमि । अद॑स्तमसि॒ विष्ण॑वे त्वा । य॒ज्ञायापि॑ दधाम्य॒हम् । अ॒द्भिररि॑क्तेन॒ पात्रे॑ण । याꣳ पू॒ताꣳ प॑रि॒शेर॑ते । अ॒यं पय॒स्सोम॑ङ्कृ॒त्वा । स्वाय्यौ॑नि॒मपि॑ गच्छतु ।। 40 ।। 3.7.4.18 प॒र्ण॒व॒ल्कꣳ प॒वित्र॑म् । सौ॒म्यस्सोमा॒द्धि निर्मि॑तः । इ॒मौ प॒र्णश्च॑ द॒र्भश्च॑ । दे॒वाना॑ꣳ हव्य॒शोध॑नौ । प्रा॒त॒र्वे॒षाय॑ गोपाय । विष्णो॑ ह॒व्यꣳ हि रख्ष॑सि । उ॒भाव॒ग्नी उ॑पस्तृणते । दे॒वता॒ उप॑वसन्तु मे । अ॒हङ्गा॒म्यानुप॑ वसामि । मह्य॒ङ्गोप॑तये प॒शून् ।। 41 ।। 3.7.5.0 अ॒भीत्व॑र्यै करोमि क्रमीत्पि॒ताऽऽत्मन॑ एक॒तो मु॑खां मे॒ दिशोऽध्य॑ख्षेभ्यो

ह॒विर्गार्ह॒पत्या कल्पय॒न्नश॑स्ति॒स्सा नो॑ दोहता॒ꣳ सु॒वीर्य॒ꣳ स॒प्त च॑ ।। 5 ।। 3.7.5.1 देवा॑ दे॒वेषु॒ परा॑क्रमध्वम् । प्रथ॑मा द्वि॒तीये॑षु । द्वितो॑यास्तृ॒तीये॑षु । त्रिरे॑कादशा इ॒ह मा॑ऽवत । इ॒दꣳ श॑केय॒य्यँदि॒दङ्क॑रोमि॑ । आ॒त्मा क॑रोत्वा॒त्मने॑ । इ॒दङ्क॑रिष्ये भेष॒जम् । इ॒दम्मे॑ विश्वभेषजा । अश्वि॑ना॒ प्राव॑तय्युँ॒वम् । इ॒दम॒हꣳ सेना॑या अ॒भीत्व॑र्ये ।। 42 ।। 3.7.5.2 मुख॒मपो॑हामि । सूर्य॑ ज्योति॒र्वि भा॑हि । म॒ह॒त इ॑न्द्रि॒याय॑ । आ प्या॑यताङ्घृ॒तयो॑निः । अ॒ग्निर्ह॒व्याऽनु॑ मन्यताम् । खम॑ङ्ख्ख्व॒ त्वच॑मङ्ख्ख्व । सु॒रू॒पन्त्वा॑ वसु॒विद॑म् । प॒शू॒नान्तेज॑सा । अ॒ग्नये॒ जुष्ट॑म॒भि घा॑रयामि । स्यो॒नन्ते॒ सद॑नङ्करोमि ।। 43 ।। 3.7.5.3 घृ॒तस्य॒ धार॑या सु॒शेव॑ङ्कल्पयामि । तस्मि॑न्थ्सीदा॒मृते॒ प्रति॑तिष्ठ । व्री॒ही॒णाम्मे॑ध सुमन॒स्यमा॑नः । आ॒र्द्रꣳ प्र॑थस्व॒र्भुव॑नस्य गो॒पाः । शृ॒त उथ्स्ना॑ति जनि॒ता म॑ती॒नाम् । यस्त॑ आ॒त्मा प॒शुषु॒ प्रवि॑ष्टः । दे॒वाना॑व्विँ॒ष्ठामनु॒ यो वि॑त॒स्थे । आ॒त्म॒न्वान्थ्सो॑म

घृ॒तवा॒न् हि भू॒त्वा । दे॒वान्ग॑च्छ॒ सुव॑र्विन्द॒ यज॑मानाय॒ मह्य॑म् । इरा॒ भूति॑ꣳ पृथि॒व्यै रसो॒ मोत्क्र॑मीत् ।। 44 ।। 3.7.5.4 देवाँ॑ꣳ पितर॒ꣳ पित॑रो देवाः । यो॑ऽहम॑स्मि॒ स सन् य॑जे । यस्याँ॑स्मि॒ न तम॒न्तरे॑मि । स्वं म॑ इ॒ष्टꣳ स्वन्द॒त्तम् । स्वं पू॒र्तꣳ स्वꣳ श्रा॒न्तम् । स्वꣳ हु॒तम् । तस्य॑ मे॒ऽग्निरु॑पद्र॒ष्टा । वा॒युरु॑पश्रो॒ता । आ॒दि॒त्यो॑ऽनुख्या॒ता । द्यौꣳ पि॒ता ।। 45 ।। 3.7.5.5 पृ॒थि॒वी मा॒ता । प्र॒जाप॑ति॒र्बन्धु॑ः । य ए॒वास्मि॒ स सन् य॑जे । मा भेर्मा सव्वि॑क्था॒ मा त्वा॑ हिꣳसिषम् । मा ते॒ तेजोऽप॑ क्रमीत् । भ॒र॒तमुद्धरे॒मनु॑ षिञ्च । अ॒व॒दाना॑नि ते प्र॒त्यव॑दास्यामि । नम॑स्ते अस्तु॒ मा मा॑ हिꣳसीः । यद॑व॒दाना॑नि तेऽव॒द्यन्न् । विलो॒माका॑र्षमा॒त्मनः॑ ।। 46 ।। 3.7.5.6 आज्ये॑न॒ प्रत्य॑नज्म्येनत् । तत्त॒ आ प्या॑यतां॒ पुनः॑ । अज्या॑यो यवमा॒त्रात् । आ॒व्या॒धात्कृ॑त्यतामि॒दम् । मा रू॑रुपाम य॒ज्ञस्य॑ । शु॒द्धꣳ स्विष्ट॑मि॒दꣳ ह॒विः । मनु॑ना दृ॒ष्टाङ्घृतप॑दीम् । मि॒त्रावरु॑णसमीरिताम् । द॒क्षि॒णा॒र्धादस॑भिन्दन्न् । अव॑द्याम्येक॒तोमु॑खाम् ।। 47 ।।

3.7.5.7 इडे॑ भा॒गं जु॑षस्व नः । जिन्व॒ गा जिन्वार्व॑तः । तस्या॑स्ते भख्षि॒वाण॑स्स्याम । स॒र्वात्मा॑नस्स॒र्वग॑णाः । ब्रध्न॒ पिन्व॑स्व । दद॑तो मे॒ मा ख्षा॑यि । कु॒र्व॒तो मे॒ मोप॑दसत् । दि॒शाङ्क्लृप्ति॑रसि । दिशो॑ मे कल्पन्ताम् । कल्प॑न्ताम्मे॒ दिशः॑ ।। 48 ।। 3.7.5.8 दैवी॑श्च॒ मानु॑षीश्च । अ॒हो॒रा॒त्रे मे॑ कल्पेताम् । अ॒र्ध॒मा॒सा मे॑ कल्पन्ताम् । मासा॑ मे कल्पन्ताम् । ऋ॒तवो॑ मे कल्पन्ताम् । स॒ꣳव॒त्स॒रो मे॑ कल्पताम् । क्लृप्ति॑रसि॒ कल्प॑तां मे । आशा॑नां त्वाऽऽशापा॒लेभ्यः॑ । च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृते॑भ्यः । इ॒दं भू॒तस्याध्य॑ख्षेभ्यः ।। 49 ।। 3.7.5.9 वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम् । भज॑तां भा॒गी भा॒गम् । मा भा॒गोऽभ॑क्त । निर॑भा॒गं भ॑जामः । अ॒पस्पि॑न्व । ओष॑धीर्जिन्व । द्वि॒पात्पा॑हि । चतु॑ष्पादव । दि॒वो वृष्टि॒मेर॑य । ब्रा॒ह्म॒णाना॑मि॒दꣳ ह॒विः ।। 50 ।। 3.7.5.10 सो॒म्याना॒ꣳ सोमपी॒थिना॑म् । निर्भ॒क्तो ब्रा॑ह्मणः । नेहा ब्रा॑ह्मणस्यास्ति । सम॑ङ्क्तां ब॒र्॒हिर्ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ । समा॑दि॒त्यैर्वसु॑भि॒स्सम्म॒रुद्भिः॑ ।

समिन्द्रेण॒ विश्वे॑भिर्दे॒वेभि॑रङ्क्ताम् । दि॒व्यं नभो॑ गच्छतु॒ यथ्स्वाहा॑ । इ॒न्द्रा॒णीवा॑ऽविध॒वा भू॑यासम् । अदि॑तिरिव सुपु॒त्रा । अ॒स्थूरि॒ त्वा॑ गार्हपत्य ।। 51 ।। 3.7.5.11 उप॒निष॑दे सुप्रजा॒स्त्वाय॑ । सं पत्नी॒ पत्या॑ सुकृ॒तेन॑ गच्छताम् । य॒ज्ञस्य॑ यु॒क्तौ धुर्या॑वभूताम् । सं॒जा॒ना॒नौ विज॑हता॒मरा॑तीः । दि॒वि ज्योति॑र्ज॒रमा॒ र॑भेताम् । दश॑ते त॒नुवो॑ यज्ञ य॒ज्ञियाः॑ । ताꣳ प्री॑णातु॒ यज॑मानो घृ॒तेन॑ । ना॒रि॒ष्ठयाँ॑ꣳ प्र॒शिष॒मीड॑मानः । दे॒वानां॒ दैव्येऽपि॒ यज॑मानो॒ऽमृतो॑ऽभूत् । यत्त्वाँ॑न्दे॒वा अ॑कल्पयन्न् ।। 52 ।। 3.7.5.12 ऊ॒र्जो भा॒गꣳ श॑तक्रतू । ए॒तद्वां॒ तेन॑ प्रीणानि । तेन॑ तृप्यतमꣳहहौ । अ॒हन्दे॒वानाꣳ॑ सु॒कृता॑मस्मि लो॒के । मम॒ेदमि॒ष्टन्न मिथु॑र्भवाति । अ॒हन्ना॑रि॒ष्ठावनु॑ यजामि वि॒द्वान् । यदा॑भ्या॒मिन्द्रो॒ अद॑धाद्भाग॒धेय॑म् । अदा॑रसृद्भवत देवसोम । अ॒स्मिन् य॒ज्ञे म॑रुतो मृडता नः । मा नो॑ विदद॒भिभा॒मो अश॑स्तिः ।। 53 ।। 3.7.5.13 मा नो॑ विदद्भृ॒जना॒ द्वेष्या॒ या । ऋ॒ष॒भत्वाँ॒जिन॑त्वँ॒यम् । पू॒र्णमा॑सय्यँजामहे ।

स नो॑ दोहता꣯ꣳ सु॒वीर्य॑म् । रा॒यस्पोष꣯ꣳ॑ सह॒स्रिण॑म् । प्रा॒णाय॑ सु॒राध॑से । पू॒र्णमा॑साय॒ स्वाहा॑ । अ॒मा॒वा॒स्या॑ सु॒भगा॑ सु॒शेवा॑ । धे॒नुरि॑व॒ भूय॑ आ॒प्याय॑माना । सा नो॑ दोहता꣯ꣳ सु॒वीर्य॑म् । रा॒यस्पोष꣯ꣳ॑ सह॒स्रिण॑म् । अ॒पा॒नाय॑ सु॒राध॑से । अ॒मा॒वा॒स्या॑यै॒ स्वाहा॑ । अ॒भि स्तृ॑णीहि॒ परि॑ धेहि॒ वेदि॑म् । जा॒मिम्मा हि꣯ꣳसीरमु॒या शया॑ना । हो॒तृ॒षद॑ना॒ हरि॑तास्सु॒वर्णाः॑ । नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य ब्र॒ध्ने ।। 54 ।। 3.7.6.0 पति॑꣯ꣳ प्र॒जाप॑तये तप॒स्वी वा॒चा सौभ॑गाय प॒शून्मे॑ पिन्वस्व दुर्मरा॒युन्दे॑व॒यान॑नग्ने॒ऽन्तरि॑ख्षे॒ऽहमुत्त॑रो भूयासं प्र॒जाप॑तिरसि स॒र्वत॑श्श्रि॒तꣳ प्रवि॑ष्टन्दे॒वता॑भिर्वाज॒जित॑ं पृथि॒वी ह्व॑यताम॒ग्निराग्नी॑ध्राद्वृश्चत ससृ॒वाꣳसꣳ॑ हु॒ते स्यो॒नेन॑ मे॒ सन्ति॑ष्ठस्वे॒तꣳ कृ॑धि दध्मस्यूहताम॒ष्टौ च॑ ।। 6 ।। 3.7.6.1 परि॑स्तृणीत॒ परि॑धत्ता॒ग्निम् । परि॑हितो॒ऽग्निर्यज॑मानं भुनक्तु । अ॒पाꣳ रस॒ ओष॑धीनाꣳ सु॒वर्णः॑ । नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य सन्तु काम॒दुघाः॑ ।

अ॒मुत्रा॒मुष्मि॑ँल्लो॒के । भूप॑ते॒ भुव॑नपते । म॒हतो भू॒तस्य॑ पते । ब्र॒ह्माण॑न्त्वा वृणीमहे । अ॒हं भूप॑तिर॒हं भुव॑नपतिः । अ॒हं म॑हतो भू॒तस्य॒ पतिः॑ ।। 55 ।। 3.7.6.2 दे॒वेन॑ सवि॒त्रा प्रसू॑त॒ आर्त्वि॑ज्यङ्करिष्यामि । देव॑ सवितरे॒तन्त्वा॑ वृणते । बृह॒स्पतिं॒ दैव्यं॑ ब्र॒ह्माण॑म् । तद॒हं मन॑से॒ प्र ब्र॑वीमि । मनो॑ गायत्रि॒यै । गा॒य॒त्री त्रि॒ष्टुभ॑ँ । त्रि॒ष्टुब्जग॑त्यै । जग॑त्यनु॒ष्टुभ॑ँ । अ॒नु॒ष्टुक्प॒ङ्क्त्यै । प॒ङ्क्तिꣳ प्र॒जाप॑तये ।। 56 ।। 3.7.6.3 प्र॒जाप॑ति॒र्विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यः॑ । विश्वे॑ देवा॒ बृह॒स्पत॑ये । बृह॒स्पति॒र्ब्रह्म॑णे । ब्रह्म॒ भूर्भुव॒स्सुवः॑ । बृह॒स्पतिं॑दे॒वानां॑ ब्र॒ह्मा । अ॒हं म॑नु॒ष्या॑णाम् । बृह॑स्पते य॒ज्ञङ्गो॑पाय । इ॒दं तस्मै॑ ह॒र्म्यङ्क॑रोमि । यो वो॑ देवा॒श्चर॑ति ब्रह्म॒चर्य॑म् । मे॒धा॒वी दि॒ख्षु मन॑सा तप॒स्वी ।। 57 ।। 3.7.6.4 अ॒न्तर्दू॒तश्च॑रति॒ मानु॑षीषु । चतु॑श्शिखण्डा युव॒तिस्सु॒पेशाः॑ । घृ॒तप्र॑तीका॒ भुव॑नस्य॒ मध्ये॑ । म॒र्मृ॒ज्यमा॑ना मह॒ते सौभ॑गाय । मह्य॑न्धुख्ष्व॒ यज॑मानाय॒ कामान्॑ ।

भूमिर्भूत्वा महिमानं पुपोष । ततो देवी वर्धयते पयाꣳसि । यज्ञियां यज्ञविं च यन्ति शश्वं । ओषधीरापं इह शक्करीश्च । यो मां हृदा मनसा यश्च वाचा ।। 58 ।। 3.7.6.5 यो ब्रह्मणा कर्मणा द्वेष्टि देवाः । यश्श्रुतेन हृदयेनेष्णता च । तस्यैन्द्र वज्रेण शिरश्छिनद्मि । ऊर्णामृदु प्रथमानꣳ स्योनम् । देवेभ्यो जुष्टꣳ सदनाय बर्हिः । सुवर्गे लोके यजमानꣳ हि धेहि । मां नाकस्य पृष्ठे परमे व्योमन् । चतुश्शिखण्डा युवतिस्सुपेशाः । घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते । साऽऽस्तीर्यमाणा महते सौभगाय ।।59 ।। 3.7.6.6 सा मे धुरुष्व यजमानाय कामान् । शिवा च मे शग्मा चैधि । स्योना च मे सुषदा चैधि । ऊर्जस्वती च मे पयस्वती चैधि । इषमूर्जं मे पिन्वस्व । ब्रह्म तेजो मे पिन्वस्व । रुषत्रमोजो मे पिन्वस्व । विशं पुष्टिं मे पिन्वस्व । आयुरन्नाद्यम्मे पिन्वस्व । प्रजां पशून्मे पिन्वस्व ।। 60 ।। 3.7.6.7 अस्मिन्

य॒ज्ञ उप॒ भूय॒ इन्नु मे॑ । अवि॑ख्षोभाय परि॒धीन्द॑धामि । ध॒र्ता ध॒रुणो॒ धरी॑यान् । अ॒ग्निर्द्वेषा॑ꣳसि॒ निरि॒तो नु॑दातै । विच्छि॑नद्मि॒ विधृ॑तीभ्याꣳ स॒पत्ना॑न् । जा॒तान्भ्रातृ॑व्या॒न् ये च॑ जनि॒ष्यमा॑णाः । वि॒शो य॒न्त्राभ्या॒ विँध॑माम्येनान् । अ॒हꣳ स्वाना॑मुत्त॒मोऽसानि देवाः । वि॒शो य॒न्त्रे नु॒दमा॑ने॒ अरा॑तिम् । विश्व॑ पा॒प्मान॒ममतिन्दुर्मरा॒युम् ।। 61 ।। 3.7.6.8 सीद॑न्ती दे॒वी सु॑कृ॒तस्य॑ लो॒के । धृती॑ स्थो॒ विधृ॑ती॒ स्वधृ॑ती । प्रा॒णान्मयि॑ धारयतम् । प्र॒जाम्मयि॑ धारयतम् । प॒शून्मयि॑ धारयतम् । अ॒यं प्र॑स्त॒र उ॒भय॑स्य ध॒र्ता । ध॒र्ता प्र॑या॒जाना॑मु॒तानू॑या॒जाना॑म् । स दा॑धार स॒मिधो॑ वि॒श्वरू॑पाः । तस्मि॒न्थ्स्रुचो॒ अध्या सा॑दयामि । आ रो॑ह प॒थो जु॑हु देव॒यानान्॑ ।। 62 ।। 3.7.6.9 यत्रर्ष॑यः प्रथम॒जा ये पु॑रा॒णाः । हिर॑ण्यपख्षाऽजि॒रा सम्भृ॑ताङ्गा । वहा॑सि मा सु॒कृता॒य्यँत्र॑ लो॒काः । अवा॒हं बा॑ध उप॒भृता॑ स॒पत्ना॑न् । जा॒तान्भ्रातृ॑व्या॒न् ये च॑ जनि॒ष्यमा॑णाः । दोहै॑ य॒ज्ञꣳ सु॒दुघा॑मिव धे॒नुम् । अ॒हमुत्त॑रो भूयासम्

। अध॑रे॒ मथ्स॒पत्नाः॑ । यो मा॑ वा॒चा मन॑सा दुर्मरा॒युः । हृ॒दाऽरा॑ती॒याद॑भि॒दास॑दग्ने ।। 63 ।। 3.7.6.10 इ॒दम॑स्य चि॒त्तमध॑रन्ध्रु॒वायाः॑ । अ॒हमुत्त॑रो भूयासम् । अध॑रे॒ मथ्स॒पत्नाः॑ । ऋ॒ष॒भो॑ऽसि शाक्व॒रः । घृ॒ताची॑नाꣳ सू॒नुः । प्रि॒येण॒ नाम्ना॑ प्रि॒ये सद॑सि सीद । स्यो॒नो मे॑ सीद सु॒षद॑ꣳ पृथि॒व्याम् । प्रथ॑यि प्र॒जया॑ प॒शुभि॑स्सुव॒र्गे लो॒के । दि॒वि सी॑द पृथि॒व्याम॒न्तरि॑ख्षे । अ॒हमुत्त॑रो भूयासम् ।। 64 ।। 3.7.6.11 अध॑रे॒ मथ्स॒पत्नाः॑ । इ॒यꣳ स्था॒ली घृ॒तस्य॑ पू॒र्णा । अच्छि॑न्नपयाश्श॒तधा॑र॒ उत्सः॑ । मा॒रु॒तेन॒ शर्म॑णा॒ दैव्ये॑न । य॒ज्ञो॑ऽसि स॒र्वत॑श्श्रि॒तः । स॒र्वतो॒ मां भू॒तं भ॑वि॒ष्यच्छ्र॑यताम् । श॒तम्मे॑ सन्त्वा॒शिषः॑ । स॒हस्र॑म्मे सन्तु सू॒नृताः॑ । इरा॑वतीꣳ पशु॒मतीः॑ । प्र॒जाप॑तिरसि स॒र्वत॑श्श्रि॒तः ।। 65 ।। 3.7.6.12 स॒र्वतो॒ मां भू॒तं भ॑वि॒ष्यच्छ्र॑यताम् । श॒तं मे॑ सन्त्वा॒शिषः॑ । स॒हस्रं॑ मे सन्तु सू॒नृताः॑ । इरा॑वतीꣳ पशु॒मतीः॑ । इ॒दमि॑न्द्रि॒यम॒मृत॑व्वीँ॒र्य॑म्

। अ॒नेनेन्द्रा॑य प॒शवो॑ऽचिकित्थ्सन्न् । तेन॑ देवा अव॒तोप॒ माम् । इ॒हेष॒मूर्ज॒य्यँश॒स्सह॒ ओज॑स्सनेयम् । श्रृ॒तं मयि॑ श्रयताम् । यत्पृ॑थि॒वीमच॑र॒त्तत्प्रवि॑ष्टम् ।। 66 ।। 3.7.6.13 येनासि॑श्च॒द्वल॒मिन्द्रे॑ प्र॒जाप॑तिः । इ॒दन्तच्छु॒क्रं मधु॑ वा॒जिनी॑वत् । येनो॒परि॑ष्टा॒दधि॑नोन्महे॒न्द्रम् । दधि॒ मान्धि॑नोतु । अ॒यव्वे॑दꣳ पृ॑थि॒वीमन्व॑विन्दत् । गुहा॑ स॒तीङ्गह॑ने॒ गह्व॑रेषु । स वि॑न्दतु॒ यज॑मानाय लो॒कम् । अच्छि॑द्रय्य॒ज्ञं भूरि॑कर्मा करोतु । अ॒यय्य॒ज्ञस्सम॑सदद्ध॒विष्मान्॑ । ऋ॒चा साम्ना॒ यजु॑षा दे॒वता॑भिः ।। 67 ।। 3.7.6.14 तेन॑ लो॒कान्थ्सूर्य॑वतो जयेम । इन्द्र॑स्य स॒ख्यम॑मृत॒त्वम॑श्याम् । यो न॒ꣳ कनी॑य इ॒ह का॒मया॑ते । अ॒स्मिन् य॒ज्ञे यज॑मानाय॒ मह्य॑म् । अप॒ तमि॑न्द्रा॒ग्नी भुव॑नान्नुदेताम् । अ॒हं प्र॒जाव्वी॒॑रव॑तीव्विँदेय । अग्ने॑ वाजजित् । वाज॑न्त्वा सरि॒ष्यन्त॑म् । वाज॑ञ्जे॒ष्यन्त॑म् । वा॒जिन॑व्वाँज॒जित॑म् ।। 68 ।। 3.7.6.15 वा॒ज॒जि॒त्यायै॒ सं मा॑र्ज्मि । अ॒ग्निम॑न्ना॒दम॒न्नाद्या॑य । उप॑हूतो॒ द्यौꣳ पि॒ता । उप॒ मान्द्यौꣳ

पि॒ता ह्व॑यताम् । अ॒ग्निराग्नी॑ध्रात् । आयु॑षे॒ वर्च॑से । जी॒वात्वै पुण्या॑य । उप॑हूता पृथि॒वी मा॒ता । उप॒ मां मा॒ता पृ॑थि॒वी ह्व॑यताम् । अ॒ग्निराग्नी॑ध्रात् ।। 69 ।। 3.7.6.16 आयु॑षे॒ वर्च॑से । जी॒वात्वै पुण्या॑य । मनो॒ ज्योति॑र्जुषता॒माज्य॑म् । विच्छि॑न्नय्यँ॒ज्ञꣳ समि॒मन्द॑धातु । बृह॒स्पति॑स्तनुतामि॒मन्नः॑ । विश्वे॑ दे॒वा इ॒ह मा॑दयन्ताम् । यन्ते॑ अग्न आवृ॒श्चामि॑ । अ॒हब्बाँ॑ ख्षिपि॒तश्चरन्न् । प्र॒जाश्च॒ तस्य॒ मूल॑श्च । नी॒चैर्दे॑वा॒ नि वृ॑श्चत ।। 70 ।। 3.7.6.17 अग्ने॒ यो नो॑ऽभि॒दास॑ति । स॒मा॒नो यश्च॒ निष्ट्यः॑ । इ॒ध्मस्ये॑व प्र॒ख्षाय॑तः । मा तस्योच्छे॑षि॒ किञ्च॒न । यो मान्द्वेष्टि॑ जातवेदः । यश्चा॒हन्द्वेष्मि॒ यश्च॒ माम् । सर्वा॒ꣳ स्तान॑ग्ने॒ सन्द॑ह । याꣳ श्चा॒हन्द्वेष्मि॒ ये च॒ माम् । अग्ने॑ वाजजित् । वाज॑न्त्वा ससृ॒वाꣳस॑म् ।। 71 ।। 3.7.6.18 वाज॑ञ्जिगि॒वाꣳस॑म् । वा॒जिन॑ब्बाँज॒जित॑म् । वा॒ज॒जि॒त्यायै॒ सम्मा॑र्ज्मि । अ॒ग्निम॑न्ना॒दम॒न्नाद्या॑य । वेदि॑र्ब॒र्हिश्शृ॒तꣳ ह॒विः । इ॒ध्मꣳ प॑रि॒धय॒स्स्रुचः॑ । आज्य॑य्यँ॒ज्ञ ऋचो॒ यजुः॑ । या॒ज्याश्च॑ वषट्का॒राः । सम्मे॒

सन्नतयो नमन्ताम् । इध्मसन्नहने हुते ।। 72 ।। 3.7.6.19 दिवꣳ खीलोऽवततः । पृथिव्या अध्युत्थितः । तेना सहस्रकाण्डेन । द्विषन्तꣳ शोचयामसि । द्विषन्मे बहु शोचतु । ओषधे मो अहꣳ शुचम् । यज्ञ नमस्ते यज्ञ । नमो नमश्च ते यज्ञ । शिवेन मे सन्तिष्ठस्व । स्योनेन मे सन्तिष्ठस्व ।। 73 ।। 3.7.6.20 सुभूतेन मे सन्तिष्ठस्व । ब्रह्मवर्चसेन मे सन्तिष्ठस्व । यज्ञस्यर्द्धिमनु सन्तिष्ठस्व । उप ते यज्ञ नमः । उप ते नमः । उप ते नमः । त्रिष्फलीक्रियमाणानाम् । यो न्यङ्गो अवशिष्यते । रख्षसां भागधेयम् । आपस्तत्र वहतादितः ।। 74 ।। 3.7.6.21 उलूखले मुसले यच्च शूर्पे । आशिश्लेष दृषदि यत्कपाले । अवप्रुषो विप्रुषस्सय्यँजामि । विश्वे देवा हविरिदञ्जुषन्ताम् । यज्ञे या विप्रुषस्सन्ति बह्वीः । अग्नौ तास्सर्वास्स्विष्टास्सुहुता जुहोमि । उद्यन्नद्यमित्र महः । सपत्नान्मे अनीनशः । दिवैनान् विद्युता जहि । निम्रोचन्नधरान्कृधि ।। 75 ।। 3.7.6.22 उद्यन्नद्य

वि नो॑ भज । पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॒ यथा॑ । दी॒र्घा॒यु॒त्वस्य॑ हेशिषे । तस्य॑ नो देहि सूर्य । उ॒द्यन्न॒द्य मि॑त्रमहः । आ॒रोह॒न्नुत्त॑रा॒न्दिव॑म् । हृ॒द्रो॒गम्मम॑ सूर्य । ह॒रि॒माण॑ञ्च नाशय । शुके॑षु मे हरि॒माण॑म् । रो॒प॒णाका॑सु दध्मसि ।।76 ।। 3.7.6.23 अथो॑ हारिद्र॒वेषु॑ मे । ह॒रि॒माण॒न्नि द॑ध्मसि । उद॑गाद॒यमा॑दि॒त्यः । विश्वे॑न॒ सह॑सा स॒ह । द्वि॒षन्तं॒ मम॑ र॒न्धयन्न्॑ । मो अ॒हन्द्वि॑ष॒तो र॑धम् । यो न॒श्शपा॒दश॑पतः । यश्च॑ न॒श्शप॑त॒श्शपा॑त् । उ॒षाश्च॒ तस्मै॑ नि॒म्रुक्क॑ । सर्वं॑ पा॒पꣳ समू॑हताम् ।। 77 ।। 3.7.6.24 यो न॑स्स॒पत्नो॒ यो रण॑ः । मर्तो॑ऽभि॒दास॑ति देवाः । इ॒ध्मस्ये॑व प्र॒ख्षाय॑तः । मा तस्योच्छे॑षि॒ किञ्च॒न । अव॑सृष्ट॒ꣳ परा॑पत । श॒रो ब्रह्म॑सꣳशितः । गच्छा॒ऽमित्रा॒न्प्र वि॑श । मैषा॒ङ्कञ्च॒नोच्छि॑षः ।। 78 ।। 3.7.7.0 ब्रह्म॑णो॒ योनि॒रꣳह॑सꣳ प॒ङ्क्तिं प्रप॑द्ये दी॒ख्षा यया॑ऽऽदि॒त्यो दी॒ख्षया॑ दीख्षि॒तस्तया॑ त्वा दी॒ख्षया॑ दीख्षया॒म्योष॑धयो दी॒ख्षा द्यौस्त्वा॒ दीख्ष॑माण॒मनु॑ दीख्षता॒मप॑चिति॒श्चाख्षि॑ति॒रुत्त॑रस्मिन्गमेय॒न्दिश॒ꣳ पाद॑

आदि॒त्यव॑तीर्वँर्तय॒ पश्च॑ च ।। 7 ।। 3.7.7.1 सख्ये॒दं प॑श्य । विध॑र्तरि॒दं प॑श्य । नाके॒दं प॑श्य । र॒मति॒ꣳ पनि॑ष्ठा । ऋ॒तवँर्षि॑ष्ठम् । अ॒मृता॒यान्या॒हुः । सूर्यो॒ वरि॑ष्ठो अ॒ख्षभि॒र्विभा॑ति । अनु॒ द्यावा॑पृथि॒वी दे॒वपु॑त्रे । दी॒ख्षाऽसि॒ तप॑सो॒ योनिः॑ । तपो॑ऽसि॒ ब्रह्म॑णो॒ योनिः॑ ।।79 ।। 3.7.7.2 ब्रह्मा॑सि ख्ष॒त्रस्य॒ योनिः॑ । ख्ष॒त्रम॑स्यृ॒तस्य॒ योनिः॑ । ऋ॒तम॑सि॒ भूरा र॑भे । श्र॒द्धां मन॑सा । दी॒ख्षान्तप॑सा । विश्व॑स्य॒ भुव॑न॒स्याधि॑पत्नीम् । सर्वे॒ कामा॒ यज॑मानस्य सन्तु । वात॑ं प्रा॒णं मन॑सा॒ऽन्वा र॑भामहे । प्र॒जाप॑ति॒र्य्यौ भुव॑नस्य गो॒पाः । स नो॑ मृ॒त्योस्त्रा॑यतां॒ पात्वꣳह॑सः ।। 80 ।। 3.7.7.3 ज्योग्जी॒वा ज॒राम॑शीमहि । इन्द्र॑ं शाक्कर गाय॒त्रीं प्र प॑द्ये । तान्ते॑ युनज्मि । इन्द्र॑ं शाक्कर त्रि॒ष्टुभ॒ं प्र प॑द्ये । तान्ते॑ युनज्मि । इन्द्र॑ं शाक्कर॒ जग॑ती॒ं प्र प॑द्ये । तान्ते॑ युनज्मि । इन्द्र॑ं शाक्करानु॒ष्टुभ॒ं प्र प॑द्ये । तान्ते॑ युनज्मि । इन्द्र॑ं शाक्कर प॒ङ्क्तिं प्रप॑द्ये ।। 81 ।। 3.7.7.4 तान्ते॑ युनज्मि । आऽहन्दी॒ख्षाम॑रुहमृ॒तस्य॒ पत्नी॑म् । गा॒य॒त्रेण॒

छन्दसा ब्रह्मणा च । ऋतꣳ सत्येऽधायि । सत्यमृतेऽधायि । ऋतञ्च मे सत्यञ्चाभूताम् । ज्योतिरभूवꣳ सुवरगमम् । सुवर्गल्लोँकन्नाकस्य पृष्ठम् । ब्रध्नस्य विष्टपमगमम् । पृथिवी दीख्षा ।। 82 ।। 3.7.7.5 तयाऽग्निर्दीख्षया दीख्षितः । ययाऽग्निर्दीख्षया दीख्षितः । तयाँ त्वा दीख्षया दीख्षयामि । अन्तरिख्षन्दीख्षा । तया वायुर्दीख्षया दीख्षितः । यया वायुर्दीख्षया दीख्षितः । तयाँ त्वा दीख्षया दीख्षयामि । द्यौर्दीख्षा । तयाऽऽदित्यो दीख्षया दीख्षितः । ययाऽऽदित्यो दीख्षया दीख्षितः ।। 83 ।। 3.7.7.6 तयाँ त्वा दीख्षया दीख्षयामि । दिशो दीख्षा । तया चन्द्रमा दीख्षया दीख्षितः । यया चन्द्रमा दीख्षया दीख्षितः । तयाँ त्वा दीख्षया दीख्षयामि । आपो दीख्षा । तया वरुणो राजा दीख्षया दीख्षितः । यया वरुणो राजा दीख्षया दीख्षितः । तयाँ त्वा दीख्षया दीख्षयामि । ओषधयो दीख्षा ।। 84 ।। 3.7.7.7 तया सोमो राजा दीख्षया दीख्षितः । यया

सोमो॒ राजा॑ दी॒क्ष्यया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्ष्यया॑ दीक्ष्यामि । वाग्दी॒क्षा । तया॑ प्रा॒णो दी॒क्ष्यया॑ दीक्षि॒तः । यया॑ प्रा॒णो दी॒क्ष्यया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्ष्यया॑ दीक्ष्यामि । पृ॒थि॒वी त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षताम् । अ॒न्तरि॑क्षन्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षताम् । द्यौस्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षताम् ।। 85 ।। 3.7.7.8 दिश॑स्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । आप॑स्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । ओष॑धयस्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । वाक्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षताम् । ऋच॑स्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । सामा॑नि त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । यजू꣣ꣳषि त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । अह॑श्च॒ रात्रि॑श्च । कृ॒षिश्च॒ वृष्टि॑श्च । त्विषि॒श्चाप॑चितिश्च ।। 86 ।। 3.7.7.9 अप॒श्चौष॑धयश्च । ऊर्क्क॑ सू॒नृता॑ च । तास्त्वा॒ दीक्ष्य॑माण॒मनु॑ दीक्षन्ताम् । स्वे दक्षे॒ दक्ष्य॑पिते॒ह सी॑द । दे॒वाना꣣ꣳ सु॒म्नो म॑हते रणा॑य । स्वा॒स॒स्थस्त॒नुवा॒ सव्रि॑शस्व । पि॒तेवै॑धि सू॒नव॒ आ सु॒शेवः॑ । शि॒वो मा॑ शि॒वमा वि॑श । स॒त्यम्म॑

आ॒त्मा । श्र॒द्धा मेऽख्षि॑तिः ।। 87 ।। 3.7.7.10 तपो॑ मे प्रति॒ष्ठा । स॒वि॒तृप्र॑सूता मा॒ दिशो॑ दीख्षयन्तु । स॒त्यम॑स्मि । अ॒हन्त्वद॑स्मि॒ मद॑सि॒ त्वमे॒तत् । ममा॑सि॒ योनि॒स्तव॒ योनि॑रस्मि । मम॑ै॒व सन्वह॑ ह॒व्यान्य॑ग्ने । पु॒त्रꣳ पि॒त्रे लो॑क॒कृज्जा॑तवेदः । आ॒जुह्वा॑नस्सु॒प्रती॑कꣳ पु॒रस्ता॑त् । अग्ने॒ स्वाय्यौ॑नि॒मा सी॑द सा॒ध्या । अ॒स्मिन्थ्स॒धस्थे॒ अध्युत्त॑रस्मिन्न् ।। 88 ।। 3.7.7.11 विश्वे॑ देवा॒ यज॑मानश्च सीदत । एक॑मि॒षे विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । द्वे ऊ॒र्जे विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । त्रीणि॑ व्र॒ताय॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । च॒त्वारि॒ मायो॑भवाय॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । पञ्च॑ प॒शुभ्यो॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । षड्रा॒यस्पोषा॑य॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । स॒प्त स॒प्तभ्यो॒ होत्रा॑भ्यो॒ विष्णु॒स्त्वाऽन्वे॑तु । सखा॑यस्स॒प्तप॑दा अभूम । स॒ख्यन्ते॑ गमेयम् ।।89 ।। 3.7.7.12 स॒ख्यात्ते॒ मा यो॑षम् । स॒ख्यान्मे॒ मा यो॑ष्ठाः । साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये । तस्या॑स्ते पृथि॒वी पाद॑ः । साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये । तस्या॑स्ते॒ऽन्तरि॑ख्षं॒ पाद॑ः । साऽसि॑ सुब्रह्मण्ये । तस्या॑स्ते॒ द्यौꣳ पाद॑ः । साऽसि॑

सुब्रह्मण्ये । तस्याँस्ते दिशꣳ पादः ।। 90 ।। 3.7.7.13 परोरजास्ते पञ्चमꣳ पादः । सा न इषमूर्जन्धुरुष्व । तेज इन्द्रियम् । ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यम् । वि मिमे त्वा पयस्वतीम् । देवानाँन्धेनुꣳ सुदुघामनपस्फुरन्तीम् । इन्द्रस्सोमं पिबतु । रुष्वेमो अस्तु नः । इमान्नराꣳ कृणुत वेदिमेत्य । वसुमतीꣳ रुद्रवतीमादित्यवतीम् ।। 91 ।। 3.7.7.14 वर्ष्मन्दिवः । नाभा पृथिव्याः । यथाऽयय्यँजमानो न रिष्येँत् । देवस्य सवितुस्सवे । चतुश्शिखण्डा युवतिस्सुपेशाः । घृतप्रतीका भुवनस्य मध्ये । तस्याꣳ सुपर्णावधि यौ निविष्टौ । तयोर्देवानामधि भागधेयम् । अप जन्यम्भयन्नुद । अप चक्राणि वर्तय । गृहꣳ सोमस्य गच्छतम् । न वा उ वेतन्म्रियसे न रिष्यसि । देवाꣳ इदेषि पथिभिस्सुगेभिः । यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः । तत्र त्वा देवस्सविता दधातु ।। 92 ।। 3.7.8.0 कृधि मीढुषेऽहुतस्य च सप्त च ।। 8 ।। 3.7.8.1 यदस्य पारे रजसः । शुक्रज्योतिरजायत । तन्नꣳ परषदति द्विषः । अग्ने वैश्वानर

स्वाहा॑ । यस्मा॑द्वी॒षाऽवा॑शिष्ठाः । ततो॑ नो॒ अभ॑यङ्कृधि । प्र॒जाभ्य॒स्सर्वा॑भ्यो मृड । नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषे॑ । यस्मा॑द्वी॒षा न्यष॑दः । ततो॑ नो॒ अभ॑यङ्कृधि ।। 93 ।। 3.7.8.2 प्र॒जाभ्य॒स्सर्वा॑भ्यो मृड । नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषे॑ । उद॑स्त्र तिष्ठ॒ प्रति॑तिष्ठ॒ मारि॑षः । मेमय्यँ॒ज्ञय्यँज॑मानश्च रीरिषः । सु॒व॒र्गे लो॒के यज॑मान॒ꣳ हि धे॒हि । शन्न॑ एधि द्वि॒पदे॒ शश्चतु॑ष्पदे । यस्मा॑द्वी॒षाऽवे॑पिष्ठाꣳ प॒लायि॑ष्ठास्स॒मज्ञा॑स्थाः । ततो॑ नो॒ अभ॑यङ्कृधि । प्र॒जाभ्य॒स्सर्वा॑भ्यो मृड । नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒ढुषे॑ ।। 94 ।। 3.7.8.3 य इ॒दमक॑ः । तस्मै॒ नमः॑ । तस्मै॒ स्वाहा॑ । न वा उ॑वे॒तन्म्रि॑यसे । आशा॑नान्त्वा॒ विश्वा॒ आशाः॑ । य॒ज्ञस्य॒ हि स्थ ऋ॒त्वियौ॑ । इन्द्रा॑ग्नी॒ चेत॑नस्य च । हु॒ता॒हु॒तस्य॑ तृप्यतम् । अहु॑तस्य हु॒तस्य॑ च । हु॒तस्य॒ चाहु॑तस्य च । अहु॑तस्य हु॒तस्य॑ च । इन्द्रा॑ग्नी अ॒स्य सोम॑स्य । वी॒तं पि॑बतऋ॒षेथा॑म् । मा यज॑मान॒न्तमो॑ विदत् । मर्त्विजो॒ मो इ॒माꣳ प्र॒जाः ।

मा यस्सोमंमिमं पिबात् । सꣳसृष्टमुभयंङ्कृतम् ।। 95 ।। 3.7.9.0 चातयत श्रीणीताꣳ सत्यमाहुरंशीमहि गणे कुरु विद्रवंणे पितृयाणा अर्को रजंसो विमानस्त्रीणि च ।। 9 ।। 3.7.9.1 अनागसंस्त्वा वयम् । इन्द्रेंण प्रेषिता उप । वायुष्टे अस्त्वꣳशभूः । मित्रस्ते अस्त्वꣳशभूः । वरुणस्ते अस्त्वꣳशभूः । अपाख्यया ऋतंस्य गर्भाः । भुवंनस्य गोपाश्श्येना अतिथयः । पर्वतानाङ्कुभꣳ प्रयुतो नपातारः । वग्नुनेन्द्रꣳ ह्वयत । घोषेणामीवाꣳ श्चातयत ।। 96 ।। 3.7.9.2 युक्तास्स्थ वहंत । देवा ग्रावाण इन्दुरिन्द्र इत्यंवादिषुः । एन्द्रंमचुच्यवुꣳ परमस्याꣳ परावतः । आऽस्माथ्सधस्थात् । ओरोरन्तरिंख्षात् । आ सुंभूतमंसुषवुः । ब्रह्मवर्चसम्म आसुंषवुः । समरे रख्षाꣳस्यवधिषुः । अपंहतं ब्रह्मज्यस्यं । वाक्कं त्वा मनंश्च श्रीणीताम् ।। 97 ।। 3.7.9.3 प्राणश्चं त्वाऽपानश्चं श्रीणीताम् । चख्षुंश्च त्वा श्रोत्रंश्च श्रीणीताम् । दख्षंश्चत्वा बलंश्च श्रीणीताम् । ओजंश्च त्वा सहंश्च श्रीणीताम् ।

आयु॑श्च त्वाऽज॒रा च॑ श्रीणीताम् । आ॒त्मा च॑ त्वा त॒नूश्च॑ श्रीणीताम् । शृ॒तो॑ऽसि शृ॒तङ्कृ॑तः । शृ॒ताय॑ त्वा शृ॒तेभ्य॑स्त्वा । यमिन्द्र॑मा॒हुर्वरु॑ण॒य्यँमा॒हुः । यम्मि॒त्रमा॒हुर्यमु॑ स॒त्यमा॒हुः ।। 98 ।। 3.7.9.4 यो दे॒वानाँ॑न्दे॒वत॑मस्तपो॒जाः । तस्मै॑ त्वा॒ तेभ्य॑स्त्वा । मयि॒ त्यदि॑न्द्रि॒यम्मह॒त् । मयि॒ दख्षो॒ मयि॒ क्रतुः॑ । मयि॑ धायि सु॒वीर्य॑म् । त्रिशु॑ग्घ॒र्मो वि भा॑तु मे । आकू॑त्या॒ मन॑सा स॒ह । वि॒राजा॒ ज्योति॑षा स॒ह । य॒ज्ञेन॒ पय॑सा स॒ह । तस्य॒ दोह॑मशीमहि ।। 99 ।। 3.7.9.5 तस्य॑ सु॒म्नम॑शीमहि । तस्य॑ भ॒ख्षम॑शीमहि । वाग्जु॑षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु । मि॒त्रो जना॒न्प्र स मि॑त्र । यस्मा॒न्न जा॒तꣳ परो॑ अ॒न्यो अस्ति॑ । य आ॑वि॒वेश॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । प्र॒जाप॑तिꣳ प्र॒जया॑ सꣳविदा॒नः । त्रीणि॒ ज्योती॑ꣳषि सचते॒ स षो॑ड॒शी । ए॒ष ब्र॒ह्मा य ऋ॒त्वियः॑ । इन्द्रो॒ नाम॑ श्रु॒तो ग॒णे ।। 100 ।। 3.7.9.6 प्र ते॑ म॒हे वि॒दथे॑ शꣳसिषꣳ हरी॑ । य ऋ॒त्वियꣳ प्र ते॑ वन्वे । व॒नुषो॑ हर्य॒तम्मद॑म् । इन्द्रो॒ नाम॑ घृ॒तन्नयः । हरि॑भि॒श्चारु॒ सेच॑ते । श्रु॒तो ग॒ण आ त्वा॑ विशन्तु

। हरिवर्पसङ्गिरः । इन्द्राधिपतेऽधिपतिस्त्वन्देवानामसि । अधिपतिम्माम् । आयुष्मन्तवँर्चस्वन्तम्मनुष्येषु कुरु ।। 101 ।। 3.7.9.7 इन्द्रश्च सम्राड्वरुणश्च राजा । तौ ते भक्षयँक्रतुरग्र एतम् । तयोरनु भक्षं भक्षयामि । वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु । प्रजापतिर्विश्वकर्मा । तस्य मनो देवय्यँज्ञेन राध्यासम् । अर्थेगा अस्य जहितः । अवसानपतेऽवसानम्मे विन्द । नमो रुद्राय वास्तोष्पतये । आयने विद्रवणे ।। 102 ।। 3.7.9.8 उद्यानेयत्परायणे । आवर्तने विवर्तने । यो गोपायति तꣳ हुवे । यान्यपामित्यान्यप्रतीत्तान्यस्मि । यमस्य बलिना चरामि । इहैव सन्तꣳ प्रति तद्यातयामः । जीवा जीवेभ्यो नि हराम एनत् । अनृणा अस्मिन्ननृणाꣳ परस्मिन् । तृतीये लोके अनृणास्स्याम । ये देवयानाः उत पितृयाणाः ।। 103 ।। 3.7.9.9 सर्वान्पथो अनृणा आक्षीयेम । इदमनु श्रेयोऽवसानमा गन्म । शिवे नो द्यावापृथिवी उभे इमे । गोमद्धनवदश्ववदूर्जस्वत् । सुवीरा वीरैरनु सञ्चरेम । अर्कꣳ

प॒वि॒त्र॒ꣳ रज॑सो वि॒मानः॑ । पु॒नाति॑ दे॒वाना॒म्भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । द्यावा॑पृथि॒वी पय॑सा सबि॒ँदा॒ने । घृ॒तन्दु॑हाते अ॒मृतं॒ प्रपी॑ने । प॒वित्र॑म॒र्को रज॑सो वि॒मानः॑ । पु॒नाति॑ दे॒वाना॒म्भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । सुव॒र्ज्योति॒र्यशो॑ म॒हत् । अ॒शी॒महि॑ गा॒धमु॒त प्र॑ति॒ष्ठाम् ।। 104 ।। 3.7.10.0 उ॒द॒र्॒ष इ॑न्द्रि॒येण॒ गा म॒तिर॑र॒पा अ॑गा॒त्रीणि॑ च ।। 10 ।। 3.7.10.1 उद॑स्तांफ्सीथ्सवि॒ता मि॒त्रो अ॑र्य॒मा । सर्वा॑न॒मित्रा॑नवधीद्यु॒गेन॑ । बृ॒हन्त॒म्माम॑करद्वी॒रव॑न्तम् । र॒थ॒न्त॒रे श्र॑यस्व॒ स्वाहा॑ पृथि॒व्याम् । वा॒म॒दे॒व्ये श्र॑यस्व॒ स्वाहा॒ऽन्तरि॑ख्षे । बृ॒ह॒ति श्र॑यस्व॒ स्वाहा॑ दि॒वि । बृ॒ह॒ता त्वोप॑स्तभ्नोमि । आ त्वा॑ दद॑े यश॑से वी॒र्या॑य च । अ॒स्मास्व॑ग्निया यू॒यन्द॑धाथेन्द्रि॒यं पय॑ः । यस्तौ॑ द्र॒फ्सो यस्त॑ उद॒र्॒षः ।।105।। 3.7.10.2 दैव्य॑ꣳ के॒तुर्विश्व॒म्भुव॑नमावि॒वेश॑ । स न॑ꣳ पा॒ह्यरि॑ष्टै॒ स्वाहा॑ । अनु॑ मा॒ सर्वो॑ य॒ज्ञोऽयमे॑तु । विश्वे॑ दे॒वा म॒रुत॒स्सामा॒र्कः । आ॒प्रिय॒श्छन्दा॑ꣳसि नि॒विदो॒ यजू॑ꣳषि । अ॒स्यै पृ॑थि॒व्यै यद्य॒ज्ञिय॑म् । प्र॒जाप॑तेर्वर्त॒निमनु॑ वर्तस्व

। अनु॑वी॒रैरनु॑ राध्याम॒ गोभिः॑ । अन्वश्वै॒रनु॒ सर्वै॑रु पु॒ष्टैः । अनु॑ प्र॒जयाऽन्विं॑न्द्रि॒येण॑ ।। 106 ।। 3.7.10.3 दे॒वा नो॑ य॒ज्ञमृ॑जु॒धा न॑यन्तु । प्रति॑ख्ष॒त्रे प्रति॑तिष्ठामि रा॒ष्ट्रे । प्रत्यश्वे॑षु॒ प्रति॑तिष्ठामि॒ गोषु॑ । प्रति॑ प्र॒जायां॒ प्रति॑तिष्ठामि॒ भव्ये॑ । विश्व॑म॒न्याऽभि॑ वावृ॒धे । तद॒न्यस्या॒मधि॑श्रि॒तम् । दि॒वे च॑ वि॒श्वक॑र्मणे । पृ॒थि॒व्यै चा॑कर॒न्नमः॑ । अस्का॒न्द्यौ× पृ॑थि॒वीम् । अस्का॑नृष॒भो युवा॒गाः ।। 107 ।। 3.7.10.4 स्क॒न्नेमा विश्वा॒ भुव॑ना । स्क॒न्नो य॒ज्ञ× प्र ज॑नयतु । अस्का॒नज॑नि॒ प्राज॑नि । आ स्क॒न्नाज्जा॑यते॒ वृषा॑ । स्क॒न्नात्प्र ज॑निषीमहि । ये दे॒वा येषा॑मि॒दम्भा॑ग॒धेय॑म्ब॒भूव॑ । येषां॑ प्रया॒जा उ॒तानू॑या॒जाः । इन्द्र॑ज्येष्ठेभ्यो॒ वरु॑णराजभ्यः । अ॒ग्निहो॑तृभ्यो दे॒वेभ्य॒स्स्वाहा॑ । उ॒त त्या नो॒ दिवा॑ म॒तिः ।। 108 ।। 3.7.10.5 अदि॑तिरू॒त्या ग॑मत् । सा शन्ता॑ची॒ मय॑स्करत् । अप॒ स्रिधः॑ । उ॒त त्या दैव्या॑ भि॒षजा॑ । शन्न॑स्करतो अ॒श्विना॑ । यू॒याता॑म॒स्मद्रप॑ः । अप॒ स्रिधः॑ । शम॒ग्निर॒ग्निभि॑स्करत् । शन्न॑स्तपतु॒ सूर्यः॑ ।

शब्बाँतो॑ वात्वर॒पाः ।। 109 ।। 3.7.10.6 अप॒ स्रिधः॑ । तदित्प॒दन्न विचि॑केत वि॒द्वान् । यन्मृ॒तꣳ पुन॑र॒प्येति॑ जी॒वान् । त्रि॒वृद्यद्ध्रुव॑नस्य रथ॒वृत् । जी॒वो गर्भो॒ न मृ॒तस्स जी॑वात् । प्रत्य॑स्मै॒ पिपी॑षते । विश्वा॑नि वि॒दुषे॑ भर । अ॒र॒ङ्ग॒माय॒ जग्म॑वे । अप॑श्चाद्दघ्वने॒ नरे॑ । इन्दु॒रिन्दु॒मवा॑गात् । इन्दो॒रिन्द्रो॑ऽपात् । तस्य॑ त इन्द॒विन्द्र॑पीतस्य॒ मधु॑मतः । उप॑हूत॒स्योप॑हूतो भख्षयामि ।।110 ।। 3.7.11.0 दे॒वाꣳ श्चि॒त्रं त॒नूभ्य॒स्स्वाहो॒नं पुरु॑षसम्मि॒तोऽग्ने॒ तद॑स्य कल्पय॒ पश्च॑ च ।। 11 ।। 3.7.11.1 ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा मन॑सो॒ ब्रह्म॑ वा॒चः । ब्रह्म॑ य॒ज्ञाना॒ꣳ हवि॑षा॒माज्य॑स्य । अति॑रिक्त॒ङ्कर्म॑णो॒ यच्च॑ हीन॒म् । य॒ज्ञꣳ पर्वा॑णि प्रति॒रन्ने॑ति क॒ल्पयन्न्॑ । स्वाहा॑कृ॒ताऽऽहु॑तिरेतु दे॒वान् । आश्रा॑वितम॒त्याश्रा॑वितम् । वष॑ट्कृतम॒त्यनू॑क्तꣳ य॒ज्ञे । अति॑रिक्त॒ङ्कर्म॑णो॒ यच्च॑ हीन॒म् । य॒ज्ञꣳ पर्वा॑णि प्रति॒रन्ने॑ति क॒ल्पयन्न्॑ । स्वाहा॑कृ॒ताऽऽहु॑तिरेतु दे॒वान् ।। 111 ।। 3.7.11.2 यद्वो॑ देवा अतिपा॒दया॑नि

। वाचा चित्प्रयतन्देवहेडनम् । अरायो अस्माꣳ अभिदुच्छुनायतँ । अन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधेतन । ततम्म आपस्तदु तायते पुनः । स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते । अयꣳ समुद्र उत विश्वभेषजः । स्वाहाकृतस्य समुतृप्णुतर्भुवः । उद्वयन्तमसस्परि । उदुत्यश्चित्रम् ।। 112 ।। 3.7.11.3 इमम्मे वरुण तत्त्वा यामि । त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने । त्वमग्ने अयासि प्रजापते । इमञ्जीवेभ्यꣳ परिधिन्दधामि । मैषान्नुगादपरो अर्धमेतम् । शतञ्जीवन्तु शरदꣳ पुरूचीः । तिरो मृत्युन्दधतां पर्वतेन । इष्टेभ्यस्स्वाहा वषडनिष्टेभ्यस्स्वाहाँ । भेषजन्दुरिष्टै स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहाँ । दौराँध्यै स्वाहा दैवीँभ्यस्तनूभ्यस्स्वाहाँ ।। 113 ।। 3.7.11.4 ऋद्ध्यै स्वाहा समृद्ध्यै स्वाहाँ । यत इन्द्र भयामहे । ततो नो अभयङ्कृधि । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतयेँ । वि द्विषो वि मृधो जहि । स्वस्तिदा विशस्पतिः । वृत्रहा वि मृधो वशी । वृषेन्द्रꣳ पुर एतु नः । स्वस्तिदा अभयङ्करः । आभिर्गीर्भिर्यदतो न ऊनम् ।।

114 ।। 3.7.11.5 आप्यायय हरिवो वर्धमानः । यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि । भूयिष्ठभाजो अध ते स्याम । अनाज्ञातय्यँदाज्ञातम् । यज्ञस्य क्रियते मिथु । अग्ने तदस्य कल्पय । त्वꣳ हि वेत्थ यथातथम् । पुरुषसम्मितो यज्ञः । यज्ञꣳ पुरुषसम्मितः । अग्ने तदस्य कल्पय । त्वꣳ हि वेत्थ यथातथम् । यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न । यज्ञस्य मन्वते मर्तासः । अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन् । यजिष्ठो देवाꣳ ऋतुशो यजाति ।। 115 ।। 3.7.12.0 अनेनसमष्ठीवद्ध्याꣳ सति पराशसाऽऽनशेऽग्निर्मा तस्मादेनसꣳ पुनीत नस्त्रीणि च ।। 12 ।। (यद्देवा देवा ऋतेन सजातशꣳसाद्यद्वाचा यद्धस्ताभ्यामदीव्यय्यँन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षय्यँदाशसाऽति क्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता अप्सु जाता यदाप इमम्मे वरुण तत्त्वा यामि त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने त्वमग्ने अयासि ।) 3.7.12.1 यद्देवा देवहेडनम् । देवासश्चकृमा वयम् । आदित्यास्तस्मान्मा मुञ्चत । ऋतस्यर्तेन मामुत ।

देवा॑ जीवनका॒म्या यत् । वा॒चाऽनृ॑तमूदि॒म । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । गार्ह॑पत्य॒ꣳ प्रमु॑ञ्चतु । दु॒रि॒ता यानि॑ चकृ॒म । क॒रोतु॒ मामन॑ने॒नस॑म् ।। 116 ।। 3.7.12.2 ऋ॒तेन॑ द्यावापृथिवी । ऋ॒तेन॒ त्वꣳ स॑रस्वति । ऋ॒तान्मा॑ मुञ्च॒ताꣳह॑सः । यद॒न्यकृ॑तमारि॒म । स॒जा॒त॒श॒ꣳसादु॒त वा॑ जामिश॒ꣳसात् । ज्यायं॑स॒श्शꣳसा॑दु॒त वा॒ कनी॑यसः । अना॑ज्ञातन्दे॒वकृ॑त॒य्यँदेन॑ः । तस्मा॒त्त्वम॒स्माञ्जा॑तवेदो मुमुग्धि । यद्वा॒चा यन्मन॑सा । बा॒हुभ्या॑मू॒रुभ्या॑मष्ठी॒वद्भ्या॑म् ।। 117 ।। 3.7.12.3 शि॒श्नैर्यदनृ॑तञ्चकृ॒मा व॒यम् । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । यद्धस्ता॑भ्याञ्च॒कर॒ किल्बि॑षाणि । अ॒ख्षाणा॑व्वँग्नुमु॑प॒जिघ्र॑मानः । दू॒रेप॒श्या च॑ राष्ट्र॒भृच्च॑ । तान्य॑फ्स॒रसा॒वनु॑दत्तामृ॒णानि॑ । अदी॑व्यन्नृ॒णय्यँद॒हञ्च॒कार॑ । यद्वादा॑स्यन्थ्सञ्ज॒गारा॒ जने॑भ्यः । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । यन्मयि॑ मा॒ता गर्भे॑ स॒ति ।। 118 ।। 3.7.12.4 एन॑श्च॒कार॒ यत्पि॒ता । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । यदा॑ पि॒पेष॑ मा॒तर॑ पि॒तर॑म् । पु॒त्रꣳ प्रमु॑दितो॒ धयन्न् । अहि॑ꣳसितौ

पि॒तरौ॒ मया॒ तत् । तद॑ग्ने अनृ॒णो भ॑वामि । यद॒न्तरि॑क्ष्यं पृथि॒वीमु॒त द्याम् । यन्मा॒तरं॑ पि॒तर॑ञ्चाँ जिहिꣳसि॒म । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । यदा॒शसा॑ नि॒शसा॒ यत्प॑रा॒शसा॑ ।। 119 ।। 3.7.12.5 यदेन॑श्चकृ॒मा नूत॑न॒य्यँत्पु॑रा॒णम् । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः । अति॑ क्रामामि दुरि॒तय्यँदेन॑ः । जहा॑मि रि॒प्रं प॑र॒मे स॒धस्थे॑ । यत्र॒ यन्ति॑ सु॒कृतो॒ नापि॑ दु॒ष्कृत॑ः । तमा रो॑हामि सु॒कृता॒न्नु लो॒कम् । त्रि॒ते दे॒वा अ॑मृजत॒तदेन॑ः । त्रि॒त ए॒तन्म॑नु॒ष्ये॑षु मामृजे । ततो॑ मा॒ यदि॒ किञ्चि॑दान॒शे । अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः ।। 120 ।। 3.7.12.6 गार्ह॑पत्य॒ꣳ प्र मु॑ञ्चतु । दु॒रि॒ता यानि॑ चकृ॒म । क॒रोतु॒ माम॑ने॒नस॑म् । दि॒वि जा॒ता अ॒प्सु जा॒ताः । या जा॒ता ओष॑धीभ्यः । अथो॒ या अ॑ग्नि॒जा आप॑ः । ता न॑श्शुन्धन्तु॒ शुन्ध॑नीः । यदापो॒ नक्त॑न्दुरि॒तञ्चरा॑म । यद्वा॒ दिवा॒ नूत॑न॒य्यँत्पु॑रा॒णम् । हिर॑ण्यवर्णा॒स्तत॒ उत्पु॑नीत नः । इ॒मम्मे॑ वरुण॒ तत्त्वा॑ यामि । त्वन्नो॑ अग्ने॒ स त्वन्नो॑ अग्ने । त्वम॑ग्ने अ॒यासि॑ ।। 121 ।। 3.7.13.0 त्मना॒

जायमानोऽस्य दधत्पश्चं च ।। 13 ।। 3.7.13.1 यत्ते ग्राव्णां चिच्छिदुस्सोम राजन् । प्रियाण्यङ्गानि स्वधिता परू२ंषि । तथ्सन्धथ्स्वाज्येनोत वर्धयस्व । अनागसो अधमिथ्सङ्ख्षयेम । यत्ते ग्रावा बाहुच्युतो अचुच्यवुः । नरो यत्ते दुदुहुर्दख्षिणेन । तत्त आप्यायतान्तत्ते । निष्प्यायतान्देव सोम । यत्ते त्वचम्बिभिदुर्यच्च योनिम् । यदास्थानात्प्रच्युतो वेनसि त्मना ।।122 ।। 3.7.13.2 त्वया तथ्सोम गुप्तमस्तु नः । सा नस्सन्धासत्परमे व्योमन् । अहाच्छरीरं पयसा समेत्य । अन्योन्यो भवति वर्णो अस्य । तस्मिन्वयमुपहूतास्तव स्मः । आ नो भज सदसि विश्वरूपे । नृचख्षास्सोम उत शुश्रुगस्तु । मा नो वि हासीद्गिरं आवृणानः । अनागास्तनुवो वावृधानः । आ नो रूपवँहतु जायमानः ।। 123 ।। 3.7.13.3 उप ख्षरन्ति जुह्वो घृतेन । प्रियाण्यङ्गानि तव वर्धयन्तीः । तस्मै ते सोम नम इद्वषट्व । उप मा राजन्थ्सुकृते ह्वयस्व । सं प्राणापानाभ्या२ं समु चख्षुषा त्वम् । स३ श्रोत्रेण

गच्छस्व सोम राजन् । यत्त आस्थि॑त॒ꣳ शमु॒ तत्ते॑ अस्तु । जा॒नी॒तान्न॑स्स॒ङ्गम॑ने पथी॒नाम् । ए॒तञ्जा॑नीतात्पर॒मे व्यो॑मन् । वृका॑स्सधस्था वि॒द रू॒पम॑स्य ।।124 ।। 3.7.13.4 यदा॒गच्छा॑त्प॒थिभि॑र्देव॒यानैः॑ । इ॒ष्टा॒पू॒र्ते कृ॑णुतादा॒विर॑स्मै । अरि॑ष्टो राजन्नग॒दꣳ परे॑हि । नम॑स्ते अस्तु॒ चख्ष॑से रघूय॒ते । नाक॒मारो॑ह स॒ह यज॑मानेन । सूर्य॑ङ्गच्छतात्पर॒मे व्यो॑मन् । अभू॑द्देवस्स॑वि॒ता वन्द्यो॒नु नः॑ । इ॒दानी॒मह्न॑ उप॒वाच्यो॒ नृभिः॑ । वि यो रत्ना॒ भज॑ति मानु॒वेभ्यः॑ । श्रेष्ठ॑न्नो॒ अत्र॒ द्रवि॑ण॒य्यँथा॒ दध॑त् । उप॑ नो मित्रावरुणावि॒हाव॑तम् । अ॒न्वादी॑ध्याथामि॒ह न॑स्सखाया । आ॒दि॒त्यानां॒ प्रसि॑तिर् हे॒तिः । उ॒ग्रा श॒तापा॑ष्ठा घ॒विषा॒ परि॑ णो वृणक्तु । आप्या॑यस्व॒ सन्ते॑ ।। 125 ।। 3.7.14.0 वन॒स्पता॑व॒ब्द्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यन्धामा॑शीमहीवा॒भिन॑श्शीयताꣳ र॒यिरेक॑श्च ।। 14 ।। 3.7.14.1 यद्दि॑दी॒ख्षे मन॑सा॒ यच्च॑ वा॒चा । यद्वा॑ प्रा॒णैश्चख्षु॑षा॒ यच्च॒ श्रोत्रे॑ण । यद्रेत॑सा मिथु॒नेनाप्या॒त्मना॑ । अ॒ब्द्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । शु॒क्रा दी॒ख्षायै॒

तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्रीर्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । यदृ॒चा साम्ना॒ यजु॑षा । प॒शूनाश्चर्म॑न् ह॒विषा॑ दिदी॒ख्षे । यच्छन्दो॑भि॒रोष॑धीभि॒र्वन॒स्पतौ॑ । अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् ।।126 ।। 3.7.14.2 शु॒क्रा दी॒ख्षाये॒ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्रीर्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । येन॒ ब्रह्म॒ येन॑ ख्ष॒त्रम् । येनै॑न्द्रा॒ग्नी प्र॒जाप॑ति॒स्सोमो॒ वरु॑णो॒ येन॒ राजा॑ । विश्वे॑ दे॒वा ऋष॑यो॒ येन॑ प्रा॒णाः । अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । शु॒क्रा दी॒ख्षाये॒ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्रीर्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यम् । अ॒पां पुष्प॑म॒स्योष॑धीना॒ꣳ रस॑ः । सोम॑स्य प्रि॒यन्धाम॑ ।। 127 ।। 3.7.14.3 अ॒ग्नेꣳ प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विस्स्वाहा॑ । अ॒पां पुष्प॑म॒स्योष॑धीना॒ꣳ रस॑ः । सोम॑स्य प्रि॒यन्धाम॑ । इन्द्र॑स्य प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विस्स्वाहा॑ । अ॒पां पुष्प॑म॒स्योष॑धीना॒ꣳ रस॑ः । सोम॑स्य प्रि॒यन्धाम॑ । विश्वे॑षान्दे॒वानां॑ प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विस्स्वाहा॑ । व॒यꣳ सो॑म व्र॒ते तव॑ । मन॑स्त॒नूषु॒ पिप्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तो अशीमहि ।। 128 ।। 3.7.14.4 दे॒वेभ्य॑ꣳ

पि॒तृभ्य॒स्स्वाहा॑ । सो॒म्येभ्य॑ꣳ पि॒तृभ्य॒स्स्वाहा॑ । क॒व्येभ्य॑ꣳ पि॒तृभ्य॒स्स्वाहा॑ । देवा॑स इ॒ह मा॑दयध्वम् । सोम्या॑स इ॒ह मा॑दयध्वम् । कव्या॑स इ॒ह मा॑दयध्वम् । अ॒न॑न्तरिताꣳ पि॒तर॑स्सो॒म्यास्सो॑मपी॒थात् । अपै॑तु मृ॒त्युर॒मृत॑न्न॒ आगन्न्॑ । वै॒व॒स्व॒तो नो॒ अभ॑यङ्कृणोतु । प॒र्णवँ॑न॒स्पते॑रिव ।। 129 ।।

3.7.14.5 अ॒भि न॑श्शीयताꣳ र॒यिः । सच॑तान्न॒श्शची॒पतिः॑ । पर॑म्मृत्यो॒ अनु॒ परे॑हि॒ पन्था॑म् । यस्ते॒ स्व इत॑रो देव॒यानाः॑त् । चख्षु॑ष्मते शृण्व॒ते ते॑ ब्रवीमि । मा नः॑ꣳ प्र॒जाꣳ रीं॑रिषो॒ मोत वी॒रान् । इ॒दमू॒नु श्रेयो॑व॒सान॒मागं॑न्म । यद्गो॒जिद्धं॑न॒जिद॑श्व॒जिद्यत् । प॒र्णवँ॑न॒स्पते॑रिव । अ॒भि न॑श्शीयताꣳ र॒यिः । सच॑तान्न॒श्शची॒पतिः॑ ।। 130 ।।

3.8.0.0 सा॒ङ्ग्र॒ह॒ण्या चतु॑ष्टय्यो॒ यो वै यꣳ पि॒तुश्च॒त्वारो॒ यथा॑ नि॒क्तं प्र॒जाप॑तये त्वा॒ यथा॒ प्रोख्षि॑तवि॒ँभूरा॑ह प्र॒जाप॑तिरकामयताश्वमे॒धेन॑ प्र॒जाप॑ति॒र्न किञ्च॒न सा॑वि॒त्रमा ब्रह्म॑न्प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्य॑ꣳ प्र॒जाप॑ती॒ रख्षाꣳ॑सि प्र॒जाप॑तिमीफ्सति वि॒भूर॑श्वना॒मान्यम्भाꣳ॑स्येकयू॒पो

राङ्गुदालमेकवि॒ꣳशो दे॒वाꣳ पुरु॑ष॒स्त्रयो॑विꣳशतिः ।। 23 ।। सा॒ङ्ग्रह॒ण्या तस्मा॑दश्वमेधया॒जी यत्परि॑मिता॒ यद्य॑ज्ञमु॒खे यो दी॒ख्षान्दे॒वाने॒व त्रय॑ इ॒मे सि॒ताय॑ प्राणापा॒नावे॒वास्मि॒न्तस्मा॑द्राज॒न्य॑ एक॑नवतिः ।। 91 ।। सा॒ङ्ग्रह॒ण्या सꣳश्र॑यन्ति ।। हरिः॑ ओम् ।। श्री कृष्णार्पणमस्तु । अष्टमप्रपाठकस्समाप्तः । 3.8.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टम प्रपाठक प्रारम्भः । हरिः ओम् ।। 3.8.1.0 कर्म॑ धत्ते॒ पश्वे॑ च ।। 1 ।। 3.8.1.1 सा॒ङ्ग्रह॒ण्येष्ट्या॑ यजते । इ॒माञ्ज॒नताꣳ॒ सङ्गृ॑ह्णानीति॑ । द्वाद॑शारत्नी रश॒ना भ॑वति । द्वाद॑श॒ मासा॑स्सव्वँ॒थ्स॒रः । स॒व्वँ॒थ्स॒रमे॒वाव॑ रुन्धे । मौ॒ञ्जी भ॑वति । ऊग्वै मुञ्जाः॑ । ऊर्ज॑मे॒वाव॑ रुन्धे । चि॒त्रा नख्ष॑त्रम्भवति । चि॒त्रव्वाँ॑ ए॒तत्कर्म॑ ।। 1 ।। 3.8.1.2 यद॑श्वमे॒धस्समृ॑द्ध्यै । पुण्य॑नाम देव॒यज॑नम॒ध्यव॑स्यति । पुण्या॑मे॒व तेन॑ की॒र्तिम॒भि ज॑यति । अप॑दातीनृ॒त्विज॑स्स॒माव॑ह॒न्त्या सु॑ब्रह्म॒ण्याया॑ः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । के॒श॒श्म॒श्रु व॑पते । न॒खानि॒ नि

कृन्तते । दतो धावते । स्नाति । अहतवाँसꣳ परिधत्ते । पाप्मनोऽपहत्यै । वाचय्यँत्वोप वसति । सुवर्गस्य लोकस्य गुप्त्यै । रात्रिञ्जागरयन्त आसते । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।। 2 ।। 3.8.2.0 दधाति रुन्धे दर्भा अभवथ्षट् च ।। 2 ।। 3.8.2.1 चतुष्टय्य आपो भवन्ति । चतुश्शफो वा अश्वꣳ प्राजापत्यस्समृद्ध्यै । ता दिग्भ्यस्समाभृता भवन्ति । दिख्षु वा आपः । अन्नवाँ आपः । अद्भ्यो वा अन्नञ्जायते । यदेवाद्भ्योऽन्नञ्जायते । तदव रुन्धे । तासु ब्रह्मौदनं पचति । रेत एव तद्दधाति ।। 3 ।। 3.8.2.2 चतुश्शरावो भवति । दिख्ष्वेव प्रतितिष्ठति । उभयतोरुक्मौ भवतः । उभयत एवास्मिन्नुचन्दधाति । उद्धरति श्रृतत्वाय । सर्पिष्वाँन्भवति मेध्यत्वाय । चत्वार आज्येया प्राश्नन्ति । दिशामेव ज्योतिषि जुहोति । चत्वारि हिरण्यानि ददाति । दिशामेव ज्योतीꣳष्यव रुन्धे ।। 4 ।। 3.8.2.3 यदाज्यमुच्छिष्यते । तस्मिन्नशनान्युनत्ति । प्रजापतिर्वा ओदनः । रेत आज्यम् । यदाज्ये रशनान्युनत्ति ।

प्र॒जाप॑तिमे॒व रेत॑सा॒ सम॑र्धयति । द॒र्भ॒मयी॑ रश॒ना भ॑वति । ब॒हु वा ए॒ष कु॑च॒रो॑ मे॒ध्यमुप॑गच्छति । यदश्वः॑ । प॒वित्र॒व्वैँ द॒र्भाः ।। 5 ।। 3.8.2.4 यद्द॑र्भ॒मयी॑ रश॒ना भव॑ति । पु॒नात्ये॒वैन॑म् । पू॒तमे॑न॒म्मेध्य॒मा ल॑भते । अश्व॑स्य॒ वा आल॑ब्धस्य महि॒मोद॑क्रामत् । स म॒हर्त्वि॑ज॒ꣳ प्रावि॑शत् । तन्म॒हर्त्वि॑जाम्महर्त्वि॒क्त्वम् । यन्म॒हर्त्वि॑जꣳ प्रा॒श्ञन्ति॑ । म॒हि॒मान॑मे॒वास्मि॒न्तद्द॑धति । अश्व॑स्य॒ वा आल॑ब्धस्य॒ रेत॒ उद॑क्रामत् । तथ्सु॒वर्ण॒ꣳ॒ हिर॑ण्यमभवत् । यथ्सु॒वर्ण॒ꣳ॒ हिर॑ण्य॒न्ददा॑ति । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति । ओ॒द॒ने द॑दाति । रेतो॒ वा ओ॑द॒नः । रेतो॒ हिर॑ण्यम् । रेत॑सै॒वास्मि॒न्रेतो॑ दधाति ।। 6 ।। 3.8.3.0 ब॒ध्ना॒ति॒ समृ॑द्ध्या उ॒पाद॑धात्य॒सीत्या॑ह॒ सप्र॑थस॒मित्या॑ह दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह॒ पञ्च॑ च ।। 3 ।। 3.8.3.1 यो वै ब्रह्म॑णे दे॒वेभ्य॑ꣳ प्र॒जाप॑त॒येऽप्र॑तिप्रो॒च्याश्व॒म्मेध्य॑म्ब॒ध्नाति॑ । आ दे॒वता॑भ्यो वृश्च्यते । पापी॑यान्भवति । यꣳ प्र॑ति॒प्रोच्य॑ । न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान्भवति । यदाह॑ । ब्रह्म॒न्नश्व॒म्मेध्य॑म्भन्थ्स्यामि दे॒वेभ्य॑ꣳ प्र॒जाप॑तये॒ तेन॑

राध्यास॒मिति॑ । ब्रह्म॒ वै ब्र॒ह्मा । ब्रह्म॑ण ए॒व दे॒वेभ्य॑ꣳ प्र॒जाप॑तये प्रति॒प्रोच्याश्व॒म्मेध्य॑म्बध्नाति ।। 7 ।। 3.8.3.2 न दे॒वता॑भ्य॒ आ वृ॑श्च्यते । वसी॑यान्भवति । दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुꣳ प्र॑स॒व इति॑ रश॒नामाद॑त्ते॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । व्यृ॑द्ध्व॒ाँ ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ । यद॑य॒जुष्के॑ण क्रि॒यते॑ । इ॒माम॑गृभ्णन्रश॒नामृ॒तस्येत्यधि॑ वदति॒ यजु॑ष्कृत्यै । य॒ज्ञस्य॒ समृ॑द्ध्यै ।। 8 ।। 3.8.3.3 तदा॑हुः । द्वाद॑शारत्नी रश॒ना क॑र्त॒व्या ३ त्रयो॑दशार॒त्नी ३ रिति॑ । ऋ॒ष॒भो वा ए॒ष ऋ॑तू॒नाम् । यथ्स॑ꣳवँथ्स॒रः । तस्य॑ त्रयोद॒शो मासो॑ वि॒ष्टप॑म् । ऋ॒ष॒भ ए॒ष य॒ज्ञाना॑म् । यद॑श्वमे॒धः । यथा॒ वा ऋ॑ष॒भस्य॑ वि॒ष्टप॑म् । ए॒वमे॒तस्य॑ वि॒ष्टप॑म् । त्र॒यो॒द॒शम॑र॒त्निꣳ र॑श॒नाया॑मु॒पा द॑धाति ।। 9 ।। 3.8.3.4 यथ॑ऋ॒षभस्य॑ वि॒ष्टपꣳ॑ सꣳस्क॒रोति॑ । ता॒दृगे॒व तत् । पूर्व॒ आयु॑षि वि॒दथे॑षु क॒व्येत्या॑ह । आयु॑रे॒वास्मि॑न्दधाति । तया॑ दे॒वास्सु॒तमा ब॑भूवु॒रित्या॑ह । भूति॑मे॒वोपाव॑र्तते ।

ऋ॒तस्य॒ सामँ॑न्थ्स॒रमा॒रप॒न्तीत्या॑ह । स॒त्यव्वाँ ऋ॒तम् । स॒त्येनै॒वैन॑मृ॒तेनार॑भते । अ॒भि॒धा अ॒सीत्या॑ह ।। 10 ।। 3.8.3.5 तस्मा॑दश्वमेधया॒जी सर्वा॑णि भू॒तान्य॒भि भ॑वति । भुव॑नम॒सीत्या॑ह । भू॒मान॑मे॒वोपै॑ति । य॒न्ताऽसीत्या॑ह । य॒न्तार॑मे॒वैन॑ङ्करोति । ध॒र्तासीत्या॑ह । ध॒र्तार॑मे॒वैन॑ङ्करोति । सोँऽग्निर्वैँश्वान॒रमित्या॑ह । अ॒ग्नावे॒वैन॑व्वैँश्वान॒रे जु॑होति । सप्र॑थस॒मित्या॑ह ।। । 11 ।। 3.8.3.6 प्र॒जयै॒वैन॑ प॒शुभि॑ꣳ प्रथयति । स्वाहा॑कृत॒ इत्या॑ह । होम॑ ए॒वास्यै॒षः । पृ॒थि॒व्यामित्या॑ह । अ॒स्यामे॒वैनं॒ प्रति॑ष्ठापयति । य॒न्ता राड्य॒न्ताऽसि॒ यम॑नो ध॒र्तासि॑ ध॒रुण॒ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒तन्म॑हि॒मान॒व्व्याँच॑ष्टे । कृ॒ष्यै त्वा॒ ख्षेमा॑य त्वा र॒य्यै त्वा॒ पोषा॑य॒ त्वेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशाँ॑स्ते । स्व॒गा त्वा॑ दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैन॑ꣳ स्व॒गा क॑रोति । स्वाहाँ॑ त्वा प्र॒जाप॑तय॒ इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्वः॑ । यस्या॑ ए॒व दे॒वता॑या आल॒भ्यते॑ । तयै॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति ।। 12 ।। 3.8.4.0 भ॒व॒ति॒ प्लावयति मिमीते

पञ्च॑ च ।। 4 ।। 3.8.4.1 यꣳ पि॒तुर॑नु॒जाया॑ꣳ पु॒त्रः । स पु॒रस्ता॑न्नयति । यो मा॒तुर॑नु॒जाया॑ꣳ पु॒त्रः । स प॒श्चान्न॑यति । विष्व॑ञ्चमे॒वास्मा॑त्पा॒प्मान॒व्विँवृ॑हतः । यो अर्व॑न्त॒ञ्जिघाꣳ॑सति॒ तम॒भ्य॑मीति॒ वरु॑ण॒ इति॒ श्वान॑ञ्चतुर॒ख्षं प्रसौ॑ति । प॒रो मर्तꣳ प॒रश्श्वेति॒ शुन॑श्चतुर॒ख्षस्य॒ प्रह॑न्ति । श्वेव॒ वै पा॒प्मा भ्रातृ॑व्यः । पा॒प्मान॑मे॒वास्य॒ भ्रातृ॑व्यꣳ हन्ति । सै॒ध्र॒कम्मुस॑लम्भवति ।। 13 ।। 3.8.4.2 कर्म॑कर्मै॒वास्मै॑ साधयति । पौ॒ꣳ॒श्च॒ले॒यो ह॑न्ति । पु॒ꣳ॒श्च॒ल्वाव्वैँ दे॒वाश्शुच॒न्न्य॑दधुः । शु॒चैवास्य॒ शुचꣳ॑ हन्ति । पा॒प्मा वा ए॒तमी॑फ्स॒तीत्या॑हुः । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑त॒ इति॑ । अश्व॑स्याधस्प॒दमुपा॑स्यति । व॒ज्री वा अश्व॑ꣳ प्राजाप॒त्यः । वज्रे॑णै॒व पा॒प्मान॒म्भ्रातृ॑व्य॒मव॑ क्रामति । द॒ख्षि॒णाऽप॑ प्लावयति ।। 14 ।। 3.8.4.3 पा॒प्मान॑मे॒वास्मा॒च्छम॑ल॒मप॑ प्लावयति । ऐ॒षी॒क उ॑दू॒हो भ॑वति । आयु॒र्वा इ॒षीकाः॑ । आयु॑रे॒वास्मि॑न्दधति । अ॒मृत॒व्वाँ इ॒षीकाः॑ । अ॒मृत॑मे॒वास्मि॑न्दधति । वे॒त॒स॒शा॒खोप॒सम्ब॑द्धा भवति । अ॒फ्सुयो॑नि॒र्वा अश्वः॑ । अ॒फ्सु॒जो वे॑त॒सः ।

स्वादेवैनय्यौनेर्निर्मिमीते । पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभ्युदूहति । पुरस्तादेवास्मिन्प्रतीच्यमृतन्दधाति । अहश्च त्वञ्च वृत्रहन्निति ब्रह्मा यजमानस्य हस्तङ्गृह्णाति । ब्रह्मख्षत्रे एव सन्दधाति । अभिक्रत्वेन्द्र भूरधज्मन्नित्यध्वर्युर्यजमानवाँचयत्यभिजित्यै ।। 15 ।। 3.8.5.0 ब्रह्मा विश उख्षति दिश एकञ्च ।। 5 ।। 3.8.5.1 चत्वार ऋत्विजस्समुख्षन्ति । आभ्य एवैनश्चतसृभ्यो दिग्भ्योऽभि समीरयन्ति । शतेन राजपुत्रैस्सहाध्वर्युः । पुरस्तात्प्रत्यङ्ङिष्ठन्प्रोख्षति । अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा । अयꣳ राजा वृत्रवँध्यादिति । राज्यवाँ अध्वर्युः । ख्षत्रꣳ राजपुत्रः । राज्येनैवास्मिन्ख्षत्रन्दध । शतेना राजभिरुग्रैस्सह ब्रह्मा ।। 16 ।। 3.8.5.2 दख्षिणत उदङ्ङिष्ठन्प्रोख्षति । अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा । अयꣳ राजाप्रतिधृष्योऽस्त्विति । बलवँ ब्रह्मा । बलमराजोग्रः । बलेनैवास्मिन्बलन्दधाति । शतेन सूतग्रामणिभिस्सह होता । पश्चात्प्राङ्ङिष्ठन्प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा । अयꣳ राजाऽस्यै विशः ।। 17 ।। 3.8.5.3 बहुग्वै

ब॑ह्व॒श्वायै॑ बह्वजावि॒कायै॑ । ब॒हु॒व्री॒हि॒य॒वायै॑ बहुमाषति॒लायै॑ । ब॒हु॒हि॒र॒ण्यायै॑ बहुह॒स्तिका॑यै । ब॒हु॒दा॒स॒पू॒रु॒षायै॑ रयि॒मत्यै॒ पुष्टि॑मत्यै । ब॒हु॒रा॒य॒स्पो॒षाये॒ राजा॒स्त्विति॑ । भूमा वै होता॑ । भूमा सू॑तग्राम॒ण्यः॑ । भूम्नै॒वास्मि॑न्भूमान॑न्दधाति । श॒तेन॑ ख्षत्तसङ्ग्र॒ही॒तृभि॑स्स॒होद्गा॒ता । उ॒त्त॒र॒तो द॑ख्षि॒णा तिष्ठ॒न्प्रोख्ष॑ति ।। 18 ।। 3.8.5.4 अ॒नेनाश्वे॑न॒ मेध्ये॑ने॒ष्ट्वा । अ॒य॒ꣳ राजा॒ सर्व॒मायु॑रे॒त्विति॑ । आयु॒र्वा उ॑द्गा॒ता । आयु॑ः ख्षत्तसङ्ग्र॒ही॒तारः॑ । आयु॑षै॒वास्मि॒न्नायु॑र्दधाति । श॒त॒ꣳशं॑तम्भवन्ति । श॒तायु॒ꣳ पुरु॑षश्श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति । च॒तु॒श्श॒ता भ॑वन्ति । चत॑स्रो॒ दिशः॑ । दि॒ख्ष्वे॑व प्रति॑ तिष्ठति ।। 19 ।। 3.8.6.0 अ॒भिजि॑त्यै वैश्वान॒रस्स॑वि॒त्र ए॒वैनं॑ जुहोति वा॒यव॑ ए॒वैनं॑ जुहोति च्यवते॒ षट् च॑ ।। 6 ।। 3.8.6.1 यथा॒ वै ह॒विषो॑ गृही॒तस्य॒ स्कन्द॑ति । ए॒वव्वाँ ए॒तदश्व॑स्य स्कन्दति । यन्नि॒क्तमना॑लब्धमुथ्सृ॒जन्ति॑ । यथ्स्तोक्या॑ अ॒न्वाह॑ । स॒र्व॒हुत॑मे॒वैन॑ङ्करो॒त्यस्क॑न्दाय । अस्क॑न्न॒ꣳ हि तत् ।

यद्धु॒तस्य॒ स्कन्द॑ति । स॒हस्र॒मन्वा॑ह । स॒हस्र॑सम्मितस्सुव॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भिजि॑त्यै ।। 20 ।। 3.8.6.2 यत्परि॑मिता अनुब्रू॒यात् । परि॑मित॒मव॑ रुन्धीत । अप॑रिमिता॒ अन्वा॑ह । अप॑रिमितस्सुव॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । स्तोक्या॑ जुहोति । या ए॒व वर्ष्या॒ आपः॑ । ता अव॑ रुन्धे । अ॒स्याञ्जु॑होति । इ॒यद्वाँ अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः ।। 21 ।। 3.8.6.3 अ॒स्यामे॒वैना॒ꣳ प्रति॑ष्ठापयति । उ॒वाच॑ ह प्र॒जाप॑तिः । स्तोक्या॑सु॒ वा अ॒हम॑श्वमे॒धꣳ सꣳस्था॑पयामि । तेन॒ तत॒स्सꣳस्थि॑तेन चरा॒मीति॑ । अ॒ग्नये॒ स्वाहेत्या॑ह । अ॒ग्नय॑ ए॒वैन॑ञ्जुहोति । सोमा॑य॒ स्वाहेत्या॑ह । सोमा॑ये॒वैन॑ञ्जुहोति । स॒वि॒त्रे स्वाहेत्या॑ह । स॒वि॒त्र ए॒वैन॑ञ्जुहोति ।। 22 ।। 3.8.6.4 सर॑स्वत्यै॒ स्वाहेत्या॑ह । सर॑स्वत्या ए॒वैन॑ञ्जुहोति । पू॒ष्णे स्वाहेत्या॑ह । पू॒ष्ण ए॒वैन॑ञ्जुहोति । बृह॒स्पत॑ये॒ स्वाहेत्या॑ह । बृह॒स्पत॑य ए॒वैन॑ञ्जुहोति । अ॒पाम्मोदा॑य॒ स्वाहेत्या॑ह । अ॒द्भ्य ए॒वैन॑ञ्जुहोति । वा॒यवे॒ स्वाहेत्या॑ह । वा॒यव॑ ए॒वैन॑

जुहोति ।। 23 ।। 3.8.6.5 मित्राय स्वाहेत्याह । मित्रायैवैनं जुहोति । वरुणाय स्वाहेत्याह । वरुणायैवैनं जुहोति । एताभ्य एवैनन्देवताभ्यो जुहोति । दशदश संपाद जुहोति । दशाक्षरा विराट् । अन्नंविराट् । विराजैवान्नाद्यमव रुन्धे । प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते । यꣳ परांचीराहुतीर्जुहोति । पुनःपुनरभ्यावर्त जुहोति । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । एताꣳ ह वाव सोऽश्वमेधस्य सꣳस्थितिमुवाचास्कन्दाय । अस्कन्नꣳ हि तत् । यद्यज्ञस्य सꣳस्थितस्य स्कन्दति ।। 24 ।। 3.8.7.0 सारसारितमोऽपचिततमꣳ प्राजापत्योऽश्वꣳ पञ्च च ।। 7 ।। 3.8.7.1 प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति पुरस्तात्प्रत्यङ्तिष्ठन्प्रोक्षति । प्रजापतिर्वै देवानामन्नादो वीर्यावान् । अन्नाद्यमेवास्मिन्वीर्यन्दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनामन्नादो वीर्यावत्तमः । इन्द्राग्निभ्यान्त्वेति दक्षिणतः । इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ बलिष्ठौ । ओज एवास्मिन्बलन्दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनामोजिष्ठो बलिष्ठः

। वायवे त्वेति पश्चात् । वायुर्वै देवानामाशुस्सारसारितमः ।। 25 ।। 3.8.7.2 जवमेवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनामाशुस्सारसारितमः । विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युत्तरतः । विश्वे वै देवा देवानाँय्यँशस्वितमाः । यश एवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनाय्यँशस्वितमः । देवेभ्यस्त्वेत्यधस्ताँत् । देवा वै देवानामपचिततमाः । अपचितिमेवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनामपचिततमः ।। 26 ।। 3.8.7.3 सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युपरिष्टात् । सर्वे वै देवास्त्विषिमन्तो हरस्विनः । त्विषिमेवास्मिन् हरो दधाति । तस्मादश्वꣳ पशूनान्त्विषिमान्हरस्वितमः । दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्याह । एभ्य एवैनल्लोँकेभ्यꣳ प्रोक्षति । सते त्वाऽसते त्वाऽद्भ्यस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्याह । तस्मादश्वमेधयाजिनꣳ सर्वाणि भूतान्युपजीवन्ति । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यत्प्राजापत्योऽश्वः । अथ कस्मादेनमन्याभ्यो देवताभ्योऽपि प्रोक्षतीति ।

अश्वे॒ वै सर्वा॑ दे॒वता॑ अ॒न्वाय॑त्ताः । तय्यँद्विश्वै॑भ्यस्त्वा भू॒तेभ्य॒ इति॑ प्रो॒ख्षति॑ । दे॒वता॑ ए॒वास्मि॑न्न॒न्वा या॑तयति । तस्मा॒दश्वे॒ सर्वा॑ दे॒वता॑ अ॒न्वाय॑त्ताः ।। 27 ।। 3.8.8.0 अ॒र्ध॒य॒ति॒ ज॒न॒य॒ति॒ खल्वा॑हु॒र्जग॑ती॒ त्रीणि॑ च ।। 8 ।। 3.8.8.1 यथा॒ वै ह॒विषो॑ गृही॒तस्य॒ स्कन्द॑ति । ए॒वव्वाँ ए॒तदश्व॑स्य स्कन्दति । यत्प्रोख्षि॑त॒मना॑लब्धमुथ्सृ॒जन्ति॑ । यद॑श्वचरि॒तानि॑ जु॒होति॑ । स॒र्व॒हुत॑मे॒वैन॑ङ्कुरो॒त्यस्क॑न्दाय । अस्क॑न्न॒ꣳ हि तत् । यद्धु॒तस्य॒ स्कन्द॑ति । ई॒ङ्का॒राय॒ स्वाहेङ्कृ॑ताय॒ स्वाहेत्या॑ह । ए॒तानि॒ वा अ॑श्वचरि॒तानि॑ । च॒रि॒तैरे॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति ।। 28 ।। 3.8.8.2 तदा॑हुः । अना॑हुतयो॒ वा अ॑श्वचरि॒तानि॑ । नैता हो॑त॒व्या॑ इति॑ । अथो॒ खल्वा॑हुः । हो॒त॒व्या॑ ए॒व । अत्र॒ वावैवव्वि॒द्वान॑श्वमे॒धꣳ सꣳस्था॑पयति । यद॑श्वचरि॒तानि॑ जु॒होति॑ । तस्मा॑द्धोत॒व्या॑ इति॑ । ब॒हि॒र्धा वा ए॑नमे॒तदा॒यत॑नाद्दधाति । भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयति ।। 29 ।। 3.8.8.3 यस्या॑नायत॒नेऽ॑न्यत्रा॒ग्नेराहु॑तीर्जु॒होति॑ । सा॒वि॒त्रिया इष्टया॑ꣳ पु॒रस्ता॑थ्स्विष्ट॒कृतः॑ । आ॒ह॒व॒नीये॑ऽश्वचरि॒तानि॑

जुहोति । आयतन एवास्याहुतीर्जुहोति । नास्मै भ्रातृव्यञ्जनयति । तदाहुः । यज्ञमुखेयज्ञमुखे होतव्याः । यज्ञस्य क्लृप्त्यै । सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या इति । अथो खल्वाहुः ।। 30 ।। 3.8.8.4 यद्यज्ञमुखेयज्ञमुखे जुहुयात् । पशुभिर्यजमानव्यँर्धयेत् । अव सुवर्गाल्लोकात्पद्येत । पापीयान्थ्स्यादिति । सकृदेव होतव्याः । न यजमानं पशुभिर्व्यर्धयति । अभि सुवर्गल्लोँकञ्जयति । न पापीयान्भवति । अष्टाचत्वारिꣳशतमश्वरूपाणि जुहोति । अष्टाचत्वारिꣳशदक्षरा जगती । जागतोऽश्वꣳ प्राजापत्यस्समृद्ध्यै । एकमतिरिक्तञ्जुहोति । तस्मादेकꣳ प्रजास्वर्धुकः ।। 31 ।। 3.8.9.0 गच्छति भवतः पथ्सु जुहोति न गच्छन्ति नव च ।। 9 ।। 3.8.9.1 विभूर्मात्रा प्रभूꣳ पित्रेत्याह । इयद्वै माता । असौ पिता । आभ्यामेवैनं परिददाति । अश्वोऽसि हयोऽसीत्याह । शास्त्येवैनमेतत् । तस्माच्छिष्टाꣳ प्रजा जायन्ते । अत्योऽसीत्याह ।

तस्मा॒दश्व॒स्सर्वा॑न्प॒शूनत्ये॑ति । तस्मा॒दश्व॒स्सर्वे॑षां पशू॒नाꣳ श्रैष्ठ्य॑ङ्गच्छति ।। 32 ।। 3.8.9.2 प्र यश॒श्श्रैष्ठ्य॑माप्नोति । य ए॒वꣳ वेद॑ । नरो॒ऽस्यर्वा॑ऽसि॒ सप्ति॑रसि वा॒ज्य॑सीत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒तन्म॑हि॒मान॒व्व्याँच॑ष्टे । ययु॒र्नामा॒ऽसीत्या॑ह । ए॒तद्वा अश्व॑स्य प्रि॒यन्ना॑म॒धेय॑म् । प्रि॒येणै॒वैन॑न्नाम॒धेये॑ना॒भि व॑दति । तस्मा॒दप्या॑मि॒त्रौ स॒ङ्गत्य॑ । नाम्ना॒ चेद्धये॑ते । मि॒त्रमे॒व भ॑वतः ।। 33 ।। 3.8.9.3 आ॒दि॒त्याना॒ पत्वाऽन्वि॒हीत्या॑ह । आ॒दि॒त्याने॒वैन॑ङ्गमयति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ स्वाहे॑न्द्रा॒ग्निभ्या॒मिति॑ पूर्वहो॒माञ्जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्त॒म्भ्रातृ॑व्य॒मति॑ क्रामति । भूर॑सि भु॒वे त्वा॒ भव्या॑य त्वा भविष्य॒ते त्वेत्युथ्सृ॑जति सर्व॒त्वाय॑ । देवा॑ आशापाला ए॒तन्दे॒वेभ्योऽश्व॒म्मेधा॑य॒ प्रोख्षि॑तङ्गोपाय॒तेत्या॑ह । श॒तवै॑ तल्प्या॑ राजपु॒त्रा दे॒वा आ॑शापा॒लाः । तेभ्य॑ ए॒वैन॒ परि॑ ददाति । ई॒श्व॒रो वा अश्व॒ꣳ प्रमु॑क्त॒ꣳ परा॑ परा॒वत॒ङ्गन्तो॑ः । इ॒ह धृति॒स्स्वाहे॒ह विधृ॑ति॒स्स्वाहे॒ह रन्ति॒स्स्वाहे॒ह रम॑ति॒स्स्वाहेति॑ चतु॒षु प॒थ्सु जु॑होति ।। 34 ।। 3.8.9.4 ए॒ता वा अश्व॑स्य॒

बन्धनम् । ताभिरेवैनम्बध्नाति । तस्मादश्वꣳ प्रमुक्तो बन्धनमा गच्छति । तस्मादश्वꣳ प्रमुक्तो बन्धनन्न जहाति । राष्ट्रवाँ अश्वमेधः । राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते । येऽश्वम्मेध्यꣳ रख्षन्ति । तेषाय्यँ उदृचङ्गच्छन्ति । राष्ट्रादेव ते राष्ट्रङ्गच्छन्ति । अथ य उदृचन्न गच्छन्ति ।। 35 ।। 3.8.9.5 राष्ट्रादेव ते व्यवच्छिद्यन्ते । परा वा एष सिच्यते । योऽबलोऽश्वमेधेन यजते । यदमित्रा अश्वंविन्देरन्न् । हन्येतास्य यज्ञः । चतुश्शता रख्षन्ति । यज्ञस्याघाताय । अथान्यमानीय प्रोख्षेयुः । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ।। 36 ।। 3.8.10.0 रुन्धे प्राणान्दीक्षामव रुन्ध उच्यते क्रामन्ति तिष्ठति ।। 10 ।। 3.8.10.1 प्रजापतिरकामयताश्वमेधेन यजेयेति । स तपोऽतप्यत । तस्य तेपानस्य । सप्तात्मनो देवता उदक्रामन्न् । सा दीख्षाऽभवत् । स एतानि वैश्वदेवान्यपश्यत् । तान्यजुहोत् । तैर्वै स दीख्षामवारुन्ध । यद्वैश्वदेवानि जुहोति । दीख्षामेव तैर्यजमानोऽव रुन्धे ।। 37 ।। 3.8.10.2 सप्त

जुहोति । सप्त हि ता देवता उदक्रामन् । अन्वहञ्जुहोति । अन्वहमेव दीक्षामव रुन्धे । त्रीणि वैश्वदेवानि जुहोति । चत्वार्यौद्ग्रहणानि । सप्त संपद्यन्ते । सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः । प्राणा दीक्षा । प्राणैरेव प्राणान्दीक्षामव रुन्धे ।। 38 ।। 3.8.10.3 एकविꣳशतिर्वैश्वदेवानि जुहोति । एकविꣳशतिर्वै देवलोकाः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः । त्रय इमे लोकाः । असावादित्य एकविꣳशः । एष सुवर्गो लोकः । तद्दैव्यं क्षत्रम् । सा श्रीः । तद्ब्रध्नस्य विष्टपम् । तथ्स्वाराज्यमुच्यते ।। 39 ।। 3.8.10.4 त्रिꣳशतमौद्ग्रहणानि जुहोति । त्रिꣳशदक्षरा विराट् । अन्नं विराट् । विराजैवान्नाद्यमव रुन्धे । त्रेधा विभज्य देवता जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः । त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां लोकानामाप्त्यै । एषां लोकानां क्लृप्त्यै । अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति ।। 40 ।। 3.8.10.5 यो दीक्षामतिरेचयति । सप्ताहं प्रचरन्ति । सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः । प्राणा दीक्षा । प्राणैरेव प्राणान्दीक्षामव रुन्धे ।

पूर्णाहुतिमुत्तमां जुहोति । सर्वं वै पूर्णाहुतिः । सर्वमेवाप्नोति । अथो इयं वै पूर्णाहुतिः । अस्यामेव प्रति तिष्ठति ।। 41 ।। 3.8.11.0 यच्छते पुरुरूपाय स्वाहेत्याहाष्टौ च ।। 11 ।। 3.8.11.1 प्रजापतिरश्वमेधमसृजत । तꣳ सृष्टं न किञ्चनोदयच्छत् । तं वैश्वदेवान्येवोदयच्छन्न् । यद्वैश्वदेवानि जुहोति । यज्ञस्योद्यत्यै । स्वाहाऽऽधिमाधीताय स्वाहा । स्वाहाऽधीतं मनसे स्वाहा । स्वाहा मनꣳ प्रजापतये स्वाहा । काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहेति प्राजापत्ये मुख्ये भवतः । प्रजापतिमुखाभिरेवैनं देवताभिरुद्यच्छते ।। 42 ।। 3.8.11.2 अदित्यै स्वाहाऽदित्यै मह्यै स्वाहाऽदित्यै सुमृडीकायै स्वाहेत्याह । इयं वा अदितिः । अस्या एवैनं प्रतिष्ठायोद्यच्छते । सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहेत्याह । वाग्वै सरस्वती । वाचैवैनमुद्यच्छते । पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहेत्याह ।

प॒शवो॒ वै पू॒षा । प॒शुभि॑रे॒वैन॒मुद्य॑च्छते । त्वष्ट्रे स्वाहा॒ त्वष्ट्रे॑ तु॒रीपा॑य॒ स्वाहा॒ त्वष्ट्रे॑ पुरु॒रूपा॑य॒ स्वाहेत्या॑ह । त्वष्टा॒ वै प॑शू॒नां मि॑थु॒नाना॒ꣳ रूप॒कृत् । रू॒पमे॒व प॒शुषु॑ दधाति । अथो॑ रू॒पैरे॒वैन॒मुद्य॑च्छते । विष्ण॑वे॒ स्वाहा॒ विष्ण॑वे निखुर्य॒पाय॒ स्वाहा॒ विष्ण॑वे निभूय॒पाय॒ स्वाहेत्या॑ह । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञायै॒वैन॒मुद्य॑च्छते । पू॒र्णा॒हु॒तिमु॑त्त॒मां जु॑होति । प्रत्युत्त॑ब्ध्यै सय॒त्वाय॑ ।। 43 ।। 3.8.12.0 त्रि॒ष्टुभ॒श्छन्द॒सोऽधि॒ निर्मि॑मीते जुहोति॒ नव॑ च ।। 12 ।। 3.8.12.1 सा॒वि॒त्रम॒ष्टाक॑पालं प्रा॒तर्निर्व॑पति । अ॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री । गा॒य॒त्रं प्रा॑तस्सव॒नम् । प्रा॒त॒स्स॒व॒नादे॒वैनं॑ गायत्रि॒याश्छन्द॒सोऽधि॒ निर्मि॑मीते । अथो॑ प्रातस्सव॒नमे॒व तेना॑प्नोति । गा॒य॒त्रीं छन्दः॑ । स॒वि॒त्रे प्र॑सवि॒त्र एका॑दशकपालं म॒ध्यन्दि॑ने । एका॑दशाक्षरा त्रि॒ष्टुप् । त्रैष्टु॑भं॒ माध्य॑न्दिन॒ꣳ सव॑नम् । माध्य॑न्दिनादे॒वैन॒ꣳ सव॑नात्त्रि॒ष्टुभ॒श्छन्द॒सोऽधि॒ निर्मि॑मीते ।। 44 ।। 3.8.12.2 अथो॒ माध्य॑न्दिनमे॒व

सव॑नं॒ तेना॑प्नोति । त्रि॒ष्टुभं॒ छन्दः॑ । स॒वि॒त्र आ॑सवि॒त्रे द्वाद॑शकपालमपरा॒ह्णे । द्वाद॑शाक्षरा॒ जग॑ती । जाग॑तं तृतीयसव॒नम् । तृ॒ती॒य॒स॒व॒नादे॒वैनं॒ जग॑त्या॒श्छन्द॒सोऽधि॒ निर्मि॑मीते । अथो॑ तृतीयसव॒नमे॒व तेना॑प्नोति । जग॑तीं॒ छन्दः॑ । ई॒श्व॒रो वा अश्व॒ऽ प्रमु॑क्त॒ऽ परां॑ परा॒वतं॒ गन्तोः॑ । इ॒ह धृति॒स्स्वाहे॒ह विधृ॑ति॒स्स्वाहे॒ह रन्ति॒स्स्वाहे॒ह रम॑ति॒स्स्वाहेति॒ चत॑स्र॒ आहु॑तीर्जुहोति ।। 45 ।। 3.8.12.3 चत॑स्रो॒ दिशः॑ । दि॒ग्भिरे॒वैनं॒ परि॑गृह्णाति । आश्व॑त्थो व्र॒जो भ॑वति । प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॒ निला॑यत । अश्वो॑ रू॒पं कृ॒त्वा । सोऽश्व॒त्थे स॑वथ्स॒रम॑तिष्ठत् । तद॑श्व॒त्थस्या॑श्वत्थ॒त्वम् । यदाश्व॑त्थो व्र॒जो भव॑ति । स्व ए॒वैनं॒ योनौ॒ प्रति॑ष्ठापयति ।। 46 ।। 3.8.13.0 अ॒न॒ड्वानित्या॑ह जायते वर्षति स॒प्त च॑ ।। 13 ।। 3.8.13.1 आ ब्रह्म॑न्ब्राह्म॒णो ब्र॑ह्मवर्च॒सी जा॑यता॒मित्या॑ह । ब्रा॒ह्म॒ण ए॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सं द॑धाति । तस्मा॑त्पु॒रा ब्रा॑ह्म॒णो ब्र॑ह्मवर्च॒स्य॑जायत । आऽस्मिन्रा॒ष्ट्रे रा॑ज॒न्य॑ इष॒व्य॑श्शूरो॑ महार॒थो जा॑यता॒मित्या॑ह । रा॒ज॒न्य॑ ए॒व शौ॒र्यं म॑हि॒मानं॑

दधाति । तस्मा॑त्पु॒रा रा॑ज॒न्य॑ इष॒व्य॑श्शूरो॑ महार॒थो॑ऽजायत । दोग्ध्री॑ धे॒नुरित्या॑ह । धे॒न्वामे॒व पयो॑ दधाति । तस्मा॑त्पु॒रा दोग्ध्री॑ धे॒नुर॑जायत । वोढा॑ऽन॒ड्वानित्या॑ह ।। 47 ।। 3.8.13.2 अ॒न॒डुह्ये॒व वी॒र्यं॑ दधाति । तस्मा॑त्पु॒रा वोढा॑ऽन॒ड्वान॑जायत । आ॒शुस्स॑ति॒रित्या॑ह । अश्व॑ ए॒व ज॒वं द॑धाति । तस्मा॑त्पु॒राऽऽशुरश्वो॑ऽजायत । पुर॑न्धि॒र्योषेत्या॑ह । यो॒षित्ये॒व रू॒पं द॑धाति । तस्मा॒थ्स्त्री यु॑व॒तिꣳ प्रि॒या भावु॑का । जि॒ष्णू र॑थे॒ष्ठा इत्या॑ह । आ ह॒ वै तत्र॑ जि॒ष्णू र॑थे॒ष्ठा जा॑यते ।। 48 ।। 3.8.13.3 यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । स॒भेयो॒ युवेत्या॑ह । यो वै पू॑र्ववय॒सी । स स॒भेयो॒ युवा॑ । तस्मा॒द्युवा॒ पुमा॑न्प्रि॒यो भावु॑कः । आऽस्य यज॑मानस्य वी॒रो जा॑यता॒मित्या॑ह । आ ह॒ वै तत्र॒ यज॑मानस्य वी॒रो जा॑यते । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । नि॒का॒मेनि॑कामे नꣳ प॒र्जन्यो॑ वऱ्ष॒त्वित्या॑ह । नि॒का॒मेनि॑कामे ह॒ वै तत्र॑ प॒र्जन्यो॑ वऱ्षति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । फ॒लिन्यो॑ न॒ ओष॑धयꣳ पच्यन्ता॒मित्या॑ह । फ॒लिन्यो॑ ह॒ वै

तत्रौषधयः पच्यन्ते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । योगक्षेमो नः कल्पतामित्याह । कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।।49 ।। 3.8.14.0 जुहोति मधुना जुहोति पृथुकैर्जुहोति करम्बैर्जुहोति सक्तुभिर्जुहोति प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति चत्वारि च ।। 14 ।। (अन्नहोमानाज्येनाग्नेर्मधुना तण्डुलैः पृथुकैर्लाजैः करम्बैर्धानाभिस्सक्तुभिर्मसूरैः प्रियङ्गुतण्डुलैर्दशान्नानि द्वादश ।) 3.8.14.1 प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत् । स आत्मन्नश्वमेधमधत्त । तं देवा अब्रुवन् । एष वाव यज्ञः । यदश्वमेधः । अप्येव नोत्रास्त्विति । तेभ्य एतानन्नहोमान्प्रायच्छत् । तानजुहोत् । तैर्वै स देवानप्रीणात् । यदन्नहोमाञ्जुहोति ।। 50 ।। 3.8.14.2 देवानेव तैर्यजमानः प्रीणाति । आज्येन जुहोति । अग्नेर्वा एतद्रूपम् । यदाज्यम् । यदाज्येन जुहोति । अग्निमेव तत्प्रीणाति । मधुना जुहोति । महत्यै वा एतद्देवतायै रूपम् । यन्मधु । यन्मधुना जुहोति ।। 51 ।। 3.8.14.3 महतीमेव

तद्देवताः प्रीणाति । तण्डुलैर्जुहोति । वसूनां वा एतद्रूपम् । यत्तण्डुलाः । यत्तण्डुलैर्जुहोति । वसूनेव तत्प्रीणाति । पृथुकैर्जुहोति । रुद्राणां वा एतद्रूपम् । यत्पृथुकाः । यत्पृथुकैर्जुहोति । ।। 52 ।। 3.8.14.4 रुद्रानेव तत्प्रीणाति । लाजैर्जुहोति । आदित्यानां वा एतद्रूपम् । यल्लाजाः । यल्लाजैर्जुहोति । आदित्यानेव तत्प्रीणाति । करम्बैर्जुहोति । विश्वेषां वा एतद्देवानाꣳ रूपम् । यत्करम्बाः । यत्करम्बैर्जुहोति ।। 53 ।। 3.8.14.5 विश्वानेव तद्देवान्प्रीणाति । धानाभिर्जुहोति । नक्षत्राणां वा एतद्रूपम् । यद्धानाः । यद्धानाभिर्जुहोति । नक्षत्राण्येव तत्प्रीणाति । सक्तुभिर्जुहोति । प्रजापतेर्वा एतद्रूपम् । यथ्सक्तवः । यथ्सक्तुभिर्जुहोति ।। 54 ।। 3.8.14.6 प्रजापतिमेव तत्प्रीणाति । मसूस्यैर्जुहोति । सर्वासां वा एतद्देवतानाꣳ रूपम् । यन्मसूस्यानि । यन्मसूस्यैर्जुहोति । सर्वा एव तद्देवताः प्रीणाति । प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति

। प्रि॒याङ्गा॑ ह॒ वै नामै॒ते । ए॒तैर्वै दे॒वा अश्व॒स्याङ्गा॑नि॒ सम॑दधुः । यत्प्रि॑यङ्गुतण्डु॒लैर्जु॒होति॑ । अश्व॑स्यै॒वाङ्गा॑नि॒ संद॑धाति । दशान्ना॑नि जुहोति । दशा॑क्षरा वि॒राट् । वि॒राट्कृ॒थ्स्नस्या॒न्नाद्य॒स्याव॑रुध्यै ।। 55 ।। 3.8.15.0 ए॒व य॒ज्ञाद्रक्षा॒ꣳ॒स्यप॑हन्त्यन्त॒तो जु॑होति श॒ताय॒ स्वाहेत्या॑ह स॒प्त च॑ ।। 15 ।। 3.8.15.1 प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धम॑सृजत । तꣳ सृ॒ष्टꣳ रक्षाꣳ॑स्यजिघाꣳसन्न् । स ए॒तान्प्र॒जाप॑तिर्न॒क्तꣳ हो॒मान॑पश्यत् । तान॑जुहोत् । तैर्वै स य॒ज्ञाद्रक्षा॒ꣳ॒स्यपा॑हन्न् । यन्न॑क्तꣳ हो॒माञ्जु॒होति॑ । य॒ज्ञादे॒व तैर्यज॑मानो॒ रक्षा॒ꣳ॒स्यप॑ हन्ति । आज्ये॑न जुहोति । वज्रो॒ वा आज्य॑म् । वज्रे॑णै॒व य॒ज्ञाद्रक्षा॒ꣳ॒स्यप॑ हन्ति ।। 56 ।। 3.8.15.2 आज्य॑स्य प्रति॒पदं॑ करोति । प्रा॒णो वा आज्य॑म् । मु॒ख॒त ए॒वास्य॑ प्रा॒णं द॑धाति । अ॒न्न॒हो॒माञ्जु॑होति । शरी॑रवदे॒वाव॑ रुन्धे । व्य॒त्यासं॑ जुहोति । उ॒भय॒स्याव॑रुध्यै । नक्तं॑ जुहोति । रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । आज्ये॑नान्त॒तो जु॑होति ।। 57 ।। 3.8.15.3 प्रा॒णो वा आज्य॑म् । उ॒भ॒यत॑ ए॒वास्य॑ प्रा॒णं

दधाति । पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्च । एकस्मै स्वाहेत्याह । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । द्वाभ्याꣳ स्वाहेत्याह । अमुष्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति । उभयोरेव लोकयोः प्रति तिष्ठति । अस्मिꣳश्चामुष्मिꣳश्च । शताय स्वाहेत्याह । शतायुर्वै पुरुषश्शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमव रुन्धे । सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवाव रुन्धे । सर्वस्मै स्वाहेत्याह । अपरिमितमेवाव रुन्धे ।। 58 ।। 3.8.16.0 एकोत्तरं जुहोति प्रयुताय स्वाहेत्याह समुद्राय स्वाहेत्याहाहर्व्युष्टिस्सप्त च ।। 16 ।। 3.8.16.1 प्रजापतिं वा एष ईप्सतीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति । अथो आहुः । सर्वाणि भूतानीति । एकस्मै स्वाहेत्याह । प्रजापतिर्वा एकः । तमेवाप्नोति । एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याꣳ स्वाहेत्यभिपूर्वमाहुतीर्जुहोति । अभिपूर्वमेव सुवर्गं लोकमेति । एकोत्तरं जुहोति ।। 59 ।। 3.8.16.2 एकवदेव सुवर्गं लोकमेति । सन्ततं

जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य सन्तत्यै । शताय स्वाहेत्याह । शतायुर्वै पुरुषश्शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे । सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवाव रुन्धे । अयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहेत्याह ।। 60 ।। 3.8.16.3 त्रय इमे लोकाः । इमानेव लोकानव रुन्धे । अर्बुदाय स्वाहेत्याह । वाग्वा अर्बुदम् । वाचमेवाव रुन्धे । न्यर्बुदाय स्वाहेत्याह । यो वै वाचो भूमा । तन्न्यर्बुदम् । वाच एव भूमानमव रुन्धे । समुद्राय स्वाहेत्याह ।।61 ।। 3.8.16.4 समुद्रमेवाप्नोति । मध्याय स्वाहेत्याह । मध्यमेवाप्नोति । अन्ताय स्वाहेत्याह । अन्तमेवाप्नोति । परार्धाय स्वाहेत्याह । परार्धमेवाप्नोति । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्याह । रात्रिर्वा उषाः । अहर्व्युष्टिः । अहोरात्रे एवावरुन्धे । अथो अहोरात्रयोरेव प्रतितिष्ठति । ता यदुभयीर्दिवा वा नक्तं वा जुहुयात् । अहोरात्रे मोहयेत् । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेष्यते स्वाहोद्यते

स्वाहेत्यनु॑दिते जुहोति । उदि॑ताय॒ स्वाहा॑ सुव॒र्गाय॒ स्वाहा॑ लो॒काय॒ स्वाहेत्युदि॑ते जुहोति । अ॒हो॒रा॒त्रयो॒रव्य॑तिमोहाय ।। 62 ।। 3.8.17.0 पू॒र्व॒दी॒क्षा जु॑होति॒ पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मति॑ क्राम॒त्यन॑न्तरित्यै क्रामति रुन्धे॒ जाय॑त॒ एकं॑ च ।। 17 ।। 3.8.17.1 वि॒भूर्मा॒त्रा प्र॒भू॒ꣳ पि॒त्रेत्य॑श्वना॒मानि॑ जुहोति । उ॒भयो॑रे॒वैनं॑ लो॒कयो॑र्नाम॒धेयं॑ गमयति । आय॑नाय॒ स्वाहा॒ प्राय॑णाय॒ स्वाहेत्यु॑द्वा॒वाञ्जु॑होति । सर्व॑मे॒वैन॒मस्क॑न्नꣳ सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहेति॑ पूर्वहो॒माञ्जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मति॑ क्रामति । पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहेति॑ पूर्वदी॒क्षा जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मति॑ क्रामति ।।63।। 3.8.17.2 पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्ये॑कवि॒ꣳशिनीं॑ दी॒क्षां जु॑होति । एक॑विꣳशति॒र्वै दे॑वलो॒काः । द्वाद॑श॒ मासाः॒ पञ्च॒र्तवः॑ । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः

। अ॒सावा॑दि॒त्य ए॑कवि॒ꣳशः । ए॒ष सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ समष्ट्यै । भुवो॑ दे॒वानां॒ कर्म॒णेत्यृ॑तुदी॒क्षा जु॑होति । ऋ॒तूने॒वास्मै॑ कल्पयति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑ वा॒यवे॒ स्वाहेति॑ जुहो॒त्यन॑न्तरित्यै ।। 64 ।। 3.8.17.3 अ॒र्वाङ्य॒ज्ञस्संक्रा॑म॒त्वित्याप्ती॑र्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्याप्त्यै॑ । भूतं॑ भव्यं॑ भवि॒ष्यदिति॒ पर्याप्ती॑र्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ पर्याप्त्यै॑ । आ मे॑ गृ॒हा भ॑व॒न्त्वित्या॒भूर्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्याभू॑त्यै । अ॒ग्निना॒ तपोऽन्व॑भव॒दित्य॑नु॒भूर्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑भूत्यै । स्वाहा॒ऽऽधिमाधी॑ताय॒ स्वाहेति॒ सम॑स्तानि वैश्वदे॒वानि॑ जुहोति । सम॑स्तमे॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मति॑ क्रामति ।। 65 ।। 3.8.17.4 द॒द्भ्यस्स्वाहा॒ हनू॑भ्या॒ꣳ स्वाहेत्य॑ङ्गहो॒माङ्जु॑होति । अङ्गे॑अङ्गे॒ वै पुरु॑षस्य पा॒प्मोप॑श्लिष्टः । अङ्गा॑दङ्गादे॒वैन॑ं पा॒प्मन॒स्तेन॑ मुञ्चति । अ॒ज्ये॒ताय॒ स्वाहा॑ कृ॒ष्णाय॒ स्वाहा॑ श्वे॒ताय॒ स्वाहेत्य॑श्वरू॒पाणि॑ जुहोति । रू॒पैरे॒वैन॒ꣳ सम॑र्धयति ।

ओषधीभ्यस्स्वाहा मूलेभ्यस्स्वाहेत्योषधिहोमाञ्जुहोति । द्वय्यो वा ओषधयः । पुष्पेभ्योऽन्याꣳ फलं गृह्णन्ति । मूलेभ्योऽन्याः । ता एवोभयीरवं रुन्धे ।। 66 ।। 3.8.17.5 वनस्पतिभ्यस्स्वाहेति वनस्पतिहोमाञ्जुहोति । आरण्यस्यान्नाद्यस्यावरुध्यै । मेषस्त्वा पचतेरवत्वित्यपाव्यानि जुहोति । प्राणा वै देवा अपाव्याः । प्राणानेवाव रुन्धे । कूप्याभ्यस्स्वाहान्द्यस्स्वाहेत्यपाꣳ होमाञ्जुहोति । अप्सु वा आपः । अन्नं वा आपः । अन्द्यो वा अन्नं जायते । यदेवान्द्योऽन्नं जायते । तदव रुन्धे ।। 67 ।। 3.8.18.0 वै नभाꣳसि सूर्यो ज्योतिस्सन्तत्यै समष्ट्यै भूतं यजते नव च ।। 18 ।। 3.8.18.1 अम्भाꣳसि जुहोति । अयं वै लोकोऽम्भाꣳसि । तस्य वसवोऽधिपतयः । अग्निर्ज्योतिः । यदम्भाꣳसि जुहोति । इममेव लोकमव रुन्धे । वसूनाꣳ सायुज्यं गच्छति । अग्निं ज्योतिरव रुन्धे । नभाꣳसि जुहोति । अन्तरिक्षं वै

नभा२ꣳसि ।। 68 ।। 3.8.18.2 तस्य॑ रु॒द्रा अधि॑पतयः । वा॒युर्ज्योतिः॑ । यन्नभा२ꣳसि जु॒होति॑ । अ॒न्तरि॑क्षमे॒वाव॑ रुन्धे । रु॒द्राणा॒२ꣳ सायु॑ज्यं गच्छति । वा॒युं ज्योति॒रव॑ रुन्धे । महा२ꣳसि जुहोति । अ॒सौ वै लो॒को महा२ꣳसि । तस्या॑दि॒त्या अधि॑पतयः । सूर्यो॒ ज्योतिः॑ ।। 69 ।। 3.8.18.3 यन्महा२ꣳसि जु॒होति॑ । अ॒मुमे॒व लो॒कमव॑ रुन्धे । आ॒दि॒त्याना॒२ꣳ सायु॑ज्यं गच्छति । सूर्यं॒ ज्योति॒रव॑ रुन्धे । नमो॒ राज्ञे॒ नमो॒ वरु॑णा॒येति॑ य॒व्यानि॑ जुहोति । अ॒न्नाद्य॒स्याव॑रुध्यै । म॒यो॒भूर्वातो॑ अ॒भि वा॑तू॒स्रा इति॑ ग॒व्यानि॑ जुहोति । प॒शू॒नामव॑रुध्यै । प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑ व्या॒नाय॒ स्वाहेति॑ संततिहो॒माञ्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ संत॑त्यै ।।70 ।। 3.8.18.4 सि॒ताय॒ स्वाहाऽसि॑ताय॒ स्वाहेति॒ प्रमु॑क्तीर्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रमु॑क्त्यै । पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । द॒त्वते॒ स्वाहा॑ऽद॒न्तका॑य॒ स्वाहेति॑ शरीरहो॒माञ्जु॑होति । पि॒तृ॒लो॒कमे॒व तैर्यज॑मानो॒ऽव॑ रुन्धे । कस्त्वा॑ युनक्ति॒ स त्वा॑

युनक्तिति परिधीन् युनक्ति । इमे वै लोकाꣳ परिधयः । इमानेवास्मै लोकान् युनक्ति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।। 71 ।। 3.8.18.5 यꣳ प्राणतो य आत्मदा इति महिमानौ जुहोति । सुवर्गो वै लोको महः । सुवर्गमेव ताभ्यां लोकं यजमानोऽव रुन्धे । आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामिति समस्तानि ब्रह्मवर्चसानि जुहोति । ब्रह्मवर्चसमेव तैर्यजमानोऽव रुन्धे । जज्ञि बीजमिति जुहोत्यनन्तरित्यै । अग्नये समनमत्पृथिव्यै समनमदिति सन्नतिहोमाञ्जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य सन्नत्यै । भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेति भूताभव्यौ होमौ जुहोति । अयं वै लोको भूतम् ।। 72 ।। 3.8.18.6 असौ भविष्यत् । अनयोरेव लोकयोꣳ प्रतितिष्ठति । सर्वस्यात्यै । सर्वस्यावरुध्यै । यदक्रन्दꣳ प्रथमं जायमान इत्यश्वस्तोमीयं जुहोति । सर्वस्यात्यै । सर्वस्य जित्यै । सर्वमेव तेनाप्नोति । सर्वं जयति । योऽश्वमेधेन यजते ।। 73 ।। 3.8.18.7 य उ चैनमेवं वेद । यज्ञꣳ रक्षाꣳस्यजिघाꣳसन् ।

स एतान्प्रजापतिर्नक्तꣳहोमानपश्यत् । तानजुहोत् । तैर्वै स यज्ञाद्रक्षाꣳस्यपाहन्न् । यन्नक्तꣳहोमाञ्जुहोति । यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षाꣳस्यपहन्ति । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्यन्ततो जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।। 74 ।। 3.8.19.0 अश्वस्य व्यावृत्त्यै त्रीणि च ।। 19 ।। 3.8.19.1 एकयूपो वैकादशिनी वा । अन्येषां यज्ञानां यूपा भवन्ति । एकविꣳशिन्यश्वमेधस्य । सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै । बैल्वो वा खादिरो वा पालाशो वा । अन्येषां यज्ञक्रतूनां यूपा भवन्ति । राज्जुदाल एकविꣳशत्यरत्निरश्वमेधस्य । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । नान्येषां पशूनां तेजन्या अवद्यन्ति । अवद्यन्त्यश्वस्य ।। 75 ।। 3.8.19.2 पाप्मा वै तेजनी । पाप्मनोऽपहत्यै । प्लक्षशाखायामन्येषां पशूनामवद्यन्ति । वेतसशाखायामश्वस्य । अप्सुयोनिर्वा अश्वः । अप्सुजो वेतसः । स्व एवास्य योनावव द्यति । यूपेषु ग्राम्यान्पशून्नियुञ्जन्ति । आरोकेष्वारण्यान्धारयन्ति । पशूनां

व्यावृ॑त्त्यै । आ ग्रा॒म्यान्प॒शूल्लँभ॑न्ते । प्रार॒ण्यान्थ्सृ॑जन्ति । पा॒प्मनोऽप॑हत्यै ।। 76 ।। 3.8.20.0 तेज॒सोऽव॑रुध्यै भव॒न्त्यश्वो॑ गोमृ॒गमि॑लु॒वर्दश्च॒त्वारि॑ च ।। 20 ।। 3.8.20.1 राज्ञ॑ु॒दालमग्नि॒ष्टं मि॑नोति । भ्रू॒ण॒ह॒त्याया॒ अप॑हत्यै । पौतु॑द्रवाव॒भितो॑ भवतः । पुण्य॑स्य ग॒न्धस्याव॑रुध्यै । भ्रू॒ण॒ह॒त्याम॒वास्मा॑दप॒हत्य॑ । पुण्ये॑न ग॒न्धेनो॑भ॒यतः॒ परि॑ गृह्णाति । षड्वै॒ल्वा भ॑वन्ति । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सस्याव॑रुध्यै । षड्वा॑दि॒राः । तेज॒सोऽव॑रुध्यै ।। 77 ।। 3.8.20.2 षड्वा॑ला॒शाः । सो॒म॒पी॒थस्याव॑रुध्यै । एक॑वि॒ꣳशति॒स्संप॑द्यन्ते । एक॑वि॒ꣳशति॒र्वै दे॑वलो॒काः । द्वाद॑श॒ मासाः॒ पञ्च॒र्तवः॑ । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । अ॒सावा॑दि॒त्य एक॑वि॒ꣳशः । ए॒ष सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । श॒तं प॒शवो॑ भवन्ति ।। 78 ।। 3.8.20.3 श॒तायु॒ꣳ पुरु॑षश्श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑ तिष्ठति । सर्वं॒ वा अ॑श्वमे॒ध्याप्नो॑ति । अप॑रिमिता भवन्ति । अप॑रिमित॒स्याव॑रुध्यै । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । कस्मा॑थ्स॒त्यात् । द॒क्षि॒ण॒तो॑ऽन्येषां॑ पशू॒नाम॑व॒द्यन्ति॑

। उत्तरतोऽश्वस्येति । वारुणो वा अश्वः ।। 79 ।। 3.8.20.4 एषा वै वरुणस्य दिक् । स्वायामेवास्य दिश्यवद्यति । यदितरेषां पशूनामवद्यति । शतदेवत्यं तेनाव रुन्धे । चितेऽग्नावधि वैतसे कटेऽश्वं चिनोति । अप्सुयोनिर्वा अश्वः । अप्सुजो वैतसः । स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति । पुरस्तात्प्रत्यञ्चं तूपरं चिनोति । पश्चात्प्राचीनं गोमृगम् ।। 80 ।। 3.8.20.5 प्राणापानावेवास्मिन्थ्सम्यञ्चौ दधाति । अश्वं तूपरं गोमृगमिति सर्वहुत एताञ्जुहोति । एषां लोकानामभिजित्यै । आत्मनाऽभि जुहोति । सात्मानमेवैनꣳ सतनुं करोति । सात्माऽमुष्मिंल्लोके भवति । य एवं वेद । अथो वसोरेव धारां तेनाव रुन्धे । इलुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेत्याह । संवथ्सरो वा इलुवर्दः । परिवथ्सरो बलिवर्दः । संवथ्सरादेव परिवथ्सरादायुरव रुन्धे । आयुरेवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वमेधयाजी

ज॒रसा॑ वि॒स्रसा॒मुं लो॒कमे॑ति ।। 81 ।। 3.8.21.0 द्वा॒द॒शस्स्तोम॒स्स ए॒व तच्छिरो॑ ह॒ राज्ञा॑ भवति॒ षट् च॑ ।। 21 ।। 3.8.21.1 ए॒क॒वि॒ꣳशो॑ऽग्निर्भव॑ति । ए॒क॒वि॒ꣳशस्स्तोमः॑ । एक॑विꣳशति॒र्यूपाः॑ । यथा॒ वा अश्वा॑ वऽष॒भा वा॒ वृषा॑णस्सꣳस्फु॒रेरन्न् । ए॒वमे॒व तथ्स्तोमा॒स्सꣳस्फु॑रन्ते । यदे॑कवि॒ꣳशाः । ते यथ्स॑मृ॒च्छेरन्न् । ह॒न्येता॑स्य य॒ज्ञः । द्वा॒द॒श ए॒वाग्निस्स्या॒दित्या॑हुः । द्वा॒द॒शस्स्तोमः॑ ।। 82 ।। 3.8.21.2 एका॑दश॒ यूपाः॑ । यद्द्वा॑द॒शो॑ऽग्निर्भव॑ति । द्वाद॑श॒ मासा॑स्संवथ्स॒रः । स॒ंव॒थ्स॒रेणै॒वास्मा॒ अन्न॒मव॑ रुन्धे । यद्दश॒ यूपा॒ भव॑न्ति । दशा॑क्षरा वि॒राट् । अन्नं॑ वि॒राट् । वि॒राजै॒वान्नाद्य॒मव॑ रुन्धे । य ए॑काद॒शः । स्तन॑ ए॒वास्यै॒ सः ।। 83 ।। 3.8.21.3 दु॒ह ए॒वैना॒ं तेन॑ । तदा॑हुः । यद्द्वा॑द॒शो॑ऽग्निस्स्या॑द्द्वाद॒शस्स्तोम॒ एका॑दश॒ यूपाः॑ । यथा॒ स्थूरि॑णा या॒यात् । ता॒दृक्तत् । ए॒क॒वि॒ꣳश ए॒वाग्निस्स्या॒दित्या॑हुः । ए॒क॒वि॒ꣳशस्स्तोमः॑ । एक॑विꣳशति॒र्यूपाः॑ । यथा॒ प्रष्टि॑भि॒र्याति॑ । ता॒दृगे॒व तत्

।। 84 ।। 3.8.21.4 यो वा अ॑श्वमे॒धे ति॒स्रꣳ क॒कुभो॒ वेद॑ । क॒कुद्ध॒ राज्ञां॑ भवति । ए॒क॒वि॒ꣳशो॑ऽग्निर्भ॑वति । ए॒क॒वि॒ꣳशस्स्तोमः॑ । एक॑विꣳशति॒र्यूपाः॑ । ए॒ता वा अ॑श्वमे॒धे ति॒स्रꣳ क॒कुभः॑ । य ए॒वं वेद॑ । क॒कुद्ध॒ राज्ञां॑ भवति । यो वा अश्व॑मे॒धे त्रीणि॑ शी॒र्ष॒णि॒ वेद॑ । शिरो॑ ह॒ राज्ञां॑ भवति । ए॒क॒वि॒ꣳशो॑ऽग्निर्भ॑वति । ए॒क॒वि॒ꣳशस्स्तोमः॑ । एक॑विꣳशति॒र्यूपाः॑ । ए॒तानि॒ वा अ॑श्वमे॒धे त्रीणि॑ शी॒र्ष॒णि॑ । य ए॒वं वेद॑ । शिरो॑ ह॒ राज्ञां॑ भवति ।। 85 ।। 3.8.22.0 तथ्स उ॒पाक॑रोति च॒त्वारि॑ च ।। 22 ।। 3.8.22.1 दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे पव॑माने । सु॒व॒र्गं लो॒कं न प्राजा॑नन्न् । तमश्व॒ꣳ प्राजा॑नात् । यद॑श्वमे॒धेऽश्वे॑न॒ मेध्ये॒नोद॑श्वो बहिष्पवमा॒नꣳ सर्प॑न्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रज्ञा॑त्यै । न वै म॑नु॒ष्य॑स्सुव॒र्गं लो॒कमञ्ज॑सा वेद । अश्वो॒ वै सु॑व॒र्गं लो॒कमञ्ज॑सा वेद । यदु॑द्गा॒तोद्गायेत् । यथा क्षे॑त्रज्ञो॒ऽन्येन॑ प॒था प्र॑तिपा॒दयेत् । ता॒दृक्तत् ।। 86 ।। 3.8.22.2 उ॒द्गा॒तार॑मप॒रुध्य॑

। अश्व॑मुद्गी॒थाय॑ वृणीते । यथा॑ क्षेत्र॒ज्ञोऽञ्ज॑सा॒ नय॑ति । ए॒वमे॒वैन॒मश्व॑स्सुव॒र्गं लो॒कमञ्ज॑सा नयति । पुच्छ॑म॒न्वा र॑भन्ते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । हिं क॑रोति । सामै॒वाक॑ः । हिं क॑रोति । उ॒द्गी॒थ ए॒वास्य॒ सः ।। 87 ।। 3.8.22.3 वड॑बा॒ उप॑ रुन्धन्ति । मि॒थु॒न॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै । अथो॒ यथो॑पगा॒तार॑ उप॒गाय॑न्ति । ता॒दृगे॒व तत् । उद॑गासी॒दश्वो॒ मेध्य॒ इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्व॑ः । प्र॒जाप॑तिरुद्गी॒थः । उ॒द्गी॒थमे॒वाव॑ रुन्धे । अथो॑ ऋक्सा॒मयो॑रे॒व प्रति॑ तिष्ठति । हिर॑ण्येनो॒पाक॑रोति । ज्योति॒र्वै हिर॑ण्यम् । ज्योति॑रे॒व मु॑ख॒तो द॑धाति । यज॑माने च प्र॒जासु॑ च । अथो॒ हिर॑ण्यज्योतिरे॒व यज॑मानस्सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति ।। 88 ।। 3.8.23.0 कु॒रु॒ते॒ ध॒त्ते॒ कु॒रु॒ते॒ पञ्च॑ च ।। 23 ।। 3.8.23.1 पुरु॑षो॒ वै य॒ज्ञः । य॒ज्ञ॒ꣳ प्र॒जाप॑तिः । यदश्वे॑ प॒शून्नि॑यु॒ञ्जन्ति॑ । य॒ज्ञादे॒व तद्य॒ज्ञं प्रयु॑ङ्क्ते । अश्व॑ं तूप॒रं गो॑मृ॒गम् । तान॑ग्नि॒ष्ठ आल॑भते । से॒ना॒मु॒खमे॒व तथ्स ँश्य॑ति । तस्मा॑द्राजमु॒खं भी॒ष्मं भावु॑कम् । आ॒ग्ने॒यं

कृ॒ष्णग्री॑वं पु॒रस्ता॑ल्ल॒लाटे॑ । पूर्वा॒ग्निमे॒व तं कु॑रुते ।। 89 ।। 3.8.23.2 तस्मा॑त्पूर्वा॒ग्निं पु॒रस्ता॑त्स्थापयन्ति । पौ॒ष्णम॒न्वञ्च॑म् । अन्नं॒ वै पू॒षा । तस्मा॑त्पूर्वा॒ग्नावा॑हा॒र्यमा ह॑रन्ति । ऐ॒न्द्रा॒पौ॒ष्णमु॒परि॑ष्टात् । ऐ॒न्द्रो वै रा॑ज॒न्योऽन्नं॑ पू॒षा । अ॒न्नाद्ये॑नै॒वैन॑मुभ॒यत॒ꣳ परि॑ गृह्णाति । तस्मा॑द्राज॒न्यो॑ऽन्ना॒दो भाव॑कः । आ॒ग्ने॒यौ कृ॒ष्णग्री॑वौ बाहु॒वोः । बा॒हु॒वोरे॒व वी॒र्यं धत्ते ।। 90 ।। 3.8.23.3 तस्मा॑द्राज॒न्यो॑ बाहुब॒लीभाव॑कः । त्वा॒ष्ट्रौ लो॑मशस॒क्थौ स॒क्थ्योः । स॒क्थ्योरे॒व वी॒र्यं॑ धत्ते । तस्मा॑द्राज॒न्य॑ ऊरुब॒लीभाव॑कः । शि॒ति॒पृ॒ष्ठौ बा॑ऽहस्प॒त्यौ पृ॒ष्ठे । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वोपरि॑ष्टाद्धत्ते । अथो॑ क॒वचे॑ ए॒वैते अ॒भित॒ꣳ पर्यू॑हते । तस्मा॑द्राज॒न्य॑स्सन्न॑द्धो वी॒र्यं॑ करोति । धा॒त्रे पू॑षोद॒रम॒धस्ता॑त् । प्र॒ति॒ष्ठामे॒वैतां कु॑रुते । अथो॑ इ॒यं वै धा॒ता । अ॒स्यामे॒व प्रति॑ तिष्ठति । सौ॒र्यं ब॒लक्षं॒ पुच्छे॑ । उ॒थ्से॒धमे॒व तङ्कु॑रुते । तम्मा॑दुथ्से॒धम्भ॒ये प्र॒जा अ॒भिसꣳश्र॑यन्ति ।। 91 ।। 3.9.0.0

प्र॒जाप॑ति॒स्तमष्टादशिभिः॑ प्र॒जाप॑तिरकामयतो॒भाव॒स्मै यु॒ञ्जन्ति॒ तेज॒साऽप॑प्राणा अप॒श्रीरू॒र्ध्वां प्र॒जाप॑तिः प्रे॒णाऽनु॑ प्रथ॒मेन॑ प्र॒जाप॑तिरकामयत म॒हान्वै॑श्वदे॒वो वा अश्वोऽश्व॑स्य प्र॒जाप॑ति॒स्तय्यँज्ञक्र॒तुभि॒रप॒श्रीर्ब्रा॑ह्म॒णौ सर्वे॑षु वारु॒णो यद्यश्व॒न्तदा॑हुरे॒ष वै वि॒भूस्ता॒र्प्येणा॑दि॒त्याः प्र॒जाप॑तिं पि॒तर॒य्यौँ वा अश्व॑स्य॒ मेध्य॑स्य॒ लोम॑नी॒ त्रयो॑वि॒ꣳशतिः ।। 23 ।। प्र॒जाप॑तिर॒स्मिँल्लो॒क उ॑त्तर॒तश्श्रिय॑मे॒व प्र॒जाप॑तिरकामयत म॒हान्यत्प्रा॒तः प्र वा ए॒ष ए॒भ्यो लो॒केभ्य॒स्सर्वꣳ॑ ह॒ वै तत्र॒ पय॑स्स्व॒द्य उ॑ चैनमे॒वद्वँद॑ च॒त्वार्यशी॑तिः ।। 84 ।। प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धञ्जु॑हृति ।। ।। हरिः॑ ओम् ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।। कृष्णयजुर्ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमप्रपाठकस्समाप्तः ।। 3.9.0.0 तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवमप्रपाठक प्रारम्भः । हरिःओम् ।। 3.9.1.0 ऋ॒तव॑स्स्यातामुथ्सृ॒जेथ्स्य॑त॒स्त्रीणि॑ च ।। 1 ।। 3.9.1.1 प्र॒जाप॑तिरश्वमे॒धम॑सृजत । सो॑ऽस्माथ्सृ॒ष्टोऽपा॑क्रामत् । तम॑ष्टाद॒शिभि॒रनु॒ प्राय॑ुङ्क्त ।

तमाप्नोत् । तमास्वाऽष्टादशिभिरवारुन्ध । यदष्टादशिनं आलभ्यन्ते । यज्ञमेव तैरास्वा यजमानोऽवरुन्धे । सवँथ्सरस्य वा एषा प्रतिमा । यदष्टादशिनः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः ।। 1 ।। 3.9.1.2 सवँथ्सरोऽष्टादशः । यदष्टादशिनं आलभ्यन्ते । सवँथ्सरमेव तैरास्वा यजमानोऽवरुन्धे । अग्निष्टेऽन्यान्पशूनुपाकरोति । इतरेषु यूपेष्वष्टादशिनोऽजामित्वाय । नवनवालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय । यदारण्यैस्सꣳस्थापयेत् । व्यवस्येतां पितापुत्रौ । व्यध्वानꣳ क्रामेयुः । विदूरङ्ग्रामयोर्ग्रामान्तौ स्यातम् ।। 2 ।। 3.9.1.3 ऋख्षीकाꣳ पुरुषव्याघ्राꣳ परिमोषिणं आव्याधिनीस्तस्करा अरण्येष्वाजायेरन् । तदाहुः । अपशवो वा एते । यदारण्याः । यदारण्यैस्सꣳस्थापयेत् । खिप्रे यजमानमरण्यं मृतꣳ हरेयुः । अरण्यायतना ह्यारण्याꣳ पशव इति । यत्पशून्नालभेत । अनवरुद्धा अस्य पशवस्स्युः । यत्पर्यग्निकृतानुथ्सृजेत् ।। 3 ।। 3.9.1.4 यज्ञवेशसङ्कुर्यात् । यत्पशूनालभते । तेनैव

प॒शूनव॑रुन्धे । यत्पर्य॑ग्निकृतानुथ्सृ॒जत्यय॑ज्ञवेशसाय । अव॑रुद्धा अस्य प॒शवो॒ भव॑न्ति । न य॑ज्ञवेश॒सम्भ॑वति । न यज॑मान॒मर॑ण्यम्मृ॒तꣳ ह॑रन्ति । ग्रा॒म्यैस्सꣳ स्था॑पयति । ए॒ते वै प॒शवः॒ ख्षेमो॒ नाम॑ । सं पि॑तापु॒त्राववं॑स्यतः । समध्वा॑नꣳ क्रामन्ति । स॒म॒न्ति॒कङ्ग्राम॑योर्ग्रामा॒न्तौ भ॑वतः । नर्ख्षीका॑ꣳ पुरुषव्या॒घ्राꣳ प॑रिमो॒षिण॑ आव्या॒धिनी॒स्तस्क॑रा॒ अर॑ण्ये॒ष्वाजा॑यन्ते ।। 4 ।। 3.9.2.0 आ॒र॒ण्याल्लौ॒कोद॒शिन॑ आल॒भ्यन्ते॒ नाना॑रूपाꣳ प॒शवो॒ द्वे च॑ ।। 2 ।। 3.9.2.1 प्र॒जाप॑तिरकामयतो॒भौ लो॒काववं॑ रुन्धी॒येति॑ । स ए॒तानु॒भया॑न्प॒शून॑पश्यत् । ग्रा॒म्याꣳश्चा॑र॒ण्याꣳश्च॑ । तानाल॑भत । तैर्वै स उ॒भौ लो॒काववा॑रुन्ध । ग्रा॒म्यैरे॒व प॒शुभि॑रि॒मल्लौ॒कमवा॑रुन्ध । आ॒र॒ण्यैर॒मुम् । यद्ग्रा॒म्यान्प॒शूना॒लभ॑ते । इ॒ममे॒व तैर्लो॒कमवं॑ रुन्धे । यदा॑र॒ण्यान् ।। 5 ।। 3.9.2.2 अ॒मुन्तैः । अन॑वरुद्धो॒ वा ए॒तस्य॑ सव्वँथ्स॒र इत्या॑हुः । य इ॒तइ॑तश्चातुर्मा॒स्यानि॑ सव्वँथ्स॒रं प्र॑युङ्क्त॒ इति॑ । ए॒तावा॒न् वै स॑व्वँथ्स॒रः ।

यच्चा॑तुर्मा॒स्यानि॑ । यदे॒ते चा॑तुर्मा॒स्याः॑ प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ । प्र॒त्यख्ष॑मे॒व तैस्स॑ꣳवँथ्स॒रय्यँज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे । वि वा ए॒ष प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र्ऋध्यते । यस्स॑ꣳवँथ्स॒रं प्र॑यु॒ङ्क्ते । स॒ꣳवँथ्स॒रस्स्मु॑व॒र्गो लो॒कः ।। 6 ।। 3.9.2.3 सु॒व॒र्गन्तु लो॒कन्नाप॑राध्नोति । प्र॒जा वै प॒शव॑ एकाद॒शिनी॑ । यदे॒त ऐ॑कादशि॒नाः॑ प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ । सा॒ख्षादे॒व प्र॒जां प॒शून् यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे । प्र॒जाप॑तिर्वि॒राज॑मसृजत । सा सृ॒ष्टाऽश्व॑मे॒धं प्रावि॑शत् । तान्द॒शिभि॒रनु॒ प्राय॑ुङ्क्त । तामा॑प्नोत् । तामा॒त्वा द॒शिभि॒रवा॑रुन्ध । यद्द॒शिन॑ आल॒भ्यन्ते॑ ।। 7 ।। 3.9.2.4 वि॒राज॑मे॒व तैरा॒त्वा यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे । एका॑दश द॒शत॒ आल॑भ्यन्ते । एका॑दशाख्षरा त्रि॒ष्टुप् । त्रैष्टु॑भाः॑ प॒शवः॑ । प॒शूने॒वाव॑रुन्धे । वै॒श्व॒दे॒वो वा अश्व॑ः । ना॒ना॒दे॒व॒त्याः॑ प॒शवो॑ भवन्ति । अश्व॑स्य सर्व॒त्वाय॑ । नाना॑रूपा भवन्ति । तस्मा॒न्नाना॑रूपाः॑ प॒शवः॑ । ब॒हु॒रू॒पा भ॑वन्ति । तस्मा॑द्बहुरू॒पाः॑ प॒शव॒स्समृ॑द्ध्यै ।। 8 ।। 3.9.3.0 अव॑रुद्ध्या उ॒भया॑न्प॒शूनाल॑भते स॒त्यादहि॑ꣳसायै

।। 3 ।। 3.9.3.1 अ॒स्मै वै लो॒काय॑ ग्रा॒म्याꣳ प॒शव॒ आल॑भ्यन्ते । अ॒मुष्मा॑ आर॒ण्याः । यद्ग्रा॒म्यान्प॒शूना॒लभ॑ते । इ॒ममे॒व तैर्लो॒कमव॑रुन्धे । यदा॑र॒ण्यान् । अ॒मुन्तैः । उ॒भया॑न्प॒शूनाल॑भते । गा॒म्याꣳश्चा॑र॒ण्याꣳश्च॑ । उ॒भयो॑र्लो॒कयो॒रव॑रुद्ध्यै । उ॒भया॑न्प॒शूनाल॑भते ।। 9 ।। 3.9.3.2 ग्रा॒म्याꣳश्चा॑र॒ण्याꣳश्च॑ । उ॒भय॑स्या॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । उ॒भया॑न्प॒शूनाल॑भते । ग्रा॒म्याꣳश्चा॑र॒ण्याꣳश्च॑ । उ॒भये॑षां पशू॒नामव॑रुद्ध्यै । त्रय॑स्त्रयो भवन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒षाल्लो॑काना॒माप्त्यै॑ । ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । कस्मा॑थ्स॒त्यात् ।। 10 ।। 3.9.3.3 अ॒स्मिल्लो॑के ब॒हव॒ꣳ कामा॒ इति॑ । यथ्स॑मा॒नीभ्यो॑ दे॒वता॑भ्यो॒ऽन्ये॑ऽन्ये प॒शव॑ आल॒भ्यन्ते॑ । अ॒स्मिन्ने॒व तल्लो॒के कामा॑न्दधाति । तस्मा॑द॒स्मिल्लो॑के ब॒हव॒ꣳ कामाः॑ । त्र॒या॒णात्त्र॑याणाꣳ स॒ह व॒पा जु॑होति । त्र्या॑वृतो॒ वै दे॒वाः । त्र्या॑वृत इ॒मे लो॒काः । ए॒षाल्लो॑काना॒माप्त्यै॑ । ए॒षाल्लो॑काना॒ङ्कृत्यै॑ । पर्य॑ग्निकृतानार॒ण्यानुथ्सृ॑ज॒न्त्यहि॑ꣳसायै ।। 11 ।।

3.9.4.0 परि॑त॒स्थुष॒ इत्या॑हे॒मे ए॒वास्मै॑ युनक्त्य॒भिजि॑त्यै भरन्त्यश्वमे॒धो रु॑न्धे रू॒पञ्जि॑घ्रति॒ त्रीणि॑ च ।। 4 ।। 3.9.4.1 यु॒ञ्जन्ति॑ ब्र॒ध्नमित्या॑ह । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्यो ब्र॒ध्नः । आ॒दि॒त्यमे॒वास्मै॑ युनक्ति । अ॒रु॒षमित्या॑ह । अ॒ग्निर्वा अ॑रु॒षः । अ॒ग्निमे॒वास्मै॑ युनक्ति । चर॑न्त॒मित्या॑ह । वा॒युर्वै चरन्न्॑ । वा॒युमे॒वास्मै॑ युनक्ति । परि॑त॒स्थुष॒ इत्या॑ह ।। 12 ।। 3.9.4.2 इ॒मे वै लो॒काः॒ परि॑त॒स्थुषः॑ । इ॒मानेवास्मै॑ लो॒कान् यु॑नक्ति । रोच॑न्ते रोच॒ना दि॒वीत्या॑ह । नख्ष॑त्राणि॒ वै रो॑च॒ना दि॒वि । नख्ष॑त्राण्ये॒वास्मै॑ रोचयति । यु॒ञ्जन्त्य॑स्य॒ काम्येत्या॑ह । कामा॑ने॒वास्मै॑ युनक्ति । हरी॒ विप॑ख्ष॒सेत्या॑ह । इ॒मे वै हरी॒ विप॑ख्षसा । इ॒मे ए॒वास्मै॑ युनक्ति ।। 13 ।। 3.9.4.3 शोणा॑ धृ॒ष्णू नृ॒वाह॒सेत्या॑ह । अ॒हो॒रा॒त्रे वै नृ॒वाह॑सा । अ॒हो॒रा॒त्रे ए॒वास्मै॑ युनक्ति । ए॒ता ए॒वास्मै॑ दे॒वता॑ युनक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । के॒तुङ्कृ॒ण्वन्न॑के॒तवे॒ इति॑ ध्व॒जं प्रति॑मुञ्चति । यश॑ ए॒वैन॒ꣳ राज्ञा॑ङ्गमयति । जी॒मूत॑स्येव भवति॒ प्रती॑क॒मित्या॑ह

। यथायजुरेवैतत् । ये ते पन्थानस्सवितः पूर्व्यास इत्यध्वर्युर्यजमानवाँचयत्यभिजित्यै ।। 14 ।। 3.9.4.4 परा वा एतस्य यज्ञ एति । यस्य पशुरुपाकृतोऽन्यत्र वेद्या एति । एतꣳस्तोतरेतेन पथा पुनरश्वमावर्तयासि न इत्याह । वायुर्वै स्तोता । वायुमेवास्य परस्ताद्दधात्यावृत्त्यै । यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एववाँ एतदश्वस्य स्कन्दति । यदस्योपाकृतस्य लोमानि शीयन्ते । यद्वालेषु काचानावयन्ति । लोमान्येवास्य तथ्सम्भरन्ति ।। 15 ।। 3.9.4.5 भूर्भुवस्सुवरिति प्राजापत्याभिरावयन्ति । प्राजापत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनन्देवतया समर्धयन्ति । भूरिति महिषी । भुव इति वावाता । सुवरिति परिवृक्ती । एषाल्लोकानामभिजित्यै । हिरण्ययाः काचा भवन्ति । ज्योतिर्वै हिरण्यम् । राष्ट्रमश्वमेधः ।। 16 ।। 3.9.4.6 ज्योतिश्चैवास्मै राष्ट्रञ्च समीची दधाति । सहस्रम्भवन्ति । सहस्रसम्मितस्सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै । अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवश्श्रीः क्रामन्ति ।

यौ॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । वस॑वस्त्वाऽञ्जन्तु गाय॒त्रेण॒ छन्द॒सेति॒ महि॑ष्य॒भ्य॑नक्ति । तेजो॒ वा आज्य॑म् । तेजो॑ गाय॒त्री । तेज॑सै॒वास्मै॒ तेजोऽव॑रुन्धे ।। 17 ।। 3.9.4.7 रु॒द्रास्त्वा॑ञ्जन्तु॒ त्रैष्टु॑भेन॒ छन्द॒सेति॑ वा॒वाता॑ । तेजो॒ वा आज्य॑म् । इ॒न्द्रि॒यत्रि॒ष्टुप् । तेज॑सै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यमव॑रुन्धे । आ॒दि॒त्यास्त्वा॑ऽञ्जन्तु॒ जाग॑तेन॒ छन्द॒सेति॑ परिवृ॒क्ती । तेजो॒ वा आज्य॑म् । प॒शवो॒ जग॑ती । तेज॑सै॒वास्मे॑ प॒शूनव॑रुन्धे । पत्न॑यो॒ऽभ्य॑ञ्जन्ति । श्रि॒या वा ए॒तद्रू॒पम् ।। 18 ।। 3.9.4.8 यत्पत्न॑यः । श्रिय॑मे॒वास्मि॒न्तद्द॑धति । नास्मा॒त्तेज॑ इन्द्रि॒यं प॒शव॒श्श्रीरप॑ क्रामन्ति । लाजी ३ ञ्छाची ३ न् यशो॑म॒माँ (4) इत्यति॑रिक्त॒मन्न॒मश्वा॑यो॒पाह॑रन्ति । प्र॒जामे॒वान्ना॒दीङ्कु॑र्वते । ए॒तद्दे॑वा॒ अन्न॑मत्ते॒तदन्न॑मद्धि प्रजापत॒ इत्या॑ह । प्र॒जाया॑मे॒वान्नाद्य॑न्दधते । यदि॒ नाव॒जिघ्रे॑त् । अ॒ग्निꣳ प॒शुरा॑सी॒दित्यव॑घ्रापयेत् । अव॑ हैव जि॑घ्रति । आक्रान्॑ वा॒जी क्रमै॒रत्य॑क्रमीद्वा॒जी द्यौस्ते॑ पृ॒ष्ठं पृ॑थि॒वी स॒धस्थ॒मित्यश्व॒मनु॑मन्त्रयते । ए॒षाल्लो॒काना॑म॒भिजि॑त्यै ।

समि॑द्धो अ॒ञ्जन्कृद॑रं मती॒नामित्यश्व॑स्या॒प्रियो॑ भवन्ति सरूप॒त्याय॑ ।। 19 ।। 3.9.5.0 होता॑ भवति॒ वै वृष्टि॑ꣳ पू॒र्वचि॑त्तिर॒न्नाद्य॑मे॒वाव॑रुन्धे म॒हदित्या॑ह॒ सोमो॒ वै वृष्णो॒ अश्व॑स्य॒ रेत॑श्च॒त्वारि॑ च ।। 5 ।। 3.9.5.1 तेज॑सा॒ वा ए॒ष ब्र॑ह्मवर्च॒सेन॒ व्यृ॑द्ध्यते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । होता॑ च ब्र॒ह्मा च॑ ब्र॒ह्मोद्य॑ꣳवँदतः । तेज॑सा चै॒वैनं॑ ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑र्धयतः । द॒क्षि॒ण॒तो ब्र॒ह्मा भ॑वति । द॒क्षि॒ण॒तआ॑यतनो॒ वै ब्र॒ह्मा । बा॒र्ह॒स्प॒त्यो वै ब्र॒ह्मा । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वास्य॑ दक्षिण॒तो द॑धाति । तस्मा॒द्दक्षि॒णोऽर्धो॑ ब्रह्मवर्च॒सित॑रः । उ॒त्त॒र॒तो होता॑ भवति ।। 20 ।। 3.9.5.2 उ॒त्त॒र॒तआ॑यतनो॒ वै होता॑ । आ॒ग्ने॒यो वै होता॑ । तेजो॒ वा अ॒ग्निः । तेज॑ ए॒वास्यो॑त्तर॒तो द॑धाति । तस्मा॒दुत्त॒रोऽर्धस्तेज॒स्वित॑रः । यूप॑म॒भितो॑ वदतः । य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो॑ वै यूपः । यज॑मानमे॒व तेज॑सा च ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑र्धयतः । किꣳ स्वि॑दासीत्पू॒र्वचि॑त्ति॒रित्या॑ह । द्यौर्वै वृष्टि॑ꣳ पू॒र्वचि॑त्तिः ।। 21 ।। 3.9.5.3 दिव॑मे॒व वृष्टि॒मव॑रुन्धे । किꣳ स्वि॑दासीद्बृ॒हद्वय॒

इत्याह । अश्वो वै बृहद्वयः । अश्वमेवावरुन्धे । किꣳ स्विदासीत्पिशङ्गिलेत्याह । रात्रिर्वै पिशङ्गिला । रात्रिमेवावरुन्धे । किꣳ स्विदासीत्पिलिप्पिलेत्याह । श्रीर्वै पिलिप्पिला । अन्नाद्यमेवावरुन्धे ।। 22 ।। 3.9.5.4 कस्स्विदेकाकी चरतीत्याह । असौ वा आदित्य एकाकी चरति । तेज एवावरुन्धे । क उस्विज्जायते पुनरित्याह । चन्द्रमा वै जायते पुनः । आयुरेवावरुन्धे । किꣳ स्विद्धिमस्य भेषजमित्याह । अग्निर्वै हिमस्य भेषजम् । ब्रह्मवर्चसमेवावरुन्धे । किꣳ स्विदावपनं महदित्याह ।। 23 ।। 3.9.5.5 अयꣳ वै लोक आवपनम्महत् । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्या इत्याह । वेदिर्वै परोऽन्तꣳ पृथिव्याः । वेदिमेवावरुन्धे । पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिमित्याह । यज्ञो वै भुवनस्य नाभिः । यज्ञमेवावरुन्धे । पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेत इत्याह । सोमो वै वृष्णो अश्वस्य रेतः । सोमपीथमेवावरुन्धे । पृच्छामि वाचꣳ परमं व्योमेत्याह । ब्रह्म वै वाचꣳ

प॑र॒मं व्यो॑म । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वाव॑रुन्धे ।। 24 ।। 3.9.6.0 ह्रु॒व॒ते॒ क्रा॒म॒न्त्यू॒र्ण्वा॒था॒मित्या॑ह॒ जग॒तीत्या॑ह कल्पय॒त्येक॑श्च ।। 6 ।। 3.9.6.1 अप॒ वा ए॒तस्मा॑त्प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑ व्या॒नाय॒ स्वाहेति॑ संज्ञ॒प्यमा॑न॒ आहु॑तीर्जुहोति । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति । नास्मा॑त्प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति । अव॑न्ती॒स्स्थाव॑न्तीस्त्वाऽवन्तु । प्रि॒यन्त्वा॑ प्रि॒याणा॑म् । वर्षि॑ष्ठ॒माप्या॑नाम् । नि॒धी॒नान्त्वा॑ निधि॒पति॑ꣳ हवामहे वसो म॒मेत्या॑ह । अपे॒वास्मै॒ तद्ध्रु॑वते ।। 25 ।। 3.9.6.2 अथो॑ धु॒वन्त्ये॒वैन॑म् । अथो॒ न्ये॑वास्मै॑ ह्रुवते । त्रिः॒ परि॑यन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भ्य ए॒वैन॑ल्लो॒केभ्यो॑ धुवते । त्रिः॒ पुन॒ः परि॑यन्ति । षट्थ्संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तव॑ः । ऋ॒तुभि॑रे॒वैन॑न्धुवते । अप॒ वा ए॒तेभ्य॑ः प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति ।। 26 ।। 3.9.6.3 ये य॒ज्ञे धुव॑नन्त॒न्वते॑ । न॒व॒कृत्व॒ः परि॑यन्ति । नव॒ वै पुरु॑षे प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वात्मन्द॑धते । नैभ्य॑ः प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति । अम्बे॒ अम्बा॒ल्यम्बि॑क॒ इति॒ पत्नी॑मु॒दान॑यति

। अह्व॑तै॒वैना॑म् । सुभ॑गे॒ काम्पी॑लवासि॒नीत्या॑ह । तप॑ ए॒वैना॒मुप॑नयति । सु॒व॒र्गे लो॒के संप्रोण्वा॑था॒मित्या॑ह ।। 27 ।। 3.9.6.4 सु॒व॒र्गमे॒वैना॑ँल्लो॒कङ्ग॑मयति । आऽहम॑जानि गर्भ॒धमा त्वम॑जाऽसि गर्भ॒धमित्या॑ह । प्र॒जा वै प॒शवो॒ गर्भः॑ । प्र॒जामे॒व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्ते । दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे पव॑माने । सु॒व॒र्गल्लो॑कं॒ न प्राजा॑नन्न् । तमश्व॒ꣳ प्राजा॑नात् । यथ्सू॒चीभि॑रसिप॒थान्क॒ल्पय॑न्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रज्ञा॑त्यै । गा॒य॒त्री त्रि॒ष्टुब्ज॑ग॒तीत्या॑ह ।। 28 ।। 3.9.6.5 य॒था॒य॒जुरे॒वैतत् । त्र॒य्यस्सू॒च्यो॑ भवन्ति । अ॒य॒स्मय्यो॑ रज॒ता हरि॑ण्यः । अ॒स्य वै लो॒कस्य॑ रू॒पम॑य॒स्मय्यः॑ । अ॒न्तरि॑क्षस्य रज॒ताः । दि॒वो हरि॑ण्यः । दिशो॒ वा अ॑य॒स्मय्यः॑ । अ॒वा॒न्त॒रदि॒शा र॑ज॒ताः । ऊ॒र्ध्वा हरि॑ण्यः । दिश॑ ए॒वास्मै॑ कल्पयति । कस्त्वा॑ छ्यति॒ कस्त्वा॒ विशा॒स्तीत्या॒हाहि॑ꣳसायै ।। 29 ।। 3.9.7.0 रा॒ष्ट्रस्य॒ मध्यं॒ पुष्य॑ति॒ गभो॑ रुन्धे दधते च॒त्वारि॑ च ।। 7 ।। 3.9.7.1 अप॒ वा ए॒तस्मा॒च्छ्री रा॒ष्ट्रङ्क्रा॑मति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒

यजते । ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रयतादित्याह । श्रीर्वै राष्ट्रमश्वमेधः । श्रियमेवास्मै राष्ट्रमूर्ध्वमुच्छ्रयति । वेणुभारङ्गिराविवेत्याह । राष्ट्रवैँ भारः । राष्ट्रमेवास्मै पर्यूहति । अथास्या मध्यमेधतामित्याह । श्रीर्वै राष्ट्रस्य मध्यम् ।। 30 ।।

3.9.7.2 श्रियमेवावरुन्धे । शीते वाते पुनन्निवेत्याह । ख्षेमो वै राष्ट्रस्य शीतो वातः । ख्षेममेवावरुन्धे । यद्धरिणी यवमत्तीत्याह । विड्वै हरिणी । राष्ट्रय्यँवः । विशश्चैवास्मै राष्ट्रश्च समीची दधाति । न पुष्टं पशु मन्यत इत्याह । तस्माद्राजा पशून्न पुष्यति ।। 31 ।।

3.9.7.3 शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायतीत्याह । तस्माद्वैशीपुत्रन्नाभिषिञ्चन्ते । इयय्यँका शकुन्तिकेत्याह । विड्वै शकुन्तिका । राष्ट्रमश्वमेधः । विशश्चैवास्मै राष्ट्रश्च समीची दधाति । आहलमिति सर्पतीत्याह । तस्माद्राष्ट्राय विशस्सर्पन्ति । आहतङ्गभे पस इत्याह । विड्वै गर्भः ।। 32 ।। 3.9.7.4 राष्ट्रं पसः । राष्ट्रमेव विश्याहन्ति । तस्माद्राष्ट्रविँशङ्घातुकम् । माता च ते पिता च त इत्याह

। इयद्वै माता । असौ पिता । आभ्यामेवैनं परिददाति । अग्रंवृँख्षस्य रोहत इत्याह । श्रीर्वै वृख्षस्याग्रम् । श्रियमेवाव रुन्धे ।। 33 ।। 3.9.7.5 प्रसुलामीति ते पिता गर्भे मुष्टिमतꣳसयदित्याह । विड्वै गर्भः । राष्ट्रम्मुष्टिः । राष्ट्रमेव विश्याहन्ति । तस्माद्राष्ट्रविँशङ्घातुकम् । अप वा एतेभ्यꣳ प्राणाꣳ क्रामन्ति । ये यज्ञेऽपूतवँदन्ति । दधिक्राव्णो अकारिषमिति सुरभिमतीमृचवँदन्ति । प्राणा वै सुरभयः । प्राणानेवात्मन्दधते । नैभ्यꣳ प्राणा अपक्रामन्ति । आपो हि ष्ठा मयोभुव इत्यद्भिर्मार्जयन्ते । आपो वै सर्वा देवताः । देवताभिरेवात्मानं पवयन्ते ।। 34 ।। 3.9.8.0 लभते गामालभते परमोऽष्टौ च ।। 8 ।। 3.9.8.1 प्रजापतिꣳ प्रजास्सृष्ट्वा प्रेणाऽनु प्राविशत् । ताभ्यꣳ पुनस्सम्भवितुन्नाशक्नोत् । सोऽब्रवीत् । ऋध्नवदिथ्सः । यो मेतꣳ पुनस्सम्भरदिति । तन्देवा अश्वमेधेनैव समभरन् । ततो वै त आर्ध्नुवन् । योऽश्वमेधेन यजते । प्रजापतिमेव सम्भरत्यृध्नोति । पुरुषमालभते ।।

35 ।। 3.9.8.2 वै॒रा॒जो वै पुरु॑षः । वि॒राज॑मे॒वाल॑भते । अथो॒ अन्नं॒ वै वि॒राट् । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । अश्व॒माल॑भते । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्वः॑ । प्र॒जाप॑तिमे॒वाल॑भते । अथो॒ श्रीर्वा एक॑शफम् । श्रिय॑मे॒वाव॑रुन्धे । गामाल॑भते ।। 36 ।। 3.9.8.3 य॒ज्ञो वै गौः । य॒ज्ञमे॒वाल॑भते । अथो॒ अन्न॒व्वैँ गौः । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे । अ॒जा॒वी आल॑भते भू॒म्ने । अथो॒ पुष्टि॒र्वै भू॒मा । पुष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे । पर्य॑ग्निकृतं॒ पुरु॑षञ्चार॒ण्याꣳश्चोथ्सृ॑ज॒न्त्यहिꣳ॑सायै । उ॒भौ वा ए॒तौ प॒शू आल॑भ्येते । यश्चा॑व॒मो यश्च॑ पर॒मः । तेँ॑ऽस्यो॒भये॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः । अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः । अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता भवन्ति । नैन॑न्द॒ङ्ख्ष्णव॑ꣳ प॒शवो॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः । अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः । अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता हिꣳसन्ति । यो॑ँऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वव्वेँद॑ ।। 37 ।। 3.9.9.0 ल॒भ्य॒न्ते॒ ल॒भ॒ते॒ त्वा॒ष्ट्रान्प॒शूनाल॑भते॒ऽष्टौ च॑ ।। 9 ।। 3.9.9.1 प्र॒थ॒मेन॒ वा ए॒ष स्तोमे॑न रा॒ध्वा । च॒तु॒ष्टो॒मेन॑ कृ॒तेनाया॑ना॒मुत्त॒रेहन्न्॑ । ए॒क॒वि॒ꣳ॒शे प्र॑ति॒ष्ठायां॒ प्रति॑ तिष्ठति

। एकविꣳशात्प्रतिष्ठायाऽ ऋतूनन्वारोहति । ऋतवो वै पृष्ठानि । ऋतवस्सवँथ्सरः । ऋतुष्वेव सवँथ्सरे प्रतिष्ठाय । देवताऽ अभ्यारोहति । शक्करयꣳ पृष्ठम्भवन्त्यन्यदन्यच्छन्दः । अन्यैँऽन्ये वा एते पशव आलभ्यन्ते ।। 38 ।। 3.9.9.2 उतेव ग्राम्याः । उतेवारण्याः । अहरेव रूपेण समर्धयति । अथो अह्न एवैष बलिर्ह्रियते । तदाहुः । अपशवो वा एते । यदजावयश्चारण्याश्च । एते वै सर्वे पशवः । यद्द्रव्या इति । गव्यान्पशूनुत्तमेऽहन्नालभते ।। 39 ।। 3.9.9.3 तेनैवोभयाँन्पशूनवरुन्धे । प्राजापत्या भवन्ति । अनभिजितस्याभिजित्यै । सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबन्ध्या भवन्ति । अन्तत एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे । सोमाय स्वराज्ञेऽनोवाहावनड्वाहाविति द्वन्द्विनꣳ पशूनालभते । अहोरात्राणामभिजित्यै । पशुभिर्वा एष व्यृध्यते । योँऽश्वमेधेन यजते । छगलङ्कल्माषङ्किकिदीविविँदीगयमिति त्वाष्ट्रान्पशूना लभते । पशुभिरेवात्मानꣳ समर्धयति । ऋतुभिर्वा एष

व्यृध्यते । यो ऽश्वमेधेन यजते । पिशङ्गास्त्रयो वासन्ता इत्यृतुपशूनालभते । ऋतुभिरेवात्मानꣳ समर्धयति । आ वा एष पशुभ्यो वृश्च्यते । यो ऽश्वमेधेन यजते । पर्यग्निकृता उथ्सृजन्त्यनाव्रस्काय ।। 40 ।। 3.9.10.0 परियजति षट्त्रिं ।। 10 ।। 3.9.10.1 प्रजापतिरकामयत महानन्नादस्स्यामिति । स एतावश्वमेधे महिमानावपश्यत् । तावगृह्णीत । ततो वै स महानन्नादो ऽभवत् । यꣳ कामयेत महानन्नादस्स्यामिति । स एतावश्वमेधे महिमानौ गृह्णीत । महानेवान्नादो भवति । यजमानदेवत्यो वै वपा । राजा महिमा । यद्वपाम्महिम्नोभयतꣳ परियजति । यजमानमेव राज्येनोभयतꣳ परिगृह्णाति । पुरस्ताथ्स्वाहाकारा वा अन्ये देवाः । उपरिष्टाथ्स्वाहाकारा अन्ये । ते वा एतेऽश्व एव मेध्य उभयेऽवरुध्यन्ते । यद्वपाम्महिम्नोभयतꣳ परियजति । तानेवोभयान्प्रीणाति ।। 41 ।। 3.9.11.0 दधात्यभवन्मन्यते प्रजा अन्तर्दधाति द्वे च ।।11।। 3.9.11.1 वैश्वदेवो वा

अश्वः । तय्यँत्प्राजापत्यङ्कुर्यात् । या देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन व्यर्धयेत् । देवताभ्यस्समदन्दध्यात् । स्तेगान्दꣳष्ट्राभ्याम्मण्डूकाञ्जम्भ्येभिरिति । आज्यमवदानङ्कृत्वा प्रतिसङ्ख्याय माहुतीर्जुहोति । या एव देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन समर्धयति । न देवताभ्यस्समदन्दधाति ।। 42 ।। 3.9.11.2 चतुर्दशैतानन्नुवाकाञ्जुहोत्यनन्तरित्यै । प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम् । पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः । अर्धमासशस्सँवँथ्सर आप्यते । देवासुरास्सय्यँत्ता आसन्न् । तेऽब्रुवन्नग्नयस्स्विष्टकृतः । अश्वस्य मेध्यस्य वयमुद्धारमुद्धरामहै । अथैतानभि भवामेति । ते लोहितमुदहरन्त । ततो देवा अभवन्न् ।। 43 ।। 3.9.11.3 पराऽसुराः । यथ्स्विष्टकृद्भ्यो लोहितञ्जुहोति भ्रातृव्याभिभूत्यै । भवत्यात्मना । पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति । गोमृगकण्ठेन प्रथमामाहुतिञ्जुहोति । पशवो वै गोमृगः । रुद्रोऽग्निस्स्विष्टकृत् । रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति । अथो

यत्रै॒षाऽऽहु॑तिर्हू॒यते॑ । न तत्र॑ रु॒द्रꣳ प॒शून॒भिम॑न्यते ।। 44 ।। 3.9.11.4 अ॒श्व॒श॒फेन॑ द्वि॒तीया॒माहु॑तिञ्जुहोति । प॒शवो॒ वा एक॑शफम् । रु॒द्रो॑ऽग्निस्स्विष्ट॒कृत् । रु॒द्रादे॒व प॒शून॒न्तर्द॑धाति । अथो॒ यत्रै॒षाऽऽहु॑तिर्हू॒यते॑ । न तत्र॑ रु॒द्रꣳ प॒शून॒भिम॑न्यते । अ॒य॒स्मये॑न कम॒ण्डलु॑ना तृ॒तीया॑म् । आहु॑तिञ्जुहोत्याया॒स्यो॑ वै प्र॒जाः । रु॒द्रो॑ऽग्निस्स्विष्ट॒कृत् । रु॒द्रादे॒व प्र॒जा अ॒न्तर्द॑धाति । अथो॒ यत्रै॒षाऽऽहु॑तिर्हू॒यते॑ । न तत्र॑ रु॒द्रꣳ प्र॒जा अ॒भिम॑न्यते ।। 45 ।। 3.9.12.0 बृ॒ह॒त्य॑र्धयति स्थापयति॒ पञ्च॑ च ।। 12 ।। 3.9.12.1 अश्व॑स्य॒ वा आल॑ब्धस्य॒ मेध॒ उद॑क्रामत् । तद॑श्वस्तो॒मीय॑मभवत् । यद॑श्वस्तो॒मीय॑ञ्जुहोति॑ । सम॑धमे॒वैन॒मालं॑भते । आज्ये॑न जुहोति । मेधो॒ वा आज्य॑म् । मेधो॑ऽश्वस्तो॒मीय॑म् । मेध॑ने॒वास्मि॒न्मेध॑न्दधाति । षड्वि॑ꣳशतञ्जुहोति । षड्वि॑ꣳशदख्षरा बृह॒ती ।। 46 ।। 3.9.12.2 बार्ह॑ताꣳ प॒शव॑ः । सा प॑शू॒नाम्मात्रा॑ । प॒शू॒ने॒व मात्र॑या॒ सम॑र्धयति । तायद्भूय॑सीर्वा॒ कनी॑यसीर्वा

जुहुयात् । पशून्मात्रया व्यर्धयेत् । षट्त्रिꣳशतञ्जुहोति । षट्त्रिꣳशदक्ष्वरा बृहती । बार्हताꣳ पशवः । सा पशूनाम्मात्राँ । पशूनेव मात्रया समर्धयति ।। 47 ।। 3.9.12.3 अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः । तदेनं प्रतिष्ठया समर्धयति । तदाहुः । अश्वस्तोमीयं पूर्वꣳ होतव्याँ ३ न्द्विपदाँ ३ इति । अश्वो वा अश्वस्तोमीयम् । पुरुषो द्विपदाः । अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । तस्माद्द्विपाच्चतुष्पादमत्ति । अथो द्विपद्येव चतुष्पदꣳ प्रतिष्ठायपति । द्विपदा हुत्वा । नान्यामुत्तरामाहुतिञ्जुहुयात् । यदन्यामुत्तरामाहुतिञ्जुहुयात् । प्र प्रतिष्ठायाश्च्यवेत । द्विपदा अन्ततो जुहोति प्रतिष्ठित्यै ।। 48 ।। 3.9.13.0 भवन्ति धृत्या एनमन्विच्छत्येकञ्च ।। 13 ।। 3.9.13.1 प्रजापतिरश्वमेधमसृजत । सोऽस्माथ्सृष्टोऽपाक्रामत् । तय्यँज्ञक्रतुभिरन्वैच्छत् । तय्यँज्ञक्रतुभिर्नान्वविन्दत् । तमिष्टिभिरन्वैच्छत् । तमिष्टिभिरन्वविन्दत् ।

तदिष्टीनामिष्टित्वम् । यथ्संवँथ्सरमिष्टिभिर्यजंते । अश्वंमेव तदन्विच्छति । सावित्रियो भवन्ति ।। 49 ।। 3.9.13.2 इयवैँ संविता । यो वा अस्यान्नश्यंति यो निलयंते । अस्याव्वाँव तव्विँन्दन्ति । न वा इमाङ्कश्चनेत्याहुः । तिर्यङ्गोर्ध्वोत्येतुमर्हतीतिं । यथ्सावित्रियो भवंन्ति । सवितृप्रंसूत एवैनंमिच्छति । ईश्वरो वा अश्वꣳ प्रमुंक्तꣳ परां परावतङ्गन्तोः । यथ्सायन्धृतीर्जुहोतिं । अश्वंस्यैव यत्यै धृत्यैं ।। 50 ।। यत्प्रातरिष्टिभिर्यजंते । अश्वंमेव तदन्विच्छति । यथ्सायन्धृतीर्जुहोतिं । अश्वंस्यैव यत्यै धृत्यैं । तस्माथ्सायं प्रजाꣳ रख्षेम्यां भवन्ति । यत्प्रातरिष्टिभिर्यजंते । अश्वंमेव तदन्विच्छति । तस्माद्दिवा नष्टैष एंति । यत्प्रातरिष्टिभिर्यजंते सायन्धृतीर्जुहोतिं । अहोरात्राभ्यांमेवैनमन्विच्छति । अथो अहोरात्राभ्यांमेवास्मै योगरख्षेमङ्कल्पयति ।। 51 ।। 3.9.14.0 गायंताङ्कामेद्ब्राह्मणस्यं कल्पयतश्चत्वारिं च ।। 14 ।। 3.9.14.1 अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रङ्कांमति ।

यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । ब्रा॒ह्म॒णौ वी॑णागा॒थिनौ॑ गायतः । श्रि॒या वा ए॒तद्रू॒पम् । यद्वीणा॑ । श्रिय॑मे॒वास्मि॒न्तद्ध॑त्तः । य॒दा खलु॒ वै पुरु॑ष॒श्श्रिय॑मश्नु॒ते । वीणा॑ऽस्मै वाद्यते । तदा॑हुः । यदु॒भौ ब्रा॑ह्म॒णौ गाये॑ताम् ।। 52 ।। 3.9.14.2 प्र॒भ्र॒ꣳशु॑कास्मा॒च्छ्रीस्स्या॑त् । न वै ब्रा॑ह्म॒णे श्री र॑मत॒ इति॑ । ब्रा॒ह्म॒णो॑ऽन्यो गाये॑त् । रा॒ज॒न्यो॑ऽन्यः । ब्रह्म॒ वै ब्रा॑ह्म॒णः । ख्ष॒त्रꣳ रा॑ज॒न्यः॑ । तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा च ख्ष॒त्रेण॑ चोभ॒यत॒श्श्रीꣳ परि॑गृहीता भवति । तदा॑हुः । यदु॒भौ दिवा॒ गाये॑ताम् । अपा॑स्माद्रा॒ष्ट्रङ्क्रा॑मेत् ।। 53 ।। 3.9.14.3 न वै ब्रा॑ह्म॒णे रा॒ष्ट्रꣳ र॑मत॒ इति॑ । य॒दा खलु॒ वै राजा॑ का॒मय॑ते । अथ॑ ब्राह्म॒णञ्जि॑नाति । दिवा॑ ब्राह्म॒णो गा॑येत् । नक्तꣳ॑ राज॒न्यः॑ । ब्रह्म॑णो॒ वै रू॒पमह॑ः । ख्ष॒त्रस्य॒ रात्रिः॑ । तथा॑ हास्य॒ ब्रह्म॑णा च ख्ष॒त्रेण॑ चोभ॒यतो॑ रा॒ष्ट्रं परि॑गृहीतम्भवति । इत्य॑ददा॒ इत्य॑यजथा॒ इत्य॑पच॒ इति॑ ब्राह्म॒णो गाये॑त् । इ॒ष्टा॒पू॒र्तवै॑ ब्रा॑ह्म॒णस्य॑ ।। 54 ।। 3.9.14.4 इ॒ष्टा॒पू॒र्तेने॒वैन॒ꣳ स समर्धयति ।

इत्यजिना इत्ययुध्यथा इत्यमुꣳ सङ्ग्राममहन्निति राजन्यः । युद्धवैं राजन्यस्य । युद्धेनैवैनꣳ स समर्धयति । अक्लृप्ता वा एतस्यर्तव इत्याहुः । यौऽश्वमेधेन यजत इति । तिस्रौऽन्यो गायति तिस्रौऽन्यः । षट्थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः । ऋतूनेवास्मै कल्पयतः । ताभ्याꣳ सꣳस्थायाम् । अनोयुक्ते च शते च ददाति । शतायुꣳ पुरुषश्शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ।। 55 ।। 3.9.15.0 लोके मृत्युर्जुहोति मूर्धञ्जुहोति द्वे च ।। 15 ।। 3.9.15.1 सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्यवोऽन्वायत्ताः । तेभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयात् । लोकेलोक एनं मृत्युर्विन्देत् । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेत्यभिपूर्वमाहुतीर्जुहोति । लोकाल्लोकादेव मृत्युमवयजते । नैनल्लोँकेलोके मृत्युर्विन्दति । यदमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति जुह्वथ्सञ्चख्षीत । बहुं मृत्युममित्रङ्कुर्वीत । मृत्यवे स्वाहेत्येकस्मा एवैकाञ्जुहुयात् । एको वा अमुष्मिल्लोँके

मृत्युः ।। 56 ।। 3.9.15.2 अशनया मृत्युरेव । तमेवामुष्मिंल्लोँकेऽवयजते । भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिञ्जुहोति । भ्रूणहत्यामेवावं यजते । तदाहुः । यद्भ्रूणहत्या पात्र्याऽर्थं । कस्माँद्यज्ञेऽपि क्रियत इति । अमृत्युर्वा अन्यो भ्रूणहत्याया इत्याहुः । भ्रूणहत्या वाव मृत्युरिति । यद्भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिञ्जुहोति ।। 57 ।। 3.9.15.3 मृत्युमेवाहुत्या तर्पयित्वा परिपाणङ्कृत्वा । भ्रूणघ्ने भेषजङ्करोति । एताꣳ ह वै मुण्डिभ औदन्यवः । भ्रूणहत्यायै प्रायश्चित्तिविँदाञ्चकार । यो हास्यापि प्रजायां ब्राह्मणꣳ हन्ति । सर्वस्मै तस्मै भेषजङ्करोति । जुम्बकाय स्वाहेत्यवभृथ उत्तमामाहुतिञ्जुहोति । वरुणो वै जुम्बकः । अन्तत एव वरुणमवयजते । खलतेर्विक्लिधस्य शुक्लस्य पिङ्गाख्यस्य मूर्धञ्जुहोति । एतद्वै वरुणस्य रूपम् । रूपेणैव वरुणमवयजते ।। 58 ।। 3.9.16.0 अधिपतय इत्याहाभिजित्या ऐन्द्राग्नो भवति रुन्ध एकंश्च ।। 16 ।। 3.9.16.1 वारुणो वा अश्वः । तन्देवतया

व्यर्धयति । यत्प्राजापत्यङ्करोति । नमो राज्ञे नमो वरुणायेत्याह । वारुणो वा अश्वः । स्वयैवैनन्देवतया समर्धयति । नमोऽश्वाय नमः प्रजापतय इत्याह । प्राजापत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनन्देवतया समर्धयति । नमोऽधिपतय इत्याह ।। 59 ।। 3.9.16.2 धर्मो वा अधिपतिः । धर्ममेवावरुन्धे । अधिपतिरस्यधिपतिम्मा कुर्वधिपतिरहं प्रजानाम्भूयासमित्याह । अधिपतिमेवैनꣳ समानानाङ्करोति । मान्धेहि मयि धेहीत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । उपाकृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति । आलब्धाय स्वाहेति नियुक्ते जुहोति । हुताय स्वाहेति हुते जुहोति । एषाल्लोकानामभिजित्यै ।। 60 ।। 3.9.16.3 प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यश्च्यवते । योऽश्वमेधेन यजते । आग्नेयमैन्द्राग्नमाश्विनम् । तान्पशूलभते प्रतिष्ठित्यै । यदाग्नेयो भवति । अग्निस्सर्वा देवताः । देवता एवावरुन्धे । ब्रह्म वा अग्निः । क्षत्रमिन्द्रः । यदैन्द्राग्नो भवति ।। 61 ।। 3.9.16.4 ब्रह्मक्षत्रे एवावरुन्धे । यदाश्विनो भवति

। आ॒शिषा॒मव॑रुद्ध्यै । त्रयो॑ भवन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒ष्वे॑व लो॒केषु॒ प्रति॑तिष्ठति । अ॒ग्नयेऽꣳ॑हो॒मुचे॒ऽष्टाक॑पाल॒ इति॒ दश॑हविष॒मिष्टि॒न्निर्व॑पति । दशा॑ख्षरा वि॒राट् । अन्न॑व्विँ॒राट् । वि॒राजै॒वान्नाद्य॒मव॑रुन्धे । अ॒ग्नेर्म॑न्वे प्रथ॒मस्य॒ प्रचे॑तस॒ इति॑ याज्यानुवा॒क्या॑ भवन्ति सर्व॒त्वाय॑ ।।62 ।। 3.9.17.0 वि॒न्दत्यश्लो॑णो है॒व भ॑वत्यधी॒यादृ॑ध्यते॒ गर्भै॑रे॒वैन॒ꣳ॒ स सम॑र्धयति॒ द्वे च॑ ।। 17 ।। 3.9.17.1 यद्यश्व॑मुप॒तप॑द्वि॒न्देत् । आ॒ग्ने॒यम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेत् । सौ॒म्यञ्च॒रुम् । सा॒वि॒त्रम॒ष्टाक॑पालम् । यदा॑ग्ने॒यो भव॑ति । अ॒ग्निस्सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑भिरे॒वैन॑म्भिषज्यति । यथ्सौ॒म्यो भव॑ति । सोमो॒ वा ओष॑धीना॒ꣳ॒ राजा॑ । याभ्य॑ ए॒वैनव्विँ॒न्दति॑ ।। 63 ।। 3.9.17.2 ताभि॑रे॒वैन॑म्भिषज्यति । यथ्सा॑वि॒त्रो भव॑ति । स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑म्भिषज्यति । ए॒ताभि॑रे॒वैन॑न्दे॒वता॑भिर्भिषज्यति । अ॒ग॒दो है॒व भ॑वति । पौ॒ष्णञ्च॒रुन्निर्व॑पेत् । यदि॑ श्लो॒णस्स्यात् । पू॒षा वै

श्लौण्यस्य भिषक् । स एवैनम्भिषज्यति । अश्लौणो हैव भवति ।। 64 ।। 3.9.17.3 रौद्रश्चरुन्निर्वपेत् । यदि महती देवतांऽभिमन्येत । एतद्देवत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनन्देवतया भिषज्यति । अगदो हैव भवति । वैश्वानरन्द्वादशकपालन्निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत् । इयद्वाँ अग्निर्वैश्वानरः । इयमेवैनमर्चिभ्यां परिरोधमानयति । आहैव सुत्यमहर्गच्छति । यद्यधीयात् ।। 65 ।। 3.9.17.4 अग्नयेऽ२ँहोमुचेऽष्टाकपालः । सौर्यं पयः । वायव्यं आज्यभागः । यजमानो वा अश्वः । अ२ँहसा वा एष गृहीतः । यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति । यद२ँहोमुचे निर्वपति । अ२ँहस एव तेन मुच्यते । यजमानो वा अश्वः । रेतसा वा एष व्यृध्यते ।। 66 ।। 3.9.17.5 यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितोऽध्येति । सौर्य२ँ रेतः । यथ्सौर्यं पयो भवति । रेतसैवैन२ँ स समर्धयति । यजमानो वा अश्वः । गर्भैर्वा एष व्यृध्यते । यस्याश्वो

मेधा॑य॒ प्रोख्षि॑तो॒ऽध्येति॑ । वा॒य॒व्या॑ गर्भाः॑ । यद्वा॑य॒व्य॑ आज्य॑भागो॒ भव॑ति । गर्भै॑रे॒वैन॒ꣳ स सम॑र्धयति । अथो॒ यस्यै॒षाऽश्व॑मे॒धे प्राय॑श्चित्तिꣳ क्रि॒यते॑ । इ॒ष्ट्वा वसी॑यान्भवति ।। 67 ।। 3.9.18.0 आ॒प्य॒ते स॒ꣳवथ्स॒र एक॑श्च ।। 18 ।। 3.9.18.1 तदा॑हुः । द्वाद॑श ब्रह्मौद॒नान्थ्सꣳस्थि॑ते॒ निर्व॑पेत् । द्वा॒द॒शभि॒र्वेष्टि॑भिर्यजे॒तेति॑ । यदिष्टि॑भि॒र्यजे॑त । उ॒प॒नामु॑क एनय्यँ॒ज्ञस्स्या॑त् । पापी॑या॒ꣳस्तु स्या॑त् । आ॒प्तानि॒ वा ए॒तस्य॒ छन्दा॒ꣳसि । य ई॑जा॒नः । तानि॒ क ए॒ताव॑दाशु॒ पुन॒ꣳ प्रयु॑ञ्जी॒तेति॑ । सर्वा॒ वै सꣳस्थि॑ते य॒ज्ञे वागा॑प्यते ।। 68 ।। 3.9.18.2 साप्ता भ॑वति या॒तया॑म्नी । क्रू॒रीकृ॑तेव॒ हि भव॒त्यरु॑ष्कृता । सा न पुन॑ꣳ प्र॒युज्येत्या॑हुः । द्वाद॑शै॒व ब्र॑ह्मौद॒नान्थ्सꣳस्थि॑ते॒ निर्व॑पेत् । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओ॑द॒नः । य॒ज्ञꣳ प्र॒जाप॑तिः । उ॒प॒नामु॑क एनय्यँ॒ज्ञो भ॑वति । न पापी॑यान्भवति । द्वाद॑श भवन्ति । द्वाद॑श॒मासा॑स्सꣳवथ्स॒रः । स॒ꣳवथ्स॒र ए॒व प्रति॑तिष्ठति ।।

69 ।। 3.9.19.0 पय॑स्वा॒न्नाम॑ य॒ज्ञः प्रति॑ष्ठितम्भवति॒ यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते॒ षट्च॑ ।। 19 ।। (ए॒ष वै विभू॒ꣳ प्र॒भूरूर्ज॑स्वा॒न्पय॑स्वा॒न् विधृ॑तो॒ व्यावृ॑त्त॒ꣳप्रति॑ष्ठितस्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒स्य॑तिव्या॒धी दी॒र्घꣳ क्लृप्तो द्वाद॑श ।।) 3.9.19.1 ए॒ष वै वि॒भूर्नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॑ वि॒भु भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै प्र॒भूर्नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॑ प्र॒भु भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वा ऊर्ज॑स्वा॒न्नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्रोर्ज॑स्वद्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै पय॑स्वा॒न्नाम॑ य॒ज्ञः ।। 70 ।। 3.9.19.2 सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॒ पय॑स्वद्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै विधृ॑तो॒ नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॒ विधृ॑तम्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै व्यावृ॑त्तो॒ नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॒ व्यावृ॑त्तम्भवति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै प्रति॑ष्ठितो॒ नाम॑ य॒ज्ञः । सर्व॑ꣳ ह॒ वै तत्र॒ प्रति॑ष्ठितम्भवति ।। 71 ।। 3.9.19.3 यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै ते॑ज॒स्वी नाम॑ य॒ज्ञः ।

सर्व꣣ꣳ ह॒ वै तत्र॑ तेज॒स्वि भ॑वति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै ब्र॑ह्मवर्च॒सी नाम॑ य॒ज्ञः । आ ह॒ तत्र॑ ब्राह्म॒णो ब्र॑ह्मवर्च॒सी जा॑यते । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वा अ॑तिव्या॒धी नाम॑ य॒ज्ञः । आ ह॒ वै तत्र॑ राज॒न्यो॑ऽतिव्या॒धी जा॑यते । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै दी॒र्घो नाम॑ य॒ज्ञः । दी॒र्घायु॑षो ह॒ वै तत्र॑ मनु॒ष्या॑ भवन्ति । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते । ए॒ष वै क्लृ॒प्तो नाम॑ य॒ज्ञः । कल्प॑ते ह॒ वै तत्र॑ प्र॒जाभ्यो॑ योगख्षे॒मः । यत्रै॒तेन॑ य॒ज्ञेन॒ यज॑न्ते ।। 72 ।। 3.9.20.0 अव॑रुध्या आप्नोत्य॒ष्टौ च॑ ।। 20 ।।

3.9.20.1 ता॒र्प्येणाश्व॒꣣ꣳ संज्ञ॑पयन्ति । य॒ज्ञो वै ता॒र्प्यम् । य॒ज्ञेनै॒वैन॒꣣ꣳ सम॑र्धयन्ति । या॒मेन॒ साम्ना॑ प्रस्तो॒ताऽनूप॑तिष्ठते । य॒म॒लो॒कमे॒वैन॑ङ्गमयति । ता॒र्प्ये च॑ कृत्यधीवा॒से चाश्व॒꣣ꣳ संज्ञ॑पयन्ति । ए॒तद्वै प॑शू॒ना꣣ रू॒पम् । रू॒पेणै॒व प॒शूनव॑रुन्धे । हि॒र॒ण्य॒क॒शि॒पु भ॑वति । तेज॒सोऽव॑रुद्ध्यै ।। 73 ।।

3.9.20.2 रु॒क्मो भ॑वति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै । अश्वो॑ भवति । प्र॒जाप॑ते॒राप्त्यै॑ । अ॒स्य वै लो॒कस्य॑

रूपन्तार्प्यम् । अन्तरिक्षस्य कृत्यधीवासः । दिवो हिरण्यकशिपु । आदित्यस्य रुक्मः । प्रजापतेरश्वः । इममेव लोकन्तार्प्येणाप्नोति ।। 74 ।। 3.9.20.3 अन्तरिक्षङ्कृत्यधीवासेन । दिवꣳ हिरण्यकशिपुना । आदित्यꣳ रुक्मेण । अश्वेनैव मेध्येन प्रजापतेस्सायुज्यꣳ सलोकतामाप्नोति । एतासामेव देवतानाꣳ सायुज्यम् । सार्ष्टिताꣳ समानलोकतामाप्नोति । योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवꣳ वेद ।। 75 ।। 3.9.21.0 नाम करोति सूर्योऽग्नेर्योनिरायतनश्चत्वारि च ।। 21 ।। 3.9.21.1 आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेऽस्पर्धन्त । तेऽङ्गिरस आदित्येभ्यः । अमुमादित्यमश्वꣳ श्वेतम्भूतन्दक्षिणामनयन् । तेऽब्रुवन् । यन्नोनेष्ट । स वर्यो भूदिति । तस्मादश्वꣳ सवर्यत्याह्वयन्ति । तस्माद्यज्ञे वरो दीयते । यत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत् । तस्मादश्वो नाम ।। 76 ।। 3.9.21.2 यच्छ्वयदरुरासीत् । तस्मादर्वा नाम । यथ्सद्यो वाजान्थ्समजयत्

। तस्माँद्वाजी नाम । यदसुराणाल्लोँकानादत्त । तस्मादादित्यो नाम । अग्निर्वा अश्वमेधस्य योनिरायतनम् । सूर्योऽग्नेर्योनिरायतनम् । यदश्वमेधेँऽग्नौ चित्य उत्तरवेदिमुपवपति । योनिमन्तमेवैनमायतनवन्तङ्करोति ।। 77 ।। 3.9.21.3 योनिमानायतनवान्भवति । य एवँवँद । प्राणापानौ वा एतौ देवानाँम् । यदर्काश्वमेधौ । प्राणापानावेवावरुन्धे । ओजो बलवाँ एतौ देवानाँम् । यदर्काश्वमेधौ । ओजो बलमेवावरुन्धे । अग्निर्वा अश्वमेधस्य योनिरायतनम् । सूर्योग्नेर्योनिरायतनम् । यदश्वमेधेँऽग्नौ चित्य उत्तरवेदिश्चिनोति । तावर्काश्वमेधौ । अर्काश्वमेधावेवावरुन्धे । अथो अर्काश्वमेधयोरेव प्रतितिष्ठति ।। 78 ।। 3.9.22.0 मेधोऽभवद्यजत एति वेद ।। 22 ।। 3.9.22.1 प्रजापतिर्वैँ देवाꣳ पितरँम् । पशुम्भूतम्मेधायालभन्त । तमालभ्योपावसन्न् । प्रातर्यष्टाँस्मह इति । एकवाँ एतद्देवानामहः । यथ्सवँथ्सरः । तस्मादश्वꣳ पुरस्ताँथ्सवँथ्सर आलभ्यते

। यत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत् । तस्मादश्वः । यथ्सद्यो मेधोऽभवत् ।। 79 ।। 3.9.22.2 तस्मादश्वमेधः । वेदुकोऽश्वमाशुम्भवति । य एवꣳ वेद । यद्वै तत्प्रजापतिरालब्धोऽश्वोऽभवत् । तस्मादश्वꣳ प्रजापतेꣳ पशूनामनुरूपतमः । आऽस्य पुत्रꣳ प्रतिरूपो जायते । य एवꣳ वेद । सर्वाणि भूतानि सम्भृत्यालभते । समनन्देवास्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय भरन्ति । यो॑ऽश्वमेधेन यजते ।। 80 ।। 3.9.22.3 य उ चैनमेवꣳ वेद । एतद्वै तद्देवा एतान्देवता॑म् । पशुम्भूतम्मेधायालभन्त । यज्ञमेव । यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः । कामप्रय्यँज्ञमकुर्वत । तेऽमृतत्वमकामयन्त । तेऽमृतत्वमगच्छन् । यो॑ऽश्वमेधेन यजते । देवानामेवायनेनैति ।। 81 ।। 3.9.22.4 प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते कामप्रेण । अपुनर्मारमेव गच्छति । एतस्य वै रूपेण पुरस्ता॑त्प्राजापत्यमृषभन्तूपरम्बहुरूपमालभते । सर्वेभ्यꣳ कामे॑भ्यः । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्य जित्यै । सर्वमेव तेना॑प्नोति

। सर्वञ्जयति । यौऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवꣳवेद ।। 82 ।। 3.9.23.0 पदे अग्निहोत्रꣳहोति त्रीणि च ।। 23 ।। 3.9.23.1 यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी वेद । अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमल्लौमꣳहोति । अहोरात्रे वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी । यथ्सायंप्रातर्जुहोति । अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमल्लौमꣳहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा । अश्वस्य मेध्यस्य लोमल्लौमꣳहुति । यो वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे वेद । अश्वस्यैव मेध्यस्य पदेपदे जुहोति । दर्शपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे ।। 83 ।। 3.9.23.2 यद्दर्शपूर्णमासौ यजते । अश्वस्यैव मेध्यस्य पदेपदे जुहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा । अश्वस्य मेध्यस्य पदेपदे जुहुति । यो वा अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तनꣳवेद । अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तनेविवर्तने जुहोति । असौ वा आदित्योऽश्वः । स आहवनीयमागच्छति । तद्विवर्तते । यदग्निहोत्रꣳहोति । अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तनेविवर्तने जुहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा ।

अ॑श्वस्य॒ मेध्य॑स्य वि॒वर्त॑नेविवर्तने जुह्वति ।। 84 ।।

॥ॐ शान्ति॒ः शान्ति॒ः शान्ति॑ः॥